

A TÖRTÉNETI PÁLYA SZEREPE A NEMZETI CSOPORT IDENTITÁS KONSTRUKCIÓJÁBAN

László János

A kutatás a pályázatban szereplő terv szerint maradéktalanul megvalósult. Az eredményekről 52 publikációban számoltunk be. A közlemények között rangos kiadóknál megjelent 1 angol nyelvű szöveggyűjtemény, 2 monográfia (1 angol nyelven), 17 lektorált folyóiratcikk (6 angol nyelven) és 12 könyvfejezet (9 angol nyelven) szerepel. A konferencia előadások között 5 keynote lecture szerepel. A kutatást komoly hazai és nemzetközi visszhang övezte. A vezető kutató 2011-ben Akadémiai Díjban, a „Történelem-történetek. Bevezetés a narratív szociálpszichológiába” című könyv 1013-ban Akadémiai Nívó Díjban részesült, míg 2014-ben a vezető kutató megkapta az Európai Szociálpszichológiai Társaság Codol Díját.

A magyar kutatásokra épülve 2013-ban egy nemzetközi kutatócsoport COST pályázatot nyert el, melyben a narratív kutatócsoport vezetését a pályázat részvevői (Pólya Tibor és Fülöp Éva) látják el.

Tartalmilag a kutatás új fogalmakat és módszereket vezetett be a nemzeti azonosulás vizsgálatába és feltárta a glorifikáló, illetve kötődő azonosulási minta szerepét a csoportközi érzelmek és a konfliktusos történelmi helyzetek magyarázatainak alakulásában (1). A csoportidentitás pszichológiai jellemzőinek feltárására új fogalmakat dolgozott ki a történelmi elbeszélések narratív tulajdonságai alapján és valamennyi új fogalmat empirikus vizsgálatokban operacionalizált. A vizsgálatok anyagát történelemkönyvek, regények, újságcikkek és néphistóriai elbeszélések szolgáltatták (2-8). A narratív szociálpszichológiát megalapozó kutatások 2012-ben a kutatócsoport által szervezett nemzetközi konferencián, majd ezt követően a Psychology Pressnél megjelent szöveggyűjteményben a társas megismerés és kommunikáció szélesebb kontextusában kerültek elhelyezésre. (9-13). Az új elmélet keynote lecture formájában bemutatásra került a szociális reprezentáció kutatás nemzetközi konferenciáján, majd ezt követően megjelent az SR társaság reprezentatív folyóiratában (14). A történettudománnyal való együttműködést jelzi a Történelmi Társulat Bűnbakképzés konferenciáján való részvétel, majd ezt követően a konferencia kötetben megjelent tanulmány, amely a narratív szociálpszichológia új eszközeit alkalmazza a bűnbakképzés hazai jelenségeinek megértésére (15).

Tekintettel arra, hogy a magyar történelem nem szűkölködik történelmi megrázkódtatásokban, a trauma feldolgozás folyamatát különös tekintettel a Trianoni Békeszerződésre külön

longitudinális vizsgálat tárgyává tettük, ami a trauma perzisztenciáját mutatta ki (13, 16).

A narratív szociálpszichológia elméletének és az empirikus vizsgálatoknak az első magyar nyelvű összefoglalás a „Történelem-történetek. Bevezetés a narratív szociálpszichológiába” című könyvben történt meg (17), amit 2014-ben követett a Routledge Kiadónál megjelent „Historical Tales and National Identity. An Introduction to Narrative Social Psychology” című kötet (18).

A pályázatban jelentős módszertani fejlesztéseket is vállaltunk. Ezeket a fejlesztéseket is sikeresen elvégeztük. A narratív kategoriális tartalomelemzés elméleti alapjait és viszonyát a tartalomelemzés más módszereihez önálló tanulmányban foglaltuk össze (19). Magát a módszert angol nyelven a SAGE Open-ben megjelent tanulmányban (20), magyar nyelven pedig a 2014-es Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia kötetében mutattuk be részletesen (21). A fejlesztés néhány közbülső lépéséről önálló tanulmány is készült (23, 24), ezek közül a legjelentősebb a szemantikus szerepeket az elemzésbe bevezető tanulmány (22), illetve az angol nyelvű programfejlesztés első lépéseit bemutató írás (25).

Vállalásunknak megfelelően elkészítettük a honlapot, amelyen a kutatói közösség tagjai szövegeket tölthetnek fel. A NarrCat-tal történő elemzést követően a program visszaküldi a gyakorisági eredményeket: <http://storyanalysis.wix.com/storyanalysis>

A kutatás folyamatosságát jelezi, hogy 2014-ben elnyert OTKA pályázatunkban a jelen pályázatban feltárt kollektív áldozati szerep és a történelmi traumafeldolgozás folyamatának részletes feltárására vállalkoztunk nemzetközi összehasonlító vizsgálatok segítségével.

Tartalomjegyzék

1. Szabó Zsolt Péter, László János A nemzettel való azonosulás magyar kérdőíve. 4
Magyar Pszichológiai Szemle, 69. 2/1. pp. 293-318. (2014)
2. László János, Fülöp Éva Nemzeti identitás és kollektív áldozati szerep. 30
Pszichológia 31: (3) pp. 295-315. (2011)
3. Fülöp Éva, László János Érzelmek a valós csoportkonfliktusokban, a 51
csoportközi érzelmek történelmi lehorgonyozása. Magyar Pszichológiai
Szemle 66: (3) pp. 467-485 (2011)
4. Fülöp Éva, Péley Bernadette, László János A történelmi pályához 70
kapcsolódó érzelmek modellje magyar történelmi regényekben.
Pszichológia 31: (1) pp. 47-61. (2011)
5. Vincze Orsolya, Rein Gabriella, A csoportközi diszkrimináció és tolerancia 86
narratív alapjai. A kognitív állapotok szerepe a csoportközi attitűdök
változásában történelmi szövegek esetében. Pszichológia 31: (1) pp. 17-34.
(2011)
6. Csertő István, László János A csoportközi értékelés, mint a csoporttrauma 104
érzelmi feldolgozásának indikátora a nemzeti történelem elbeszéléseiben.
Tanács Attila, Vincze Veronika (szerk.) VIII. Magyar Számítógépes
Nyelvészeti Konferencia MSZNY (2011) pp. 212-222.
7. Ferenczhalmy Réka, Szakai Katalin, László János Az ágencia szerepe 116
történelmi szövegekben a nemzeti identitás szempontjából. Pszichológia 31:
(1) pp. 35-46. (2011)
8. Somogyvári Ildikó, László János A kategoriális empátia hatásai történelmi 128
novella befogadására. Magyar Pszichológiai Szemle (2012) 62: (3) pp. 541-
560.
9. Joseph P. Forgas, Orsolya Vincze, János László Social Cognition and 148
Communication. (2014) p. 354.
10. Joseph P. Forgas, Orsolya Vincze, János László Social Cognition and 150
Communication: Background, Theories and Research. In: Joseph P.
Forgas, Orsolya Vincze, János László (eds.) Social Cognition and
Communication (2014) pp.1-22.

11. László János, Ehmann Bea Narrative Social Psychology. In: Joseph P. Forgas, Orsolya Vincze, János László (eds.) Social Cognition and Communication (2014) pp. 205-228. 173
12. Orsolya Vincze, Barbara Ilg, Tibor Pólya The Role of Narrative Perspective in the Elaboration of Individual and Historical Traumas. In: Joseph P. Forgas, Orsolya Vincze, János László (eds.) Social Cognition and Communication (2014) pp. 229-244. 196
13. Éva Fülöp, István Csertő, Barbara Ilg, Zsolt Szabó, Ben Slugoski, János László Emotional elaboration of collective traumas in historical narratives. In: Joseph P. Forgas, Orsolya Vincze, János László (eds.) Social Cognition and Communication (2014) pp. 245-262. 212
14. László János, Ehmann Bea Narrative Social Psychology and the Narrative Categorical Content Analysis (NarrCat) in the Study of Social Representations of History. Papers on Social Representations 22: (3) pp. 1-16. (2013) 230
15. László János Bűnbakképzés és nemzeti identitás, avagy a szociálpszichológia mint empirikus társadalomtudomány. In.: Bűnbak minden időben Bűnbakok a magyar és az egyetemes történelemben, (szerk.) Gyarmati György, Lengvári István, Pók Attila, Vonyó József. (2013) pp. 43-62. 246
16. Fülöp Éva, László János Emotional processes in elaborating a historical trauma in the daily press: A longitudinal study of the Trianon Peace Treaty in the mirror of the Hungarian newspapers. In.: Cabecinhas, Rosa, Abadia, Lilia (szerk.) Narratives and Social Memory: Theoretical and methodological approaches. 2013. pp. 45-60. 265
17. László János Történelemtörténetek: bevezetés a narratív szociálpszichológiába. (2012) 230. p. 280
18. János László Historical Tales and National Identity: An introduction to narrative social psychology. (2014) p. 189. 281
19. László János A tudományos narratív pszichológiai tartalomelemzés és a pszichológiai tartalomelemzés hagyományai. Pszichológia 31: (1) pp. 3-15. (2011) 282

20. János László, István Csertő, Éva Fülöp, Réka Ferenczhalmy, Rita Hargitai, Piroska Lendvai, Bernadette Péley, Tibor Pólya, Katalin Szalai, Orsolya Vincze, Bea Ehmann Narrative Language as an Expression of Individual and Group Identity: The Narrative Categorical Content Analysis. SAGE OPEN 3: (2) p. 12. (2013) 295
21. Ehmann Bea, Csertő István, Ferenczhalmy Réka, Fülöp Éva, Hargitai Rita, Kővágó Pál, Pólya Tibor, Szalai Katalin, Vincze Orsolya, László János Narratív kategoriális tartalomelemzés: NARRCAT In: Tanács Attila, Varga Viktor, Vincze Veronika (szerk.) X. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia MSZNY (2014) pp. 136-147. 308
22. Ehmann Bea, Lendvai Piroska, Miháltz Márton, Vincze Orsolya, László János Szemantikus szerepek a narratív kategoriális elemzés (NARRCAT) rendszerben. In: Tanács Attila, Varga Viktor, Vincze Veronika (szerk.) IX. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia MSZNY (2013) pp. 121-123. 320
23. Pólya Tibor, Szász Levente A regresszív Képzelt Szótár magyar nyelvű változatának létrehozása. In: Tanács Attila, Varga Viktor, Vincze Veronika (szerk.) IX. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia MSZNY (2013) pp. 124-133. 323
24. Pólya Tibor Történetszerkezet mint az érzelmi intelligencia indikátora. In: Tanács Attila, Varga Viktor, Vincze Veronika (szerk.) X. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia MSZNY (2014) pp. 148-154. 332
25. Pólya Tibor, Kővágó Pál, Szász Levente A nyelvi kategória modell kategóriáinak automatikus elemzése angol nyelvű szövegben. In: Tanács Attila, Varga Viktor, Vincze Veronika (szerk.) X. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia MSZNY (2014) pp. 127-135. 339
26. James H. Liu, Dario Paez, Katja Hanke, Alberto Rosa, Denis J. Hilton, Chris G. Sibley, Rosa Cabecinhas, János László, Márta Fülöp Cross-cultural dimensions of meaning in the evaluation of events in world history? Perceptions of historical calamities and progress in cross-cultural data from 30 societies. Journal Cross-Cultural Psychology 43: (2) pp. 252-272. (2012) 348

Eredeti közlemények

A NEMZETTEL VALÓ AZONOSULÁS MAGYAR KÉRDŐÍVÉ*

SZABÓ ZSOLT PÉTER¹ - LÁSZLÓ JÁNOS^{1, 2}

¹ Pécsi Tudományegyetem BTK, Szociálpszichológia Tanszék ² MTA TTK Kognitív Idegtudományi és Pszichológia Intézet, Budapest E-mail: szabozsoltpeter@yahoo.co.uk; laszlo@mtapi.hu

Beérkezett: 2011. november 21. - *Elfogadva:* 2013. augusztus 26.

A nemzeti azonosulás nehezen kezelhető, mérhető változó. A kezdeti, egydimenziós azonosuláskutatások ellentmondásos eredményekhez vezettek. Úgy tűnik, hogy a nemzeti azonosulás egydimenziós megközelítése sem konceptuálisan, sem empirikusan nem állja meg a helyét (összefoglalóan ASHMORE, DEAUX és McLAUGHLIN-VOLPE, 2004). Kutatásunk első szakaszában egy, a magyar nemzeti azonosulást vizsgáló kérdőívet alakítottunk ki. Az adatainkra végzett faktoranalízis eredményeként olyan kétfaktoros azonosulási modellt kaptunk, amely leginkább ROCCAS, KLAR és LIVIATAN (2006) kétdimenziós azonosulási modelljének feleltethető meg. Ez a modell a társas identitás és a szelf-kategorizációs elméletek (TAJFEL, 1978; TURNER, HOGG, OAKES, REICHER és WETHERELL, 1987) mellett a nacionalizmus és a patriotizmus hagyományos felosztására épül (ADORNO, FRENKEL-BRUNSWIK, LEVINSON és SANFORD, 1950; KOSTERMAN és FESHBACH, 1989; STAUB, 1997). A kérdőív kialakítását és bemérését követően érvényességi vizsgálatokat végeztünk, amelyek megmutatták, hogy az azonosulás két különböző módja - a kötődés és a glorifikáció - eltérő módon kapcsolódik az olyan csoportalapú jelenségekhez, mint például a csoportalapú érzelmek, a csoportot felmentő stratégiák használata, vagy a külső csoport kompenzálására való hajlandóság a saját csoport agresszív fellépését követően.

Kulcsszavak: *nemzeti identitás, glorifikáció és kötődés, csoportalapú érzelmek, felmentő stratégiák*

* A tanulmány megírását az OTKA 81633 számú pályázata támogatta.

BEVEZETÉS

A társadalomtudományok jelen állása szerint a nemzetnek mint koncepciónak az eredetét illetően három nagyobb elképzelés bontható ki. Az első a történelmi gyökereket hangsúlyozó magyarázat, amely szerint a nemzetek valós történelmi fejlődés eredményeképpen jöttek létre. A második a modern magyarázat, amely szerint a nemzet konstrukció, amelyet a modern korban megjelenő társadalmi változások alakítottak ki. A harmadik a két magyarázat között hangsúlyozó etno- szimbolista elképzelés, amely a modern elméletek konstruktivista magyarázatait elfogadva, a konstrukció valós alapjait, az etnikai mag fontosságát hirdeti (összefoglalóan erről magyar nyelven: BRETTER és Deák, 1995; KÁNTOR, 2004; SCHÖPFLIN, 2003; GyÁNI, 2005). Ma már széles körű egyetértés van abban, hogy az, amit ma *nemzetként* határozzunk meg, relatíve új, modern fejlemény.

ANDERSON (1991) szerint például a nemzet olyan „elképzelt politikai közösség”, amely a korábbi „elképzelt közösségeket” váltotta fel (mint például a premodern vallási közösségeket és a dinasztikus birodalmakat). ANDERSON (1991) rámutat arra is, hogy a nemzet egyik érdekes sajátossága, hogy bár igen fiatal képződmény, tagjai ősiként, hosszú múlttal rendelkezőként tételezik azt.

A nemzet eredetét illetően még a modernista, etnoszimbolista táborban is számtalan alternatív elképzelés van. A modernista tábor egyik jelentős képviselője Ernest GELLNER (1997) szerint a nemzetet az agrártársadalomból az ipari társadalomba való átmenet körülményei, az új típusú munkamegosztás hozta létre. HOBBSAWM (1992) a nemzethez kapcsolódó hagyományokat „kitalált hagyományoknak” tekinti, és úgy véli, hogy a nemzet nem más, mint a politikai célok érdekében „kitalált” konstrukció, amelynek megjelenése szorosan kötődik a tőkepiacok megalakulásához. ANDERSON (1991) kiemeli a nyomdakapitalizmus jelentőségét, SMITH (1988) pedig a nemzet modern jellege miatt a történetiséggel rendelkező etnikai magot hangsúlyozza.

A nemzet eredetéhez hasonlóan a nemzet fogalmát illetően sincs egyetértés. A brit történész és politikatudós SETON-WATSON (1977) a nemzet eredetével foglalkozó tanulmányában azt állítja, hogy a nemzetnek valójában semmilyen egységesen elfogadott tudományos fogalmát nem lehet kidolgozni. Anthony D. SMITH (1991) szerint a nemzet egy saját névvel rendelkező történelmi és kulturális közösség, amely közös területtel, gazdasággal, közoktatási rendszerrel és jogokkal rendelkezik, miközben elkülönül más hasonló közösségektől. BREUILLY (2004) úgy véli, hogy az az elgondolás, hogy bizonyos embereket egy közös kultúra kapcsol össze, ami egyúttal el is választja őket a többi embertől, egyenlő a nemzet gondolatával. LÁSZLÓ szerint „azt a gondolati egységet tekintjük nemzetnek, ami a nyelv, a kultúra és a közös múlt révén emberek egy csoportjának a csoporthoz tartozás tudatát kölcsönzi” (2005, 185). A nemzet fogalmával kapcsolatos legfontosabb vita talán ahhoz kapcsolódik, hogy a nemzet mennyiben politikai/polgári, illetve kulturális/etnikai jelenség. Hagyományosan elfogadott elképzelés az, hogy a nemzetnek két verziója létezik, egy politikai és egy kulturális. A politikai nemzetet a közös politikai múlt és a berendezkedés egysége tartja össze, míg a kulturális nemzetet a közösen megtapasztalt kulturális örökség (például nyelvi, vallási; DIECKHOFF,

2002; SCHÖPFLIN, 2003). DIECKHOFF (2002) azonban arra mutat rá, hogy bizonyos értelemben a politikai/polgári és a kulturális/etnikai nemzetek közötti különbségtétel inkább megrögzöttség, mint valódi szembenállás: szerinte nem létezik például olyan nemzet, amely ne a kultúrát venné elő akkor, amikor a nemzetiséget akarja meghatározni.

A szociálpszichológia számára a nemzet eredetével és fogalmával kapcsolatos viták csak közvetve érdekesek. Elsősorban azért, mert rámutatnak arra, hogy a nyugati civilizációban élő ember számára az egyik legfontosabb vonatkoztatási csoport relatíve új fejlemény, és erejét - részben biztosan - a kulturális összetartozásból meríti. A nemzet a szociálpszichológia számára olyan létező, amely a ma élő emberek életét és viselkedését jelentős mértékben befolyásolja, és amely számos helyzetben hozzáférhetővé váló azonosulási kategória. A nemzeti csoporttal való azonosulás intenzitásának és módjainak megismerése azért fontos, mert segíthet megérteni azokat a nem egyszer irracionálisnak tűnő viselkedéseket, amelyek nagy valószínűséggel az emberek nemzeti hovatartozásából erednek.

NEMZETI IDENTITÁS ÉS SZOCIÁLIS IDENTITÁS

A szociálpszichológiában a nemzet tehát olyan csoportként jelenik meg, amelyhez az egyén érzelmileg kötődik, amellyel azonosul. Elsajátítja a csoportra jellemző kulturális szimbólumokat, részesedik a csoport múltjában, az eseményeket a csoport perspektívájából képes szemlélni, átveszi a csoportra jellemző attitűdöket, értékeket, viselkedési mintákat és megküzdési módokat. A nemzeti identitás vizsgálata napjaink szociálpszichológiájában TAJFEL (1978) szociális identitás elmélete, illetve TURNER, HOGG, OAKES, REICHER és WETHERELL (1987), valamint TURNER (1999) szelfkategorizáció elméletének keretében történik, a magyarországi kutatások is ebben az elméleti keretben helyezhetők el (például CSEPELI, 1992, 1997). A szociális identitás elmélet a csoporttagság jelentőségére világít rá a gondolkodásban, az érzelmi életben és a viselkedésben. A szelfkategorizáció elmélet azokat a mechanizmusokat tárja fel, amelyek révén egy személy egy adott helyzetben a rendelkezésére álló csoporttagságok közül kiválasztja a viselkedése alapjául szolgáló kategóriát.

A szociális identitás és a szelfkategorizációs elméletek szerint egy személy azonosulása a saját csoportjával jelentős mértékben meghatározza azt, hogy az illető személy mennyire valószínűen használ egy adott társas kategóriát. A saját csoporttal való azonosulás ebben a felfogásban azt jelenti, hogy az adott csoport mennyire központi jelentőségű a személy számára, illetve mennyire vonódik be a személy a csoport életébe (lásd pl. ELLEMERS, SPEARS és DOOSJE, 1997; GURIN és MÁRKUS, 1988). TURNER (1999) szerint a saját csoporttal való azonosulás a szelfkategorizációs terminológiában valójában azonos a kategória használatára való készenléttel.

Mint korábban írtuk, a nemzet olyan kategória, amellyel az emberek általában erősen azonosulnak. A problémát az okozza, hogy a saját csoporttal, így a nemzettel való azonosulás, TURNER (1999) szerint nehezen kezelhető, nehezen mérhető változó. Emiatt az azonosulással mint változóval végzett vizsgálatok sokszor ellent

mondásos eredményekhez vezetnek (részletesen lásd TURNER, 1999). Az ellentmondásokat jól szemlélteti az alábbiakban részletesen is ismertetésre kerülő azonosulás/büntudat paradoxon.

AZ AZONOSULÁS/BÜNTUDAT PARADOXON

Azt, hogy miként reagálunk arra a helyzetre, amikor a saját csoportunk agresszívan lép fel egy külső csoporttal szemben, a feltételezések szerint, sok tényező mellett, a saját csoporttal való azonosulás is befolyásolja. A kérdés az, hogy mely csoporttagok fogják elfogadni a csoport felelősségét, élnek át büntudatot, szégyent az eseményekkel kapcsolatban, vagy éppen kik azok, akik a saját csoport felmentését követően a külső körülményeket vagy a külső csoport tagjait fogják hibáztatni (BRANSCOMBE, DOOSJE és MCGARTY, 2002; BRANSCOMBE és DOOSJE, 2004; BRANSCOMBE, SLUGOSKI és KAPPEN, 2004; BROWN, GONZÁLEZ, ZAGEFKA, MANZI és CEHAJIC, 2008; ROCCAS, KLAR és LIVIATAN, 2006)? Az azonosulást és a csoporttagok reakcióját kapcsolatba hozó kezdeti egydimenziós azonosulásvizsgálatok ellentmondásos eredményekhez vezettek: hol az erősen azonosuló csoporttagok éltek át több büntudatot (DOOSJE, BRANSCOMBE, SPEARS és MANSTEAD, 2006), hol a gyengébben azonosulók (DOOSJE, BRANSCOMBE, SPEARS és MANSTEAD, 1998; SWIM és MILLER, 1999). A legtöbb kutatásban nem volt kapcsolat a két jelenség között (például BRANSCOMBE, SLUGOSKI és KAPPEN, 2004; GORDIJN, YZERBYT, WIGBOLDUS és DUMONT, 2006; IYER, LEACH és CROSBY, 2003; JOHNS, SCHMADER és LICKEL, 2005; LICKEL, SCHAMDER, CURTIS, SCARNIER és AMES, 2005; MCGARTY, PEDERSEN, LEACH, MANSELL, WALLER és BLIUC, 2005).

Az azonosulás és a negatív saját csoport kritikus érzelmek (például büntudat, szégyen) közti kapcsolat megértését nehezíti, hogy ezt a kapcsolatot egy alapvető, belső ellentmondás jellemzi (ROCCAS és munkatársai, 2006). A negatív saját csoport kritikus érzelmek átélésének minimális feltétele az azonosulásnak egy olyan szintje, amelyen a csoporttag már nem hagyja el a csoportot, még akkor sem, ha ahhoz negatív tartalmak kapcsolódnak. Az is igaz ugyanakkor, hogy az erősen azonosuló csoporttagok motiváltak a leginkább arra, hogy a csoport pozitív identitását megvédjék (BRANSCOMBE és mtsai, 2002; JANIS, 1982; STAUB, 1997). Ők azok, akik valószínűbben élnek olyan értelmezésekkel, amelyekben a csoport által elkövetett negatív tettek vagy nem is igazán negatívak, vagy mindössze reakciók a külső csoport előző cselekedeteire (MUMMENDEY, KLINK, MIELKE, WENZEL és BLANZ, 1999). Ez az ellentmondás, a paradoxon lényege: egyik oldalról az azonosulásról kézenfekvő azt feltételezni, hogy növeli a büntudat átélésének a valószínűségét, másrésztől viszont ugyanannyira kézenfekvő az is, hogy az alternatív értelmezések segítségével csökkenti. A paradoxon feloldását az azonosulás módokra bontása adja: ekkor a hipotézis már nem az, hogy kapcsolat van az azonosulás és a büntudat között, hanem az, hogy bizonyos azonosulási módok a büntudat megjelenéséhez, mások pedig a saját csoport felmentéséhez vezetnek. A következő részben bemutatunk egy olyan modellt, amelynek segítségével az azonosulás/büntudat paradoxon feloldható.

A KÖTÖDÉS ÉS GLORIFIKÁCIÓ KÉTDIMENZIÓS AZONOSULÁSI MODELLJE

A ROCCÁS, KLAR és LIVIÁTAN (2006) által kidolgozott kétdimenziós azonosulási modell a társas identitás és a szelfkategorizációs elmélet mellett erősen épít a nacionalizmus és patriotizmus hagyományos felosztására. A modelljükben megjelenő két dimenziót kötődésnek és glorifikációnak nevezik. A kötődés a saját csoport érzelmi fontosságára, központi jelentőségére utal, a glorifikáció a saját csoport felsőbbrendűségébe vetett hitre vonatkozik.

A nemzeti csoporttal való azonosulás vizsgálatában ez a kettős - nacionalizmusról és patriotizmusról beszélő - felosztás már igen korán ÁDORNO, FRENKEL- BRUNSWIK, LEVINSON és SANFORD (1950) munkásságában megjelenik. ÁDORNO és munkatársai (1950) különbséget tettek a pszeudo- és a valódi patriotizmus között. KOSTERMAN és FESHACH (1989) a nacionalizmust állítják szembe a patriotizmussal. STAUB (1997) modelljében vak, konstruktív és konvencionális patriotizmusról ír.

A pszeudopatriotizmus, a nacionalizmus, a vak patriotizmus és a glorifikáció gyakorlatilag ugyanazt az azonosulási módot ragadják meg (ROCCÁS, SAGIV, SCHWARTZ, HALEVY és EIDELSON, 2008): ennek lényege, hogy az így azonosuló személy hisz a saját csoportja felsőbbrendűségében, abban, hogy a csoportja jobb és érdemesebb más csoportoknál, valamint, hogy a csoport központi szimbólumait, normáit és vezetőit feltétlenül tisztelni kell.

Ugyanígy hasonló azonosulási módokat jelöl a valódi patriotizmus, a patriotizmus, a konvencionális patriotizmus és a kötődés: aki így azonosul a csoporttal, az érzelmileg kötődik a csoporthoz és hozzá akar járulni a csoport boldogulásához. A glorifikáció és a kötődés - az egyszerűség kedvéért ROCCÁS és munkatársai (2006) terminológiáját használjuk a továbbiakban - természetesen nem egymástól független koncepciók, azaz nem arról van szó, hogy bizonyos csoporttagok glori- fikálják a csoportot, míg mások kötődnek a csoporthoz. A két azonosulási mód között közepes erősségű együttjárás várható, és az azonosulási módok interakciójából azonosulási mintázatok írhatók le. ROCCÁS és munkatársai (2008) felhívják a figyelmet arra, hogy ezek a mintázatok, profilok lehetnek homogének vagy heterogének. Homogén profilnak nevezzük azt az esetet, amikor valaki mindkét módon azonos erősséggel azonosul, például alacsony pontszámokat ér el mind a kötődés, mind a glorifikáció faktorokban. Heterogén profilnak nevezzük azt az esetet, amikor a két módon egymástól eltérő mértékben azonosul egy csoporttag: például erősen kötődik a csoporthoz, de nem glorifikálja azt, vagy éppen glorifi- kálja a csoportot, de az érzelmi elköteleződése nem túlságosan erős. A profilok meglete jól mutat rá az egydimenziós mérések problémáira: lehetséges, hogy két ember azonos pontszámot ér el, ugyanakkor a csoporttal való azonosulás tartalma teljesen más a számukra (például egyikük erősen kötődik, de nem glorifikál, a másik közepes mértékben kötődik, és közepes mértékben glorifikál). Az ilyen esetekben az összesített pontszámok hasonlítása értelmetlen, hiszen a profilok vizsgálata eltérő feltételezésekhez vezet, még azonos pontszám ellenére is.

Az azonosulási mintázatok bevonásával az azonosulás/csoportalapú büntudat paradoxon feloldható. A csoporthoz kötődő, de a csoportot nem glorifikáló ta

goknál várható a legvalószínűbben a büntudat megjelenése a csoport negatív cselekedeteivel kapcsolatban. Ez azért van így, mert számukra az erős kötődés miatt a csoport elhagyása nem lehetséges, azaz számukra kevésbé elérhetőek az úgynevezett individuális stratégiák. Ez párosul azzal, hogy náluk a csoport felsőbbrendűségébe vetett hit hiányzik, így a csoportot nem akarják mindenáron felmenteni, például az események torzításával, újraértelmezésével. A kötődés megjelenése és a glorifikáció elmaradása együttesen egyfajta kritikus lojalista hozzáállást alakít ki bennük. A csoportalapú büntudat elmaradása leginkább az aktuálisan nem azonosulóakra (alacsony kötődés és alacsony glorifikáció), valamint a csoportot erőteljesen glorifikálóakra lesz jellemző. Az aktuálisan nem azonosuló csoporttagok esetében a csoport érzelmekiváltó ereje hiányzik, így nem valószínű, hogy a csoporttagok elfogadják a csoporthoz kapcsolódó negatív érzelmeket. A csoportot glorifikáló tagok a csoport pozitív identitásának védelme érdekében úgynevezett felmentő stratégiákhoz fordulnak. Ilyen felmentés lehet az agresszió megtörténtének vitatása, súlyosságának kétségbevonása (BRANSCOMBE és MIRON, 2004), a külső körülményekre való hivatkozás (DOOSJE és BRANSCOMBE, 2003) vagy az áldozat hibáztatása (HERBERT és DUNKEL-SCHETTER, 1992). A lényeg tehát az, hogy a büntudat átélését, illetve a felmentő stratégiák megjelenését nemcsak az azonosulás intenzitása, hanem az azonosulás intenzitása és mintázata együttesen jósolja be. ROCCAS, KLAR és LIVIATAN (2006) empirikus vizsgálatában ezt igazolta is: minél magasabb volt egy adott személy esetében a glorifikációra kontrollált kötődés mértéke, annál kevesebb felmentő stratégiát használt, és annál több csoportalapú büntudatról számolt be. A glorifikáció viszont a felmentő stratégiák használatával korrelált, a felmentő stratégiák pedig közvetlenül büntudatot csökkentő hatással jártak. Ebből a vizsgálatból tehát kiderült, hogy az azonosulás módokra és mintázatokra bontása segít jobban megérteni a csoportközi folyamatokat, szemben az azonosulás egyszemélyes koncepcióként való kezelésével.

A NEMZETTEL VALÓ AZONOSULÁS MAGYAR KÉRDŐÍVE

Legjobb tudomásunk szerint jelenleg magyar nyelven nem létezik a nemzettel való azonosulást mérő kérdőív, amely a különböző azonosulási módokat szétválasztaná. A célunk egy kétdimenziós azonosulási kérdőív létrehozása és validálása volt, aminek alapjául ROCCAS, KLAR és LIVIATAN (2006) kétdimenziós - kötődés és glorifikáció - modellje szolgált. Választásunkat elsősorban az motiválta, hogy az általunk végzett a magyar történelemhez, történelmi események befogadásához kapcsolódó vizsgálatokhoz (LÁSZLÓ, 2008; LÁSZLÓ és FÜLÖP, 2010) ennek a modellnek a logikája illeszkedik a legjobban.

Az empirikus munka három részből állt. Elsőként a kérdőívet alakítottuk ki és mértük be. A kérdőív bemérését egy 616 főből álló egyetemista mintán végeztük el, több szakaszban felvéve az adatainkat 2009 és 2011 között. Adatainkra megerősítő faktorelemzést (confirmatory factor analysis, CFA) végeztünk, amelynek

során különböző, az elméleti háttérből levezethető modelleket hasonlítottunk össze az empirikusan kapott adatokkal. Azért a megerősítő faktorelemzést választottuk mint módszert, mert ez elméletvezérelt, szemben a hagyományosan alkalmazott főkomponens-elemzésekkel, amelyek adatvezéreltek (a két módszer összehasonlításáról lásd FABRIGAR, WEGNER, MACCALLUM és STRAHAN, 1999).

A kialakítást és a bemérést követően két előrejelző érvényességi vizsgálatot végeztünk el a kérdőívvel. Mindkét vizsgálatban az volt a kérdés, hogy az azonosulás módokra bontása segít-e jobban megérteni és előrejelezni a csoportalapú jelenségeket, szemben azzal, ha az azonosulást egydimenziós skálán kezeljük. Az első vizsgálatban a csoporttal való azonosulás és a csoportalapú érzelmek átélése közötti kapcsolatot vizsgáltuk egy dekontextualizált helyzetben, a második vizsgálatban pedig a saját csoport agressziójára adott reakciókat kötöttük össze az azonosulás intenzitásával és módjaival.

Az első vizsgálat alapjául SMITH, SEGER és MACKIE (2007) vizsgálata szolgált. A vizsgálat központi kérdése az volt, hogy az egyes csoportalapú érzelmek átélési gyakoriságát befolyásolja-e a csoporttal való azonosulás módja és intenzitása? A második érvényességi vizsgálat ROCCAS és munkatársai (2006) vizsgálatának adaptációja. Ebben a vizsgálatban a saját csoport agresszorként lépett fel, a kérdés pedig az volt, hogy a módban és intenzitásban eltérő azonosulást mutató személyek máshogyan ítélik-e meg az eseményeket, kik azok a csoporttagok, akik átélnek csoportalapú büntudatot, és kik azok, akik nem.

ELSŐ LÉPÉS: A KÉRDŐÍV KIALAKÍTÁSA, BEMÉRÉSE, BELSŐ STRUKTÚRÁJA

Módszer

Résztevők. Vizsgálatunkban 616 fő vett részt, akik a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi, valamint Természettudományi Karának hallgatói voltak. A kérdőívek felvétele több szakaszban, különböző egyetemi kurzusok keretében történt meg 2009 és 2011 között. A kérdőívek kitöltése anonim és önkéntes volt, a kitöltésért a vizsgálati személyek nem kaptak jutalmat, egyes esetekben a kurzus-teljesítés részeként vettek részt a vizsgálatban. A 616 főből 366 fő demográfiai adatait ismerjük (244 nő, 122 férfi, MÉLETKOR=21,25, SD=3,37). A vizsgálati minta homogénnek tekinthető, a többség középfokú végzettséggel rendelkező, fiatal, egyetemi hallgató volt. Az adatok elemzése során 30 vizsgálati személy adatait nem vettük figyelembe, mivel ők a kérdőív állításainak egy jelentős részére, minimum a harmadára nem válaszoltak.

A kérdőív állításainak kidolgozása. A kutatócsoport tagjai konszenzussal hoztak létre olyan állításokat, amelyek alkalmasak lehetnek a saját nemzeti csoporttal való azonosulás kétdimenziós mérésére. Az állítások kialakítása során alapul a nemzetközi szakirodalomban már létező, publikált kérdőíveket használtunk fel: DOOSJE és munkatársai (1998) egydimenziós kérdőívét, ROCCAS és munkatársai

(2006) kötődést és glorifikációt mérő kérdőívét, ROCCAS és munkatársainak (2008) az azonosulásnak négy módját mérő kérdőívét. Emellett bekerültek olyan állítások is, amelyek specifikusan a magyar nemzeti csoporttal való azonosulás mérésére lehetnek alkalmasak (például „Nem szabad beletörödni a történelmi Magyarország elvesztésébe”). Ezek alapján 15 állítást fogalmaztunk meg. A vizsgálati személyeknek az állításokkal való egyetértésüket egy 7 fokú Likert-típusú skálán kellett jelezniük, ahol a magasabb értékek, az állítással való nagyobb egyetértést fejezték ki. A kérdőív három fordított állítást tartalmazott. A kötődés mérésére olyan állításokat használtunk fel, mint például „Erős kötelékek fűznek a magyarsághoz”. A glorifikáció mérésére példa a következő állítás: „Mi magyarok nem vagyunk különbek más nemzetek tagjainál” (fordított állítás). A teljes kérdőív a mellékletben megtalálható.

Eredmények és megbeszélés

A kérdőív belső felépítésének, struktúrájának tesztelésére a megerősítő faktorelemzés módszerét használtuk, kiegészítve a megbízhatóság mérésére hagyományosan használt Cronbach-alfa mutató megadásával. A megerősítő faktorelemzést az IBM AMOS 20.0 nevű programmal végeztük, a Cronbach-alfa mutató kiszámolását az IBM SPSS 19.0 nevű programmal. Az egyes modelleknek a kapott adatokkal való illeszkedését több statisztikai mutató segítségével vizsgáltuk (CMIN/df; CFI; NFI; GFI; RMSEA; AIC; SRMR).

Az elméleti megfontolások alapján elsősorban két modell összevetésére voltunk kíváncsiak: az azonosulás egydimenziós, illetve az azonosulás két, az azonosulást kötődésre és glorifikációra, bontó modelljére. Az eredmények ismeretében, és elméleti megfontolások alapján, a 15 állításos kérdőívnek létrehoztuk egy rövidebb 8 állításból álló verzióját is, ami szintén az azonosulás két módjának mérésére alkalmas. A rövidítés során a kötődés faktorból négy állítást, a glorifikáció faktorból három állítást hagytunk ki. A kötődés faktorból kimaradt a „Sokkal szívesebben vagyok magyar állampolgár, semhogy bármely más ország állampolgára legyek”, hiszen ez az állítás összehasonlító jelleggel is rendelkezik, ami teoretikusan inkább a glorifikáló típusú azonosulásra jellemző, és nem a kötődésre (az állítás korrelációja magasabbnak is bizonyult a glorifikáció faktoral, mint általában véve a kötődés faktor korrelációja a glorifikáció faktoral; $r=0,59$, $p<0,001$). A redundancia miatt kihagytuk az „Elérzékenyülök, amikor a magyar zászlót látom” állítást, hiszen ez szinte azonos az „Elérzékenyülök, amikor a Himnuszt hallom” állítással, és utóbbi jobb konzisztenciát mutatott a többi állítással. A „Nem fontos a számomra, hogy magyarnak lássanak” állítás esetében úgy éreztük, hogy ez jellemben tér el a többi állítástól: míg a többi belső állapotokra, attitűdökre kérdez rá, addig utóbbi a külső szemlélők percepciójára vonatkozik, és ebben az esetben a standardizált faktor töltöttség is 0,6 alatt maradt. A „Nem érzek közösséget a magyar emberekkel” állítás az egyetlen olyan kötődés faktorba tartozó állítás volt, ahol a standardizált faktor töltöttség 0,5 alatt volt. A glorifikáció faktor esetében

két állítás - „Az egyre több külföldi film, zene, könyv veszélyezteti a magyar kultúrát”; „Nem szabad beletörödni a történelmi Magyarország elvesztésébe” - esetében felvethető, hogy ezek inkább következményei a glorifikáló azonosulásnak, és nem tartalmi annak. „Az egyre több külföldi film, zene, könyv veszélyezteti a magyar kultúrát” állítás esetében a kizárásnak empirikus okai is vannak, hiszen a standardizált faktor töltöttség az összes állítást is figyelembe véve a legalacsonyabb

0,39-es értéket vett fel, ami bőven alatta van az elfogadható 0,6-os értéknek (LEACH és mtsai, 2008). A „Mi magyarok nem vagyunk különbek más nemzeteknél” állítás esetében egyszerűen empirikus okai voltak a kizárásnak, az eredeti kétfaktoros modellben ennek az állításnak a standardizált faktor töltöttsége mindössze 0,41 volt.

Összességében tehát négy modellt alakítottunk ki: a 15 állításból álló egydimenziós modellt, a 15 állításból álló kétdimenziós modellt, a 8 állításból álló egydimenziós modellt és végül a 8 állításból álló kétdimenziós modellt. A modellekre kapott illeszkedési mutatókat az 1. táblázatban közöljük.

1. táblázat. Az elmélet alapján létrehozott modellek illeszkedése a kapott adatokkal

	15 állításból álló		8 állításból álló	
	egydimenziós	kétdimenziós*	egydimenziós	kétdimenziós*
	modell		modell	
X ²	X ² (90)=767,602, ^<0,001	X ² (89)=370,064, ^<0,001	X ² (20)=330,045, ^<0,001	X ² (19)=47,845, ^<0,001
CMIN/df	8,53	4,16	16,5	2,52
CFI	0,795	0,915	0,808	0,982
NFI	0,775	0,892	0,799	0,971
GFI	0,818	0,926	0,850	0,981
RMSEA	0,113	0,073	0,163	0,051
AIC	827,602	423,064	362,045	81,84
SRMR	0,0833	0,0472	0,1005	0,0326

* A kétdimenziós modelleknél a két dimenzió közötti korrelációt megengedjük.

Az adatokból látható, hogy mind a 15 állításból álló hosszabb kérdőív, mind a 8 állításból álló rövidebb kérdőív esetén a kétdimenziós modell illeszkedési mutatói jobbak, mint az egydimenziós modellé. Az egydimenziós modellek mindkét esetben rossz illeszkedést mutatnak (CMIN/df>3; CFI<0,90; RMSEA>0,08), míg a 15 állításos hosszabb kérdőív esetében a kétdimenziós modell illeszkedési mutatói elfogadhatóak, a 8 állításos rövidebb kérdőív pedig kiválóak (CMIN/df<3; CFI>0,95; RMSEA<0,06). A 2. táblázat a kötődés és a glorifikáció faktorokat mutatja be.

2. táblázat. A kötődés és a glorifikáció faktorokba tartozó állítások

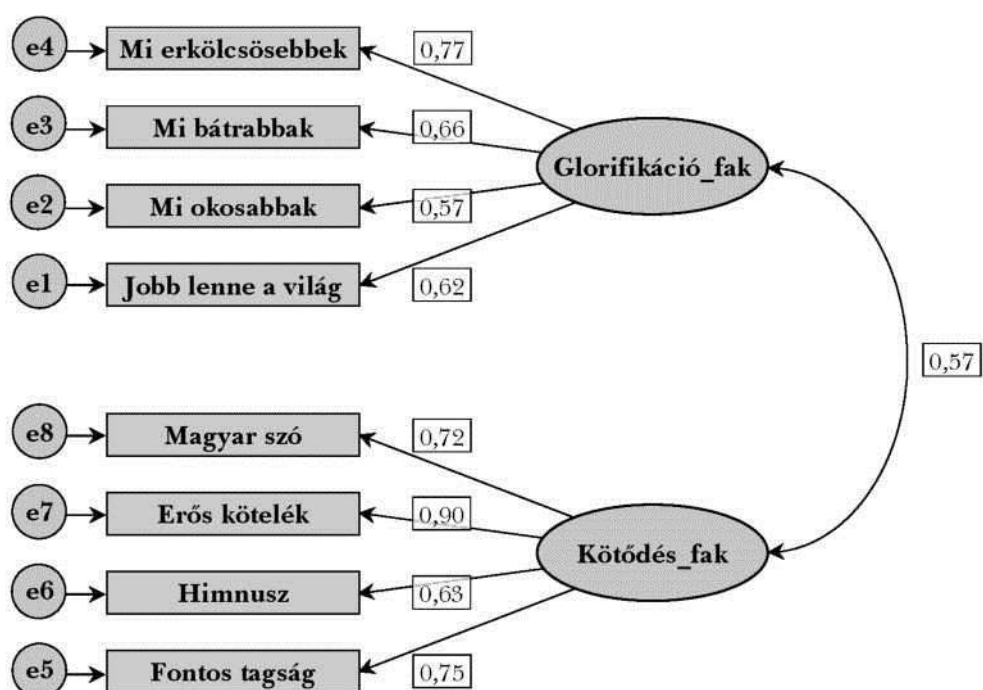
Kötődés	Glorifikáció
Rövidebb verzió	
<ul style="list-style-type: none"> - Külföldön járva, megdobogtatja a szívemet a magyar szó. - Erős kötelékek fűznek a magyarsághoz. - Elérzékenyülök, amikor a <i>Himnusz</i>t hallok. - A magyarságom fontos része annak, hogy ki vagyok. 	<ul style="list-style-type: none"> - A magyarok történelmük során általában erkölcsösebben jártak el, mint más nemzetek. - A magyar nép történelme során számos esetben egyedülálló bátorságról tett tanúbizonyságot. - Más nemzetekkel összehasonlítva, a magyarok okosabbak. - Jobb hely lenne a világ, ha a többi ország lakói is olyanok lennének, mint a magyarok.
Hosszabb verzió*	
<ul style="list-style-type: none"> - Nem érzek közösséget a magyar emberekkel (fordított állítás) - Sokkal szívesebben vagyok magyar állampolgár, semhogy bármely más ország állampolgára legyek. - Nem fontos a számomra, hogy magyarnak lássanak. - Elérzékenyülök, amikor a magyar zászlót látom. 	<ul style="list-style-type: none"> - Mi magyarok nem vagyunk különbek más nemzeteknél (fordított állítás) - Az egyre több külföldi film, zene, könyv veszélyezteti a magyar kultúrát. - Nem szabad beletörödni a történelmi Magyarország elvesztésébe.

* A hosszabb verziók egyúttal tartalmazzák a rövidebb verziók összes állítását is.

Kiszámoltuk a megbízhatóság mérésére alkalmas Cronbach-alfa mutatókat is, amelyek mind a 15 állításos verzióban, mind a 8 állításos verzióban megfelelő értékeket vettek fel minden faktor esetében. A 15 állításos kérdőívnél az egydimenziós azonosulás faktor a értéke 0,875, a kötődés faktor a értéke 0,876, a glorifikáció faktor a értéke 0,767. A rövidített, 8 állításból álló modellben az egydimenziós azonosulás és a kötődés jó megbízhatósági mutatókkal rendelkezik (az azonosulás esetében $a = 0,827$, a kötődés esetében $a = 0,826$), a glorifikáció faktor pedig elfogadhatóval ($a = 0,769$).

A megerősítő faktorelemzés eredménye alapján elmondható, hogy a rövidebb, 4-4 állításból álló kérdőív jobban lefedi mind elméleti, mind empirikus alapokon az általunk vizsgált azonosulási módokat, és vizsgálati célokra is jobban használható, mint a hosszabb verzió. A kötődés faktoron elért átlagos pontszám 4,5 (SD=1,45), míg a glorifikáció faktoron elért átlagos pontszám 3,7 (SD=1,26) volt.

A két faktor közötti korreláció mértéke $r=0,480$ ($p<0,001$) volt, ami azt jelzi, hogy a két azonosulási mód között szignifikáns, közepes erősségű korreláció van. A kötődés és a glorifikáció egymással pozitív kapcsolatban álló, de jól elkülöníthető módjai a nemzeti csoporttal való azonosulásnak. Ez a várakozásoknak megfelelő eredmény (lásd ROCCAS és mtsai, 2006). Az 1. ábrán ezt a kétdimenziós 8 állításból álló modellt grafikusán is bemutatjuk.

1. ábra. A nemzeti csoporttal való azonosulás egydimenziós modellje

Összefoglalva azt lehet mondani, hogy az 586 vizsgálati személyből álló mintán bemért azonosulási kérdőív, és főleg annak rövidebb 8 állításból álló verziója, alkalmas a kötődés és a glorifikáció azonosulási módjainak a mérésére és megkülönböztetésére. A nemzettel való azonosulás kétfaktoros modellje jó illeszkedési és megbízhatósági mutatókkal rendelkezik.

A kérdőív fejlesztését követően két érvényességi vizsgálat eredményeit mutatjuk be. Ezek célja annak bizonyítása volt, hogy a kötődés és a glorifikáció faktorok eltérő módon kapcsolódnak különböző csoportalapú jelenségekhez (csoportalapú érzelmek, felmentő stratégiák, viselkedési intenciók).

ELSŐ ERVÉNYESSEG VIZSGALAT:
ÉRZELMEK ÁTÉLÉSE CSOPORTTAGKÉNT

Az első vizsgálat SMITH és munkatársai (2007) vizsgálata nyomán készült. Ebben a vizsgálatban a személyeket arra kértük, hogy egyéni életükben, valamint a magyar csoport tagjaként ítéljék meg 16 érzelem átélésének gyakoriságát 7 fokú Likert- típusú skálákon. Elsősorban arra voltunk kíváncsiak, hogy a két azonosulási mód eltérően kapcsolódik-e a csoportalapú érzelmek átélésének valószínűségéhez.

Módszer

Résztevők. A vizsgálatban 79 fő vett részt, akik a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi, valamint Természettudományi Karának hallgatói voltak. A kérdőívek felvétele a 2010/2011-es tanévben történt. A kérdőívek kitöltése anonim és önkéntes volt, a kitöltésért a vizsgálati személyek jutalmat nem kaptak, a kérdőívek kitöltése egy kurzus teljesítésének nem kötelező része volt. A 79 vizsgálati személyből 61 nő és 18 férfi volt, a vizsgálati személyek átlagéletkora 22,08 volt (SD = 2,48).

Eljárás és vizsgálati anyag

A vizsgálati személyek a vizsgálati kérdőíveket nyomtatva kapták meg. A vizsgálati kérdőív elején egy tájékoztató szerepelt. A vizsgálatban való részvétel anonim és önkéntes volt, csak a nemre, életkorra és a vizsgálati személy egyetemi szakjára kérdeztünk rá. A vizsgálati kérdőív első részében a saját nemzeti csoporttal való azonosulás kérdőív kitöltését kértük a vizsgálati személyeinktől. Ezt követően a vizsgálati személyeket arra kértük, hogy egy 7 fokú Likert-típusú skálán jelezzék, hogy milyen gyakran élnek át adott érzelmeket individuusként, egyénileg az életükben, illetve a magyar csoport tagjaként. A magasabb értékek az érzelem gyakoribb átélésének feleltek meg. A sorrendet kiegyenlítettük: 39 vizsgálati személy előbb a saját egyéni életében jelölte meg az érzelmek átélésének gyakoriságát, majd csoporttagként, 40 vizsgálati személy előbb csoporttagként, aztán az egyéni életében. A vizsgálatban szereplő 16 érzelem megegyezett a FÜLÖP, PÉLEY és LÁSZLÓ (2011) kutatásában szereplő érzelmekkel, amely érzelemlistában a pozitív és negatív, elsődleges és másodlagos érzelmek kiegyensúlyozottan szerepelnek, illetve a lista tartalmazza a korábbi vizsgálatok alapján (például LÁSZLÓ és FÜLÖP, 2010) a magyar történelmi pályához kapcsolódónak feltételezett érzelmeket is (például félelem, lelkesedés, remény). Az érzelmek teljes listája a mellékletben megtalálható.

Hipotézis

SMITH és munkatársai (2007) több hipotézist fogalmaztak meg ezzel a vizsgálati paradigmával kapcsolatban. Véleményük szerint az azonosulás intenzitása meghatározza az egyes érzelmek átélésének gyakoriságát. Eszerint minél erősebben azonosul valaki egy adott csoporttal, annál valószínűbben él át a csoport tagjaként olyan pozitív érzelmeket, mint a boldogság és a büszkeség. Ez az egyenes irányú összefüggés a negatív érzelmek esetében bonyolultabb (lásd az azonosulás/bűntudat paradoxon bemutatásáról szóló részt az elméleti bevezetőben), ugyanakkor itt is várható, hogy az azonosulás intenzitása és az érzelemátélés között kapcsolat lesz. Érvelésünk szerint az azonosulás intenzitása mellett a módját is figyelembe kell venni akkor, amikor a csoportalapú érzelmek átélését vizsgáljuk. ROCCAS és munkatársainak (2006) eredménye szerint például a kötődés közvetlen kapcsolatot mutat az érzelemátéléssel (a vizsgálatukban a bűntudattal), míg a glorifikáció nem. Ez azért van így, mert a kötődés a saját csoporttal való általános, érzelmi kapcsolatot jelzi, és a csoport érzelmkiváltó erejére vonatkozik. A glorifikáció más típusú azonosulási mód: hangsúlyos benne a csoportközi összehasonlítás, és az előnyösebb összehasonlítások elérése többnyire kognitív stratégiákon keresztül valósul meg (lásd részletesen ROCCAS és munkatársai, 2006). A glorifikáció meghatározása, valamint az empirikus adatok alapján valószínűsíthető, hogy a glorifikáció kevésbé kapcsolódik az érzelmek átéléséhez, főleg egy ilyen, a csoportközi összehasonlítás lehetőségét nélkülöző helyzetben.

Eredmények

A vizsgálati eredmények feldolgozása előtt megvizsgáltuk, hogy a sorrendnek - egyéni, majd csoporttag vs. csoporttag, majd egyéni - van-e jelentősége a válaszadás szempontjából. Független mintás t-próbával hasonlítottuk össze a két vizsgálati feltételt. Az összehasonlítások többségében nem volt szignifikáns eltérés a vizsgálati feltételek között, így az adatok elemzése összevontan, a teljes 79 fős mintára vonatkozóan történt. Ezt az összevonást az is indokolta, hogy a létező eltérések, egy kivételével, mind az individuumbként átélt érzelmekre vonatkoztak, melyek nem központi jelentőségűek a jelen vizsgálat szempontjából, és nem is kerülnek bemutatásra.

A vizsgálat során elsősorban arra voltunk kíváncsiak, hogy az azonosulás intenzitása, valamint különböző módjai milyen kapcsolatot mutatnak az egyes csoportalapú érzelmek átélésével. A 3. táblázatban ezeket az eredményeket mutatjuk be: egyrészt a teljes azonosulás és az egyes csoportalapú érzelmek közötti korrelációk mértékét, másrészt a parciális korrelációkkal egymásra kontrollált azonosulási módok és az egyes csoportalapú érzelmek közötti kapcsolatot.

Az elvégzett korrelációelemzések eredményei szerint a magyar csoporttal erősebben azonosuló vizsgálati személyek gyakrabban élik át a büszkeség, a remény, a lelkesedés, az öröm, az elégedettség és a kielégülés érzelmeit, miközben a szegény negatív együttjárást mutat az azonosulás pontszámmal. Ez utóbbi azt jelzi,

3. táblázat. A csoportalapú érzelmek átélésének gyakorisága és a csoporttal való azonosulás intenzitása és módjai közötti kapcsolat

Csoportalapú érzelmek/Azonosulási módok	Egydimenziós azonosulás pontszám	A glorifikációra kontrollált kötődés (parciális korreláció)	A kötődésre kontrollált glorifikáció (parciális korreláció)
Büszkeség	0,568**	0,501**	
Remény	0,408**	0,425**	
Lelkesedés	0,388**	0,447**	
Öröm	0,297**	0,400**	
Elégedettség	0,274*		
Kielégülés	0,264*	0,348**	
Szégyen	-0,221*		0,201 (tendencia, $p < 0,08$)
Megnyugvás		0,268*	
Undor		-0,225*	

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

hogy minél inkább azonosul egy személy a magyar csoporttal, annál kevésbé él át szégyent a magyar csoport tagjaként. Az azonosulás módjaira bontva az eredményeket, azt látjuk, hogy a magyar csoporthoz erősebben kötődő személyek gyakrabban élnek át büszkeséget, lelkesedést, reményt, örömet, kielégülést és megnyugvást a magyar csoport tagjaként, mint a kevésbé azonosuló vizsgálati személyek, viszont az undor érzéséről ritkábban számolnak be. A kötődésre kontrollált glorifikáció pontszám a szégyen elutasításával mutatott kapcsolatot: minél inkább glorifikálja egy személy a magyar csoportot, annál kevesebb alkalommal él át csoporthoz kötődő szégyent.

Megvitatás

Mind az azonosulás intenzitása, mind az azonosulás módjai, kapcsolatot mutatnak a csoporttagként való érzelmátéléssel ebben a dekontextualizált helyzetben. Azok a vizsgálati személyek, akik a magyar csoporttal erősebb kötődést mutatnak, gyakrabban számolnak be bizonyos érzelmek átéléséről. Ilyen érzelmek a remény és a lelkesedés, melyeket LÁSZLÓ és FÜLÖP (2010) a magyar történelmi pályához kapcsolódó úgynevezett történelmi pálya érzelmeknek tekint. Nem pusztán arról van tehát szó, hogy az erősebben azonosuló vizsgálati személyek gyakrabban élnek át érzelmeket a csoport tagjaként, hanem arról is, hogy a csoportra jellemző, proto- tipikusnak mondható érzelmeket élik át. A glorifikáció azonosulási módja a tendencia szintjén kapcsolatot mutat a csoportalapú szégyen elutasításával. A vizsgálati minta egésze ritkán számol be a büntudat és a szégyen átéléséről, de ez hangsúlyosan igaz a csoportot glorifikáló csoporttagokra. Ha a negatív érzelmeket figyelmesen megnézzük, a magyarok által átélt negatív érzelmek (a csalódottság, a

szomorúság, a félelem) elsősorban a LÁSZLÓ (2012) által felvázolt depresszív érzelmi dinamikát követik, a saját csoport kritikus érzelmek megjelenése a mintában nem jellemző.

MÁSODIK VIZSGÁLAT:
A SAJÁT CSOPORT MINT AGRESSZOR

A második vizsgálatban a két azonosulási dimenziót kezelő skála érvényességét a saját csoport külső csoporttal szembeni agressziójára adott válaszok mentén ellenőriztük. Ez a vizsgálat ROCCAS és munkatársai 2006-os vizsgálatának reprodukciója volt.

Módszer

Résztevők. A vizsgálatban 93 fő vett részt, akik a Pécsi Tudományegyetem Bölcsésztudományi, valamint Természettudományi Karának hallgatói voltak. A kérdőívek felvétele a 2010/2011-es tanévben történt.

A kérdőívek kitöltése anonim és önkéntes volt, a kitöltésért a vizsgálati személyek jutalmat nem kaptak, a kérdőívek kitöltése egy kurzus teljesítésének nem kötelező része volt. A 93 vizsgálati személyből 65 nő és 28 férfi volt, a vizsgálati személyek átlagéletkora 23,21 volt (szórás 4,59).

Eljárás és vizsgálati anyag

A vizsgálati személyek a vizsgálati kérdőíveket nyomtatva kapták meg. A vizsgálati kérdőív elején egy tájékoztató szerepelt. A vizsgálatban való részvétel anonim és önkéntes volt, csak a nemre, életkorra és a vizsgálati személy egyetemi szakjára kérdeztünk rá. A vizsgálati kérdőív első részében a saját nemzeti csoporttal való azonosulás kérdőív kitöltését kértük a vizsgálati személyeinktől. Ezt követően a vizsgálati személyeket arra kértük, hogy olvassanak el két történetet, amelyben a magyar csoport agresszorként lépett fel külső csoportok (szlovák és horvát) tagjaival szemben. Az események leírása nyilvánvalóvá tette, hogy a negatív kimenetek (halálesetek, megvert emberek) szándékolt cselekvések következményei voltak. ugyanakkor a történetek úgy lettek megfogalmazva, hogy azokban sem a saját, sem a külső csoportot explicit hibáztatása nem jelent meg. Az egyik történetben a magyar csendőrök a szlovák nemzeti csoport tagjaival kerültek konfliktusba. A konfliktusnak több halálos áldozata is volt. A másik történetben a magyar csendőrök a horvát nemzeti csoport tagjaival kerültek konfliktusba, és a konfliktus eredményeképpen több tüntetőt megverték a csendőrök. A történetekkel kapcsolatban arra kértük a vizsgálati személyeket, hogy 12-12 állítással kapcsolatban jelezzék, hogy mennyire értenek egyet az állításokkal 7 fokú Likert-típusú skálákon, ahol a magasabb értékek, az állítással való egyetértést fejezte ki. A történetek

olvasási sorrendjét kiegyenlítettük: 55 vizsgálati személy előbb a szlovák, majd a horvát történetet olvasta, 38 vizsgálati személy előbb a horvát, majd a szlovák történetet.

Hipotézisek

A saját csoport felsőbbrendűségébe vetett hit miatt az várható, hogy a kötődésre kontrollált glorifikáció pontszám pozitív korrelációt fog mutatni a felmentő stratégiák használatával: a glorifikáló vizsgálati személyek olyan eseményértelmezéseket választanak majd, amelyek segíthetik a saját csoport pozitív képének fenntartását. Szintén a glorifikáló vizsgálati személyek lesznek, akik elutasítják a külső csoport jóvátételét, a negatív saját csoport kritikus érzelmek átélését és a saját csoport felelősségének elismerését is. A kötődő vizsgálati személyek ezzel szemben kritikus lojalistaként fognak fellépni, és esetükben a felmentő stratégiák használatának elutasításával találkozunk majd, valamint a külső csoport jóvátételének igényével, a negatív csoportalapú érzelmek átélésével és a saját csoport felelősségének elismerésével.

Eredmények

A vizsgálati eredmények feldolgozása során elsőként arra voltunk kíváncsiak, hogy a történetek sorrendjének van-e jelentősége a 12 állításra adott válaszok szempontjából. Független mintás *t*-próbaival hasonlítottuk össze a két vizsgálati feltételt (előbb a szlovák, aztán a horvát történetet olvasók vs. előbb a horvát, aztán a szlovák történetet olvasók). A 24 lehetséges összehasonlítás egyike sem hozott szignifikáns különbséget, így az adatok elemzése összevontan, a teljes 93 fős mintára vonatkozóan történt.

Mindkét történet esetében a 12-12 állítás és az egymásra kontrollált azonosulási módok közötti kapcsolatot vizsgáltuk. A kontrollálás érdekében parciális korrelációkat végeztünk el, ahol az azonosulás egyik módjának a korrelációját néztük a függő változóinkkal, miközben az azonosulás másik módja volt a kontrolláló változó. A 4. táblázatban mutatjuk be a szignifikáns korrelációkat.

A táblázatból az derül ki, hogy a saját csoportot glorifikáló vizsgálati személyek elsősorban olyan állításokkal értenek egyet, amelyek a magyar csoportot felmentik, és a külső csoportot hibáztatják. Az események leírását túlságosan szigorúnak tartják, a magyar csendőrök tetteit az átlagos csoporttagnál igazságosabbnak és jogosabbnak látják. A szlovák történet esetében a szlovákokat tartják a tragikus események első számú okozóinak. A kötődő vizsgálati személyek ezzel szemben a horvát történetben az átlagos vizsgálati személyeknél inkább fogadják el, hogy a magyar csendőrök igazságtalanok voltak, és ők azok, akik hajlandóságot mutatnak a külső csoport irányába szóló jóvátételre is. A magyar csoport tetteivel kapcsolatos büntudat és szégyen az egész mintán nem jellemző, és ebből a szempontból sem a kötődők, sem a glorifikálók nem térnek el a csoport többi tagjától. Ellenben

4. táblázat. A kötődés és a glorifikáció faktorok kapcsolata a történetek után szereplő 12-12 állítással

	Kötődés	Glorifikáció	Kötődés	Glorifikáció
	Szlovák történet		Horvát történet	
Amikor egy ilyen eseményről olvasok, sajnálatot érzek.	0,235*			
Az esemény leírása túlságosan szigorú a magyar csendőrökkel szemben.		0,224*		
A magyar csendőrök tettei jogtalanok voltak.		-0,211*	0,225*	-0,313*
Úgy gondolom, hogy a magyar csendőrök igazságtalanul bántak a falu lakóival/a horvát nemzetiséggel.		-0,292*		-0,248*
Arról, hogy így alakultak a dolgok, elsősorban a szlovákok tehetek.		0,308*		
Úgy gondolom, hogy a magyaroknak kárpótolniuk kellene a horvátokat a történetekért.			0,225*	

A táblázatban csak a szignifikáns korrelációk kerültek feltüntetésre, és minden esetben olyan parciális korrelációkról van szó, ahol az egyik azonosulási mód kontrolláló változóként került figyelembevételre.
* $p < 0,05$

a kötődő vizsgálati személyek a szlovák történet esetében sajnálatot mutatnak, ami IMHOFF, BILEWICZ és ERB (2012) szerint egy alapvetően külső fókuszú, pozitív érzelem.

Megvitatás

A vizsgálati eredmények ezúttal is többségében megfeleltek a hipotéziseknek. A kötődésre kontrollált glorifikáció mindkét történet esetében pozitív korrelációt mutatott a saját csoport felelősségének elutasításával, miközben a glorifikációra kontrollált kötődés a horvát történetben a felelősség elfogadásával járt. Ez az eredmény önmagában is bizonyítja az azonosulás módokra vagy típusokra bontásának szükségességét: a kötődés és a glorifikáció eltérő kapcsolatban vannak a felelősség felvállalásával. A saját csoport pozitív identitásának fenntartásában érdekelt glorifikáló vizsgálati személyek előszeretettel választanak olyan értelmezéseket, amelyek vagy szimplán a saját csoportot mentik fel, de néha egyenesen a külső csoportban találják meg a felelőst a történetekért. A felmentések használatát a kötődő vizsgálati személyek elutasítják a horvát történet esetében: ők azok a csoporttagok, akik kritikus lojalistaként viselkedve, nem vitatják a felelősséget, és nem menekülnek alternatív értelmezések mögé. Ez együtt jár a külső csoport kompenzálásának igényével is. A felelősség elismerése, a jóvátételre való hajlandóság és a felmentő stratégiák használata szisztematikus kapcsolatot mutat a glori-

fikáció és a kötődés faktorokkal. Ez a kapcsolat olyan irányú, ami a szakirodalom alapján várható: a glorifikáló vizsgálati személyek a pozitív kép fenntartására törekszenek, a kötődő vizsgálati személyek a felelősség elismerésével a kapcsolat jóvátételére.

Vizsgálatunkban ROCCAS és munkatársainak (2006) csak az érzelmekre vonatkozó eredményét nem sikerült megerősíteni: a negatív csoportalapú érzelmek átélésével közvetlen kapcsolatot egyik azonosulási mód sem mutatott. Ez alól egyedüli kivétel a sajnálat, ami a horvát történet esetében szignifikánsan korrelál a kötődéssel. A kötődő vizsgálati személyek az átlagos vizsgálati személyeknél többször számolnak be sajnálatról a történeteket illetően. Az érzelmek elmaradásának egyik oka az lehet, hogy az események relatíve távol vannak a vizsgálati személyek valós tapasztalataitól, így az érzelemkiváltó erejük viszonylag alacsony lehet (lásd például FÜLÖP, 2010).

Összefoglalva azonban lényegesebbnek tűnik az az eredmény, miszerint az azonosulás két módja különbözőképpen befolyásolja az események értelmezését, a felelősség elvállalását. Ezek a mechanizmusok valószínűleg olyan helyzetekben is működnek, amelyek téri-idői közelségük vagy éppen intenzitásuk miatt érzelmeket is kiváltanak a csoporttagokból. Ezekben a helyzetekben az eltérő eseményértelmezések, az érzelmek értékelő elméletei alapján (lásd például FRIJDA, 1986) eltérő érzelmekhez vezetnek, amelyek viszont eltérő viselkedési intenciókhoz és attitűdökhöz (SMITH és munkatársai, 2007).

A KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Vizsgálataink elsődleges célkitűzése a magyar csoporttal való azonosulást mérő kérdőív kialakítása volt, amely képes az azonosulás több módját - nevezetesen a kötődést és a glorifikációt - egymástól megkülönböztetni, és megbízható és érvényes módon mérni azokat. Az már viszonylag régebb óta elfogadott feltételezés, hogy a csoporttal való azonosulás intenzitása befolyásolja a csoporton belüli és a csoportközi viszonyokat (LEACH és mtsai, 2008), ugyanakkor az újabb kutatások azt mutatják, hogy nemcsak az azonosulás intenzitása, hanem a módja is számít (ASHMORE, DEAUX és MCLAUGHLIN-VOLPE, 2004). Az azonosulást, és ezen belül is a nemzeti csoporttal való azonosulást, több dimenzióra bontó kutatások sikeresnek bizonyultak abban, hogy előrejelezzék a vizsgálati személyek válaszait, és azonosítsák például azokat a vizsgálati személyeket, akik valószínűbben élnek át csoportalapú büntudatot, mint a csoport többi tagja. A módokra bontás segítségével sikerült például feloldani az úgynevezett azonosulás/büntudat paradoxont, amelynek lényege az, hogy egyszerre kézenfekvő azt feltételezni, hogy az erősen azonosuló vizsgálati személyek élnek át több büntudatot (hiszen ők maradnak lojálisak a csoporthoz a bajban), és azt is, hogy éppen ellenkezőleg ők élnek át kevesebb büntudatot (hiszen nekik a legfontosabb a csoport pozitív identitásának a megvédése). A kutatások szerint a megoldás abban rejlik, hogy nem csupán az intenzitást vesszük figyelembe - „jobban”, „kevésbé” azonosulók -, hanem azt is, hogy mi az adott azonosulásnak a tartalma (ROCCAS és mtsai, 2006).

Az általunk kidolgozott kérdőív bemérési vizsgálata azt mutatja, hogy megbízhatóan el tudjuk különíteni egymástól a kötődés és a glorifikáció faktorait, továbbá azt, hogy ezek a faktorok egymással közepes erősségű, szignifikáns kapcsolatban állnak. A kötődés a csoporttal való érzelmi kapcsolatot jelenti, azt az érzést, hogy a csoport fontos alkotóeleme az egyéni szelfnek, meghatározó az adott egyén én-konceptiója szempontjából. A glorifikáció ezzel szemben a csoportközi összehasonlítást hangsúlyozza, és a glorifikáló vizsgálati személyek rendre olyan összehasonlításokkal élnek, amelyekben a saját csoport jobb, több, érdemesebb, mint a külső csoportok. Míg a kötődés nem rendelkezik leértékelő dimenzióval, addig a glorifikáció természeténél fogva leértékel (fogalmazhatunk úgy is, hogy felértékel, mégpedig a saját csoportot). ROCCAS és munkatársai (2006, 2008) emelik ki azokat az izgalmas lehetőségeket, amelyek ezekben az azonosulási módokban rejlenek. Segítségükkel a csoporttal való azonosulás egyszerű intenzitásbeli különbségei helyett komplex mintázatok válnak hozzáférhetővé: olyan csoporttagok például, akik aktuálisan nem is kötődnek és nem is glorifikálnak, olyan csoporttagok, akik kötődnek, de nem glorifikálnak, és olyan csoporttagok, akik kötődnek és glorifikálnak is. Elméletileg lehetséges egy olyan azonosulási mintázat is, amely a saját csoportot glorifikálja, de ahhoz érzelmi nem kapcsolódik: ennek a mintázatnak a létezéséről és az értelméről jelentős viták vannak (lásd ROCCAS és mtsai, 2006).

Már az a két érvényességi vizsgálat, amelyet a kérdőív tesztelésére használtunk, világosan mutatja az ilyen típusú modellek bevezetésének hasznosságát. Kirajzolódik előttünk annak a csoporttagnak a képe, akiből a csoporttagság könnyen vált ki érzelmeket. Az is elmondható, hogy ezek a csoporttagok nem véletlenszerűen élik át a csoportalapú érzelmeket: az érzelmátélés mintázata szorosan követi a csoportra jellemző, prototipikus érzelmeket (LÁSZLÓ és FÜLÖP, 2010). A második vizsgálatból világossá válik a különbség a csoporthoz különbözőképpen kapcsolódó tagok között: míg a kötődés a saját csoport agressziójával kapcsolatban a csoportközi viszonyok rendezése felé mutat - elismerve a saját csoport felelősségét, érzelmeket és jóvátételi szándékot mutatva a külső csoport felé -, addig a glorifikáció a saját csoport pozitív identitásának védelmét helyezi előtérbe, a kapcsolat rendezését háttérbe szorítva. A glorifikáló vizsgálati személyek olyan eseményértelmezésekkel élnek, amelyek a saját csoportot felmentik, sőt néhány esetben a külső csoportot hibáztatják a vele szemben elkövetett agresszióval kapcsolatban.

Az általunk kidolgozott kérdőív a magyar identitással foglalkozó szociálpszichológiai kutatások számos területén alkalmazhatónak tűnik. A glorifikáció és kötődés csoportra jellemző mintázatainak feltárása - a szociálpszichológiai alapkutatások támogatásán túl - a társadalmi csoportok gondolkodásának és viselkedésének megértésében játszhat szerepet. Kézenfekvőnek tűnik például a glorifikáció és kötődés mintázatainak összekapcsolása az úgynevezett kollektív áldozati szerep vizsgálatával. Az elmúlt években a magyar nemzeti csoport identitásával kapcsolatos vizsgálatok rámutattak arra, hogy a magyar történelmi pálya és az abból következő identitás hasonlóságot mutat azzal az identitással, amit BAR-TAL, CHERNYAK-HAI, SCHORI és GUNDAR (2009) kollektív áldozati szerepnek nevez. A kollektív áldozati szerepbe helyezkedő csoportokra jellemző, hogy a negatív

eseményekkel kapcsolatban alacsony ágenciát mutatnak - különösen ott, ahol a saját csoport elkövető helyzetbe kerül -, és ehhez kapcsolódóan a felelősséget fokozottan hártják a külső csoportokra. A kollektív áldozati szerep képes legitimálni a csoport által kifejtett agressziót, ami ennek megfelelően nem von büntudatot maga után. További funkciója, hogy növeli a csoporton belüli szolidaritást és a csoporthoz való ragaszkodást, ami ebben az esetben nem más, mint a hazaszeretet (LÁSZLÓ, 2012). LÁSZLÓ Mackra hivatkozva azt írja, hogy a kollektív áldozati szerep további jellemzője „a más csoportok iránti empátiára való képtelenség [...] a más csoportok által okozott ismétlődő szenvedések által traumatizált etnikai-nemzeti csoportok kevés jelét mutatják annak, hogy sajnálnák a másoknak okozott sérelmeket, vagy felelősséget éreznének azok iránt az áldozatok iránt, akiket ők tettek áldozattá” (2012, 170).

Az áldozattá válás és az abból fakadó áldozati szerep, ahogy azt BAR-TAL és munkatársai (2009) kifejtik olyan közösen osztott narratíva a társadalom tagjainak körében, amely a társadalom egyik pilléreként jeleik meg, és amelyben a csoport legtöbb tagja osztozik. Ez azért is így van, mert a szerephez kapcsolódó hiedelmek, attitűdök és érzelmek átadása egyszerre több kommunikációs csatornán keresztül történik, beleértve az oktatási rendszert (és főleg a történelemoktatást), a közbeszédet (politikusok és a média), a közösség hivatalos ünnepeit és ceremóniáit, és az olyan kulturális termékeket, mint a könyvek, filmek és színházi darabok. A kollektív áldozati szerep elmesélése a szocializáció korai szakaszától jelen van, és épül be a felnövekvő generációk identitásába (BAR-TAL és mtsai, 2009). Ebben az értelemben tehát a kollektív áldozati szerepben valamilyen formában a közösség összes tagja osztozik, ugyanakkor az egyéni különbségek figyelembevétele is szükségesnek tűnik. KLAR, SCHORI-EYAL és KLAR (2013) vizsgálataikban az észlelt kollektív áldozati szerep nevű változó segítségével az egyéni különbségeket nézték az áldozattá válás észlelésében, és ez a változó alkalmas volt arra, hogy bejósoljon olyan jelenségeket, mint a csoportalapú büntudat elfogadása, a járulékos veszteségek tolerálása vagy a morális felmentések használata. A kollektív áldozati szerep csoportszintű változójának összekapcsolása a csoporthoz kapcsolódás egyéni módjaival gyümölcsöző kutatási terület lehet, amelyre már történt is kísérlet (SZABÓ, 2013).

Természetesen a vizsgálatunkkal kapcsolatban számos korlát, limitáció említhető meg. Mivel a vizsgálatban részt vevő vizsgálati személyek mind a Pécsi Tudományegyetem hallgatói voltak, így demográfiai szempontból a minta homogénnek tekinthető, többnyire középfokú végzettséggel rendelkező fiatal felnőttekből állt. Ez azonban felveti az általánosíthatóság kérdését, hiszen nem világos, hogy az általunk kapott eredmények mennyiben állnák meg a helyüket egy más demográfiai jellemzőkkel rendelkező mintán, és hogy mennyiben általánosítható-ak az egész magyar csoportra.

Felmerül továbbá az azonosulás többdimenziós modelljeivel kapcsolatban az a kérdés, hogy melyek az azonosulás módjai, és azok milyen kapcsolatban vannak egymással? A ROCCAS és munkatársai (2006) által kidolgozott kétdimenziós modell csak egy a létező megoldások közül. Miközben abban a kutatók többsége egyetért, hogy a többdimenziós modellek hasznosabbak, mint a hagyományos

egydimenziós modell, a dimenziók mibenlétét illetően nincs egyetértés a csoporttal való azonosulás kutatóinak körében (lásd ASHMORE és munkatársai, 2004; LEACH és munkatársai, 2008). Lehetséges, hogy más modellek (például DE ZAVALA, CICHOKA, EIDELSON és JAVAWICKREME, 2009; JACKSON és SMITH, 1999; LEACH és munkatársai, 2008; LUHTANEN és CROCKER, 1992; PHINNEY, 1990) a csoporton belüli és csoportközi viszonyok jobb megértését eredményezik, mint a ROCCAS és munkatársai-féle (2006) modell. Mivel az ezekhez a modellekhez készült kérdőíveknek nincs bemért magyar nyelvű változója, így a jövőben kívánatos lehet ezek elkészítése és összevetése az általunk bemutatott kétdimenziós modellel. A glorifikáció és a kollektív nárcizmus kapcsolatának vizsgálata például kézenfekvő lehetőség.

Összefoglalva tehát vizsgálatunkban arra törekedtünk, hogy elkészítsünk egy olyan kérdőívet, amely a nemzeti csoporttal való azonosulást illetően nemcsak az azonosulás intenzitását, hanem módját is képes kezelni. Ez a törekvésünk sikerrel járt, hiszen a kötődés és a glorifikáció egymástól jól megkülönböztethető, megbízhatóan mérhető módjai az azonosulásnak. Vizsgálataink bebizonyították, hogy ez a különbségtétel értelmes, hiszen a csoporthoz való kapcsolódás különböző módjai eltérésekhez vezettek a csoportalapú érzelmek átélésében, valamint a saját csoport agressziójával kapcsolatos reakciókban. A jövőben az azonosulás egyéni szintű változóját össze kívánjuk kötni a történelmi események észlelésével és értékelésével, a kollektív áldozati szerep nevű jelenséggel, valamint a morális identitás témakörével.

1. MELLÉKLET

A nemzeti csoporttal való azonosulás kérdőíve

(Ahol 1-es azt jelenti, hogy egyáltalán nem, az 7-es pedig azt, hogy teljes mértékben jellemző. A közbeeső értékek a két véglet közötti fokozatos átmenetet jelentik.)

<i>A kötődést mérő állítások</i>	
Külföldön járva, megdobogtatja a szívemet a magyar szó.	
Erős kötelékek fűznek a magyarsághoz.	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Elérzékenyülök, amikor a <i>Himnusz</i> t hallok.	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
A magyarságom fontos része annak, hogy ki vagyok.	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
<i>A glorifikációt mérő állítások</i>	
A magyarok történelmük során általában erkölcsösebben jártak el, mint más nemzetek.	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
A magyar nép történelme során számos esetben egyedülálló bátorságról tett tanúbizonyságot.	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Más nemzetekkel összehasonlítva, a magyarok okosabbak.	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Jobb hely lenne a világ, ha a többi ország lakói is olyanok lennének, mint a magyarok.	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7

<i>A kizárt állítások</i>	
Nem érzek közösséget a magyar emberekkel.	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Mi magyarok nem vagyunk különbek más nemzeteknél.	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Az egyre több külföldi film, zene, könyv veszélyezteti a magyar kultúrát.	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Sokkal szívesebben vagyok magyar állampolgár, semhogy bármely más ország állampolgára legyek.	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Nem fontos a számomra, hogy magyarnak lássanak.	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Nem szabad beletörödni a történelmi Magyarország elvesztésébe.	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Elérzékenyülök, amikor a magyar zászlót látom.	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7

2. MELLEKLET

Az első vizsgálatban használt érzelmek listája

A vizsgálat következő részében arra kérjük, hogy jelölje meg, hogy mennyire éli át a következő érzelmeket a **magyar csoport tagjaként!**

(Az 1-es azt jelenti, hogy egyáltalán nem, az 7-es pedig azt, hogy teljes mértékben átéli.)

A közbeeső értékek a két véglet közötti fokozatos átmenetet jelentik.)

Kielégülés	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7	Utálat	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Csalódottság	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7	Megnyugvás	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Undor	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7	Elégedettség	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Lelkesedés	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7	Öröm	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Düh	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7	Büszkeség	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Szomorúság	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7	Félelem	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Bűntudat	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7	Szégyen	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7
Remény	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7	Megbocsátás	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7

IRODALOM

- ANDERSON, B. (1991). *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism, revisited edition*. New York: Verso.
- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., & Sanford, R. N. (1950). *The Authoritarian Personality (Studies in Prejudice)*. New York: Harper.
- Ashmore, R. D., Deaux, K., & McLaughlin-Volpe, T. (2004). An organizing framework for collective identity: articulation and significance of multidimensionality. *Psychological Bulletin*, 130(1), 80-114.

- Bar-Tal, D., Chernyak-Hai, L., SCHORI, N., & GUNDAR, A. (2009). A sense of self perceived collective victimhood in intractable conflicts. *International Review of the Red Cross*, June, 229-258.
- Branscombe, N. R., Doosje, B. J., & McGarty, C. (2002). Collective guilt: antecedents, correlates and consequences. In D. M. Mackie, & E. R. Smith (Eds.), *From prejudice to intergroup relations: differentiated reactions to social groups* (49-66). New York: Psychology Press.
- Branscombe, N. R., & DOOSJE, B. (Eds.) (2004). *Collective guilt: international perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Branscombe, N. R., & Miron, A. M. (2004). Interpreting the ingroup's negative actions toward another group: emotional reactions to appraised harm. In L. Z. Tiedens & C. W. Leach (Eds.), *The social life of emotions* (314-335). New York: Cambridge University Press.
- Branscombe, N. R., Slugoski, B., & KAPPEN, D. M. (2004). The measurement of collective guilt: what it is and what it is not. In N. R. Branscombe, & B. Doosje (Eds.), *Collective guilt: international perspectives* (16-34). Cambridge: Cambridge University Press.
- Bretter Z. és Deák Á. (Szerk.) (1995). *Eszmék a politikában: a nacionalizmus*. Pécs: Tanulmány Kiadó.
- Breuilly, J. (2004). Állam és nacionalizmus. In KÁNTOR Z. (szerk.), *Nacionalizmuselméletek. Szöveggyűjtemény* (134-149). Budapest: Rejtjel Kiadó.
- Brown, R., GONZÁLEZ, R., Zagefka, H., Manzi, J., & Cehajic, S. (2008). Nuestra culpa: collective guilt and shame as predictors of reparation for historical wrongdoing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 94, 75-90.
- CSEPELI Gy. (1992). *Nemzet által homályosan*. Budapest: Századvég.
- CSEPELI, Gy. (1997). *National Identity in Contemporary Hungary*. New York: Columbia University Press.
- De ZAVALA, G., Cichoka, A., Eidelson, R., & Jayawickreme, N. (2009). Collective narcissism and its social consequences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97, 1074-1096.
- Dieckhoff, A. (2002). Egy megrögzöttség túlhaladása - a kulturális és politikai nacionalizmus fogalmainak újraértelmezése. *Regio: Kisebbség, Politika, Társadalom*, 4, 7-22.
- DOOSJE, B., & Branscombe, N. R. (2003). Attributions for the negative historical actions of a group. *European Journal of Social Psychology*, 33, 235-248.
- Doosje, B., Branscombe, N. R., Spears, R., & Manstead, A. S. R. (1998). Guilt by association: when one's group has a negative history. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 872-886.
- Doosje, B., Branscombe, N. R., Spears, R., & Manstead, A. S. R. (2006). Antecedents and consequences of group-based guilt: the effects of ingroup identification. *Group Processes and Intergroup Relations*, 9, 325-338.
- Ellemers, N., Spears, R., & DOOSJE, B. (1997). Sticking together or falling apart: ingroup identification as a psychological determinant of group commitment versus individual mobility. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 617-626.
- Fabrigar, L. R., Wegener, D. T., MacCallum, R. C., & Strahan, E. J. (1999). Evaluating the use of exploratory factor analysis in psychological research. *Psychological Methods*, 4, 272-299.
- Frijda, N. H. (1986). *The emotions*. Cambridge: Cambridge University Press.

- FÜLÖP É., PÉLEY B. és LÁSZLÓ J. (2011). A történelmi pályához kapcsolódó érzelmek modellje magyar történelmi regényekben. *Pszichológia*, 31, 47-61.
- GÉLLNER, E. (1997). *Nationalism*. New York: NYU Press.
- Gordijn, E. H., Yzerbyt, V., WIGBOLDUS, D., & DUMONT, M. (2006). Emotional reactions to harmful intergroup behavior. *European Journal of Social Psychology*, 36, 15-30.
- Gurin, P., & MÁRKUS, H. (1988). Group Identity: The psychological mechanisms of durable salience. *Revue Internationale de Psychologie Sociale*, 1(2), 257-274.
- GYÁNI G. (2005). Nemzeti identitás - identitáspolitikai a történész látószögéből. In TIBORI T. és Tamás P. (szerk.), *Nemzetfelfogások: Kisebbségek-többség* (63-71). Budapest: Új Mandátum Kiadó.
- HÉRBERT, T. L., & Dunkel-Schetter, C. (1992). Negative social reactions to victims: an overview of responses and their determinants. In L. MONTADA, S. H. FILIPP, & M. J. LÉRNER (Eds.), *Life crises and experiences of loss in adulthood* (497-518). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- HOBSBAWM, E. J. (1992). *Nations and nationalism since 1780: programme, myth, reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- IMHOFF, R., BiléWICZ, M., & ÉRB, H. (2012). Collective regret versus collective guilt: different emotional reactions to historical atrocities. *European Journal of Social Psychology*, 42(6), 729-742.
- IYER, A., LÉACH, C. W., & CROSBY, F. J. (2003). White guilt and racial compensation: the benefits and limits of self-focus. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 117-129.
- JÁCKSON, J., & SMITH, E. (1999). Conceptualizing social identity: a new framework and evidence for the impact of different dimensions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 120-135.
- JANIS, I. (1982). *Groupthink*. 2nd edition. Boston: Houghton Mifflin.
- JOHNS, M., SCHMADER, T., & Lickel, B. (2005). Ashamed to be an American? The role of identification in predicting vicarious shame for anti-Arab prejudice after 9-11. *Self and Identity*, 4, 331-348.
- KÁNTOR Z. (Szerk.) (2004). *Nacionalizmuselméletek. Szöveggyűjtemény*. Budapest: Rejtjel Kiadó.
- Klar, Y., Schori-Eyal, N., & Klar, Y. (2013). The "Never Again" State of Israel: The emergence of the Holocaust as a core feature of Israeli identity and its four incongruent voices. *Journal of Social Issues*, 69(1), 125-143.
- KOSTERMAN, R., & FÉSHBACH, S. (1989). Toward a measure of patriotic and nationalistic attitudes. *Political Psychology*, 10, 257-274.
- LÁSZLÓ J. (2005). *A történetek tudománya: Bevezetés a narratív pszichológiába*. Pszichológiai Horizont 3. Budapest: Új Mandátum Kiadó.
- LÁSZLÓ, J. (2008). *The science of stories: an introduction to narrative psychology*. London - New York: Routledge.
- LÁSZLÓ J. (2012). *Történelem-történetek. Bevezetés a narratív szociálpszichológiába*. Budapest: Akadémia Kiadó.
- LÁSZLÓ J. és FÜLÖP É. (2010). A történelem érzelmi reprezentációja a történelemkönyvekben és naiv elbeszélésekben. *Történelemtanítás*, XLV, 1(3).
<http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/10/laszlo-janos-%E2%80%93-fulop-eva-a-tortenelem-erzelmi-reprezentacioja-tortenelemkonyvekben-es-naiv-elbeszelesekben-01-03-02/>

- Leach, C. W., van Zomeren, M., Zebel, S., Vliek, M. L. W., Pennekam, S. F., Doosje, B., OUWERKERK, J. W., & Spears, R. (2008). Group-level self-definition and self-investment: a hierarchical (multicomponent) model of in-group identification. *Journal of Personality and Social Psychology, 95*, 144-165.
- Lickel, B., Schmader, T., Curtis, M., Scarnier, M., & Ames, D. R. (2005). Vicarious shame and guilt. *Group Processes and Intergroup Relations, 8*, 145-157.
- Luhtanen, R., & CROCKER, J. (1992). A collective self-esteem scale: self-evaluation of one's social identity. *Personality and Social Psychology Bulletin, 18*, 302-318.
- McGarty, C., Pedersen, A., Leach, C. W., Mansell, T., Waller, J., Bliuc, A. M. (2005). Group-based guilt as a predictor of commitment to apology. *British Journal of Social Psychology, 44*, 659-680.
- Mummendey, A., Klink, A., Mielke, R., Wenzel, M., & Blanz, M. (1999). Socio-structural characteristics of intergroup relations and identity management strategies: results from a field study in East Germany. *European Journal of Social Psychology, 29*, 259-285.
- PHINNEY, J. S. (1990). Ethnic identity in adolescents and adults: review of research. *Psychological Bulletin, 108*, 499-514.
- ROCCAS, S., Klar, Y., & Liviatan, I. (2006). The paradox of group-based guilt: modes of national identification, conflict vehemence, and reactions to the in-group's moral violations. *Journal of Personality and Social Psychology, 91* (4), 698-711.
- ROCCAS, S., Sagiv, L., Schwartz, S. H., Halevy, N., & Eidelson, R. (2008). Towards a unifying model of identification with groups: integrating theoretical perspectives. *Personality and Social Psychology Review, 12*, 280-306.
- Seton-Watson, H. (1977). *Nations and states: an enquiry into the origins of nations and the politics of nationalism*. Boulder, CO: Westview Press.
- SchÖPFLIN Gy. (2003). *A modern nemzet. Máriabesznyő-Gödöllő: Attraktor Kiadó.*
- Smith, A. D. (1988). *The Ethnic origins of nations*. New Jersey: Wiley-Blackwell.
- Smith, A. D. (1991). *National Identity*. London: Penguin Books.
- Smith, E. R., Seger, C., & MACKIE, D. M. (2007). Can emotions be truly group level? Evidence regarding four conceptual criteria. *Journal of Personality and Social Psychology, 93*, 431-446.
- Staub, E. (1997). Blind versus constructive patriotism: moving from embeddedness in the group to critical loyalty and action. In D. Bar-Tal, & E. Staub (Eds.), *Patriotism in the lives of individuals and nations* (213-228). New York: Nelson-Hall.
- SWIM, J. K., & Miller, D. L. (1999). White guilt: its antecedents and consequences for attitudes towards affirmative action. *Personality and Social Psychology Bulletin, 25*, 500-514.
- Szabó Zs. P. (2013). *A nemzeti csoporttal való azonosulás hatása a csoportalapú érzelmek átélésére*. PhD-értekezés. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Pszichológia Doktori Iskola.
- Tajfel, H. (1978). *Differentiation between social groups: studies in the social psychology of intergroup relations*. London: Academic Press.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the social group: a self-categorization theory*. Oxford-New York: Basil Blackwell.
- Turner, J. C. (1999). Some current issues in research on social identity and self categorization theories. In N. Ellemers, R. Spears, & B. Doosje (Eds.), *Social identity: context, commitment, content* (Akkor j j gám E tó E). Oxford: Wiley-Blackwell.

IDENTIFICATION WITH THE NATIONAL IN-GROUP: A HUNGARIAN QUESTIONNAIRE

SZABÓ, ZSOLT PÉTER - LÁSZLÓ, JÁNOS

Identification with one's national in-group is difficult to measure. Unitary scales of in-group identification have led to contradictory results. It seems that unitary scales are inadequate both conceptually and empirically (for a review, see ASHMORE, DEAUX, & McLAUGHLIN-VOLPE, 2004). In our studies, first, we have developed a Hungarian national identification questionnaire. We used confirmatory factor analysis to validate ROCCAS, KLAR, & LVIATAN'S (2006) bi-dimensional model of in-group identification. This model separates two modes of identification: attachment and glorification. Theoretically this model is based on social identity theory, self-categorization theory (TAJFEL, 1978; 1982; TAJFEL, & TURNER, 1979; TURNER, HOGG, OAKES, REICHER, & WETHERELL, 1987), and the traditional differentiation between patriotism and nationalism (ADORNO, FRENKELBRUNSWIK, LEVINSON, & SANFORD, 1950; KOSTERMAN, & FESHBACH strated the predictive validity of the bi-dimensional model. Attachment and glorification has a different relationship to group-based phenomena such as group-based emotions, exonerating cognitions, compensation of out-groups after in-group aggression.

Key words: *national identity, glorification and attachment, group-based emotions, exonerating cognitions*

LÁSZLÓ JÁNOS*, FÜLÖP ÉVA**

NEMZETI IDENTITÁS ÉS KOLLEKTÍV ÁLDOZATI SZEREP¹

Beérkezett: 2010. december

Elfogadva: 2011. március

Kollektív érzelmek akkor keletkeznek, ha egy személy szembesül a csoportjának múltbeli pozitív vagy negatív tetteivel. Jelen kutatás a történelmi pálya kollektív emlékezeti fogalmát és a hozzá kapcsolódó érzelmi mintázatot kiegészíti a kollektív áldozati szerep hipotézisével. Azt feltételeztük, hogy a kollektív áldozati szerep érzelmi mintázata a magyar nemzeti identitás szerves részét alkotja. A jelenben élő vizsgálati személyek saját érzelmei és a magyaroknak a történelmi konfliktushelyzetekben tulajdonított érzelmek összefüggéseinek feltárása révén a történelmi konfliktusok és a kollektív áldozati szerep feldolgozásának folyamatáról kívántunk képet alkotni. Magyar kísérleti személyek (N = 155) nyolc rövid történetet kaptak a magyar történelem jelentős csoportközi konfliktusairól. Mindegyik történet más külső csoporttal (oroszek, románok, szlovákok, szerbek) való konfliktust írt le a történelem különböző korszakából. A történetek felében a magyarok áldozatok, a másikban elkövetők voltak. A történetek elolvasása után a kísérleti személyeknek két érzelmet kellett választaniuk adott érzelmek készletéből arra vonatkozóan, hogy mit érezhetett a csoportjuk abban a történelmi szituációban, kettőt pedig az alapján, hogy ők maguk mit éreznek az esemény kapcsán. A személyek nemzettel való azonosulását szintén mértük. Az átélt és tulajdonított érzelmek minőségét, korrespondenciáját és hasonlóságát elemeztük. Az eredményeket a történelmi pálya, a kollektív áldozati szerep feldolgozása, a nemzeti identitás, valamint a nemzettel való azonosulás fogalmi keretében értelmeztük.

Kulcsszavak: nemzeti identitás, történelmi pálya érzelmek, kollektív áldozati szerep

ÁLDOZAT ÉS ELKÖVETŐ SZEREP A CSOPORTKÖZI KONFLIKTUSOKBAN

Az áldozat és elkövető szerep a csoport alapú érzelmek kutatásában kitüntetett helyet foglal el. A csoportközi érzelmek paradigmáján belül több kísérlet vizsgálta azokat a körülményeket, melyek mellett az elkövető és áldozat szereppel

* MTA Pszichológiai Kutatóintézet, Budapest, email: laszlo@mtapi.hu ** MTA Pszichológiai Kutatóintézet, Budapest, email: fulop81@gmail.com ¹ A kutatást az OTKA K 81633 számú pályázata támogatta. A szerzők köszönettel tartoznak Barlay Laurának és Járai Róbertnek a statisztikai feldolgozásban nyújtott segítségért, valamint Vincze Orsolyának a kézirat egy korábbi változatához fűzött értékes javaslataiért. Az észrevételeket az első szerző címére várjuk.

járó érzelmi válaszok megjelennek. A csoportközi érzelmek elmélete ('intergroup emotion theory' IET) (Smith, 1993; Mackie és Smith, 1998; Mackie, Devos és Smith, 2000) a társas identitás (Tajfel, 1978; Tajfel és Turner, 1979) és a szelf-kategorizáció elméleteiből (Turner, és mtsai, 1987) kiindulva feltételezi, hogy amennyiben egy személy azonosul egy csoporttal, akkor a csoport részévé válik identitásának, a csoportreleváns eseményeket elkezd a csoport jóléte szempontjából szemlélni és kiértékelni; annak megfelelő érzelmeket él át, ahogy az adott történés a csoportot érinti, majd hajlamos lesz a keletkező érzellemmel összhangban a csoport érdekében cselekedni. Gordijn, Yzerbyt, Wigboldus és Dumont (2006) például azt találták vizsgálatukban, hogy amennyiben személyek egy csoportközi összetűzés áldozataival éreztek hasonlóságot, akkor hajlamosak voltak a másik csoport akcióját igazságtalannak ítélni, haragra gerjedni és ellenségesen fellépni ellenük, különösen a csoporttal erősen azonosulók. Ugyanebben a kísérletben az elkövető csoporttal való hasonlóság érzése éppen ellenkező választ váltott ki a személyekből: pont az elkövető csoporttal kevésbé azonosulók érezték igazságtalannak a támadást, mely dühöt és büntudatot váltott ki belőlük és sokkal kevésbé támogatták az elkövetők viselkedését. Gordijn, Wigboldus és Yzerbyt (2001) korábbi tanulmányukban felhívták arra a figyelmet, hogy a másik csoport agressziója nyomán érzett düh akkor jelenik csak meg a támadást át nem élők részéről, ha magukat az áldozat csoporttagjaiként kategorizálták, vagyis a saját csoport-külső csoport besorolás döntő tényező a csoportközi érzelmek megjelenésében. A csoporttagságot érintő helyzet nem pusztán általános érzéseket generál, hanem specifikus - kiértékeléshez kötődő - érzelmeket, mint itt a harag vagy Dumont, Yzerbyt, Wigboldus és Gordijn (2003) vizsgálatában a félelem, amelyről valós eseményekre való emlé- keztetés folyamánként számoltak be az áldozatok csoportjába tartozók.

Az elkövetői pozíció csoportközi vonatkozásaival leginkább a kollektív büntudat, a jóvátételi kísérletek és a megbocsátás/megbékélés szempontjából foglalkozik a szociálpszichológia. A kollektív büntudat az egyik legtöbbet tanulmányozott érzélem a kollektív érzelmek paradigmájában (például Branscombe, Doosje és McGarty, 2002; Branscombe, Slugoski és Kappen, 2004; Iyer, Leach és Crosby, 2003). A kollektív érzelmek magyarázatai hasonlóan a csoportközi érzelmekéhez, a társas identitás és a szelf-kategorizációs elméletekből erednek. Vagyis a kollektív érzelmek paradigmája is azt jósolja, hogy az emberek pusztán a csoporthoz való tartozás folyamánként érzelmeket élhetnek át. (A csoportközi érzelmek és a kollektív érzelmek kutatási paradigmáiról lásd részletesen Szabó, Banga, Fülöp és László, 2010.)

Doosje, Branscombe, Spears és Manstead (1998) elsőként vizsgálták szisztematikusan a kollektív büntudat megjelenésének feltételeit. Kísérleti manipuláció mellett kapott eredményeik azt mutatták, hogy a személyek büntudat érzéséről számoltak be csoportjuk múltbéli, másoknak okozott kárával kapcsolatban, anélkül, hogy ők maguk személyesen részt vettek volna a rossz cselekedetben. A csoportközi konfliktusban részt vevő csoportokkal való azonosulás több kísérletben (például Swim és Miller, 1999; Doosje és mtsai, 1998) is kritikus változónak bizonyult a kollektív büntudat megjelenésében, míg más vizsgálatokban (például

Branscombe, Slugoski és Kappen, 2004; Iyer, Leach és Crosby, 2003) nem találtak ilyen összefüggést. Ennek az ellentmondásnak a feloldására tesz kísérletet Roccas, Klar és Liviatan (2006), akik az azonosulás jelenségét differenciálva az azonosulást a glorifikáció és kötődés dimenzióira bontják. Előbbiben a saját csoport más csoportokkal szembeni fölénye, míg utóbbiban a saját csoport iránti érzelmi elköteleződés a hangsúlyos. A kötődő azonosulásban megjelenik az önkritika mozzanata is, míg a glorifikáló személyeknél ez teljesen hiányzik. Ezt a klasszifikációt veszi alapul a jelen vizsgálatban is alkalmazott, Szabó és László (2011) által kidolgozott azonosulási kérdőív is. A csoportközi atrocitásokat kutató empirikus munkák egy része azt sugallja, hogy azok a személyek, akik a csoportjuk által elkövetett ártalmak nyomán büntudatot élnek át, támogatják a jóvátétel valamely megnyilvánulását a kárvallottak részére (például Branscombe és Doosje, 2004; Branscombe, Doosje és McGarty, 2002; Lickel, és mtsai, 2005), míg más kutatások (például Giner-Sorolla és mtsai, 2008; Iyer, Leach és Crosby, 2003; Harvey és Oswald, 2000) nem találták meg ilyen egyértelműen a kompenzálásra való készletét. A kollektív érzelmek paradigmáján belül a kollektív büntudaton kívül a szégyen (Branscombe, Slugoski és Kappen, 2004; Lickel, Schmader és Barquissau, 2004), a másik csoport iránt érzett szimpátia (Harth, Kessler és Leach, 2008) és a megbánás (Hilton, 2008) érzelmeit mutatták ki a saját csoport által elkövetett csoportközi agresszió nyomán.

Ugyanakkor több tanulmány is felhívja a figyelmet arra, hogy az áldozat és elkövető pozíció közül legalábbis az előbbi, tartósan beépülhet egy csoport identitásába és olyan érzelmi orientációt alakíthat ki, ami a csoportközi helyzetekben megnyilvánuló érzelmi reakciót szisztematikusan befolyásolja. Csoportközi konfliktusokban még hosszú idő után is fennállhat a harag az áldozatok részéről, amennyiben a kollektív emlékezet fontos elem lesz a konfliktus alapját képező összetűzés (Bar-Tal, 2000). Bar-Tal és Bennick (2004) arra mutat rá, hogy bizonyos társadalmi konfliktusok estén a társadalom széles rétegeiben olyan nézetek, attitűdök, érzelmek alakulnak ki, amelyek támogatják a konfliktus fennmaradását, a szembenállást, a megbékéléstől való elzárkózást. Ilyenkor a társadalmi ethosz fontos része lehet az ellenségeskedés, amely a hozzá kapcsolódó érzelmi orientációs mintázatokban is megnyilvánul. A kollektív emlékezet a társadalmi intézmények és a kommunikáció segítségével őrzi meg a konfliktusról szóló reprezentációt, melynek fennmaradása hozzájárul a konfliktusfenntartó viselkedéshez, gátolja a konfliktuson való túllépést.

Nemzeti, etnikai csoportok konfliktusaiban az egyik fél többnyire áldozatként definiálja magát, kijelölve ezzel egy másik csoport számára az elkövető szerepet. Ebben az esetben a csoport tagjait csoport-hovatartozásuk alapján éri kár, noha legtöbb esetben ez nem érinti közvetlenül a csoport összes tagját. Kollektív áldozattá válás esetén az esemény megítélése még inkább a társas konstrukciós folyamatok függvénye, hiszen a csoportnak kell egységes reprezentációt létrehoznia a történelekről. Akkor beszélhetünk tehát a kollektív áldozattá válás fogalmáról, amikor egy közösség azt a nézetet osztja, hogy ők egy másik csoport vagy csoportok agressziójának áldozatai. Mivel a csoportot ért ártalom szoros kapcsolatban

van a csoporttagsággal, így különösen fontos szerephez jut az áldozattá válás érzésében a csoporttal való azonosulás kérdése. Az azonosulás teszi ugyanis lehetővé, hogy akkor is átéljük az atrocitás következményeit, ha az bennünket nem ér közvetlenül, hanem csak csoportunk más tagjait - legyenek azok akár kortársaink, akár elődeink.

A kollektív áldozat szerep felvállalása különösen valószínű akkor, ha egy csoport történelmében nagy traumák, veszteségek, elnyomások sorozata jellemző. Ezzel a jelenséggel elsősorban történészek foglalkoztak (például La Capra, 1998, Sykes, 1992; Schivelbusch, 2003), illetve a társadalomlélektan értelmező, esszéisztikus műfajában Bibó István (2004) szentel neki jelentős figyelmet, míg a csoport alapú érzelmek empirikus szociálpszichológiai kutatása ezt a szempontot nem kezeli. Volkan (1997) például ún. választott traumatizáltságról beszél abban az esetben, amikor egy csoportnak a visszatérő sérelmek nyomán nincs lehetősége feldolgozni, „elgyászolni” a veszteséget, így az új generációk csupán a sérelem közösen kialakított reprezentációjában tudnak osztozni, ez tartja össze őket, a trauma-tizáltság szerves része lesz a kollektív emlékezetnek. A kudarcok miatt erősödik az elnyomottság, tehetetlenség érzése. A sérelmek a túllépés hiányában a csoport élményvilágának központjává válnak, sőt a csoportidentitás alapja lehet a kollektív áldozat szerep. Ez a beállítódás annyira erős lehet, hogy az elkövetkező eseményeket is hajlamos lesz a csoport ennek szűrőjén keresztül tekinteni, vagyis szentíven reagálni minden támadásnak vélt jelzésre, és önmagát a csoportközi konfliktusok áldozatának látni. A kollektív áldozat szerep azáltal járulhat hozzá a pozitív csoportidentitás fenntartásához, hogy a saját csoportot jónak, erkölcsileg feljebbvalónak állítja be, melyet mások ellenséges fellépése juttatott veszteségekhez. A kollektív áldozat szerep hatással van azoknak a csoportközi konfliktushelyzeteknek a megítélésére is, amikor a saját csoport okoz valamilyen sérelmet egy másik csoportnak, vagyis elkövető pozícióban van. Az áldozat szereppel azonosuló csoportok ezeket a sérelmeket hajlamosak jogosnak tekinteni és mentesíteni önmagukat a negatív érzelmi következményektől (lásd áttekintésért Bar-Tal, Chernyak-Hai, Schori és Gundar, 2009).

A kollektív érzelmi orientációnak a csoportközi konfliktusokban megjelenő érzelmekre gyakorolt hatását korábban nem vizsgálták. Az elmúlt években végzett vizsgálatainkkal (Fülöp, 2010; László és Fülöp, 2011; László, Ehmann és Imre, 2002; László, 2005) a történelmi pálya kollektív emlékezeti reprezentációja és a csoport alapú érzelmek megjelenése közötti összefüggések feltárására irányuló kutatásokat kezdeményeztünk. E vizsgálatok eredményei szerint a magyar történelmi pálya, azaz a történelmi eseményekre vonatkozó magyar kollektív emlékezet az államalapítástól számított ötszáz év sikertörténetét követően a kollektív áldozattá válás jellegzetes mintáját mutatja, aminek szerves részét képezi a magyar nemzeti csoportnak tulajdonított érzelmi mintázat. Ezt a mintázatot a *félelem és remény*, a *lelkesedés és csalódás*, valamint a *szomorúság* érzelmeivel jellemeztük annak alapján, hogy a magyar csoportnál ezek az érzelmek szignifikánsan gyakrabban jelentek meg, mint más csoportoknál. Jelen vizsgálatban a nemzeti csoportra jellemző érzelmi mintázatot a kollektív áldozati szerep feldolgozottsá

ga, illetve feldolgozatlansága szempontjából kívánjuk elemezni. Ehhez az áldozat és elkövető helyzetekben kinyilvánított érzelmek dinamikáját tárjuk fel, illetve azt térképezzük fel, hogy a kollektív emlékezetben őrzött érzelmek (a történelmi eseményekben a magyaroknak mint nemzeti csoportnak tulajdonított érzelmek) milyen összefüggésben állnak a vizsgálati személyeknek a történelmi események kapcsán aktuálisan fellépő érzelmeivel olyan helyzetekben, amikor a magyarok más népeknek okozott sérelmek elkövetői, illetve mások által okozott sérelmek áldozatai. További célunk, hogy feltárjuk a nemzettel való glorifikáló, illetve kötődő típusú azonosulás hatását az érzelmi mintázatok alakulásában. A csoport alapú érzelmek fentebb bemutatott kutatási eredményei és a kollektív áldozati szerepre vonatkozó történelmi elemzések fényében hipotéziseket, illetve értelmezési alternatívákat is megfogalmazhatunk. Ehhez egy sajátos érzelmecsoportosítást veszünk igénybe. Az általunk a magyar történelmi pályához kapcsolódó érzelmeknek nevezett érzelmecsoport (félelem, remény, lelkesedés, csalódás, szomorúság) mellett megkülönböztetünk önkritikus érzelmeket (bűntudat, szégyen) (lásd Rozin, Lowery, Imada és Haidt, 1999), amelyekben a saját csoport negatív értékelése nyilvánul meg, társkritikus érzelmeket (harag, düh, utálat, undor) (lásd Rozin, Lowery, Imada és Haidt, 1999), amelyekben a külső csoport válik negatív indulatok tárgyává, és önfelnagyító érzelmeket (büszkeség, elégedettség, kielégülés) (lásd az önfelnagyítás motívumáról Fiske, 2006), amelyekben a saját csoporttal való elégedettség, a saját csoport értékének hangsúlyozása fejeződik ki.

A történelmi konfliktusok feldolgozottságára a saját csoportnak való érzelmetulajdonítás és a saját érzelmek mintázatából következtethetünk. A személyek tekinthetnek a kollektív áldozati érzelmi orientációnak megfelelően a történelmi konfliktushelyzetekre globálisan, azaz a konfliktus kimenetelétől, illetve aktuális állásától függetlenül a saját csoport mindig morális fölényben van (tehát azokban a helyzetekben is, amikor elkövetőként jelenik meg), ami azzal jár, hogy nemcsak áldozati, hanem elkövető helyzetben is a külső csoportokkal szembeni negatív, társkritikus érzelmek (pl. undor, utálat, düh) kerülnek túlsúlyba, illetve a saját csoport vonatkozásában önfelnagyító érzelmek (pl. büszkeség, elégedettség) jelennek meg. Az elszenvedett történelmi sérelmek érzelmi feldolgozottságát jelzi az a mechanizmus, amikor a személy a csoportközi érzelmek magyarázatának analógiájára kiértékeli a csoportközi viszonyokat, és a győztes vagy vesztes, illetve áldozat vagy elkövető csoportnak szituatív tényezők nyomán „ítél oda” érzelmeket. Ez a kiértékelés is azon a tudáson alapul, amit a csoport - aminek a kísérleti személy a tagja - kollektív emlékezete őriz, azonban a szituációs jellemzők, elsősorban az áldozat, illetve elkövető pozíció nagyobb szerepet játszik: az áldozat szerepben átélt érzelmek egyrészt jobban eltérnek az elkövető szerepben átélt érzelmektől, másrészt mind áldozat, mind elkövető szerepben csökken az erősen negatív társkritikus érzelmek aránya. Egy ilyen eredmény arra utalna, hogy az áldozat szerep a csoportban oldódik, illetve halványodik.

A saját érzelmeket illetően a kollektív áldozati szerep feldolgozottságát jelzi az önkritikus érzelmek megjelenése elkövető helyzetben a negatív társkritikus érzelmekkel szemben, míg a feldolgozatlanság, a kollektív áldozati szerepbe való

helyezkedés tükröződik abban, ha a történelmi pályához kapcsolódó negatív érzelmek (szomorúság, csalódás, félelem) nemcsak áldozat, hanem elkövető helyzetben is megjelennek.

A saját érzelmek és a csoportnak tulajdonított érzelmek viszonyát illetően az erős korrespondencia az első esetben azt jelenti, hogy az áldozati szerep érzelmi velejáráói a csoport életében aktuálisan is jelen vannak, míg a gyenge korrespondencia vagy a korrespondencia hiánya azt jelzi, hogy a történelmi események érzelmi átértékelése, a konfliktusok feldolgozása lezajlott a csoportban. A csoportközi konfliktusokról őrzött reprezentációk az idők folyamán átdolgozódtak, és különösen elkövető helyzetben a csoport ma élő tagjainál negatív önkritikus érzelmeket (sajnálát, szégyen, büntudat) hívnak elő, míg áldozat helyzetben pozitív érzelmek (megbocsátás) vagy nem agresszív érzelmek (pl. szomorúság) jelennek meg. Nagyvonalakban tehát azt lehet mondani, hogy mind a csoportnak tulajdonított, mind a saját érzelmek a történelmi konfliktusok feldolgozottságától függenek.

A csoport alapú érzelmek terén, elsősorban a büntudattal kapcsolatban vizsgálták a csoporttal való azonosulás szerepét elkövető helyzetben. Roccas, Klar és Leviatan (2006) tipológiája szerint azt várhatjuk, hogy a kötődő személyeknél mind áldozat, mind elkövető helyzetben jobban érvényesül a negatív-pozitív váltás, és lazább a korreláció a csoportnak tulajdonított és a saját érzelmek között, mint a glorifikáló személyeknél. Vagyis azt mondhatjuk, hogy a kötődő azonosulás segíti, a glorifikáló azonosulás pedig hátráltatja a történelmi konfliktusok feldolgozását.

Azt is várhatjuk továbbá, hogy mind az erősen kötődő, mind az erősen glorifikáló személyeknél a gyengén kötődő, illetve gyengén glorifikáló személyekhez képest nagyobb lesz a megfelelés (nem feltétlenül azonosság) a kétféle (csoport, illetve saját) érzelem között.

VIZSGÁLAT

Kísérleti személyek

A kísérleti személyek összesített mintájába 155 fő került be (N = 155). Azonosulás kérdőív felvételére azonban csak 84 személynél volt lehetőség. A résztvevők mindnyájan egyetemi hallgatók voltak, a Pécsi Tudományegyetem és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem hallgatói, férfiak és nők közel egyenlő arányban. Az életkoruk 20 és 25 év között változott, mindegyikük bölcsészhallgató volt, de nem történelem szakos.

Kísérleti anyag

Kísérleti anyagunk már egy korábbi vizsgálatunkban (László és Fülöp, 2011) is alkalmazásra került, ahol ingeranyagként történelmi eseményeket elbeszélő

történeteket adtunk a személyeknek, ezek a történetek csoport alapú érzelmek kiváltására alkalmasnak bizonyultak. Az akkori hat pár csoportközi konfliktust elbeszélő történetből jelen vizsgálatban négy párat kaptak a résztvevők. A történetekben négy különböző külső csoport szerepelt (oroszok, románok, szlovákok, szerbek) a magyar történelem eltérő szakaszaiból, kettő külső csoporttal (törökök, horvátok) való konfliktust aktualitásuk hiánya miatt kihagytunk a jelen vizsgálatból. A történetek rövidek voltak (átlagban ötven szavasak) és változtak az áldozat-elkövető dimenzió szerint: mindegyik történetpár egyikében a magyarok voltak az áldozatok, a másokban pedig az elkövetők (a teljes ingeranyag az 1. és 2. mellékletben elkövető-áldozat történetek szerinti bontásban megtalálható).

Egy példa a „magyarok mint áldozatok” történetre:

1956. október 23-án Budapesten, többek között a szovjet csapatok kivonásáért tüntetés kezdődött. A tüntetés forradalomná alakult. A szovjetek leverték a magyar forradalmat. Az eseményeket kemény megtorlás követte.

Egy példa a „magyarok mint elkövetők” történetre:

Németország 1941-ben megtámadta a Szovjetuniót. Magyarország a várható német győzelem miatt a németek mellé állt. Magyarország 1941 júniusában hadat üzent a Szovjetuniónak. A magyar támadásnak több ezer szovjet katona és civil áldozata volt.

Azonosulás kérdőív. A vizsgálatban részt vevő személyek nemzettel való azonosulását a Szabó és László (2011) által kidolgozott kérdőívvel végeztük. Ez a kérdőív a Roccas, Klar és Liviatan (2006) féle azonosulás modell alapján áll össze, mely az azonosulásnak nemcsak az intenzitását, hanem annak típusát is jelzi. Két dimenzióban adja meg a személyek azonosulását: az egyik a nemzettel való érzelmi kapcsolatot jelentő kötődést méri (erre egy példa a kérdőívből „Erős kötelékek fűznek a magyarsághoz”), míg a másik a saját csoport felsőbbrendűségét hirdető glorifikációt (erre egy példa a kérdőívből: „A magyarok történelmük során általában erkölcsösebben jártak el, mint más nemzetek.”).

Változók. Tizenhat érzelmet válogattunk a függő változók közé. A vizsgálatban szereplő érzelmek mindegyike csoportközi konfliktushelyzetben releváns lehet (részletes vizsgálati előzményekért lásd László és Fülöp, 2011). Az érzelmek fele pozitív volt: a remény, a büszkeség, az elégedettség, a megbocsátás, a kielégülés, a lelkesedés, az öröm és a megnyugvás, míg az érzelmek másik fele valenciáját tekintve a negatív érzelmek közé tartozott: a csalódottság, a bűntudat, a szégyen, az utálat, az undor, a düh, a félelem és a szomorúság.

Eljárás. A kísérletben résztvevők elsőként kitöltötték a Szabó és László (2011) által kidolgozott, nemzettel való azonosulást mérő kérdőívet. Ezután minden kísérleti személy négy történelmi eseményt, elbeszélő történetet olvasott el. A külső csoportok és az áldozat-elkövető szerepek ezekben kiegyensúlyozottan fordultak elő csoportközi konfliktusokat felidéző történetekben. Minden szöveg

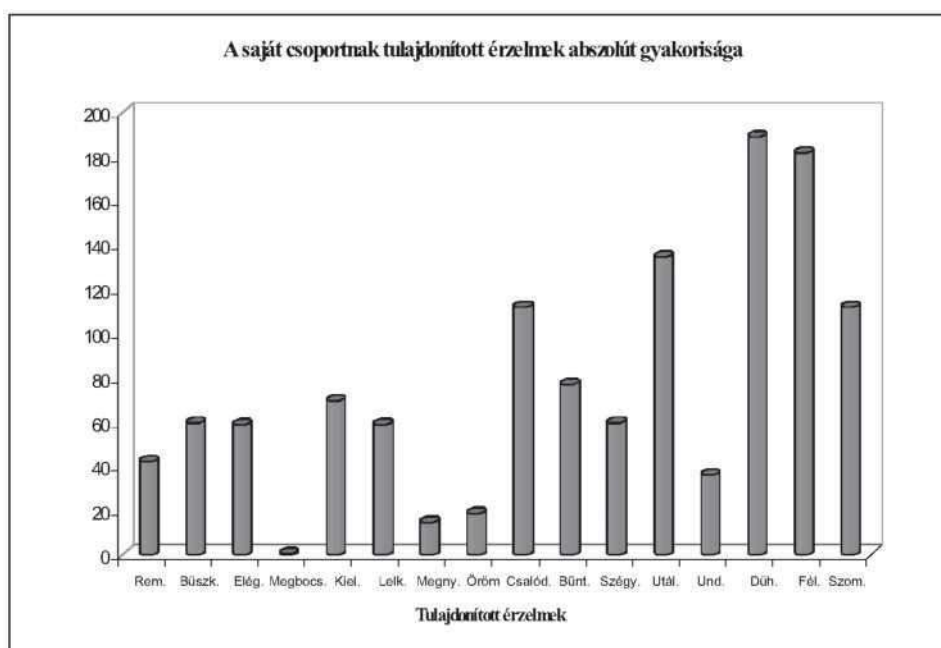
elolvasása után a résztvevőknek két érzelmet kellett tulajdonítani a tizenhat tételes érzelemlistáról, a saját csoportnak és kettőt önmaguknak.

ADATFELDOLGOZÁS ÉS EREDMÉNYEK

Az átélt és tulajdonított érzelmek gyakorisága

A leíró adatok megmutatják, hogy mely érzelem milyen gyakorisággal fordult elő akkor, amikor a kísérletben résztvevők saját csoportjuknak tulajdonították vagy amikor önmaguk érzelmeiként jelölték meg azokat. Az adatok értelmezésénél, mivel kontroll adatok nem álltak rendelkezésre, az egyes érzelmek és érzelme csoportok előfordulási gyakoriságát a véletlenszerű választásból adódó előfordulási valószínűséghez viszonyítjuk. A 155 vizsgálati személy, 4 történet, 16 érzelem, két választási lehetőség kombinációjában mind a saját csoportnak tulajdonított, mind az átélt érzelmeket illetően véletlenszerű választás esetén 15-ször esik a választás egy érzelemre. Az áldozat, illetve elkövető szerepnél jelentkező érzelmek esetén ez az érték 7,5.

Elsőként a saját csoportnak tulajdonított érzelmekre vonatkozó adatokat tárgyaljuk. Az 1. grafikon szemlélteti a kísérleti személy által a magyaroknak ítélt érzelmek gyakoriságát.

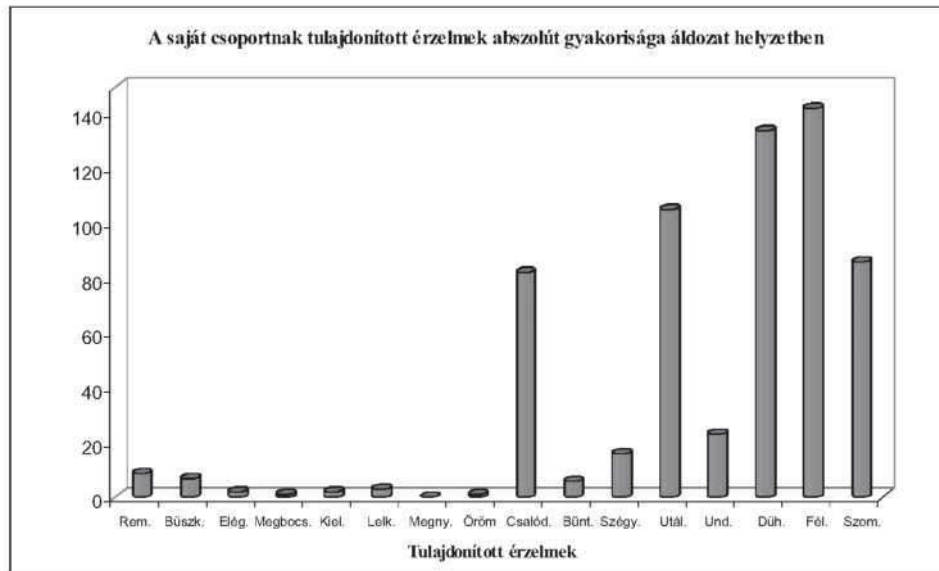

1. grafikon. A saját csoportnak tulajdonított érzelmek abszolút gyakorisága (N = 155)

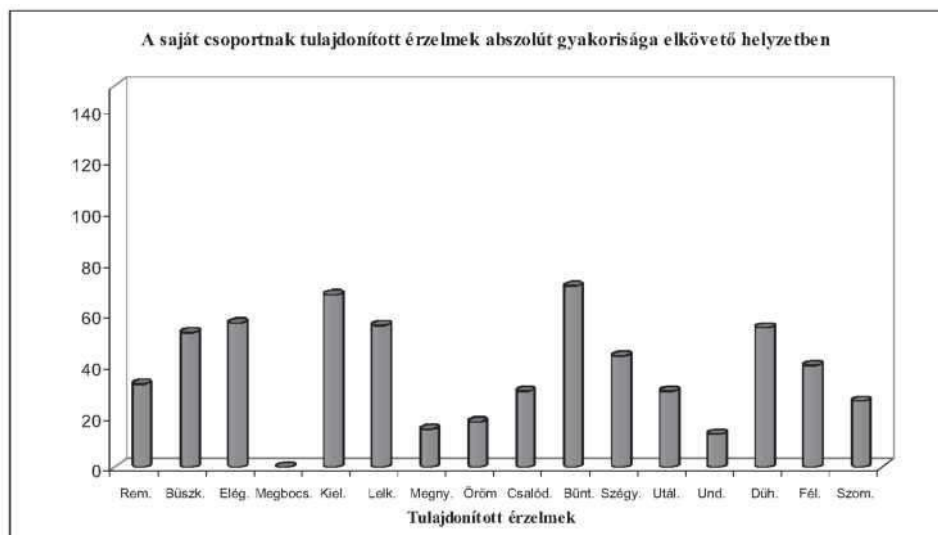
Az 1. grafikon szembeötlő eredménye, hogy a negatív érzelmek gyakorisága csaknem háromszorosa a pozitív érzelmek gyakoriságának. Az eredmények összecsengenek a korábbi vizsgálatunkban (László és Fülöp, 2011) kapott eredményekkel. Ugyan a negatív érzelmek közül a legnagyobb gyakorisággal a düh szerepel, a korábbi vizsgálatunkban a külső csoportoknak tulajdonított érzelmekhez viszonyított szignifikáns különbségek alapján a történelmi pályához kapcsolódó érzelmek tekintett félelem, szomorúság és csalódás érzelmek is magas, a véletlen előforduláshoz képest 7-12-szeres gyakorisággal szerepelnek. Az összességében viszonylagosan kis számú pozitív érzelmek között a büszkeség mellett a korábbi vizsgálatban a történelmi pályához kapcsolódó érzelmek minősített lelkesedés és remény ér el számottevő, a véletlen előforduláshoz képest 3-4-szeres gyakoriságot.

A továbbiakban aszerint osztottuk fel a történeteket, hogy a magyarokat elkövetőként vagy áldozatként érintette-e a történelmi esemény, melyet magukban foglalnak. A 2. és a 3. grafikon a magyarok szempontjából tekintett áldozat vagy elkövető pozíció szerinti bontásban mutatja a saját csoportnak tulajdonított érzelmeket.

Áldozat helyzetben nyilvánvalóan nagy része a csoportérzelmeknek negatív, elkövető helyzetben a tulajdonított érzelmek között egyformán jellemző a pozitív és negatív érzelmek előfordulása. Áldozat pozícióban a félelem, a düh, az utálat, a csalódottság és szomorúság érzései dominálnak (a véletlenhez képest 10-20-szoros gyakorisággal), melyek mind adekvátnek tekinthetők egy olyan helyzetben,

2. grafikon. A saját csoportnak tulajdonított érzelmek abszolút gyakorisága az áldozat történetekben (az elkövető-áldozat jelölés mindig a magyarok szempontjából értendő) (N = 155)

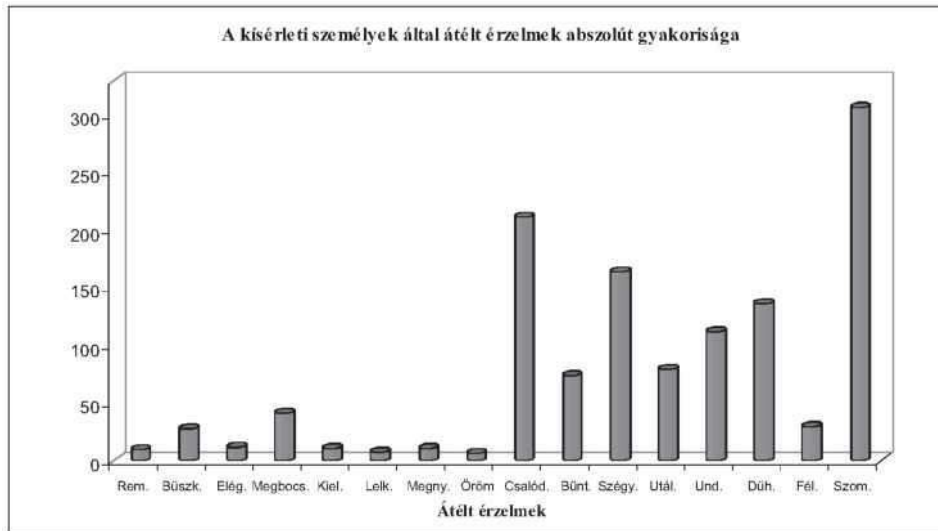

3. grafikon. A saját csoportnak tulajdonított érzelmek abszolút gyakorisága az elkövető történetekben (az elkövető-áldozat jelölés mindig a magyarok szempontjából értendő) (N = 155)

amikor a csoport valamilyen más csoport általi támadás elszenvedője. Valamennyi további érzelmek gyakorisága alatta marad a véletlen valószínűségnek, vagy alig haladja meg azt. Elkövetőként már sokkal jobban megoszlanak az érzelmettulajdonítások. A megkérdezettek szerint a magyarokra leginkább a bűntudat, a kielégülés, az elégedettség, a lelkesedés, a düh és a büszkeség jellemző (a véletlenhez képest 7-10-szeres gyakorisággal), melyek szintén elvárható érzelmek akkor, ha egy csoport agresszíven lép fel más csoportokkal szemben. Ugyanakkor szintén nagy számban fordul elő néhány olyan negatív érzelmek, így a csalódottság, a szégyen, a szomorúság és a félelem, melyek nem illeszkednek az elkövető helyzetben szokásos érzelmi reakciók közé.

A saját csoportnak tulajdonított érzelmek elemzése után megnéztük a kísérleti személy által megjelölt érzelmek gyakoriságát abban az esetben, amikor saját érzelmeikről kellett beszámolniuk az adott történelmi esemény felidézése kapcsán. A 4. grafikon mutatja az ehhez kapcsolódó adatokat.

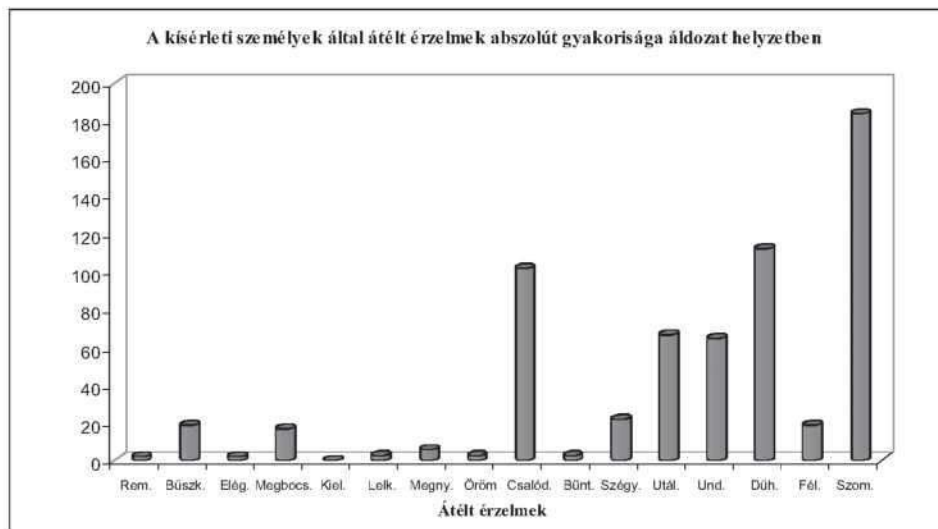
Akárcsak a csoportjuknak ítélt érzelmeknél, a kísérletben résztvevők érzelmeinél is jóval több negatív érzellemmel találkozhatunk, ugyanakkor a negatív érzelmek fölénye a pozitívakhoz képest itt sokkal nagyobb, majdnem tízszeres arányú. A jelen korban élő személyeknél elsősorban a szomorúság (a véletlen előforduláshoz képest több, mint hússzoros gyakorisággal!), a csalódottság, a szégyen, a düh és undor jelenik meg. Azok az érzelmek - a szégyen, a bűntudat és a megbocsátás -, melyek a csoportközi ellentétek rendezéséhez kapcsolódnak, előfordulnak ugyan, de a véletlenszerű előfordulást alig meghaladó arányban. Ezek az érzelmek jóval kifejezettebbek lehetnének egy olyan csoportban, melyben széles

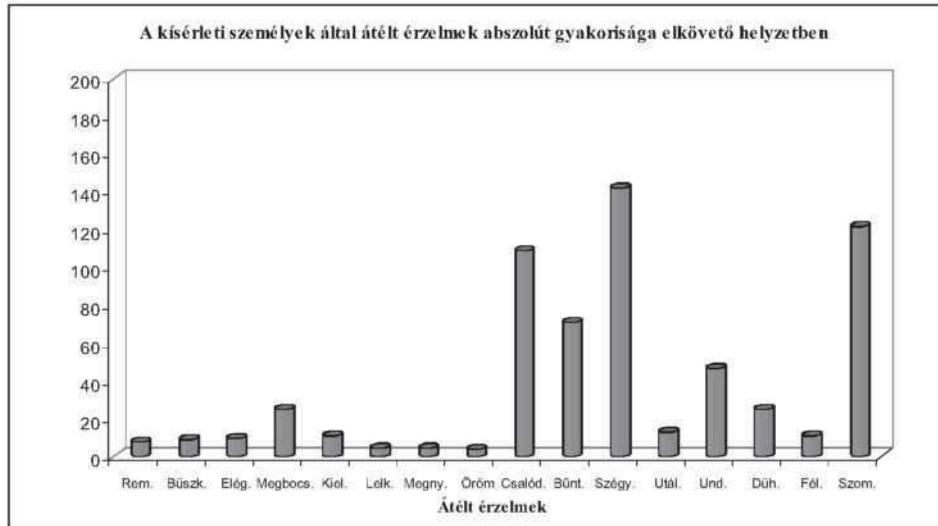
4. grafikon. A kísérleti személyek által átélt érzelmek abszolút gyakorisága (N = 155)

körben megjelenik a múlttal való szembenézés és a múltbeli sérelmeken való túllépés szándéka.

Ezt követően a kísérleti személyek által átélt érzelmeken belül is elkülönítettük a magyarokat áldozatként és elkövetőként bemutató történetekhez kapcsolódó érzelmek gyakorisági mutatóit (lásd 5. és 6. grafikon).

5. grafikon. A kísérleti személyek által átélt érzelmek abszolút gyakorisága az áldozat történetekben (az elkövető-áldozat jelölés mindig a magyarok szempontjából értendő) (N = 155)

6. grafikon. A kísérleti személyek által átélt érzelmek abszolút gyakorisága az elkövető történetekben (az elkövető-áldozat jelölés mindig a magyarok szempontjából értendő) (N = 155)

Amikor a megkérdezettek csoportja áldozat szerepben vett részt egy történelmi szituációban, a jelen korban élők leginkább szomorúságról, dühről és csalódottságról számolnak be. Érdekes módon büszkeséget is inkább áldozat szerephez kötődően jelenítenek meg, és nem elkövető szerephez kapcsolódóan, vagyis sokkal inkább jelent számunkra büszkeséget az, ahogyan áldozatként megélt a csoportjuk egy eseményt. Csoportjuk elkövető pozíciójában szégyent, szomorúságot és csalódottságot éreznek a személyek. A nagymértékű szomorúság és csalódottság ugyanúgy jellemző akkor is a személyek érzelmi viszonyulására, ha a történelmi konfliktusban saját csoportjuk elkövető, és akkor is, ha áldozat. Egyes érzelmek tehát függetlenül a helyzettől, szerves részét képezik a személyek érzelmi működésének. A szomorúság és csalódottság ilyen stabil megjelenésének számlájára írható, hogy míg a tulajdonított érzelmeknél elkövető helyzetben egyaránt megjelentek pozitív és negatív érzelmek, addig a jelen kor személyei által átélt érzelmeknél jelentős negatív érzelmetűsúly tapasztalható.

Az átélt és tulajdonított érzelmek közötti korrespondenciák

Első lépésben korrespondencia-analízist végeztünk az összes, kísérleti személyek által tulajdonított és az összes, kérdőívben sajátjukként megjelölt érzelem között. Az elemzés szerint nagyon erős korrespondencia található az értékek között ($\Lambda^2 = 651,566$; $p < 0,001$). Ugyancsak szignifikáns eredményeket kaptunk, amikor a korrespondencia elemzést az áldozat-elkövető helyzetek bontásában végeztük el ($\Lambda^2 = 322,132$; $p < 0,000$ elkövető, és $\%^2 = 262,718$; $p < 0,04$ áldozat).

Egyes tulajdonított és átélt érzelmek korrespondenciája

Egy következő számításban nemcsak az összevont érzelmek együttes mozgását néztük meg, hanem külön-külön az egyes érzelmekét is. Azt találtuk, hogy a szomorúság ($\Lambda^2 = 446,624$; $p < 0,001$), az utálat ($\Lambda^2 = 140,3$; $p < 0,001$), a düh ($\Lambda^2 = 317,421$; $p < 0,001$), a félelem ($\Lambda^2 = 35,69$; $p < 0,001$), a csalódottság ($\Lambda^2 = 170,37$; $p < 0,001$) és a büntudat ($\Lambda^2 = 63,292$; $p < 0,001$) érzelmeknél a kísérleti személy érzelmei együttjártak azzal, hogy saját csoportjának is ezeket tulajdonítja. Külön érdekes eredmény, hogy pozitív érzelmek esetén (lelkesezés, öröm, megnyugvás, kielégülés) semmiféle együttmozgás sem tapasztalható az átélt és tulajdonított érzelmek között.

Az azonosulás mint közvetítő tényező az átélt és tulajdonított érzelmek korrespondenciájában

A továbbiakban a kísérleti személyek azonosulását mint közvetítő tényezőt is bevettük az átélt és tulajdonított érzelmek kapcsolatának vizsgálatába, a saját csoporttal való azonosuláson belül pedig a glorifikáció és kötődés dimenziók szerint, logisztikus regresszióval elemeztük az adatokat. Azt találtuk, hogy a személyek azonosulása nincs hatással az átélt és tulajdonított érzelmek korrespondenciájára, ugyanakkor összefüggést mutatott a választott érzelmek előfordulásával. Két olyan érzelm volt a vizsgálatban szereplő tizenhat érzelemből, amely a saját csoporttal való azonosulás függvényében jelent meg. A félelem esetén egyszempontos varianciaanalízissel szignifikáns különbség ($F(2,78) = 3,174$; $p < 0,05$) mutatkozott a glorifikáció tekintetében: az átlagos szinten glorifikáló kísérleti személyeknél a magasan glorifikálók gyakrabban számoltak be félelmi reakciókról csoportközi konfliktusokat idéző történelmi szituációkban. A másik érzelm, amely a személyek glorifikálása szerint változott, a szégyen érzése volt. Az eredmények azt mutatatták, hogy az alacsonyan glorifikálók jóval gyakrabban jelölték meg saját érzelmeként a szégyent, mint a magasan glorifikálók ($F(2,78) = 3,121$; $p < 0,01$).

Ezután annak jártunk utána, hogy azoknak az érzelmeknek a csoportja (a szomorúság, az utálat, a düh, a félelem, a csalódottság, a büntudat és a szégyen), melyeknél korrespondencia mutatkozott az átélt és tulajdonított érzelmekben, függetlenül az azonosulástól, vajon hogyan viselkednek, ha a személyek azonosulását is bevesszük a statisztikai elemzésbe. Az eredmények azt mutatják, hogy a saját csoport glorifikálása semmilyen összefüggésben nincs az érzelmek együttjárásával, ugyanakkor a csoportjukhoz erősen kötődő személyek között erős korrespondencia mutatkozik az általuk megélt és csoportjuknak tulajdonított érzelmek tekintetében. ($F(2,78) = 4,342$; $p < 0,05$).

A tulajdonított és átélt érzelmek hasonlósága

A tulajdonított és átélt érzelmek között Cramer-féle asszociációs együtthatót számoltunk, vagyis megnéztük, hogy a személyek milyen arányban adják ugyanazt az érzelmet áldozatként és elkövetőként. Az érzelmek többségénél nem találtunk szignifikáns kapcsolatot sem a tulajdonított, sem a saját érzelmek esetében. Amikor viszont az érzelmeket csoportosítottuk történelmi pálya érzelmek (félelem, remény, lelkesedés, csalódás), társkritikus (undor, utálat, düh), önfelnagyító (büszkeség, elégedettség, kielégülés) és önkritikus (bűntudat, szégyen) szerint, már erős szignifikáns hasonlóságot kaptunk az első két érzelme csoportnál, ami mind a tulajdonított, mind a saját érzelmeknél jelentkezett (társkritikus: $C_1 = 0,457$, $p = 0,01$; $C_3 = 0,41$; $p < 0,01$; történelmi pálya: $C_1 = 0,678$, $p < 0,05$; $C_3 = 0,81$; $p < 0,05$).

Megvizsgáltuk azt is, hogy a glorifikáló, illetve kötődő típusú azonosulás mennyiben befolyásolja az áldozat és elkövető helyzetben megjelenő érzelmek hasonlóságát. Az érzelme csoportokat illetően a történelmi pálya érzelmeknél erős hasonlósági hatás érvényesült. A szomorúság és csalódás esetében mind az alacsonyan glorifikálónál, mind az alacsonyan kötődőknél a magasan glorifikáló, illetve magasan kötődő személyekhez képest szignifikánsan nagyobb hasonlóság mutatkozott a jelenben átélt érzelmeket illetően (sorrendben $C_1 = 0,562$, $p < 0,05$, illetve $C_3 = 0,671$, $p = 0,05$). A történelmi pálya érzelmek összességének hasonlóságát illetően csak az alacsonyan és magasan kötődők között volt szignifikáns különbség, és az is csak a saját érzelmek vonatkozásában (a tulajdonított érzelmeknél nem): az alacsonyan kötődőknél az áldozat és elkövető helyzetben megjelenő történelmi pálya érzelmek jobban átfedték egymást ($C_1 = 0,821$, $p = 0,05$).

MEGVITATÁS

Vizsgálatunk arra a feltevésre épült, hogy a magyar történelmi pálya olyan kollektív emlékezeti reprezentációt eredményez, amelyben egy, a saját csoportra jellemző érzelmi mintázat alakul ki (László és Fülöp, 2011). Feltételeztük továbbá, hogy ennek a kollektív emlékezeti reprezentációnak az érzelmi dinamikája a kollektív áldozati szereppel írható le. Valószínűsítettük, hogy a kollektív áldozati szerep érzelmi következményei elsősorban abban lesznek megfigyelhetők, hogy az áldozat szereppel járó érzelmi minta olyan meghatározó részévé válik a csoport érzelmi viszonyulásának, hogy elkövető helyzetben is az egyébként áldozat helyzetben adekvát érzelmek jelennek meg. Az áldozat szerepben való megrekedés miatt így elkövetőként ugyanúgy elárasztják a másik csoport iránt érzett negatív érzelmek, és nem képes a csoport szembenézni saját bűneivel és ennek megfelelően a megbánás érzéseit tanúsítani. Bár feltáró jellegű vizsgálatunk ide vonatkozó eredményei leíró jellegűek, eredményeink összhangban vannak ezekkel a feltevésekkel. A saját csoportnak áldozat és elkövető helyzetben tulajdonított pozitív és negatív érzelmek mintázata megerősíti a sajátosan magyar történelmi pályához

kapcsolódó érzelmek feltételezését, és azt, hogy ez az érzelmi mintázat a kollektív áldozati szerep érzelmi dinamikájával jellemezhető. Vizsgálatunkban elkövető és áldozat helyzetben is egyrészt az ellenséges (utálat, harag, undor), másrészt az elkeseredettséget kifejező (csalódottság, szomorúság) negatív érzelmek domináltak, míg a felelősségvállalással és a feldolgozottsággal együttjáró önkritikus érzelmek (szégyen, bűntudat, megbocsátás) gyakorisága bár számottevő volt, nem érte el az előbbi érzelmecsoportok gyakoriságát. Azok az érzelmek, melyek adott szerepben inadekvátnak tűnnek, így pl. büszkeség áldozatként, megbocsátás elkövetőként vagy általában a negatív érzelmek túltreprezentáltsága az elkövető szerepben értelmezhetőek akkor, ha feltételezzük, hogy egyik szerep - jelen esetben a történelmi tapasztalatok nyomán az áldozati szerep - érzelmi dinamikája uralkodóvá válik a csoport működésében, és helyzettől függetlenül meghatározza az érzelmek irányát.

A leíró eredményeken túl további összefüggésekre világít rá a saját érzelmek és a magyaroknak áldozat és elkövető helyzetben tulajdonított érzelmek korrespondenciája. Ez erős eredmény, ami igazolja, hogy a jelenben átélt csoportközi érzelmek összefüggenek a csoportnak tulajdonított múltbeli érzelmekkel. Ez az eredmény, mivel korrelációs összefüggésről van szó, jelentheti természetesen azt is, hogy a jelenben érzett érzelmek vezérlik a múltbeli konfliktus résztvevőinek való érzelm tulajdonítást. Mi inkább arra az értelmezésre hajlunk, hogy egy kollektív emlékezeti reprezentáció (aminek persze a konfliktusok érzelmi feldolgozottságát illetően többféle változata képzelhető el), irányítja mind a saját csoportnak való érzelm tulajdonítást, mind az aktuális saját érzelmeket.

A kollektív áldozati szerep feldolgozottságáról, korábbi elemzésünknek megfelelően, elsősorban a magyaroknak mint elkövetőknek tulajdonított érzelmekből vonhatunk le következtetéseket. Az önfelnagyító pozitív és a társkritikus negatív érzelmek viszonylag magas gyakorisága megerősíti a kollektív áldozati szerepről alkotott hipotézisünket, vagyis azt, hogy akkor is jogosultak vagyunk önfelnagyító pozitív és társkritikus negatív érzelmekre, ha elkövetők vagyunk, mert igazunk van, és mi vagyunk az áldozatok.

A leíró eredmények és a hipotetikus következtetések mellett a vizsgálatnak a nemzettel való azonosulás különböző formáinak hatására vonatkozó eredményei további következtetések levonására nyújtanak lehetőséget. Meglepő eredmény, hogy a glorifikációnak a félelemtől és a szégyentől eltekintve sem a saját és a tulajdonított, sem az áldozat és az elkövető helyzetekben megjelenő érzelmek együttjárására, illetve hasonlóságára nincs hatása. Ezt az eredményt, legalábbis részben annak tulajdonítjuk, hogy az egyetemi hallgató mintának az átlagos glorifikációs szintje alacsony volt, így valódi glorifikációs hatással nem számolhattunk. A kötődés viszont mind az együttjárási, mind a hasonlósági eredményekben számottevő hatással rendelkezett. Az a körülmény, hogy a csoportjukhoz erősen kötődő személyek között erős korrespondencia mutatkozik az általuk megélt és csoportjuknak tulajdonított érzelmek tekintetében, az azonosulás és az identitás kollektív emlékezetből levezethető érzelmi aspektusai közötti összefüggést mutatja. Arra viszont, hogy milyen is ez a kollektív emlékezet és mennyire történt meg a törté

nelmi konfliktusok érzelmi feldolgozása, ezek az eredmények önmagukban nem adnak választ. Ide vonatkozó adalékkal éppenséggel a glorifikációval kapcsolatos eredmények szolgálnak. Az, hogy az erősebben glorifikáló személyeknél gyakrabban jelenik meg a félelem és ritkábban a szégyen, azt jelzi, hogy az erős glorifikáció a történelmi konfliktusok feldolgozásával szemben hat.

Mai világunkban a nemzeti kategóriának a szociális identitásképzés szempontjából kitüntetett szerepe van. A szociális identitással foglalkozó kutatások ennek megfelelően gyakran alkalmazzák ezt a kategóriát. Turner szerint a szociális identitás elmélet és a szelf-kategorizáció elmélet olyan teóriák, amelyeket eleve úgy hoztak létre, hogy igénylik, egyszersmind lehetővé is teszik a társadalmi-kulturális kontextus bevonását (Turner, 1999,34). Ugyanakkor az elmúlt két évtizedben a szociális identitással foglalkozó vagy arra épülő, rendkívül népszerű kísérletes kutatások döntő része olyan típusú általános folyamatokat keresett, mint például a csoportok önértékelésének szerepe a csoportközi differenciálódásban, vagy a kollektív érzelmek hatása a jóvátételi hajlandóságra, és figyelmen kívül hagyja a szociális identitás tartalmát, valamint kulturális és társadalmi összefüggéseit. Ezért azután a szociális identitás elmélet keretében végzett legtöbb kutatásban maga az identitás olyan „fekete doboz” maradt, aminek a tulajdonságait a kutatók eleve adottnak tekintik (Breakwell, 1993, 7). Hozzátehetjük, hogy a csoport alapú érzelmek kutatásában is legfeljebb azok a vizsgálatok érintik az identitás tartalmának legalább egy aspektusát, amelyek a nemzeti kategóriával való azonosulás erősségét (Doosje és mtsai, 1998) és módját (Roccas, Klar és Liviatan, 2006) bevonják a kutatás körébe.

A szociális identitás elmélet bírálói felvetik, hogy a csoportközi viselkedés szempontjából az identitásképzés szociális kontextusának legrelevánsabb eleme a csoportok története, ami a nemzeti csoportok esetében nyilvánvalóan a történelem (Breakwell, 2010; Condor, 2003; Reicher és Hopkins, 2001; Hanke, 2009). Elfogadva ezt az álláspontot, amit a bírálók részletesen nem fejtenek ki, még kevésbé támasztanak alá empirikus vizsgálatokkal, amellet érvelünk, hogy a csoportközi helyzetekben, különösen a nemzeti és etnikai konfliktusok helyzeteiben a történetileg kialakult identitáskonstrukciók és konfliktuskezelési minták érvényesülnek. Természetesen a történelmi reprezentációk bevonása a kísérletekbe nehéz, bár nem lehetetlen feladat (lásd Hilton és mtsai, 1996; Liu és mtsai, 1999). Ezek a kísérletek nem egy absztrakt elméleti modell tesztelésének eljárásai, ahol a kutatónak minden szálát kézben kell tartania, hanem úgynevezett feltáró jellegű kísérletek, ahol a hipotézis arra vonatkozik, hogy egy jelenség az adott feltételek között fenn- áll-e vagy sem. Nem általános, univerzálisan érvényes pszichológiai mechanizmusok feltárására törekednek, hanem speciális, egy adott társadalmi-történelmi kontextusban keletkezett, a csoport számára lényeges történelmi tapasztalatok reprezentációjának szerepét kívánják megvilágítani a csoport aktuális pszichológiai beállítódásaiban. Ami univerzális, az az a feltételezés, hogy ezen reprezentációknak minden csoport esetében jelentős szerepe van a csoport aktuális gondolkodására, érzelmeire és viselkedésére.

Vizsgálatunkban a történelem kollektív emlékezeti reprezentációit próbáltuk meg operacionalizálni, azaz az áldozat és elkövető szerepnek megfelelően irányítottan mozgósítani, és ezáltal a nemzeti identitás érzelmi alapjait és a történelmi csoportközi konfliktusok feldolgozásának folyamatát megvilágítani.

Korábbi vizsgálatainkban a magyar történelmi pálya kollektív emlékezeti reprezentációjának érzelmi mintázatát tártuk fel kimutatva, hogy ez a mintázat a félelem és szomorúság, a remény, a lelkesedés és a csalódás érzelmeiből tevődik össze (László és Fülöp, 2011). Történelemkönyvi, néphistóriai és történelmi tárgyú irodalmi szövegek elemzésével hasonló mintázatot kaptunk, ami azt jelzi, hogy az etnikai-nemzeti konfliktushelyzetekre, az ezekben a konfliktushelyzetekben elszenvedett, illetve okozott traumák kezelésére a magyar kollektív emlékezet sajátos érzelmi válaszmintát kínál. Nem egyes érzelmek keletkezésének szituatív feltételeit vizsgáltuk tehát, hanem egy szociálpszichológiaiag a sikerek és kudarcok szekvenciáival jellemezhető történelmi feltételrendszer következményeként érzelmi mintázatot írtunk le. Jelen vizsgálatban a kollektív áldozati szerep érzelmi jellemzőinek és az azonosulási formák hatásának az elemzése révén a magyar nemzeti identitás érzelmi tartalmába a történelmi konfliktusok feldolgozása szempontjából kívántunk bepillantást nyerni. Eredményeink egyfelől megerősítették a történelmi pályához kapcsolódó érzelmek mintázatáról alkotott elképzelésünket, és az a feltételezésünk is megerősítést nyert, hogy a csoportnak a múltban tulajdonított érzelmek szorosan összefüggenek a csoporttagok jelenbeli érzelmeivel. Az a feltételezésünk viszont, hogy a magyar nemzeti identitás érzelmi dinamikáját mind áldozat, mind elkövető szerepben a kollektív áldozati szerep jellemzi, csak részben igazolódott. Vizsgálati személyeink jelentős részénél elkövető pozícióban önkritikus érzelmek léptek fel és lecsökkent a társkritikus negatív érzelmek száma. Ugyanakkor a vizsgálati személyek többségénél világosan látszik, hogy a történelmi sérelmek nyomán kialakult kollektív áldozati szerep a mai napig erősen befolyásolja a konfliktus helyzetekre adott érzelmi reakciókat. A nemzettel való azonosulás glorifikáló, illetve kötődő formájának a kollektív áldozati szerep felvállalására gyakorolt hatását vizsgálatunkkal nem sikerült megnyugtatóan tisztázni. Az ezzel kapcsolatos, és természetesen a kollektív áldozati szerep feldolgozásával összefüggő más nyitott kérdések megválaszolásához reprezentatívabb mintákkal, lehetőleg nemzetközi összehasonlításban elvégzett további vizsgálatokra van szükség.

IRODALOM

- Bar-Tal, D. (2000): From intractable conflict through conflict resolution to reconciliation: Psychological analysis. *Political Psychology*, 21, 351-365.
- Bar-Tal, D., Bennick, G. (2004): The nature of reconciliation as an outcome and as a process. In: Y. Bar-Siman-Tov (ed.), *From Conflict Resolution to Reconciliation*. Oxford, Oxford University Press.
- Bar-Tal, D., Chernyak-Hai, L., Schori, N., Gundar, A. (2009): A sense of self-perceived collective victimhood in intractable conflicts. *International Red Cross Review*, 91, 229-277.
- Bibó István (2004): Válogatott tanulmányok. Budapest, Magvető Kiadó.
- Branscombe, N. R., Doosje, B. (2004) (eds), *Collective Guilt: International Perspectives*. Cambridge, England, Cambridge University Press.
- Branscombe, N. R., Doosje, B., McGarty, C. (2002): Antecedents and consequences of collective guilt. In: D. M. Mackie, E. R. Smith (eds), *From Prejudice to Intergroup Emotions*. New York, Psychology Press, 49-67.
- Branscombe, N. R., Slugoski, B., Kappen, D. M. (2004): The measurement of collective guilt: What it is and what it is not. In: N. R. Branscombe, B. Doosje (eds), *Collective Guilt: International Perspectives*. New York, Cambridge University Press, 16-34.
- Breakwell, G. M. (1993): Social representations and social identity. *Papers on Social Representations*, 2, 1-17.
- Breakwell, G. M. (2010): Resisting representations and identity processes. *Papers on Social Representations*, 19, 1-11.
- Condor, S. (2003): „The least doubtful promise for the future”? In: J. László and W. Wagner (eds), *Theories and Controversies in Societal Psychology*. Budapest, New Mandate, 153-179.
- Connerton, P. (1989): *How Societies Remember*. New York, Cambridge University Press.
- Doosje, B., Branscombe, N. R., Spears, R., Manstead, A. S. R. (1998): Guilty by association: When one's group has a negative history. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 872-886.
- Dumont, M., Yzerbyt, V., Wigboldus, D., Gordijn, E. H. (2003): Social categorization and fear reactions to the September 11th terrorist attacks. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1509-1520.
- Fülöp Éva (2010): A történelmi pálya és a nemzeti identitás érzelmi szerveződése, PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Pszichológiai Doktori Iskola.
- Giner-Sorolla, R., Castano, E., Espinosa, P., Brown, R. (2008): Shame expressions reduce the recipient's insult from outgroup reparations. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44, 519-526.
- Gordijn, E. H., Wigboldus, D., Yzerbyt, V. (2001): Emotional consequences of categorizing victims of negative outgroup behavior as ingroup or outgroup. *Group Processes and Intergroup Relations*, 4, 317-326.
- Gordijn, E., Yzerbyt, V. Y., Wigboldus, D., Dumont, M. (2006): Emotional reactions to harmful intergroup behavior: The impact of being associated with the victims or the perpetrators. *European Journal of Social Psychology*, 36, 15-30.
- Hanke, K. (2009): Victim and perpetrator perspectives in post World War II contexts: Intergroup forgiveness and historical closure in Europe and East Asia, PhD Thesis, Victoria University of Wellington.
- Harth, N. S., Kessler, T., Leach, C. W. (2008): Advantaged group's emotional reactions to intergroup inequality: The dynamics of pride, guilt, and sympathy. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34, 115-129.
- Harvey, R. D., Oswald, D. L. (2000): Collective guilt and shame as motivation for White support for Black programs. *Journal of Applied Social Psychology*, 30, 1790-1811.
- Hilton, D. (2008): Social representation of history: The roles of group identity, perceived relevance and collective emotion. In: Vincze O., Bigazzi S. (szerk.), *Élmény, történet - a történetek élménye*. Budapest, Új Mandátum Kiadó, 34-40.
- Hilton, J. D., Erb, H-P., Dermot, M., Molian, J. D. (1996): Social representations of history and attitudes to European Unification in Britain, France and Germany. In: G. M., Breakwell, E. L. Speri (eds), *Changing European Identities: Social Psychological Analyses of Social Change*. Oxford, Butterworth/Heinemann, 275-297.

- Iyer, A., Leach, C. W., Crosby, F. (2003): White guilt and racial compensation: The benefits and limits of self-focus. *Personality és Social Psychology Bulletin*, 29,117-129.
- La Capra, D. (1998): *History and Memory after Auschwitz*. Ithaca, New York, Cornell University Press.
- László János (2005): *A történetek tudománya: Bevezetés a narratív pszichológiába*. Pszichológiai Horizont; Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó.
- László János, Fülöp Éva (2011): Érzelmek a valós csoportközi konfliktusokban, a csoportközi érzelmek történelmi lehorgonyozása. *Magyar Pszichológiai Szemle* (kézirat elfogadva).
- László, J., Ehmann, B., Imre, O. (2002): Les représentations sociales de l'histoire: la narration populaire historique et l'identité nationale. In: S. Laurens, N. Roussiau (eds), *La mémoire sociale. Identités et Représentations Sociales*. Rennes, Université Rennes, 187-198.
- Lickel, B., Schmader, T., Barquissau, M. (2004): The evocation of moral emotions in intergroup contexts: The distinction between collective guilt and collective shame. In: N. R. Branscombe, B. Doosje (eds), *Collective Guilt: International Perspectives*. New York, Cambridge University Press, 35-55.
- Liu, J. H., Wilson, M. W., McClure, J., Higgins, T. R. (1999): Social identity and the perception of history: Cultural representations of Aotearoa/New Zealand. *European Journal of Social Psychology*, 29, 1021-1047.
- Mackie, D. M., Smith, E. R. (1998): Intergroup relations: Insights from a theoretically integrative approach. *Psychological Review*, 105, 499-529.
- Mackie, D. M., Devos, T., Smith, E. R. (2000): Intergroup emotions: Explaining offensive action tendencies in an intergroup context. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 602-616.
- Reicher, S., Hopkins, N. (2001): *Self and Nation*. London, Sage.
- Roccas, S., Klar, Y., Liviatan, I. (2006): The paradox of group-based guilt: Modes of national identification, conflict vehemence, and reactions to the in-group's moral violations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91, 698-711.
- Rozin, P., Lowery, L., Imada, S., Haidt, J. (1999): The CAD triad hypothesis: A mapping between three moral emotions (contempt, anger, disgust) and three moral codes (community, autonomy, divinity), *Journal of Personality & Social Psychology*, 76, 574-586.
- Schivelbusch, W. (2003): *The Culture of Defeat: On National Trauma, Mourning and Recovery*. New York, Metropolitan Books.
- Smith, E. R. (1993): Social identity and social emotions: Toward new conceptualizations of prejudice. In: D. M. Mackie, D. L. Hamilton (eds), *Affect, Cognition, and Stereotyping: Interactive Processes in Group Perception*. San Diego, Academic Press, 297-315.
- Sykes, C. J. (1992): *A Nation of Victims: The Decay of the American Character*. New York, St. Martin's Press.
- Szabó Zs., László J. (2011): A nemzettel való glorifikáló és kötődő azonosulás kérdőíve (előkészületben).
- Szabó Zs. P., Banga Cs., Fülöp É., László J. (2010): A csoport alapú érzelmek kutatása a szociálpszichológiában. *Magyar Pszichológiai Szemle* (kézirat elfogadva).
- Swim, J. K., Miller, D. L. (1999): White guilt: Its antecedents and consequences for attitudes toward affirmative action. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25(4), 500-514.
- Tajfel, H. (ed.) (1978): *Differentiation between Social Groups*. London, Academic Press.
- Tajfel, H., Turner, J. C. (1979): An integrative theory of intergroup conflict. In: W. G. Austin, S. Worchel (eds), *The Social Psychology of Intergroup Relations*. Monterey, CA, Brooks-Cole.
- Turner, J. C. (1999): Some current issues in research on social identity and self-categorization. In: N. Ellemers, R. Spears, B. Doosje (eds), *Social Identity*. Oxford, Blackwell.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., Wetherell, M. S. (1987): *Rediscovering the Social Group: A Self-categorization Theory*. Oxford, UK: Blackwell.
- Volkan, V. (1997): *Blood Lines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism*. Boulder, CO, Westview Press.

MELLÉKLETEK

1. melléklet: A kérdőívben szereplő történetek, melyekben a magyarok más csoportokkal szembeni agresszió áldozataiként vettek részt

1. 1956. október 23-án Budapesten, többek között a szovjet csapatok kivonásáért tüntetés kezdődött. A tüntetés forradalommal alakult. A szovjetek levették a magyar forradalmat. Az eseményeket kemény megtorlás követte.

2. 1944 szeptemberében a magyarok nyomában Magyarremetébe bevonuló román sereg feldúlta és kifosztotta a falut. 37 polgári lakost kivégeztek, további 5 embert a közeli Kishalmágyon öltek meg, Szárazajtán a Maniu-gárda kivégzett 11 ártatlan civilt.

3. Az 1945 áprilisában meghirdetett csehszlovák kassai kormányprogram a magyarokat tette felelőssé Csehszlovákia felbomlásáért. Benes köztársasági elnök rendeletben fosztotta meg a csehszlovákiai magyarokat állampolgári jogaiktól. A Felvidékről kb. 76 000 magyart kitelepítettek, és vagyonukat elvették.

4. A második világháború végén a jugoszláv, kommunista pártvezetés utasítására etnikai alapú, per nélküli kollektív büntető eljárásokat kezdtek a Vajdaságban. 1944-1945 telén tömeges kivégzések voltak, melyekben helyi szerb lakosok is részt vettek. A magyar áldozatok száma 35 000-45 000 közé tehető.

2. melléklet: A kérdőívben szereplő történetek, melyekben a magyarok más csoportokkal szembeni agresszió elkövetőiként vettek részt

1. Németország 1941-ben megtámadta a Szovjetuniót. Magyarország a várható német győzelem miatt a németek mellé állt. Magyarország 1941 júniusában hadat üzent a Szovjetunióknak. A magyar támadásnak több ezer szovjet katona és civil áldozata volt.

2. 1940-ben Erdély egy része a második bécsi döntés értelmében visszakerült Magyarországhoz. A Szilágy megyei Ippben, 1940. szeptember 9-én a bevonuló magyar katonaság végigpusztította a falut, melynek 155 halálos áldozata volt.

3. A XIX. sz. végén kiéleződtek a lipitói térségben a szlovákok és magyarok közötti ellentétek, Csernová lakói templomot építettek, és Andrej Hlinka római katolikus papot, későbbi politikust kérték fel a templom felszentelésére. A magyar püspök más szlovák papot jelölt ki a feladatra, a helyiek elleneztek ezt, dulakodás kezdődött, a magyar csendőrség a lakosságra lőtt, 15 ember meghalt.

4. 1942 januárjában a magyar hadsereg nagyszabású razzsiát indított a Magyarországhoz visszacsatolt Délvidéken. A műveletben a magyar csendőrség is részt vett. A razzia több ezer ember, köztük szerb civilek meggyilkolásához vezetett.

János László, Éva Fülöp

**NATIONAL IDENTITY AND COLLECTIVE VICTIMHOOD-CONTENTS OF
HUNGARIAN NATIONAL IDENTITY: EXAMINATION OF COLLECTIVE
VICTIMHOOD WITH EXPLORATION OF EMOTIONS RELATED TO VICTIM AND
PERPETRATOR POSITION**

Collective emotions arise when people are faced with the positive and negative acts of their own group. Present study completes the concept of collective memory of historical trajectory and related emotional pattern with the hypothesis of collective victimhood. It is supposed that the emotional pattern of collective victimhood is elemental part of national identity. With exploration of correspondence between contemporary participants' emotions and attributed emotion to Hungarians in historical conflict situations we intended to figure about historical conflicts and procedure of process of collective victimhood. Hungarian participants (N = 155) were exposed eight short stories about significant inter-group conflicts of Hungarian history. Each story described conflicts with different out-groups (Russians, Rumanians, Slovaks, Serbs) from different period of history. In half of the stories Hungarians were victims, in the other half they were perpetrators. After reading the stories participants had to choose two emotions from given set of emotions to themselves and they have to attribute two emotions to their group. Identification of participants was also measured. Quantity, correspondence and similarity of attributed and felt emotions were analyzed. Results are discussed in conceptual frame of historical trajectory, process of collective victimhood, national identity and national identification.

Keywords: national identity, historical trajectory emotions, collective victimhood

ÉRZELMEK A VALÓS CSOPORTKÖZI KONFLIKTUSOKBAN - A CSOPORTKÖZI ÉRZELMEK TÖRTÉNELMI LEHORGONYZÁSA*

FÜLÖP ÉVA - LASZLO JANOS

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológia Intézet E-mail: fulop@mtapi.hu

Beérkezett: 2010. 07. 17. - Elfogadva: 2011. 03. 06.

A kutatásban a magyar nemzeti történelem segítségével vizsgáltuk a történelmi kontextus és a történelemhez kapcsolódó érzelmek szerepét a valós csoportközi konfliktusban. A vizsgálat során alkalmazott kísérleti elrendezésben hat külső csoport jelent meg (törökök, oroszok, horvátok, szerbek, szlovákok, románok). Magyar kísérleti személyeknek (N = 71) tízenkét rövid történelmi elbeszélést mutattunk be, melyek minden külső csoporttal kapcsolatban két eseményt tartalmaztak: az egyikben a külső csoportok voltak valamilyen atrocitás elkövetői, a másikban ők voltak az áldozatok. A függő változók az egyes történetekben a saját csoportnak, a külső csoportnak és a saját maguknak tulajdonított érzelmek voltak. Az eredmények támogatják hipotézisünket, miszerint a saját csoport történelmi pályája (a pozitív és negatív események, győzelmek és kudarcok szekvenciája) miként az a kollektív emlékezetben megőrzésre kerül, a csoportközi érzelmek jellegzetes készletét gerjeszti. Az a hipotézisünk, hogy a történelmi pálya érzelmek bejósolhatják a jelen korban élő kísérleti személyek által érzett kollektív érzelmeket, szintén megerősítést nyert.

Kulcsszavak: csoportközi érzelmek, kollektív érzelmek, érzelmi orientáció, történelmi pálya

A kutatást az OTKA 49413 és az NKFP 6-00074/2005 számú pályázata támogatta. A szerzők köszönettel tartoznak Járai Róbertnek a statisztikai feldolgozásban nyújtott segítségéért, valamint két anonim lektornak konstruktív észrevételeikért.

ÉRZELMEK A VALÓS CSOPORTKÖZI KONFLIKTUSOKBAN - A CSOPORTKÖZI ÉRZELMEK TÖRTÉNELMI LEHORGONYZÁSA

Vizsgálatunk azokhoz a kutatásokhoz kapcsolódik, melyek a csoportalapú érzelmek kontextusára irányítják a figyelmet (például BAR-TAL, 2001; DE RIVERA, 1992; JARIMOVICZ, BAR-TAL, 2006; lásd áttekintésként BAR-TAL, HALPERIN, DE RIVERA, 2007). Ezek a munkák felvetik, hogy a csoportok és társadalmak rendelkezhetnek egy bizonyos érzelmi orientációval, amely a társas szituációk meghatározott jelzéseire hangolja őket, és hajlamossá teszi őket ezekben a helyzetekben meghatározott érzelmi reakciók átélésére. Ez az érzelmi irányultság érzelmi kontextusként szolgál a csoportalapú érzelmek létrejöttében. Az érzelmi orientáció az ismétlődő emocionális tapasztalatok nyomán jön létre. A társas kommunikáció csatornáit, mint például a média és a különféle kulturális produktumok közvetítik (BAR-TAL, 2001).

A csoportok érzelmi életének ez a megközelítése a kulturális kutatásokban gyökerezik. Kulturális antropológusok, mint például M. MEAD (1937) és BENEDICT (1946) különbséget tettek szegény- és büntudatkultúrák között. A szegénykultúrák a morális standardok megszegésének szabályozásában külső szankciókra hagyatkoznak, míg a büntudatkultúrákban belső értékek és normák közvetítik az elfogadhatatlan társas cselekvések feletti kontrollt.

ROZIN, LOWERY, IMADA és HAIDT (1999) korrelációt találtak egyes kultúrák erkölcsi kérdésekhez való hozzáállása és bizonyos érzelmek között: SHWEDER, MUCH, MAHAPATRA és PARK (1997) felosztása alapján a megvetés a közösségiesség etikájához, a harag az autonómia etikájához, míg az undor a szakralitás etikájához kötődött. MÁRKUS és KITAYAMA (1991) szintén kapcsolatot mutattak ki érzelmi mintázatok és a szelfről alkotott eltérő kulturális konstrukciók között (független én-felfogás a nyugati kultúrákban, szemben a keleti kultúrák kapcsolati énkoncepciójával).

A TÖRTÉNELMI PÁLYÁHOZ KAPCSOLÓDÓ ÉRZELMEK

Tanulmányunk alap gondolata az, hogy egy társadalom érzelmi irányultsága - legalábbis a történelmileg releváns csoportközi helyzetekben - magából a társadalom történelméből ered, és annak adott lefolyása alapján ölt egyedi jelleget.

LÁSZLÓ (2005) úgy gondolja, hogy nem csupán egyének rendelkeznek „életpályával”, ami az életük pozitívan és a negatívan értékelt eseményeinek egymásutánosságát jelenti (GERGEN, GERGEN, 1988), hanem a nemzetek kollektív emlékezetében is létezik a pozitívan, illetve negatívan értékelt jelentős történelmi eseményeknek egy jellemző szekvenciája, egy „történelmi pálya”, ami az életpályához hasonlóan a nemzet identitásának fontos építőeleme. A történelmi pálya kollektív emlékezeti reprezentációja tartalmazza a nemzeti csoport jellegzetes érzelmi megküzdési módjait is (LÁSZLÓ, 2008).

A történelmi pálya koncepciója a WERTSCH (2002) által felvetett, a kollektív emlékezetben tárolt identitásnarratívumokkal mutat párhuzamot. Wertsch az

orosz narratívát a következőképpen rekonstruálja: 1. a kezdeti helyzet, melyben az orosz nép békés körülmények élte mindenféle fenyegetettség nélkül, 2. ezt megszakítja az idegen erők által kezdeményezett agresszió, 3. ami válságba sodorja a népet, és komoly szenvedésekhez vezet, ámde 4. az oroszok felveszik a harcot az idegenek ellen, és magányos, hősiességben győzedelmeskednek felettük.

Ez a narratívum valószínűleg a büszkeség, szomorúság és magány érzéseit foglalja magában.

Az amerikai narratívum felvázolására BELLAH (1967) és McAdams (2006) tett kísérletet. A történet fő fordulatai a következők: 1. egy új világ építése a semmiből, 2. a nehézségekkel való szembesülés, melyeken sikerrel felülkerekednek,

3. függetlenség kivívása, 4. belső konfliktusok kezelése folyamatos megújulással (jövátétellel), 5. részvétel nemzetközi konfliktusokban, a nemzetközi befolyás növelése.

Ennek a jövátételi történetnek a bizalom, az optimizmus, a biztonságérzet, a lelkesedés és a remény az érzelmi velejárói.

A magyar kollektív emlékezetben, a pozitívan értékelt események lényegében a középkorban befejeződnek. Ha a későbbi századokban fel is tűnnek, mint például helyi győzelmek a Török Birodalom ellen, az 1703-as Rákóczi-felkelés, az 1848-49-es forradalom és szabadságharc vagy az 1956-os forradalom, a pozitív események mind negatívba fordultak, bukással és elnyomással végződtek. Ez a mintázat csak ismétlődött a világháborúkban, és ebben a formában épült be a kollektív emlékezetbe (LÁSZLÓ, EHMANN, IMRE, 2002).

Ennek a történelmi pályának a valószínű érzelmi velejárói a félelem, a remény, a lelkesedés és a csalódottság.

CSOPORTALAPÚ ÉRZELMEK

Az alábbiakban röviden áttekintjük a csoportalapú érzelmek két újabb szociálpszichológiai paradigmáját, mivel úgy véljük, hogy az általunk javasolt modell jelentősen árnyalmi képes e két paradigma megállapításait. Mindkét paradigma azokat az érzelmeket tekinti csoportalapú érzelmeknek, amelyeket az egyének azáltal élnek át, hogy egy csoport tagjai. Ez teljes mértékben megegyezik azzal az érzelmfelfogással, amelyet a történelmi pályához kapcsolódó érzelmek esetében képviselünk. Ezeket az érzelmeket az egyén azáltal éli át, hogy egy nemzeti csoport tagja. Az általunk javasolt modell ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a csoporttagság révén az egyén részesedik a csoport kollektív emlékezetében, és érzelmei, legalábbis a történetileg releváns konfliktushelyzetekben, a kollektív emlékezetben őrzött érzelmi mintázatokat követik.

CSOPORTKÖZI ÉRZELMEK ELMÉLETE

A csoportközi érzelmek elmélete (intergroup emotion theory - IET) (MACKIE, DEVOS, SMITH, 2000; SMITH, 1993) megállapítja, hogy csoportalapú érzelmek

akkor keletkeznek, amikor személyek egy csoporthoz tartoznak és azonosulnak vele. A társas identitás elméletét (TAJFEL, TUNER, 1986) és az önkategorizációs elméletet (TURNER, HOGG, OAKES, REICHER, WETHERELL, 1987) alapul véve, a csoportközi érzelmek elmélete feltételezi, hogy a személyek ilyenkor a csoport egymással felcserélhető tagjaként tekintenek magukra, és amikor a csoporttagság hangsúlyossá válik, a társas világ eseményeit a csoport perspektívájából szemlélik.

Az elmélet másik gyökerét az értékelésalapú érzelmelméletek adják (FRIJDA, 1986; ROSEMAN, 1984; SCHERER, 1988; SMITH, ELLSWORTH, 1985), melyek feltételezik, hogy az emberek személyes életük eseményeit azok relevanciája és rájuk vonatkozó következményei alapján értékelik. A személyeket csoporttagságuk alapján érintő események értékelése aztán csoportalapú érzelmeket gerjeszt. A csoportközi érzelmek elmélete szerint az adott csoportközi helyzet ingerei specifikus csoportalapú érzelmeket hívnak elő, melyek mind egyedi viselkedéses válaszokban nyilvánulnak meg. Így például, ha egy csoportközi konfliktusban saját csoportunkat érezzük erősebbnek, hajlamosak vagyunk haragot érezni, és olyan ellenséges, agresszív viselkedést produkálni, mint például a másik csoport megtámadása, ám ha úgy tekintünk saját csoportunkra, mint a gyengébbik félre, akkor félelmet érezhetünk, ami arra vezet bennünket, hogy elmeneküljünk az ellenféllel való nyílt konfrontáció elől, és támogatást keresünk a saját csoportbálieknél (MAITNER, MACKIE, SMITH, 2006; MACKIE, DEVOS, SMITH, 2000; YZERBYT, DUMONT, WIGBOLDUS, GORDIJN, 2003).

A csoportokkal való azonosulás nemcsak a másik csoportra vonatkozó érzelmeket indukálhat, hanem olyan saját csoportra irányulókat is, mint a büszkeség vagy a büntudat, vagy olyan általános érzelmeket is, mint a boldogság vagy a szorongás.

A fenti elméleti megfontolások azt jelentik, hogy csoportközi szituációkban az érzelmi reakciók bizonyos konvergenciája tapasztalható a csoporttagoknál (SMITH, SEGER, MACKIE, 2007).

KOLLEKTÍV ÉRZELMEK

A kollektív érzelmek magyarázatai, hasonlóan a csoportközi érzelmekéhez, a társas identitás (TAJFEL, 1978) és az önkategorizációs elméletekből (TURNER, HOGG, Oakes, Reicher, WETHERELL, 1987) erednek. A kollektív érzelmek paradigmája azt jósolja, hogy az emberek pusztán a csoporthoz való tartozás folyamányaként érzelmeket élhetnek át. Az azonosulás szintén fontos szerepet tölt be ezeknek az érzelmeknek a keletkezésében. A kollektív érzelmek paradigmája - a csoportközi érzelmekkel szemben - elsősorban a csoport múltbeli viselkedéséhez fűződő *morális* érzelmeket kutatja, és nagyobb hangsúlyt fektet az érzelmi élmények megosztására.¹

¹ Morális érzelmeknek az egyének vagy csoportok erkölcsi szempontok alapján történő értékelésének érzelmi velejáróit nevezzük. Ezek felléphetnek önmagunk morális elmarasztalása nyomán (például szégyen, büntudat) vagy mások feletti erkölcsi bíraskodás folyamán (például megvetés, undor).

Ebben a paradigmában a kollektív büntudat a legtöbbet tanulmányozott érzelem (például BRANSCOMBE, DOOSJE, MCGARTY, 2002; BRANSCOMBE, SLUGOSKI, KAPPEN, 2004; IYER, LEACH, CROSBY, 2003; MALLETT, SWIM, 2007; MIRON, BRANSCOMBE, SCHMITT, 2006). DOOSJE, BRANSCOMBE, SPEARS és MANSTEAD (1998) mutatták ki elsőként, hogy egyének saját csoportjuk másoknak okozott ártalmaival szembeesülve még akkor is büntudat érzéséről számolhatnak be, ha ők maguk nem voltak részesei a bántalmak okozásának. A büntudaton kívül a szégyen (BRANSCOMBE, SLUGOSKI, KAPPEN, 2004; LICKEL, SCHMADER, BARQUISSAU, 2004; TANGNEY, WAGNER, FLETCHER, GRAMZOW, 1992), a megbocsátás

(HEWSTONE, CAIRNS, VOCI, MCLERNON, NIENS, NOOR, 2004) és a büszkeség (HARTH, KESSLER, LEACH, 2008) a leggyakrabban vizsgált érzelmek ebben a paradigmában.

A csoportalapú érzelmek kutatásának mindkét paradigmájában tapasztalható a valós csoportközi helyzetek modellálására irányuló törekvés (etnikai konfliktusok, csoportközi erőszak, például BILEWICZ, 2007; DRESLER-HAWKE, Liu, 2006; Halperin, Bar-Tal, Nets-Zehngut, Drori, 2008; Zebel, Pennekamp, van Zomeren, Doosje, van Kleef, Vliek, van der Schalk, 2007), ám ezek a kutatások a csoportközi kontextusnak gyakran eltérő aspektusait operacionalizálják, és ez szükségszerűen ellentmondó eredményekhez és értelmezésekhez vezet. Megítélésünk szerint a paradigmák „képlékenysége” részben abból származik, hogy ezek a kutatások figyelmen kívül hagyják a csoportalapú érzelmek és a csoporttörténelem kapcsolatát. A társas identitás és az önkategorizációs elméletek, melyeket a feltételezett érzelmi folyamatok magyarázatában alkalmaznak, kizárólag az aktuális szituációra érzékenyek, ami az identitásnak csupán néhány aspektusát teszi kiugróvá, és figyelmen kívül hagyják az identitás folytonossági aspektusát, ami a csoport történelméből ered. Feltételezzük, hogy *a*) a történelmileg beágyazott csoportközi konfliktushelyzetek az identitásnak pontosan ezt az aspektusát aktiválják, és *b*) a történelem során kialakult csoportidentitás olyan érzelmi folyamatokat tartalmaz, melyeket csak magával a történelemmel magyarázhatunk. Ez utóbbiak az érzelmi megküzdés jellegzetes mintázatainak tekinthetők, melyek a történelem folyamán nyertek adott formát, és a szocializáció során hagyomány- zódnak át.

Annak érdekében, hogy megvizsgáljuk hipotéziseinket, olyan kísérleti elrendezést alakítottunk ki, amelyben ellenőrizhettük, hogy vajon *1.* a történelmi konfliktushelyzetekben megjelennek-e a saját, magyar csoportnak tulajdonított, a magyar történelmi pályához kapcsolódó jellegzetes érzelmek, s ha igen, akkor ezek milyen összefüggést mutatnak a külső csoportoknak tulajdonított érzelmekkel, és *2.* a kísérleti személyek saját érzelmi reakciói a konfliktushelyzetekre mutatnak-e összefüggést az általuk saját és külső csoportoknak tulajdonított érzelmekkel?

VIZSGÁLAT

Kísérleti személyek. 71 magyar kísérleti alany vett részt a vizsgálatban, mindnyájan a Pécsi Tudományegyetem hallgatói, férfiak és nők közel egyenlő arányban. Az

életkoruk 20 és 25 között változott, mindegyikük bölcsészhallgató volt, de nem történelem szakos.

Kísérleti anyag. Hat pár csoportközi konfliktust elbeszélő történetet kaptak a résztvevők. A történetekben hat különböző külső csoport szerepelt (törökök, oroszok, románok, szlovákok, szerbek, horvátok) a magyar történelem eltérő szakaszaiból.

A történetek rövidnek voltak (átlagban ötvenszavasak) és változtak az áldozatelkövető dimenzió szerint: mindegyik történetpár egyikében a magyarok voltak az áldozatok, a másokban pedig az elkövetők (a teljes ingeranyag az 1. és 2. mellékletben elkövető-áldozat történetek szerinti bontásban megtalálható).

Egy példa a „magyarok mint áldozatok” történetre:

A magyar sereg 1526. augusztus 29-én felvonult Mohácsnál. A török sereg is felfejlődött, a csata egy napig tartott, a küzdelem végén a magyarok a Duna felé menekültek. Kb. 16-20 000 magyar esett el.

Egy példa a „magyarok mint elkövetők” történetre:

Buda 1686-os visszaszerzését követően a magyarok a török foglyok egy részét kivégezték, más részüket rabszolgának adták el.

Változók. Tizenhat érzelmet válogattunk a függő változók közé. Nyolc közülük a csoportközi konfliktushelyzethez kapcsolódó relevanciája miatt került be. Ebből hat: a harag (MáCKIE, DEVOS, SMITH, 2000; VAN ZOMEREN, SPEARS, FISCHER, Leach, 2004), a félelem (Mackie, Devos, Smith, 2000; Halperin, Bar-Tal, Nets-Zehngut, Drori, 2008; Dumont, Yzerbyt, Wigboldus, Gordijn, 2002), az undor (MáCKIE, Devos, Smith, 2000; Rozin, LOWERY, IMADA, HAIDT, 1999), az utálat (HALPERIN, CÁNETTI-Nisim, Hirsch-Hoefler, 2008), az elégedettség (Maitner, Mackie, Smith, 2006) és a remény (Halperin, Bar-Tal, Nets- Zehngut, DRORI, 2008), már rendelkeznek előzetes eredményekkel a csoportközi érzelmek tárgykörében. Ehhez a listához adtuk a csalódottság és a lelkesedés érzelmét, mivel úgy véltük, hogy azok relevánsak a magyar történelmi pálya szempontjából. További négy érzelem az itemek közül morális érzelem volt: a büntudat (Branscombe, Doosje, McGarty, 2002; Branscombe, Slugoski, Kappen, 2004; Iyer, Leach, Crosby, 2003), a szégyen (Branscombe, Slugoski, Kappen, 2004; Lickel, Schmader, Barquissau, 2004; Reuter, Hilton, 2008), a büszkeség (HARTH, KESSLER, LEACH, 2008) és a megbocsátás (HEWSTONE, Cairns, Voci, McLernon, Niens, Noor, 2004). Ezeket főként a kollektív érzelmek paradigmáján belül vizsgálták. Négy további általános érzést adtunk a listához: az öröm, a szomorúság, a megkönnyebbülés és a kielégülés érzelmeket. A kísérleti anyagnak ez az elrendezése - vagyis az, hogy a pozitív és negatív, valamint az elsődleges és másodlagos érzelmek egyenlő számban képviseltették magukat a tizenhat érzelmen belül - lehetővé tette a LEYENS, PÁLADINO és munkatársai (2000) által feltárt infracivilizáció vizsgálatát is, vagyis azt, hogy a külső csoportoktól hajlamosak vagyunk a másodlagos, szociális érzelmek tulajdonítását megvonni. A vizsgálatnak ezzel az aspektusával azonban, tekintettel arra, hogy az nem kapcsolódik szorosan a csoportalapú érzelmek problémájához, jelen tanulmány keretében nem foglalkozunk.

Eljárás. Minden személy hat történetet olvasott el. A külső csoportok és az áldozatelkövető szerepek ezekben kiegyensúlyozottan fordultak elő.

Minden szöveg elolvasása után a résztvevőknek két érzelmet kellett tulajdonítani a tizenhat tételes érzelemlistáról a saját csoportnak, kettőt a külső csoportnak és kettőt önmaguknak. Minden esetben szabadon választhattak, például megjelölhették ugyanazt az érzelmet a saját csoportnak, külső csoportnak és maguknak is.

ADATFELDOLGOZÁS ÉS EREDMÉNYEK

Első lépésben, az egyes érzelmek abszolút előfordulását néztük meg. Az *1. táblázat* a saját csoport, külső csoport, kísérleti személy bontásban az érzelemgyakoriságokat mutatja.

1. táblázat. Az érzelmek abszolút gyakorisága a saját csoportnak, a külső csoportoknak és a kísérleti személyeknek önmaguknak tulajdonítva

Érzelmek	Saját csoport	Külső csoport	Kísérleti személy
Remény	27	14	13
Büszkeség	49	67	27
Elégedettség	62	103	18
Megbocsátás	2	2	46
Csalódottság	88	52	157
Bűntudat	33	11	42
Szégyen	33	18	102
Utálat	93	134	48
Kielégülés	53	90	6
Lelkesedés	53	25	4
Megnyugvás	12	19	16
Öröm	22	20	5
Undor	15	29	59
Düh	102	132	81
Félelem	117	76	17
Szomorúság	72	40	211

A saját és külső csoportoknak tulajdonított csoportközi érzelmek

A *2. táblázat* a nyolc csoportközileg releváns érzelem eredményeit tartalmazza áldozat-elkövető bontásban. Páros *t*-próbával vetettük össze a saját csoportnak és a külső csoportoknak tulajdonított érzelmeket. A kísérleti elrendezésnek megfelelően minden egyes történetet a résztvevők fele, tehát 35 vagy 36 fő olvasott. A táblázatban szereplő számok azt mutatják, hogy átlagosan hányszor tulajdonították az adott érzelmet a hat elkövető és a hat áldozat történetben a kísérleti személyek.

2. táblázat. A saját csoportnak és a külső csoportnak tulajdonított csoportközi érzelmek áldozat és elkövető helyzetekben

Érzelmek	Saját csoport	Külső csoport	Saját csoport	Külső csoport
	mint elkövető		mint áldozat	
Félelem	0,5	0,34	2,8***	0,18
Remény	0,52**	0,24	0,22	0,14
Csalódottság	0,3***	0,06	2,16***	1,4
Lelkesedés	1,3*	0,64	0,2*	0,04
Harag	1,04	0,6	1,82	***
Utálat	0,767	1	1,86	2,6
Elégedettség	1,74	2,8***	0	0,08
Undor	0,08	0,1	0,34	0,7*

Megjegyzés: páros t-próbát végeztünk a saját és a külső csoport összehasonlítására minden érzelem esetén külön áldozat és külön elkövető történetekben; az adatok az egyes érzelmek tulajdonítási átlagait jelzik a hat elkövető és a hat áldozat történetben (N=35/36)

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Az eredmények jellegzetes mintázatot mutatnak. A magyarok, illetve a történelmi külső csoportok szignifikánsan eltérő érzelmeket kapnak, mind elkövető, mind áldozat szerepben.

A magyarokat mint elkövetőket több reménnyel, csalódottsággal és lelkesedéssel jellemzik. A külső csoportok ugyanebben a pozícióban több elégedettséget mutatnak. A magyarok áldozatként több félelmet, csalódottságot és lelkesedést fejeznek ki, míg a külső csoportokat a megítélők úgy látják, hogy gyakrabban éreznek haragot, utálatot és undort.

A saját és külső csoportoknak tulajdonított morális érzelmek és általános érzések

A 3. táblázatban szerepelnek a magyaroknak és a más nemzetbelieknek tulajdonított morális érzelmek és az általános érzések eredményei ismét elkövető-áldozat felosztásban. Hasonlóképpen a csoportközi érzelmekhez, az elkövető és az áldozat történetekben megjelenő érzelmetulajdonítás átlagait számoltuk az egyes érzelmekre vonatkozóan.

3. táblázat. A saját csoportnak és a külső csoportnak tulajdonított kollektív érzelmek és általános érzések elkövető és áldozat helyzetekben

Érzelmek	Saját csoport	Külső csoport	Saját csoport	Külső csoport
	mint elkövető		mint áldozat	
Büntudat	0,8***	0,22	0,1	0,08
Szégyen	0,48***	0,06	0,46	0,46
Megbocsátás	0,04	0	0	0,04
Büszkeség	1,72	1,66	0,14	0,22
Szomorúság	0,3*	0,1	1,72***	1
Öröm	0,6	0,5	0	0,04
Megnyugvás	0,34	0,5	0	0,02
Kielégülés	1,46	2,4	0,02	0,04

Megjegyzés: páros *t*-próbát végeztünk a saját és a külső csoport összehasonlítására minden érzelem esetén külön áldozat és külön elkövető történetekben, az adatok az egyes érzelmek tulajdonítási átlagait jelzik a hat elkövető és a hat áldozat történetben (N=35/36)
 p* < 0,05; *p* < 0,01; ****p* < 0,001

Három morális érzelem, melyeket általában a kollektív érzelmek paradigmájában kezelnek, saját és külső csoport vonatkozásában is viszonylag magas számban fordult elő. A magyarokat mint elkövetőket több büntudat és szégyen jellemzi ($t = 4,18, p < 0,001$; $t = 4, p < 0,001$, sorrendben), a büszkeség érzése elkövető szerepben viszonylag magas gyakorisággal fordul elő akár a saját csoport, akár a külső csoport esetén (0,86 és 0,83, sorrendben). A magyarokat úgy irták le a kísérleti személyek, mint akik még akkor is szomorúak - összevetve a külső csoportokkal —, amikor éppen elkövető pozícióban vannak ($t = 2,15, p < 0,05$), és áldozatként ez a tendencia még kifejezettebb ($t = 2,83, p < 0,001$). Ezzel ellentétben a külső csoportok agresszív tettek elkövetőiként a magyaroknál kielégültebbnek látszanak ($t = -3,74, p < 0,001$).

A kísérleti személyek érzelmei

A kísérleti személyeknek nemcsak a saját csoport és a külső csoportok, hanem önmaguk szempontjából is meg kellett jelölni két érzelmet az egyes történetekhez kötődően a felkínált érzelmek készletéből. Ez a feltétel megfelel a kollektív érzelmek kutatásában alkalmazott instrukciónak. A vizsgálatban részt vevő személyek önmagukra vonatkozó érzelmi válaszai a saját csoport elkövetői és áldozati szerepe szerint láthatók a 4. táblázatban. Akárcsak az előző táblázatokban, az adatok abból adódnak, hogy átlagban hányszor választották a személyek saját maguknak az egyes érzelmeket a hat elkövető és a hat áldozat történetben. Az elkövető szituáció jellegzetes érzelmei a szégyen (1,2), a büntudat (0,6), a szomorúság (1,2) és a csalódottság (1). A szomorúság (1,8) jellemző érzelem áldozathelyzetben is, ezenkívül itt még a haraggal (0,93), az utálattal (0,57) és az undorral (0,48) találko

zunk jelentős számban. A megbocsátás, amely a saját és a külső csoportoknál szinte teljesen hiányzott, a személyek részéről mérsékelt gyakorisággal tűnik fel akár elkövető, akár áldozat pozícióban (0,36 és 0,3 sorrendben).

4. táblázat. A kísérleti személyek érzelmeinek gyakorisága aszerint, hogy a csoportjuk elkövető-e vagy áldozat

Érzelmeik	A kísérleti személy csoportja	
	mint elkövető	mint áldozat
Bűntudat	1,2	0
Szégyen	2,4	0,42
Megbocsátás	0,72	0,6
Büszkeség	0,48	0,32
Szomorúság	2,4	3,6
Öröm	0,14	0
Megnyugvás	0,34	0,12
Kielégülés	0,16	0
Félelem	0,08	0,4
Remény	0,2	0,16
Csalódottság	2	2,4
Lelkesedés	0,08	0,02
Düh	0,42	1,86
Utálat	0,2	1,04
Elégedettség	0,5	0
Undor	0,7	0,96

Az eredmények összefoglalása

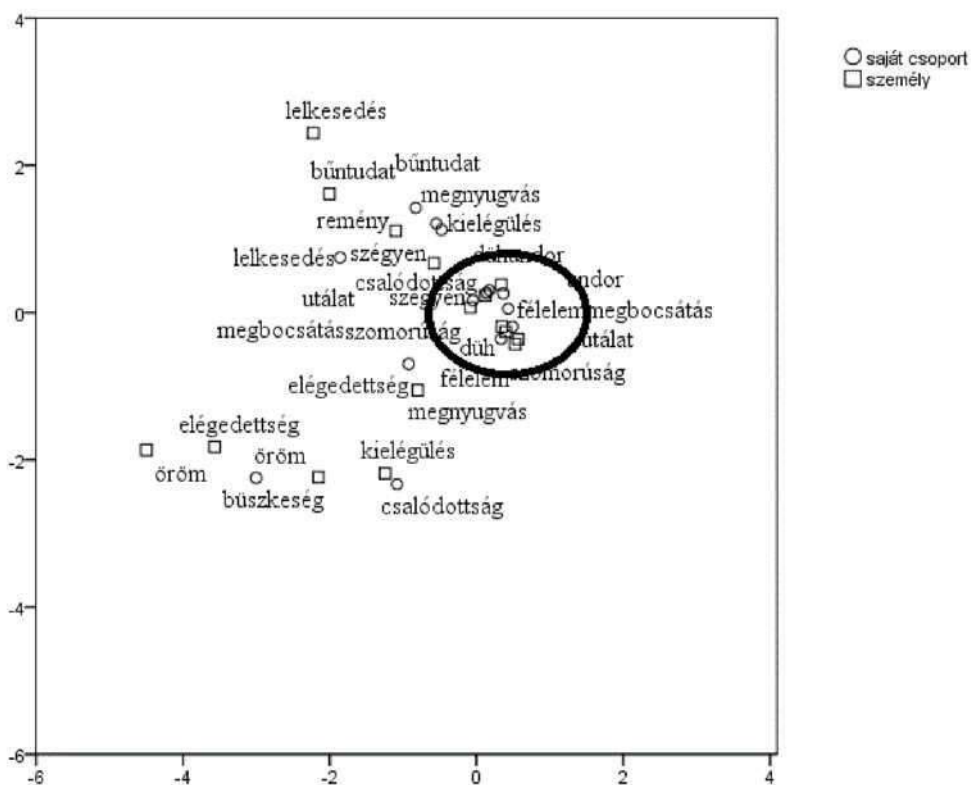
Habár az eredmények nem rajzolnak ki teljesen egyértelmű képet, néhány feltevésünk igazolást nyert. Mindenekelőtt a kísérleti személyek saját csoportjuknak teljesen változó történelmi szituációkban tulajdonított érzelmei jellegzetes mintázatot írnak le. A magyarok jellemzése más nemzetekkel szemben mind elkövető, mind áldozat helyzetben több *reményt*, *lelkesedést* és *csalódottságot* tartalmaz. Elkövetőként a *bűntudat* és még inkább a *szégyen* emelkedik ki náluk. A külső csoportokra jellemző érzés elkövető pozícióban az elégedettség. A reményen, lelkesedésen, csalódottságon kívül a magyarok áldozatként több *félelem* és *szomorúság* tulajdoní- tást kapnak, míg a külső csoportok ellenséges reakciók összképét: haragot, utálatot, undort mutatnak.

A személyek önmaguknak tulajdonított érzelemválaszai részben átfedésben vannak a magyarokhoz kötött érzelmekkel. Elkövető szerepben csalódottság, bűntudat és szégyen a jellegzetes érzelmek, ezekben osztoznak a jelen emberei az elődökkel. Bár áldozat helyzetben tapasztalható megbocsátás, mégis ebben a sze

rebben megfordulnak az érzelmi reakciók: az átható szomorúságon kívül azok az ellenséges reakciók (harag, utálat, undor), amiket máskor a külső csoportokhoz rendelnek, most a kísérleti személyek oldalán mutatkoznak.

Összefüggés a tulajdonított és átélt érzelmei között

Egyik fő célunk ebben a vizsgálatban az volt, hogy utánajárjunk, hogy milyen kapcsolat van azok között az érzelmei között, melyek a részt vevő személyekben ébrednek, és amelyeket nemzetük és ellenségeik számára tulajdonítanak. Annak érdekében, hogy megvizsgáljuk a lehetséges összefüggéseket az érzelmi mintázatok között, korrespondancia-analízist végeztünk. Az eredmények az 1. ábrán láthatók. Nagyon erősen szignifikáns korrespondancia mutatkozik meg, ha egymáshoz illesztjük az érzett és tulajdonított érzelmei (%² = 401,52, *p* < 0,001). A kísérleti személyek által megélt szomorúság együttjárást mutat a saját csoport érzelmeivel,

1. ábra. Az összefüggés a kísérleti személy saját érzelmei és az általuk a saját csoportnak tulajdonított érzelmei között

Megjegyzés: Az erős korrespondancia bekarikázva

ahogyan a csalódottság, harag, szégyen, undor és utálat is. A saját csoportnak tulajdonított érzelmek sorából a félelem, a szomorúság, a harag, az utálat, a lelkesedés és a szégyen érzései különösen nagy együttmozgást mutatnak a személyek történelmi eseményekkel kapcsolatos érzelmi viszonyulásaival. Például ha a személyek szomorúságot vagy csalódottságot éreznek egy történelmi esemény vonatkozásában, akkor hajlamosak azt gondolni, hogy a saját csoportjuk félt, szomorú vagy dühös volt az adott helyzetben. A saját csoportnak tulajdonított félelem az az érzelmek, amely a leggyakrabban összeköttetést mutat a személyek önműn érzelmeivel, közel 30%-át lefedte a korrespondáló érzelmeknek. Összességében a saját csoport félelme és a vizsgálatban részt vevők szomorúsága közt észlelhető a legjelentősebb kapcsolat.

MEGVITATÁS

Vizsgálatunkban magyar kísérleti személyeknek a középkor és a 20. század második fele közötti időszakból történelmi események kiválasztott mintáját mutattuk be, ellátva őket az érzelmi válaszok készletével. Arra kértük őket, hogy tulajdonítsák azokat mind a saját nemzetükhöz tartozóknak, mind az ellenséges külső csoport tagjainak. Saját, aktuálisan érzett érzelmeikről is beszámoltattuk őket az eseményekkel kapcsolatban. A magyarok a leírások felében elkövetők, a másik felében áldozatok voltak.

Az érzelmetulajdonítások forrása természetesen a kollektív emlékezet. Ahelyett, hogy behelyettesítés révén azonosulnának a kísérletben részt vevő személyek a távoli vagy közeli múlt történelmi eseményeinek szereplőivel, és az ő szemszögükből tekintenek a szituációt, ahogy azt a szerepjátékra alapuló kísérletek feltételezik (például MIXON, 1972), a személyek inkább csoporttagságuk folytonosságának megtapasztalásával azonosulnak a saját csoporttal, és veszik fel annak perspektíváját. Ez a perspektíva felvétel ugyanakkor nem vezet szükségszerűen a jelenlegi szituációban elérhető információk alapján történő kiértékeléshez, ahogyan azt a csoportközi érzelmek elméletek állítják. Nagy birodalmak, mint például a Török Birodalom vagy a Szovjetunió által hosszú ideig tartó elnyomások, legyenek akár azok a régmúltban vagy a közelmúltban, nem váltják ki a félelem odaítélését (ahogy azt a csoportközi érzelmek elmélete jósná; lásd MACKIE, DEVOS, SMITH, 2000). Az a jellegzetes érzelmmintázat, amit a kísérleti személyek a történelmi konfliktushelyzetekben a magyarokhoz és az egyes külső csoportokhoz rendeltek, a kollektívan reprezentált történelmi pályából ered, amely narratívumok formájában szerveződik és terjed, és ennek velejárójaként természetesen érzelmi reakciókat hordoz. Amikor a történelem reprezentációja a kollektív emlékezetben nagyhatalmakkal és a szomszédos népekkel vívott folytonos küzdelemként jelenik meg, ahol a hősies győzelmeket sorra kudarok és hosszan tartó elnyomás követi (LÁSZLÓ, EHMANN, IMRE, 2002; LIU, LÁSZLÓ, 2007), a félelem és a remény váltakozása akárcsak a lelkesedés és a csalódás érzéseinek egymásutánisága hatja át a történetet. Éppen ezek voltak azok az érzelmek, melyek a legnagyobb számban jelentek meg a magyar történelemtankönyveket elemző kutatásunkban (LÁSZLÓ, FÜLÖP,

2010), ami megerősíti, hogy ennek a kollektív narratívának az elterjedése nemcsak a kommunikatív, de a kulturális emlékezetben (ÁSSMANN, 1999) is folytatódik. *Eredményeink alapján ezeket a csoportalapú érzelmeket a magyar történelmi pályához kapcsolódó érzelmeknek nevezzük.* Ezek az érzelmek teljes mértékben megfelelnek Bibó Istvánnak, a magyar lelkiállapotot történelmi illuzionizmussal és politikai hisztériára való hajlamossággal jellemző elemzéseinek (Bibó, 2004).

Amikor egyes kultúrák érzelmi profiljáról van szó, MÁRKUS és KITAYAMA (1991) rámutatnak a jellegzetes érzelmek mintázatainak különbségeire az individualista és kollektivisták kultúrákban, akár azok intenzitásáról, akár gyakoriságáról beszélünk. Például a büszkeség érzése, amely saját sikereink nyomán áll elő, elfogadható érzelmek lehet a nyugati kultúrákban, az ázsiai országokban azonban kerülendő, hiszen önteltségként is értelmezhető. Másrészt az a fajta büszkeség, amit egy értékelt közösségi cselekedet következményeként élünk át, támogatott lehet ezekben a kapcsolati társadalmakban. Ez azt implikálja, hogy ugyanaz az érzelemjelölés eltérő konnotációkkal bírhat, két külön társas epizódot fedhet le a kulturális és társadalmi tényezőktől függően.

Ez a kulturális változékonyság érvényes magyarázó elv a nálunk megjelenő remény esetén is, melyet a történelmi pályához kötődő érzelmek közé soroltunk. A remény az amerikai narratívának ugyanúgy szerves része, mint a magyarnak, ugyanakkor ott olyan érzelmekhez társul, mint a bizalom, az optimizmus és a biztonságérzet (BELLAH, 1967; MCADAMS, 2006). Míg JARYMOVICZ és BÁR-TÁL (2006) Izrael esetében a reményt úgy értelmezik, mint a tudatos kognitív előrettekintés, tervezés érzelmi megnyilvánulását, amely felváltva a félelmet egy fejlettebb megküzdési módnak tekinthető. Ez azt jelenti, hogy annak az érzelmi élménynek, amit a „remény” címkével illetünk, talán más jelentése van az eltérő történelmi pályák kontextusában. A magyarok reménye a sorozatos kudarcok nyomán lép fel, és abbéli hitüket jelzi, hogy a dolgok pozitív fordulatot vesznek, az amerikaiak reménye a jóvátételhez illeszkedik, egy optimista életszemlélethez, míg Izrael esetében a remény a tudatos megküzdés megnyilvánulása. Mindegyik érzés az adott nemzet narratív identitásstruktúrájából vezethető le.

További figyelemre méltó eredmény kutatásunkban, hogy a kísérleti személyek érzései szintén nem függetlenek a kollektív emlékezettől. A megbocsátással (például WOHL, BRANSCOMBE, 2005) és büszkeséggel (például HARTH, KESSLER, LEACH, 2008) kapcsolatos laboratóriumi kísérletekkel szemben a megkérdezettek akkor számoltak be inkább megbocsátásról, amikor elkövető volt a csoportjuk, és nem akkor, amikor áldozat, büszkeségük pedig történelmileg lezárult konfliktushelyzetekben jelentkezett inkább, de akkor még áldozatpozícióban is. Hasonlóképpen, a saját csoport szégyenreakciója legalább olyan jelentős érzelmeknek mutatkozott az okozott ártalmakkal kapcsolatban, mint a büntetés, ám akkor is feltűnt, amikor a saját csoport egy ellene elkövetett agresszió áldozataként szerepelt.

A saját csoportnak tulajdonított és a maguk által érzett érzelmek hasonlóságai még feltűnőbbek a történelmi pálya érzelmek tekintetében. Csalódottság, remény és lelkesedés szinte kizárólag magyarokhoz kapcsolódnak, ahogyan ezekről az érzésekről előszeretettel számol be maga a kísérleti személy is, míg az elégedettség, ami az elkövetőként fellépő külső csoportok sajátja, sosem jelenik meg a meg

kérdezettek részéről. Ezekon a hasonlóságokon kívül is erős kölcsönös összefüggés található a saját csoportértelme és a résztvevők érzései között. Negatív érzések egy csoportja, mint például szomorúság, csalódottság és szegény, melyek a kísérleti személyek legjellemzőbb érzelmei voltak, együtt mozognak az olyan markáns történelmi pályás sajátcsoporthoz tartozó érzelmekkel, mint a félelem és a lelkesedés.

A kutatási eredmények számos aspektusa jelen tanulmány keretében nem kerülhetett elemzésre. Így a saját csoportnak és a külső csoportoknak tulajdonított érzelmek tartalmi különbségei és egymáshoz való viszonyuk elemzésén túl nem foglalkoztunk az érzelmi differenciáltság és komplexitás kérdésével, jóllehet eredményeink érzelmi szempontból alátámasztják az auto- és heterosztereotípiák kutatásának visszatérő következtetését, hogy a saját csoport reprezentációja differenciáltabb és komplexebb a külső csoportokénál (például LINVILLE, FISCHER, SALOVEY, 1989; MULLEN, HU, 1989). Nem elemeztük továbbá az infrahumanizáció jelenségét (az emberre jellemző érzelmek megvonását a külső csoportoktól), amit számos szerző a negatív sztereotípiák kialakításában alapvető folyamatnak tekint (például LEYENS, PALADINO, RODRIGUEZ-TORRES, VAES, DEMOULIN, RODRIGUEZ-PEREZ, GAUNT, 2000).

Jelen tanulmányban bemutatott érvelésünket kétségkívül gyengíti, hogy adatainkat egyetlen módszerrel, az affektív szociálpszichológiában ugyan széles körben alkalmazott, számos szerző által mégis vitatott önbeszámoló módszerrel nyertük (az önbeszámoló kritikájára lásd NISBETT, WILSON, 1977; GREENWALD, BANAJI, 1995). E tanulmány kereteit meghaladja, így csak utalunk rá, hogy iskolai történelemkönyvek (LÁSZLÓ, FÜLÖP, 2010) valamint történelmi regények (FÜLÖP, PÉLEY, LÁSZLÓ, 2011) tartalomelemzéses vizsgálatával mind a saját, mind a külső csoportok vonatkozásában a jelen kutatásban tapasztaltakhoz nagyon hasonló érzelmi mintázatokat kaptunk.

Lényeges megjegyeznünk, hogy vizsgálatunk feltáró jellegéből adódóan és a spekulációkat elkerülendő, nem tudunk választ adni olyan kérdésekre, hogy pontosan milyen szituációs feltételek között aktiválódnak a történelmi pályához kapcsolódó érzelmek, illetve mi magyarázza a saját csoportnak tulajdonított és a kísérleti személy által a jelenben átélt érzelmek közötti összefüggéseket. További kutatások feladata feltárni a lehetséges ok-okozati összefüggéseket a tartós történelmi reprezentációk és az aktuális identitásállapotok között, beleértve ebbe az érzelmi megküzdés eszköztárát. Jelen vizsgálat hozama az, hogy rámutat arra, hogy a narratív úton szerveződő kollektív emlékezet olyan átható érzelmi irányultságot foglal magában, amely az emberek érzelmi reakcióit irányítani képes történelmi kontextusban.

1. melléklet. A kérdőívben szereplő történetek, amelyekben a magyarok más csoportokkal szembeni agresszió áldozataiként vettek részt

1. A magyar sereg 1526. augusztus 29-én felvonult Mohácsnál. A török sereg is felfejlődött, a csata egy napig tartott, a küzdelem végén a magyarok a Duna felé menekültek. Kb. 1620 000 magyar - köztük a király - és 10 000 török esett el.

2. 1956. október 23-án Budapesten többek között a szovjet csapatok kivonásáért tüntetés kezdődött. A tüntetés forradalommal alakult. A szovjetek levették a magyar forradalmat. Az eseményeket kemény megtorlás követte.
3. 1944 szeptemberében a magyarok nyomában Magyarremetébe bevonuló román sereg feldúlta és kifosztotta a falut. 37 polgári lakost kivégeztek, további 5 embert a közeli Kishalmágyon öltek meg, Szárazajtán a Maniu-gárda kivégezett 11 ártatlan civilt.
4. Az 1945 áprilisában meghirdetett csehszlovák kassai kormányprogram a magyarokat tette felelőssé Csehszlovákia felbomlásáért. Benes köztársasági elnök rendeletben fosztotta meg a csehszlovákiai magyarokat állampolgári joguktól. A Felvidékről körülbelül 76 000 magyart kitelepítettek, vagyonukat elvették.
5. A második világháború végén a jugoszláv, kommunista pártvezetés utasítására etnikai alapú, per nélküli kollektív büntető eljárásokat kezdtek a Vajdaságban. 1944-1945 telén tömeges kivégzések voltak, melyekben helyi szerb lakosok is részt vettek. A magyar áldozatok száma 35 000-45 000 közé tehető.
6. 1848-ban a bécsi udvar Jellasicsot nevezte ki horvát bánnak. Jellasics tábornok szeptember 11-én hadseregével átkelt a Dunán a magyar forradalom leverésére. A horvátok 1848. szeptember 29-én Pákozdnál megtámadták a magyar hadsereget.

2. *melléklet.* A kérdőívben szereplő történetek, melyekben a magyarok más csoportokkal szembeni agresszió elkövetőiként vettek részt

1. Buda 1686-os visszaszerzését követően a magyarok a török foglyok egy részét kivégezték, más részüket rabszolgának adták el.
2. Németország 1941-ben megtámadta a Szovjetuniót. Magyarország a várható német győzelem miatt a németek mellé állt. Magyarország 1941 júniusában hadat üzent a Szovjetunióknak. A magyar támadásnak több ezer szovjet katona és civil áldozata volt.
3. 1940-ben Erdély egy része a második bécsi döntés értelmében visszakerült Magyarországhoz. A Szilágy megyei Ippben, 1940. szeptember 9-én a bevonuló magyar katonaság végigpusztította a falut, melynek 155 halálos áldozata volt.
4. A 19. század végén kiéleződtek a lipthói térségben a szlovákok és magyarok közötti ellentétek, Csernová lakói templomot építettek, és Andrej Hlinka római katolikus papot, későbbi politikust kérték fel a templom felszentelésére. A magyar püspök más szlovák papot jelölt ki a feladatra, a helyiek elleneztek ezt, dulakodás kezdődött, a magyar csendőrség a lakosságra lőtt, 15 ember meghalt.
5. 1942 januárjában a magyar hadsereg nagyszabású razziaát indított a Magyarországhoz visszacsatolt Délvidéken. A műveletben a magyar csendőrség is részt vett. A razzia több ezer ember, köztük szerb civilek meggyilkolásához vezetett.
6. 1890-ben a magyar országgyűlés olyan nyelvtörvényt fogadott el, amely Magyarország egész területén a magyar nyelv kötelező használatát írta elő. A horvátországi városokban az utcákon és középületeken magyar nyelvű feliratokat helyeztek el. A zágrábi egyetemisták tiltakoztak a törvény ellen, a tüntetéseket a magyar csendőrség szétverte.

IRODALOM

- ASSMANN, J. (1999) *A kulturális emlékezet*. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest
- Bar-Tal, D. (2001) Why does fear override hope in societies engulfed by intractable conflict, as it does in the Israeli society? *Political Psychology*, 22, 601-627.
- Bar-Tal, D., Halperin, E., DE Rivera, J. (2007) Collective Emotions in Conflict Situations Societal Implications. *Journal of Social Issues*, 63 (2), 441-460.
- Bellah, R. (1967) *Civil religion in America*. *Daedalus*, 96, 1.21.
- Benedict, R. (1946) *The chrysanthemum and the sword; patterns of Japanese culture*. Houghton Mifflin, Boston
- BibÓ I. (2004) *Válogatott tanulmányok*. Magvető Kiadó, Budapest
- BILEWICZ, M. (2007) History as an Obstacle Impact of Temporal-Based Social Categorizations on Polish-Jewish Intergroup Contact. *Group Processes, Intergroup Relations* 10 (4), 551-563.
- BRANSCOMBE, N. R., Doosje, B., McGarty, C. (2002) Antecedents and consequences of collective guilt. In MACKIE, D. M., Smith, E. R. (eds) *From prejudice to intergroup emotions*. 49-67. Psychology Press, New York
- BRANSCOMBE, N. R., Slugoski, B., Kappen, D. M. (2004) The measurement of collective guilt What it is and what it is not. In BRANSCOMBE, N. R., DOOSJE, B. (eds) *Collective guilt International perspectives*. 16-34. Cambridge University Press, New York
- De Rivera, J. (1992) Emotional climate Social structure and emotional dynamics. In Strongman, K. T. (ed.) *International review of studies on emotion*. Vol. 2. 199-218. John Wiley, New York
- DOOSJE, B., BRANSCOMBE, N. R., Spears, R., Manstead, A. S. R. (1998) Guilty by association When one's group has a negative history. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 872-886.
- DRESLER-HAWKE, E., Liu, J. H. (2006) Collective shame and the positioning of German national identity, *Psicologia Politica*, 32, 131-153.
- Dumont, M., Yzerbyt, V., Wigboldus, D., Gordijn, E. H. (2003) Social categorization and fear reactions to the September 11th terrorist attacks. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1509-1520.
- FRIJDA, N. H. (1986) *The emotions*. Cambridge University Press, Cambridge
- FÜLÖP É., PÉLEY B., László J. (2010) A történelmi pályához kapcsolódó érzelmek modellje magyar történelmi regényekben, *Pszichológia* (kézirat elfogadva)
- Gergen, K. J., Gergen, M. M. (1988) Narrative and the self as relationship. In Berkowitz, L. (ed.) *Advances in experimental social psychology*. Vol. 21. 17-56. Academic Press, San Diego, CA
- Greenwald, A. G., Banaji, M. R. (1995) Implicit social cognition: Attitudes, self-esteem, and stereotypes. *Psychological Review*, 102, 4-27.
- Halperin, E., Bar-Tal, D., Nets-Zehngut, R., Drori, E. (2008) Emotions in Conflict Correlates of Fear and Hope in the Israeli-Jewish Society. *Peace and Conflict*, 14, 1-26.
- Halperin, E., Canetti-Nisim, D., Hirsch-Hoefler, S. (2008) The Central Role of Group-Based Hatred as an Emotional Antecedent of Political Intolerance Evidence from Israel, *Paper presented at the annual meeting of the APSA 2008 Annual Meeting*, Hynes Convention Center, Boston, Massachusetts Online <PDF>.2008-12-1from http://www.allacademic.com/meta/p278241_index.html

- Harth, N. S., Kessler, T., Leach, C. W. (2008) Advantaged Group's Emotional Reactions to Intergroup Inequality The Dynamics of Pride, Guilt, and Sympathy. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34, 115-129.
- Hewstone, M., CAIRNS, E., Voci, A., McLernon, F., Niens, U., Noor, M. (2004) Inter- group Forgiveness and Guilt in Northern Ireland Social Psychological Dimensions of 'The Troubles'. In BRANSCOMBE, N. R., DOOSJE, B. (eds) *Collective Guilt International Perspectives*. 193-215. Cambridge University Press, New York
- IYER, A., Leach, C. W., CROSBY, F. (2003) White guilt and racial compensation. The benefits and limits of self-focus. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 117-129. JARYMOVICZ, M., Bar-Tal, D. (2006) The dominance of fear over hope in the life of individuals and collectives. *European Journal of Social Psychology*, 36, 367-392.
- LÁSZLÓ J. (2005) *A történetek tudománya Bevezetés a narratív pszichológiába*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest
- LÁSZLÓ J. (2008) Narratív pszichológia, *Pszichológia*, 28 (4), 301-317.
- LÁSZLÓ J., fülöp É. (2010) A történelem érzelmi reprezentációja a történelemkönyvekben és naiv elbeszélésekben. In *Történelemtanítás - Online történelemdidaktikai folyóirat (XLV.) I/3*. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/10/laszlo-janos-%E2%80%93fulop-eva-a-tortenelem-erzelmi-reprezentacioja-tortenelemkonyvekben-es-naiv-elbeszelesekben-01-03-02/>
- LÁSZLÓ, J., Ehmann, B., Imre, O. (2002) Les représentations sociales de l'histoire la narration populaire historique et l'identité nationale. In LAURENS, S., Roussiau, N. (eds) *La mémoire sociale. Identités et Représentations Sociales*. 187-198. Université Rennes, Rennes
- LEYENS, J-P., PALADINO, P. M., RODRIGUEZ-TORRES, R., VAES, J., DEMOULIN, S., Rodriguez-Perez, A., Gaunt, R. (2000) The emotional side of prejudice. The attribution of secondary emotions to ingroups and outgroups. *Personality and Social Psychology Review*, 14 (2), 186-197.
- Lickel, B., Schmader, T., BARQUISSAU, M. (2004) The evocation of moral emotions in intergroup contexts The distinction between collective guilt and collective shame. In BRANSCOMBE, N. R., doosje, B. (eds) *Collective guilt International perspectives*. 35-55. Cambridge University Press, New York
- Linville, P. W., Fischer, G. W., SALOVEY, P. (1989) Perceived distributions of characteristics of in-group and out-group members: Empirical evidence and a computer simulation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 165-188.
- LIU, J. H., Hilton, D. (2005) How the past weighs on the present Social representations of history and their role in identity politics. *British Journal of Social Psychology*, 44, 537-556. LIU, J. H., László, J. (2007) A narrative theory of history and identity. Social identity, social representations, society and the individual. In MOLONEY, G., Walker, I. (eds) *Social representations and history*. 85-107. Palgrave-Macmillan, London, England
- Mackie, D. M., Devos, T., Smith, E. R. (2000) Intergroup emotions Explaining offensive action tendencies in an intergroup context. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 602-616.
- MAITNER, A. T., Mackie, D. M., Smith, E. R., (2006) Evidence for the regulatory function of intergroup emotion Emotional consequences of implemented or impeded intergroup action tendencies. *Journal of Experimental Social Psychology*, 42, 720-728.

- MALLET, R. K., Swim, J. K. (2007) The Influence of Inequality, Responsibility and Justifi- ability on Reports of Group-Based Guilt for In-group Privilege. *Group Processes and In- tergroup Relations*, 10 (1), 57—69.
- MARKUS, H., Kitayama, S. (1991) Culture and the self Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98, 224—253.
- McAdams, D. P. (2006) *The redemptive self Stories Americans live by*. Oxford University Press, New York
- Mead, M. (1937) *Cooperation and competition among primitive peoples*. McGraw-Hill, New York
- Miron, A. M., Branscombe, N. R., Schmitt, M. T. (2006) Collective Guilt as Distress over Illegitimate Intergroup Inequality. *Group Processes and Intergroup Relations*, 9 (2), 163— 180.
- Mixon, D. (1972) Instead of deception. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 2, 145—177.
- MULLEN, B., HU, L. (1989) Perceptions of ingroup and outgroup variability; A meta- analytic integration. *Basic and Applied Social Psychology*, 10, 233—252.
- NISBETT, R., Wilson, T. (1977) “Telling More than we can Know: Verbal reports on mental processes.” *Psychological Review*, 84 (3), 231—259.
- Reuter, I., Hilton, D. (2008) German’s reported experience of moral emotions in response to reminders of their nation’s Nazi past. *Paper presented at 15th General Meeting of the European Association of Experimental Social Psychology, Opatija*
- ROSEMAN, I. J. (1984) Cognitive determinants of emotions A structural theory. In SHAVER, P. (ed.) *Review of personality and social psychology 5 Emotions, relationships, and health*. 11— 36. Sage, Beverley Hills, CA
- Rozin, P., Lowery, L., IMADA, S., HAIDT, J. (1999) The CAD triad hypothesis A mapping between three moral emotions (contempt, anger, disgust) and three moral codes (com- munity, autonomy, divinity). *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 574—586.
- SCHERER, K. R. (2001) Appraisal considered as a process of multilevel sequential checking. In SCHERER, K. R., SCHORR, A., JOHNSTONE, T. (eds) *Appraisal processes in emotion Theory, methods, research*. 91—120. Oxford University Press, New York
- Shweder, R. A., Much, N. C., Mahapatra, M., Park, L. (1997) The “Big Three” of moral- ity (autonomy, community, divinity) and the “Big Three” explanations of suffering. In BRANDT, A., Rozin, P. (eds) *Morality and health*. 119—169. Routledge, New York
- SMITH, E. R. (1993) Social identity and social emotions. Toward new conceptualizations of prejudice. In MACKIE, D. M., HAMILTON, D. L. (eds) *Affect, cognition, and stereotyping Interactive processes in group perception*. 297—315. Academic Press, San Diego
- SMITH, C. A., Ellsworth, P. C. (1985) Patterns of cognitive appraisal in emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 813—838.
- SMITH, E. R., Seger, C. R., Mackie, D. M. (2007) Can emotions be truly group level? Evi- dence for four conceptual criteria. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93, 431— 446.
- SWIM, J. K., Miller, D. L. (1999) White Guilt Its Antecedents and Consequences for Atti- tudes. Toward Affirmative Action. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25 (4), 500— 514.
- TAJFEL, H., Turner, J. C. (1986) The social identity theory of inter- group behavior. In WORCHEL, S., AUSTIN, L. W. (eds) *Psychology of Intergroup Relations*. Nelson-Hall, Chicago

- Tangney, J. P., WAGNER, P., Fletcher, C., Gramzow, R. (1992) Shamed into anger? The relation of shame and guilt to anger and self-reported aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62, 669-675.
- TURNER, J. C., HOGG, M. A., OAKES, P. J., Reicher, S. D., Wetherell, M. S. (1987) *Rediscovering the social group A self-categorization theory*. UK Blackwell, Oxford
- VAN ZOMEREN, M., SPEARS, R., FISCHER, A. H., LEACH, C. W. (2004) Put your money where your mouth is! Explaining collective action tendencies through group-based anger and group efficacy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87, 649-664.
- WERTSCH, J. W. (2002) *Voices of collective remembering*. Cambridge University Press, Cambridge-New York
- WOHL, M. J. A., BRANSCOMBE, N. R. (2005) Forgiveness and Collective Guilt Assignment to Historical Perpetrator Groups Depend on Level of Social Category Inclusiveness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88 (2), 288-303.
- YZERBYT, V. Y., DUMONT, M., WIGBOLDUS, D., GORDIJN, E. (2003) I feel for us the impact of categorization and identification on emotions and action tendencies. *British Journal of Social Psychology*, 42, 533-549.
- ZEBEL, S., PENNEKAMP, S. F., VAN ZOMEREN, M., DOOSJE, B., VAN KLEEF, G. A., VLIK, M. L. W., VAN DER SCHALK, J. (2007) Vessels with Gold or Guilt Emotional Reactions to Family Involvement Associated with Glorious or Gloomy Aspects of the Colonial Past, *Group Processes, Intergroup Relations*, 10 (1), 71-86.

HOW TO APPLY EMOTIONS TO REAL LIFE INTERGROUP CONFLICTS? GROUP-RELATED EMOTIONS ARE HISTORICALLY ANCHORED

FÜLÖP, ÉVA - LÁSZLÓ, JÁNOS

The study uses Hungarian national history to test the role of historical context and historically anchored emotions in real-life intergroup conflicts. We used an experimental design with six out-groups (Turks, Russians, Croatians, Serbs, Slovaks and Rumanians). Hungarian subjects (N = 71) were presented with twelve short historical narratives describing two events involving each out-group: one in which the out-group was the perpetrator, one in which it was victim. Dependent variables were emotions ascribed to the in-group, to the out-group and to the subject herself in each situation. Results supported the hypothesis that the historical trajectory (the sequence of positive and negative events or victories and defeats) of the in-group, as it is preserved in collective memory, evokes a specific set of intergroup emotions. The hypothesis that historically trajectory related emotions predict collective emotions that contemporary subjects experience also received support.

Key words: *intergroup emotions, collective emotions, emotional orientation, historical trajectory*

FÜLÖP ÉVA*, PÉLEY BERNADETTE**, LÁSZLÓ JÁNOS***

A TÖRTÉNELMI PÁLYÁHOZ KAPCSOLÓDÓ ÉRZELMEK MODELLJE MAGYAR TÖRTÉNELMI REGÉNYEKBEN¹

A történelmi regények, miként a történelmi elbeszélések általában, egy nemzet identitásképzésének és az identitás fenntartásának fontos eszközei (László, 2005; Liu és László, 2007). Korábbi kutatásainkban magyar történelmi regények identitáskonstrukciós és identitásközvetítő funkcióját vizsgáltuk a pozitív identitás közvetítése (Vincze és László, 2001), az értékmintázatok (László, Vincze és Kóváriné, 2003), a megküzdési minták (Vincze és László, 2004), valamint az empátiás stratégiák (László és Somogyvári, 2008; Somogyvári és László, 2010) szempontjából. Jelen vizsgálatunk ezt a kutatási szálát folytatja, ezúttal a magyar nemzeti identitás érzelmi oldalára összpontosítva. A valós történelmi eseményekhez kapcsolódó csoportalapú érzelmekre irányuló kísérletünkben (Fülöp, 2008; László és Fülöp, 2010) a magyar csoport jellegzetes érzelmi mintázatát mutattuk ki. Történelmi konfliktushelyzetekben a magyarok jellemző érzelmei a félelem, a remény, a lelkesedés, a csalódás és a szomorúság voltak. Hasonló eredményeket kaptunk általános és középiskolás történelemtankönyvek tartalomelemzésével (Fülöp, 2008). A magyarok legjellemzőbb érzelmei a tankönyvekben a félelem, a remény, a lelkesedés és a szomorúság voltak, melyek a nekik tulajdonított összes érzelemválasznak több mint harmadát tették ki. Eredményeinket a kulturális (Markus és Kitayama, 1991; Rozin, Lowery, Imada és Haidt, 1999) és társadalmi érzelemelméletekre (de Rivera, 1992; Bar-Tal, 2001; Jarimovicz és Bar-Tal, 2006; Bar-Tal, Halperin és de Rivera, 2007) támaszkodva a történelmi pályához kapcsolódó érzelmek fogalmával magyaráztuk, vagyis azt feltételeztük, hogy az egyéni élettörténetekhez hasonlóan a nemzeti-etnikai csoportok történetének is van pályája - a kollektív emlékezetben megőrzött, pozitívan vagy negatívan értékelt eseményeknek a lefutása -, amelyhez sajátos érzelmi mintázat kapcsolódik. Az ismétlődő érzelmi élmények beépülnek a nemzeti csoport reakciókészletébe és visszatérnek, amennyiben a csoport hasonló szituációba kerül. Egy nemzet érzelmi irányultsága tehát - legalábbis a történelmileg releváns csoportközi események tekintetében - magából a nemzetnek a történelméből ered.

Jelen vizsgálatban négy, a magyar nemzeti történelem alakulásában jelentős állomást elbeszélő történelmi regényt elemeztünk az érzelmi megnyilvánulások szempontjából. Arra voltunk kíváncsiak, hogy vajon azok a magyar történelmi pályához kötődő érzelmi mintázatok, melyeket történelemtankönyvekben és kísérletileg előállított történelmi szövegeken kaptunk, megjelennek-e történelmi

* MTA Pszichológiai Kutatóintézete, Budapest, e-mail: fulop81@gmail.com ** PTE-BTK Pszichológia Intézet, Pécs

*** MTA Pszichológiai Kutatóintézete és PTE Pszichológiai Intézet, e-mail: laszlo@mtapi.hu

¹A kutatást az OTKA K 81633 számú pályázata támogatta. A szerzők köszönettel tartoznak Járai Róbertnek a statisztikai feldolgozásban nyújtott segítségéért. Az észrevételeket az első szerző címére várjuk.

témájú irodalmi alkotásokban, s vajon a műfaji sajátosságok miként befolyásolják az érzelmek megjelenését. Eredményeink részben megerősítik a történelmi pályához kapcsolódó érzelmek modelljét, ugyanakkor a regényekben hangsúlyosabb személyközi érzelmek tovább árnyalják a modellt. A történelmi pályához kapcsolódó érzelmek fogalmát Bibó István nemzeti pszichopatológiájára, illetve a modern traumaelméletekre támaszkodva egy dinamikus magyarázattal egészítjük ki.

Kulcsszavak: csoportalapú érzelmek, történelmi regények, tartalomelemzés

SZEMÉLYKÖZI ÉS CSOPORTKÖZI ÉRZELMEK A TÖRTÉNELMI REGÉNYEKBE

A történelmi pályához kapcsolódó érzelmek modellje, hasonlóan a csoportalapú érzelmek más elméleteihez, például a csoportközi érzelmek elméletéhez (Smith, 1993) vagy a kollektív érzelmek elméletéhez (Doosje, Branscombe, Spears és Manstead, 1998), a szociális identitás elméletre (Tajfel, 1978; Tajfel és Turner, 1979) és a szelf-kategorizáció elméletre (Turner, Hogg, Oakes, Reicher és Wetherell, 1987) épül, vagyis a személyek akkor élik át ezeket az érzelmeket, ha egy helyzetben egy csoport, adott esetben egy nemzeti csoport tagjaként kategorizálják magukat. A csoport tagjaként történő szelf-kategorizáció következményeként a személy átveszi a csoport perspektíváját. A perspektíva felvétel egyrészt azzal jár, hogy az események interpretálása a csoport szemszögéből történik, másrészt hogy a csoporttal kapcsolatos események érzelmek kiváltó erejűek az azonosuló csoporttag számára.

A történelmi regények szereplői általában történelmi csoportközi konfliktusokban vesznek részt, ezeket a helyzeteket a saját csoportjuk szemszögéből szemlélik, és megjelennek náluk a csoporttagságból fakadó érzelmek.

Ugyanakkor a történelmi regények az egyes szereplők személyes élethelyzetein, egymáshoz való kapcsolódásain keresztül mesélik el a csoport számára jelentős történelmi eseményeket. A történet a szereplők személyes kapcsolataiban bontakozik ki. A regények szereplői saját személyiségük, jellemük alapján cselekszenek, gondolkodnak, éreznek, élik meg az eseményeket. Ez nem mond ellent annak, hogy a regény szereplői képviselik azt a csoportot, amelyhez tartoznak, vagyis a történelmi regényekben identitásuknak a csoport-hovatartozásból fakadó része is hangsúlyosává válik. Ha az identitást olyan konstrukciónak tekintjük, amelyben jól megférnek egymás mellett személyes és csoporttagsághoz kötődő élmények és tapasztalatok, akkor ebből következik, hogy a helyzettől függően bármely identitáselem előtérbe léphet. Egy történelmi regény a maga összetett cselekményrendszerével egyszerre kezelhet párkapcsolati, baráti, vetélytársi vagy akár csoportközi szálakat. Szereplői így egyszerre vannak jelen több identitásminőségben, énjükből éppen az válik kiemelkedővé, amit a helyzet megkíván. S bár az olvasói élmény szempontjából a személyes sorsok, élettörténetek teremtik meg a beleélés feltételeit, a történelmi kontextusba ágyazottság a csoporttörténet perspektívájából is közvetíti a kívánatos azonosulási mintákat.

Az érzelmek szempontjából ez azt jelenti, hogy az egyes szereplőknek tulajdonított érzelmek külön is értelmezhetők, mint az adott jellem érzelmi működésének elemei, ugyanakkor az egy csoporthoz tartozó szereplők érzelmi reakciói tekinthetők a csoportot jellemző érzelmi dinamika megjelenítőinek. Ennek megfelelően a vizsgálatban magyar történelmi regények szereplőinek érzelmi mintázatát elemeztük magyar csoport(ok) külső csoport(ok) szerinti összehasonlításban.

AZ ÉRZELMEKNEK A VIZSGÁLATBAN HASZNÁLT OSZTÁLYOZÁSA

A regények szövegében megjelenő érzelmeket a történelmi pályához kapcsolódó érzelmek elkülönítésén túl úgy csoportosítottuk, hogy mind a csoportközi, mind a személyközi viszonyok tekintetében további releváns információt szolgáltatassanak. Ennek megfelelően az alábbi érzelmek kategóriákat vezettük be.

Történelmi pálya érzelmek

Amint a bevezetőben kifejtettük, történelmi pálya érzelmeknek azokat az emóciókat tekintjük, amik egy adott nemzet történelmi eseményeinek szerveződése nyomán érzelmi válaszkészség formájában jellemzővé válnak rá és konzekvensen visszatérő érzelmeknek tekinthetők a történelmi reprezentációkban. Korábbi vizsgálataink (Fülöp, 2008; László és Fülöp, 2010) egy jellegzetes magyar történelmi pályához kapcsolódó érzelmmintázat meglétét jelzik, így annak érzelmeit tekintettük ebbe a kategóriába tartozónak.

Pozitív-negatív érzelmek

A legegyszerűbb és leginformatívabb csoportosítás az érzelmek valenciáját veszi tekintetbe. A valencia szerint történő elemzés információt közvetíthet arról, hogy az egyes csoportokhoz tartozó szereplők mennyire tekinthetők optimistáknak, mennyire nyitottak a világra, a kapcsolatokra, vagy hogy milyen az önértékelésük stb.

Elsődleges-másodlagos érzelmek

A külső csoport leértékelésének egyik lehetősége, ha többnyire elsődleges, primitívebb jellegű, kevésbé emberi érzelmeket tulajdonítunk nekik, míg saját csoportunkat magasabb rendű, humán érzelmek többségével jellemezzük. Ezt a jelenséget hívjuk infrahumanizációnak (Leyens és mtsai, 2000), melynek vizsgálatára elkülönítettük az elsődleges és másodlagos érzelmeket és megnéztük azok eloszlási mintázatát az egyes szereplők, csoportok között.

Én-központú - másik-központú érzelmek

Az érzelmek különböznek aszerint, hogy inkább az én (saját csoport) vagy inkább a helyzet másik részvevője válik bennük hangsúlyossá. Amíg például a bűntudat keletkezésében a belső folyamatok dominálnak, addig a szimpátia sokkal inkább a másakra irányultságot foglalja magában (Harth, Kessler, és Leach, 2008). Az érzelmeknek ez a dimenziója megmutatja, hogy az én vagy a másik perspektívájából értékeljük-e az eseményeket és hogy melyik szempontjából milyen jellegű érzelmet élünk át. Mivel előző történelmi regény-vizsgálatainkban (lásd László, 2005) különösen fontos szerepet kapott a morális értékek reprezentációja, ezért az én- és másik-központúság egy alesetét, a morális érzelmeken belüli én vagy másik fókuszú érzelmek odaítélését elemeztük.

Morális érzelmek

Mások és magunk morális megítélésének, erkölcsi szempontú értékelésének erős érzelmi vonatkozásai vannak. A morális érzelmeket a szociálpszichológiában általában két nagyobb kategóriába osztják (lásd Rozin, Lowery, Imada és Haidt, 1999). Az első kategóriát képezik az ún. önkritikus érzelmek, melyek magukban foglalják a szelf valamely erkölcsi szempontok alapján történő elmarasztalását. Ezek az önkritikus érzelmek arra motiválják az embereket, hogy a társas együttélés szabályainak megfelelően viselkedjenek, alkalmazkodjanak a társadalmi normákhoz és beépítsék azokat értékrendjükbe.

Ezzel ellentétben a morális érzelmek másik csoportja, a társkritikus érzelmek nem önmagunkra vonatkozó erkölcsi ítéletet tartalmaznak, hanem egy másik személy vagy csoport feletti morális bíraskodást jelentenek. Ezek esetén a morális standardok megsértése elítélést és elutasítást kifejező érzelmeket gerjeszt.

Az érzelmeket tehát az alábbi kategóriákba soroltuk:

1. pozitív (pl. öröm, elégedettség, remény) - negatív érzelmek (szenvedés, csalódás, nyugtalanság)
2. elsődleges (pl. harag, öröm, szomorúság) - másodlagos érzelmek (pl. büszkeség, bűntudat, tisztelet)
3. én-központú - másik-központú érzelmek:
a; önkritikus érzelmek (pl. szégyen, bűntudat, megbánás) b;
társkritikus érzelmek (pl. harag, megvetés, undor)
4. történelmi pálya érzelmek (félelem, remény, lelkesedés, csalódottság, szomorúság)

VIZSGÁLAT

Módszer

Vizsgálati anyag

Vizsgálatunkban négy jelentős történelmi regény elemzését végeztük el, melyek a magyar történelmi pálya különböző korszakainak kiemelkedő eseményeit jelenítik meg.

1. Kós Károly: *Az országépítő* (1934): az államalapítás történetét, a keresztény magyar állam létrejöttének időszakát, a pogány hagyományok felszámolását meséli el a regény István király sorsának alakulásán keresztül.

2. Gárdonyi Géza: *Egri csillagok* (1899): az irodalmi mű a török hódoltság idején játszódik, a cselekmény középpontjában az egri vár ostroma és sikeres megvédése áll.

3. Jókai Mór: *Erdély aranykora* (1852): ez az alkotás a török megszállást követően három részre szakadt ország erdélyi fejedelemségben játszódó eseményeit írja le. A regényben megjelenő három politikai irányzat a Habsburg és a török fenyegetése közé szorult magyarság előtt lévő megoldási alternatívákat képviseli.

4. Jókai Mór: *A kőszívű ember fiai* (1869): a regény az 1848-49-es forradalom és szabadságharc eseményeinek sodrában játszódik, a nemzeti függetlenségért való harcot ábrázolja egy magyar család és a velük kapcsolatban álló személyek történetén keresztül.

Csoportközi viszonyok osztályozása

Mind a négy regény valamely külső csoport általi fenyegetettség vagy konfliktus helyzetét mutatja be a magyar nemzet számára meghatározó történelmi pillanatban. A veszély, melyet egy másik csoport ellenséges fellépése okoz, elindítja egyfajta belső dinamikának, amely a belső csoportban különböző mértékű megosztottsághoz vezet. Az egyes regények különböznek aszerint, hogy kik képviselik az eltérő érdekeket, teljes mértékben külső nemzetek tagjai vagy esetleg a magyar nemzethez tartozó csoportosulások. Ennek megfelelően a következő csoportfelosztásokat alkalmaztuk (*1. táblázat*).

AZ ADATOK FELDOLGOZÁSA

A nagy terjedelmű szövegek automatizált elemzésére a NooJ nyelvtechnológiai eszköz (Silberstein, 2003) adta lehetőségeket használtuk. Az érzelemszavak összegyűjtésére egy korábbi munkafázisban került sor (Fülöp és László, 2006), melyben a magyar nyelv összes érzelmi kifejezésének válogatása történt 90%-os egyezéssel, két független kódoló közreműködésével. Az így létrejött

1. táblázat

A csoportközi viszonyok osztályozása az egyes regényekben

	Saját csoport	Külső csoport
<i>Egri csillagok</i>	magyarok (Bornemissza Gergely, Dobó István, Cecey Éva, Mekksey István, Török Bálint és társaik)	törökök
<i>A köszívű ember fiai</i>	forradalom pártiak (Baradlayné, Ödön, Richárd, Jenő, Zebulon, Edit, Aranka és társaik)	Habsburg-pártiak (Antoinette, Alfonsine, Rideghváry és társaik)
<i>Erdély aranykora</i>	magyarok pragmatisták (Apafi Mihály, Béldi, Béldiné)	törökök Erdély-pártiak (Bánfi, Bánfiné) magyar-pártiak (Teleki Mihály, Apafiné),
<i>Az országépítő</i>	magyarok reformerek (Géza, Sarolt, Csanád, István és társaik)	németek hagyományőrök (Ajtony, Vazul, Gyula vajda, Koppány, Taksony, Mihály és társaik) (Gizella, Vecellin, Gellért és társaik)

érzelemszótár került be azután a NooJ nyelvtechnológiai fejlesztő környezetbe, melyben a szavak pontos nyelvtani környezetének meghatározásával alkalmunk nyílik a magyar nyelv sajátosságait szem előtt tartó nyelvtani szerkezet keresésre és a találatok csoportosítására. A szótár megközelítőleg 900 szót tartalmaz, ezek további ragozott, képzett alakjait is megtalálja a program. A szavak válogatásánál az volt a szempont, hogy kizárólag a deskriptív - vagyis érzelmi állapotokra, folyamatokra utaló - érzelemszavak kerüljenek be a szótárba, hiszen automatizált szövegelemzéssel ezek ragadhatók meg leginkább. Mivel az érzelemlemző program jelenleg is fejlesztés alatt áll, ezért a program által kiadott találatok manuális utóellenőrzésre szorulnak, mely az ezt lehetővé tevő Atlas.ti programmal valósul meg (bővebben lásd <http://www.atlasti.com>). Ugyancsak az Atlas.ti program segítségével azonosítottuk az érzelem hordozóját (azt, hogy ki éli át az adott érzelmet) és az érzelem tárgyát (azt, hogy mire vagy kire irányul az érzelem). Az érzelemmodul találati pontossága műfajonként nagyon változó, szépirodalmi alkotások esetén, a régies nyelvhasználat miatt 70% körülire tehető. A regények automatizált elemzése, a bennük előforduló érzelmek kódolása és kategorizálása után megnéztük azok eloszlását az egyes csoportok között minden irodalmi alkotás esetében, majd a gyakoriságokat érzelmenként és érzelemkategóriánként kí-négyzet próbával vetettük össze.

EREDMÉNYEK

Az eredményeket regények szerinti bontásban közöljük. Mivel egyes érzelmelekategóriákban (pozitív-negatív, elsődleges-másodlagos) a regényekben szereplő csoportok között nem találtunk szignifikáns különbséget, a táblázatokba csak azokat az érzelmeket és érzelmelekategóriákat foglaljuk bele, amelyek mentén a csoportok között szignifikáns eltérés mutatkozott.

Az országépítő

Az országépítő című regény esetében a magyar és német, valamint az István- párti reformer és a Koppány-párti hagyományörző csoportok összehasonlítására került sor (2. és 3. táblázat). A magyar-német összehasonlításban: a magyarok több örömet ($\chi^2(1) = 4,34$; $p < 0,05$), míg a németek több haragot kapnak ($\chi^2(1) = 5,81$; $p < 0,05$).

Összevetve a reformer és a hagyományörző tábor azt tapasztaljuk, hogy az István-pártiaknál túlsúlyban találhatók a negatív érzelmek ($\chi^2(1) = 5,42$; $p < 0,05$), különösen a szomorúság ($\chi^2(1) = 5,71$; $p < 0,05$), ugyanakkor kevésbé dominálnak

1. táblázat

A magyaroknak és a németeknek tulajdonított érzelmek különbségei *Az országépítő* c. regényben

<i>Az országépítő</i>	Magyarok (433)	Németek (120)
Öröm	28,63*	16,66
Harag	3,46	20*
Történelmi pálya érzelmek	21,24	25

Megjegyzés: zárójelben az adott csoportnak tulajdonított összes érzelmek gyakorisága található; a táblázatban relatív gyakoriságok szerepelnek, vagyis az egyes érzelmek előfordulási gyakoriságának százzal megszorított értékei osztva az összes érzellemmel, melyet a csoport kapott.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

3. táblázat

Az István-párti reformereknek és a Koppány vezette hagyományörzőknek tulajdonított érzelmek különbségei *Az országépítő* c. regényben

<i>Az országépítő</i>	Reformer (258)	Hagyományörző (60)
Negatív érzelmek	58,13*	30
Szomorúság	9,68*	0
Öröm	20,54	40*
Társkritikus érzelmek (harag, utálat)	5,03	13,33*
Büszkeség	0	1,66*
Történelmi pálya érzelmek	24,8**	8,33

Megjegyzés: zárójelben az adott csoportnak tulajdonított összes érzelmek gyakorisága található; a táblázatban relatív gyakoriságok szerepelnek, vagyis az egyes érzelmek előfordulási gyakoriságának százzal megszorított értékei osztva az összes érzellemmel, melyet a csoport kapott.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

az öröm ($\chi^2(1) = 5,6$; $p < 0,05$) kifejezései, míg a Koppány vezette hagyományörzőknél a társkritikus érzelmek ($\chi^2(1) = 4,54$; $p < 0,05$) és a büszkeség ($\chi^2(1) = 4,24$; $p < 0,05$) a jellemzőbbek. S bár a magyar és a német nemzet tagjainak tulajdonított történelmi pályás érzelmek tekintetében nem található eltérés, a reformer és a hagyományörző csoportoknál megállapítható, hogy István királynál és támogatóinál gyakrabban jelennek meg a magyar történelmi pályához kötődő érzelmi reakciók ($\chi^2(1) = 5,47$; $p < 0,01$).

Egri csillagok

Ebben a regényben nem találkozunk megosztottsággal a saját nemzeti csoporton belül, így a csoportalapú érzelmek tekintetében egy egységes magyar és egy török tábor összehasonlítása történik. A magyar és a török csoport között több szignifikáns eltérés jelenik meg (4. táblázat). A magyarok részéről több szomorúság ($\chi^2(1) = 3,98$; $p < 0,05$) és szenvedés ($\chi^2(1) = 4,85$; $p < 0,05$), míg a törökök részéről több harag ($\chi^2(1) = 17,77$; $p < 0,001$), utálat ($\chi^2(1) = 5,27$; $p < 0,05$) és megvetés ($\chi^2(1) = 4,63$; $p < 0,05$), vagyis társkritikus érzelmek ($\chi^2(1) = 24,67$; $p < 0,001$) tűnik fel az ábrázolásban. A morális érzelmek másik csoportjában, az önkritikus érzelmekben magyar dominancia tapasztalható ($\chi^2(1) = 3,97$; $p < 0,05$).

A magyar és török nemzet tagjainál nem tapasztalható különbség a történelmi pályás érzelmek tekintetében.

4. táblázat

A magyaroknak és a törököknek tulajdonított érzelmek különbségei az Egri csillagok c. regényben

Egri csillagok	Magyarok (1152)	Törökök (208)
Szomorúság	17,53*	11,05
Szenvedés	2,34*	0
Harag	7,2	17,31***
Utálat	0,67	2,4*
Megvetés	0,52	1,92*
Társkritikus érzelmek (harag, utálat, megvetés) 8,42		21,63***
Önkritikus érzelmek (szégyen, megbánás) 2,86*		0,48
Történelmi pálya érzelmek	30,21	25,96

Megjegyzés: zárójelben az adott csoportnak tulajdonított összes érzelmek gyakorisága található; a táblázatban relatív gyakoriságok szerepelnek, vagyis az egyes érzelmek előfordulási gyakoriságának százzal megszorított értékei osztva az összes érzellemmel, melyet a csoport kapott.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Erdély aranykora

Az a bonyolult történelmi szituáció, melyben a mű játszódik, összetett csoportosulási formákhoz vezet. Szembenálló feleknek tekinthetjük egyrészt a magyar és a török nemzet tagjait (5. táblázat), másrészt a magyar csoporton belüli há

rom különböző identitásstratégiát megjelenítő pragmatisták, magyarpártiak és Erdély-pártiak is külön vizsgálhatók az érzelmi reakcióik szerint (6. táblázat).

Ami a két nemzet érzelmeit illeti, a magyarok és törökök között a szomorúságban eltérés van a magyarok javára ($\chi^2(1) = 5,49$; $p < 0,05$), a harag pedig a török félnél jelenik meg főlényben ($\chi^2(1) = 5,9$; $p < 0,05$). Ami a történelmi pályához kötődő emóciókat illeti, nem állapíthatunk meg különbségeket az egyes csoportok között sem a nemzetek között, sem a magyar nemzeten belül.

5. táblázat

A magyaroknak és a törököknek tulajdonított érzelmek különbségei az *Erdély aranykora* c. regényben

<i>Erdély aranykora</i>	Magyarok (1090)	Törökök (167)
Szomorúság	1,01*	0
Harag	10,55	17,96*
Történelmi pálya érzelmek	19,72	23,35

Megjegyzés: zárójelben az adott csoportnak tulajdonított összes érzelem gyakorisága található; a táblázatban relatív gyakoriságok szerepelnek, vagyis az egyes érzelmek előfordulási gyakoriságának százzal megszorított értékei osztva az összes érzellemmel, melyet a csoport kapott.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Különbség a három tábor - a magyarpártiak, az Erdély-pártiak és a pragmatisták - között, hogy a pragmatistákra legkevésbé jellemzőek általában a kapcsolati érzelmek (szeretet, féltékenység, vágy stb.) ($\chi^2(1) = 10,06$; $p < 0,05$), míg a szerző nekik tulajdonítja a legtöbb haragot ($\chi^2(1) = 8,17$; $p < 0,05$). Az Erdély-pártiak a legtöbb büszkeséggel ($\chi^2(1) = 12,64$; $p < 0,05$) és megvetéssel ($\chi^2(1) = 6,16$; $p < 0,05$) emelkednek ki a csoportok közül.

6. táblázat

A három magyar csoportnak tulajdonított érzelmek különbségei az *Erdély aranykora* c. regényben

<i>Erdély aranykora</i>	Magyar-pártiak (109)	Erdély-pártiak (370)	Pragmatisták (220)
Harag	4,58	6,75	13,18*
Büszkeség	2,75	6,48**	0,45
Megvetés	0	1,89*	0
Történelmi pálya érzelmek	21,1	17,29	20

Megjegyzés: zárójelben az adott csoportnak tulajdonított összes érzelem gyakorisága található; a táblázatban relatív gyakoriságok szerepelnek, vagyis az egyes érzelmek előfordulási gyakoriságának százzal megszorított értékei osztva az összes érzellemmel, melyet a csoport kapott.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

A kőszívű ember fiai

Habár a regény az osztrákokkal szemben folytatott forradalom és szabadságharc idején játszódik, a műben az ellentétes oldalon álló feleket mégis a magyar nemzeti törekvéseket támogató forradalompártiak és a szintén magyar, de

az osztrákokkal kollaboráló árulók jelentik. Ennek megfelelően összevetve érzelmi szempontból a forradalom- és Habsburg-pártiakat (7. táblázat), előbbieket a szomorúság ($\chi^2(1) = 7,68$; $p < 0,01$), a szeretet ($\chi^2(1) = 3,56$; $p < 0,05$) és önkritikát kifejező morális és empátiás ($\chi^2(1) = 5,03$; $p < 0,05$) érzelmek jellemzik, míg a Habsburg-szimpatizánsokat a haragot ($\chi^2(1) = 4,94$; $p < 0,05$), utálatot ($\chi^2(1) = 23,8$; $p < 0,001$), megvetést ($\chi^2(1) = 11,52$; $p < 0,01$) magukban foglaló társkritikus érzelmek ($\chi^2(1) = 21,27$; $p < 0,001$) és a gyönyör ($\chi^2(1) = 15,97$; $p < 0,001$) jellemzik leginkább.

A történelmi pályás érzelmek megoszlása tendenciaszerű különbséget mutat a forradalmárok és a Habsburg-pártiak között: a pozitív identitásmentát közvetítő forradalmár magyarok nagyobb számban mutatják ezeket az érzelmeket.

7. táblázat

Az 1848-as forradalom és szabadságharc híveinek és a Habsburgokat támogató magyaroknak tulajdonított érzelmek különbségei *A kőszívű ember fiai* c. regényben

<i>A kőszívű ember fiai</i>	Forradalmár (1384)	Habsburg-párti (359)
Szomorúság	9,32**	4,45
Szeretet	8,16*	5,01
Harag	6,14	9,74*
Gyönyör	1,44	5,01***
Utálat	0,79	4,45***
Megvetés	0,21	1,67**
Önkritikus érzelmek, empátia (szégyen, büntudat, megbánás, zavar, alázat, részvét stb.)	8,16*	4,45
Társkritikus érzelmek (harag, utálat, megvetés)	7,15	15,87***
Történelmi pálya érzelmek	28,17	23,39

Megjegyzés: zárójelben az adott csoportnak tulajdonított összes érzelem gyakorisága található; a táblázatban relatív gyakoriságok szerepelnek, vagyis az egyes érzelmek előfordulási gyakoriságának százzal megszorított értékei osztva az összes érzellemmel, melyet a csoport kapott.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

AZ EREDMÉNYEK ERTELMEZÉSE

A történelmi pályához kapcsolódó érzelmek kategóriájában csak két regényben, *Az országépítőben* és *A kőszívű ember fiai*ban találtunk különbséget: előbbiben szignifikáns, utóbbiban tendencia jelleggel. Az e kategóriába tartozó érzelmek közül csak a szomorúságnál jelentkezett valamennyi regény esetében szignifikáns, és a lelkesedésnél három regényben tendenciaszerű különbség. Az összevont változók, melyek a pozitív-negatív vagy az elsődleges-másodlagos érzelmek gyakoriságának mérésére szolgálnak, a várakozással ellentétben nem bizonyultak informatívnak a csoportok változatos megjelenítését illetően, így a reprezentációk természetét más szempontok alapján tudjuk megragadni. Azt, hogy a történelmi pályás érzelmekkel kapcsolatos eredményeink csak részben állnak összhangban

korábbi eredményeinkkel, elsősorban a regények műfaji sajátosságaival, a regényekben természetes módon megjelenő személyközi érzelmek nagy számával magyarázzuk, amelyek esetenként „förlülírlják” a csoportidentitásból fakadó csoportalapú érzelmeket.

8. táblázat

A depresszív érzelmekben (fáradtság, szomorúság, fájdalom, sértettség, magány stb.) megjelenő különbségek a négy regényben (zárójelben az összes érzelem száma)

<i>Az országépítő</i>	Reformer (258)	Hagyományörző (60)
	27,13*	10,00
<i>Egri csillagok</i>	Magyarok (1152)	Törökök (208)
	23,61**	12,98
<i>Erdély aranykora</i>	Magyarok (1090)	Törökök (167)
	15,41*	7,78
<i>A kőszívű ember fiai</i>	Forradalmár (1384)	Habsburg-párti (359)
	18,64*	12,25

Megjegyzés: zárójelben az adott csoportnak tulajdonított összes érzelem gyakorisága található; a táblázatban relatív gyakoriságok szerepelnek, vagyis az egyes érzelmek előfordulási gyakoriságának százzal megszorított értékei osztva az összes érzellemmel, melyet a csoport kapott.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

9. táblázat

A hedonikus érzelmekben megjelenő különbségek A kőszívű ember fiai c. regényben

<i>A kőszívű ember fiai</i>	Forradalmár (1384)	Habsburg-párti (359)
Hedonikus érzelmek (gyönyör, élvezet, szenvedély, vágy)	2,96	6,41**

Megjegyzés: zárójelben az adott csoportnak tulajdonított összes érzelem gyakorisága található; a táblázatban relatív gyakoriságok szerepelnek, vagyis az egyes érzelmek előfordulási gyakoriságának százzal megszorított értékei osztva az összes érzellemmel, melyet a csoport kapott.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Ha az összes regényben tekintjük a saját és külső csoport tagjainak tulajdonított érzelmeket, megfigyelhetjük, hogy a saját csoport reprezentációjában mindenütt a szomorúság és az azzal rokonítható depresszív jellegű érzelmek (csalódás, kétségbeesés, gyász, fájdalom stb.) dominálnak. A depresszív érzések kimagasló, a külső csoportoktól szignifikánsan eltérő előfordulása a saját csoportnak tulajdonítva akár *Az országépítőben* ($\chi^2(1) = 5,29$; $p < 0,05$), akár az *Egri csillagokban* ($\chi^2(1) = 7,91$; $p < 0,01$), akár az *Erdély aranykorában* ($\chi^2(1) = 5,38$; $p < 0,05$) vagy *A kőszívű ember fiaiban* ($\chi^2(1) = 5,9$; $p < 0,05$) megfigyelhető. Ezeket az eredményeket - a depresszív érzelmeket önálló kategóriának tekintve - a 8. táblázatban foglaltuk össze. A depresszív érzelmek mellet - amint ez a 3-7. táblázatokban látható - esetenként még az önkritikus morális érzelmek (szégyen, zavar, bűntudat) jellemzik a magyar csoportot, míg a külső csoportról alkotott

reprezentációk a társkritikus érzelmek (harag, undor, megvetés) köré szerveződnek (3-7. táblázat), amelyeket A *kőszívű ember fiaiban* olyan hedonikus érzelmek egészítenek ki, mint a gyönyör vagy a szenvedély (lásd 9. táblázat). Ez az érzelmetulajdonítási tendencia nemcsak magyar-nem magyar kategóriában ragadható tetten, hanem a magyarok táborán belül is azok képviselik a dep-resszív-önkritikus érzelmi beállítódást, akik a nemzet történelmében a pozitív azonosulási mintát szolgáltatják, vagyis azok a csoportok, akiket a pozitív nemzeti identitás részeseiként/alakítóiként értékelt az utókor. Ugyanígy a magyarok közül az ellenazonosulási minta hordozói - hasonlóan a külső nemzetekhez - úgy ábrázolódnak, mint akik a társak felé erkölcsi kritikával élnek, akik ellenséges, elutasító érzésekkel viseltetnek a másik iránt.

Elmondhatjuk tehát, hogy bár az egyes regények különböző társadalmi-történelmi kontextusban játszódnak, mégis tapasztalható egyfajta kongruencia abban, ahogyan a csoportok érzelmi reakciói a regények személyközi helyzetein keresztül megfogalmazódnak. Tekintettel arra, hogy a regények három különböző korban élt, különböző szerzőtől származnak, ez az összefüggés függetlennek tekinthető az írói stílustól vagy az írók burkolt személyiségelméletétől (Rosenberg és Jones, 1972).

Az *országépítő* című regényben az érzelmek tekintetében azt az érdekes jelenséget fedezhetjük fel, hogy bár az egész magyar csoportot felölelő számításban az öröm érzése dominál, ugyanakkor, ha szétválasztjuk a belső viszály különálló feleit, akkor a pozitív azonosulási mintát megjelenítő István-pártiak mutatják a magyarokra jellemző történelmi pálya érzelmeket, mint pl. a szomorúság. Ezzel szemben az ellenazonosulási példa megtestesítői, a Koppány-pártiak az általában külső csoportokra jellemző társkritikus érzelmeket és a büszkeséget hordozzák, akárcsak ebben a regényben a németek.

Az *Egri csillagok* egységes magyar táborot mutat be, hiszen egy belviszályokkal megosztott csoport képtelen lett volna szembeszállni a török hadsereggel. A regény érzelemábrázolása maradéktalanul megfelel az eddigi kutatásaink alapján a történelmi pályához kapcsolódó érzelmi mintázatnak: a magyarok részéről - a győzelem ellenére - depresszív dinamika, az önkritikus érzelmek túlsúlya, a török fél esetén a társkritikus érzelmek gyakoribb előfordulása figyelhető meg.

A három tábor, ami az *Erdély aranykora* című regényben megjelenik, a Habsburg és a török fenyegetése közé szorult magyarság előtt levő megoldási alternatívák reprezentánsai. Vincze és László (2004) eredményei szerint a hatalmat képviselő Apafi Mihály vezette pragmatisták tekinthetők a racionális csoportnak, akik számára a magyar nemzet fennmaradása a cél, akár az identitás gyengítése, a függetlenség feladása árán. A pragmatista csoport az érzelmek szempontjából összetett képet mutat, egyrészt a harag markáns jelenléte, az elfogadás indukálta frusztráció a háttérben duzzadó indulatok meglétét jelzi. A Bánfi-házaspár megjelenítette Erdély-pártiak úgy azonosíthatók, mint akik főként az érzelmi fókuszú megküzdési stratégiát alkalmazzák, hiszen jóval több érzelmi reakciót mutatnak, mint a másik két csoport. A rájuk jellemző büszkeség és megvetés

egyfajta egocentrikus, elutasító attitűdöt jelez, ami egzisztenciális bukáshoz vezetne. A magyar királypártiak nem jellemezhetők egységes érzelprofilal.

A három csoportosulás összesített képe mégis jellegzetes érzelmintázatot hív elő: a magyarok részéről a depresszív érzelmekét, a török oldalon a haragot, mint társkritikus érzelmet.

A *kőszívű ember fia* című műben megjelenő történelmi szituációban az önálló, szabad állam kivívásáért folytatott harc komoly áldozatokat kívánt, míg a Habsburg rezsim támogatása tartogatott némi előnyt azok számára, aki saját egzisztenciális jólétüket a haza érdekei fölé helyezték. Az érzelprofilok ebben a regényben is a jellegzetes magyar érzelmi mintáknak megfelelően alakulnak, vagyis a pozitív oldalon álló forradalmárok mutatják a depresszív és az önkritikus érzelmeket, míg az amorális árulók a társkritikus érzelmeket. Az elvárt minta azonban kiegészül még egy dimenzióval, a szeretet és az élvhajhász, hedonista hozzáállás szembeállításával még inkább fokozza az erkölcsi különbségeket.

MEGVITATÁS

A történelmi regények mint csoportnarratívumok hordozzák és közvetítik egy nemzeti csoport identitását. A történetek élményszerűsége lehetőséget ad az identitás jellemzőinek feltárására (László, 2005; 2008). Jelen kutatás az identitás érzelmi oldalának a feltárására tett kísérletet.

A történelmi regények érzelmeinek tanulmányozásáról elmondhatjuk, hogy egyrészt megerősítette, másrészt pedig további árnyalatokkal gazdagította a magyar nemzeti identitáshoz tartozó érzelprofilról alkotott elképzeléseinket. A csoport közös, ismétlődő tapasztalataiból származó élmények létrehozzák az érzelmi válaszok egyfajta konvergenciáját, amely nemcsak egy adott korszak eseményeiben osztozók érzelmi hajlandóságát kapcsolja össze, hanem a nemzeti identitás időbeni folytonossága révén a nemzedékek egymás után következő sorainak érzelmi reakcióit is.

A történelmi regényekben megnyilvánuló, a nemzeti identitás összetevőjeként értelmezhető érzelmintázatról, bár igen összetett képet mutat, megállapíthatjuk, hogy alapvetően depresszív érzelmi dinamika jellemzi. A történelmi pályához kötődő érzelmek közül is elsősorban a depresszív (szomorúság) és a mániás felhangoltságra utaló érzelmeket (lelkesezés) tartalmazza. Ugyanakkor ez a dinamika kiemelkedő szorongással és önkritikus érzelmekkel párosul.

A magyar történelmi fejlődés és a társadalomlélektani folyamatok közötti összefüggésekre éppen az érzelmi dinamikát illetően már Bibó István felhívta a figyelmet (Bibó, 2004). Bibó egyik fontos gondolata, hogy a nemzeti keretek bizonytalansága olyan intenzív, mindent átható, permanens félelmi állapotot eredményez, amely a csoport viselkedésének fontos mozgatórugója lesz. Pszichológiai értelemben ez az állapot egyenértékűnek tekinthető a trauma élményével, s mint ilyen, olyan alacsony szintű kognitív és érzelmi folyamatokat mozgósít, melyek a helyzet megszüntetésének szempontjait szolgáló szelektív információ

feldolgozásra, értékelésre, cselekvésre, egyfajta állandó készenléti állapotra készítetik a csoportot: beszűkült percepció, meglévő sémák, automatikus problémamegoldási módok jelennek meg. A félelmek egy része természetesen valós, nem csoda, hogy a külső csoportokról alkotott reprezentáció egy ellenséges, támadó viszonyulás köré szerveződik. Ezt csak erősíti a belső indulatok kivetítésének tendenciája. A csoportnak saját magára vonatkozó destruktív késztetései, amennyiben befelé irányulnak, a büntudat és bármely önkritikus megnyilvánulás formáját öltik. A kifelé és befelé irányuló agresszió ennek megfelelően ugyanazzal a regulációs funkcióval bír. Az autoagresszió sokszor önvádolásban, büntudatban manifesztálódik, ugyanakkor a negatív érzésekért való felelősség ilyen módon való felvállalása fontos a pozitív énkép szempontjából. Erősen ambivalens működés ez: a mániás önfelnagyítás ebben a dinamikában jól megfér az eltúlzott lelkesedéssel és depresszív önváddal (lásd a szomorúság és a lelkesedés szélsőséges értékeit a magyar szereplőkénél). A külső csoportok büntetésétől való félelem ambivalens érzéseket gerjeszt, ennek következménye az irányukban érzett bizalmatlanság. A depresszív működésmód jelenti egyrészt a veszteségből származó szomorúságot és azt a szorongást is, amely abból fakad, hogy az átélő nem tudja megőrizni integritását. Szomorúság és szorongás egyidejű jelenléte áll elő.

Vizsgálatunkban ez a depresszív dinamika nemcsak a történelmi pályához kapcsolódó csoportérzelmeknél, hanem a személyközi érzelmek területén is megjelent. Az eredmények azt jelzik, hogy a nemzeti csoport tagjaként átélt történelmi pályás érzelmek mögött meghúzódó traumatikus élmények a személyes kapcsolatok megélésére is hatással vannak. Ennek magyarázata további vizsgálatokat igényel.

A narratív érzelmreprezentáció kutatásában további feladatot jelent a 20. századi és a jelenbeli reprezentációk vizsgálata. A tanulmányunkban elemzett négy történelmi regény a 19. század második és a 20. század első felében íródott. Klasszikus értelemben vett történelmi regény a közelmúlt irodalmi művei között nemigen található. A nemzeti érzelmi dinamika megértéséhez viszont elengedhetetlenül szükséges az elmúlt évtized eseményeihez kapcsolódó érzelmek reprezentációjának tanulmányozása. Következő vizsgálatunkban a 20. század második feléből származó publicisztikai írások elemzését tervezzük.

IRODALOM

- Bibó István (2004): A kelet-európai kisállamok nyomorúsága. In: *Válogatott tanulmányok*. Budapest, Magvető Kiadó.
- Bar-Tal, D. (2001): Why does fear override hope in societies engulfed by intractable conflict, as it does in the Israeli society? *Political Psychology*, 22, 601-627.
- Bar-Tal, D., Halperin, E., de Rivera, J., (2007): Collective emotions in conflict situations: Societal implications. *Journal of Social Issues*, 63(2), 441-460.

- De Rivera, J. (1992): Emotional climate: Social structure and emotional dynamics. In: K. T. Strongman (ed.), *International Review of Studies on Emotion* (2). New York, John Wiley, 199-218.
- Doosje, B., Branscombe, N. R., Spears, R., Manstead, A. S. R. (1998): Guilty by association: When one's group has a negative history. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 872-886.
- Fülöp Éva (2008): Az érzelmek reprezentációja történelmi regényekben és történelemkönyvekben. In: Erős F. (szerk.), *Megismerés, reprezentáció, értelmezés, 10 éves a PTE Pszichológiai Doktori Iskolája*. 99-114.
- Fülöp Éva, László János (2006): Az elbeszélések érzelmi aspektusának vizsgálata tartalomelemző program segítségével. In: *IV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia konferenciakötete*. Szeged, Juhász Nyomda, 296-304.
- Harth, N. S., Kessler, T., Leach, C. W. (2008): Advantaged group's emotional reactions to intergroup inequality: The dynamics of pride, guilt, and sympathy. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34, 115-129.
- Jarymowicz, M., Bar-Tal, D. (2006): The dominance of fear over hope in the life of individuals and collectives. *European Journal of Social Psychology*, 36, 367-392.
- László János (2005): *A történetek tudománya: Bevezetés a narratív pszichológiába*. Pszichológiai Horizont, Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó.
- László János (2008): Narratív pszichológia. *Pszichológia*, 28(4), 301-317.
- László, János, Fülöp, Éva (2010): How to apply group-related emotions to real life inter-group conflicts? Emotions are historically anchored. (közlésre benyújtva).
- László, János, Somogyváry, Ildikó (2008): Narrative empathy and inter-group relations. In: Zyngier, S., Bortolussi, M., Chesnokova, A., Auracher, J. (eds), *Directions in Empirical Literary Studies: In Honor of Willie van Peer*. Amsterdam, John Benjamins, 113-125.
- László, János, Vincze, Orsolya, Kóváriné Somogyvári, Ildikó (2003): Representation of national identity in successful historical novels. *Empirical Studies of the Arts*, 21(1), 69-80.
- Liu, J. H., László, János (2007): A narrative theory of history and identity. Social identity, social representations, society and the individual. In: G. Moloney, I. Walker (eds), *Social Representations and History*. Palgrave-Macmillan, 85-107.
- Leyens, J. P., Paladino, P. M., Rodriguez-Torres, R., Vaes, J., Demoulin, S., Rodriguez-Perez, A., Gaunt, R. (2000): The emotional side of prejudice: The attribution of secondary emotions to ingroups and outgroups. *Personality and Social Psychology Review*, 14(2), 186-197.
- Markus, H., Kitayama, S. (1991): Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98, 224-253.
- Rosenberg, S., Jones, R. (1972): A method for investigating and representing a person's implicit theory of personality: Theodor Dreiser's view of people. *Journal of Personality and Social Psychology*, 22(3), 372-386.
- Rozin, P., Lowery, L., Imada, S., Haidt, J. (1999): The CAD triad hypothesis: A mapping between three moral emotions (contempt, anger, disgust) and three moral codes (community, autonomy, divinity). *Journal of Personality & Social Psychology*, 76, 574-586.
- Silberstein, M. (2003): NooJ Manual: a Linguistic Annotation System for Corpus Processing. <http://www.nooj4nlp.net>
- Smith, E. R. (1993): Social identity and social emotions: Toward new conceptualizations of prejudice. In: D. M. Mackie, D. L. Hamilton (eds), *Affect, Cognition, and Stereotyping: Interactive Processes in Group Perception*. San Diego, Academic Press, 297-315.
- Somogyvári Ildikó, László János (2010): A kategoriális empátia hatásai történelmi novella befogadására. *Magyar Pszichológiai Szemle* (közlésre benyújtva).
- Tajfel, H. (ed.) (1978): *Differentiation between Social Groups*. London, Academic Press.
- Tajfel, H., Turner, J. C. (1979): An integrative theory of intergroup conflict. In: W. G. Austin, S. Worchel (eds), *The Social Psychology of Intergroup Relations*. Monterey, CA, Brooks-Cole, 33-47.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., Wetherell, M. S. (1987): *Rediscovering the Social Group: A Self-categorization Theory*. Oxford, UK, Blackwell.

- Vincze Orsolya, László János (2001): Az újdonság varázsa és a történet öröme. In: Pléh Csaba, László János, Oláh A., (szerk.), *Tanulás, kezdeményezés, alkotás. Tanulmányok Barkóczi Ilona 75. születésnapjára*. Budapest, Eötvös Kiadó, 105-116.
- Vincze Orsolya, László János (2004): Megküzdési formák Jókai Mór Erdély aranykora című regényében. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 59(3), 109-122.

Éva Fülöp, Bernadette Péley, János László

MODEL OF HISTORICAL TRAJECTORY EMOTIONS IN HUNGARIAN HISTORICAL NOVELS

In our previous researches identity constructing and identity mediating function of Hungarian historical novels were examined regarding to transmission of positive identity (Vincze and László, 2001), patterns of values (László, Vincze and Kőváriné, 2003), patterns of coping strategies (Vincze and László, 2004) and empathy (László and Somogyvári, 2008; Somogyvári and László, 2010). Present study follows the line of these researches focusing on the emotional aspects of Hungarian national identity. Four historical novels were analysed according to emotional expressions, all novels tell a significant event of Hungarian history. We were wondering whether historical trajectory emotions, which were found in history books (Fülöp, 2008) and experimentally generated historical texts (László and Fülöp, 2010) will show up in history related literary works and how do characteristics of novels influence manifestations of affects. Our results partly confirm model of historical trajectory emotions, more emphasis of interpersonal emotions in novels modulates it. Concept of historical trajectory emotions is completed with a dynamic explanation based on István Bibó's national psychopathology theory and modern trauma theories.

Keywords: group-based emotions, historical novels, content-analyses

VINCZE ORSOLYA*, REIN GABRIELLA**

A CSOPORTKÖZI DISZKRIMINÁCIÓ ÉS TOLERANCIA NARRATÍV ALAPJAI¹

A kognitív állapotok szerepe a csoportközi attitűdök változásában történelmi szövegek esetében

A történelmi szövegek strukturális-kompozíciós elemzése révén feltárhatók a nemzeti identitás és a csoportközi kapcsolatok pszichológiai minőségei (László, 2005). Ezek az elbeszélések a történelem tényeszerű leírásán túlmenően az eseményeket sajátos narratív perspektívában ábrázolják. Az elbeszélésben megjelenő szereplők kognitív tudattartalmainak megjelenítése nem csupán a csoportközi kapcsolatok és konfliktusok reprezentációit közvetíti, de a perspektívaelfelvétel elősegítése révén a saját csoport esetében identitást közvetítenek, míg a külső csoport esetében szerepet játszanak az észlelt csoportközi konfliktus csökkentésében. Kísérleti helyzetben számos kutatás bizonyította a perspektívaelfelvétel szerepét a pozitív csoportközi attitűd kialakításában, a perspektívaelfelvétel által kiváltott empátia és a szituatív cselekvésmagyarázatok közvetítése révén (Jones és Nisbett, 1971; Regan és Totten, 1975; Galinsky és Moskowitz, 2000; Vescio és mtsai, 2003).

Az első vizsgálatunkban kilenc magyar történelmi eseményt elemeztünk a kognitív állapotok csoportközi eloszlása szempontjából, történelemtankönyvek és néphistóriai szövegek összehasonlításában. Az eredmények azt mutatják, hogy míg a történelemtankönyvek a nemzeti történelemben megjelenő negatív eseményeket igyekeznek több szempontból - a külső csoport nézőpontjából is - megközelíteni, serkentve a kölcsönös perspektívaelfvételt, ezáltal csökkentve az észlelt csoportközi konfliktust, a néphistóriai szövegekben szignifikánsan gyakrabban jelentek meg a külső csoport szereplőinek kognitív állapotai.

Második vizsgálatunkban megvizsgáltuk a kognitív állapotok propozicionális tartalmának pszichológiai jelentését. Az eredményekből kitűnik, hogy a kognitív állapotok gyakorisága mellett a propozicionális tartalmuk valenciája nagymértékben befolyásolja az észlelt felelősséget. Ez utóbbi eredmény magyarázattal szolgál a külső csoportok kognitív állapotainak magas gyakoriságára az első vizsgálat néphistóriai szövegeiben.

Kulcsszavak: empátia, narratív perspektívaelfelvétel, csoportközi viszonyok, sztereotípiák

AZ EMPATIA SZEREPE A CSOPORTKÖZI VISELKEDÉSBEN

Az empátia a megfelelő társas és kognitív működés elengedhetetlen feltétele (Piaget, 1932; Mead, 1932). Számos kísérleti és nem empirikus munkák mutattak

* PTE BTK Pszichológia Intézet, Pécs, e-mail: orsolyavincze@hotmail.com ** PTE BTK Pszichológia Intézet, Pécs, e-mail: reingabi@gmail.com ¹ A kutatást az OTKA K 81633 számú pályázata támogatta.

rá arra, hogy az empátia milyen jelentőséggel bír a proszociális társas kapcsolati viselkedésre (Batson, 1991; Richardson és mtsai, 1994; Savitsky és mtsai, 2005).

Az empátia körüli eltérő felfogások ellenére a kutatók és elméletalkotók megegyeznek abban, hogy kétfajta empátia létezik: kognitív és érzelmi empátia (Davis és mtsai, 1996; Duan és Hill, 1996; Gladstein, 1983). Míg az előbbi elsősorban a perspektíva felvételre vonatkozik, addig az érzelmi empátia a másik személy által átélt érzelmi állapotban való osztozást (párhuzamos empátia) vagy a másik személy érzelmi állapotára adott érzelmi választ (reaktív empátia) jelenti.

A szociálpszichológiai kutatások különösen nagy figyelmet szentelnek az empátia szerepének tanulmányozására a csoportközi attitűdök megváltoztatásában (Batson és mtsai, 1997; Pettigrew, 1997). A perspektíva felvétel vagy kognitív empátia révén a megfigyelő kiterjeszti figyelmét a cselekvő mentális állapotára, gondolataira, érzelmeire és a viselkedés szituatív tényezőire (Batson és mtsai, 1997; Davis és mtsai, 1996). A perspektíva felvétel az érthetlent megérthetővé és elfogadhatóvá teszi (Stephan és Finlay, 1999); kimozdítja a megfigyelőt az egocentrikus látásmódjából (Moor, 2005), ezáltal a megértés szintjén igazodik a cselekvőhöz.

A csoportközi attitűdök kognitív modellje szerint az attitűdváltozáshoz a külső csoportra vonatkozó korábbi sztereotípiák felülvizsgálata szükséges, aminek hiánya a változás ellen hat (Hamilton és Troler, 1986). A kognitív akadályok fellazításának egyik technikája a külső csoportra vonatkozó pozitív inkonzisztens sztereotípiák alkalmazása (Rothbart és John, 1985; Weber és Crocker, 1983). A perspektíva felvétel és a csoportközi attitűd közti kapcsolat másik feltételezett közvetítő mechanizmusa a szituatív magyarázatok megjelenése a külső csoport viselkedésének értelmezésében. A negatív kimenetellel járó cselekvések szituatív magyarázatai számos szerző szerint a kedvező csoportközi attitűd indikátoraiként foghatók fel (Galinsky és Moscovitz, 2000; Vescio és mtsai, 2003).

Jones és Nisbett (1971) rámutatott arra, hogy a különböző nézőpont eltérő cselekvésmagyarázatokat eredményez: a cselekvő saját viselkedésének magyarázatában inkább szituatív tényezőket használ, mások viselkedésére vonatkozóan viszont diszpozicionális tulajdonságokat említ. Azonban perspektíva felvétel instrukció következtében a cselekvő-megfigyelő torzítás csökken (Davis és mtsai, 1996; Regan és Totten, 1975; Fiske és Taylor, 1991). A cselekvő-megfigyelő torzítás hasonló módon megjelenik csoportközi szinten is, és még kifejezettebb a magas előítéletességet mutató személyek esetében (Pettigrew, 1979). Míg a magas előítéletességet egy alacsony társadalmi státuszú csoporttal szemben sztereotip konzisztens diszpozicionális oki magyarázatok jellemzik, az alacsony előítéletességet mutató személyek hasonló helyzetben inkább szituatív magyarázatokat használnak (Vescio és Biernat, 1999; Wittenbrink és mtsai, 1997; Vescio és mtsai, 2003). A jelenség feltételezett magyarázata, hogy a perspektíva felvétel következtében a szelf és a másik mentális reprezentációi átfedésbe kerülnek egymással (Aron és mtsai, 1991; Batson, 1994; Davis és mtsai, 1996; Galinsky és Moskowitz, 2000). Következésképpen, hangsúlyos csoportközi helyzetben a negatív helyzet értelmezésére használt szelf-konstrukciók átfedésbe kerülnek a külső csoportról

alkotott elképzelésekkel (Vescio és mtsai, 2003). A külső csoport negatív cselekvései esetén a helyzeti tényezők figyelembevétele a perspektíva felvétel következtében inkonzisztenciát teremt az aktuális értelmezés és a korábbi sztereotípiák között (Stephan és Fianly, 1999). A helyzetet érintő közvetlen értelmezés feltételezések szerint csökkenti a sztereotíp válaszok alkalmazásának valószínűségét (Macrae és mtsai, 1995), ezáltal kedvezően befolyásolja a csoportközi attitűdöt (üalinsky és Moscovitz, 2000).

A perspektíva felvétel és a csoportközi attitűdök közti kapcsolatot Vescio és mtsai (2003) vetették szisztematikus elemzés alá. Vizsgálatukban az érzelmi empátiának csupán részleges, a szituatív cselekvésmagyarázatoknak viszont jelentős hatását mutatták ki a csoportközi attitűdök változására. További eredmény, hogy a vizsgálatban a perspektíva felvétel csupán a szituatív attribúciók gyakoriságát növelte, a diszpozicionális attribúciók előfordulását azonban nem csökkentette. Hasonló módon a perspektíva felvétel növelte a pozitív attitűdök megjelenését a célcsoporttal szemben, de nem befolyásolta a negatív attitűdöket. Vescio és munkatársai (2003) vizsgálatának eredményei nem csupán megerősítik a perspektíva felvétel jelentőségét a csoportközi attitűdök változásában, hanem további kiegészítéseket is nyújtanak a folyamatban szerepet játszó tényezőkről (érzelmi empátia és szituatív attribúció) és azok összefüggéseiről.

NARRATÍV EMPÁTIA

Elbeszélő szövegekben az empátia modulálását részben a narratív perspektíva végzi. A perspektíva fogalma alatt a narratológia azt a fizikai vagy pszichológiai nézőpontot érti (Uspenszkij, 1984), amelynek szemszögéből a történet bemutatása, elmesélése történik (van Peer és Matt, 2001).

A tudati reprezentációk megjelenítése lényeges szerepet játszik az irodalmi szövegek befogadásának folyamatában. Egyrészt meghatároz egy bizonyos szintű kapcsolati minőséget a befogadó és a szereplő között (Bal, 1985), másrészt hozzájárul a történet, a cselekmény megértéséhez. Bruner (1986/2005) a befogadó és a szereplő relációjára vonatkozóan a történet kétfajta mezejét különbözteti meg. Az egyik a cselekvés mezeje, amely a cselekvés argumentumait: a cselekvőt, a szándékot, a szituációt és az eszközöket tartalmazza. A másik a tudatosság tartománya, amely betekintést nyújt a szereplő gondolataiba, érzelmi világába; vagyis információt szolgáltat arról, hogy a szereplő mit tud és hogyan érez. Ez utóbbit Bruner (1986/2005) *szubjektívizálásnak* hívja, amely révén az elbeszélésben megjelenő valóságot a befogadó „a szereplő főhős tudatának szűrőjén keresztül” látja (Bruner, 2005, 30.). Az elbeszélés bruneri értelemben vett két síkja „a valóság személyhez kötését” (Bruner, 2005, 31.) eredményezi; a cselekvést vagy állapotot aszerint jelöli, ahogyan azt valaki felfogja. Ezáltal nem kész bizonyosságokat kap az olvasó egy mindentudó, lebegő forrásból, hanem emberi lehetőségekkel találkozik, amelyek a szereplő tudatán keresztül lehorgonyozódnak (László, 2005).

NARRATIV EMPÁTIA TECHNIKAI

A narratív empátia jelenségét vizsgálva számos szerző hangsúlyozza, hogy a szöveg által kiváltott empátia kategóriaalapú (Keen, 2006; Gerrig, 1990). Gerrig (1990) szerint az olvasó hajlamos kategóriaalapú identitásillesztést végezni, amelyben az elbeszélés szereplőjét tipizálja. Gerrig hozzáteszi, hogy ilyenkor az olvasó ítéletében nagyobb mértékben támaszkodik a szereplő belső tulajdonságaira, mint a szituációban megjelenő viselkedésére. Ez az elmélet összhangban áll Froster (1927) azon elgondolásával, mely szerint minél világosabb egy szereplő karaktere, annál könnyebb a vele való azonosulás. László és Vincze (2001) például a legnépszerűbb magyar történelmi regények elemzése kapcsán egyértelműen elhatárolható viselkedési mintákat különített el a magyar szereplők esetében. A vizsgálati eredmények azt valószínűsítették, hogy a regény időtálló népszerűsége nem csupán témájának köszönhető, hanem annak is, hogy a leggyakrabban előforduló szereplők olyan pozitív tulajdonságokkal rendelkeztek, amelyek előfordulásuk alapján mintegy tipizálták a regény karaktereit, ezáltal megkönnyítve a velük való azonosulást.

Hogan (2001) szerint a kategória- vagy csoportalapú empátia jóval gyakoribb, mint a szituatív empátia, amely inkább egy morálisan kívánatos perspektíva felvételt feltételez. Állítása szerint ez azért is lehetséges, mert míg a kategóriaalapú empátiát a tulajdonságok mentén egy automatikus csoportillesztés előzi meg, a szituatív empátia nagymértékben függ attól, hogy az olvasó rendelkezik-e az olvasott helyzettel összehasonlítható személyes élményekkel.

A nemzeti történelem fikciós és nem fikciós elbeszélései óhatatlanul kiváltják a kategóriaalapú empátiát. Azonban míg a fikciós, szépirodalmi alkotások esetében a szerzőnek számos eszköz áll rendelkezésére ahhoz, hogy a szereplőket tulajdonságaikon és cselekvéseiken keresztül elfogadhatóvá, sőt kifejezetten pozitív hőssé formálja, addig a nem fikciós műfaj területén, a történelemtankönyvekben megjelenített helyzetek és szereplők ábrázolása korlátozott. Ennek ellenére mint elbeszélői műfaj, a benne megjelenő cselekvések ábrázolása nem mentes a retorika és a narratológia eszközeinek alkalmazásától, vagyis a nyelvi megjelenítés eszközeinek szerepe van az empátia szabályozásában (Liu és László, 2007).

A csoporttörténetek biztosítják a csoporttagoknak a csoporthoz tartozás pozitív élményét, a folytonosság tudatát és a csoportban elfogadott értékek és a problémákkal (csoporton belüli és csoportközi) való megküzdés elfogadott készségét. *A történelmi helyzetek bemutatásának részletessége, valamint a történelmi szereplők leírása mellett a szereplők tudattartalmainak megjelenítése, cselekvőképességük, valamint cselekvéseik valenciája olyan narratív eszközök, amelyek az elfogadható csoportidentitás közvetítésében nagymértékben szerepet játszanak (László, 2005).*

A történelem ugyanakkor mindig interaktív: megjeleníti a csoportközi kapcsolatokat és konfliktusokat, ezért a saját csoport nézőpontja és a saját csoporttal való empátia kizárólagos érvényesítése gátolhatja a saját nemzeti csoport eredményeinek és kudarcainak feldolgozását, így hátráltathatja egy adaptív nemzeti identitás kialakulását.

IDENTITAS ÉS EMLÉKEZET

Az elbeszélés és identitás kapcsolatát az emlékezet szempontjából vizsgálva Assmann (1999) hangsúlyozza, hogy a csoport fennmaradása érdekében folytonossá kell tennie identitását. Ezt a folytonosságot Assmann (1999) a kommunikatív és a kulturális emlékezet összekapcsolása révén szemlélteti. A kommunikatív és a kulturális emlékezet metszete szolgáltatja az emlékezet konnektív struktúráját, egyfajta közös tapasztalati és cselekvési teret, amelyben a megjelenő élmények később emlékekké válnak, így kapcsolva össze a jelent a múlttal. A kommunikatív emlékezet a jelen vagy közelmúlt eseményeire vonatkozik, amelyekre a csoport aktív kommunikáció által emlékezik. A kommunikatív emlékezet időszakára jellemző kommunikációs forma nem pusztán az emlékezés, hanem a jelentéskialakítás funkcióját is betölti. A személyes tapasztalatok megosztása, az esetleges nézőpontbeli különbségek ütköztetése az eseményre vonatkozó közös jelentés kialakításának színtere is egyben. Ezekre a történésekre jellemző, hogy jelentésük még nem tisztán körvonalazott, letisztult.

Ezzel ellentétben a kulturális emlékezet „tárgyasult formái” már nem közvetlenül kapcsolódnak az egyéni élettörténetekhez. Olyan múltbeli alakzatok, amelyek konzerválását és hagyományozását leginkább a kanonikus szövegek - a valóság síkján a történelemtankönyvek, míg a fikciók birodalmában a szépirodalmi alkotások őrzik (László és Vincze, 2001). Habár a társadalomban jelentésüket illetően magas konszenzus uralkodik, a csoport élethelyzetének megváltozásával maguk is változhatnak. Ebből a szempontból a folytonosság nem pusztán időbeli tényezők függvénye, hanem az identitás tartalmának, jelenbeli igényeinek megfelelően történő kialakítása is egyben (Connerton, 1989; Pennebaker és Banasik, 1997).

AZ EMPÁTIA ÉS A TÖRTÉNELEMI GONDOLKODÁS

A történelmi vizsgálódások perspektivikus természete szükségszerűen előtérbe helyezi az empátia szerepét a történelem megértésében (Knight, 1989; Collingwood, 1987). Berlin (1966) szerint a jó történelem ablakot nyit az emberi karakterek, cselekvések és motivációk előtt, ami viszont szükséges a megfelelő történelmi gondolkodás kialakításához; egy olyan narratív keretrendszerhez, amin keresztül a történelmi következtetések a befogadó számára megragadhatóvá válnak. A történelmi gondolkodással foglalkozó kutatásokban a történelmi empátia nem a múlt érzelmi ábrázolását jelenti, hanem a történelmi szereplők cselekvéseinek megértését a történelmi kontextus függvényében (Lee és Ashby, 2001). Davis (2001) a történelmi gondolkodást természeténél fogva intellektuálisnak tartja, ugyanakkor számára sem kétséges, hogy a fogalom érzelmi dimenziókat is magában foglal. Megközelítésében a történelmi gondolkodás a történelmi szereplők, események, helyzetek kontextusfüggő értelmezéséből, az események közti lehetséges összefüggésekből és azok jelentéséből fejlődik.

A történelmi események megértésében Yeager és Foster (2001) szerint a kontextus és a következmények két olyan lényeges elem, amelyek között a kapcsolatot a cselekvések közvetítik. Lényegében ez a „történelem miértje” (Yeager és Foster, 2001,14.): az egyén vagy a csoport miért került az adott helyzetbe és miért cselekedett az adott módon? A történelmi empátia magában foglalja azt a képességet, hogy az adott ismeretből a viselkedés bizonyos magyarázataira következtessünk.

A történelmi empátia a tőlünk idegen elképzelések, cselekvések, attitűdök intellektuális megértését jelenti. Az a mód, amikor megértjük a történelmi szereplők cselekvéseinek vonatkoztatási kereteit, képesek vagyunk rekonstruálni a szereplők hiedelmeit, céljait, értékeit és az ezekkel együtt járó érzelmeket (Lee és Ashby, 2001).

Nagy-Britanniában a 70-es évektől kezdődően indultak el a történelemtanítást megreformáló kutatások (Shemilt, 1984; Lee, Dickinson és Ashby, 1995; Ashby és Lee, 1987), amelyek a történelmi empátia szerepét vizsgálták a történelmi gondolkodásban, különböző életkorú és iskolázottságú gyerekek körében, és aminek következtében a történelmi empátia fogalmát Angliában az 1980-as években, míg az Amerikai Egyesült Államokban a 90-es években hivatalosan is a történelemoktatás lényeges irányelveként határozták meg. A kutatások folyamányaként született meg az Ashby és Lee (1987) által kidolgozott hatszakaszos történelmi empátia modell, amiben a szerzők meghatározták és mérhetővé tették a történelmi gondolkodást. A fejlődési modell a gyerekek történelmi gondolkodását egymásra épülő absztrakt történelmi reprezentációkban ábrázolja. Míg a legalacsonyabb szintű történelmi gondolkodásra a mai kor emberének felsőbbrendűsége és a múlt szereplőinek morális és intellektuális csökkentértékűsége jellemző, addig a legmagasabb szinten a gyerekek már képesek figyelembe venni a történelmi szereplők cselekedetei mögött rejlő hiedelmeket, értékeket, motivációkat, és azokat tá- gabb kulturális kontextusban képesek értelmezni. Ez utóbbi szintet nevezik „kon- textuális történelmi empátiának” (Ashby és Lee, 1987).

Noha a modell egyes szintjeinek elérése szükségszerűen függ a kognitív képességek életkori sajátosságaitól, számos szerző rámutatott arra, hogy a történelem tanításának alternatív technikáival (elsődleges és másodlagos források alkalmazása, perspektívafelvétel instrukció) a történelmi empátia fejleszhető. Berti és mtsai (2009) a történelmi szövegek tartalmi-strukturális megformáltsága kapcsán mérték a történelmi empátia szintjeit 8 és 25 év közötti tanulók körében. Az eredmények rámutattak arra, hogy a jól strukturált, koherens történet esetén korosztálytól függetlenül majdnem minden tanuló elérte a történelmi empátia szintjei közül a két legmagasabb szintet.

A perspektíva mint narratív eszköz alkalmazása a történettudományban egyre tudatosabban történik. Angvik és von Borries (1997), valamint Schissler és Soy- sal (2005) is hangsúlyozza, hogy a több szempontú perspektíva megjelenítése a történelemtankönyvekben lényeges a nemzeti történelemnek egy tágabb, európai történelmi identitásba való transzformáláshoz.

I. Vizsgálat

Jelen kutatásunkban a kognitív állapotok szerepét vizsgáltuk az identitáskonstrukció és a szöveg által közvetített csoportközi kapcsolatok pszichológiai minőségének függvényében kortárs történelemtankönyvek és néphistóriai szövegek összehasonlításában.

Vizsgálatunkban arra voltunk kíváncsiak, hogy a kognitív állapotok nyelvi markerei milyen arányú eloszlást mutatnak az egyes nemzeti csoportok között a történelmi események valenciája és a kollektív emlékezeti helyzetük függvényében. A történelmi események kiválasztása egy korábbi vizsgálat elbeszéléseihez illesztve történt, amiben a résztvevők (N = 500) pozitív és negatív magyar történelmi eseményekre vonatkozó elbeszéléseket adtak (László, Ehmann, Imre, 2002). A következő kilenc történelmi eseménnyel dolgoztunk: honfoglalás, I. István, tatárjárás, török idők, Osztrák-Magyar Monarchia, Trianon, II. világháború, holokauszt, 1956-os forradalom.

A szövegeket a Nooj (Silberstein, 2005 bővebben lásd <http://www.nooj4nlp.net/pages/nooj.html>) nyelvi fejlesztő környezetben kidolgozott, a kognitív folyamatokat azonosító tartalomelemző algoritmus (Vincze és László 2006), valamint az Atlas-ti tartalomelemző program segítségével elemeztük (<http://www.atlasti.com>). A Nooj nyelvi fejlesztő környezetében végzett elemzés találatait szöveggörnyezetükkel együtt az Atlas-ti tartalomelemző szoftver segítségével további kódolás alá vetettük. A manuális elemzés során azonosítottuk a kognitív cselekvések alanyait, amelyeket az adott történelmi esemény releváns csoportjai képeztek. Ezek közül a saját csoportot mindenkor a magyar nemzeti csoport képezte, míg a külső csoport meghatározása eseménytől függően változott.

Az adatok feldolgozására általánosított lineáris modellt alkalmaztuk.

Vizsgálati hipotézisek

A szociálpszichológiai és a narratológiai vizsgálatok alapján feltételeztük, hogy a kognitív állapotok eloszlása a nemzeti csoportok között a történelmi események valenciája és a kollektív emlékezetben elfoglalt helyzetük függvényében változik. Lévén, hogy magyar történelemtankönyvekről van szó, azt vártuk, hogy a magyar szereplők kognitív állapotai átlagosan meghaladják a külső csoport kognitív állapotaira vonatkozó nyelvi kifejezések számát. Ez utóbbi elvárásunkat kifejezettebbnek véltük az általános iskolai tankönyvek esetében, ahol a történelmi gondolkodás kialakításához az életkor sajátosságainak figyelembevétele mellett szükségszerű az identitáskonstrukció narratív közvetítése a kognitív állapotok explicit megjelenítése által. Az emlékezet szempontjából kettős elvárást fogalmaztunk meg. Egyfelől valószínűsítettük, hogy a kulturális emlékezet részét képező eseményekhez képest a kommunikatív emlékezet eseményeiben megnő a kognitív állapotok gyakorisága, lévén, hogy ezeknek az eseményeknek a jelentése még nem kifarrott. Másfelől azt vártuk, hogy az identitásközvetítés szempontjából a

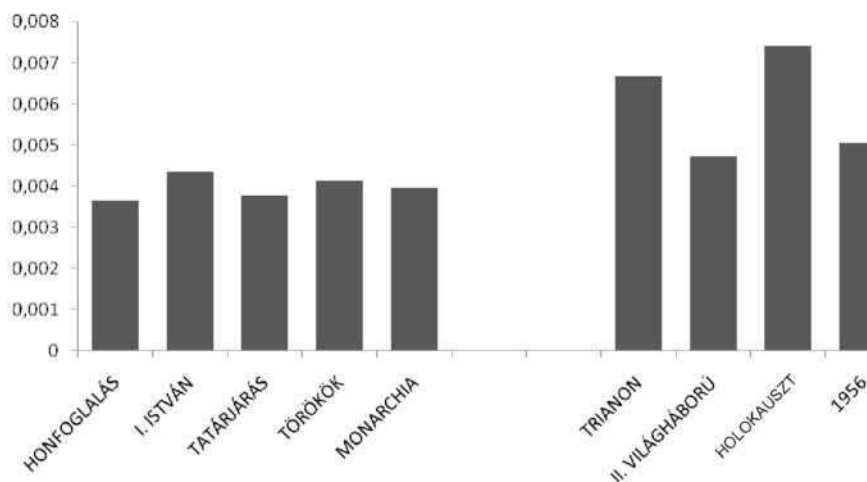
régmúlt történelmi eseményekben (kulturális emlékezet részei) jelentősen több kognitív állapot kapcsolódik a magyar nemzeti csoporthoz. Végül kíváncsiak voltunk arra, hogy a kognitív állapotok csoportközi eloszlása milyen mintázatot követ a néphistóriai szövegekben az emlékezet és a valencia függvényében.

EREDMÉNYEK

Tankönyvek összehasonlítása az emlékezet és a csoportközi eloszlásfüggvényében

Általában véve az általános iskolai tankönyvekben szignifikánsan több kognitív állapot (gondolat, vélekedés) jelenik meg, mint a középiskolai tankönyvekben ($Wald^{\wedge} = 3,911$; $df = 1$; $p = 0,048$), és mind a két tankönyvben nem meglepő módon a magyar nemzeti csoport szereplőjéhez jelentősen több kognitív állapotot rendelnek a szerzők ($Wald^{\wedge} = 23,134$; $df = 3$; $p < 0,001$).

Az emlékezet szempontjából azok az események, amelyek a kommunikatív emlékezet részét képezik (Trianon, II. világháború, holokauszt, 1956-os forradalom) jelentősen több kognitív állapotot tartalmaznak, mint a kulturális emlékezet eseményei (honfoglalás, I. István, tatárjárás, török hódoltság, Osztrák-Magyar Monarchia) ($Wald^{\wedge} = 11,963$; $df = 1$; $p = 0,001$) (1. ábra). Ez az eredmény azonban a Trianon és a holokauszt eseményekben található magas kognitív állapotgyakoriságnak köszönhető. Míg az általános iskolai tankönyvekben a kulturális emlékezet eseményei szignifikánsan több kognitív állapotot tartalmaznak ($Wald^{\wedge} = 24,497$; $df = 3$; $p < 0,001$), a kommunikatív emlékezet esetében nem találtunk jelentős eltérést a kognitív állapotok gyakoriságát illetően a két tankönyvtípus között.

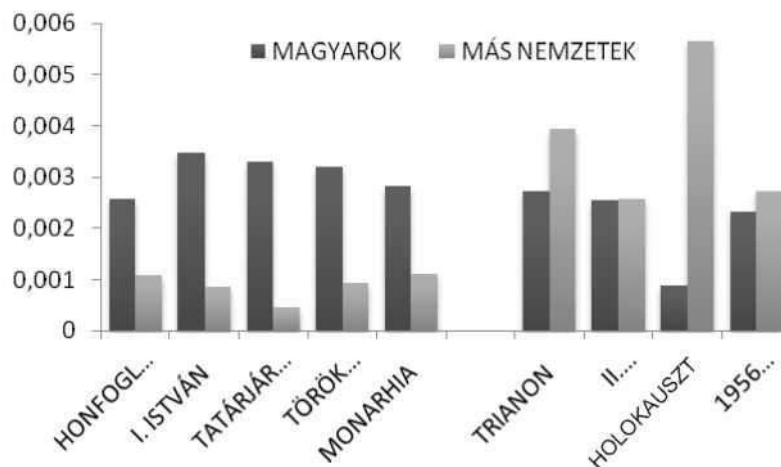

1. ábra. Kognitív állapotok eloszlása a tankönyvekben az emlékezet függvényében

A tankönyvek és a naiv történelem történetek között nem találtunk különbséget a kulturális emlékezet tekintetében. Azonban míg a tankönyvek esetén a kulturális emlékezethez képest a kommunikatív emlékezet eseményeiben jelentősen több kognitív állapot fordul elő (MD= -0,407 (1) $p < 0,001$), ez a különbség nem volt kimutatható a naiv történelem történetekben.

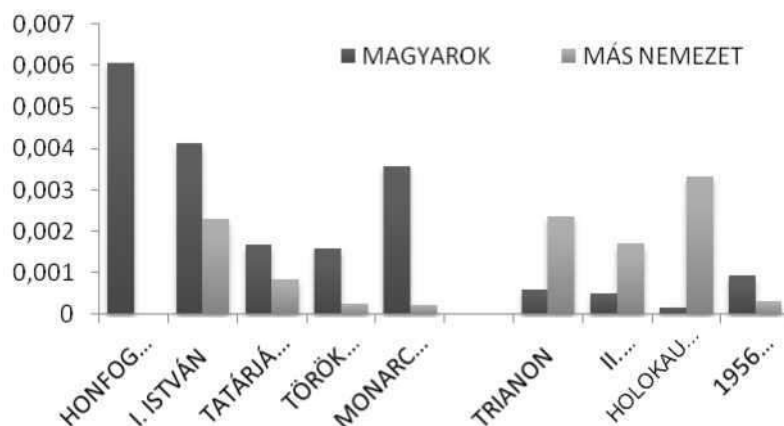
Csoportközi eloszlás az emlékezet és a szövegtípus alapján

A szövegek összehasonlítását tovább vizsgáltuk a csoportközi szinten is az emlékezeti formák tekintetében. Szignifikáns összefüggést találtunk a szöveg típusa (tankönyv vs. néphistóriai szöveg), a csoportközi eloszlás és az emlékezeti forma (kulturális vs. kommunikatív) között (Wald² = 60,125; df = 7; $p < 0,001$). Az eredmények szerint a tankönyvekben (MD = 1,198; df = 1; $p < 0,001$) és a naiv történelem történetekben is (MD = 1,914; df = 1; $p < 0,001$) a kulturális emlékezet részét képező eseményekben a magyar nemzeti csoporthoz szignifikánsan több kognitív állapot tartozik. Ugyanakkor, míg a tankönyvekben a magyar csoport kognitív állapotainak gyakorisága nem változik a történelmi idő tekintetében, a külső csoport állapotgyakorisága jelentősen megnő a kommunikatív emlékezeti eseményekben (MD = -1,107; df = 1; $p < 0,001$) (2. ábra).

2. ábra. Kognitív állapotok csoportközi eloszlása az emlékezet függvényében

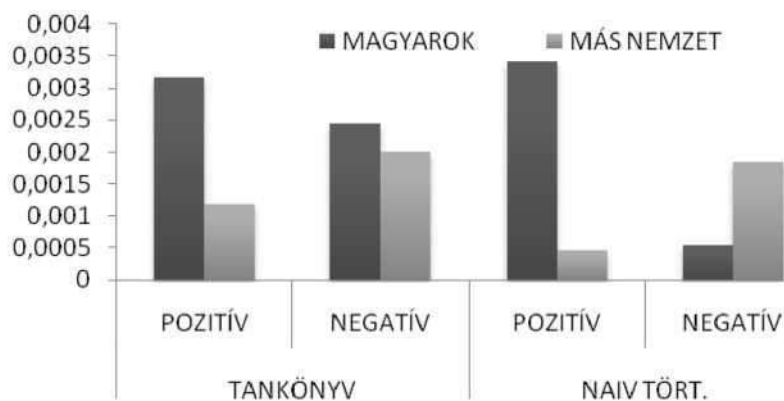
A naiv történelem történetekben a magyar csoport kognitív állapotainak gyakorisága a kulturális emlékezethez képest jelentősen csökken a kommunikatív emlékezet eseményeiben (MD = 1,834; df = 1; $p < 0,001$), míg a külső csoport kognitív állapotai jelentősen nőnek (MD = -1,449; df = 1; $p < 0,05$) (3. ábra).

3. ábra. Kognitív állapotok csoportközi eloszlása naiv történelem történetekben az emlékezet függvényében

Szövegtípusok elemzése valencia szerint

Külön megvizsgáltuk a szövegtípusok és a valencia közti kapcsolatot. Mind a két szövegtípus esetében szignifikáns összefüggést találtunk (tankönyv: $Wald^{\wedge}2 = 12,001$; $df = 3$; $p < 0,05$; naiv történet: $Wald^{\wedge}2 = 20,012$; $df = 3$; $p < 0,001$). A pozitív események esetében mind a két szövegtípusban szignifikánsan több kognitív állapot kapcsolódik a magyar csoporthoz (tankönyv MD = 0,979; $df = 1$; $p < 0,001$; naiv történetek MD = 2,024; $df = 1$; $p < 0,05$). Azonban míg a történelemkönyvekben a két csoport kognitív állapotgyakorisága között nincs különbség a negatív események tekintetében, a naiv történetekben a magyar nemzeti csoport kognitív állapotainak gyakorisága jelentősen csökken a külső csoporthoz képest (MD = -1,237; $df = 1$; $p < 0,05$) (4. ábra).

4. ábra. Kognitív állapotok eloszlása a történelmi események valenciája szerint a szövegtípus függvényében

MEGVITATÁS

A megfelelő történelmi gondolkodás kialakításában a történelemtankönyveknek, ha nem is kizárólagos, de meghatározó szerepe van. A történelem történetek nem pusztán elbeszélnek egy nép múltbeli eseményeit, hanem szerepet játszanak a nemzeti identitás áthagyományozásában, a csoporton belüli és a csoportközi helyzetek reprezentációjának és általában a történelmi események jelentésének kialakításában. Lévén, hogy az elbeszélő mód az emberi gondolkodás egyik alapvető formája (Bruner, 1986/2005), amikor az elbeszéléseinkben az eseményeket történetté alakítjuk, egyúttal értelmet is adunk a cselekvéseknek. A történész feladata, hogy a történeti források összefüggéseit, az implicit módon bennük rejlő következtetéseket és magyarázatokat koherens történetté alakítsa (White, 1997). A történész tehát ebben a folyamatban egy regényíróhoz hasonlítható, amennyiben alkalmazza a fikciós műfaj eszköztárát: bizonyos eseményeket kiemel, másokat háttérbe szorít, változtatja a nézőpontot, a viselkedések mögött motívumokat keres.

A nézőpont odaítélése, azaz annak kérdése, hogy egy adott esemény kinek, melyik nemzetnek a perspektívájából kerül ábrázolásra, lényeges következményekkel jár a csoportközi helyzet értelmezésében. Laboratóriumi körülmények között számos szociálpszichológiai vizsgálat kimutatta, hogy a külső csoport perspektívájának figyelembevétele a korábbi sztereotípiák felülvizsgálatát eredményezi (Batson és mtsai, 1997; Vescio és mtsai, 2003), és ezáltal elősegíti a csoportközi attitűdök pozitív irányú változását (Galinsky és Moscovitz, 2000). A narratív perspektíva a kognitív állapotok megjelenítése révén olyan történetírói eszköz, ami elengedhetetlen a megfelelő történelmi gondolkodás kialakításához. A cselekvések mögött megjelenő közvetlen tudati megfontolások explicit ábrázolása megakadályozza az adott történelmi helyzet és a cselekvés sztereotipikus, sémaszerű értelmezését.

Vizsgálatunkban arra voltunk kíváncsiak, hogy egyrészt a történelemtankönyvek hogyan alkalmazzák a perspektíva narratív eszközét - a kognitív állapotok nyelvi megjelenítését - az esemény valenciájának és az esemény idejének függvényében. Másrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy megtalálhatók-e a perspektíva hasonló mintázatai a naiv történelem történetekben is.

Elvárásainknak megfelelően a magyar szereplők kognitív állapotai átlagosan meghaladták a külső csoport kognitív állapotaira vonatkozó nyelvi kifejezések számát. Ez az eredmény még kifejezettebb az általános iskolai tankönyvek esetében, ahol a történelmi gondolkodás kialakításához az életkor sajátosságainak figyelembevétele mellett szükségszerű az identitáskonstrukció narratív közvetítése a kognitív állapotok explicit megjelenítése által.

A kognitív állapotok gyakorisága összefüggésben áll a történelmi események idejével is. A kulturális emlékezet részét képező eseményekben tapasztalt magas kognitív állapotgyakoriság a csoportidentitás folytonosságát közvetíti. Azáltal, hogy a kognitív állapotok nyelvi megjelenítésén keresztül az olvasó betekintést nyerhet a régmúlt történelmi események szereplőinek tudatába, a múlt és a jelen

között lévő konnektív struktúra a befogadó és az esemény közti kapcsolat révén a folytonosság érzetét biztosítja. Másrészt a kognitív állapotok gyakorisága elősegíti az események elaborációját, ami a közelmúlt még vitatott eseményeinek megértéséhez nyújt támogatást. Az eredményeink azt mutatják, hogy a tankönyvek mind a két elvárásnak próbálnak eleget tenni: egyszerre biztosítják a régmúlt események folytonosságát - a magyar csoportnak tulajdonított magas kognitív állapotgyakorisággal - és a közelmúlt eseményeinek intellektuális megértését a csoportközi helyzetek kölcsönös perspektívája révén. Ez utóbbi az események valenciájától függetlenül megjelenik a történelemtankönyvekben, a negatív kimenettel járó eseményekben is igyekszik bemutatni a külső csoport perspektíváját (Trianon, holokauszt, II. világháború).

Az eredmények szerint a naiv történelem történetekben a kognitív állapotok gyakorisága nem változik az emlékezet tekintetében, ugyanakkor a csoportközi eloszlás szempontjából vizsgálva az adatokat láhattuk, hogy míg a kulturális emlékezet eseményeiben a magyar csoport kognitív állapot dominanciája jellemző, a kommunikatív emlékezet eseményeiben a külső csoport perspektívája érvényesül. Még kifejezettebb az eredmény az események valenciája tekintetében: míg a pozitív eseményekben a magyar csoport perspektívája, a negatív eseményekben a külső csoport nézőpontja hangsúlyosabb. Részletesebben megvizsgálva az adatokat azt tapasztaltuk, hogy a naiv történelem történetekben a kognitív állapotok negatív propozicionális tartalommal párosulnak („A Hitler vezette németek gyűlölték a zsidókat, és úgy gondolták, legjobb lesz kiirtani az egész népet”), ami a kölcsönös perspektíva felvétel által implikált kognitív elaboráció helyett valószínűsíthető, hogy inkább a felelősség kihangsúlyozását eredményezi.

Összességében az eredmények azt mutatják, hogy a tankönyvek esetében igény mutatkozik arra, hogy a negatív események csoportközi konfliktusait a kölcsönös perspektíva odaítélésével implicit módon megpróbálják csökkenteni, azonban ez nem jelenik meg a naiv történelem történetekben. Noha a történelemtankönyvek szerepe vitathatatlan a történelmi gondolkodás formálásában, az eredményekből kitűnik, hogy a társadalomban reálisan élő identitásszükséglet másfajta eseményreprezentációt implikál.

2. Vizsgálat

Az előző vizsgálat eredményeiből kiindulva megvizsgáltuk a kognitív állapotok propozicionális tartalmának csoportközi viszonyokban betöltött szerepét. Azt feltételeztük, hogy a kognitív állapotok propozicionális tartalmának valenciája befolyásolja a felelősségtulajdonítást, valamint a szituatív és a diszpozicionális attribúciót. A kognitív állapotok nyelvi kifejezései, valamint a hozzájuk kapcsolódó semleges propozicionális tartalmak elősegítik a narratív perspektíva felvételt, ami feltételezésünk szerint növeli a szituatív tényezők figyelembevételét a cselekvések magyarázatában, ugyanakkor csökkenti a diszpozicionális attribúció valószínűségét, ezáltal csökkentve a cselekvő felelősségét negatív kimenetelű

cselekvés esetén. Továbbá a korábbi vizsgálatok eredményei alapján feltételeztük, hogy a semleges propozicionális tartalmak pozitívan módosítják a csoportra vonatkozó meglévő sztereotip elképzeléseket.

A vizsgálat menete

A vizsgálatban $N = 64,18$ és 31 év közötti ($M = 22,05$; $SD = 2,228$) személy vett részt, akik a Pécsi Tudományegyetem hallgatói. A vizsgálati személyek nemi megoszlás szerint: 26 férfi és 38 nő.

A vizsgálati személyek előzetesen egy rövid történetet olvashattak egy fiktív dél-amerikai törzsi konfliktusról, amiben a törzsfőnök halála után a két fia csatá- rozott a hatalomért, ami az egyikük győzelmével zárult. A történet kialakításában fontos szempont volt, hogy a résztvevőknek ne legyen semmiféle előzetes ismeretük a szereplőkkel kapcsolatban, ami a válaszadásukban befolyásolná őket. Ezt követően a vizsgálati személyeket véletlenszerűen, de a nemek arányát fenntartva két csoportba osztottuk. Mind a két csoport 10-10 állítást olvashatott arról a törzsi csoportról, aki végül megszerezte a hatalmat.

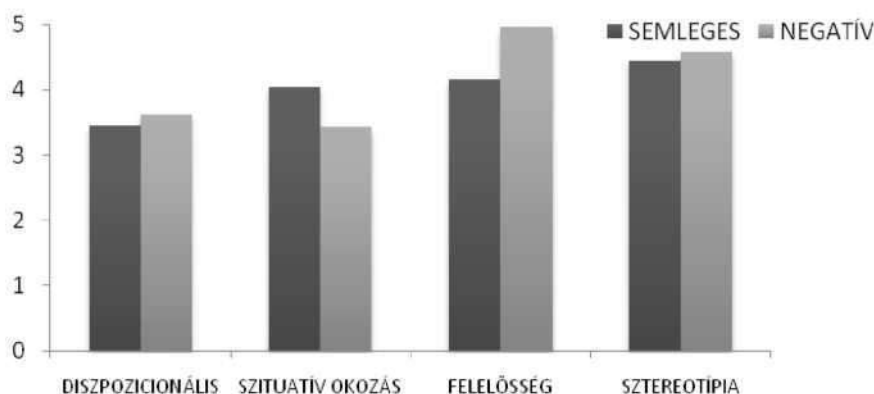
A kognitív állapotokat tartalmazó állítások csupán a propozicionális tartalmukban tértek el egymástól. Az egyik csoport semleges, leíró igéket tartalmazó állításokat olvashatott („*Pamoku úgy gondolta, hogy megtalálta a megoldást.*”), míg a másik csoport esetében negatív interpretatív igéket tartalmaztak a kognitív állapotot követő propozicionális tartalmak („*Pamoku úgy gondolta, hogy a csivicsék leigázása a megoldás.*”).

A manipulációt követően ellenőrző állításokkal mértük a felelősségtulajdoni- tás („*A yamoluk tehetők felelőssé a háborúért.*”), a szituatív attribúció („*Pamokunak nem volt más választása, csak a háború.*”) a diszpozicionális attribúció („*A yamoluk agresszívek*”), valamint a sztereotip nézetek változását („*A yamoluk fejletlen, civilizálatlan törzs.*”) (1. Melléklet). A vizsgálati személyeknek minden állítás esetében egy 7 fokú Likert-skálán kellett jelezniük az egyetértésük mértékét.

EREDMÉNYEK

Az eredmények alapján elmondható, hogy azok a személyek, akik a semleges propozicionális tartalmú állításokat olvasták ($M = 4,15$; $SD = 1,387$), kevésbé tartották felelősnek a történet szereplőit (yamolok csoportja) ($t(62) = -2,036$; $p < 0,05$) a negatív propozicionális tartalmú állításokat olvasó személyekhez képest ($M = 4,96$; $SD = 1,767$). A semleges propozíciókat olvasó személyek ($M = 4,04$; $SD = 0,824$) a szituatív okokat jelentősebbnek tartották a helyzet magyarázatában, mint a negatív propozicionális állításokat olvasó személyek ($M = 3,44$; $SD = 0,678$) ($t(62) = 3,051$; $p < 0,05$). Alátámasztva Vescio és munkatársai (2003) eredményeit, a szituatív magyarázatok alkalmazása nem mutatott együttjárást a diszpozicionális okok csökkenésével a semleges propozíciókat olvasó csoport esetében. Noha a kí

sérleti személyek úgy gondolták, hogy a helyzet kényszere nagymértékben magyarázza a történetben szereplő csoport viselkedését, azonban ettől eltekintve a negatív tulajdonságokat éppúgy jellemzőnek találták a csoportra nézve, mint a negatív propozicionális állításokat olvasó személyek (5. ábra).

5. ábra. Semleges és negatív propozicionális tartalmakat olvasó csoportok közti különbség az attribúció, a sztereotípiát és felelősségtulajdonítás függvényében

Nem várt eredmény, hogy a sztereotípiát tekintetében nem kaptunk szignifikáns különbséget a két csoport között. A semleges propozicionális tartalom nem csökkentette a sztereotíp nézetek alkalmazását. A sztereotíp nézetek változását három állítással mértük, amelyek a törzsi társadalmakra vonatkozó leíró vagy negatív értékelő tulajdonságokat tartalmaztak (*A yamoluk fejletlen, civilizálatlan törzs, vagy a yamoluk még mindig hisznek a törzsi hiedelmekben*). Feltételezésünk szerint a sztereotípiában azért nem történt változás, mert a harci helyzetre vonatkozó leíró propozicionális tartalmak a törzsi létformában teljesen relevánsak. Ennek megfelelően a helyzetre vonatkozó sztereotíp-konzisztens információk nem indokolták a csoportra vonatkozó sztereotíp nézetek feladását.

ÖSSZEFOGLALÁS

A kognitív állapotok nyelvi kifejezései olyan implicit szemantikai eszközök, amelyek a szubjektívizáció révén (Bruner, 1986/2005) befolyásolják a befogadó és a történet szereplői közti kapcsolat minőségét, és egyben megkönnyítik a történeti helyzet megértését. A szociálpszichológiai vizsgálatok eredményei rámutattak arra, hogy a perspektíva felvétel nem csupán a megfelelő társas működés elengedhetetlen feltétele, de a csoportközi attitűdök megváltoztatásában is lényeges szerepet játszik. Jelen kutatásunkban a kognitív állapotok nyelvi kifejezéseit történelmi kontextusban vizsgáltuk a csoportközi viszonyok és az identitásközvetítés szempontjából.

A szociálpszichológiai laboratóriumi vizsgálatok eredményeivel összhangban kimutattuk, hogy a perspektíva narratív eszközei lényeges szerepet játszanak a csoportközi helyzet jelentésének kialakításában. Ugyanakkor arra is rámutattunk, hogy a kognitív állapotok nyelvi kifejezései az identitásközvetítés és a csoportközi viszonyok megítélése szempontjából összetettebb funkcióval rendelkeznek. Történelmi kontextusban a saját csoport kognitív állapotainak megjelenítése a csoportidentitás folytonosságának fenntartásában lényeges szerepet játszik. A régmúlt történelmi események saját csoport nézőpontjából történő bemutatása nem csupán a tankönyvekben, hanem a naiv történelem történetekben is megjelent.

Emellett az események valenciájának vizsgálata kapcsán rámutattunk arra, hogy a pozitív eseményekben a saját csoport belső állapotainak hangsúlyozása a pozitív csoportidentitás fenntartását támogatja, míg a negatív eseményekben a külső csoport kognitív állapotainak dominanciája a hozzá kapcsolódó negatív propozicionális tartalommal a felelősségvállalás eltolását jeleníti meg - ez utóbbit kísérletileg is igazoltuk.

IRODALOM

- Angvik, M., von Borries, B. (1997): *A Comparative European Survey on Historical Consciousness and Political Attitudes among Adolescents*. Hamburg, Korber-Stiftung.
- Aron, A., Aron, E. N., Tudor, M., Nelson, G. (1991): Close relationships as including other in the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 241-253.
- Ashby, R., Lee, P. (1987): Children's concepts of empathy and understanding in history. In: C. Portal (ed.), *The History Curriculum for Teachers*. London, UK, Falmer, 62-88.
- Assmann, J. (1999): *A kulturális emlékezet*. Budapest, Atlantisz.
- Bal, M. (1985): *Narratology. Introduction to the Theory of Narrative*. Toronto, University of Toronto Press.
- Batson, C. D. (1991): *The Altruism Question: Towards a Social Psychological Answer*. Hillsdale, NJ, Erlbaum.
- Batson, C. D. (1994): Prosocial motivation: Why do we help others? In: A. Tesser (ed.), *Advanced Social Psychology*. Boston, McGraw-Hill, 333-381.
- Batson, C. D., Early, S., Salvarini, G. (1997): Perspective taking: Imagining how another feels versus imagining how you would feel. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(7), 751-758.
- Berlin, I. (1966): The concept of scientific history. In: W. H. Dray (ed.), *Philosophical Analysis and History*. New York, Harper and Row.
- Berti, A. E., Baldin, I., Toneatti, L. (2009): Empathy in history. Understanding a past institution (ordeal) in children and young adults when description and rationale are provided. *Contemporary Educational Psychology*, 34(4), 278-288.
- Bruner, J. (1986): *Actual Minds, Possible Worlds*. Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Bruner, J. (2005): *Valóságos elmék, lehetséges világok*. Budapest, Új Mandátum.
- Collingwood, R. G. (1987): *A történelem eszméje*. Budapest, Gondolat.
- Connerton, P. (1989): *How Societies Remember*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Davis, O. L., Jr. (2001): In pursuit of historical empathy. In: O. L. Davis Jr., E. A. Yeager, S. J. Foster (eds), *Historical Empathy and Perspective Taking in the Social Studies*. Oxford, UK, Rowman & Littlefield, 1-12.
- Davis, M. H., Conklin, L., Smith, A., Luce, C. (1996): Effect of perspective taking on the cognitive representation of persons: A merging of self and other. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 713-726.

- Duan, C., Hill, C. E. (1996): The Current State of Empathy Research. *Journal of Counseling Psychology*, 43(3), 261-274.
- Fiske, S. T., Taylor, S. E. (1991): *Social Cognition*. New York, McGraw-Hill.
- Froster, E. M. (1927): *Aspects of the Novel*. New York, Harcourt.
- Galinsky, A. D., Moskowitz, G. B. (2000): Perspective taking: Decreasing stereotype expression, stereotype accessibility, and in-group favoritism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 708-724.
- Gerrig, R. J. (1990): The construction of literary character: A view from cognitive psychology. *Style*, 24, 380-392.
- Gladstein, G. A. (1983): Understanding empathy: Integrating counseling, developmental, and social psychology perspectives. *Journal of Counseling Psychology*, 30, 467-482.
- Hamilton, D. L., Trolie, T. K. (1986): Stereotypes and stereotyping: An overview of the cognitive approach. In: J. Dovidio, S. Gaertner (eds), *Prejudice, Discrimination, and Racism*. Orlando, FL, Academic Press, 127-163.
- Hogan, P. C. (2001): The epilogue of suffering: Heroism, empathy, ethics. *SubStance*, 30, 119-143.
- Jones, E. E., Nisbett, R. E. (1971): The actor and the observer: Divergent perceptions of the causes of behavior. In: E. E. Jones (ed.), *Attribution: Perceiving the Causes of Behavior*. Hillsdale, NJ, Lawrence Erlbaum, 79-94.
- Keen, S. (2006): A theory of narrative empathy. *Narrative*, 14(3), 207-236.
- Knight, P. (1989): Empathy: Concept, confusion and consequences in a national curriculum. *Oxford Review of Education*, 15, 41-53.
- László János, Ehmann Bea, Imre Orsolya (2002): Történelem történetek: a történelem szociális reprezentációja és a nemzeti identitás. *Pszichológia*, 22(2), 147-161.
- László János (2005): *A történelem tudománya: Bevezetés a narratív pszichológiába*. Budapest, Új Mandátum.
- László János, Vincze Orsolya (2001): Az újdonság varázsa és a történet öröme. In: Pléh Csaba, László János, Oláh A. (szerk.), *Tanulás, kezdeményezés, alkotás*. Budapest, Eötvös Kiadó, 105-116.
- Lee, P., Ashby, R. (2001): Empathy, perspective taking and rational understanding. In: O. L. Davis, E. A. Yeager, S. J. Foster (eds), *Historical Empathy and Perspective Taking in the Social Studies*. Lanham, Rowman & Littlefield, 21-25.
- Lee, P. J., Dickinson, A., Ashby, R. (1995): Just another emperor. Understanding action in the past. *International Journal of Educational Research*, 27(3), 233-244.
- Liu, J. H., László János (2007): A narrative theory of history and identity: Social identity, social representations, society and the individual. In: G. Moloney, I. Walker (eds), *Social Representations and Identity: Content, Process, and Power*. London, Palgrave Macmillan, 85-107.
- Macrae, C. N., Bodenhausen, G. V., Milne, A. B. (1995): The dissection of selection in person perception: Inhibitory processes in social stereotyping. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 397-407.
- Mead, G. H. (1932): *The Philosophy of the Present*. LaSalle, Open Court.
- Moore, D. A. (2005): Myopic biases in strategic social prediction: Why deadlines put everyone under more pressure than everyone else. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 668-679.
- Pennebaker, J. W., Banasik, B. (1997): On the creation and maintenance of collective memories: History as social psychology. In: J. W. Pennebaker, D. Paez, B. Rimé (eds), *Collective Memory of Political Events: Social Psychological Perspectives*. Mahwah, NJ, Erlbaum Publishers.
- Pettigrew, F. T. (1979): The ultimate attribution error: Extending Allport's cognitive analysis of prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 5(4), 461-476.
- Pettigrew, T. F. (1997): Generalized intergroup contact effects on prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 173-185.
- Piaget, J. (1932): *The Moral Judgment of the Child*. London, Kegan Paul, Trench, Trubner and Co.
- Regan, D. T., Totten, J. (1975): Empathy and attribution: Turning observers into actors. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32, (5), 850-856.
- Richardson, D. R., Hammock, G. S., Smith, S. M., Gardner, W. et al. (1994): Empathy as a cognitive inhibitor of interpersonal aggression. *Aggressive Behavior*, 20(4), 275-289.
- Rothbart, M., John, O. P. (1985): Social categorization and behavioral episodes: A cognitive analysis of the effects of intergroup contact. *Journal of Social Issues*, 41, 81-104.

- Savitsky, K., Van Boven, L., Epley, N., Wight, W. (2005): The unpacking effect in responsibility allocations for group tasks. *Journal of Experimental Social Psychology*, 41, 447-457.
- Schissler, H., Soysal, Y. N. (2005): *The Nation, Europe, and the World*. Oxford, Berghahn.
- Shemilt, D. (1984): Beauty and the philosopher: Empathy in history and the classroom. In: A. K. Dickin-son, P. J. Lee, P. J. Rogers (eds), *Learning History*. London, Falmer Press.
- Silberstein, M. (2005): *Nooj Manual*. Paris, Université de Franche-Comté.
- Stephan, W. G., Finlay, K. (1999): The role of empathy in improving intergroup relations. *Journal of Social Issues*, 55(4), 729-743.
- Uspenszkij, B. (1984): *A kompozíció poétikája*. Budapest, Európa.
- van Peer, W., Maat, H. P. (2001): Narrative perspective and the interpretation of characters' motives. *Language and Literature*, 10(3), 229-241.
- Vescio, T. K., Biernat, M. (1999): When stereotype-based expectancies impair performance: The effect of prejudice, race, and target quality on judgments and perceiver performance. *European Journal of Social Psychology*, 29, 961-969.
- Vescio, T. K., Sechrist, G., Paolucci, M. P. (2003): Perspective taking and prejudice reduction: The medi- ational role of empathy arousal and situational attributions. *European Journal of Social Psychology*, 33, 455-472.
- Vincze Orsolya, László János (2006): A mentális igék szótára, valamint alkalmazása az automatikus tar- talomelemzésben. IV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia, Szeged.
- Weber, R., Crocker, J. (1983): Cognitive processes in the revision of stereotypic beliefs. *Journal of Perso- nality and Social Psychology*, 39, 961-977.
- Wittenbrink, B., Gist, P. L., Hilton, J. L. (1997). Structural properties of stereotypic knowledge and their influences on the construal of social situations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 526-543.
- White, H. (1997): *A történelem terhe*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Yeager, E. A., Foster, S. J. (2001): The role of empathy in the development of historical understanding. In: O. L. Davis, E. A. Yeager, S. J. Foster (eds), *Historical Empathy and Perspective Taking in the Social Studies*. Lanham, Rowman & Littlefield, 13-20.

1. MELLÉKLET

1. A yamoluk tehetősek felelőssé a háborúért.
2. Pamokunak lehetett volna más választása is arra, hogy a helyzetet megoldja.
3. A yamoluk azért támadták meg a csivicséket, mert a csivicsék veszélyeztették az életüket.
4. Pamokunak nem volt más választása, csak a háború.
5. A yamoluk fejletlen, civilizálatlan törzs.
6. A yamoluk a primitív törzsekre jellemző módon viselkedtek.
7. A yamoluk még mindig hisznek a törzsi hiedelmekben.
8. Pamoku hataloméhes volt, ezért akarta megszerezni testvére területeit.
9. A yamoluk agresszívek.

Orsolya Vincze, Gabriella Rein

NARRATIVE FOUNDATION OF INTERGROUP DISCRIMINATION AND TOLERANCE: COGNITIVE STATES IN HISTORICAL NARRATIVES AND THEIR ROLE IN REDUCING OR INCREASING INTERGROUP CONFLICT

Structural-compositional qualities of history narratives reveal psychological qualities of construction of national identity including intergroup relations. In addition to their role in mediating facts about the history of a nation, they also define ways of thinking about events through the way they represent these events. They provide not only a description of events but, by means of their narrative characteristics, they place events in a particular perspective. Cognitive states appearing in narratives are subtle means of mediating representation of intergroup relations and conflicts. Moreover, they also have a power to reduce the perceived intergroup conflicts by perspective taking process. In experimental setting the role of perspective taking in reducing attribution errors in interpersonal context (Jones and Nisbett, 1987; Regan and Totten, 1975) and reducing intergroup conflicts has been confirmed by several studies (Galinsky & Moskowitz, 2000; Vescio, Sechrist, & Paolucci, 2003; Galinsky & Ku, 2004). Linguistic expressions of the character's cognitive states help to establish a relation between the character and the reader by facilitating perspective-taking.

History textbooks are canonical forms of culturally transmitted knowledge of history. Public history, however, often does not overlap with canonical history. We set out to study different forms of cognitivisation in the two types of historical narratives seeking answers to questions how does each of them utilize the discourse strategy of cognitivisation in presenting historical intergroup conflicts.

We analysed nine historical events in contemporary Hungarian history school books comparing them with N=500 folk history stories concerning the same historical events. Distribution of linguistic cognitive states between ingroup and out groups was studied in relation with the valence of the events (positive vs negative from the perspective of the Hungarian ingroup) and temporal distance. Results show that while schoolbooks try to reduce the perceived intergroup conflicts by facilitating perspective taking through cognitivisation, the high frequency of cognitive states in folk history stories of negative events has an opposite effect. The propositional content of the cognitive states assigned to out groups served to stress the responsibility of outgroups for the negative event, thereby contributing to the persistence of the conflict.

Keywords: empathy, narrative perspective-taking, intergroup attitudes, stereotype

A csoportközi értékelés mint a csoporttrauma érzelmi feldolgozásának indikátora a nemzeti történelem elbeszéléseiben

Csertő István¹, László János^{2,3}

VIII. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia,

MSZNY 2011. Konferencia helye, ideje: Szeged, Magyarország, 2011.12.01-2011.12.02.

Szeged: Szegedi Tudományegyetem, 2011. pp. 211-222.

¹ Pécsi Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet H-7624 Pécs, Ifjúság útja 6. csertopi@gmail.com ² Magyar Tudományos Akadémia, Pszichológiai Kutatóintézet H-1132 Budapest, Victor Hugó utca 18-22.

³ Pécsi Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet H-7624 Pécs, Ifjúság útja 6. laszlo@mtapi.hu

Kivonat: Egy hosszúsági tartalomlelemzéses vizsgálatban a csoportközi értékelés mintázatait tártuk fel 1920 és 2000 között kiadott magyar középiskolai történelemtankönyvek trianoni békeszerződésről szóló narratíváiban. A történelmi idő előrehaladtával változó narratív konstrukciókban a külső és a saját csoportra vonatkozó értékelések olyan eloszlási mintázatait tártuk fel három szemantikai dimenzióban, amelyek a pozitív csoportidentitást fenyegető traumatisztikus esemény érzelmi feldolgozására jellemzőek. A szövegelemzést a NARRCAT (Narrative Psychological Content Analytical Tool) számítógépes tartalomlelemző eszköz csoportközi értékelés moduljával végeztük, melyet a PTE Pszichológiai Intézet és az MTA Pszichológiai Kutatóintézet közös narratív pszichológiai kutatócsoportja fejlesztett ki. A komplex elemzőeszköz a NoJ nyelvtechnológiai rendszerben működik, amely lehetővé teszi meghatározott, szószint feletti nyelvi alakzatok azonosítását nagy terjedelmű szövegbázisokban.

1 A nemzeti történelem mint a csoportidentitás narratív konstrukciója

Ahogy az egyén élettörténeti beszámolója az egyéni identitás tükrét nyújtja, úgy a csoporttörténeti elbeszélések a csoportidentitás állapotairól és folyamatairól tájékoztatnak [2, 3]. A csoport múltjára, jelenére és jövőjére vonatkozó elbeszélések a csoportot érintő események és a csoportközi viszonyok terén interpretációs módokat implikálnak. A nemzeti történelem narratívái a társadalmi kommunikációban mint természetes közegben létrejövő csoporttörténeti elbeszélések, amelyek gazdag terepet nyújtanak a csoportidentitás és a csoportközi viszonyok dinamikájának vizsgálatára. A narratívák nyelvi-kompozíciós tulajdonságai révén olyan, a csoportközi viszonyokra és csoportfolyamatokra vonatkozó elméletek ellenőrizhetők, illetve árnyalhatók, ame

lyek esetében a nemzeti csoportok történeti dimenziója jelentős tényező a jelenségek megértése szempontjából [3],

2 Nemzeti trauma, nemzeti identitás és kollektív feldolgozás

A nemzeti identitás a közös múlt narratív konstrukciója, melyet a társadalmi megosztás révén minden csoporttag birtokol. Jelen kutatás értelmezési keretében a nemzeti traumák olyan csoportközi konfliktusok eredményei, melyek a nemzeti identitás alkalmazkodóképességének határait meghaladó mértékű sérülését okozzák, s így újrászervezése válik szükségessé. A nemzeti trauma kollektív elaborációja az identitásnak azt az újrászervezését jelenti, amely a nemzeti történelem hosszú távú rekonstrukciós folyamatában valósul meg. E rekonstrukció célja a traumatikus esemény integrációja egy koherens és fenntartható csoportnarratívába.

A feldolgozott trauma narratívájának a következő feltételeket kell teljesítenie: (1) A traumatikus eseményt a múlt részeként reprezentálja, vagyis oly módon, hogy az eseménynek nincs közvetlen relevanciája az érintett csoportokkal fenntartott viszonyok jelenbeli alakulására. (2) A narratíva koherens, azaz következetesen illeszkedik a történelem eseményeinek láncolatába, valamint a csoporton belül általánosan elfogadott (kanonizált) konstrukció. (3) A narratíva egy fenntartható identitás része, ami azt jelenti, hogy hozzájárul egy pozitívan értékelt nemzeti azonosságtudat fenntartásához, ugyanakkor harmonikus viszonyban áll az érintett csoportokkal fenntartott jelenbeli viszonyokkal.

3 Csoportközi értékelés és traumafeldolgozás

3.2 Csoportközi értékelés és csoportidentitás

A csoportközi értékelés a narratív identitáskonstrukció lényeges nyelvi eszköze, amely az elbeszélte történelmi eseményeket és azok szereplőit jelentésteli és koherens reprezentációvá szervezi. A csoportközi értékelések explicit szociális ítéletek, melyek az eseményben érintett csoportokat, illetve azok képviselőit értékelik. Ezek lehetnek (1) nekik tulajdonított, illetve tetteiket jellemző pozitív és negatív tulajdonságok (pl. *bölcs, jogtalan*), (2) a rájuk irányuló érzelmi reakciók és viszonyulások (*csodál, megvet*), (3) a cselekvéseikre vonatkozó, értékelő jellegű interpretációk (a tényszerű leírás helyett vagy mellett; *vitézkedik, kizsákmányol*), és (4) a jutalmazás és büntetés, illetve elismerés és kritika aktusai (*éljenez, tiltakozik*).

A csoportközi értékelés alapvető szerepet játszik a pozitív szociális identitás fenntartásában. A szociális identitás elmélete [14, 15] azon a tézisen alapul, hogy az egyének önazonosságukat jelentős mértékben azoktól a csoportoktól nyerik, melyeknek tartósan tagjai, és amelyek életükben meghatározó szerepet töltenek be. Egy pozitívan értékelt tagsági csoport pozitív önértékelést és a valahová tartozás biztonságát nyújtja az egyén számára. A szociális identitás azonban nem abszolút, hanem relációs kategória: a saját csoport értékét más, vele azonos típusú külső csoportoktól való pozitív

megkülönböztetettsége adja. A pozitív szociális identitás igénye csoportközi összehasonlításhoz és elfogultsághoz vezet, azaz a saját csoport fel- és a külső csoport leértékeléséhez, amely megjelenhet sztereotipizálásban, diszkriminatív viselkedésben vagy agresszív versengésben [9, 8, 7]. Az értékelésbeli elfogultság a csoport jólétét fenyegető, kiélezett konfliktushelyzetekben felerősödik, megerősítve a csoportkohéziót és a kollektív azonosságtudatot. Kísérletek demonstrálták, hogy az elfogultság a verbális viselkedést is befolyásolja [11].

3.2 A csoportközi értékelés traumafeldolgozásra vonatkozó mutatói

Narratív pszichológiai megközelítésben a csoportidentitást ért trauma kollektív feldolgozása olyan narratív rekonstrukciós folyamat, amely az elfogadhatatlan veszteségélmény narratív leképezésével indul, majd a lezárt múlthoz tartozó, a csoporttörténet egészéhez koherens módon illeszkedő és a fenntartható, pozitív azonosságtudathoz hozzájáruló narratívához vezet. A jelen tanulmány tárgyát képező feltevés szerint a narratív csoportközi értékelés legalább három olyan jelentésszinttel bír, amelyek feltételezhetően a traumafeldolgozás folyamatának lényeges eszközévé teszik. Az alábbiakban e három, a narratívákban mennyiségileg mérhető dimenziót és a feldolgozási folyamatra vonatkozó implikációikat határozzuk meg.

Az egyes dimenziókat mindhárom esetben több különböző tartalmi kategória gyakorisági eloszlása, az ezekből létrejövő mintázat jelenti, nem pusztán egyetlen kategória előfordulási gyakorisága. A feldolgozási folyamattal való összefüggésüket oly módon határozzuk meg, hogy a feldolgozatlan és a feldolgozottság felé tartó trauma konstrukciójára jellemző mintázatok közötti különbségeket definiáljuk.

1) Csoportközi elfogultság: pozitív és negatív valencia

A feldolgozatlan trauma konstrukciójában szignifikáns aszimmetria jelenik meg a saját csoport és a külső csoportok értékelésében, a csoportközi elfogultság tendenciájának megfelelően: a saját csoport értékelését pozitív, a külső csoportét negatív túlsúly jellemzi. Ez a mintázat azt implicálja, hogy a saját csoportot nem terheli felelősség a traumatikus esemény bekövetkeztéért, nem vállalja annak következményeit, valamint jóvátételre tart igényt, hiszen a negatívan értékelt esemény felelőssége és jóvátétele a negatívan értékelt szereplőt terheli. Ebben a dimenzióban a feldolgozási folyamat előrehaladását az jelzi, hogy a csoportközi értékelés aszimmetriája csökken, a saját csoport összességében kevésbé pozitívan, a külső csoport pedig kevésbé negatívan értékelődik. E mintázat a negatív eseményért és következményeiért viselendő felelősség megoszlását implicálja. Egy önreflektív, a veszteségre külső, objektívebb nézőpontból tekintő perspektívát alkalmaz az elbeszélés, amely a trauma feldolgozásában fontos tényezőt jelent [6].

2) A jelenre vonatkozó relevancia hangsúlya: narrátori vs. szereplői értékelői perspektíva

A narrátor és a saját csoportot képviselő szereplők értékelései képviselik a csoport értékelő perspektíváját a történelmi narratívákban. Lényeges, hogy míg a narrátor a saját csoport jelenbeli perspektíváját képviseli az esemény vonatkozásában, addig a szereplők értékelései a múlthoz tartoznak, mivel maguk a szereplők is a múltbeli esemény részeként jelennek meg az elbeszélésben. A következő példák illusztrálják a narrátori és szereplői értékelés közti különbséget, lényegében azonos értékelő tartalom mellett. Narrátori értékelés: *A békefeltételek felháborítóan igazságtalanok voltak. Szereplői értékelés: A békefeltételeket az ország felháborodott tiltakozással fogadta.*

Feltevésünk szerint a csoporttrauma kezdeti konstrukciójában az értékelések viszonylag nagy hányadát (az időben később keletkezett narratívákhoz képest) a narrátor teszi. Ha ebben a perspektívában hangsúlyos a csoportközi értékelés, az az esemény jelenre vonatkozó relevanciáját, vagyis lezáratlanságát tükrözi. A feldolgozási folyamat során a narrátori értékelések aránya csökken a megelőző konstrukciókhoz képest, ami az esemény jelenre vonatkozó jelentőségének csökkenését implikálja, a jelen és múlt közti pszichológiai távolság növekedését, a rekonstrukciós folyamat az esemény lezárása felé tart.

3) Érzelmi fókusz: érzelmi vs. kognitív értékelés

A narrátor érzelmi és kognitív jellegű értékeléseinek relatív aránya az eseményhez való viszonyulás érzelmetelítettségének mutatója. Az érzelmi-kognitív megkülönböztetés alapja hasonló Pennebaker [6, 16] osztályozásához, amelyet traumatikus életeseményekről szóló egyéni beszámolók tartalomelemzésében használt. Ugyanakkor a csoportközi értékelés szűkebb metszetére vonatkozó vizsgálatunk olyan kategóriarendszert használt, amelyben az érzelmi kifejezések mellett a kódoló nyelvi intuícója alapján érzelmi reakciókat implikáló morális ítéletek is az érzelmi értékelések közé tartoznak (pl. *kegyetlen, hősiés*), míg a kognitív értékelések közt a kognitív mechanizmusokra utaló értékeléseken túlmenően (pl. *átgondolatlan, megfontolt*) helyet kapnak a racionális szempontú illetve általános, érzelmet nem vagy nem jellemzően implikáló értékelések (pl. *hibás, jó*).

Kollektív traumáról szóló csoporttörténeti szövegekben ahhoz hasonló tendencia várható, amit Pennebaker talált egyéni beszámolóiban: A narrátori értékelések körében kezdetben viszonylag nagy arányban szerepelnek érzelmileg telített értékelések, szemben a kognitív értékelésekkel, a kiértékelés érzelmi fókuszának megfelelően. A feldolgozási folyamat során az érzelmileg telített értékelések aránya csökken, szemben a kognitív értékelésekével, amely az érzelmi kontroll és a racionális belátás erősödését implikálja, így az eseményt tárgyként kezelő (s nem élményként megélő) külső, objektívebb perspektíva nagyobb mértékben érvényesül.

4 Vizsgálat: A csoportközi értékelés mint a csoporttrauma érzelmi feldolgozásának mutatója a trianoni béke tankönyvi narratíváiban

4.1 A trianoni béke mint nemzeti trauma

A narratív csoportközi értékelés és a traumafeldolgozási folyamat közti összefüggések vizsgálatához a trianoni békét választottuk releváns eseménynek. Az 1920-ban hatályba lépő trianoni békeszerződés a magyar történelem egyik fő traumája, melyet a nemzet a mai napig nem dolgozott fel maradéktalanul, ugyanakkor a szerződéskötés óta eltelt kilenc évtized elegendő idő arra, hogy a traumatizáció állapotából számottevő elmozdulás történjen a traumatikus esemény integrációja felé. A feldolgozás befejezeti enségére utal az, hogy a határon túli magyarok ügye sem Magyarországon, sem az érintett szomszédos országokban nem ért nyugvópontra, hogy hazánkban mind a mai napig vannak a béke revízióját szorgalmazó csoportosulások, és hogy Trianon története máig nem nyerte el kanonikus formáját. (A közelmúltban állami beavatkozás révén kísérelték meg egységesíteni a Trianonról szóló tananyagot a közoktatásban [5].)

A traumatikus eseményről szóló, 1920 után kiadott magyar történelem tankönyvek fejezetei kiváló szöveges adatbázist nyújtanak a csoportközi értékelés és kollektív traumafeldolgozás közti összefüggések ellenőrzésére. A békekötést közvetlenül követő időszaktól a jelenkorig kiadott tankönyvek Trianon-fejezeteinek hosszmetzeti elemzésével nyomon követhetővé válik a traumafeldolgozással összefüggésbe hozott nyelvi-szemantikai dimenziók változása, s e változások a feldolgozási folyamat keretében értelmezhetők.

4.2 Hipotézisek

A csoportközi értékelés és a feldolgozási folyamat összefüggésére vonatkozóan egyfajta nullhipotézist állítottunk fel alapfeltevésként. Azt feltételeztük, hogy a traumatikus veszteség elfogadásának folyamatát az időtényezőn kívül semmi egyéb nem befolyásolja, mintha légtüres térben, társadalmi vákuumban zajlana. Ennek előnye, hogy az értékelés mutatóira vonatkozóan egyértelmű predikciókat lehet tenni, s minden, ettől való jelentős eltérés az eredményekben olyan mozzanat hatásaként értelmezhető, amely a feldolgozás akadályaként jelenik meg.

A csoportközi értékelés három tartalmi dimenziójára vonatkozóan a 3.3 fejezetben leírt általános feltevések alapján a következő predikciókat tettük. Az (1) *értékelés csoportközi aszimmetriájával* mértéke az idő múlásával párhuzamosan csökken, azaz a saját csoport pozitív értékelése és a konfliktusos külső csoportok negatív értékelése egyaránt csökkenő tendenciát mutat. Az (2) *értékelői perspektívára* a narrátori értékelések aránya időben csökkenni fog, így a pszichológiai távolság jelen és múlt között fokozódó hangsúlyt kap a szövegekben. A (3) *narrátori értékelések tartalmára* az érzelmi értékelések aránya fokozatosan csökkenő tendenciát követ, az érzelmi fókusz dominanciája így csökken, míg a racionális belátásé nő.

4.3 Minta

Az Országos Széchényi Könyvtárban elérhető középiskolai tankönyvek adták a mintavétel bázisát. A hosszmetzeti elemzést szolgáló korpuszt 1920 és 2000 között kiadott középiskolai történelem tankönyvek Trianonról szóló fejezetei alkották. Ajelölt időszakon belül 10 éves felbontású mintavételt végeztünk: mindazon Trianon- fejezetek bekerültek a mintába, amelyek kerek esztendőkből (1920, 1930 stb.) kiadott tankönyvekben szerepeltek. Ily módon 1920 és 2000 között 10 alkorpuszt kaptunk, melyek számszerű értékelésmutatóiból kíséreltünk meg következtetéseket levonni a feldolgozási folyamatra vonatkozóan.

4.4 Eljárás

A szövegek elsődleges elemzése a NARRCAT számítógépes nyelvi elemzőeszköz értékelés moduljával történt. A NARRCAT moduljai a NooJ nyelvtechnológiai rendszerben működnek [10], amely több nyelvben lehetővé teszi nagy terjedelmű digitalizált szövegtörzsek morfológiai és szintaktikai elemzését, és erre épülő algoritmusok révén meghatározott nyelvi alakzatok azonosítását. Az értékelés modul az elemzést szolgáló, szófaj és valencia szerinti annotációs jegyekkel jelöli meg az értékelést hordozó kulcsszavakat, amelyek e szempontok szerint külön szótárakba kerültek. Az 1. táblázat rendszerezi a modul szótárait, az egyes szótárakra vonatkozó példákkal és elemszámokkal. Az értékelő kulcsszavak szófaj szerint lehetnek melléknevek, igék, főnevek és határozók. A melléknév- és igeosztályokat az MTA Nyelvtudományi Intézetének használati gyakoriság szerint összeállított digitális szótáraiból állítottuk össze, két független bíráló választásai alapján. A valencia szerinti pozitív és negatív értékelések külön szótárakba kerültek. Mivel az értékelések elsősorban tulajdonságokban, valamint cselekvésekben realizálódnak, melyeket melléknevekkel, illetve igékkel fejez ki a nyelv, így a főnév- és határozószótárakat az értékelő melléknevekből és igékből képzett főnevekből, illetve határozókból hoztuk létre. Ez az oka annak, hogy a szótárak elemszámai ismétlődést mutatnak. Az értékelő jellegű érzelmi, illetve mentális állapotokat a NARRCAT önálló érzelem modulja kezeli.

1. táblázat: Az értékelés modul szófaj és valencia szerinti osztályozott szótárai, példákkal és az egyes szótárak elemszámával.

Szófaj		Pozitív	db	Negatív	db
Melléknév		<i>bölcs</i>	317	<i>jogtalan</i>	582
Ige		<i>vitézkedik</i> <i>éljenez</i>	122	<i>kizsákmányol</i> <i>tiltakozik</i>	317
Főnév	Melléknévből	<i>bölcsesség</i>	317	<i>jogtalanság</i>	582
	Igéből	<i>éljenzés</i>	122	<i>tiltakozás</i>	317
Határozó	Melléknévből	<i>bölcsen</i>	317	<i>jogtalanul</i>	582
	Igéből	<i>éljenezve</i>	122	<i>tiltakozva</i>	317

Az értékelések referenciáinak azonosításához (ki kit értékel) és érzelmi-kognitív tartalom szerinti osztályozásához további, szoftveresen támogatott manuális elemzés

re van szükség. Jelenleg fejlesztések zajlanak e funkciók automatizálása céljából (a szereplőazonosítás korábbi fejleményeiről lásd [17]).

Az elemzés második fázisában a szövegben annotált értékeléseket az Atlas.ti elemzőszoftverrel [4] kódoltuk az értékelés tárgya (magyarok, Antant, Kisantant) és valenciája (pozitív, negatív), az értékelői perspektíva (narrátor, szereplő), valamint narratori értékelések esetében az értékelés tartalma (érzelmi, kognitív) szerint. Az értékelés tárgya szerinti kódoláskor a magyarok kategóriájába került a nemzet mint egész, és az azt képviselő csoportok, illetve egyéni szereplők, valamint a narrátor mint értékelő. Az Antant, illetve a Kisantant kategóriába került a két hatalmi csoport mint egész, az egyes tagnemzetek és az azokon belüli kisebb csoportok, illetve egyéni szereplők. A Valencia szerinti kódolás már az elemzés első, automatizált fázisában megtörtént. A perspektíva szerinti kódolásban narratori és szereplő perspektívát különítettünk el, aszerint, hogy ki értékeli a szövegben. Csak a magyarok perspektíváját képviselő értékeléseket vontuk be az elemzésbe, tehát a narrátor és a magyar szereplők értékeléseit. A tartalom szerinti kódolásban az érzelmi és kognitív kategóriákat különítettük el. E tekintetben a kódolást végző szerző egyéni nyelvi intuíciójára hagyatkozott.

4.5 Eredmények

4.5.1 Az értékelés csoportközi aszimmetriája (tárgy és Valencia)

Az adatelemzés első lépéseként az egyes csoportokra (magyarok, Antant, Kisantant) vonatkozó pozitív és negatív értékelések gyakoriságait vizsgáltuk. Mind a 10 alkorpusz esetében külön kimutatást készítettünk, ezek adták az adatértelmezés alapját. A csoportközi értékelés hasonlóságai szerint a 10 alkorpusz négy nagyobb szegmensre osztható: 1920-1940, 1950, 1960-1980, 1990-2000 (2. táblázat). Az adatok részletes elemzésére lentebb kerül sor (4.5.3 fejezet), de annyit szükséges itt megállapítani, hogy a négy szegmens által lefedett időszakok megközelítőleg megfeleltethetők négy egymást követő politikai érának: Horthy-korszak (1920-1940), Rákosi-korszak (1950), Kádár-korszak (1960-1980), Rendszerváltás utáni időszak (1990-2000). Ez azt sugallja, hogy a mindenkori uralkodó politikai ideológia rányomta bélyegét a Trianon-reprezentációkra. Az egyes politikai éráknak az eredmények értelmezése szempontjából releváns jellemzőit szintén lentebb ismertetjük (4.5.3 fejezet).¹

¹ A számszerű adatok eloszlása alapján megállapított korszakhatárokat természetesen nem úgy tekintjük, mint amelyek éles választóvonalat képeznek a változó történelemfelfogások között, azonban az évtizedes mintavételi felbontás nem engedi e felfogásbeli változások finomabb rekonstrukcióját. Ezzel együtt a különböző korszakok Trianon-reprezentációira vonatkozó megállapításainkat alapvetően érvényesnek fogadjuk el.

2. táblázat: Az évtizedenkénti eloszlások alapján kapott négy alkorpusz adatai: évtizedenkénti szószám, értékelés %-os aránya, értékelések eloszlása tárgy és valencia szerint (szövegterjedelemhez mért arányban, zárójelben a nyers gyakoriságok), perspektíva szerint, narrátori értékelések tartalom szerinti eloszlása.

Időszak	Szó/ év tized	Érté- kelés %	Tárgy / Valencia				Értékelői perspektíva		Narrátori értékelések tartalma	
			Külső csoportok		Magyarok		Nar- rátor	Sze- replő	Er- zelmi	Kog- nitív
			Póz.	Neg.	Póz.	Neg.				
1920-1940 Horthy	2951	1,5	1 (1)	66 (58)	49 (43)	16 (14)	104 (92)	12 dl)	71 (63)	33 (29)
1950 Rákosi	3138	1,5	3 (1)	29 (9)	25 (8)	83 (26)				
1960-1980 Kádár	464	0,9	0 (0)	7 (1)	14 (2)	50 (7)				
1990-2000 Rdszváltás	5419	0,6	2 (2)	41 (44)	8 (9)	7 (8)	30 (32)	24 (26)	17 (18)	13 (14)

4.5.2 Az átlagos szövegterjedelem és az értékelések aránya korszakokként

A következő lépésben megvizsgáltuk, hogy a négy korszakban hogyan alakul a Tria- non-szövegek átlagos terjedelme és az értékelés átlagos, szövegterjedelemhez mért százalékos aránya (2. táblázat). Az egyes korszakokon belüli, évtizedenkénti átlagos szószám (összes szószám / évtizedek száma az adott korszakban) mutatja a legjobban, hogy milyen viszonylagos hangsúllyal jelent meg az egyes korszakokban Trianon a tankönyvekben. A Horthy- és a Rákosi-korszak évtizedenkénti átlagos szövegterjedelme megközelítőleg azonos (2951, 3138), majd a Kádár-korszakban drasztikus esés figyelhető meg (464), végül a rendszerváltás utáni időszakban a szószám az összes többi korszak fölé emelkedik (5419).

Az értékelés korszakokkénti, szövegen belüli százalékos aránya (összes értékelés / összes szószám x 100) szintén az esemény viszonylagos jelentőségét, a nemzet történet szempontjából vett fontosságának változását mutatja. A Horthy- és a Rákosi- korszakban az értékelés aránya azonos (1,5%), majd ehhez képest a következő két korszakban fokozatosan csökken (0,9%, 0,6%).

4.5.3 A csoportközi megkülönböztetés négy mintázata

Az egyes korszakokban megfigyelt, tárgy és valencia szerinti eloszlási mintázatok *közt* eltérés statisztikailag szignifikáns (Pearson $\chi^2 = 135,926$; $p = ,000$), tehát a teljes adathalmaz négy történelmi korszak, illetve politikai éra szerinti felbontása releváns. (A cellánkénti gyakorisági adatokat az egyes alkorpuszok esetében a következő képlettel kaptuk: [értékelések nyers gyakorisága / alkorpusz szószáma x 10.000] - egész számra kerekítve. A külső csoportok két kategóriájára, az Antantra és a Kisantra vonatkozó adatokat összevontan kezeltük, a rájuk vonatkozó értékelések korszakokon belüli eloszlásainak hasonlósága, illetve az értékelések viszonylag kis száma miatt.)

Az egyes korszakokon *belül* a külső és a saját csoportokra vonatkozó pozitív- negatív értékelések eloszlásai közötti különbségek statisztikai szignifikanciáját ugyanezzel az eljárással vizsgáltuk. Az alábbiakban mutatjuk be az egyes korszakokban megfigyelt tendenciákat (lásd 2. táblázat).

1) 1920-1940 (*Horthy-korszak*)

A békeszerződést közvetlenül követő időszakban tisztán megmutatkozik a csoportközi elfogultság tendenciája az értékelések eloszlásában. A külső csoportoknál a negatív értékelések dominálnak a pozitívakkal szemben: 1 pozitív, 58 negatív értékelés. Ugyanakkor a magyarokra vonatkozó értékelések ezzel ellentétes tendenciát mutatnak: 43 pozitív, 14 negatív értékelés. A külső csoportokra vonatkozó, összesített értékelések és a magyarokra vonatkozó értékelések valencia szerinti eloszlásai szignifikánsan különböznek egymástól (Pearson $\chi^2 = 76,555$; $p = ,000$).

2) 1950 (*Rákosi-korszak*)

Az 1950-es szövegekben az előző korszakhoz képest egy teljesen más mintázat jelenik meg. Egyrészt itt lényegesen kevesebb a külső csoportokra, mint a magyarokra vonatkozó értékelés: külső csoportok összesen: 10; magyarok: 34 értékelés. Másrészt nem csak a külső csoportok, hanem a magyarok esetében is lényegesen több a negatív, mint a pozitív értékelés: külső csoportok: 1 pozitív, 9 negatív; magyarok: 8 pozitív, 26 negatív értékelés. A két eloszlás között nincs szignifikáns különbség (Pearson $\chi^2 = 2,927$; $p = ,087$). A mintázat háttérben az áll, hogy e korszak szövegeiben Trianon története bizonyos értelemben átkereteződik, mégpedig az ekkor uralkodó szovjet szocialista ideológiának megfelelően. Az eseményben érintett csoportok már nem Magyarország és a győztes hatalmak, hanem a nyugati imperialisták és a szovjet forradalmárok, továbbá ezen a felosztáson belül a szövegek elsősorban a nyugatbarát és a szovjetbarát magyarok szerepére koncentrálnak, melyet azok a békéhez vezető eseményekben betöltöttek.

3) 1960-1980 (*Kádár-korszak*)

Az 1960-1980 közötti időszak szövegei hasonló mintát mutatnak az előző korszak szövegeihez, ugyanakkor lényegesen kevesebb az értékelések gyakorisága: külső csoportok: 0 pozitív, 1 negatív; magyarok: 2 pozitív, 7 negatív értékelés. A külső csoportokra és a magyarokra vonatkozó értékelések eloszlásai közötti különbség az előző korszakhoz hasonlóan itt sem szignifikáns (Fisher's Exact Test: $p = ,331$). Az értékelések kis száma részben annak köszönhető, hogy ebben a korszakban sokkal kevesebb és rövidebb szöveg került kiadásra (0,8 szöveg ill. 464 szó / évtized), mint az előzőben (3 szöveg, ill. 3138 szó / évtized). Másfelől az 1960-1980 alkorpuszban a szövegterjedelemhez mért arányokat tekintve is sokkal kevesebb, feleannyi értékelés van, mint az 1950-es alkorpuszban (71 és 140 a két arányszám).

4) 1990-2000 (*rendszerátvitel utáni időszak*)

A rendszerátvitel utáni, egyben a szovjet uralom lezárulása utáni időszakban Trianon új nemzeti keretben tematizálódik, ahogyan a Horthy-korszakban. Egyrészt visszatér a Magyarország - győztes hatalmak reláció, másrészt újra nagyobb hangsúlyt kap

az esemény, amely a szövegterjedelem előző korszakhoz viszonyított jelentős növekedésében mutatkozik meg (évtizedenként 5419 szó szemben a 464 szóval). Részben visszatér a Horthy-korszakban feltárt értékelési mintázat is. A külső csoportokra vonatkozó értékelések újra erős negatív túlsúlyt mutatnak: Antant: 2 pozitív, 35 negatív; Kisantant: 0 pozitív, 9 negatív értékelés. Ugyanakkor a magyarokra vonatkozó értékelések eloszlásában nem jelenik meg a Horthy-korszak szövegeiben talált, csoportközi elfogultságra jellemző pozitív dominancia, az eloszlás ehelyett kiegyenlített: 9 pozitív, 8 negatív értékelés. (A külső csoportokra és a magyarokra vonatkozó értékelések eloszlásai közti különbség ezzel együtt szignifikáns: Fisher's Exact Test: $p = ,000$) További fontos különbség a két korszak szövegei között, hogy az értékelések szövegterjedelemhez viszonyított aránya lényegesen kisebb a jelenkorban, mint a Horthy-korszakban (0,6% szemben az 1,5%-kal).

4.5.4 Értékelői perspektíva és narrátori értékelések tartalma

Amint fentebb (4.5.3) kifejtettük, a szocializmus idejére eső két alkorpusz szövegeiben Trianon a nyugatellenes szovjet ideológia értelmezési keretében reprezentálódik, amely a kétpólusú világ harcának részévé teszi a békeszerződés történetét, ezzel háttérbe szorítva a nemzeti identitást ért veszteséget. Ebből fakadóan a trauma érzelmi feldolgozottságának állapotára vonatkozóan csak a Horthy-korszak és a rendszerváltás utáni időszak alkorpuszai informatívak, így a narrátori és szereplői értékelői perspektíva relatív arányát, valamint a narrátori értékeléseken belül az érzelmi és kognitív értékelések arányát e két alkorpuszban vizsgáltuk (lásd 2. táblázat).

A kétféle értékelői perspektíva relatív hangsúlyát tekintve, míg a Horthy-korszak szövegeiben összesítve több mint nyolcszor annyi a narrátori, mint a szereplői értékelés (92 és 11), addig a rendszerváltás utáni alkorpuszban a két gyakoriság csaknem azonos (32 és 26). Az arányszámokban kifejezett eloszlások szignifikánsan különböznek egymástól (Pearson $\chi^2 = 25,668$; $p = ,000$).

A narrátori értékelések tartalmát vizsgálva hasonló irányba mutató változás figyelhető meg. Míg a Horthy-korszak szövegeiben több mint kétszer annyi az érzelmi, mint a kognitív értékelés (63 és 29), addig a rendszerváltás utáni szövegekben a két gyakoriság jóval kiegyenlítettebb eloszlást mutat (18 és 14). A két eloszlás közti különbség azonban nem szignifikáns (Pearson $\chi^2 = 1,390$; $p = ,238$), az érzelmi- kognitív arány változása tehát csak tendenciaként értelmezhető.

5 Megvitatás

A kollektív trauma feldolgozására vonatkozó fő hipotézisünk azt jósolta, hogy mind a csoportközi megkülönböztetés mértéke, mind a narrátori értékelések aránya, mind pedig ezen belül az érzelmi értékelések aránya az idő múlásával párhuzamosan csökkenő tendenciát mutat, az ettől eltérő irányú tendenciák pedig a feldolgozást akadályozó tényező hatásként értelmezhetők. Láttuk, hogy a mindenkor uralkodó politikai ideológia jelentősen befolyásolja a reprezentációs folyamatot, hiszen az évtizedenkénti adateloszlások alapján négy olyan, egymástól eltérő értékelési mintázatot sikerült azonosítani, amelyek a történelmi időben való elhelyezkedésük alapján négy

politikai éra hatásának feleltethetők meg. A négy eloszlási mintázatot időbeli lineárisban vizsgálva az érzelmi feldolgozás szempontjából, azt látjuk, hogy a traumatizáció és retraumatizáció időszakok után beköszöntő szovjet szocialista diktatúra a nemzeti szuverenitás elnyomása révén közel öt évtizeden keresztül megakadályozta a nemzeti identitást ért trauma tematizációját, ezáltal késleltette az érzelmi feldolgozás folyamatát. A Kádár-korszakban a represszió az alacsony szövegterjedelemben jelenik meg. A rendszerváltás után újra az önálló nemzet összefüggésében tárgyalt trianoni béke narratívái a konfliktusban álló csoportok értékelése szempontjából inkább hasonlítanak a revizionista Horthy-korszak narratíváira, mint a megelőző szocialista éra történeteire. A Horthy-korszak és a rendszerváltás utáni kor konstrukcióinak közös pontja a külső csoportok értékelését jellemző erőteljes negatív túlsúly, ami azt mutatja, hogy a jelenkori Trianon-konstrukció megőrzi az áldozat-elkövető viszonyt: a nemzet továbbra is áldozatként jelenik meg, a világháború győztes hatalmaira pedig olyan felelősséget ruház, amely máig nem évült el. Hatékony érzelmi feldolgozásról tehát nem beszélhetünk a vizsgált nyolcvan évet tekintve.

Más mutatók ugyanakkor azt tükrözik, hogy a feldolgozás a Horthy-korszakhoz mint zéróponthoz képest jelentős elmozdulást mutat. Egyfelől a jelenkor lényegesen kevesebb értékeléssel, alacsonyabb „érzelmi hőfokon” beszél el a traumát, mint Horthy kora, illetve hiányzik a nemzet glorifikációja is. Mindez arra utal, hogy a veszteség véglegesként jelenik meg, a jelenkori szövegek ennek elfogadását közvetítik, sem explicit, sem implicit módon - az értékelés eszközei révén - nem utalnak a veszteség előtti állapothoz való visszatérés lehetőségére avagy igényére. A múlt tehát ebben az értelemben lezárul a narratívákban. Másfelől a jelenkori narratívák a Horthy-korszakhoz viszonyítva pszichológiai távolságot teremtenek a traumatikus múlt és a jelen között. Egyrészt jelentős mértékben csökken a narrátori értékelések aránya, ami az eseményhez való jelenbeli viszonyulás dimenzióját képviseli a narratív konstrukcióban, s e perspektíva hangsúlyának csökkenésével a jelen és a múlt kapcsolata gyengül, a múlt jelenre vonatkozó relevanciája háttérbe szorul. Másrészt a fennmaradó narrátori értékeléseken belül tendencia mutatkozik az érzelmi értékelések csökkenésére, tehát a jelenkori narratívák egy racionálisabb szempontú viszonyt érvényesítenek a Horthy-korszakhoz képest. Ez a mozzanat szintén távolságot teremt múlt és jelen között, azáltal, hogy a veszteség érzelmi aspektusát távolítja a befogadótól.

A feldolgozottság jelen állapotára vonatkozó következtetéseket összegezve úgy tűnik, hogy bár Trianon narratívái a béke által szentesített gazdasági, társadalmi és politikai veszteség véglegességének elfogadását közvetítik, illetve a veszteség élményét távolítják a jelentől, ugyanakkor nem írják felül az áldozat-elkövető viszonyt, a nemzet áldozat szerepét. Ez a perspektíva kívülre helyezi a felelősséget és az események feletti kontrollt, továbbá állandósítja a jóvá nem tett veszteségből fakadó depresszív és ellenséges érzelmi viszonyulást. Ezek a konstrukciós mozzanatok általános mintaként megjelennek a nemzeti múlt más eseményeinek jelenkori narratíváiban is [1, 12], s feltételezhető, hogy a nemzeti identitást megszólító jelenbeli események és jövőképek kapcsán szintén konstrukciós elvekként működnek, amelyek azonban maladaptív megküzdési módokat facilitálnak.

Hivatkozások

1. Fülöp É.: A történelmi pálya és a nemzeti identitás érzelmi szerveződése. PhD értekezés. (2010) Letöltve: http://pszichologia.pte.hu/files/tiny_mce/D-2010-Fulop%20Eva.pdf
2. László J.: A történetek tudománya. Bevezetés a narratív pszichológiába. UMK, Bp. (2005)
3. László J.: Narratív Pszichológia. Pszichológia, Vol. 28., No. 4 (2008) 301-317
4. Muhr, T.: User's Manual for ATLAS.ti 5.0 (2004) Letöltve: <http://www.atlasti.com/uploads/media/atlmanOl.pdf>
5. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet: A nemzeti összetartozás napja. Pedagógiai háttéranyag.(2011 <http://www.kormany.hu/download/0/cd/30000/A%20nemzeti%20%C3%B6sszetartoz%C3%A1s%20napja.pdf#!DocumentBrowse>)
6. Pennebaker, J. W.: Putting stress into words: Health, linguistic, and therapeutic implications. Behaviour Research and Therapy, Vol. 31(6). (1993) 539-548
7. Pettigrew, F. T.: The Ultimate Attribution Error: Extending Allport's Cognitive Analysis of Prejudice. Personality and Social Psychology Bulletin Vol. 5, No. 4 (1979)461-476
8. Sherif, M.: In Common Predicament: Social Psychology of Intergroup Conflict and Cooperation. Boston: Houghton Mifflin (1966)
9. Sherif, M., Harvey, O. J., White, J., Hood, W., Sherif, C.: Intergroup Conflict and Cooperation: The Robber's Cave Experiment. Norman: University of Oklahoma, Institute of Social Relations (1961)
10. Silberstein, M.: NooJ manual. (2003) Letöltve: <http://www.nooj4nlp.net/NooJManual.pdf>
11. Szabó Zs. P., Banga Cs., Ferenczhalmy R., Fülöp E., Szalai K., László J.: A nyelvbe kódolt társas viszonyok. Az implicit szemantika szociálpszichológiai kutatása. Pszichológia Vol. 30, No. 1 (2010) 1-16
12. Szalai K.: Az ágens nyelv jellegi. Az aktív és passzív igék szerepe a narratívumokban. PhD értekezés. (2011) Letöltve: http://pszichologia.pte.hu/files/tiny_mce/doktori/D-2011-Szalai%20Katalin.pdf
13. Tajfel, H.: Differentiation Between Social Groups: Studies in the Social Psychology of Intergroup Relations. Academic Press, New York, NY (1978)
14. Tajfel, H.: Humán groups and social categories: Studies in social psychology. Cambridge University Press, Cambridge (1981)
15. Tajfel, H., & Turner, J. C.: The social identity theory of intergroup behavior. In: Worchel, S., Austin, W. (Eds.) The Psychology of Intergroup Relations (2nd ed.). Chicago Nelson-Hall. (1986)
16. Tausczik, Y., Pennebaker, J. W.: The psychological meaning of words: LIWC and computerized text analysis methods. Journal of Language and Social Psychology, Vol. 29 (2010) 24-54
17. Vincze O., Gábor K., Ehmann B., László J.: Technológiai fejlesztések a NooJ pszichológiai alkalmazásában. In: Tanács A., Szauter D., Vincze V. (szerk.): VI. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. JATE Press, Szeged (2009) 285-294

FERENCZHALMY RÉKA*, SZALAI KATALIN**, LÁSZLÓ JÁNOS***

AZ ÁGENCIA SZEREPE TÖRTÉNELMI SZÖVEGEKBEN A NEMZETI IDENTITÁS SZEMPONTJÁBÓL¹

Az ágensia - mint a hatékony cselekvésre való képesség (Hamilton, 2007) - a szociális észlelés és az identitáskutatások egyik fontos dimenziója. A narratív pszichológiai elemzésben fontos kérdés, hogy a szereplő - akár egy személy, akár egy csoport - úgy jelenik meg, mint aki aktívan alakítja az életét, képes célokért cselekedni és hatással van a környezetére, vagy úgy, mint passzív, kényszer hatására cselekvő elszenvedője az eseményeknek. Az ágensia szövegbeli megjelenésének azonosítását két dimenzió mentén végeztük: az aktivitás-passzivitás, illetve az intenció-kényszer mentén, melyeket az ágensia két fő komponensének tekintünk. Jelen kutatásban a történelmi események elbeszéléseit mint szociális reprezentációkat vizsgáltuk a magyaroknak és más nemzeteknek tulajdonított ágensia összehasonlításában. Az eredményeket a nemzeti identitás tekintetében értelmeztük.

Kulcsszavak: ágensia, narratív pszichológia, nemzeti identitás, szociális reprezentáció

ÁGENCIA

Az ágensia mint a hatékony cselekvésre való képesség (Hamilton, 2007) a szociális percepció és az identitás tanulmányozásában is meghatározó jelenség. Feladatorientációra és célirányultságra utal, olyan minőségeket foglal magában, mint a kontroll érzete, hatékonyság, aktivitás, kitartás és energetikusság (Wojciszke és Abele, 2008). Széles körű pszichológiai megjelenési formával bír, úgy is, mint kontroll, hatalom, dominancia, autonómia, szeparáció, függetlenség stb. Harter (1978) a környezet hatékony alakítására irányuló törekvést emeli ki, azt a vágyat, hogy kontrolláljuk a környezetünket. Deci (1975) az intrinzik motiváció fogalmával ragadja meg a cselekvések belső szabályozottságát. DeCharms (1968) személyes okozó fogalma („personal causation”) egy humán diszpozíciót jelöl, mely a változtatás érdekében való szándékos cselekvésre utal. Ezen elméletek mindegyi-

* Pécsi Tudományegyetem Pszichológia Doktori Iskola, e-mail: ferenczhalmy@gmail.com

** Pécsi Tudományegyetem Pszichológia Doktori Iskola

*** MTA Pszichológiai Kutatóintézet és PTE Pszichológiai Intézete, e-mail: laszlo@mtapi.hu

¹ A tanulmány az OTKA K 81633 sz. pályázat támogatásával készült.

ke az ágencia más-más aspektusát ragadja meg, de mindegyik a fizikai és szociális környezet alakítására való törekvést hangsúlyozza. Bandura (1989,1994) személyes hatékonyság fogalma a személy azon hitét, elképzelését jelenti, hogy képes elérni a kitűzött célt, ellenőrzése alá tudja vonni az életét meghatározó eseményeket. Voltaképpen az önmagunkba vetett hitet jelöli. A saját hatékonyságunkkal összefüggő elvárásaink kapcsolatban vannak a megküzdéssel: a saját hatékonyságába vetett hit nagyobb erőfeszítésre ösztönzi az embert a céljai elérésében, és a stresszhelyzetekben kisebb szorongás átéléséhez vezet. Yamaguchi (2003) összefüggésbe hozza a kontroll, a személyes hatékonyság és az autonómia pszichológiai konstrukcióját: a sikeres és közvetlen személyes kontroll az én-hatékonyság érzéséhez vezet, ami pedig az autonómia alapjául szolgál.

Nemcsak egy személy, hanem egy csoport is lehet ágens, mivel képes célirányosan cselekedni és hatást gyakorolni a környezetére. Hamilton (2007) a csoport- percepciók kutatásokban az ágencia két megközelítését különbözteti meg. Az egyik az ágenciát mint a hatékony cselekvés képességét tételezi (Abelson, Daspu- ta, Park és Banaji, 1998; Brewer, Hong és Li, 2004), a másik a mentális állapotok szerepét hangsúlyozza (Morris, Menon és Ames, 2001). Spencer-Rogers, Hamilton és Sherman (2007) a csoportágencia percepcióját az alábbi négy itemmel mérték: 1, képes hatni másokra; 2, képes teljesíteni a céljait; 3, képes kollektíven cselekedni és 4, képes létrehozni történéseket és eredményeket. Kashima (2005) az ágencia percepciójának mérésébe bevonta a mentális állapotokat is (hitek, vágyak és szándékok), amelyek az ő megközelítésében az ágencia alapját képezik.

TÖRTÉNELEM ÉS NEMZETI IDENTITÁS

Jelen kutatás a történelmi események narratívumait mint a nemzeti identitás szempontjából releváns szociális reprezentációkat vizsgálja. Ez a megközelítés egy integratív szemléletet jelent, mely magában foglalja a szociális identitás elméletet (Tajfel, 1981), illetve a szociális reprezentáció teóriáját (Moscovici, 1961; 1973; 1984), melyeket narratív megközelítésben tárgyal (Bruner, 2001; Sarbin, 1986, 2000, 2001).

Az identitás a latin *idem* és *ipse* szavakból eredeztethető, így ennek megfelelően két jelentésrétege van (Ricoeur, 2001). Az *ipse* az egyénnek az állandó változás ellenére jellemző önazonosságát jelöli, mely a személyes identitás elméletben jelenik meg (Erikson, 1959). Az *idem* alak a hasonlóságra, a tökéletes azonosságra utal, mely a szociális identitás elméletben jelenik meg (Tajfel, 1981). Ez utóbbi az egyén társas elköteleződésén alapul - azáltal, hogy az egyén azonosul egy társadalmi csoporttal, azaz elfogadja annak normáit és szabályait, a csoport tagjává válik, így megerősítést, biztonságot és önbecsülést nyer a csoporttól.

A narratív megközelítés az 1980-as évektől több identitáselméletben is megjelenik (Ricoeur, 2001; McAdams, 2001; Gergen és Gergen, 2001). Az identitás a narratív megközelítésben felfogható úgy is, mint az egyén vagy a csoport által folyamatosan újraszerkesztett (élet)történetek összessége, melyben a múlt (szár

mazás, gyökerek, életesemények) és jelen történetei alapján kirajzolódik a lehetséges jövő is.

A szociális reprezentáció elmélet (Moscovici, 1961; 1973; 1984) azt a folyamatot hangsúlyozza, ahogy egy korábban ismeretlen jelenség a csoportkommunikáció során ismerős és jelentésteli reprezentációvá válik, formálódik és továbbadódik. A szociális reprezentációk gyakran jelennek meg narratívumok formájában, és alapvető funkciójuk a társadalmi valóság konstrukciója és közvetítése az egyén, az adott társadalom és kultúra számára. Moscovici hangsúlyozza a reprezentációk dinamikus jellegét, azaz hogy nem statikus entitások, hanem olyan konstrukciók, melyek időről időre változnak a jelen ismereteknek, szükségleteknek megfelelően. A jelenről és a múlttól való gondolkodás interaktív jellegét hangsúlyozza a reprezentációk által: a múlt reprezentációi meghatározzák a jelen felfogását és értékelését, azaz a jelen eseményeinek reprezentálódását, míg a jelenhez való viszonyulásunk meghatározza a múlt (re)konstrukcióját, azaz reprezentációinak alakulását. Ugyanez a dinamikus szemlélet, azaz a konstruktív és értelmező folyamatok hangsúlyozása a narratív megközelítésnek is sarkalatos pontja. Mindkét elmélet kiemeli a feldolgozás és a jelentésadás mozzanatát, mely szociálisan meghatározott és az adott kultúra által biztosított eszközök és lehetőségek mentén megy végbe.

A szociális identitás és reprezentációk összefüggését Assmann (1999) az emlékezet felől közelítette meg, megkülönböztetve kommunikatív és kulturális emlékezetet. Utóbbi a csoport eredetéig nyúlik vissza, felöleli tehát a csoport régmúltját, melyet történetek formájában hagyományoznak a csoport tagjai, kialakítva és fenntartva ezáltal a csoport folytonosságát, identitását. A kommunikatív emlékezetben pedig, ami nagyjából nyolcvan évre, 3-4 generációra terjed ki, a közelmúlt és jelen eseményei jelennek meg, melyekben a kortársak osztoznak. A kommunikatív emlékezetben azonban nemcsak a közelmúlt emlékei konstruálódnak, hanem olykor a régmúlt történetek is előtérbe kerülnek és felülíródnak, akár mert valami új információ lát napvilágot, ami átszervezi a róluk való tudást, akár mert a csoport jelenében válik aktuálissá egy adott esemény, ami (akár a csoport aktuális szükségletei mentén) szintén vezethet a történet újraírásához.

Jelen kutatásban a történelmi szövegeket mint a nemzeti identitás szempontjából lényeges szociális reprezentációkat vizsgáljuk narratív pszichológiai szempontból.

A szociális reprezentációk, a nemzeti történelem és a nemzeti identitás összefüggéseinek vizsgálata sokáig elmaradt, mivel a fent tárgyalt elméletek egymástól függetlenül alakultak ki, illetve a narratív megközelítés kevésbé volt rájuk hatással. Újabban azonban megjelentek a szociális reprezentációk identitásfunkcióival kapcsolatos elképzelések (Vala, 1992; Breakwell, 1993; Elajabbarrieta, 1994; de Rosa, 1996), illetve a szociális reprezentációk narratív felfogása (Flick, 1995; Jovchelovich, 1996; 2006; László, 1997; 2003; 2008). Ez az integrált megközelítés, mely tehát a jelen kutatás alapját is képezi, amellelt érvel, hogy a történelemről szóló narratívumok alkalmasak a nemzeti identitás vizsgálatára.

TUDOMÁNYOS NARRATÍV PSZICHOLÓGIAI MEGKÖZELÍTÉS

A tudományos narratív pszichológiai megközelítés (László, 2008) az élmény-szerveződés narratívumokban megjelenő sajátosságainak megragadására irányul. Célja a jelentéskonstrukció szempontjából releváns pszichológiai tartalmak nyelvi jegyeinek azonosítása, megjelenési mintázatainak feltárása. A történelmi reprezentációk vizsgálatában ezek a mintázatok a csoportidentitás vonatkozásában, szociálpszichológiai keretben kerülnek értelmezésre.

Módszer

A narratív pszichológiai tartalomelemzéshez szótáralapú lokális nyelvtanokat fejlesztettünk a NooJ integrált nyelvelemző környezetben (Silberztein, 2008). Ez a szoftver lehetővé teszi a szövegek morfoszintaktikai, azaz szövegszintű elemzését. Ez azt jelenti, hogy a vizsgálandó tartalom szempontjából releváns szótárak kialakításán túl nyelvtani szerkezetek azonosítása is lehetséges, akár általános (pl. ige + főnévi igenév), akár konkrét formában (pl. a megy ige bármely alakja + főnévi igenév), ún. lokális nyelvtanok segítségével. Tehát nemcsak konkrét szavakra lehet rákeresni, hanem szóalakokra és ezek különböző szövegvkörnyezetére is, melyek fontosak a jelentés szempontjából.

Az ágencia szövegbeli megjelenését két szinten vizsgáltuk: az aktivitás és passzivitás (Szalai és László, 2006), illetve az intencionalitás (szándék) és kényszer (Ferenczhalmy és László, 2006) nyelvi jegyeit azonosítottuk.

Az aktivitás-passzivitás szótár összeállításához a Magyar Nyelvtudományi Intézet Korpusznyelvészeti Osztályának a tízezer leggyakoribb ígét tartalmazó gyűjteményét használtuk fel. Öt független bíráló segítségével osztályoztuk ezen ígéket a két ige kategória mentén (lásd bővebben: Szalai és László, 2006; 2007).

Aktívnak azon ígéket tekintettük, amelyeknek ágense cselekvőképes, saját akaratából cselekszik, annak is tulajdonítva a történéseket - azaz belső kontrollos; cselekedeteivel hatással van környezetére. A szövegből vett példákkal:

„Rákóczi a francia királyhoz *fordult segítségért.*”

„Magyarország jelentős *részt vállalt* a birodalom régi adósságainak törlesztéséből.”

„A magyar csapatok kisebb-nagyobb csetepaté után *elfoglalták* a Bácskát, a baranyai háromszöget és a Muraközt.”

A passzív ígékhez tartoznak az állapotváltozás és a történés igéi. Azon történések sorolhatók ide, amik a személyen kívül álló okokból - mint fizikai körülmények, transzcendens erő - következnek be, illetve változnak meg. Mint például:

„E győzelem *lett* azonban a magyarok veszte.”

„Az emigráció központjai később Párizsban és Londonban *alakultak ki.*”

„1917-re a hadseregben már lázadások és szökések is *előfordultak.*”

„Magyarország háborús szerepvállalása *tragédiához vezetett*”
 „Mindezek következtében hazánk teljesen új létfeltételek *közé került.*”

Az algoritmusok által azonosított és számszerűsített nyelvi jegyek kvantitatív elemzésre adnak lehetőséget. Az aktivitás és passzivitás eredményeket egy arányszámmal fejeztük ki: aktivitás/passzivitás. Minél nagyobb az aktivitás/passzivitás ráta, azaz minél több aktív kifejezést használ az elbeszélő a passzívok rovására, a szereplő annál inkább hatékony, a környezetére befolyással bíró aktív cselekvőként jelenik meg. Illetve minél kisebb ez a ráta, azaz minél több passzív kifejezéssel él az elbeszélő egy helyzetben az aktív kifejezések rovására, annál jobban hangsúlyozza a szereplő passzivitását, cselekvésképtelenségét egy adott helyzetben.

A program másik összetevője az intencionalitás és a kényszer nyelvi jegyeit kigyűjtő algoritmusok, melyek szintén a Magyar Nyelvtudományi Intézet Korpusznyelvészeti Osztályának ige-, melléknév- és határozószó-szótárai alapján készültek. A szövegben expliciten megjelenő intencionalitást nemcsak az intencionális segédigék (*akar, szeretne stb.*) hordozzák, hanem bizonyos esetekben főnevek (*cél, terv, akarat stb.*), mellénevek (*véletlen, szándékos stb.*), határozószók (*módszeresen, céltudatosan*), névutó (*végett*) vagy akár a célhatározói alárendelő mondat szerkezet („*Elment a tárgyalásra, hogy képviselje az érdekeit*”). (lásd bővebben: Ferencz- halmly és László, 2006, 2007) Például:

„A magyarok *vissza szerették volna állítani* a korábbi rendszert.”
 „Teleki úgy *döntött*, hogy...”
 „A magyarok *azért vettek részt* a tárgyalásokon, *hogy bebizonyítsák...*”

Kényszert jelöltünk minden olyan esetben, ha a cselekvés nem a cselekvő saját szándékából, hanem külső vagy belső nyomás, azaz kényszer hatására megy végbe. Például:

„*Fel kellett adni* azokat az elképzeléseket, hogy.”
 „A magyar csapatok fegyverletételre *kényszerültek.*”
 „Telekinek *nem volt más választása...*”

Az intencionalitás és a kényszer eredményeit egy arányszámmal határoztuk meg (intenció/kényszer). Minél magasabb ez a ráta, azaz minél több intencionális kifejezéssel él az elbeszélő, az ágens annál céltudatosabban jelenik meg, illetve minél kisebb ez a szám, azaz minél több a kényszer egy esemény leírásában, az esemény annál kevésbé az aktor akaratának megfelelően, inkább külső nyomás hatására zajlik.

Az ágencia a két arányszám összesítéséből származik. A magas ágencia-érték így aktív, céltudatos, környezetére hatni tudó ágenst jelöl, míg az alacsony ágencia-érték az eseményekkel sodródó, külső hatásoknak engedelmeskedő, passzív, befogadó ágenst jelent.

Vizsgalat

Jelen kutatás a tíz legfontosabb történelmi eseményről szóló elbeszélések elemzésére irányul, melyek az alábbi táblázatban láthatók. A szövegeket felosztottuk aszerint, hogy a magyarság számára pozitív vagy negatív tartalmú eseményeket tartalmaznak, ügyelve arra, hogy egyes időszakoknak (pl. Habsburg-uralom, török hódoltság és harcok) mindkét vonatkozása megtalálható (1. táblázat).

1. táblázat

A vizsgálatban szereplő történelmi események

A vizsgált történelmi események		
Pozitív	Negatív	Pozitív és negatív
Honfoglalás	Tatárjárás	Török harcok
Államalapítás és Szent István	Trianoni békeszerződés	Habsburg uralom
Rendszerváltás, 1989	II. világháború	1956-os szabadságharc
	Holokauszt	

Két szövegtörzset vizsgáltunk: a tankönyvi és a néphistóriai törzset. Előbbi a jelenleg forgalomban lévő, több kiadótól származó általános és középiskolai tankönyvek szövegrészleteit tartalmazza (kb. 150 ezer szó). Utóbbi egy 500 fős - életkor, iskolázottság és etnikai hovatartozás mentén - rétegzett mintával készült vizsgálati szöveganyaga (kb. 64 ezer szó), melyben a legfontosabb pozitív és negatív történelmi események elbeszélésére kérték a résztvevőket (László, Ehmann, Imre, 2002).

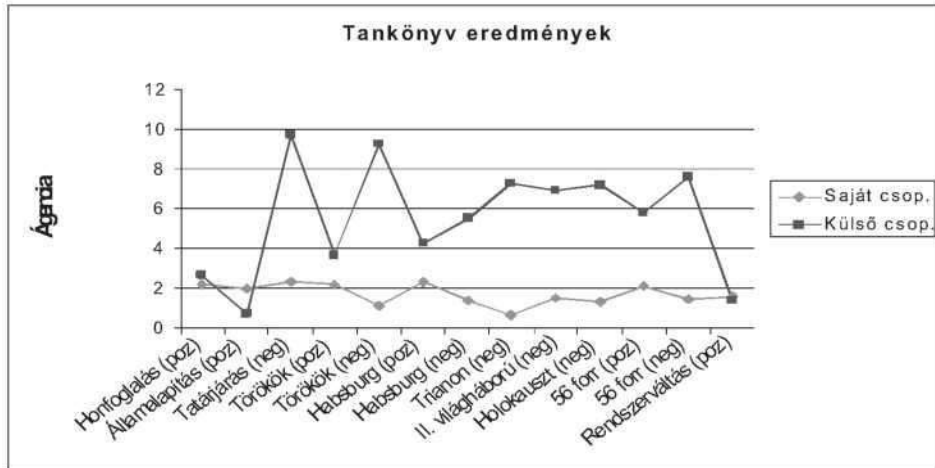
A szövegeket az aktivitás/passzivitás, illetve az intencionalitás/kényszer mentén elemeztük a saját csoportra és a történetben szereplő más nemzetekre vonatkozóan, lehetővé téve a saját és a külső csoport ágenciájának összehasonlítását.

A vizsgálat célkitűzése

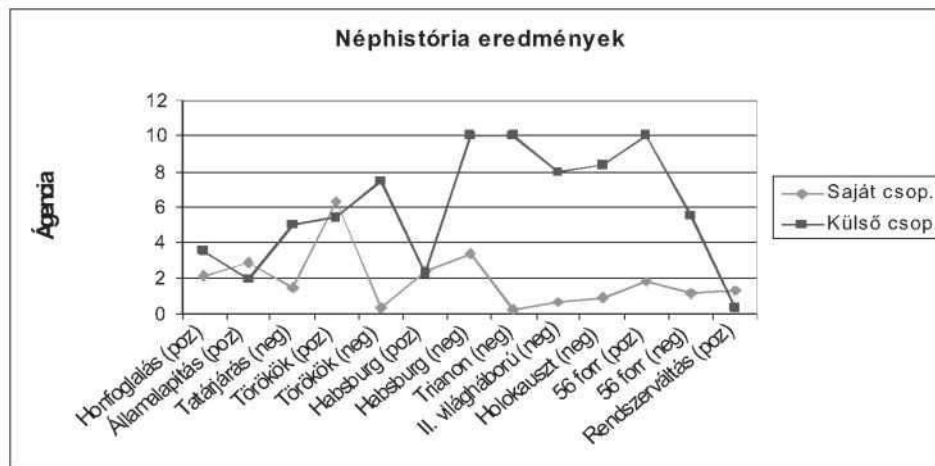
A kutatás annak feltárására irányult, hogy milyen erős ágensként jelennek meg a magyarok (saját csoport) és más nemzetek (külső csoport) a történelmi elbeszélésekben, illetve van-e összefüggés a csoportok ágenciája és a történet valenciája (pozitív és negatív történetek) között.

Eredmények

Az eredmények a különböző események tekintetében (1. és 2. ábra) azt mutatják, hogy a magyarok ágenciája mindkét szövegtörzsetben szignifikánsan alacsonyabb, mint más nemzeteké.

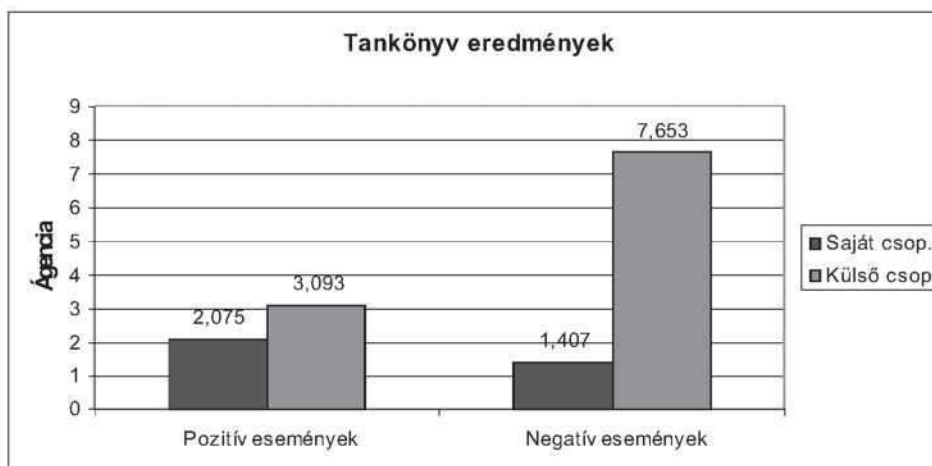

1. ábra. A tankönyvi korpusz elemzésének eredményei

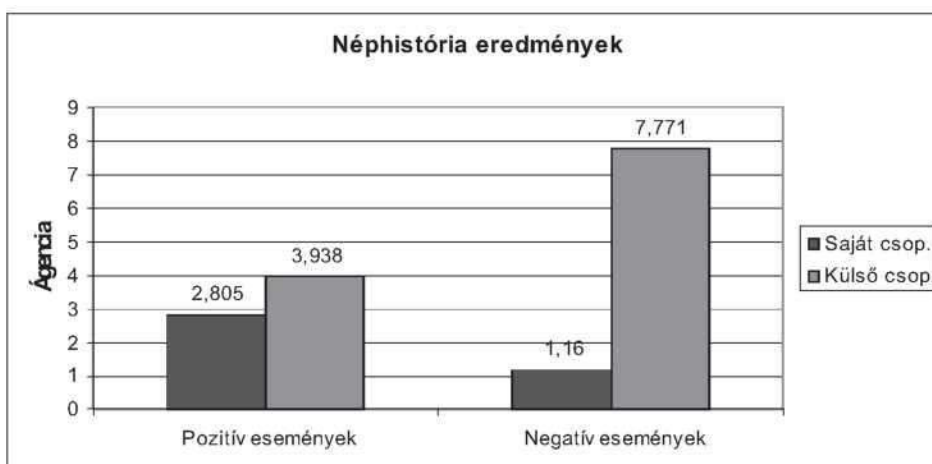

Egyes pozitív eseményektől eltekintve (pl. honfoglalás, államalapítás, illetve a szabadságharc pozitív mozzanatai) a magyarok más nemzetekkel szemben gyenge ágensként jelennek meg, azaz kevésbé aktív, kevésbé szándékteli, inkább kényszer hatására cselekvő, passzív résztvevőként. Összességében a más nemzetek ágenciája tehát mindkét korpuszban szignifikánsan magasabb, mint a magyaroké, a két korpusz azonban eltér abban, hogy mely eseményeknél a jelentősebben. A tankönyvi szövegekben a régmúlt negatív eseményeinek leírásaiban emelkedik ki (tatárjárás és török hódítás), míg a néphistóriai szövegekben a múlt század eseményeinél jelentősebb (első és második világháború, holokauszt és az 56-os forradalom), ahol a magyarok ágenciája minimális vagy meg sem jelenik.

A 3. és 4. ábra a pozitív és negatív események összesített ágencia-értékeit mutatja a két szövegtankönyvkorpuszban.

3. ábra. A tankönyvi eredmények a pozitív és negatív események narratívumaiban

Megfigyelhető, hogy a pozitív események leírásaiban a két csoport ágencia-szintje között egyik korpuszban sincs szignifikáns különbség. Azonban a negatív események narratívumaiban a saját csoport ágenciája szignifikánsan alacsonyabb mind a pozitív eseményekéhez viszonyítva (tankönyveknél $t(5) = 2,772$; $p < 0,05$; néphistóriánál: $t(5) = 3,877$; $p < 0,05$), mind a külső csoport ágenciájához mérve, mind a két szövegtankönyvkorpuszban (tankönyveknél: $t(6) = -12,641$; $p < 0,01$; néphistóriánál: $t(6) = -8,412$; $p < 0,01$). Azaz a negatív eseményeknél a külső csoportnak

szignifikánsan magasabb ágenciát tulajdonítunk mind a pozitív eseményekhez képest (tankönyveknél: $t(5) = -3,742$; $p < 0,05$; néphistóriánál: $t(5) = -2,678$; $p < 0,05$), mind az in-group ágenciájához képest.

AZ EREDMÉNYEK MEGVITATÁSA

Az eredményeink a nemzeti identitás szempontjából értelmezendők. Elemzésünkben az ágencia mintázatait vizsgálatuk csoportközi összehasonlításban. A pozitív és negatív események eredményei - negatívnál a külső csoport ágenciája szignifikánsan nő, a saját csoporté pedig szignifikánsan csökken - illeszkedik a teljesítmény attribúciójához köthető önkiszolgáló torzítás mintázatára, mely szerint a sikert vagy győzelmet inkább belső, a kudarcot pedig külső körülményekre vezetjük vissza (lásd például Forgas, 1985). A negatív események narratívumai- ban a magyarok gyenge ágensként, azaz kiszolgáltatott elszenvedőkként jelennek meg, akik nem játszanak aktív szerepet, hanem kényszer hatására cselekszenek, szemben más nemzetekkel, mint erős, hatékony ágensekkel. Ez a jellegzetesség kiemelkedően jelenik meg a Trianoni Békeszerződés elbeszéléseiben. A történelemtudomány a trianoni eseményeket nemzeti traumaként kezeli, melynek feldolgozása a mai napig nem ment végbe (Ormos, 1983; Romsics, 2001). Az eredményünk, mely szerint mind a tankönyvi, mind a néphistóriai szövegekben a magyarok kiszolgáltatott, védelem nélküli elszenvedőkként jelennek meg, alátámasztja ezt az értelmezést. A negatív eseményeknél a magyarok rendkívül alacsony ágenciája a magyarok sebezhetőségére és gyenge, instabil nemzeti identitására utal. Az eredmények mindemellett két pozitív vonást is mutatnak a nemzeti identitás tekintetében. Az egyik, hogy ezek a különbségek a történelemtankönyvekben kevésbé markánsan jelennek meg. A néphistóriai elbeszélésekben a magyarok mindig más hatalomnak kiszolgáltatott áldozatként szerepelnek, míg a történelemtankönyvekben a kulturális emlékezet részeként leírt történetekben, ha kismértékben is, de megjelenik a magyarok ágenciája is. Ez azt mutatja, hogy az események feldolgozása részben, a történelemírás szintjén legalábbis már elkezdődött. A másik pozitívum, hogy a közelmúlt akár pozitív (pl. rendszerváltás), akár negatív eseményeit (pl. 56-os forradalom) tekintve a saját csoport ágenciája magasabb, ami szintén az identitás stabilizációjának mutatójaként értelmezhető. Mindazonáltal ez egy igen lassú folyamat. A történészek kiemelik annak jelentőségét, hogy több generáció azzal az érzéssel, annak tudatában nőtt fel, hogy nincs hatással saját sorsának alakulására, így a saját sors alakításának igénye, a felelősség érzése sem alakult ki, illetve ennek köszönhetően nem szoktak hozzá az önállósághoz, a demokrácia kereteihez (Ormos, 2005). A rendszerváltással kapcsolatos eredményeink alátámasztják ezt az elképzelést. Noha más nemzetek ágenciája viszonylag alacsony, de a magyarok ágencia-szintje a pozitív események közül mindkét szövegkorpuszban itt a legalacsonyabb. Ez azt mutatja, hogy ez a - nemzeti identitásunk szempontjából - fontos esemény, noha a magyarok jelentős vívmányaként is megjelenhetne, mégsem mint saját hatékonyságunkon és aktivitásunkon alapuló

esemény reprezentálódik. Ez felveti a felelősség vállalásának és a jelenkori helyzethez való alkalmazkodásnak a problémáit.

Összefoglalva elmondható, hogy a történelemről szóló történeteink - akár a „hivatalosak”, azaz a történelemkönyvekben szereplő történetek, akár a „naiv történetmondók” szövegeiben, azaz a néphistóriában - olyan azonosulási mintákkal szolgálnak, melyekben csökkent cselekvőképességgel jelenünk meg más nemzetekhez képest, ez pedig a sorsunkért való felelősségvállalás alacsony szintjéhez is vezethet. Ezért van fontos szerepük a tankönyvíróknak, a nemzeti történelmünkéről író művészeknek nemzeti identitásunk alakulásában, alakításában.

IRODALOM

- Abelson, R. P., Dasputa, N., Park, J., Banaji, M. R. (1998): Perception of the collective other. *Personality and Social Psychology Review*, 2, 243-250.
- Assmann, J. (1992): *Das kulturelle Gedächtnis*. München, C. H. Beck Verlag.
- Bandura, A. (1989): Perceived self-efficacy in the exercise of personal agency. *The Psychologist: Bulletin of the British Psychological Society*, 2, 411-424.
- Bandura, A. (1994): Self-efficacy. In: V. S. Ramachandran (ed.), *Encyclopedia of Human Behavior*. New York, Academic Press, Vol. 4, 71-81.
- Breakwell, G. M. (1993): Social representation and social identity. *Papers on Social Representations*, 2(3), 198-217.
- Brewer, M. B., Hong, Y., Li, Q. (2004): Dynamic entitativity: Perceiving groups as actors. In: V. Yzerbyt, C. Judd, O. Corneille (eds), *The Psychology of Group Perception: Perceived Variability, Entitativity, and Essentialism*. New York, Psychology Press, 25-38.
- Bruner, J. (1986): *Actual Mind, Possible Worlds*. Harvard University Press.
- Bruner, J., Lucariello, J. (2001): A világ narratív újrateemtése a monológban. In: László János, Thomka Beáta (szerk.), *Narratívák 5. Narratív pszichológia*. Budapest, Kijárt Kiadó, 131-157.
- de Rosa, A. (1996): Reality changes faster than research: National and supranational identity in social representations of the European community in the context of changes in international relations. In: G. M. Breakwell, E. Lyons (eds), *Changing European Identities*. Jordan Hill, Butterworth Heinemann Linacre House, 381-402.
- deCharms, R. (1968): *Personal Causation*. New York, Academic Press.
- Deci, E. L. (1975): *Intrinsic Motivation*. New York, Plenum.
- Elejabarrieta, F. (1994): Social positioning: A way to link social identity and social representations. *Social Science Information*, 33, 241-253.
- Erikson, E. H. (1959): Identity and the life cycle: Selected papers. *Psychological Issues*, 1(1), 5-165.
- Ferenczhalmy Réka, László János (2006): Az intencionalitás modul kidolgozása Noof tartalomelemző programmal. In: *IV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia Kiadványa*. Szeged.
- Ferenczhalmy Réka, László János (2007): Az intencionalitás modul fejlesztése és alkalmazása történelmi szövegeken. In: *IV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia Kiadványa*. Szeged.
- Flick, U. (1995): Social representation. In: J. A. Smith, R. Harré, L. Van Langhove (eds), *Rethinking Psychology*. London, Sage, 70-96.
- Forgas, J. P. (1985): *Interpersonal Behaviour. The Psychology of Social Interaction*. Oxford, Pergamon Books.
- Gergen, K. J., Gergen, M. M. (2001): A narratívumok és az én mint viszonyrendszer. In: László János, Thomka Beáta (szerk.), *Narratívák 5. Narratív pszichológia*. Budapest, Kijárt Kiadó, 77-121.
- Halbwachs, M. (1925): *Les cadres sociaux de la mémoire*. Paris, Alcan.
- Hamilton, D. L. (2007): Understanding the complexities of group perception: Broadening the domain. *European Journal of Social Psychology* 37, 1077-1101.

- Harter, S. (1978): Effectance motivation reconsidered: Toward a developmental model. *Human Development*, 6, 34-64.
- Jovchelovich, S. (1996): Defence of representations. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 26(2), 121-135.
- Jovchelovich, S. (2006): *Knowledge in Context: Representations, Community and Culture*. London and New York, Routledge.
- Kashima, H. Y. et al. (2005): Culture, essentialism, and agency: Are individuals universally believed to be more real entities than groups? *European Journal of Social Psychology*, 35, 147-169.
- László, János (1997): Narrative organisation of social representations. *Papers on Social Representations*, 6(2), 155-172.
- László, János (2003): History, identity and narratives. In: János László, W. Wagner (eds), *Theories and Controversies in Societal Psychology*. Budapest, New Mandate, 180-192.
- László, János (2008): *The Science of Stories: An introduction in Narrative Psychology*. New York and London, Routledge.
- László János, Ehmann Bea, Imre Orsolya (2002): Történelem történetek: a történelem szociális reprezentációja és a nemzeti identitás. *Pszichológia* 22(2), 147-161.
- McAdams, D. P. (1985): *Power, Intimacy, and the Life Story: Personological Inquiries into Identity*. New York, Guilford Press.
- McAdams, D. P. (2001): *Coding Autobiographical Episodes for Themes of Agency and Communion*. URL: http://www.sesp.northwestern.edu/docs/Agency_Communion01.pdf
- Morris, M. W., Menon, T., Ames, D. R. (2001): Culturally conferred conceptions of agency: A key to social perception of persons, groups, and other actors. *Personality and Social Psychology Review*, 5, 169-182.
- Moscovici, S. (1961/1976): *La Psychoanalyse, son image et son public*. Paris, PUF.
- Moscovici, S. (1973): Foreword. In: C. Herzlich (ed.), *Health and Illness: A Social Psychological Analysis*. London, Academic Press.
- Moscovici, S. (1984): The phenomenon of social representations. In: R. M. Farr, S. Moscovici (eds), *Social Representations*. Cambridge, Cambridge University Press, 3-70.
- Ormos Mária (1983): *Padovától Trianonig, 1918-1920*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó.
- Ormos Mária (2005): *A történelem vonatán. Európa és Magyarország a 20. században*. Budapest, Múlt és Jövő Kiadó.
- Ricoeur P. (2001): A narratív azonosság. In: László J., Tomka B. (szerk.), *Narratívák 5. Narratív pszichológia*. Budapest, Kijarat Kiadó, 15-27.
- Romsics Ignác (2001): *A trianoni békeszerződés*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Sarbin, T. R. (2000): Worldmaking, self and identity. *Culture & Psychology*, 6, 253-258.
- Sarbin, T. R. (2001): Embodiment and the narrative structure of emotional life. *Narrative Inquire*, 11, 217-225.
- Sarbin, T. R. (ed.) (1986): *Narrative Psychology. The Storied Nature of Human Existence*. New York, Praeger.
- Silberstein, M. (2008): Nooj. <http://www.nooj4nlp.net/pages/nooj.html>
- Spencer-Rogers, J., Hamilton, D. L., Sherman, S. J. (2007): The central role of entitativity in stereotypes of social categories and task groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, 369-388.
- Szalai Katalin, László János (2006): Aktivitás-passzivitás modul kidolgozása Nooj tartalomlemző programmal. In: *IV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia Kiadványa*. Szeged.
- Szalai Katalin, László János (2007): Az aktív és passzív igék gyakorisága a csoportjelenségek tükrében. In: *V. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia Kiadványa*. Szeged.
- Tajfel, H. (1981): *Human Groups and Social Categories*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Vala, J. (1992): Towards an articulation of social identity and social representations. *1st International Conference on Social Representations*. Ravello, 3-5 October.
- Wojciszke, B., Abele, A. E. (2008): The primacy of communion over agency and its reversals in evaluations. *European Journal of Social Psychology*, 38, 1139-1147.
- Yamaguchi, Susumu (2003): A kultúra és a kontrollal kapcsolatos orientációk. In: Nguyen Luu Lan Anh - Fülöp Márta (szerk.), *Kultúra és pszichológia*. Budapest, Osiris Kiadó.

Réka Ferenczhalmy, Katalin Szalai, János László THE ROLE OF AGENCY IN SOCIAL REPRESENTATIONS OF HISTORY

Agency is the ability to act effectively and has a wide range of psychological forms: e.g. capacity, expansion, power, dominance, autonomy, separation and independence. It is a major component in social perception and identity studies. An important question is whether in narratives the agent (a person or a group) appears as being effective and capable of performing an activity for a particular aim and who has the desire to shape his/her physical and social environment or the actor is shown as a passive sufferer and acting under pressure. In this study there are two ways of identifying agency in narratives automatically: by investigating passive and active verbs on the one hand and intentionality and constraint on the other hand. These algorithms are used to uncover Hungarian as well as out-group agency in a sample of historical narratives. These social representations of history reflect psychological characteristics of national identity such as stability or vulnerability, strength or weakness, autonomy or dependency, etc. Results are interpreted in terms of Hungarian national identity.

Keywords: agency, narrative psychology, national identity, social representations

A KATEGORIÁLIS EMPÁTIA HATÁSAI TÖRTÉNELMI NOVELLA BEFOGADÁSÁRA

SOMOGYVARI ILDIKÓ - LÁSZLÓ JÁNOS

PTE BTK Pszichológia Intézet
E-mail: s.ildi75@gmail.com

Beérkezett: 2011. április 26. - Elfogadva: 2012. március 28.

A művészetet és irodalmat a pszichológia általában az esztétikai élmény szemszögéből tanulmányozza. Igen kevés vizsgálat vesz fel olyan szociálpszichológiai nézőpontot, amelyben a művészet és irodalom szociális funkciója válik hangsúlyossá. Korábbi vizsgálatainkban (LÁSZLÓ, VINCZE és KŐVÁRINÉ SOMOGYVÁRI, 2003;

V INCZE és LÁSZLÓ, 2004) népszerű történelmi regényeknek a nemzeti identitás mintáinak konstrukciójában és közvetítésében betöltött szerepével foglalkoztunk. Jelen tanulmány ezt a kutatási vonalat folytatja, de ellenkező szemszögből. Azt vizsgálja, hogy a csoportközi viszonyok hogyan hatnak egy történelmi novella befogadására. Az olvasó csoporttagsága miként befolyásolja a szereplők iránti empátiát, és az empátia hogyan közvetíti a befogadást a szereplők és a közöttük lévő kapcsolatok percepciójában? Kísérletet végeztünk, amelyben a személyek egy olyan történelmi novellát olvastak, amit átalakítottunk saját csoport és történelmi konfliktussal terhelt külső csoport elrendezéseket létrehozva. Feltételeztük, hogy egy történelmi novella elhatároló stratégiát alkalmaz a saját csoporton belül, és kategoriális empátiát vált ki a csoporttagokból, míg ugyanaz a történet külső csoport szereplőivel, külső csoport elrendezésben univerzálisabb, közvetítő empátiát használ (KEEN, 2006), és situációs empátiás stratégiát (HOGAN, 2003) hív elő az olvasókban. Az eredmények alátámasztották ezeket a feltevéseket, bizonyítékot szolgáltatva arra, hogy a történelmi irodalmi narratívumok az empátiás folyamatokon keresztül hozzájárulnak a nemzeti identitás konstrukciójához és közvetítéséhez.

Kulcsszavak: *történelmi irodalom, narratív empátia, szociális identitás, nemzeti identifikáció*

A tanulmány megírását az OTKA K 81633 sz. pályázat támogatta.

EMPÁTIA AZ ESZTÉTIKÁBAN ÉS IRODALOMBAN

Az esztétika empátia fogalma a tárggyal való projektív egyesülést jelenti (KEEN, 2006). Az irodalom olvasásakor keletkező empátiát azonban nemcsak ebben az értelemben használhatjuk. Az irodalmi empátiát leggyakrabban mint a szöveg tartalmához (cselekményhez, szereplőkhöz) kötött empátiás érzelmet határozzák meg, elkülönítve a szöveg formai, strukturális sajátosságai nyomán keletkező esztétikai érzelmektől (OATLEY, 1999; TAN, 1994).

Az olvasás során keletkező empátia nem csupán mint az esztétikai hatás egyik eleme fontos, hanem a szöveg feldolgozását is befolyásolja. Az irodalmi empátia megjelenése egyértelműen kognitív folyamatokhoz kötött. Az irodalmi érzelmek általában is segíteni látszanak a kognitív feldolgozást azáltal, hogy a megértés szempontjából releváns információkra irányítják a figyelmet, vagy facilitálják a megértést akkor, amikor nem tud koherens reprezentáció létrejönni a szövegről (KNEEPKENS és ZWAAN, 1994), az nem illeszkedik már birtokolt kognitív sémákra (MIALL, 1988). A jelentésalkotásban szerepet kapnak azok a korábbi emocionális élmények, emlékek, melyeket a szöveg hív elő (CUPCHIK, 1994; KNEEPKENS és ZWAAN, 1994; LARSEN és LÁSZLÓ, 1990; MIALL, 1995). Az irodalmi érzelmek közül az empátiára különösen igaznak látszik, hogy a megértést fokozza, mivel képessé teszi az olvasót a szereplők mentális állapotainak reprezentálására (MIALL, 1989), és arra, hogy az empátia nyomán előhívott releváns személyes tapasztalatokat felhasználva könnyebben értelmezze az olvasottakat (BLACK és SEIFERT, 1985; LARSEN és LÁSZLÓ, 1990). Az empátia és az interpretáció közötti fordított irányú kapcsolat is fontos: az empátia megjelenéséhez elengedhetetlen a szöveg megértésének bizonyos foka, tehát a történetek közötti összefüggések megértése mint kognitív empátia elősegíti a szereplők iránti empátiát (BOURG, 1996).

Az empátia, illetve az irodalompszichológiában használt identifikáció folyamata a megértésen túl a narratívum hatását is fokozza azáltal, hogy legalább átmenetileg lehetővé teszi az olvasó és a szöveg fiktív világa közötti határ felfüggesztését (KUIKEN, PHILLIPS, GREGUS, MIALL, VERBITSKY és TONKONOGY, 2004; OATLEY, 1999; GERRIG, 1993). Ezen elképzelések szerint az olvasó a fikcionális világ történéseivel és szereplőivel kapcsolatba lépve él át olyan érzelmi élményeket, melyek valós életére, vélekedéseire, attitűdjeire is hatással lehetnek.

AZ EMPÁTIA ÉS A CSOPORTKÖZI VISZONYOK

Az irodalmi művek szociális funkcióját előtérbe állítva az empátiának lényegi szerepet tulajdoníthatunk. Egy irodalmi fikció társas tudásunkra, attitűdjeinkre, identitásunkra gyakorolt hatását az empátia képes közvetíteni. Az irodalompszichológiától nem idegen az az elképzelés, hogy a műbefogadást (mint például a fiktív szereplők percepcióját) és a mű hatását hasonló szociálpszichológiai folyamatok befolyásolják, melyek a valós társas helyzetekben működnek.

A szociálpszichológiában az empátia jelenségeit leginkább a proszociális viselkedés keretében értelmezik. A csoportközi folyamatokat tekintve elsősorban az

empátiának, perspektíva felvételnek a külső csoport iránti attitűdök változtatásában, előítéletek csökkentésében betöltött szerepét vizsgálták (például BATSON, POLYCARPOU, HARMON-JONES, IMHOFF, MITCHENER, BEDNAR és mtsai, 1997; GALINSKY és MOSKOWITZ, 2000). HOFFMANN (1984) az empátia egyik fejlődési fokának tekinti a teljes csoportok iránt érzett empátia képességét, illetve úgy véli, hogy a saját csoport iránti elfogultság csökkenti a másik csoport iránti empátiás választ. PRESTON és DE WAAL (2002) az empátia egyik ultimatív magyarázatának tekintik azt, hogy a csoportban való létezés elősegítve jelentős adaptív funkcióval bír. Percepció-Akció modelljük alapján feltehető, hogy a csoportról alkotott reprezentációk aktiválódásán keresztül az észlelt hasonlóság és familiaritás fokozhatja a saját csoporthoz tartozók iránti empátiát. Az empátia csoportközi helyzetben nem mindig jelenik meg, vagy kisebb mértékű a külső csoport, mint a saját csoport tagjai iránt (lásd CIKARA, BRUNEAU és SAXE, 2011), és ez a különbség csoportközi versengés vagy szembenállás esetén kifejezettebb. Számos vizsgálatban azonosították az empátiának a csoportközi helyzetekben tapasztalt különbségei mögött húzódo neurális folyamatokat is (például MITCHELL, MACRAE és BANAJI, 2006; CHEON, MALTHUR és CHIAO, 2010; XU, ZUO, WANG és HAN, 2009; ADAMS, RULE, FRANKLIN, WANG, STEVENSON, YOSHIKAWA és mtsai, 2009). DOVIDIO, JOHNSON, GAERTNER, PEARSON, SAGUY és ASHBURN-NARDO (2010) az empátiának a csoportközi attitűdökre és viselkedésre gyakorolt szerepét hangsúlyozzák. Azt is feltételezik, hogy a csoporttal való identifikáció alapvetően befolyásolja az empátiát és a csoportközi viselkedést.

Az empátia és a csoportközi viszonyok egymásra hatása az érzelmek tulajdoni- tása mentén megjelenő saját csoport iránti elfogultságra fókuszáló infrahumanizáció elméletében is fellelhető. Az infrahumanizáció a saját csoport favorizálásának és a másik csoport leértékelésének az érzelmek tulajdonítása mentén való megjelenése (LEYENS, PALADINO, RODRIGUEZ-TORRES, VAES, DEMOULIN, RODRIGUEZ- PEREZ és GAUNT, 2000): a saját csoporthoz inkább kizárólag emberi, másodlagos érzelmeket rendelünk, míg a külső csoporthoz kevesebb másodlagos érzelmet, az érzelem értékétől függetlenül. A másodlagos érzelmekre jellemző, hogy emberibbek, belső okhoz köthetőek, és kevésbé láthatóak, inkább kognitívak, morális tartalmuk van, időben tovább tartanak, az ontogenetikus fejlődés során később jelennek meg, mint az elsődleges érzelmek. VIKI, WINCHESTER, TITSHALL, CHISANGO, PINA és RUSSELL (2006) szerint az infrahumanizáció nemcsak az érzelmek attribúciójában, hanem más, inkább humán jellemzők mentén is megfigyelhető. Az infrahumanizáció megjelenésének alapja a saját csoporttal való identifikáció (VAES, PALADINO, CASTELLI, LEYENS és GIOVANAZZI, 2003). Az elmélet implikálja, hogy a saját csoport humanizálása, másodlagos érzelmekkel való felruházása nagyobb empátiát vált ki és proszociális viselkedést indukál a csoport tagjai iránt, a csoport érdekeit és védelmét szolgálva (LEYENS és mtsai, 2000; VAES, PALADINO LEYENS, 2002; VAES és mtsai, 2003). Ha a külső csoport tagjait kevésbé humánnak észleljük, kevesebb másodlagos érzelmet tulajdonítunk nekik, akkor kevesebb elfogadást és empátiát érdemelnek (LEYENS és mtsai, 2000). Az infrahumanizáció védekezésnek is tekinthető, mert az empátián keresztül facilitálja a saját csoport tagjainak való segítségnyújtást, ugyanakkor elviselhetőbbé teszi azt, ha külső cso

port tagjait észleljük úgy, mint akik fenyegető helyzetben vannak - azáltal, hogy kevésbé észleljük őket „emberinek” (LEYENS és mtsai, 2000), kevésbé érzünk irántuk empátiát. Ugyanakkor a külső csoport tagjának individuummként való észlelése, perspektívájának felvétele, az iránta érzett empátia megszünteti az infrahuma- nizációt (LEYENS, CORTES, DEMOULIN, DOVIDIO, FISKE, GAUNT és mtsai, 2003). A vizsgálatok azonban nem mindig támasztották alá ezt a feltevést, amennyiben a csoportokat többször személynevekkel, személyek történeteivel vagy fényképekkel reprezentálták (például VAES, PALADINO, CASTELLI és mtsai, 2003; VAES, PALADINO és LEYENS, 2006; BOCCATO, CORTES, DEMOULIN és LEYENS, 2007), illetve kommunikációs helyzetben is kimutatták az infrahumanizáció hatását (VAES és mtsai, 2002).

Az irodalompszichológiai kutatások kevésbé foglalkoznak a csoportok iránt érzett vagy a csoportalapú empátiával, illetve azzal, hogy a narratív empátia milyen összefüggésben állhat az irodalmi szöveg szereplőinek és olvasóinak szociális identitásával. Az irodalmi szövegeknek valóban csak egy szűkebb körénél feltételezhető, hogy az empátia csoportokhoz kötve jelenik meg, tehát nem univerzális, bármely irodalmi szövegre vonatkoztatható kapcsolatról van szó. A történelmi tárgyú irodalmi művek az irodalmi műveknek ebbe a csoportjába tartoznak. Esetükben a szociális kategorizáció lényeges szerepet játszhat az empátia kialakulásában. Az empátia általában véve is fontos egy csoport történeteinek közvetítésében. LIU és LÁSZLÓ (2007) lényegesnek tartják a narratívumoknak azt a sajátosságát, hogy perspektívafelvételt és empátiát indukálnak. Álláspontjuk szerint a narratív empátia hozzájárul ahhoz, hogy a szociális térben működő történeteket az egyén befogadja, megértse, és identitásának részévé tegye. Ezáltal a narratív empátia képes összekötni a társadalmat az individuálissal. A történelmi elbeszélésekben megjelenő narratív empátia az olvasó szociális identitásának formálásában fontos közvetítő mechanizmus lehet.

A narratív empátia nemcsak a saját csoport történeteinek befogadását segítheti, hanem lehetővé teszi más csoportok történelmi narratívumainak recepcióját is. Ezekben az esetekben azonban feltehetőleg más empátiás mechanizmusok működnek, mint a saját csoport történetéről szóló irodalmi művek befogadásakor.

AZ IRODALMI EMPÁTIKELTÉS STRATÉGIÁI

Esetenként az írók célja az, hogy csoport vagy csoportok iránt keltsenek empátiát az olvasókban. Ebben a tekintetben a csoportidentitás és a narratív empátia kapcsolata kétirányú lehet: ha az olvasó az adott csoport tagja, a szöveg fokozhatja a csoport iránti empátiát, erősítve a csoportidentitást; ugyanakkor ha egy az olvasó számára külső csoportról van szó, az arra irányuló narratív empátia gyengítheti a csoportok mentén való elkülönülést (KEEN, 2007). Az írók a narratív empátia keltésére többféle stratégiát alkalmazhatnak. Keen a *stratégias empátiát* úgy határozza meg, mint „az írók empátiájának egy változata, mellyel az írók megkísérelnek egy

emocionális tranzakciót irányítani egy fiktív művön keresztül, amely egy adott közönséget céloz meg, és nem szükségszerűen minden olvasót, aki találkozik a szöveggel” (KEEN, 2007, 142.; Keen, 2006, 224.). Háromféle stratégias empátiát különböztet meg attól függően, hogy az író mely csoportba tartozó olvasóktól mely csoportok (saját vagy külső) iránt szándékozik empátiát előhívni.

AZ OLVASÓI EMPÁTIÁS STRATÉGIÁK

Az olvasók egy adott irodalmi mű befogadásakor nem feltétlenül csak az író által képviselt stratégiára reagálhatnak. HOGAN (2003) úgy véli, hogy az irodalmi művek elsősorban nem egocentrikus, hanem empátiás érzelmeket váltanak ki az olvasókból. Ezek az érzelmek a situációhoz és a szereplők csoportidentitásához egyaránt kötődhetnek. Az olvasói empátiás stratégiák meghatározásakor az irodalom etikai hatásából indul ki. Az irodalom etikai céljait meta-céloknak, az irodalom által nyújtott etikai hatást pedig másodlagosnak tekinti, ugyanakkor az általa prototipikusnak tartott narratívumok, a romantikus és heroikus történetek fontos elemének látja az etikai értékelést. Úgy véli, hogy „a főhős etikai értékelése központi fontosságú esztétikai válaszunk szempontjából” (HOGAN, 2003, 132.). A kétféle narratívum-prototípushoz kétféle etikus viselkedést kapcsol: az egyik a *saját csoport (nemzeti, vallási, család stb.) megvédése*, melyhez olyan fogalmakat sorol, mint bátorság, szembeszállás, mártírság; a másik a *szenvedés enyhítése vagy elviselése*, amit a „gyengédség és részvét etiká”-jának nevez (uo., 136.). A heroikus narratívumok esetén a csoportvédelem etikája relevánsabb.

HOGAN (2003) a kétféle etikai hatáshoz két különböző empátiás viszonyulást köt. Abból indul ki, hogy az empátiás válasz alapja a másikkal való észlelt hasonlóság. A *kategoriális empátia* esetében az empátia alapja az azonos szociális kategóriába való tartozás, vagyis az azonos *csoporttagság*. A *situációs empátia* a *helyzetek közötti hasonlóságon* alapul: amikor a másik észlelt helyzete hasonló emlékeket hív elő bennünk, illetve a másik helyzetének átélésére készítet minket. HOGAN (2003) a situációs empátiához a „*részvét etikáját*” rendeli. A helyzeti empátia nem kategoriális alapú, ugyanakkor megjelenését meggátolhatja, ha az egyén olyan mértékben eltérőnek érzi magát a szereplőktől, hogy lehetetlen az empatikus viszonyulás feléjük. Erre hozza példaként a saját és a külső csoport közti jelentős különbséget, vagy a másik negatív morális értékelését. A heroikus művek olvasásakor a kategoriális empátia inkább jelenik meg, mint a romantikus tragikomédiáknál - az utóbbiaknál nagyrészt situációs empátia működik.

Feltehetjük, hogy az olvasó szociális identitása hatással lehet arra, mely stratégiára válaszolva reagál, illetve milyen olvasói empátiás stratégiát választ. A történelmi szépirodalom témáját tekintve - Hogan felosztása mentén - nagyrészt a heroikus narratívumokkal rokonítható. Ezek a regények vagy novellák a csoport identitását formálják, illetve örökítik át (LÁSZLÓ és mtsai, 2003; VINCZE és LÁSZLÓ, 2004). Ezt a célt akár az írói empátiás stratégia, akár az eltérő úton keletkező olvasói empátia közvetítheti. Nemcsak az lényeges tehát, hogy az olvasó mely írói stra

tégiára válaszol, hanem az is, hogy a szereplők helyzetére vagy szociális kategóriájára reagálva érez-e empátiát irántuk.

A szereplőkhöz való szituációs alapú, illetve kategoriális alapú viszonyulás eltérő hatással lehet azok percepciójára, reprezentációjára. Amennyiben az olvasónak a szereplők iránti empátiája a megosztott szociális kategória-tagságon alapul, csoportközi elfogultság jelenhet meg a saját, illetve külső csoport szereplőinek percepciójában. Ellenben, ha a szereplők iránti empátia szituációs hasonlóságon alapul, így az olvasó és a szereplők csoporttagsága nem jut lényegi szerephez a szereplőkhöz való érzelmi viszonyulásban, és a csoportközi elfogultság nem torzítja a szereplők percepcióját. Azt is feltételezhetjük, hogy az olvasónak a saját csoporttal való azonosulása hatással lehet arra, milyen és mely mértékű empátiás választ ad a saját csoportjához vagy külső csoporthoz tartozó szereplők esetén. Valószínű, hogy a nagyobb mértékben azonosuló személyeknél inkább keletkezhet kategoriális empátia, mint azon olvasóknál, akik számára az adott csoporttal való identifikációnak nincs nagy jelentősége.

A kategoriális empátia, és az annak mentén megjelenő csoportközi elfogultság vizsgálatára két olyan jelenséget választottunk, amelyek nyelvi szinten implicit módon kifejeződhetnek: a korábban bemutatott infrahumanizációt és a nyelvi csoportközi elfogultságot.

AZ EMPÁTIA HATÁSOK KIFEJEZŐDÉSE IMPLICIT SZEMANTIKAI JELENSÉGEKBEN: NYELVI KATEGÓRIA MODELL ÉS NYELVI CSOPORTKÖZI ELFOGULTSÁG

Ha a kategoriális, illetve szituációs empátia eltérően befolyásolja a csoportközi viszonyok észlelését, akkor ez az eltérés a történelmi elbeszélésben szereplő csoportok észlelésében és az elbeszélés felidézésének nyelvi szintjén is megjelenik. A nyelvi csoportközi elfogultság jelenségét MAASS, SALVI, ARCURI és SEMIN (1989) írták le SEMIN és FIEDLER (1988) nyelvi kategória modellje alapján. Semin és Fiedler egy esemény leírásában eltérő absztraktsági szinteket különböztetett meg. Minél absztraktabb egy esemény leírása, annál inkább diszpozíciós, illetve minél konkrétabb, annál inkább szituációs attribúciós következtetést tesz lehetővé. A legmagasabb absztrakciós szintet a melléknevek (ADJ) képviselik, melyek a személy valamely jellemzőjére, tulajdonságára utalhatnak (mint például becsületes, agresz- szív, segítőkész). A következő, kevésbé absztrakt szintet jelentik az állapot igék (state verbs, SV), amelyek kognitív vagy affektív állapotokra, vagy azokban bekövetkező változásokra utalnak. Definíciójuk szerint tartós állapotokról van szó, melyek kezdete és vége nincs világosan meghatározva (például szeret, gyűlöl). Konkrétabb szinten állnak az interpretatív akció igék (IAV), legkonkrétabbak pedig a leíró akció igék (DAV). Mindkét kategória specifikus cselekvést jelent, jól definiált kezdettel és véggel. A legkevésbé absztrakt leíró akció igék (DAV) olyan cselekvésekre utalnak, amelyek rendelkeznek egy fizikailag invariáns jellemzővel - például járni nem lehet láb nélkül, inni, enni, csókolni száj nélkül. Az inter-

pretatív akció igék (IAV) ugyanakkor számos különböző cselekvést jelölhetnek, azonos értelemmel, mint ahogy a segít, bánt, dolgozik igék többféle viselkedésre is vonatkozhatnak. Az IAV további fontos kritériuma, hogy értékkel bírhat. Az ötödik kategóriába tartoznak az állapot cselekvő igék (SAV), melyek az IAV-kel azonos absztrakciós szinten állnak, de nem magára a cselekvésre, hanem annak emocionális következményeire utalnak (például szórakoztat, felvidít, megszegyenít).

MAASS és munkatársai (1989) nyelvi csoportközi elfogultság modellje azt igazolta, hogy a saját csoport pozitív és a másik csoport negatív cselekedeteit absztraktabb szinten kódoljuk, míg a saját csoport negatív és a külső csoport pozitív tetteit konkrétabb kifejezésekkel, vagyis a saját csoporttal szembeni elfogultság implicit szemantikai szinten is megjelenik.

A nyelvi csoportközi elfogultság megjelenése egy irodalmi mű befogadásakor abban az esetben várható, ha az olvasó kategoriális empátiával válaszol a saját vagy másik csoport történetére.

A KATEGORIÁLIS EMPÁTIA HATÁSAI A BEFOGADÁSRA ES A CSOPORTKÖZI VISZONYOK ESZLELESÉRE

Korábbi vizsgálatunkban egy történelmi tárgyú novella befogadásán keresztül vizsgáltuk a kategoriális empátia lehetséges hatásait (LÁSZLÓ, SOMOGYVÁRI, 2008). Ugyanazon novellát a saját csoporthoz tartozó magyar, vagy külső, a sajátal konfliktusban álló csoporthoz rendelt szlovák irodalmi műként mutattuk be. Olyan novellát választottunk, ahol a *csoportközi konfliktus* csupán a történet *hátterét* képezi, nem a mű fő témája. Azt vártuk, hogy a kategoriális empátia következményeként különbség jelentkezik a narratív empátia, tetszés, és a megítélésében. A narratív empátia hatását az olvasók narratív felidézéseinek keresztül is vizsgáltuk. A kategorikus empátia hatásaként azt is vártuk, hogy a felidézésekben mind a nyelvhasználatban (nyelvi csoportközi torzítás), mind az érzelmek és kognitív állapotok „odaítélésében” megjelenik az implicit csoportközi elfogultság, vagyis a magyar olvasók a magyar szereplőkkel játszódnó történetbe jobban beleélik magukat, nagyobb tetszéssel fogadják, mint a szlovák történetet, illetve ennek a történetnek a felidézésekor a szereplők jó cselekedeteit absztraktabban, magukat a szereplőket pedig több másodlagos (szociális) érzélemmel és kognitív állapottal felruházva mutatják be. Eredményeink csak részben igazolták feltevéseinket.

A kategoriális empátia jelenlétére mindössze két adatsor utalt. A narratív empátia és a másodlagos érzelmek gyakorisága közötti kapcsolat erősebbnek mutatkozott a saját csoport történetét olvasók körében, illetve a magyar történetet olvasók esetén a tetszés nagymértékben összefüggött a nemzeti identifikációval. A további eredmények azt valószínűsítették, hogy az olvasás során inkább szituációs, mintsem kategoriális empátia működött. Ertelmezésünk szerint a kategoriális empátia viszonylagos gyengeségét az a körülmény okozta, hogy a történetben nem játszott szerepet a csoportközi konfliktus, azaz a történet kevésbé érintette meg az olvasók szociális identitását.

A KATEGORIÁLIS EMPÁTIA HATÁSAI A CSOPORTKÖZI TÖRTÉNELMI KONFLIKTUST MEGJELENÍTŐ ELBESZÉLÉS
BEFOGADÁSÁRA
ÉS ÉSZLELÉSÉRE

A kategoriális empátia vizsgálatára olyan novellát választottunk, melynek középpontjában csoportközi konfliktus áll. A novellában a magyarok és románok közötti történelmi konfliktus jelenítődik meg. Nem csak a novella témája a két csoport közötti konfliktus: BANGA, SZABÓ és LÁSZLÓ (2012), FÜLÖP és LÁSZLÓ (2011) eredményei alapján a románokkal való konfliktust a magyarok máig lezáratlannak ítélik meg. A korábbi vizsgálathoz hasonlóan itt is ugyanazt a történetet olvasták a vizsgálati személyek mint magyar vagy mint román novellát. Arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a csoportközi konfliktus jelenléte a történetben hatással lesz-e a szereplők iránti empátiás viszonyulásra.

Hipotézisek

Alapfeltevésünk szerint amennyiben az olvasók kategoriális empátiával (HOGAN, 2003 nyomán) válaszolnak a saját vagy külső csoport történetére, akkor a történetek szereplőinek percepciójában is különbség lesz. Azt vizsgáltuk, hogy megfigyelhető-e a külső csoport szereplőinek infrahumanizálása és a saját csoport szereplőinek humanizálása, illetve a nyelvi elfogultság. Az infrahumanizáció (LEYENS és mtsai, 2000) megjelenése esetén a saját csoport történetének felidézésekor a szereplőknek értéktől függetlenül több másodlagos érzelmet tulajdonítanak, mint egy külső csoport történetének visszaadásakor. Az infrahumanizáció vagy dehumanizáció a mentális állapotok tulajdonításában is megmutatkozhat (HASLAM, 2006; VIKI és mtsai, 2006) - esetünkben úgy, hogy a saját csoporthoz tartozó szereplőkhöz több mentális állapotot rendelnek. A korábbi vizsgálat ezt a hipotézist nem erősítette meg, de mivel más művet alkalmaztunk és a csoportközi konfliktus lehetséges hatását fokoztuk, a hipotézist nem vetettük el. A nyelvi csoportközi elfogultság meglétekor a saját csoporthoz tartozó szereplők pozitív értékű cselekedetei absztraktabb szinten jelennek meg, míg a másik csoporthoz tartozó szereplőké konkrétabban; ugyanakkor a magyar szereplők negatív tettei inkább mint egyedi, konkrét cselekvések találhatók meg a felidézésekben, a másik csoport szereplőinek negatív tettei viszont magasabb absztrakciós szinten (lásd MAASS és mtsai, 1989).

Feltételeztük, hogy a saját csoporttal való identifikáció mértéke hatással van a fenti folyamatokra, az empátiás viszonyuláson keresztül. Az utóbbi feltevés ellenőrzése azért is lényeges, mert az identifikáció csak a kategoriális empátia esetén bír jelentőséggel, miközben nyilván nem minden olvasó fog azzal válaszolni a történetre. Ennek megfelelően azt vártuk, hogy az identifikáció összefüggést mutat az empátiával, és növeli az infrahumanizációt/humanizációt, illetve a nyelvi elfogultságot. LEYENS és munkatársai (2003) azt tapasztalták, hogy a csoporttal való identifikáció mértékével együtt fokozódik az infrahumanizáció, míg az azonosulás alacsony fokánál eltűnik. Az identifikációnak a nyelvi elfogultságra gyakorol

rolt hatása kevésbé vizsgált, ugyanakkor BANGA és munkatársai (2012) vizsgálatában a nemzeti identifikáció hatással volt a saját csoport negatív tettei esetén a nyelvi elfogultságra akkor, ha a külső csoport és a saját csoport közötti konfliktust jelenleg is fennállónak észlelték a résztvevők.

Az alapfeltevések mellett azt is vizsgáltuk, hogy különbözik-e a két történet megítélése, illetve a főszereplők iránt érzett empátia. Arra is kerestük a választ, hogy az empátia általában (a történet eredetétől függetlenül) összefüggésben áll-e a szereplők humanizálásával.

A vizsgálat anyaga

Kísérletünkben ingeranyagként Kosztolányi Dezső *Égi jogász* című novelláját választottuk. A novella 1920-ban íródott, történelmi háttere a trianoni békeszerződés, illetve azt követően Erdély Romániához való csatolása. A novella főszereplője konfliktusba keveredik egy román katonával, és a konfliktusból elszenvetődőként, vesztesen kerül ki. Olyan változások indulnak meg benne, amelyek eredményeként elméje megbomlik, önmagát a magyarok Isten által meghatalmazott „égi jogászáknak” tartja, akinek feladata a magyarok ártatlanságának bizonyítása.

A kutatás céljának és kereteinek megfelelően a novellát átalakítottuk. Elsőként az eredeti novellából kihagytuk azokat a részeket, melyek célunk szempontjából kevésbé relevánsak voltak. A novella eredeti terjedelme 28 oldal volt. Végül egy 14 069 karakter hosszúságú szöveget használtunk fel. Másodsor, megváltoztattuk azokat a nyelvi formákat, amelyek alapján egyértelműen azonosítható lenne a szöveg eredete. Végül létrehoztunk egy román változatot, amely az eredetitől csak annyiban tért el, hogy a magyar tulajdonneveket román tulajdonnevekre cseréltük. A továbbiakban a két szöveget magyar, illetve román változatként említjük. A román szövegváltozat tehát a román főszereplő perspektívájából jeleníti meg a konfliktus, amelyben a magyar katona képviseli a külső csoportot. Maga a szöveg nem utal a valós történelmi háttérre, de az eredeti novella esetén egy megfelelő történelmi tudással rendelkező olvasó számára ez azonosítható. A román változat befogadását két tényező is nehezítheti. Az egyik, hogy az átlagolvasó viszonylag kevés tudással rendelkezik a román történelemről, és ha voltak is a történetben megjelenítetthez hasonló konfliktusok, azokat nem ismerik, és nem tudják történelmi ismereteikben lehorgonyozni. A másik, hogy a saját csoport tagja mint a rossz cselekedet elkövetője szerepel a történetben, amire feltehetően (akár fiktív, akár valós eseményről van szó) máshogy reagál az olvasó, mint amikor a saját csoport tagja elszenvetődje a másik negatív tettének. Ez utóbbi nem akadályozza a vizsgálat célját, mivel felerősítheti a vizsgálni kívánt jelenséget.

A vizsgálat módszere

A narratív empátiát 6 skálával mértük, melyek a főszereplőkkel való együttérzésre, kognitív és emocionális perspektívájuk átvételére és a velük való azonosulásra

kérdeztek rá. Minden kérdésre hétfokú skálán válaszolhattak a résztvevők. A narratív empátia pontértékét a skálákon adott pontok összegeként határoztuk meg (a vizsgált mintán az eredeti változat esetén: $M = 24,92$, $SD = 7,517$; a román változat esetén: $M = 26,39$, $SD = 5,97$; Cronbach-alfa = 0,879).

Egy-egy kérdésre ötfokú skálákon válaszolva határozták meg a vizsgálati személyek, mennyire tetszett nekik a novella, és mennyire tartották értékes irodalmi alkotásnak. Beiktattunk két további kérdést, amelyek a történet koherenciájának megítélését tették lehetővé, hétfokú skálákon, ahol a magasabb értékek jelentették a nagyobb észlelt koherenciát. Megkérdeztük azt is, hogy az olvasók időben hol helyezik a történetet, mely történelmi eseményhez kötik, és a mű megírásának idejét mikorra teszik.

A nemzeti identifikációt a DOOSJE, BRANSCOMBE, SPEARS és MANSTEAD (1998) által használt eszköz nyomán összeállított kérdőívvel mértük. A kérdőív 11 tételből áll, hétfokú skálákat tartalmaz, mint például „Magyarnak érzem magam.”, „Természetes számomra, hogy magyar vagyok.” ($M = 56,86$, $SD = 11,53$, Cronbach-alfa = 0,802). A kérdőív tételei a kategorizáció mellett az identifikáció érzelmi oldalára is reflektálnak, de nem tartalmazzák a külső csoportokkal való összehasonlítás dimenzióját.

Az infrahumanizáció és nyelvi csoportközi torzítás vizsgálatára az írásban történő szabad felidézés eljárását alkalmaztuk. A felidézett szövegeket a két jelenség szempontjából elemeztük.

A vizsgálat menete

A vizsgálatban 56 főiskolai hallgató vett részt. A résztvevők átlagéletkora 28,6 év volt. A vizsgálati személyek először elolvasták a novellát, majd kitöltötték egy kérdőívet, mellyel a narratív empátiát, tetszést, a novella értékelését és a történet koherenciájának megítélését mértük. További kérdések vonatkoztak a történet háttérében zajló történelmi esemény meghatározására, időbeni elhelyezésére. A következőkben a vizsgálati személyeknek fel kellett idézniük az olvasottakat, történet formájában. Ezt követően a résztvevők kitöltötték a nemzeti identifikáció mérésére szolgáló kérdőívet is.

Az eredmények feldolgozása

Minden olyan szöveg elemzésre került, amely történet volt. Összesen 56, mintánként 28 vizsgálati személy anyagát dolgoztuk fel. Az elemzésnél meghatároztuk az elsődleges és másodlagos érzelmek, affektusok gyakoriságát, értéküket is figyelembe véve. Az érzelmeken kívül minden kognitív állapotot jelöltünk.

A felidézésekben megjelenő kifejezések absztrakciós fokának megállapítására a SEMIN és FIEDLER (1988) által kidolgozott nyelvi kategória modell egy későbbi változatát használtuk (COENEN, HEDEBOUW és SEMIN, 2006). Nem kizárólag szavakat kódoltunk, hanem COENEN és munkatársai (2006) javaslatait követve speci

fikusabb kritériumoknak megfeleltettük az egyes kategóriákat. A szövegek elemzéséhez az Atlas-ti programot használtuk, illetve segítségünkre voltak korábban elkészült szótárak (FÜLÖP és LÁSZLÓ, 2006; VINCZE és LÁSZLÓ, 2006). Mivel rövid szövegekről van szó, az elemzés kézi kódolással történt, így a kontextust nagy pontossággal figyelembe tudtuk venni. Mind az eredeti, mind a román változat esetén az adott csoport szereplőjéhez tartozó érzelmeket, kognitív állapotokat, cselekvéseket és mellékneveket kódoltuk.

EREDMÉNYEK

A narratív empátia és a novella értékelése

A főszereplők iránt érzett empátia tekintetében nem volt különbség a két szövegváltozat esetén. Abban sem találtunk szignifikáns különbséget, hogy a novella mennyire tetszett a vizsgálati személyeknek, mennyire tartották koherensnek, illetve értékesnek a történetet (1. táblázat).

1. táblázat. A narratív empátia és a novella értékelése a két mintában

	Magyar változat		Román változat	
	átlag	szórás	átlag	szórás
Narratív empátia	24,92	7,517	26,39	5,97
Tetszés	3,32	1,64	3,39	1,03
Koherencia	9,25	2,36	9,35	2,73
Érték	3,39	0,56	3,42	0,57

A narratív empátia a teljes mintát tekintve korrelált a tetszéssel ($r = 0,555$, $p < 0,001$), a novellának tulajdonított értékkel ($r = 0,493$, $p < 0,001$) és koherenciával ($r = 0,494$, $p < 0,001$).

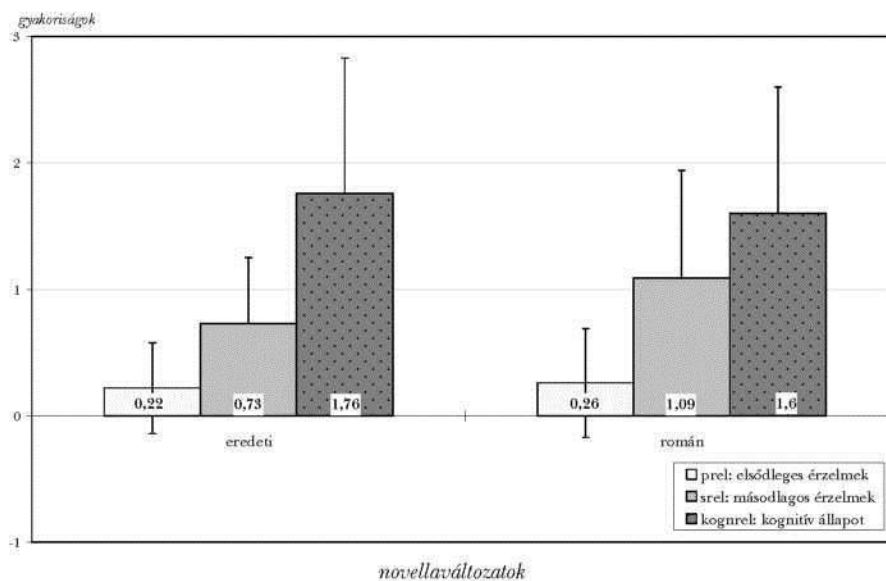
Az eredeti változatnál a továbbiakban a narratív empátia a nemzeti identifikáció mértékével is korrelált ($r = 0,446$, $p < 0,05$). Ez az eredmény jelzi azt, hogy a saját csoporttal jobban azonosuló olvasók inkább érezték empátiát a saját csoport szereplői iránt, mint a kevésbé azonosulók - a kategória-azonosság fontossága fokozta empátiájukat.

A felidézett szövegek minták közötti összehasonlítása

A felidézett szövegek eltérő terjedelműek voltak, emiatt az adott szövegek méretére illesztett relatív gyakoriságokat határoztuk meg.

Érzelmekek és kognitív állapotok gyakorisága

A relatív gyakoriságokat tekintve mindkét változatnál a másodlagos negatív érzelmekek a leggyakoribbak. Az érzelmi állapotok minden kategóriája gyakoribb a román, míg a kognitív állapotoké a magyar változat esetén. Egyik különbség sem szignifikáns (1. ábra). Az infrahumanizáció tehát a két mintát összehasonlítva nem jelent meg a felidézésekben.

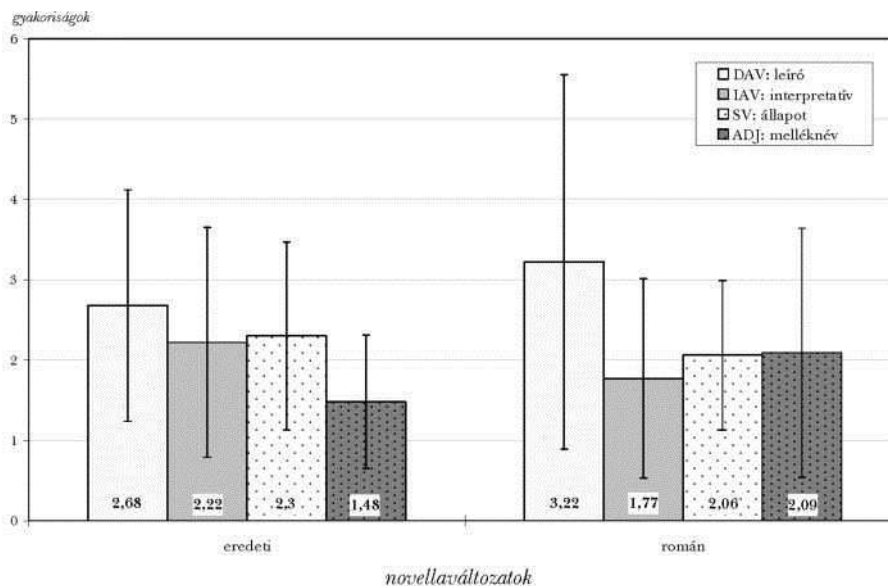

1. ábra. Az érzelmekek és kognitív állapotok gyakoriságai a felidézésekben

Nyelvi csoportközi elfogultság

A négy eltérő absztrakciós szintet tekintve a két minta között nem találtunk szignifikáns különbséget. Az absztrakciós szintek is azonosnak bizonyultak.

A román változat esetén több semleges melléknevet idéztek fel (Mann-Whitney $U = 271$, $Z = -2,03$, $p < 0,05$), mint a magyar változat esetén, vagyis gyakrabban írták le absztraktabb kifejezésekkel, általánosan jellemző, érték nélküli attribútumokkal a román történet főszereplőjét, mint a magyar novelláét (2. ábra). A pozitív és a negatív melléknevek között nem mutatkozott jelentős eltérés. Az átlagértékek mentén sajátos eltolódás látható: az interpretatív akcióigék és az állapotigék gyakoribbak a magyar változat esetén, míg a román változatnál a legkonkrétabb és legabsztraktabb kifejezések. Valószínűleg ez az eltolódás felelős az absztrakciós szintek azonosságáért. A nyelvi csoportközi elfogultság a változatokat összehasonlítva nem volt tapasztalható.

2. ábra. A nyelvi kategóriák gyakoriságai a felidézésekben

A narratív empátia hatásai a teljes mintán

Érzelmi és kognitív állapotok felidézése

A narratív empátia nem mutatott szignifikáns korrelációt az elsődleges vagy másodlagos érzelmek relatív gyakoriságával. Ugyanakkor minél nagyobb narratív empátiáról számolt be a vizsgálati személy, annál több kognitív állapotot idézett fel ($r = 0,311$, $p < 0,05$). Ez megfelel annak az elvárásnak, hogy aki jobban empatizál egy történet főszereplőjével, vélhetően több mentális állapotot tulajdonít neki.

Nyelvi csoportközi elfogultság

Bár a hipotézisek között nem szerepelt, de kíváncsiak voltunk arra, hogy a narratív empátia hatása megjelenik-e a nyelvi kategória modell szerinti kategorizációban. Mivel az állapotigék kognitív és emocionális állapotokra, illetve azokban bekövetkező változásokra utalnak, várható volt, hogy minél inkább képes valaki megérteni a főszereplők mentális állapotait, annál több állapotigét használ a felidőzésben. Ez az elvárásunk csak részben igazolódott: a narratív empátia alacsony, nem szignifikáns mértékben korrelált az állapotigék gyakoriságával ($r = 0,245$, $p = 0,068$). Minél nagyobb értéket ért el a személy a narratív empátiát mérő kérdésekben, annál kevesebb negatív melléknévet idézett fel ($r = -0,269$, $p < 0,05$), vagyis kevésbé tulajdonított a felidőzésben a főszereplőknek azt általánosan jellemző negatív tulajdonságot.

A narratív empátia összefüggései a magyar és a román változat esetén

A narratív empátia - az elvárttól eltérően - sem a magyar, sem a román változat esetén nem állt kapcsolatban a felidézett *érzelmi állapotok gyakoriságával*.

A narratív empátia a magyar változat esetén - a teljes mintához hasonlóan - szintén fordítottan korrelált a negatív melléknevek gyakoriságával ($r = -0,644, p < 0,001$); a korreláció igen erős volt. Tehát, minél jobban megértette a vizsgálati személy a szereplőt, annál kevesebb negatív tulajdonsággal jellemezte. A magyar változaton belül a narratív empátia korrelált a negatív állapot-igék relatív gyakoriságával is ($r = 0,515, p < 0,01$). Ennek értelmezésénél fontos figyelembe venni, hogy a történet szereplőjének mentális állapotában negatív változások mentek végbe, így aki empátiát érzett a főszereplők iránt, megértette azok negatív kognitív, illetve emocionális állapotait is. A narratív empátia mértékével az absztrakciós szint is nőtt ($r = 0,403, p < 0,05$). Ezt magyarázza, hogy nyelvi kategória modell szerint az állapotigék viszonylag magas absztrakciós értéket kapnak - várható volt, hogy a narratív empátiával az absztrakciós szint is korrelálni fog.

A román szövegváltozat esetén a narratív empátia fenti összefüggéseit nem találtuk. Feltehető, hogy a teljes mintában megjelenő korrelációkért is a magyar mintában előforduló együttjárások a felelősek.

A nemzeti identifikáció felidezésben megjelenő hatása

Végül korrelációs elemzésekkel megvizsgáltuk a nemzeti identifikáció szerepét a befogadásban. Az eredeti változatnál (ahogy említettük) a narratív empátia és az identifikáció korrelált. Szembetűnő, hogy a nemzeti identifikáció hatását vizsgálva részben ugyanazokat a korrelációkat találtuk, mint a narratív empátia esetén.

Minél magasabb pontszámot ért el a személy a nemzettel való azonosulást mérő kérdőívben, annál kevesebb negatív melléknevet, tulajdonságot idézett fel a magyar főszereplőkhöz rendelve ($r = -0,403, p < 0,05$). A nemzeti identifikáció pontszáma korrelált a negatív állapot-igék relatív gyakoriságával is ($r = 0,585, p < 0,001$). Itt a negatív érték értelmezésénél figyelembe kell venni a szöveg sajátosságait, ahogy fentebb utaltunk rá. Emellett a nemzeti azonosságtudat mért értéke korrelált az összes állapotige relatív gyakoriságával, vagyis akik nagyobb mértékben azonosulnak a nemzeti csoporttal, több kognitív és emocionális állapotot idéztek fel ($r = 0,462, p < 0,05$), ebben az értelemben inkább humanizálták a főszereplőket. Az absztrakciós szint esetén szintén szignifikáns korreláció látható ($r = 0,389, p < 0,05$). Valószínű, hogy ezt az együttjárást is az állapotigék nemzeti identifikációval növekvő aránya okozta. A nyelvi elvárási elfogultság szerint ami elvárt, az magasabb absztrakciós szinten jelenik meg (WIGBOLDUS, SEMIN és SPEARS, 2000). Ezt tekintve valószínű, hogy a novella szereplőinek gondolatai, érzelmei inkább megfeleltek azon olvasók elvárásainak, akik jobban azonosulnak.

Fontos kiemelni, hogy a román változat esetén a nemzeti identifikáció ellentétes hatását nem találtuk - úgy tűnik, esetünkben a nemzeti identifikációnak csak a saját csoporthoz tartozó szöveg felidezésére volt hatása, ott is az azonosulás mértékétől függően.

MEGVITATÁS

Az irodalmi narratívumok hatással vannak az olvasók vélekedéseire, attitűdjeire, morális fejlődésére, érzelmeire (HAKEMULDER, 2000; GERRIG és RAPP, 2004; MAR, DJIKIC és OATLEY, 2008; DJIKIC, OATLEY, ZOETERMAN és PETERSON, 2009). Igen kevés kutatás foglalkozik azzal, hogy a fikció milyen hatással lehet a szociális identitásra, csoportközi viselkedésre és attitűdökre (például HAKEMULDER, 2000, illetve néhány vizsgálatot idéz MAR és OATLEY, 2008). Vizsgálatunkban abból indultunk ki, hogy a népszerű történelmi irodalmi művek alkalmasak a csoportidentitás mintáinak modellálására és közvetítésére (LIU, WILSON, MCCLURE és HIGGINS, 1999; LÁSZLÓ és mtsai, 2003). Ebben a folyamatban fontos lehet az olvasó és a szereplő szociális kategorizációjának viszonya. HOGAN (2003) kategoriális és szituációs empátia-fogalma különbséget tesz az azonos, illetve eltérő szociális kategóriába tartozó szereplők iránti viszonyulás között, azonban ezek empirikus vizsgálatára még nem került sor. Ismert, hogy a történetek szereplőinek szociális kategorizációja könnyen végbemegy, és az olvasó elsődlegesen megpróbálja a szereplőt egy már ismert kategóriába asszimilálni (GERRIG és ALLBRITTON, 1990; SCHNEIDER, 2001). GERRIG (1993) úgy találta, hogy történetek szereplőinek percepciójára, illetve az olvasók ítéleteire hatással van az, hogy a szereplők és az olvasók szociális kategóriája azonos vagy különböző. Irodalmi szövegek befogadása esetén fellépő szociális kategorizáció és az empátia kapcsolatáról viszont keveset tudunk.

Célunk annak vizsgálata volt, hogy egy történelmi novella befogadásában fel-lelhetők-e a kategoriális empátiára utaló jelenségek. Abból indultunk ki, hogy a szereplők percepcióját hasonló jelenségek befolyásolják, mint amelyek valós személyközi vagy csoportközi helyzetben működnek. Előző vizsgálatunkban olyan novellát alkalmaztunk, ahol a csoportközi konfliktus nem volt hangsúlyos, csak az identitás fenyegetettsége. Itt viszont olyan novella befogadását követtük, melyben a csoportközi konfliktus előtérben van - vélhetően facilitálva a saját és a külső csoporthoz tartozó szereplők iránti empátia különbségét (lásd CIKARA és mtsai, 2011), növelve a kategoriális empátia megjelenésének lehetőségét. Feltételeztük, hogy a csoportközi elfogultság két jelenségének, az infrahumanizációnak (LEYENS és mtsai, 2000) és a nyelvi elfogultságnak (MAASS és mtsai, 1989) megjelelése a kategoriális viszonyulásra utal. Eredményeink azt mutatják, hogy az olvasók nem reagáltak mindannyian kategoriális empátiával a történetre. Az identifikáció és az empátia hatásait vizsgálva azonban eltéréseket találtunk a kétféle nézőpontú történet befogadása között, így az eredmények csak részben igazolták feltevéseinket. Értelmezésünk szerint a saját csoporttal nagyobb mértékben azonosulók jobban humanizálták a magyar szereplőket, és inkább tekintették elvártnak a szereplők viselkedését. - vagyis azok az erősen azonosuló olvasók, akik nagyobb empátiáról számoltak be, kategoriális empátiával válaszoltak az eredeti novellára, az elhatároló írói empátiás stratégiára (KEEN, 2006) reagálva. A román változat esetén sem az empátia, sem az identifikáció nem mutatott együttjárást a vizsgált szövegváltozókkal annak ellenére, hogy a két szöveghez való viszonyulás egyforma volt. A román változatot olvasók feltehetően szituációs empátiával reagáltak a történetre. A két

történet befogadása közötti különbséget a román változat feldolgozásának korábban már említett nehézségei is okozhatták.

Az eredmények értékelésénél figyelembe kell venni, hogy azok korrelációs elemzéseken alapulnak. Ennek korlátai elsősorban az empátia és az identifikáció összefüggésének elemzésében jelentkeznek. Feltételeztük, hogy az identifikáció mértéke van hatással az empátiára, kiindulva abból, hogy a csoporttal való azonosulás az adott történet főszereplője iránt érzett empátiánál kevésbé változékony. A vizsgálati elrendezés azonban felveti azt a lehetőséget, hogy a novella olvasása és az annak során keletkező empátia volt hatással az identifikációs kérdőívre adott válaszokra.

Az eredmények összességében alátámasztják azt a feltételezésünket, hogy a narratív empátia nemcsak egy nemzeti csoport történetével kapcsolatos megosztott elbeszélések esetében közvetíti a nemzeti identitást (LIU és LÁSZLÓ, 2007), hanem a nemzeti történelem konfliktusos időszakairól szóló fiktív irodalmi elbeszélések esetében is, a kategoriális empátia működése révén. Ugyanakkor a saját csoport iránti elfogultságra utaló bármely jelzés hiánya a román változatnál a szituációs empátia működésére világít rá, és magyarázattal szolgál arra, hogy a történelmi elbeszélések miért nem csupán a saját nemzeti csoport olvasói számára lehetnek érdekesek és esztétikailag értékesek.

IRODALOM

- Adams, R. B., Rule, N. O., Franklin, R. G., Wang, E., Stevenson, M. T., Yoshikawa, S., et al. (2009). Cross-cultural Reading the Mind in the Eyes: An fMRI investigation. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 22(1), 97-108.
- Banga, Cs., SZABÓ, Zs. P., & LÁSZLÓ, J. (2012) The Effects of National Identification and Perceived Termination of Inter-ethnic Conflicts on Implicit Intergroup Bias (Infra-humanization, Linguistic Intergroup Bias and Agency). In D. Pauković, V. PAVLAKOVIĆ, & V. Rao (Eds.), *Confronting the Past: European Experiences* (pp. 67-86). Zagreb: Political Science Research Centre.
- Batson, D. C., Polycarpou, M. P., Harmon-Jones, E., Imhoff, H. J., Mitchener, E. C., Bednar, L. L., et al. (1997). Empathy and attitudes: Can feeling for a member of a stigmatized group improve feelings toward the group? *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(1), 105-118.
- Black, J. B., & SEIFERT, C. M. (1985). The psychological study of story understanding. In C. R. COOPER (Ed.), *Researching response to literature and the teaching of literature* (pp. 190-211). Norwood: Ablex.
- Boccatto, G., CORTES, B. P., Demoulin, S., & LEYENS, J. Ph. (2007). The automaticity of infra-humanization. *European Journal of Social Psychology*, 37, 987-999.
- Bourg, T. (1996). The Role of Emotion, Empathy, and Text Structure in Children's and Adults' Narrative Text Comprehension. In R. J. Kreuz, & M. S. MacNealy (Eds.), *Empirical Approaches to Literature and Aesthetics* (pp. 241-260). Norwood: Ablex.

- CHEON, B. K., Malthur, V. A., & CHIAO, J. Y. (2010). Empathy as cultural process: insights from the cultural neuroscience of empathy. *World Cultural Psychiatry Research Review, Summer*, 32-42.
- CIKARA, M., Bruneau, E. G., & SAXE, R. R. (2011). Us and Them: Intergroup failures of empathy. *Current Directions in Psychological Science*, 3, 149-153.
- COENEN, L. H. M., Hedebouw, L., & Semin, G. R. (2006). *The Linguistic Category Model (LCM)*. Manual. Free University Amsterdam. Version June 2006 <http://www.cratylus.org/resources/uploaded/Files/1151434261594-8567.pdf>.
- CUPCHIK, G. C. (1994). Emotion is aesthetics: Reactive and reflective models. *Poetics*, 23, 177-188.
- DJKIC, M., OATLEY, K., Zoeterman, S. & Peterson, J. B. (2009). On being moved by art: How reading fiction transforms the self. *Creativity Research Journal*, 21(1), 24-29.
- DOOSJE, B., Branscombe, N. R., Spears, R., & Manstead, A. S. R. (1998). Guilty by association: When one's group has a negative history. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(4), 872-886.
- Dovidio, J. F., Johnson, J. D., Gaertner, S. L., Pearson, A. R., Saguy, T., & Ashburn-Nardo, L. (2010). Empathy and intergroup relations. In M. Mikulincer, & P. R. SHAVER (Eds.), *Prosocial motives, emotions, and behavior* (pp. 246-264). Washington: American Psychological Association.
- FÜLÖP É., László J. (2006). Az elbeszélések érzelmi aspektusának vizsgálata tartalomelemző programmal. Szeged: *IV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia konferenciakötete*, 296-304.
- FÜLÖP É., László J. (2011). Érzelmek a valós csoportközi konfliktusokban - A csoportközi érzelmek történelmi lehorgonyzása. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 66(3), 467-485.
- GALINSKY, A. D., & Moskowitz, G. B. (2000). Perspective taking: Decreasing stereotype expression, stereotype accessibility, and in-group favouritism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(4), 708-724.
- Gerrig, R. J. (1993). *Experiencing Narrative Worlds*. New Haven: Yale University Press.
- Gerrig, R. J., & ALLBRITTON, D. W. (1990). The construction of literary character: A view from cognitive psychology. *Style*, 24(3), 380-392.
- Gerrig, R. J., & RAPP, D. N. (2004). Psychological processes underlying literary impact. *Poetics Today*, 25(2), 265-281.
- HAKEMULDER, J. F. (2000). *The Moral Laboratory: Experiments Examining the Effects of Reading Literature on Social Perception and Moral Self-concept*. Amsterdam: John Benjamins.
- Haslam, N. (2006). Dehumanization: An integrative review. *Personality and Social Psychology Review*, 10(3), 252-264.
- Hoffmann, M. L. (1984). Interaction of affect and cognition in empathy. In C. E. IZARD, J. Kagan, & R. B. ZAJONC (Eds.), *Emotions, cognition and behavior* (pp. 103-131). Cambridge: Cambridge University Press.
- HOGAN, P. C. (2003). *The Mind and Its Stories. Narrative Universals and Human Emotion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Keen, S. (2006). A Theory of Narrative Empathy. *Narrative*, 14(3), 207-236.
- Keen, S. (2007). *Empathy and the Novel*. New York: Oxford University Press.
- KNEEPKENS, E. W. E. M., & ZWAAN, R. A. (1994). Emotions and literary text comprehension. *Poetics*, 23, 125-138.

- Kuiken, D., Phillips, L., Gregus, M., Miall, D. S., Verbitsky, M., & Tonkonogy, A. (2004). Locating self-modifying feelings within literary reading. *Discourse Processes*, 38(2), 267-286.
- LARSEN, S. F., & LÁSZLÓ, J. (1990). Cultural-historical knowledge and personal experience in appreciation of literature. *European Journal of Social Psychology*, 20(5), 425-440.
- LÁSZLÓ, J., & SOMOGYVÁRI, I. (2008). Narrative empathy and inter-group relations. In S. Zyngier, M. Bortolussi, A. Chesnokova, & J. Auracher (Eds.), *Directions in Empirical Literary Studies: In honor of Willie van Peer* (pp. 113-125). Amsterdam: John Benjamins.
- LÁSZLÓ, J., VINCZE, O., & KŐVÁRINÉ SOMOGYVÁRI, I. (2003). Representation of national identity in successful historical novels. *Empirical Studies of the Arts*, 23(1), 69-80.
- Leyens, J. Ph., Cortes, B., Demoulin, S., Dovidio, J. F., Fiske, S., Gaunt, R., et al. (2003). Emotional prejudice, essentialism, and nationalism. The 2002 Tajfel Lecture. *European Journal of Social Psychology*, 33, 703-717.
- Leyens, J. Ph., Paladino, P. M., Rodriguez-Torres, R., Vaes, J., Demoulin, S., Rodriguez-Perez, A., & Gaunt, R. (2000). The emotional side of prejudice: The attribution of secondary emotions to in-groups and out-groups. *Personality and Social Psychology Review*, 4, 186-197.
- LIU, J. H., & LÁSZLÓ, J. (2007). A narrative theory of history and identity: Social identity, social representations, society and the individual. In G. Moloney, & I. Walker (Eds.), *Social Representation and Identity: Content, Process and Power* (pp. 85-107). New York: Palgrave Macmillan.
- LIU, J. H., WILSON, M. S., McClure, J., & Higgins, T. R. (1999). Social identity and the perception of history: cultural representations of Aotearoa/New Zealand. *European Journal of Social Psychology*, 29, 1021-104.
- Maass, A., Salvi, D., Arcuri, L., & SEMIN, G. (1989). Language use in intergroup contexts: The Linguistic Intergroup Bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 981-993.
- Mar, R., Djikic, M., & OATLEY, K. (2008). Effects of reading on knowledge, social abilities, and selfhood. In S. Zyngier, M. BORTOLUSSI, A. CHESNOKOVA, & J. AURACHER (Eds.), *Directions in Empirical Literary Studies: In honor of Willie van Peer* (pp. 119-129). Amsterdam: John Benjamins.
- Mar, R. A., & OATLEY, K. (2008). The function of fiction is the abstraction and simulation of social experience. *Perspectives on Psychological Science*, 3(3), 173-192.
- Miall, D. S. (1988). Affect and narrative. A model of response to stories. *Poetics*, 17, 259-272.
- MIALL, D. S. (1989). Beyond the schema given. Affective comprehension of literary narratives. *Cognition and Emotion*, 3(1), 55-78.
- Miall, D. S. (1995). Anticipation and feeling in literary response. A neuropsychological perspective. *Poetics*, 23, 275-298.
- MITCHELL, J. P., MacRae, C. N., & BANAJI, M. R. (2006). Dissociable medial prefrontal contributions to judgments of similar and dissimilar others. *Neuron*, 50, 655-663.
- OATLEY, K. (1999). Meetings of minds: Dialogue, sympathy, and identification, in reading fiction. *Poetics*, 26, 439-454.
- PRESTON, S. D., & DE WAAL, F. B. M. (2002). Empathy: its ultimate and proximate bases. *Behavioral and Brain Sciences*, 25, 1-72.

- SCHNEIDER, R. (2001). Toward a cognitive theory of literary character: The dynamics of mental-model construction. *Style*, 35(4), 607-640.
- SEMIN, G. R., & FIEDLER, K. (1988). The cognitive functions of linguistic categories in describing persons: social cognition and language. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(4), 558-568.
- Tan, E. S. (1994). Film-induced affect as a witness emotion. *Poetics*, 23, 7-32.
- Vaes, J., Paladino, M. P., Castelli, L., Leyens, J. Ph., & Giovanazzi, A. (2003). On the behavioral consequences of infrahumanization: The implicit role of uniquely human emotions in intergroup relations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(6), 1016-1034.
- Vaes, J., Paladino, M. P., & Leyens, J. Ph. (2002). The lost e-mail: Prosocial reactions induced by uniquely human emotions. *British Journal of Social Psychology*, 41, 521-534.
- VAES, J., Paladino, M. P., & LEYENS, J. Ph. (2006). Priming uniquely human emotions and the in-group (but not the out-group) activates humanity concepts. *European Journal of Social Psychology*, 36, 169-181.
- Viki, G. T., Winchester, L., Titshall, L., Chisango, T., Pina, A., & Russell, R. (2006). Beyond secondary emotions: the infrahumanization of outgroups using human-related and animal-related words. *Social Cognition*, 24(6), 753-775.
- VINCZE O., LÁSZLÓ J. (2004). Megküzdési formák Jókai Mór *Erdély Aranykora* című regényében. In Erős F. (Szerk.), *Az elbeszélés az élmények kulturális és klinikai elemzésében* (pp. 109-122). Pszichológiai Szemle Könyvtár 8. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- VINCZE, O., & LÁSZLÓ, J. (2006). A mentális igék szótára, valamint alkalmazása az automatikus tartalomelemzésben. Szeged: *IV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia konferenciakötete*, 339-345.
- WIGBOLDUS, D. H. J., Semin, G. R., & Spears, R. (2000). How do we communicate stereotypes? Linguistic bases and inferential consequences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 28(1), 5-18.
- Xu, X., ZUO, X., Wang, X., Han, S. (2009). Do you feel my pain? Racial group membership modulates empathic neural responses. *The Journal of Neuroscience*, 29(26), 8525-8529.

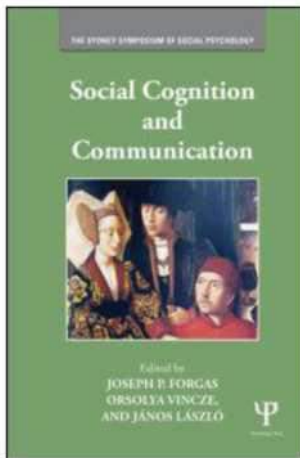
THE EFFECTS OF CATEGORIAL EMPATHY ON THE RECEPTION OF A HISTORICAL SHORT STORY

SOMOGYVÁRI, ILDIKÓ - LÁSZLÓ, JÁNOS

Art and literature are studied in psychology mostly from the perspective of aesthetic experience. Very few studies take a social psychological point of view in which social functions of art and literature become salient. In our earlier studies (LÁSZLÓ, VINCZE, & KÖVÁRINÉ SOMOGYVÁRI, 2003; VINCZE, & LÁSZLÓ, 2004) we have dealt with the role that popular historical novels play in constructing and transmitting patterns of national identity. The present study continues this line of research from a reverse angle. It investigates how do intergroup relations influence the reception of a historical short story. How does group membership of the reader influence her empathy with the characters and how

does empathy mediate reception in terms of perception of the characters and their relations? An experiment was conducted in which subjects read a historical short story manipulated for ingroup and historical conflict-laden outgroup settings. It was assumed that a historical short story applies bounded strategic empathy for the ingroup, and evokes categorial empathy in the ingroup readers, whereas the same story presented with outgroup characters and settings claims for more universal ambassadorial empathy (KEEN, 2006) and evokes situational empathic strategy (HOGAN, 2003) in the readers. Overall results supported these assumptions providing evidence that historical literary narratives contribute to construction and transmission of national identity through empathic processes.

Key words: *historical literature, narrative empathy, social identity, national identification*

Social Cognition and Communication

Edited by [Joseph P. Forgas](#), [Orsolya Vincze](#), [János László](#)
Psychology Press - 2014 - 354 pages

Series: [Sydney Symposium of Social Psychology](#)

Purchasing Options:

Language is the essence of interpersonal behavior and social relationships, and it is social cognitive processes that determine how we produce and understand language. However, there has been surprisingly little interest in the past linking social cognition and communication. This book presents the latest cutting-edge research from a select group of leading international scholars investigating the how language shapes our thinking, and how social cognitive processes in turn influence language production and communication. The chapters represent diverse perspectives of investigating the links between language and communication, including evolutionary, linguistic, cognitive and affective approaches as well as the empirical analysis of written and spoken narratives. New methodologies are presented including the latest techniques of text analysis to illuminate the psychology of individual language users, and entire cultures and societies.

The chapters address such questions as how are cognitive and identity processes reflected in language? How do affective states influence language production? Are political correctness norms in language use effective? How do partners manage to accommodate to each other's communicative expectations? What is the role of language as a medium of interpersonal and intergroup influence? How are individual and cultural identities reflected in, and shaped by narratives in literature, school texts and the media?

The book is aimed at all students, researchers and laypersons interested in the interplay between thinking and communication, and should be required reading for all professionals who use language in their everyday work to interact with people.

CONTRIBÜTORS

László, János
Institute of Cognitive Neurosciences
and Psychology, Hungárián Academy
of Sciences

Maass, Anne
University of Padova

Mata, André
University of Heidelberg

Merkel, Elisa M.
University of Padova

Nencini, Alessio
Department of Philosophy,
Education, and Psychology,
University of Verona

Pearson, Adam R.
Pomona College

Pennebaker, James W.
University of Texas at Austin

Peters, Kim
University⁷ of Exeter

Pólya, Tibor
Institute of Cognitive Neurosciences
and Psychology; Hungárián Academy
of Sciences

Slugoski, Ben
University of Pécs

Suitner, Caterina
University of Padova

Szabó, Zsolt
University of Pécs

Trujillo, Matthew D.
Princeton University

Vincze, Orsolya
Institute of Cognitive Neurosciences
and Psychology, Hungárián Academy
of Sciences

1

Social Cognition and Communication

Background, Theories, and Research

**JOSEPH P. FORGÁS, ORSOLYA VINCZE, AND
JÁNOS LÁSZLÓ**
**In: JOSEPH P. FORGÁS, ORSOLYA VINCZE, AND
JÁNOS LÁSZLÓ *Social Cognition and
Communication* (2014) New York: Psychology
Press, 2014. pp. 1-22**

The close interdependence between social thinking and communication has long been recognized by writers and philosophers. Indeed, much of social philosophy from Plato to Kant consists of speculations about the interdependence between mental life and social life. Several classical social theorists such as Cooley, Mead, James, and Lewin have focused on this issue, investigating the close interdependence between symbolic mental processes and strategic communication and interaction. Despite repeated claims for the importance of studying language in social psychology⁷ (e.g., Forgás, 1983, 1985; Krauss & Fussell, 1996; Moscovici, 1972; Semin, 1996; Smith, 1983), social cognition and research on language have developed relatively independently of each other in empirical psychology⁷ (Bradac & Giles 2005; Semin & Fiedler, 1992). Yet language has always been an essential part of social psychology (Strack & Schwarz, 1992), and language lies at the heart of mainstream laboratory experiments as well. As in everyday life, participants in every⁷ experiment must also follow the cooperative principle in interpreting the experimenters messages (Strack & Schwarz, 1992; Schwarz, Strack, Hilton, & Naderer, 1991). The objective of this book is to explore the links between the fields of social cognition and communication, and present the latest research on how social

Author Note: The work on this paper was supported by a Professorial Fellowship by the Australian Research Council to Joseph P. Forgás and by the research grant No. 81366 of the Hungarian National Scientific Research Council to János László; we are also grateful to Kelemen, Mészáros, and Sándor Lawyers, Budapest, for financial assistance. Correspondence regarding this article should be addressed to jp.forgas@unsw.edu.au.

thinking and communication interact (Part 1). We also discuss how narratives can be analyzed to reveal the mental life of individuals and groups (Part 2), and how thinking and communication interact in strategic dyadic encounters (Part 3). Finally, the social and political significance of linking communication and cognition is considered (Part 4). In this introductory chapter, we take a brief look at the evolutionary, social, and psychological background of this integrative enterprise.

AN EVOLUTIONARY PERSPECTIVE AND THE SOCIAL BRAIN HYPOTHESIS

Researchers in both social cognition and communication increasingly take seriously the idea that the brain, just like the body, is rich in evolved design (Buss, 1999; Cosmides, 1989). The long history of *Homo sapiens*, living in increasingly complex social groups, required cognitive adaptations for social living. Effective communication assumes the mental capacity for representing the mental states of others, as well as representing others' mental representations about ourselves. There is now strong evolutionary evidence that social thinking and communication indeed developed hand in hand over evolutionary time.

According to the *social brain* hypothesis, neocortical processing capacity and the ability to coordinate and communicate in increasingly complex social groups have developed hand in hand in our ancestral environment, with the demands of social communication driving brain development (Dunbar, 1998, 2007). The maximum number of meaningful social relationships we can manage appears to be limited by cortical processing capacity. Regression analyses for numerous primate groups indicate that for humans, the mean manageable group size could be around 150.

It is remarkable that the size of most primary human groups throughout history, such as feudal villages and Stone Age tribes, approximated this number. There were about 150 people in a Neolithic farming village; 150 was the splitting point of Hutterite settlements, 200 is about the upper limit of the number of academics in a subspecialization, and about 150 has been the basic military unit size ever since antiquity. It seems that the computational capacity of our neocortex can support group integration and communication with up to 150 others. Indeed, language itself may have emerged as a cheap and efficient means of maintaining and coordinating such basic-size social groups, allowing early humans to collaborate and coordinate their actions (Dunbar, 1998, 2007). It is communication and cooperation that are the foundations of the impressive evolutionary success of our species, and it is the parallel evolution of language and a computational organ, the human brain, that made cooperation and social cohesion possible.

The Contemporary Social Context of Communication

Although an evolutionary perspective highlights the intimate links between social cognition and communication, historical and cultural influences also play an important role in how people manage their communication strategies. Modern industrialized mass societies present their members with unprecedented

cognitive and communicational challenges. As our social lives become ever more complex and impersonal, and as our social interactions increasingly involve people we know hardly at all, the cognitive challenge of making our communication strategies effective becomes ever greater (Forgas, 1985). The evolution of *Homo sapiens* shaped our mental capacity to communicate well within small face-to-face social groups (Dunbar, 2007), yet we now face a profoundly different communication environment that is far removed from the ancestral world of primary groups (Buss, 1999; Sedikides & Skowronski, 1997).

In stable, small-scale societies, relationships are highly regulated. One's place in society is largely determined by ascribed status and rigid norms, identity is socially shared and defined, and social interaction mainly occurs between people who intimately know each other. In contrast, in modern mass societies, most of the people we encounter are strangers. Our position in society is flexible and negotiable, personal anonymity is widespread, mobility is high, and identity must be constructed and negotiated (see Chapters 13, 14, and 15, this volume). This dramatic change in social life occurred very recently, since the 18th century, as a direct consequence of the philosophy of enlightenment, the emergence of individualism, and the economic and political demands of industrialization and the French Revolution. Emile Durkheim (1956), the father of modern sociology, described this realignment in social relations as a change from *mechanical solidarity* (a natural byproduct of daily interaction with intimately known others) to *organic solidarity* (based on the free-bound cooperation of strangers (see also Toennies, 1887/1957). The challenge of communication in our modern world of strangers is further exacerbated by the rapid development of information technology, where brief verbal messages sent in cyberspace increasingly replace face-to-face interactions (Semin, 1996; see also Chapter 2, this volume).

These new modes of verbal interaction present cognitive challenges that are only beginning to be understood (Forgas & Tan, 2013; see also Part 3, this volume). It is the first time in human history that social communication—once a natural, automatic process—has become problematic, and thus, an object of concern, reflection, and study (Goffman, 1972). It is perhaps no coincidence that the emergence of psychology, and social psychology in particular, as a science of interpersonal behavior so clearly coincides with the advent of anonymous mass societies. Although much of everyday communication continues to be guided by deep-seated, embodied internal mechanisms, the role of high-level reflective and inferential cognitive processes in communication has become evermore important.

TRADITIONAL THEORIES LINKING SOCIAL COGNITION AND COMMUNICATION

A glance at the historical origins of social psychology reveals that many pioneers were well aware of the close interdependence between social cognition and communication. However, rather interestingly from a historical perspective, the links between thinking and communication received less empirical attention than they deserve.

Symbolic interactionism. Symbolic interactionism emphasizes the uniquely human ability to distill symbolic representations from social experiences as the key mechanism that allows people to construct mental models that regulate interpersonal behavior and communication. Rooted in American pragmatism, the symbolic interactionist approach was developed by George Herbert Mead (1934) and his student Herbert Blumer. For Mead, social cognition and social behavior (such as communication) were not distinct, separate domains but intrinsically related. Mead argued that communication is guided by the symbolic mental representations and expectations formed by social actors based on their experience of past interpersonal episodes. Thus, cognitive models of how to communicate in any given situation are partly *given* and determined by prior experiences, and are partly the product of concurrent, constructive cognitive processes. Symbolic interactionism maintains that in order to understand communication and behavior, we have to analyze the meanings that people construct about their social world.

It is unfortunate that symbolic interactionism failed to stimulate much empirical work in social psychology⁷, possibly due to the lack of suitable methodologies for studying individual symbolic representations at the time. The currently ascendant social cognitive paradigm has changed much of this, as it essentially addresses many of the same kinds of questions that were also of interest to Mead: How do mental and symbolic representations come to influence peoples' narratives and communicative behaviors? Recent social cognitive research has produced a range of ingenious techniques and empirical procedures that for the first time allow a rigorous empirical analysis of the links between mental processes and communication (Bless & Forgas, 2000; see also Chapters 2, 4, 5, and 7, this volume). And in turn, the empirical analysis of narratives contained in books, newspapers, and personal histories now allows us to investigate the underlying mental processes of individuals and groups (see Chapters 12, 13, 14, and 15, this volume).

Culture and the individual. Another important, yet often neglected historical approach that is highly relevant to contemporary theorizing about the links between social thinking and communication is associated with the name of Max Weber. Foremost among the classic sociologists, Weber was always interested in how social processes and individual cognitions interact. He assumed a close and direct link between how an individual thinks about and cognitively represents social situations, and their actual interpersonal behaviors and communications. For Weber, it was precisely these mental representations about the social world that provided the crucial link between understanding individual behaviors and the operation of large-scale sociocultural systems.

Perhaps the best example of Weber's cultural analysis is his theory linking the emergence of capitalism with the spread of the values and beliefs—and behaviors—associated with the protestant ethic. This work, linking the internal, mental and the external, social, and communicative realms, is profoundly social psychological in orientation. Its key emphasis is on individual social behaviors as

they are influenced by shared ideas and social norms (see Chapters 16, 17, and 19, this volume). These mental representations in turn create and are the foundation of interpersonal relations and the operation of large-scale and enduring social systems. Weber (1947) assumes that it is the communication of individual beliefs and motives—for example, the spreading acceptance of the protestant ethic—that is the fundamental influence that ultimately shapes large-scale social structures and cultures such as capitalism.

Weber was also among the first to emphasize that a clear understanding of social interaction and communication must involve the study of externally observable behavior, as well as the subjectively perceived thoughts and meanings by the actor. This approach seeks to unify the insights derived from the social cognitive approach, with a genuine concern with real-life behavior and communication and its role in larger social systems. Weber, although he was not a social psychologist in the modern sense of the term, nevertheless pioneered a variety of ingenious techniques to obtain reliable empirical data about social cognition and communication. The careful empirical analysis of written and spoken texts is fundamentally Weberian in its approach, as Chapters 2, 12, 13, and 14, illustrate in this volume.

The phenomenological tradition. In discussing the links between social cognition and communication, the important work of classic phenomenological theoreticians such as Fritz Heider and Kurt Lewin deserve special emphasis. For example, Heider (1958) was among the first to explore the kind of information gathering strategies and cognitive processes on which social actors must necessarily rely as they plan and execute their interpersonal and communicative strategies. Heider's phenomenological theorizing produced some of the most productive empirical paradigms, including work on such key issues as person perception, attribution processes, balance and dissonance theories, and research on attitude organization and attitude change (see Chapters 7 and 8, this volume). Kurt Lewin's (1943) field theory represents another phenomenological framework that allows researchers to conceptualize interpersonal behavior and communication in terms of the subtle influences that occur within the subjectively defined cognitive lifespace of individuals. For Lewin, and other phenomenological theorists, what mattered was not the objectively defined and measurable social reality, but rather, the subjective situation as it was seen and interpreted by unique individuals (Forgas, 1982; see also Chapter 8, this volume). The Lewinian approach affirms the principle that the way people mentally represent and experience social interactions should be the focus of social psychological research, an approach that is nicely illustrated in this volume (for example, Chapters 6, 10, 11, and 17).

Mead, Weber, Heider, and Lewin represent just a few of the classic social science theorists for whom the internal cognitive processes and external social relations and communication of social actors were integrally related. The ideas and theories of Mead and Weber produced an exciting new approach in the 1960s, the microsociological tradition. These dramaturgical analyses linking cognition and communication by Erving Goffman (1972) and others owe

much to Meads and Weber's theories and, in turn, had a definite impact on social psychologists. Microsociologists produced some illuminating papers documenting the delicate interaction between mental representations and communication strategies in real-life situations. Coffman (1972) used the metaphor of the theater to study interpersonal behavior, and his dramaturgical account of communication, self-presentation, and facework continues as a unique tradition in the discipline. The development of narrative psychology⁷—the empirical study of the psychological meaning revealed by written and spoken texts—partly grew out of this symbolic interactionist and phenomenological tradition, as the chapters contained in Part 3 of this book show.

Language and culture: Personal address forms. One of early attempts to link social cognition, communication, and culture is reported in the classic textbook of social psychology by Brown (1965), analyzing the interdependence between linguistic forms, and the cognitive and social variables that regulate their use. This work provides an excellent example of how the study of language can provide deep insights into the psychology of communicators. In many European languages (such as French, German, Hungarian—but no longer in English), personal address forms can be either polite and formal (e.g., *Vous*, *Sie*, *On*), or they can be direct, intimate, and informal (*tu*, *du*, *te*). Brown and Gilman (1960) showed that prior to the French Revolution, the use of these address forms was unambiguously regulated by a *status norm*: High status individuals were addressed using the polite form, and low status persons were addressed using the informal form.

With the philosophy of the enlightenment, the ideology of equality, and the social upheavals following the French Revolution came an explicit desire to remove the linguistic codification of status differences embodied in address forms. Indeed during the French Revolution, explicit attempts were made to reform language use to abolish the injustices associated with the ancient regime—in some ways, these moves were the historical antecedents of contemporary attempts to impose politically correct language use (see Chapter 19, this volume). The old status norm in address forms was supplanted by a new *intimacy norm*, requiring that familiar others are addressed informally, but unknown others are addressed formally. These two communication norms continue to coexist, sometimes in conflict with each other, even today (Brown, 1965). In Germany, for example, university professors are typically addressed as “*Sie*,” and students are more likely to address each other as “*du*.” However, when after years of contact intimacy develops, even professors may progress to addressing each other as “*du*,” an important social transition often marked by a small ceremony and drinking a toast together.

Brown's (1965) work illustrates that the analysis of how language is used in everyday life can provide rich information about psychology and cognitions of communicators, and the culture and history of the groups they belong to. It is unfortunate that this kind of research remains rare in scientific social psychology. However, the empirical analysis of written and spoken narratives represents

an important emerging field that continues the line of work that Brown (1965) began, looking at language as a repository of psychological and social meanings and influences, as the next section proposes.

THE PSYCHOLOGY OF NARRATIVES

It is social cognition that underlies the production of all communication, and linguistic narratives in turn play an important role in defining reality and the construction of social identity. Narratives offer an important window into the mental life of individuals and communities, and their analysis gives us crucial insights into the cognitive and affective mechanisms that produced them (see Chapters 2, 12, 13, 14, and 15, this volume). The primary function of language and communication is to describe events, and the manner and characteristics of *how* narratives are constructed reveal deeply meaningful information about the communicators and their culture. Narratives may be defined as reconstructions of events, which involve some temporal and/or causal coherence. This minimal definition may be extended by additional criteria that require some goal-directed action of living or personified actors taking place over time. A full-blown narrative typically involves an initial steady state, some disturbance of this state, efforts for reestablishing the normal state, a new and often transformed state, and an evaluation in conclusion, which draws the moral of the story.

Narrative Thinking

Narratives whether oral, written, or pictorial reflect *narrative thinking* that is a natural, universal, and innate capacity of the human mind. Evolutionary ideas about narrative thinking stress its capacity to encode deviations from the ordinary and its mimetic force (Donald, 1991). Ricouer (1991) even derives mankind's concept of time from our narrative capacity. Recently, brain mechanisms of narrative thinking have been identified using Functional Magnetic Resonance Imagery (fMRI) procedures. However, narrative forms, just as time concepts or languages, also show a wide cultural variety, allowing the development of different sociocultural theories of narratives, reflecting the cultural evolution of narrative forms (Turner, 1981). Accordingly, these *narrative genres* reflect the characteristic intentions, goals, and values of a group sharing a culture.

Narrative thinking differs from paradigmatic or logico-scientific thinking (Bruner, 1986). In the paradigmatic or logical-scientific mode, we work with abstract concepts, we construe truth by means of empirical evidence and methods of formal logic, and we seek causal relations that lead to universal truth conditions. In the narrative mode, we investigate human or human-like intentions and acts using anecdotal methods, and explore the stories and consequences related to them. What justifies this mode of thinking is life-likeness rather than truth, as narratives create realistic representations of life. Narratives

do not depict events as they occur out there in the world but construe these events by narrative forms and categories to arrive at the meaning of the events.

Narrative theories are constructivist theories, and similar approaches have been adopted in a number of disciplines such as historiography (White, 1973, 1981). A true historical text recounts events in terms of their inherent interrelations in light of an existing legal and moral order, so it has all the properties of narrative. As a consequence, the reality⁷ of these events does not simply rest on the fact that they occurred. Rather it depends on how they are remembered and how they find a place in a chronologically ordered sequence: A “historical narrative endows reality with form and thereby makes it desirable, imposing upon its processes the formal coherency that only stories possess” (White, 1981, p. 19). Reality in a historical account relies on the use of rhetorical figures and explores dimensions of consciousness, that is, what historical figures might have known, thought, and felt. The historiographer as narrator takes up a narrative position; the origin of modern historical science itself is closely related to the need for national history that was demanded by 19th century nationalism.

Origins of Narrative Psychology

Interest in stories and everyday accounts of events as data for social psychologists originated in the 1970s as a direct consequence of the crisis in the discipline at the time (Gergen, 1973). The analysis of verbal accounts (Harre, 1981), social representations (Moscovici, 1981), and naive psychology in general (Wegner & Vallacher, 1981) was advocated as a response to what was seen as the intrinsic shortcomings of manipulative experimental social psychology⁷. Rather than obtaining data from subjects who are kept in the dark about manipulated experimental situations, why don't we just ask them for their own subjective explanation of the social world? Although using such subjective narratives as data is not without its problems, research on verbal accounts and narratives has now become a well-established field. The term *narrative psychology* was introduced in psychology by Theodor Sarbins (1986) influential book claiming that human conduct can be best explained through stories, and this explanation should be done by qualitative studies. Events become socially meaningful through narratives, and story-like narratives permeate our understanding of everyday life with standard features such as “beginning,” “peak,” “nadir,” or “termination.”

Another important contribution, Jerome Bruners (1986) *Actual Minds, Possible Worlds* explored the “narrative kind of knowing” in a more empiricist manner. Around the same time, Dan McAdams (1985) developed a theoretical framework and a coding system for interpreting life narratives in the psycho- logical tradition building on the Eriksonian framework that emphasizes the close relationship between life stories and personal identity. Whereas earlier psychological research looked at story production and comprehension from a

cognitivist perspective, narrative psychology also focuses on the dynamics of identity construction and functioning. The narrative approach became particularly influential in self and identity research, where the analysis of life stories offered a way of exploring the unity and coherence of the individual self (Bamberg & Andrews, 2004; Brockmeier & Carbaugh, 2001; Bruner, 1990; Freeman, 1993; Ricoeur, 1991; Spence, 1982).

Current Approaches to the Study of Narratives

In contrast with earlier qualitative and interpretive forms of narrative analysis (Bruner, 1986; McAdams, 1985; Polkinghorne, 1988; Sarbin, 1986), modern narrative psychology seeks to use quantitative methods to study communication and identity (László, 2008, 2011). Narrative psychology takes seriously the interrelations between language and human psychological and cognitive processes, especially the links between narrative and identity construction. The emphasis on identity is what distinguishes this approach from earlier psychometric work that analyzed correlations between language use and psychological states (Pennebaker & King, 1999; Pennebaker, Mehl, & Niederhoffer, 2003; Tausczik & Pennebaker, 2010; see also Chapter 2, this volume). Individuals in their life stories, just like groups in their group histories, express the ways in which they organize their relations to the social world and construct their identity. Studying narratives can thus provide empirical data about human social cognition and adaptation (see Part 3 here).

Recent research on narratives also recognizes the correspondence between narrative organization and psychological organization. Features of self-narratives, for example, the characters' functions, the temporal characteristics of the story, or the speakers' perspectives, can provide information about the nature and conditions of cognitive self-representations. In this sense, scientific narrative psychology exploits the achievements of narratology (e.g., Barthes, 1977; Culler, 2001; Eco, 1994; Genette, 1980), but it is also directed at exploring how narrative composition expresses inner states of the narrator. Identifiable features of narrative construction reflect psychological processes of identity construction (see László, 2008, 2012; see also Chapter 12, this volume). This approach introduces the compositional level of analysis into the psychological study of language beyond the lexical and grammatical levels. To measure narrative categories and narrative composition, empirical methods such as the Narrative Categorical Content Analysis (NarrCat) technique have been developed, exploiting recent achievements of language technology. A unique feature of NarrCat is its capacity of Semantic Role Labeling (SRL). This function yields quantitative results about how an individual or group acts, evaluates, feels, and thinks about their social world. Thus, the output depicts the narrative (psychological) composition of interpersonal and intergroup relations that define constructions of identity. Several chapters in this volume illustrate the power of this approach (Chapters 12, 13, and 14, this volume).

LANGUAGE AND THE CONSTRUCTION OF MEANING

A key question when analyzing the interdependence of language and cognition is how various language choices can subtly communicate latent meanings to an audience (see Chapters 4,5, and 6, this volume). Within communication research, there has long been a distinction between language and speech (cf. De Saussure, 1914/1960; Semin, 1996). According to one approach, it is possible to study and analyze the features of language as an objective system of representations. Alternatively, we may regard language as a medium of communication that can only be properly understood as *speech* when embedded within a real-life communicative context. The key question is the location of meaning (Krauss & Fussell, 1996). Within the first approach, meaning arises from the intrinsic semantic and grammatical properties of language. According to this view, language has distinct *inference-inviting characteristics* that are independent from the context (Semin & Fiedler, 1992). However, communication does not consist merely of the encoding and decoding of the message contained in a string of words, as assumed in earlier models of communication (Shannon & Weaver, 1949). Rather, decoding the *literary* meaning of a statement is merely the first step in comprehending its full social *meaning* (see Chapters 8, 10, and 11, this volume).

The Cooperative Principle

Communicating and understanding meanings requires active cooperation, and pragmatic models of communication assume a cooperative principle embodied in conversational maxims (Grice, 1975, 1989). Conversation can only be meaningful when regulated by shared rules that both parties accept. In a sense, communication is an *inference game*, as understanding the meaning of an utterance requires inferences to be made by the conversational partners (Fiedler, 2007). The task is not simply to infer the linguistic meaning of a message; the speakers linguistic choices or behaviors have further latent extra-communicational functions with important consequences (see Chapters 3, 6, and 18, this volume). However, communicators' adherence to Gricean maxims is not universal but depends on a variety of subtle psychological and contextual influences. For example, Chapter 5, this volume, shows that negative mood tends to reduce, and positive mood tends to increase communicators' tendency to violate conversational maxims.

The analysis of conversations proposed by Grice (1975) produced a new understanding of how fallacies and anomalies occur in survey research, rational decision making, and cognitive illusions, based on the pragmatics of cooperative communication between language participants (Schwarz, 1996). Growing interest in embodiment phenomena and in information sampling processes is also related to the role of subtle environmental and contextual influences on the way communication is constructed and interpreted (Fiedler, 1996; see also Part 1 here). In terms of Grice's (1979, 1989) cooperative principle, extracting meaning from an utterance implies the operation of a cognitive filtering mechanism before a proper interpretation can be constructed. However, some theorists (see

Chapter 6, this volume) maintain that there may be a direct mechanism (the direct perception model) for perceiving meaning.

Language and Implicit Causality

Subtle changes in language choices may implicitly produce large differences in inferences about causality. For example, interpersonal verbs may trigger assumptions about implicit causality that, depending on the verb class (action verbs versus state verbs), can convey different locations of causality for action. *Action* verbs (e.g., help, attack, or give) mark the subject as cause. In contrast, *state* verbs (such as admire, like, or respect) suggest the causal status of the object (Brown & Fish, 1983). The valence of the interpersonal verbs may also have causal implications. Actors of negative actions are more likely to be perceived as the cause of the event than are actors of positive actions (Franco & Arcuri, 1990).

The linguistic category model (Semin & Fiedler, 1988; see also Chapter 3, this volume) examines the influence of the concrete-abstract status of words on their attributional consequences. Depending on the abstractness of a word, people may interpret behavior as caused by situational or dispositional factors, as more abstract terms suggest enduring, dispositional causation. The tendency to use more or less abstract descriptions may in turn be influenced by such subtle and unconscious clues as a person's affective state—positive affect seems to increase, and negative affect decrease levels of linguistic abstraction (see Chapters 4 and 5, this volume). Interpersonal verbs can also provide implicit information about the time and duration of an event, the stability of the quality ascribed to the person, and the confirmability of the action (Rothbart & Park, 1986; Semin & Fiedler, 1988).

Counterfactuals

Another example of language conveying implicit meanings involves the use of conditional propositions representing alternatives to actual events, or counterfactuals (Roese & Olson, 1995; see also Chapters 3 and 16, this volume). Counterfactual communication often accompanies unexpected or undesired events, allowing communicators to mentally simulate alternative scenarios, using “If . . . then” or “If only” linguistic formulations. Counterfactuals can serve an affective function, assisting people to correct past mistakes (Roese & Olson, 1995). By means of counterfactuals, people may devalue the importance of undesirable outcomes, for example, by using downward counterfactuals (when the alternative outcome is even worse than the real one). In contrast, upward comparisons increase the perceived responsibility of the agent. Counterfactual communication has great propaganda potential allowing political actors to downplay the seriousness of negative outcomes by describing even worse counterfactual scenarios (see Chapter 16, this volume).

Language and Discrimination

Language also allows the subtle expression of preferences. The choice of words one adopts may have tangible consequences for human interactions (see Chapters 3, 6, and 18, this volume). Ever since the French Revolution, there have been political moves to regulate the use of certain terms in order to achieve socially desirable outcomes. These attempts are consistent with theories such as the Sapir-Whorf hypothesis of linguistic relativity. As language is the medium of both communication and thought, if we can influence language use by regulating communication, surely thinking would eventually be changed as well? Alas, the historical evidence is equivocal: Even absolute dictatorships with complete control over all communication for generations (such as the Soviet Union, or the former Yugoslavia) failed to achieve lasting changes in thinking and attitudes. Although expressions of ethnic discrimination were completely taboo in these countries for several generations, the collapse of the dictatorship resulted in renewed ethnic hatred.

However, Maass, Suitner, and Merkel (Chapter 19, this volume) suggest that politically correct language use may have some beneficial consequences, as the very choice of words framing a message can convey ideological preferences (Goffman, 1986). Inevitably, when communicating, people make salient some aspects of a perceived reality and neglect others, which is reflected in their word choice. Language use also reveals the framing of how someone perceives reality. Political correctness principles provide guidelines for speakers to avoid the use of discriminative language. For instance, when a question is phrased in inclusive language (male/female form), people are more likely to think of women (Stahlberg, Sczesny, & Braun, 2001). Another political correctness principle is to avoid essentializing or labeling individuals with their characteristics and conditions (e.g., a “gay male” rather than “male”). Research stimulated by the linguistic category model also showed that using different word classes can influence causal attributions (see Chapter 3, this volume), highlighting the important cognitive consequences of linguistic choices.

Communication Accommodation

Communication of course involves a subtle and dynamic cooperation between communicators as they move toward defining and developing a mutually shared communication context (see Part 2, this volume). Communication accommodation theory (Giles, Coupland, & Coupland, 1991; Giles & Smith, 1979) suggests that interactants may choose to accommodate or not to accommodate to the communicational styles of their partners (see Chapter 9, this volume). Accommodations may serve various motives. *Cognitive functions* include communicative devices used by interlocutors to provide a meaningful organization of events most easily available for comprehension. On the other hand, the *identity maintenance function* of communication serves the reinforcement of the communicators ego and includes protective strategies against information that

may have negative effects. In this respect, a communicative act may be convergent to facilitate comprehension and solidarity or to simply reduce interpersonal differences, but it also may take a divergent form when it serves dissociative objectives such as emphasizing status or intergroup differences (Bourhis & Giles, 1977).

Accommodative communication, the attempt of being in synchrony or congruent with the partner, is the normative way of interaction, and as such, it has many positive consequences: It enhances the speaker's attractiveness, perceived supportiveness (Berger & Bradac, 1982), or intelligibility (Triandis, 1960), and also increases the chance for future meetings. However, there are many situations when interlocutors' mutual orientation to reach a shared understanding is not successful. When communication adjustment turns out to be inappropriate, it may result in misunderstanding and may also have further social consequences such as perceived impoliteness. Even accommodative communication may be evaluated as less positive if it is perceived to serve authoritarian purposes (Bradac & Mulac, 1984; see also Chapter 9, this volume). Thus, perceived motives are critical when evaluating accommodative or non-accommodative communication.

Affect and Communication

Although affect has a crucial influence on interpersonal behavior (Forgas, 2001; Zajonc, 1980, 2000), it is only in recent years that affective influences on social communication have been explored. A growing number of experiments now document the influence of affective states on various cognitive mechanisms and resulting interpersonal behaviors. These effects occur because a person's affective state can influence both the *content*, and the *process* of thinking—and these cognitive changes in turn influence communication. Informational or content effects occur as a result of affect priming (Bower, 1981) or affect-as-information mechanisms (Schwarz & Clore, 1988; see also Chapter 4, this volume). Theories of processing effects emphasize the impact of mood states on the way people think and communicate (Clark & Isen, 1982; Fiedler & Forgas, 1988). People induced to feel good tend to process in a more constructive and assimilative "style", in contrast, people in a negative affective state seem to adopt a more bottom-up and accommodative processing style (Bless & Fiedler, 2006).

These affectively induced processing differences have evolutionär⁷ roots according to Bless and Fiedler (2006) and show that both positive and negative moods function to recruit processing styles best suited to situational demands. Numerous experiments found that people in a happy mood tend to be more confident, optimistic communicators: People in a good mood are more cooperative negotiators, are more confident and less polite when formulating requests, and disclose more information about themselves (Forgas, 1998, 1999; Forgas & Eich, 2012). Negative mood in turn increases people's tendency to pay close attention to situational requirements, so those in a negative mood tend to be better at detecting deception, tend to be more effective

persuaders, and are less likely to succumb to judgmental biases when evaluating messages (Forgas, 2011a,b,c; Forgas & Koch, in press; see also Chapter 4, this volume). Positive and negative moods can also influence the speaker's communication style, resulting in greater adherence to Gricean conversational maxims when in a negative mood, and also more concrete and less abstract messages when experiencing negative affect (Beukeboom & Semin, 2005; see also Chapter 5, this volume). Thus, subtle changes in information processing strategies can result in major differences in how a person constructs and responds to communication.

THE PRESENT VOLUME

As we suggested, contemporary research on the links between social cognition and communication has produced a number of exciting new developments. Communication is only possible because humans possess a highly elaborate cognitive apparatus to perceive, interpret, and respond to others and manage their communication strategies accordingly. In turn, the analysis of communication outputs and language choices allows us to explore the underlying psychological mechanisms that produced these messages. In other words, communication outputs offer a reliable record reflecting the thoughts, feelings, and beliefs of those who produced these messages. The chapters in this book were selected to represent a broad cross section of outstanding contemporary research linking social thinking and communication.

The book is organized into four main sections. Following this introductory chapter, Part 1 contains chapters that document the basic interdependence of communication and social cognition, showing that subtle changes in language use can produce major cognitive consequences, and cognition in turn fundamentally influences communicative. Part 2 explores the way cognitive strategies and epistemic assumptions can promote or hinder effective communication in dyadic social encounters. The chapters in Part 3 focus on the study of narratives as a means of discovering the psychological processes underlying communicators and the construction and maintenance of social identity by individuals and social groups. Finally, the chapters in Part 4 focus on the social power and cultural consequences of communication, and the role of cognitive processes in understanding these effects.

Part 1. The Interdependence of Social Cognition and Communication

Pennebaker and Chung (Chapter 2) propose that quantitative language analysis can provide a window into understanding both individual cognition and social and cultural processes. A computerized investigation of the various psychological, grammatical, and content categories in communication can yield intriguing data about the cognitive, affective, and social characteristics of the communicator. Given the explosive growth of verbal data as a result of the prevalence

of cyber communication, the quantitative analysis of verbal outputs offers new insights into individual psychology as well as social and cultural processes.

In Chapter 3, Fiedler and Mata suggest that simple verbal stimuli at the lexical level are ideally suited to exert social influence, as they carry substantial semantic and causal information while effectively concealing the pragmatic purpose of the persuader. Simple lexical stimuli are effective because they trigger implicit cognitive processes, produce priming effects, imply directionality and causality, may elicit in-group-out-group biases, and trigger autobiographical memory effects. Understanding the latent, implicit communicative power and social consequences of the judicious use of lexical categories can revolutionize persuasive communication.

In Chapter 4, Forgas reviews social cognitive theories predicting that affect has both an informative (content) and also a processing effect on cognition and communication. A number of experiments show that people in a positive mood are more confident communicators, use less polite requests, and are more likely to disclose intimate personal information. Other studies found that those in a negative mood process information in a more externally focused and vigilant fashion, are better at detecting deception, use more concrete and effective persuasive messages, and are less likely to succumb to various heuristic biases when interpreting verbal messages—confirming that affective states can reliably influence social cognition and communication.

Koch, Forgas, and Goldenberg (Chapter 5) show that people in a positive mood tend to adopt more assimilative, top-down processing strategies and tend to rely more on their pre-existing knowledge in social communication. Their experiments establish that those in a positive mood spontaneously adopt more abstract and less concrete words in their written and verbal descriptions of observed events. Further, positive moods reduced and negative moods increased communicators' adherence to Gricean conversational maxims—confirming that mood states have important, subconscious, adaptive roles in regulating communication strategies.

Pearson and Dovidio (Chapter 6) look at the influence of peripheral meta-cognitive experiences, such as processing fluency, on intergroup cognition and communication. Processing fluency tends to promote a sense of safety, liking, and familiarity, whereas disfluency triggers feelings of suspicion, distance, and dislike. Thus, experiences of disfluency tend to have particularly debilitating consequences in dyadic communication with out-group partners. This work helps to explain the role of cognitive mechanisms in the surprising persistence of communicative difficulties when interacting with members of out-groups and minorities.

In Chapter 7, Cooper and Trujillo explore the role of communication in the elicitation and resolution of cognitive dissonance. They suggest that the almost universal psychological preference for consistency exists at the interpersonal and intergroup levels as well. Communication is crucial to the process by which people infer the degree of consistency or dissonance in a given situation. In their studies, Cooper and Trujillo demonstrate that one way that communication-induced dissonance can be resolved is by individuals perceiving a counter-attitudinal communicator as atypical.

Part 2. Cognition and Communication in Dyadic Encounters

Kissine and Klein in Chapter 8 discuss the question of epistemic trust—in other words, how we come to believe and trust communications we receive from others. Whereas theories of conversational pragmatics imply that believing a communication requires a tortuous inferential process, Kissine and Klein suggest that believing a message occurs directly and without an inferential process. Their direct perception model, following research by Gilbert and others, suggest that comprehension and belief acceptance occur more or less automatically, and it is belief rejection that requires a secondary⁷, effortful process. They suggest that epistemic trust—believing rather than disbelieving communications—also appears to be evolutionarily adaptive.

Giles and Gasiorek (Chapter 9) discuss communication accommodation theory, the question of how, when, and why communicators may prefer, or refuse to adjust their message and communication style in response to the expectations and characteristics of their partners. Communication accommodation does not always occur, and in this chapter, Giles and Gasiorek explore the cognitive and psychological processes involved in non-accommodation and in particular the question of how partners perceive intentionality and motivation in non-accommodative encounters.

Abele and Bruckmüller (Chapter 10) suggest that there are two fundamental dimensions of relating to others: *communion*, indicating warmth, likeability, and morality, and *agency*, featuring competence, ability, dominance, and assertiveness. These dimensions correspond to basic, universal human needs, are deeply rooted in evolution, and are anchored in language and social representations. Of the two dimensions, the first one, communion, is primary and is processed and communicated preferentially because it is this feature that reveals the warmth, benevolence, and trustworthiness of a partner. According to their double perspective model (DPM), audiences should be more focused on discerning *communal* characteristics, but actors tend to use and describe more *agentive* characteristics about themselves.

Peters and Kashima in Chapter 11 analyze the psychology of gossiping—perhaps the most common and ubiquitous kind of conversational exchange. Rather than considering gossiping as morally questionable and of no functional value, Peters and Kashima suggest that gossip fulfills an adaptive function in disseminating useful information about social actors and identifying and *outing* transgressors and freeloaders. Their empirical evidence confirms that gossip mostly influences moral evaluations rather than judgments of competence, and gossipers are evaluated more positively when they share morally relevant information.

Part 3. The Psychology of Narratives

László and Ehmann (Chapter 12) introduce narrative psychology and use narrative categorical content analysis documenting the way aspects of Hungarian national identity are represented in the language of school books and history

texts. They show that these texts reveal a highly vulnerable national identity, in which victimhood, the glorification of an illusory past, lack of cognitive elaboration, blaming outsiders for misfortunes, and an excessive sense of national pride go hand in hand. This analysis of narratives offers important insights into individual social cognitive processes, as well broad social and cultural trends in constructions of identity’.

Vincze, Ilg, and Polya (Chapter 13) explore the role of narrative perspective in the way individual and historical traumas are elaborated. For example, the differential use of temporal perspective (present versus past tense) is indicative of a speakers ability to cope with traumatic experiences. Vincze et al. also show that the way linguistic devices are employed in school books, folk history, and in newspapers is informative about the way historical traumas are understood within a particular culture. Thus, narrative analysis reveals a great deal about how personal and historical traumas are experienced and resolved.

In Chapter 14, by Fiilop et al. explore the nature and dynamics of linguistic representations of emotional events in Hungarian history. In addition to narrative analysis, they also report experimental investigations showing that emotions characteristic of a collective victim identity dominate Hungarian narratives. They document a remarkable consistency of shared beliefs and emotions in collective memory about traumatic historical events, with collective victimhood a key feature of national identity, and feelings of fear, depression, and hostility expressed in history books, novels, and contemporary texts. This narrative tends to inhibit the cognitive and emotional elaboration of traumatic events, and the emergence of mature and adaptive sense of national identity.

Nencini in Chapter 15 reports analyses of literary texts as a means of discovering narrative representations of southern and northern Italian social identity. He documents distinct territorial differences in identity between north and south and shows that local identity was more salient in the past. In southern Italy, small group membership and regional identity is important for self-definition, but in northern Italy, more individualistic and self-oriented representations of identity are apparent. These narratives provide empirical evidence about the different ways individuals and groups think about themselves,

Part 4. The Political and Social Consequences of Communication and Cognition

Catellani and Bertolotti (Chapter 16) discuss how subtle linguistic strategies can influence citizens’ political judgments and choices. For example, using counterfactuals (what could have been) can influence responsibility⁷ attributions, allowing speakers to attack or blame someone without incurring negative evaluation for themselves. It seems that these linguistic devices can bypass the epistemic vigilance of an audience (see Chapter 8, this volume) even in the face of countervailing partisan biases.

Crano and Alvaro (Chapter 17) suggest that persuasive messages from minorities play a crucial role in promoting progress, and even the advance

of Western civilization owes a great deal to the effective communication by cultural, scientific, and intellectual minorities. Their leniency contract model suggests that strong communicative messages from minorities may be effective if they are related to, but not identical to, the focal issue. Studies show that minority-based persuasion can result in an immediate change in nonfocal attitudes and sometimes delayed change in focal attitudes as well.

Beukeboom in Chapter 18 discusses the role of linguistic bias in maintaining stereotypic expectations. For example, people may use more abstract categories when describing positive in-group and negative out-group characteristics, they may explicitly *mark* individuals by using adjectives to note deviations from expected gender or racial stereotypes, and they may use nouns instead of adjectives to suggest that a characteristic is stable and unalterable. Thus, stereotypic expectancies can be revealed in a variety of subtle ways by the automatic and subconscious choice of words (see also Chapter 3, this volume).

Maass, Suitner, and Merkel (Chapter 19) explore the effectiveness of political correctness in language use. Language control has been part and parcel of social engineering and the propaganda army of many regimes ever since the French Revolution to major dictatorships in the 20th century. Political correctness language norms remain controversial and Maass et al. explore if political correctness norms have any psychological and social impact. They present empirical evidence suggesting that political correctness language may have tangible and positive consequences for social cognition and, more generally, for social interaction.

CONCLUSIONS

Understanding the relationship between mental life (social cognition) and interpersonal communication has long been one of the key issues for social philosophy, and more recently, for social psychology. For some decades now, the social cognitive paradigm has evolved without paying sufficient attention to the importance of studying language and communication. Yet, as the contribution* to this volume show, language is always the product of subtle social cognitive processes, and in turn, language and narratives shape and influence our thinking and mental representations. As we suggested in this introductory chapter there are important antecedents in social science theorizing linking communication and cognition, including the work of Mead, Weber, Lewin, Heider, Brown and others. Several of the chapters here illustrate the close interdependence of communication and social thinking (see Part 1, this volume), as well as the importance of analyzing narratives for the psychological and social insights they can provide about the mental lives of individuals and groups (Part 3). We also suggested that language has a powerful social and political impact on the functioning of individuals and societies (Part 4), and in a sense, all interpersonal behavior involves the interaction of cognitive and communicative strategies (Part 2). As editors, we hope that readers find these contributions as exciting

and intriguing as we did, and we hope that collecting them in one volume stimulates a renewed interest in the intricate relationship between social cognition and communication.

REFERENCES

- Bamberg, M., & Andrews, M. (Eds.). (2004). *Considering counter-narratives: Narrating, resisting, making sense*. Amsterdam, The Netherlands: John Benjamins.
- Barthes, R. (1977). *Image, music, text*. New York, NY: Hill and Wang.
- Berger, C. R., & Bradac, J. J. (1982). *Language and social knowledge*. London, England: Edward Arnold Publishers.
- Beukeboom, C. J., & Semin, G. R. (2005). Mood and representations of behaviour: The how and why. *Cognition 6- Emotion, 19*, 1242-1251.
- Bless, H., & Fiedler, K. (2006). Mood and the regulation of information processing and behavior. In J. P. Forgas (Ed.), *Affect in social cognition and behavior* (pp. 65-84). New York, NY: Psychology Press.
- Bless, H., & Forgas, J. P. (Eds.). (2000). *The message within: Subjective experiences and social cognition*. Philadelphia, PA: Psychology Press.
- Bourhis, R. Y., & Giles, H. (1977). The language of intergroup distinctiveness. In H. Giles (Ed.), *Language, ethnicity and intergroup relations* (pp. 119-135). London, England: Academic Press.
- Bower, G. H. (1981). Mood and memory. *American Psychologist, 36*, 129-148.
- Bradac, J. J., & Giles, H. (2005). Language and social psychology: Conceptual niceties, complexities, curiosities, monstrosities, and how it all works. In K. L. Fitch & R. E. Sanders (Eds.), *Handbook of language and social interaction* (pp. 201-230). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Bradac, J. J., & Mulac, A. (1984). A molecular view of powerful and powerless speech styles: Attributional consequences of specific language features and communicator intentions. *Communication Monographs, 51*, 307-319.
- Brockmeier, J., & Carbaugh, D. (Eds.). (2001). *Narrative and identity*. Philadelphia, PA: John Benjamins.
- Brown, R. (1965). *Social psychology*. Boston, MA: Freeman.
- Brown, R., & Fish, D. (1983). The psychological causality implicit in language. *Cognition, 14*, 237-273.
- Brown, R., & Gilman, A. (1960). The pronouns of power and solidarity. In T. A. Sebeok (Ed.), *Style in language* (pp. 253-276). Cambridge, MA: MIT Press.
- Bruner, J. (1986). *Actual minds, possible worlds*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bruner, J. (1990). *Acts of meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Buss, D. M. (1999). *Evolutionary psychology*. Boston, MA: Allyn & Bacon.
- Clark, M. S., & Isen, A. M. (1982). Toward understanding the relationship between feeling states and social behavior. In A. H. Hastorf & A. M. Isen (Eds.), *Cognitive social psychology* (pp. 73-108). New York, NY: Elsevier.
- Cosmides, L. (1989). The logic of social exchange: Has natural selection shaped how humans reason? Studies with the Wason selection task. *Cognition, 31*, 187-276.
- Culler, J. (2001). *The pursuit of signs: Semiotics, literature, deconstruction*. London, England: Routledge.
- De Saussure, F. (1914/1960). *Course in general linguistics*. London, England: Peter Owen.
- Donald, M. (1991). *The origins of the modern mind: Three stages in the evolution of culture and cognition*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Dunbar, R. I. M. (1998). *Grooming, gossip, and the evolution of language*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Dunbar, R. I. M. (2007). The social brain hypothesis and its relevance to social psychology. In J. P. Forgas, M. G. Haselton, & W. von Hippel (Eds.), *Evolution and the social mind* (pp. 21-33). New York, NY: Psychology Press.
- Durkheim, E. (1956). *The division of labor in society*. New York, NY: The Free Press.
- Eco, U. (1994). *Six walks in the fictional woods*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Fiedler, K. (1996). Explaining and simulating judgment biases as an aggregation phenomenon in probabilistic, multiple-cue environments. *Psychological Review*, *103*, 193-214.
- Fiedler, K. (Ed.). (2007). *Social communication*. New York, NY: Psychology Press.
- Fiedler, K., & Forgas, J. P. (Eds.). (1988). *Affect, cognition, and social behavior: New evidence and integrative attempts*. Toronto, Canada: Hogrefe.
- Forgas, J. P. (1982). Episode cognition: Internal representations of interaction routines. In *Advances in experimental social psychology* (pp. 59-104). New York, NY: Academic Press.
- Forgas, J. P. (1983). What is social about social cognition? *British Journal of Social Psychology*, *22*, 129-144.
- Forgas, J. P. (Ed.). (1985). *Language and social situations*. New York, NY: Springer.
- Forgas, J. P. (1998). Asking nicely: Mood effects on responding to more or less polite requests. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *24*, 173-185.
- Forgas, J. P. (1999). On feeling good and being rude: Affective influences on language use and request formulations. *Journal of Personality and Social Psychology*, *76*, 928-939.
- Forgas, J. P. (Ed.). (2001). *Handbook of affect and social cognition*. Erlbaum: Mahwah, New Jersey.
- Forgas, J. P. & Eich, E. E. (2012). Affective Influences on Cognition: Mood Congruence, Mood Dependence, and Mood Effects on Processing Strategies. In A. F. Healy & R. W. Proctor (Eds.), *Experimental Psychology*. Volume 4 in I. B. Weiner (Editor-in-Chief), *Handbook of Psychology* (pp. 61-82). New York: Wiley.
- Forgas, J. P. (2011a). Affective influences on self-disclosure strategies. *Journal of Personality and Social Psychology*, *100*(3), 449-461.
- Forgas, J.P. (2011b). Can negative affect eliminate the power of first impressions? Affective influences on primacy and recency effects in impression formation. *Journal of Experimental Social Psychology*, *47*, 425-429.
- Forgas, J.P. (2011c). She just doesn't look like a philosopher . . .? Affective influences on the halo effect in impression formation. *European Journal of Social Psychology*, *41*, 812-817.
- Forgas, J.P. & Koch, A. (in press). Mood effects on cognition. In Michael D. Robinson, Edward R. Watkins and Eddie Harmon-Jones (Eds.) *Handbook of Emotion and Cognition*. Guilford: New York.
- Forgas, J. P., & Tan, H. B. (2013). To give or to keep? Affective influences on selfishness and fairness in computer-mediated interactions in the dictator game and the ultimatum game. *Computers and Human Behavior*, *29*, 64-74.
- Franco, F., & Arcuri, L. (1990). Effects of semantic valence on implicit causality of verbs. *British Journal of Social Psychology*, *29*, 161-170.
- Freeman, M. (1993). *Rewriting the self: History, memory, narrative*. London, England: Routledge.
- Genette, G. (1980). *Narrative discourse*. Oxford, England: Blackwell.
- Gergen, K. J. (1973). Social psychology as history. *Journal of Personality and Social Psychology*, *23*, 309-320.
- Giles, H., Coupland, N., & Coupland, J. (1991). Accommodation theory: Communication, context, and consequence. In H. Giles, J. Coupland, & N. Coupland (Eds.), *The contexts of accommodation* (pp. 1-68). New York, NY: Cambridge University Press.

- Giles, H., & Smith, P. M. (1979). Accommodation theory: Optimal levels of convergence. In H. Giles & R. St. Clair (Eds.), *Language and social psychology* (pp. 45-65). Oxford, England: Blackwell.
- Goffman, E. (1972). *Strategic interaction*. New York, NY: Ballantine Books.
- Goffman, E. (1986). *Frame analysis. An essay on the organization of experience*. Boston, MA: Northeastern University Press.
- Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. In P. Cole & J. L. Morgan (Eds.), *Syntax and semantics 3: Speech acts* (pp. 41-58). New York, NY: Academic Press.
- Grice, P. (1989). *Studies in the way of words*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Harre, R. (1981). Rituals, rhetoric and social cognitions. In J. P. Forgás (Ed.), *Social cognition*. London, England: Academic Press.
- Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. New York, NY: Wiley.
- Krauss, R. M., & Fussell, S. R. (1996). Social psychological models of interpersonal communication. In E. T. Higgins & A. Kruglanski (Eds.), *Social psychology: A handbook of basic principles* (pp. 655-701). New York, NY: Guilford Press.
- László, J. (2008). *The science of stories: An introduction to narrative psychology*. London, England: Routledge.
- László, J. (2012). *Tortenelemtortenetek*, (in Hungarian; History stories). Budapest: Akadémiai Kiadó.
- László, J. (2011). Narrative psychology. In D. Christie (Ed.), *The encyclopedia of peace psychology* (pp. 687-691). San Francisco, CA: Wiley-Blackwell.
- Lewin, K. (1943). Defining the "field" at a given time. *Psychological Review*, *50*, 292-310.
- McAdams, D. P. (1985). *Power, intimacy, and the life story: Personological inquiries into identity*. New York, NY: Guilford Press.
- Mead, G. H. (1934). *Mind, self, and society*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Moscovici, S. (1972). Theory and society in social psychology'. In J. Israel & H. Tajfel (Eds.), *The context of social psychology: A critical assessment*. London, England: Academic Press.
- Moscovici, S. (1981). On social representations. In J. P. Forgás (Ed.), *Social cognition: Perspectives in everyday understanding*. London, England: Academic Press.
- Pennebaker, J. W., & King, L. A. (1999). Linguistic styles: Language use as an individual difference. *Journal of Personality and Social Psychology*, *77*, 1296-1312.
- Pennebaker, J. W., Mehl, M. R., & Niederhoffer, K. G. (2003). Psychological aspects of natural language use: Our words, our selves'. *Annual Review of Psychology*, *54*, 547-577.
- Polkinghorne, D. E. (1988). *Narrative knowing and the human sciences*. Albany: State University of New York Press.
- Ricoeur, P. (1991). L'identité narrative. *Revue de Sciences Humaines*, *221*, 35-47.
- Roese, N. J., & Olson, J. M. (1995). *What might have been: The social psychology of counterfactual thinking*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Rothbart, M. J., & Park, B. (1986). On the confirmability and disconfirmability of trait concepts. *Journal of Personality and Social Psychology*, *50*(1), 131-142.
- Sarbin, T. R. (Ed.). (1986). *Narrative psychology: The storied nature of human existence*. New York, NY: Praeger.
- Schwarz, N. (1996). *Cognition and communication*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Schwarz, N., & Clore, G. L. (1988). How do I feel about it? The informative function of affective states. In K. Fiedler & J. P. Forgás (Eds.), *Affect, cognition, and social behavior* (pp. 44-62). Toronto, Canada: Hogrefe.
- Schwarz, N., Strack, F., Hilton, D. J., & Naderer, G. (1991). Judgmental biases and the logic of conversation: The contextual relevance of irrelevant information. *Social Cognition*, *9*, 67-84.
- Sedikides, C., & Skowronski, J. A. (1997). The symbolic self in evolutionary context. *Personality and Social Psychology Review*, *1*, 80-102.

- Semin, G. R. (1996). Relevance of language for social psychology. In C. McGarty & A. Haslam (Eds.), *The message of social psychology: Perspectives on mind and society* (pp. 291-304). Oxford, England: Blackwell.
- Semin, G. R., & Fiedler, K. (1988). The cognitive functions of linguistic categories in describing persons: Social cognition and language, *Journal of Personality and Social Psychology*, *54*, 558-568.
- Semin, G. R., & Fiedler, K. (Eds.). (1992). *Language, interaction and social cognition*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Shannon, C., & Weaver, W. (1949). *The mathematical theory of communication*. Champaign: University of Illinois Press.
- Smith, M. P. (1983). Social psychology and language. A taxonomy and overview. *Journal of Language and Social Psychology*, *2*, 163-182.
- Spence, D. P. (1982). *Narrative truth and historical truth. Meaning and interpretation in psychoanalysis*. New York, NY: Norton.
- Stahlberg, D., Sczesny, S., & Braun, F. (2001). Name your favorite musician: Effects of masculine generics and of their alternatives in German. *Journal of Language and Social Psychology*, *20*, 464-469.
- Strack, F., & Schwarz, N. (1992). Communicative influences in standardized question situations: The case of implicit collaboration. In G. R. Semin & K. Fiedler (Eds.), *Language, interaction and social cognition* (pp. 173-193). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Tausczik, Y., & Pennebaker, J. W. (2010). The psychological meaning of words: LIWC and computerized text analysis methods. *Journal of Language and Social Psychology*, *29*, 24-54.
- Toennies, F. (1887/1957). *Community and society*. East Lansing: Michigan state University Press.
- Triandis, H. C. (1960). Cognitive similarity and communication in a dyad. *Human Relations*, *13*, 175-183.
- Turner, J. C. (1981). The experimental social psychology of intergroup behavior. In J. C. Turner & H. Giles (Eds.), *Intergroup behavior* (pp. 66-101). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Weber, M. (1947). *The theory of social and economic organisation*. Glencoe, IL: The Free Press.
- Wegner, D. M., & Vallacher, R. R. (1981). Common sense psychology. In J. Forgas (Ed.), *Social cognition: Perspectives on everyday understanding* (pp. 225-246). London, England: Academic Press.
- White, H. (1973). *Metahistory: The historical imagination in nineteenth-century Europe*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- White, H. (1981). The value of narrativity in the representation of reality. In W. J. T. Mitchell (Ed.), *On narrative* (pp. 1-23). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Zajonc, R. B. (1980). Feeling and thinking: Preferences need no inferences. *American Psychologist*, *35*(2), 151-175.
- Zajonc, R. B. (2000). Feeling and thinking: Closing the debate over the independence of affect. In J. P. Forgas (Ed.), *Feeling and thinking: The role of affect in social cognition* (pp. 31-58). Mahwah, NJ: Erlbaum.

12

Narrative Social Psychology

JÁNOS LÁSZLÓ AND BEA EHMANN
In: JOSEPH P. FORGÁS, ORSOLYA VINCZE, AND
JÁNOS LÁSZLÓ *Social Cognition and*
***Communication* (2014) New York: Psychology**
Press, 2014. pp. 205-228.

Social psychologists argue that people's past weighs on their present (e.g., Liu & Hilton, 2005). The present chapter intends to show that language, particularly narrative language, is an extremely useful device so as to trace the impact of past experiences on current psychological conditions. We first review some basic tenets of narrative psychology. In the next section, we contrast the social cognitive approach to language with that of the narrative approach emphasizing that whereas social cognition conceives language as mediator of social perception, narrative psychology in general and narrative social psychology in particular, are interested in linguistic expressions of individual and group identity. We also demonstrate that current studies on group-based emotions—intergroup emotions (e.g., Smith, 1993) or collective emotions (e.g., Doosje, Branscombe, Spears, & Manstead, 1998)—can also be placed in the framework of narrative-linguistic analysis. A contrast between the universalistic social cognitive approach to self and self-categorization and the more relativistic stance of the narrative social psychology to narratively constructed personal identity and historically constructed group identity also is discussed. The forthcoming section outlines the concepts and methods we have developed for studying quantitatively the processes and states of personal and group identity. Finally, an application of the analytic devices to the Hungarian national identity with particular respect to the elaboration of historical traumas is presented.

LANGUAGE AND SOCIAL PSYCHOLOGY

Although most of the social psychological experiments have used verbal material, mainstream social psychology has shown a traditional neglect toward language. With some notable exceptions (e.g., Brown, 1958, 1965; Giles, 1977), language and language use has escaped social psychologists' attention until

Semin and Fiedler's (1988) seminal paper on the LCM (for linguistic category model). Starting from Brown and Fish's (1983) insight in the implicit causality of interpersonal verbs, Semin and Fiedler (1988, 1991) have developed an attributional model for verbal accounts on behavioral events. Recently, Carnaghi, Maass, Gresta, Bianchi, Cadinu, and Arcuri (2009) included also nouns into the model, which represent an even higher level of abstraction than adjectives.

The LCM has been proven very productive in studies on intergroup relations and stereotyping. Maass, Salvi, Arcuri, and Semin (1989) discovered the phenomenon of LIB (for linguistic intergroup bias), a linguistic expression of ingroup favoritism. This phenomenon has been demonstrated not only in experimental settings, but also in media texts (Maass, Milesi, Zabbini, & Stahlberg, 1995).

Wigboldus, Semin, and Spears (2000) have also shown that language plays a subtle, but crucial role in the interpersonal transmission of stereotypes in communication. Accounting for stereotype-consistent information with more abstract people, as opposed to stereotype-inconsistent information with more concrete linguistic categories, implicitly suggests that stereotypical behavior is dispositional, whereas stereotype-inconsistent behavior is caused by less permanent situational factors. Consistency of information with stereotypes is reflected in other linguistic biases. The negation bias (Beukeboom, Finkenauer, & Wigboldus, 2010; Chapter 18, this volume) entails that the use of negations (e.g., *not stupid*, rather than *smart*) is more pronounced in descriptions of stereotype-inconsistent behaviors compared with stereotype-consistent behaviors.

The Stereotypic Explanatory Bias (Sekaquaptewa, Espinoza, Thompson, Vargas, & Von Hippel, 2003) pertains to the tendency to provide relatively more explanations in descriptions of stereotype-inconsistent, compared with consistent behavior. Learning that an individual shows behavior that is incongruent with the stereotype of the person's category instigates explanatory processing, which is reflected in an explanation to make sense of the incongruity

Not only lexical choice may convey implicit information about actors. As Turnbull (1994) has pointed out, thematic structure of a sentence (i.e., grammatical forms may shift responsibility for an action from one character to another). For example, when accounting for an interpersonal quarrel situation, we use the "Peter argued with Mary" form; recipients of this communication will perceive Peter as more responsible for the quarrel. In the case of "Mary argued with Peter," however, responsibility relations change to the opposite and Mary will carry more responsibility (see also Semin, 2000b). Responsibility for an event is derived from agency in the event. What sentence structure can manipulate is the implicit agency attached to thematic roles of the sentence. This subtle communicative mean, similar to LIB, can be employed in intergroup relations, when people tend to use less agentic forms (passive voice, general subject, etc.) or when describing socially undesirable deeds of their own group, as opposed to when they use active forms when speaking about bad deeds of the outgroups. Banga, Szabó, and László (2012) have termed this tendency syntactic agency bias.

Coming closer to our main topic (i.e., narrative social psychology), we should notice that not only sentence structure, but more general communicative structures are also susceptible to convey information about the characters. Narratives are not privilege of literature; instead they are ordinary forms of everyday communication. Narratologists coming from literary tradition (Barthes, 1977; Culler, 2001; Eco; 1994) have uncovered several structural devices by which authors shape literary meaning construction in readers. One of these compositional devices is the narrative perspective—that is, the point of view from which narrator tells the events (Bal, 1985; Cohn, 1984; Uspensky, 1974). People often tell stories about their personal experiences. Pólya, László, and Forgás (2005) assumed that in stories when narrators tell about stressful events in which they felt their identity threatened, the spatiotemporal perspective they use conveys information about their actual inner state—that is, to what extent they were able to elaborate the emotional shock and reintegrate their identity. In a social perception experiment where subjects had to assess narrators inner state with the help of adjective checklists and identity state scales, they have provided evidence that using retrospective narrative perspective (looking back to the past from the present situation in an ordered temporal sequence) suggests much more balanced and integrated identity state, than experiencing or reexperiencing perspective not only for experts such as psychologists or psychiatrists, but also for laypeople

What we see in the above approaches and results is that social psychologists conceive language as a subtle mediator in communication that has the capacity to modulate messages (Semin, 2000), and thereby convey social psychologically relevant information to perceivers. But looking at the LIB paradigm, where group membership is a central determinant of the ongoing process or phenomenon, we should also note that prevalence of LIB in communication, through expressing certain qualities of intergroup relations, may reflect certain characteristics of the group identity. For instance, heavily versus not at all used LIB suggests that for the ingroup's identity, it is important to have hostile versus friendly relations with the target outgroup (i.e., presence or absence of identity threats). This double—that is, message modulation versus identity expression potential of linguistic communication—is even more salient in the Pólya, László, and Forgás (2005) study, where the results can be considered as a validity test for the assumed correlation between linguistic markers of the narrative perspective and emotional stability and integration of personal identity. In the next section, we discuss some functional aspects of self and identity.

INDIVIDUAL AND GROUP IDENTITY

Following Erikson (1959, 1968), we conceive personal identity a person's experience of sameness, autonomy, continuity, and coherence (see also Ricoeur, 1991). Identity evolves in an interaction with the social environment through identifications. As Marcia (1966, 1980) convincingly argues, identity may have different states in different life stages, and, in turn, each identity state can be

more or less functional, from the point of view of adaptation. Antonovsky (1987) claims that the general health condition of a person depends on the coherence of her life story which is in turn equated with identity by Antonovsky. For analyzing group identity, we borrow the identity state approach of Marcia with an important limitation. Given that groups do not have life cycles in the sense as individuals do, accordingly, they do not have *developmental tasks*. Therefore, instead of identity statuses that Marcia uses for describing individual personality development, such as achieved, moratorium, foreclosed, and diffuse, we use more general terms of emotional stability-instability or integration-disintegration. Moreover, specific states of group identity can also be grasped in this way. In the course of their history, groups get often victimized by other groups, and they may be exposed to traumatic experiences. These experiences may become part of the group identity and lead to specific forms of identity construction—such as, for example, adopting the collective victim role (Bar-Tal, Chernyak-Hai, Schori, & Gundar, 2009; Baumeister & Hastings, 1997; Klar, Schori, & Roccas, 2011; Spini, Elcheroth, & Fasel, 2008; see Chapter 14, this volume).

From the approaches that interrelate life story with personal identity (Antonovsky, 1987; Erikson, 1959; McAdams, 1985; McLean & Pratt, 2006), we also borrow analogous concepts for utilizing the group history-group identity interrelations with certain limitations. In accord with Halbwachs (1941) and several other students of collective memory (e.g., Assmann, 1992; Wertsch, 2002), we assume that group (national, ethnic) identity is constructed by genuinely narrative group history (see László, 2003, 2008; Liu & László, 2007). Although this assumption may sound novel for many social psychologists working on the field of social identity, it is almost a truism for historians engaged in studying national identity (Hobsbawm, 1992; Stearns & Stearns, 1985; White, 1981). To avoid group fallacy (Allport, 1924), however, apart from the mechanisms of narrative construction, we must also assume concepts and mechanisms that make narratively constructed group identity relevant and effective for individuals belonging to the particular group. In this vein, we accept social identity theory (Tajfel, 1978, 1981; Tajfel & Turner, 1979) and self-categorization theory (Turner, 1999; Turner, Hogg, Oakes, Reicher, & Wetherell, 1987), which outline the psychological consequences and mechanisms of belonging to a group for individuals. Nevertheless, the psychological content of the identity transmitted by the mechanisms of social identification and self-categorization still remain an open question (see Condor, 2003). These contents have earlier been grasped by discourse analytic methods (Reicher & Hopkins, 2001). Here is where language and communication comes into play. What we suggest is that states and characteristics of group identity that govern people's behavior when they act as group members, just as elaboration of traumatic experiences that affected the group as a whole, can be traced objectively—that is, empirically in the narrative language of different forms of group histories (see also Nencini, 2011).

We should note that analyzing national character used to be a central topic at the birth of our discipline; however, it has been replaced soon by studies on group perception and stereotyping, partly for avoiding the risk of group fallacy

(Allport, 1924) and partly for sound scientific methodologies that were made available only for the social perception studies. Current studies on collective memory and collective identity (László, 2003; Liu & László, 2007) have built a bridge between individual and group processes, which enables the analysis of historical narratives at both individual and group level without implying a group mind. Content analytic methodologies, particularly NarrCat, which has been developed for the purpose of analyzing life narratives and historical narratives from an identity perspective, provide a methodological tool kit for the empirical study of national identity beyond often unreliable survey and other self-report methodologies.

Before presenting the analytic devices and turning to the empirical demonstrations of the above claim, however, remaining at the level of the conceptual analysis, we discuss some aspects of group identity that matter from the angle of functionality or adaptation. We also locate our theory in the array between psychology, which strives to uncover universally valid causal relations, and history, which interprets the meaning of past events through narratives in locally relevant contexts.

IDENTITY-RELEVANT PSYCHOLOGICAL PROCESSES IN GROUP NARRATIVES

Intergroup Agency

Agency seems to be a major category in narrative construction. At the same time, it is one of the basic dimensions underlying judgments of self, persons, and groups. It refers to task functioning and goal achievement, and involves qualities like *efficient*, *competent*, *active*, *persistent*, and *energetic* (Wojciszke & Abele, 2008; Chapter 10, this volume). Agency has a wide range of psychological forms (e.g., *capacity*, *expansion*, *power*, *dominancy*, *separation*, and *independence*). Harter (1978) defines the desire to control our environment or have an effect on it as *effectance motivation*. Deci (1975) attributes inner control of actions to intrinsic motivation. The definition of DeCharms (1968) holds personal causation to be human disposition, which means intentional action for the sake of change. The psychological phenomena mentioned above all refer to the intention and desire to shape our physical and social environment. Bandura's (1989, 1994) definition of self-efficacy or personal efficacy expresses the belief or idea that individuals are able to achieve their proposed aims and can keep control of the actions happening in their life. The expectations of individuals about their own efficacy have a relationship with their ability to cope: Our belief in our own efficacy inspires us to invest more effort in achieving our aims, and in a situation of stress, we feel less pressure or discomfort.

Not only individuals but also groups are seen as agents as they are capable of performing goal-directed behavior and also have an effect on their environment. Hamilton (2007) distinguishes between two approaches to agency in group-perception research: One perceives agency as the capacity of efficient

action (Abelson, Dasgupta, Park, & Banaji, 1998; Brewer, Hong, & Li, 2004), the other approach emphasizes the function of the mental states (Morris, Menon, & Ames, 2001). The perception of a groups agency was measured by Spencer-Rogers, Hamilton, and Sherman (2007) with four items, the group is able to: *influence others*, *achieve its goals*, *act collectively*, and *make things happen* (produce outcomes). Kashima et al. (2005) assessed perceptions of agency with nine items mapping mental states (beliefs, desires, and intentions), which, according to him, are the basis of the group-agency.

At least in Western cultures, agency is an important component of personal and social identity. To arrive at a well-organized and adaptive adult identity, people have to acquire autonomy, which is reflected in their agency in life events (McAdams, 2001). Current narrative models of identity reconstruct personal identity from life stories (Bamberg & Andrews, 2004; Brockmeier & Carbaugh, 2001; Freeman, 1993; McAdams, 1985). Similar to individual identity, group identity can also be reconstructed from narratives about the group's past. Representations of history reflect psychological characteristics of national identity such as stability or vulnerability, strength or weakness, autonomy or dependency, etc. (László, 2008; Liu & László, 2007). Distribution of agency between ingroup and outgroup appears to be a sensitive indicator for the above identity states. High level of agency in negative events reflects accepting responsibility for past failures, whereas assigning agency in these events only to outgroups indicates defensive identity and low level of elaboration of historical traumas. If ingroup agency is prevalent in both positive and negative events, it indicates a stable, well-organized, and autonomous identity and a progress in trauma elaboration. On the contrary, high level ingroup agency in positive, victorious events, and low level outgroup agency in the same events accompanied with a low level of ingroup agency in negative events, suggests inflated but instable identity.

Intergroup Evaluation

Intergroup evaluation is an essential linguistic tool for narrative identity construction that organizes the narrated historical events and its characters into a meaningful and coherent representation. Intergroup evaluations are explicit social judgments that evaluate the groups concerned in the event or their representatives. These evaluations can be (a) positive and negative attributions (assigned to them or to their actions; e.g., *wise*, *unjust*), (b) emotional reactions and relations to them (e.g., *admire*, *scorn*), (c) evaluative interpretations referring to their actions (instead of or beside factual description; e.g., *excel*, *exploit*), and (d) acts of rewarding and punishment or acknowledgement and criticism (e.g., *cheer*, *protest*).

Intergroup evaluation plays an important role in the maintenance of positive social identity. Social identity theory (Tajfel, 1981; Tajfel & Turner, 1979) is based on the proposition that individuals obtain their identities to a great

extent from those groups which they are members of. A positively evaluated group membership provides positive self-evaluation and the feeling of safety for the individual. However, social identity is not an absolute category⁷ but a relational one: The ingroup gains its value by the positive distinction from similar outgroups. At the same time, an individual is always a member of multiple groups, and it always depends on the current social situation that social category forms the basis for distinction. The demand for positive social identity leads to intergroup comparison and bias, that is, overvaluation of the ingroup and devaluation of the outgroup.

Thus, in an intergroup context, interpersonal and intergroup evaluation shows bias both on the behavioral and on the linguistic level whose motivational basis is the demand for a positive social identity. The evaluation bias intensifies in extreme intergroup conflicts. If this bias is intensively persistent in contemporary historical narratives, it suggests that the group still experiences historical conflicts as identity threats and strengthens its positive identity and cohesion by enhancing its historical greatness.

Pennebaker (1993) found that successful coping is indicated by an increase of words referring to cognitive mechanisms during the repeated reconstruction of the traumatic event, whereas emotional words are important in the initial stage of elaboration when the catharsis enables the release of the paralyzing emotional stress. In group historical narratives about a collective trauma, a similar tendency is expected within the evaluative perspective of the present, that is, within narrator's evaluations. Initially, the rate of emotionally loaded evaluations is relatively high as opposed to that of cognitive, rational evaluations that pattern reflects an emotional focus in the appraisal of the event. During the elaboration process, the rate of emotionally loaded evaluations decreases as opposed to that of cognitive, rational evaluations that implies the improvement of emotional control and rational insight; a more objective perspective is applied in the narrative, treating the event as a subject (and not experiencing it).

Emotions

Another important aspect of identity⁷ states and elaboration of group traumas is emotion regulation. Emotions have become a fashionable topic in social psychology in the past two decades (Forgas, 1995). Cognitive theories of interpersonal emotions (e.g., Leary & Baumeister, 2000; Roseman, 1984; Smith & Ellsworth, 1985) and group based emotions (e.g., Doosje et al., 1998; Smith, 1993; Maekie, Devos, & Smith, 2000) have also been developed. It is assumed in these theories that group based emotions are felt when people categorize themselves as group members in situations when emotionally relevant stimuli affect the whole group. There is however another tradition in social psychology looking back to early cultural anthropology (Benedict, 1946; Mead, 1937), which claims that certain emotions and emotional patterns are characteristic to certain cultures. This tradition has been further developed in contemporary cultural

psychology (e.g., Márkus & Kitayama, 1991; Rozin, Lowery, Imada, & Haidt, 1999; Shweder, Much, Mahapatra, & Park, 1997). Not culturally, but socially conditioned, relatively stable emotional orientations are currently also assumed (Bar-Tal, 2001; Bar-Tal, Halperin, & De Rivera, 2007). Being a member of and identified with a group, people think and feel in accord with the group's characteristic emotional orientation. One of the emotional orientations that has been researched in more detail is the collective victimhood orientation (Bar-Tal et al., 2009), which means that the group turns to intergroup situations with emotions of an innocent victim (see also Chapter 14, this volume).

There are two interrelated but equally relevant questions concerning these kinds of emotions that stand at the core of group identity. How to uncover them empirically and how to explain their evolvment and transmission? Our answer to both questions is group narratives (i.e., history). Emotions that the ingroup experiences as well as emotions assigned to outgroups in narratives about the group's past carry the emotions that are characteristic to the group by being an undetachable part of the identity of the group. In turn, these emotions derive from the representations of the past. Master narratives of nations that clearly have emotional entailments are called narrative templates by Wertsch (2002), or charters by Liu and Hilton (2005) following Malinowski (1926). We prefer to call them historical trajectories (László, 2011; see also Chapter 14, this volume), because emotions can be related best to the different sequential patterns of the nation's victories and failures as they became preserved in its collective memory.

A more immediate functional aspect of the emotional content of a nation's historical narratives is trauma elaboration (see also Chapter 14, this volume). In the 20th century, masses of people experienced trauma as an ethnic or national group. Genocides and ethnic cleansings swept over mainly the European, but also the Asian and the African continent, and many countries were forced to shrink or move in the geographic space as a consequence of massive military defeats. Because traumatic group experiences can be and are, if at all, elaborated in the public sphere, parsing the emotional content of historical narratives over time provides information about the stages and processes of group trauma elaboration. According to this assumption, a progress in trauma elaboration is prevalent if a decrease can be observed in hostile, negative emotions toward outgroups, in self-enhancing emotions and depressive emotions of the ingroup, and the overall extremity of the emotions diminishes.

Cognitive States and Perspectives

The most common interpretation of cognitive states in accounts of traumatic or stressful events is related to trauma elaboration. According to this interpretation, the more cognitive states and processes appear in both ingroup and outgroup, the further the trauma elaboration has progressed (Paez, Basabe, & Gonzales, 1997; Pennebaker, 1993; see also Chapter 13, this volume). In this

sense, frequency of cognitive states in historical narratives on ethnic or national traumas indicates the process of trauma elaboration toward a coherent, emotionally stable group identity. There are, however, other possibilities of the interpretation of the presence of cognitive states in historical narratives. For instance, Vincze and Rein (2011) have shown that the propositional content of cognitive states may overwrite the trauma elaboration interpretation. In these cases, negative propositional contents of the perpetrator outgroups cognitive states serves assigning deliberation and thereby even more responsibility to outgroups for bad deeds. These maneuvers probably do not promote the reconciliation with the traumatic loss, rather add to maintaining the emotionally disturbing experience.

Another aspect of cognitive (and emotional) states in narrative is psychological perspective taking. This function is also related to identity states in as much it allows for entering the outgroups perspective in historical narrative. It is obvious that people having a stable, emotionally balanced, future oriented ethnonational identity can afford to appear the perspective of former enemies in their historical accounts.

As we have already noted when discussing intergroup evaluations, historical narratives always have at least three perspective forms. There is the ingroup (internal) perspective represented by ingroup members taking part in the events, the outgroup (external) perspective, represented by outgroup members, and the perspective of the narrator, who is usually, but not necessarily, a member of the ingroup and sees the events from a physical and temporal distance. The narrators perspective prevails in most historical accounts, and this fact strengthens the categorical empathy of the group members who are exposed to these narratives in as much as the group is affected in the story. Given that cognitive process attributed to outgroups, as a whole or individual, outgroup members introduce an outgroup perspective, which in turn may set into motion a different form of empathy, that is situational—that is, leads to a more balanced representation of the events (Hogan, 2003). Propositional content of the cognitive processes and outcome valence of the event—that is, whether it was good or bad for the ingroup or the outgroup cannot be neglected in this analysis either. Enhanced situational empathy as a consequence of perspectivization through cognitive processes and a better understanding of the historical event, which may contribute to improving intergroup relations through abolishing stereotypes (Galinsky & Moskowitz, 2000; Chapter 13, this volume) will only occur if outgroup enemies are endowed with cognitive (and emotional) processes that go beyond the hostility and the unanimously negative consequences for the ingroup in their propositional content. Such an analysis of cognitive processes and perspectivization from the angle of group identity, which also considers relations to different outgroups in a wider historical span—that is, numbers and types of outgroups who are endowed with their own perspective in a historical period, provides information on group identity with respect to its stability, plasticity, and future orientation.

NARRATIVE CATEGORICAL CONTENT ANALYSIS (NARRCAT)

The computerized content analytic methodology we have developed rests on the psychologically relevant features of narrative composition or narrative categories. It is not the psychological correlates of words, word types (e.g., function words versus content words), or grammatical features (e.g., past tense) that interests us. Instead, following the principles of narrative composition, we are interested in the spatiotemporal perspective structure, the internal versus external perspective, the self-other and ingroup-outgroup emotion structure, evaluation structures, distribution of cognitive processes between characters and groups, etc. Similar to other computerized content analytic devices—for example, LIWC (Pennebaker, Francis, & Booth, 2001), RID (Martindale, 1975), General Inquirer (Stone, Dunphy, Smith, & Oglivie, 1966)—NarrCat also has lexicons. Because of the complex morphology of the Hungarian language and the need for disambiguation, lexicons are endowed with local grammar that perform the task of disambiguation and enable further grammatical analysis. So as to arrive at psychologically relevant hits, two other language processing tasks have to be completed. A grammatical parser solves the anaphors by putting the proper name in place of personal pronouns, because we need to identify characters in each sentence. In the next step, a semantic role analyzer connects each psychological content to a particular semantic role (agent or patient, stimulus, or experiencer, etc.). These usually correspond to the sentences subject-object roles. The program outputs a quantitative measure on who feels, acts, evaluates, and thinks what, toward whom—that is, the psychological composition of interpersonal and intergroup relations that are relevant for identity construction becomes transparent.

Agency has two ingredients: active and passive verbs (e.g., occupy, achieve, and choose versus become, sleep, or grow up) and expressions of intention versus constraint. For agency measures, frequencies of activity are divided by passivity, and intentions are divided by constraint. The overall agency index is calculated by averaging the two ratios.

Evaluations can be (a) positive and negative attributions (assigned to characters or to their actions; e.g., *wise, unjust*), (b) emotional reactions and relations to characters (*admire, scorn*), (c) evaluative interpretations referring to characters' actions (instead of or beside factual description; *excel, exploit*), and (d) acts of rewarding and punishment or acknowledgement and criticism (*cheer, protest*).

Emotion subcategories are positive and negative emotions (joy versus sadness); primary and secondary emotions (fear versus guilt); moral emotions, within this self-critical and other-critical emotions (regret versus despise). Furthermore the module is able to detect the control of spatial emotional distance (approaching and distancing, and ambivalence thereof) in individual and group narratives

Cognition includes two kinds of content: verbs with word-level cognitive meaning (generalizes, ponders) and idioms thereof (take an idea, immerses in the past).

Further modules of the NarrCat are *spatio-temporal perspective*, *self and ice reference*, *negation*, and *subjective time experience*.

SOME ASPECTS OF THE HUNGARIAN NATIONAL IDENTITY EXPRESSED IN THE NARRATIVE LANGUAGE OF SCHOOLBOOKS AND FOLK HISTORY TEXTS

In a series of studies (Csertő & László, 2011; Fülöp, 2010; Fülöp, Péley, & László, 2011; László, Ehmann, & Imre, 2002; László & Fülöp, 2011a, 2011b; László, Szalai, & Ferenczhalmy, 2010; László & Vincze, 2004; Szalai, 2010; Vincze & László, 2011; Vincze, Tóth, & László, 2007), we have examined characteristics of the Hungarian national identity in a series of historical text corpora including history textbooks, folk history stories, historical novels, and newspaper texts.

Here we summarize some results gained with NarrCat on intergroup agency, intergroup evaluations, emotions, and cognitive processes in the folk story corpus, the schoolbook corpus, and the newspaper corpus. The folk story corpus consists of brief narratives about the most positive and the most negative Hungarian historical events that were solicited from a stratified sample of 500 subjects. Ten events were chosen with the highest frequency. Three of them were in the positive domain (conquest of homeland in 896, establishing an independent state in 1000, and the systems change in 1990). Four negative events were named with high frequency, among them three in the 20th century: Mongolian invasion in 1241, the Paris Peace treaty in 1920, World War II from 1941 (when Hungary entered the war) to 1945 and the Holocaust, which affected Hungary⁷ in 1944 to 1945. Most interesting, there were three events that were chosen in both positive and negative domains. Hungary's occupation by the Ottoman Empire in 1526 and the Turkish rule that lasted until 1686 took place among the negative events, but temporary victories against the Turks were celebrated as highly positive events. Similarly, the bourgeois revolution and freedom fight against the Habsburg Empire in 1848 to 1849 was selected with high frequency among the positive events, but suppression of the revolution was a negative event. The beginning of the 1956 revolution against dictatorship and the Soviet occupation and the suppression of the revolution were chosen with almost equally high frequency, but the former among the positive, the latter among the negative events. Without any further commentaries, we only note that in the line of salient historical events, we do not find a sequence where the first part or initiation was represented as negative and the second part, or climax, as positive.

The subjects were asked to give a brief account on the chosen historical events both for positive and negative. The full text corpus consists of 104,011 words.

The schoolbooks text corpus (223,740 words) has been selected from a wide range of secondary school and high school history books published after 2000. From each textbook, those text parts were sampled that dealt with the positive

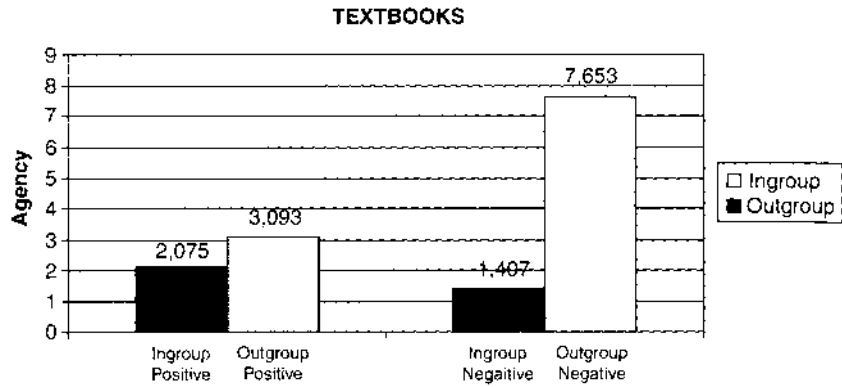

Figure 12.1 Ingroup and outgroup agency in positive versus negative historical events as presented by history textbooks (adapted from László, Szalai, & Ferenczhalmy, 2010)

or negative historical event or period that had been chosen in the folk history survey (altogether 13 events).

Schoolbooks and Folk History Results Concerning Agency

Results concerning ingroup-outgroup agency—see Figures 12.1 and 12.2— show that agency of the Hungarian ingroup is much lower than the agency of the outgroups. The pattern of results is very similar in the history school textbooks and folk narratives. The figures also show that folk narratives tend to depict both ingroup and outgroups as having more agency than textbooks do,

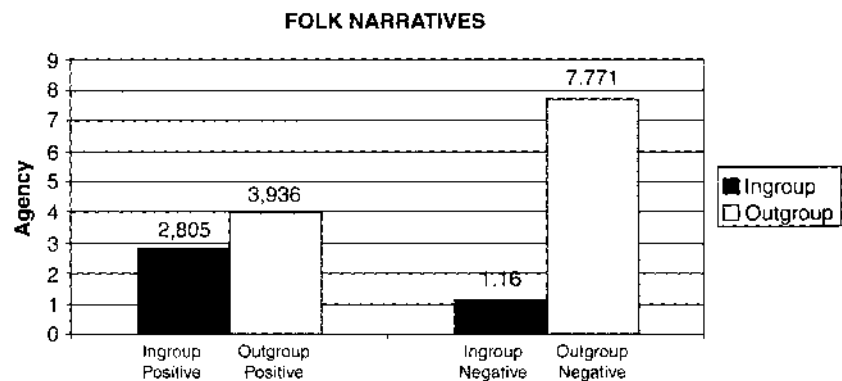

Figure 12.2 Ingroup and outgroup agency in positive versus negative historical events as presented by folk narratives (adapted from László, Szalai, & Ferenczhalmy, 2010)

except the Hungarian ingroup in the negative events, where the agency level is extremely low.

Schoolbooks and Folk Story Results Concerning Intergroup Evaluation

Intergroup evaluation results are seen in Figures 12.3 and 12.4. For the sake of simplicity and comparability, only narrators' evaluations are considered. The figures show a similar pattern to the results obtained with agency. Ingroups are evaluated much higher than outgroups both in positive and negative events, but there is a statistically significant interaction with event valence: Hungarians are evaluated even more positively in positive events, and outgroups are evaluated even lower in negative events. Comparing folk stories and textbooks, these effects are prevalent in folk stories even more markedly.

Schoolbook and Folk Story Results Concerning Emotions

What are the characteristic emotions of the Hungarians in the historical events, and what does this emotion pattern suggest for the Hungarian national identity⁷? In the whole corpus, we have found 57 emotion types with 918 tokens. We considered *Hungarian* emotion when frequency of a particular emotion differed significantly. According to the data, sadness and hope are the emotions that most distinguish Hungarians from other nations. A similar pattern can be observed in the folk history texts, except enthusiasm, which adds to the Hungarian emotions in this corpus. Hope and enthusiasm are more prevalent in positive events, whereas sadness and disappointment are in negative events. There is an emotion, which does not differ significantly between Hungarians and outgroups, but reaches the highest frequency in the Hungarian texts both in schoolbooks and folk stories: It is fear with a 78 (one-sixth of the total) and 32 (one-fifth of the total) frequency, respectively. We compared this pattern of emotions (sadness, disappointment, fear, hope, and enthusiasm) between Hungarians and the outgroups in both text corpora and found highly significant differences between the two groups in both cases ($2(1) = 10.02, p < .01$) and $2(1) = 10.61, p < .001$, respectively. (See also Chapter 14, this volume).

Schoolbook and Folk Story Results Concerning Cognitive Processes

Frequency of cognitive processes does not follow the usual parallel between schoolbooks and folk history—see Figure 12.5. This correspondence still can be observed in the positive events, where Hungarians are endowed with more cognitive states and processes. Whereas the differences are significant between Hungarians and outgroups for the positive events in both corpora, significant difference can be observed in negative events only in the folk history corpus with higher frequency of cognitive states and processes of the outgroups.

Figure 12.3 Narrator's positive (green) and negative (red) evaluations of the ingroup (adapted from Csarfi & Laszlo, 2012)

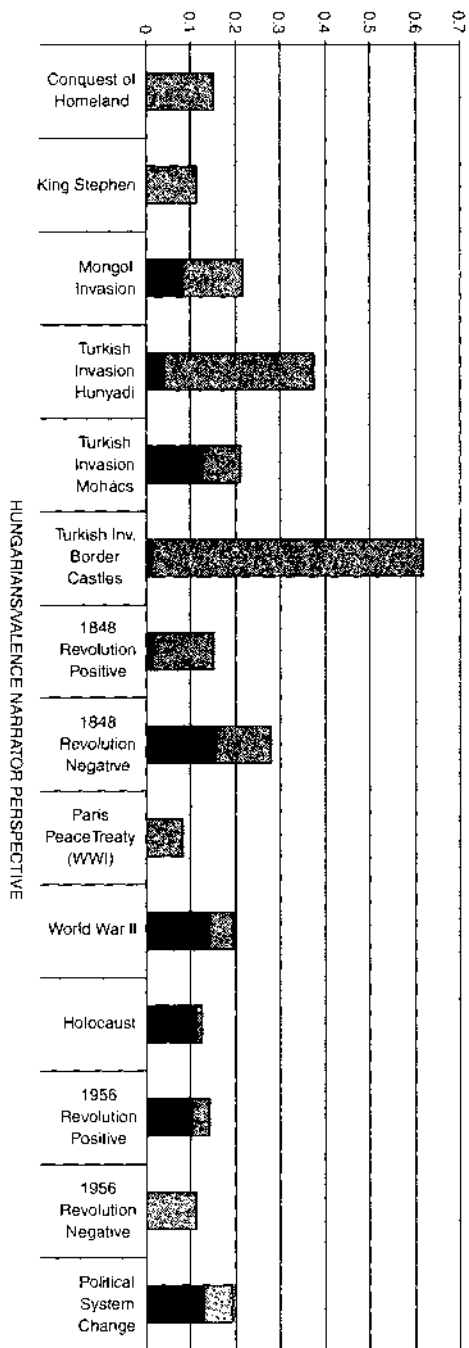
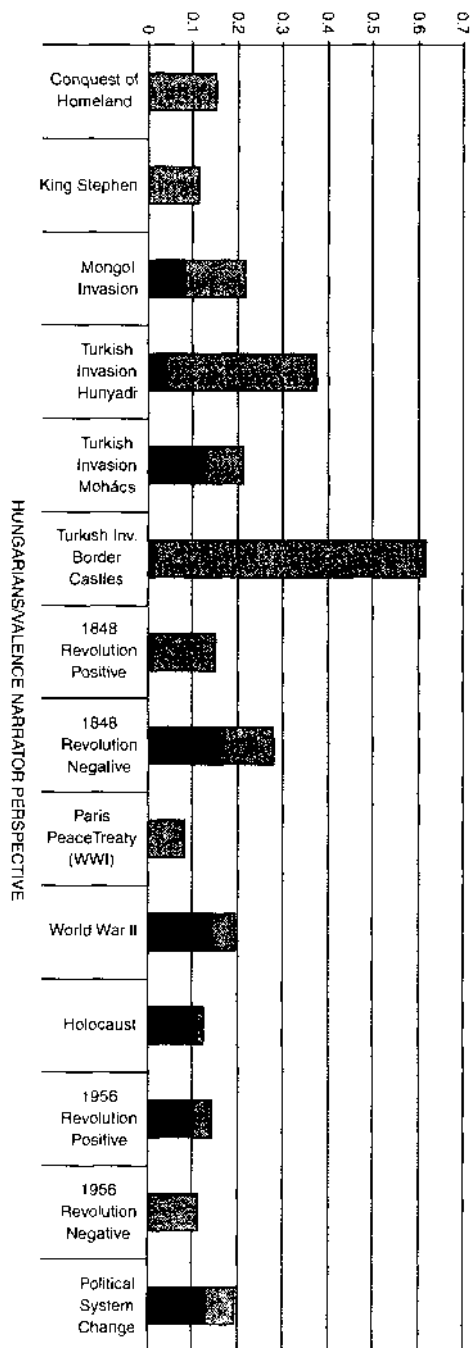

Figure 12.4 Narrator's positive (green) and negative (red) evaluations of the outgroup (adapted from Csértló & Ászló, 2012)

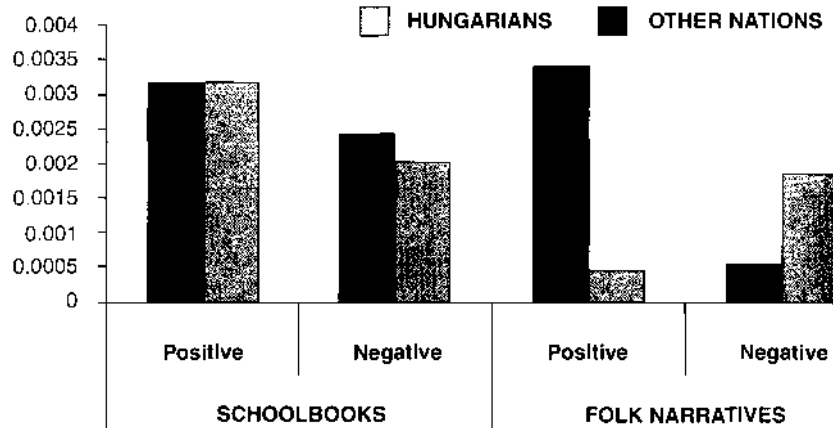

Figure 12.5 Distribution of cognitive processes in schoolbooks and folk stories according to the valence of the events (adapted from Vitezei & Rein, 2011)

SUMMARY AND INTERPRETATION OF THE RESULTS FROM THE PERSPECTIVE OF THE HUNGARIAN NATIONAL IDENTITY

The results that have been sampled from several studies converge in portraying a vulnerable Hungarian national identity and suggest a long-term adoption of the collective victim role. Although the public image of Hungarians may be different from both internal and external angle, emotional and cognitive organization of the Hungarian national identity as it is expressed in historical narratives show a deep attachment to the glorious past and a relatively low level of cognitive and emotional elaboration of the 20th century and earlier traumas. The very fact that collective memory splits history into glorious distant past followed by a series of defeats and losses and occasional heroic revolts are represented as starting with celebrated victories, but ending with suppression and subjugation suggests that this historical trajectory is not the most favorable ground to build an emotionally stable identity around. As we saw, emotions that are implied in this trajectory are fear, sadness, disappointment, enthusiasm, and hope.

Results with agency-, evaluation-, and cognitive processes-measures show a picture that is consistent with that of the emotion regulation. Inflated self-evaluation accompanied with devaluation of the outgroups, low ingroup agency in negative events—particularly in events when Hungarians were clearly perpetrators (e.g., Holocaust), assigning a very high rate of cognitive process to the outgroups in the negative events and thereby passing even more responsibility onto them—all remind us of what Bar-Tal et al. (2009) has termed an identity state of collective victimhood. According to the concept of collective victimhood, when ethnic groups or nations experience repeated traumas, losses, repressions, and failures, these experiences render difficult to maintain beliefs that the group is competent, strong, and capable to tackle with conflicts; moreover, they threaten

integrity or survival of the collective. Developing identity⁷ with embedded experiences of victimhood may function as protection of positive group image through perceiving moral superiority of the ingroup, refusing of responsibility, evoking sympathy of other groups, and avoiding criticism of them (see Chapter 14, this volume). A Hungarian political thinker, István Bibó (1991) not long after World War II, interpreted Hungarian national identity very similarly. According to him, recurrent historical traumatization, and the permanent threat to the existence of the state, led to pervasive fear that in turn led to cognitive and emotional regression. Traumatic collective experiences have distorted perception of reality, and have resulted in political illusions and a psychological state resembling collective victimhood—what he termed *political hysteria*.

As a concluding remark to this section, we should warn that trauma elaboration not only is a function of time, but it proceeds (or is thwarted) in political context. If narratives about collective traumas are suppressed in the public sphere, the likelihood of carrying them on increases.

SCHOOLBOOKS AND FOLK STORIES AS TOOLS FOR CONSTRUCTING NATIONAL IDENTITY

There are two different, but as we shall show, related modes relating past experiences. History aspires to provide an accurate representation of the past or, in other words, to give the true story of past events (Carr, 1986). In doing this, historiography often neglects or brackets subjective experiences that have been shared by the participants of the events. Current historical approaches to history of mentality (e.g., Goldhagen, 1997; La Capra, 2001; Schievelbush, 2001) try to rectify this neglect. In contrast, in collective remembering, the past is represented so that group identity is sustained. American historian Novick contrasts the two modes as follows:

To understand something historically is to be aware of its complexity, to have sufficient detachment to see it from multiple perspectives, to accept the ambiguities, including moral ambiguities, of protagonists' motives and behaviour. Collective memory' simplifies; sees events from a single, committed perspective; is impatient with ambiguities of any kind; reduces events to mythic archetypes. (Novick, 1999, pp. 3-4)

School history textbooks stand somewhere between the two modes. They transfer *objective*, for the distant past culturally settled knowledge. Several authors claim that they are primary sources of historical awareness of a nation's past (e.g., Angvik & Von Borries, 1997; Roediger, Zaromb, & Butler, 2009). On the other hand, they are also mediating identity patterns, as our results clearly suggest. An interesting finding of our investigations that supports the distinction between history and collective memory is that folk history compared with historically oriented schoolbooks expresses national identity in more extreme psychological features. But in tendency, it is important to stress, they are consistent.

Narrative identity construction and trauma elaboration thus proceeds on at least three channels. History writing pretends to depict events objectively, but ingroup biases frequently permeate these historical accounts. Even canonical or mythological interpretations, belonging to cultural memory (Assmann, 1992) may be characterized by this biased perspective. Collective memory, which is objectified in diaries, family accounts, oral histories, etc., exists in relation with history but unfolds, in part, independently from historiography and carries more from emotions and thoughts that are important for group identity. It corresponds more what Assmann (1992) has termed communicative memory. Between the two forms of group remembering, there are the history representations presented by schoolbooks, representations of the past presented by art and literature, and public memory presented by the media. The role of the latter two forms is evidenced by several authors (e.g., Bar-Tal, 2001; Bar-Tal & Antebi, 1992; Fülöp et al., 2011; László & Vincze, 2004; László, Vincze, & Kőváriné Somogyvári, 2003; see also Chapters 14 and 15, this volume).

Given that telling history even in pictorial form is genuinely a narrative genre, narrative social psychology and narrative categorical content analysis (NarrCat) seem to be adequate tools for tracing empirically how ethnonational groups are constructing their collective identity by shaping their collective memory, how they are elaborating their traumatic experiences, and what are the factors that influence these processes. Moreover, results gained with this conceptual and methodological equipment can serve not only explaining the past or the present, but also predicting future coping behavior of ethnonational groups and the potential success of this coping.

ACKNOWLEDGMENTS

The authors are grateful to the Hungarian National Research Foundation for the support by grant No. 81366 to János László.

REFERENCES

- Abelson, R. P., Dasgupta, N., Park, J., & Banaji, M. R. (1998). Perception of the collective other. *Personality and Social Psychology Review*, 2, 243-250.
- Allport, F. H. (1924). *Social psychology*. Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Angvik, M., & Von Borries, B. (1997). *A comparative European survey on historical consciousness and political attitudes among adolescents*. Hamburg, Germany: Korber-Stiftung.
- Antonovsky, A. (1987). *Unraveling the mystery of health*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Assmann, J. (1992). *Das kulturelle Gedächtnis*. Munich, Germany: C. H. Beck.
- Bal, M. (1985). *Narratology: Introduction to the theory of narrative*. Toronto, Canada: University of Toronto Press.
- Bamberg, M., & Andrews, M. (2004). Introduction. In M. Bamberg & M. Andrews (Eds.), *Considering counter-narratives: Narrating, resisting, making sense*. Amsterdam, The Netherlands: John Benjamins.
- Bandura, A. (1989). Perceived self-efficacy in the exercise of personal agency. *The Psychologist: Rulletin of the British Psychological Society*, 2, 411-424.

- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachandran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, pp. 71-81). New York, NY: Academic Press.
- Banga, Cs., Szabó, Zs. P., & László, J. (2012). Implicit measures of ingroup favoritism. In E. Matanovi, A. Milardovi, D. Paukovi, D. Vidovi, N. Jozanc, & V. Raos (Eds.), *Series of political science research centre forum book 10: Confronting the past: European experiences* (pp. 67-81). Zagreb, Croatia: Political Science Research Centre.
- Bar-Tal, D. (2001). Why does fear override hope in societies engulfed by intractable conflict, as it does in the Israeli society? *Political Psychology*, *22*, 601-627.
- Bar-Tal, D., & Antebi, D. (1992). Siege mentality in Israel. *Ongoing Production in Social Representations*, *1*(1), 49-67.
- Bar-Tal, D., Chemyak-Hai, L., Schori, N., & Gundar, A. (2009, June). A sense of self perceived collective victimhood in intractable conflicts. *International Review of the Red Cross*.
- Bar-Tal, D., Halperin, E., & De Rivera, J. (2007). Collective emotions in conflict situations: Societal implications. *Journal of Social Issues*, *63*(2), 441-460.
- Barthes, R. (1977). *Image, music, text*. New York, NY: Hill & Wang.
- Baumeister, R. F. & Hastings, S. (1997). Distortions of collective memory: How groups flatter and deceive themselves. In: Pennebaker, J. W. Paez, D. Rimé, B. (eds.) *Collective Memory and Political Events. Social Psychological Perspective*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. 277-293.
- Benedict, R. (1946). *The chrysanthemum and the sword*. Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Beukeboom, C. J., Finkenauer, C., & Wigboldus, D. H. J. (2010). The negation bias: When negations signal stereotypic expectancies. *Journal of Personality and Social Psychology*, *99*(6), 978-992.
- Bibó, I. (1991). *Democracy, revolution, self-determination selected writings*. New York, NY: Columbia University Press.
- Brewer, M. B., Hong, Y., & Li, Q. (2004). Dynamic entitativity: Perceiving groups as actors. In V. Yzerbyt, C. Judd, & O. Corneille (Eds.), *The psychology of group perception: Perceived variability, entitativity, and essentialism* (pp. 25-38). New York, NY: Psychology Press.
- Brockmeier, J., & Carbaugh, D. (Eds.). (2001). *Narrative and identity*. Philadelphia, PA: John Benjamins.
- Brown, R. (1958). *Words and things*. New York, NY: Simon & Schuster.
- Brown, R. (1965). *Social psychology*. London, England: Collier-Macmillan.
- Brown, R., & Fish, D. (1983). The psychological causality implicit in language. *Cognition*, *14*, 237-273.
- Camaghi, A., Maass, A., Gresta, S., Bianchi, M., Cadinu, M., & Arcuri, L. (2009). Nomina sunt omnia: On the inductive potential of nouns and adjectives in person perception. *Journal of Personality and Social Psychology*, *94*(5), 839-859.
- Carr, D. (1986). Narrative and the Real World: An Argument for Continuity. *History and Theory*, *25*, 2, 117-131.
- Csertó, I., & László, J. (2011). Exploration of group identity processes by a narrative analysis of intergroup evaluation. In *EASP 2011—16th European Association of social psychology general meeting*, Stockholm, Sweden.
- Cohn, D. C. (1984). *Transparent minds*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Condor, S. (2003). The least doubtful promise for the future? In L. László & W. Wagner (Eds.), *Theories and controversies in societal psychology*. Budapest, Hungary: New Mandate.
- Culler, J. (2001). *The pursuit of signs: Semiotics, literature, deconstruction*. London, England: Routledge.
- DeCharms, R. (1968). *Personal causation*. New York, NY: Academic Press.
- Deci, E. L. (1975). *Intrinsic motivation*. New York, NY: Plenum.

- Doosje, B., Branscombe, N. R., Spears, R., & Manstead, A. S. R. (1998). Guilty by association: When one's group has a negative history. *Journal of Personality and Social Psychology, 75*, 872-886.
- Eco, U. (1994). *Six walks in the fictional woods*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Erikson, E. H. (1959). Identity and the life cycle: Selected papers. *Psychological Issues, 1*(1), 5-165.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York, NY: Norton.
- Forgás, J. P. (1995). Mood and moral judgment: The affect in fusion model (AIM). *Psychological Bulletin, 117*, 39-66.
- Freeman, M. (1993). *Rewriting the self: History, memory, narrative*. London, England: Routledge.
- Fülöp, É. (2010). *A történelmi pálya és a nemzeti identitás érzelmi szerveződése [Hungarian historical trajectory and the emotional organization of the Hungarian national identity]*. Unpublished doctoral thesis.
- Fülöp, É., Péley, B., & László, J. (2011). A történelmi pályához kapcsolódó érzelmek modellje magyar történelmi regényekben [Historical trajectory emotions in Hungarian historical novels]. *Pszichológia, 31, 1*, 47-67.
- Galinsky, A. D., & Moskowitz, G. B. (2000). Perspective-taking: Decreasing stereotype expression, stereotype accessibility, and ingroup favouritism. *Journal of Personality and Social Psychology, 78*, 708-724.
- Giles, H. (1977). *Language, ethnicity, and intergroup relations*. New York, NY: Academic Press.
- Goldhagen, D. J. (1997). *Hitlers willing executioners: Ordinary Germans and the Holocaust*. New York, NY: Springer.
- Halbwachs, M. (1941). *La topographique légendaire des évangiles en Terre Sainte*. Paris, France: Presses Universitaires de France.
- Hamilton, D. L. (2007). Agenda 2007: Understanding the complexities of group perception: Broadening the domain. *European Journal of Social Psychology, 37*, 1077-1101.
- Harter, S. (1978). Effortance motivation reconsidered: Toward a developmental model. *Human Development, 6*, 34-64.
- Hobsbawm, E. (1992). *Nations and nationalism since 1780: Programme, myth, reality* (2nd ed.). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Hogan, P. C. (2003). *The mind and its stories. Narrative universals and human emotion*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Kashima, H. Y., Kashima, E., Chiu, C., Farsides, T., Gelfand, M., Hong, Y., . . . Yzerbyt, V. (2005). Culture, essentialism, and agency: Are individuals universally believed to be more real entities than groups? *European Journal of Social Psychology, 35*, 147-169.
- Klar, Y., Schori, N., & Roccas, S. (2011). *Effects of group past trauma on current intergroup reconciliation*. Paper presented at the 16th general meeting of the European Association of Social Psychology.
- La Capra, D. (2001). *Writing history, writing trauma*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- László, J. (2003). History, identity and narratives. In J. László & W. Wagner (Eds.), *Theories and controversies in societal psychology*. Budapest, Hungary: New Mandate.
- László, J. (2008). *The science of stories: An introduction to narrative psychology*. London, England: Routledge.
- László, J. (2011). Narrative psychology. In *Daniel Christie: The encyclopedia of peace psychology* (pp. 687-691). San Francisco, CA: Wiley-Blackwell.
- László, J., Ehmann, B., & Imre, O. (2002). Les représentations sociales de l'histoire: La narration populaire historique et l'identité nationale. In S. Laurens & N. Roussiau (Eds.), *La Mémoire sociale. Identités et représentations sociales*. Rennes, France: Université de Rennes.

- László, J., & Fülöp, É. (2011a). Nemzeti identitás és kollektív áldozati szerep [National identity and collective victim role]. *Pszichológia*, 31(3), 295-315.
- László, J., & Fülöp, E. (2011b). Érzelmek a valós csoportközi konfliktusokban [Emotions in real intergroup conflicts]. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 66(3), 467-485.
- László, J., Szalai, K., & Ferenczhalmy, R. (2010). Role of agency in social representations of history. *Societal and Political Psychology International Review*, 1, 31-43.
- László, J., & Vincze, O. (2004). Coping with historical tasks. The role of historical novels in transmitting psychological patterns of national identity. *Spiel*, 21(1), 76-88.
- László, J., Vincze, O., & K váriné Somogyvári, I. (2003). Representation of national identity in successful historical novels. *Empirical Studies of the Arts*, 21(1), 69-80.
- Leary, M. R., & Baumeister, R. F. (2000). The nature and function of self-esteem: Sociometer theory. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 32., pp. 1-62). San Diego, CA: Academic Press.
- Liu, J. H., & Hilton, D. J. (2005). How the past weighs on the present: Social representations of history and their impact on identity politics. *British Journal of Social Psychology*, 537-556.
- Liu, J. H., & László, J. (2007). A narrative theory of history and identity: Social identity, social representations, society and the individual. In G. Moloney & I. Walker (Eds.), *Social representations and identity: Content, process, and power*. Basingstoke, England: Palgrave-Macmillan.
- Maass, A., Milesi, A., Zabbini, S., & Stahlberg, D. (1995). The linguistic intergroup bias: Differential expectancies or ingroup protection? *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 116-126.
- Maass, A., Salvi, D., Arcuri, L., & Semin, G. R. (1989). Language use in intergroup contexts: The linguistic intergroup bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 981-993.
- Mackie, D. M., Devos, T., & Smith, E. R. (2000). Intergroup emotions: Explaining offensive action tendencies in an intergroup context. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 602-616.
- Malinowski, B. (1926). *Myth in primitive psychology*. London, England: Kegan Paul, Trench, Trubner.
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of egoidentity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5, 551-558.
- Marcia, J. E. (1980). Identity in adolescence. In J. Adelson (Ed.), *Handbook of adolescent psychology*. New York, NY: Wiley.
- Márkus, H., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98, 224-253.
- Martindale, C. (1975). *Romantic progression: The psychology of literary history*. New York, NY: Wiley.
- McAdams, D. P. (1985). *Power, intimacy, and the life story: Personological inquiries into identity*. New York, NY: Guilford Press.
- McAdams, D. P. (2001). The psychology of life stories. *Review of General Psychology*, 5(2), 100-122.
- McLean, K. C., & Pratt, M. W. (2006). Life's little (and big) lessons: Identity statuses and meaning-making in the turning point narratives of emerging adults. *Developmental Psychology*, 42(4), 714-722.
- Mead, M. (1937). *Cooperation and competition among primitive peoples*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Morris, M. W., Menón, T., & Ames, D. R. (2001). Culturally conferred conceptions of agency: A key to social perception of persons, groups, and other actors. *Personality and Social Psychology Review*, 5, 169-182.
- Nencini, A. (2011). Social representations of national history: Stability and changeability between different generations of Italians over a period of three years. *Societal and Political Psychology Review*, 2(1), 111-126.

- Novick, P. (1999). *The Holocaust in American life*. New York, NY: Mariner Books.
- Paez, D., Basabe, N., & Gonzales, J. L. (1997). Social processes and collective memory: A cross-cultural approach to remembering political events. In J. YV. Pennebaker, D. Paez, & B. Rimé (Eds.), *Collective memory of political events*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Pennebaker, J. W. (1993). Putting stress into words: Health, linguistic and therapeutic implications. *Behavior Research and Therapy*, *31*(6), 539-548.
- Pennebaker, J. W., Francis, M. E., & Booth, R. J. (2001). *Linguistic inquiry and word count (LIWC)*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Pólya, T., László, J., & Forgas, J. P. (2005). Making sense of life stories: The role of narrative perspective in communicating hidden information about social identity and personality. *European Journal of Social Psychology*, *35*, 785-796.
- Reicher, S., & Hopkins, N. (2001). *Self and nation*. London, England: Sage.
- Ricoeur, P. (1991). L'identité narrative. *Revue de Sciences Humaines*, *221*, 35-47.
- Roediger, H. L., Zaromb, F. M., & Butler, A. C. (2009). The role of repeated retrieval in shaping collective memory. In P. Boyer & J. V. Wertsch (Eds.), *Memory in mind and culture* (pp. 138-170). New York, NY: Cambridge University Press.
- Roseman, I. (1984). Cognitive determinants of emotions: A structural theory. In P. Shaver (Ed.), *Review of personality and social psychology* (Vol. 5, pp. 11-36). Beverly Hills, CA: Sage.
- Rozin, P., Lowery, L., Imada, S., & Haidt, J. (1999). The CAD triad hypothesis: A mapping between three moral emotions (contempt, anger, disgust) and three moral codes (community, autonomy, divinity). *Journal of Personality and Social Psychology*, *76*, 574-586.
- Schievelbush, W. (2001). *The culture of defeat: On national trauma, mourning, and recovery*. New York, NY: Picador.
- Sekaquaptewa, D., Espinoza, P., Thompson, M., Vargas, P., & Von Hippel, W. (2003). Stereotypic explanatory bias: Implicit stereotyping as a predictor of discrimination. *Journal of Experimental Social Psychology*, *39*, 75-82.
- Semin, G. R. (2000a). Agenda 2000-communication: Language as an implementational device for cognition. *European Journal of Social Psychology*, *30*, 595-612.
- Semin, G. R. (2000b). Language as a cognitive and behavioral structuring resource: Question-answer exchanges. In W. Stroebe & M. Hewstone (Eds.), *European review of social psychology* (pp. 75-104). Chichester, England: Wiley.
- Semin, G. R., & Fiedler, K. (1988). The cognitive functions of linguistic categories in describing persons: Social cognition and language. *Journal of Personality and Social Psychology*, *54*, 558-568.
- Semin, G. R., & Fiedler, K. (1991). The linguistic category model, its bases, applications and range. In W. Stroebe & M. Hewstone (Eds.), *European review of social psychology* (Vol. 2). Chichester, England: Wiley.
- Shweder, R. A., Much, N. C., Mahapatra, M., & Park, L. (1997). The "Big Three" of morality (autonomy, community, divinity) and the "Big Three" explanations of suffering. In A. Brandt & P. Rozin (Eds.), *Morality and health* (pp. 119-169). New York, NY: Routledge.
- Smith, E. R. (1993). Social identity and social emotions: Toward new conceptualizations of prejudice. In D. M. Mackie & D. L. Hamilton (Eds.), *Affect, cognition, and stereotyping: Interactive processing group perception* (pp. 297-315). San Diego, CA: Academic Press.
- Smith, C. A., & Ellsworth, P. C. (1985). Patterns of cognitive appraisal in emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, *48*, 813-838.
- Spencer-Rogers, J., Hamilton, D. L., & Sherman, S. J. (2007). The central role of entity in stereotypes of social categories and task groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, *92*, 369-388.

- Spini, D., Elcheroth, G., & Fasel, R. (2008). The impact of groups norms and generalization of risks on judgments of war behavior. *Political Psychology, 29*, 919-941.
- Stearns, R. N., & Stearns, C. Z. (1985). Emotionology: Clarifying the history of emotions and emotional standards. *The American Historical Review, 90*(4), 813-836.
- Stone, P. J., Dunphy, D. C., Smith, M. S., & Oglivie, D. M. (1966). *The general inquirer: A computer approach transcripts*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Szalai, K. (2010). *Az ágencia nyelvi jegyei: az aktív és passzív igék szerepe a narratívumokban [Linguistic markers of agency. The role of active and passive verbs in narratives]*. Unpublished doctoral dissertation.
- Tajfel, H. (Ed.). (1978). *Differentiation between social groups*. London, England: Academic Press.
- Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–47). Monterey, CA: Brooks Cole.
- Turnbull, W. (1994). Thematic structure of descriptions of violent events influences perceptions of responsibility: A thematic structure effect, *Journal of Language and Social Psychology, 13*(2), 132-157.
- Turner, J. C. (1999). Some current issues in research on social identity and self categorization theories. In N. Ellemers, R. Spears, & B. Doosje (Eds.), *Social identity: Context, commitment, content* (pp. 6-34). Oxford, England: Wiley-Blackwell.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Oxford, England: Blackwell.
- Uspensky, B. A. (1974). *The poetics of composition: Structure of the artistic text and the typology of compositional form*. Berkeley: University of California Press.
- Vincze, O., & László, J. (2011). *Narrative means of intergroup relations: Cognitive states and their role in reducing or increasing intergroup conflict*. Paper presented at the 16th general meeting of the European Association of Social Psychology.
- Vincze, O. & Rein, (2011). Narrative means of intergroup relations: cognitive states and their role in reducing or increasing intergroup conflict. General meeting of EASP 2012, Stockholm.
- Vincze, O., Tóth, J., & László, J. (2007). Representations of the Austro-Hungarian monarchy in the history books of two nations. *Empirical Text and Culture Research, 3*, 62-71.
- Wertsch, J. V. (2002). *Voices of collective remembering*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- White, H. (1981). The value of narrativity in the representation of reality. In W. J. T. Mitchell (Ed.), *On narrative* (pp. 1-23). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Wigboldus, D. H. J., Semin, G. R., & Spears, R. (2000). How do we communicate stereotypes? Linguistic bases and inferential consequences. *Journal of Personality and Social Psychology, 78*(1), 5-18.
- Wojciszke, B., & Abele, A. E. (2008). The primacy of communion over agency and its reversal sine valuations. *European Journal of Social Psychology, 38*, 1139-1147.

73

The Role of Narrative Perspective in the Elaboration of Individual and Historical Traumas

ORSOLYA VINCZE, BARBARA ILG, AND TIBOR PÓLYA

THE FUNCTIONS OF LIFE NARRATIVES AND GROUP NARRATIVES

In: JOSEPH P. FORGÁS, ORSOLYA VINCZE, AND
JÁNOS LÁSZLÓ *Social Cognition and
Communication* (2014) New York: Psychology
Press, 2014. pp. 229-244.

Narratives are everyday forms of communication. At the same time, they are a particular mode of knowing (Bruner, 1986) and the organizing principle of our knowledge about our life history and about the history of our groups. Following Antonovsky (1987), Erikson (1959), László (2003, 2008, 2011), László and Ehmann (Chapter 12, this volume), Liu and László (2007), and McAdams (1985) have argued that individual life narratives and group narratives are the building blocks of personal and group identity, respectively. By their power to construct reality (Bruner, 1986), narratives compose the significant life events in a manner to support the construction of an adaptive identity. Narratives facilitate historical continuity on both individual and group levels and also have a function in coping with the effects of threatening events (see Chapter 12, this volume). They do not merely account for past events but construct identity in a sense that they define who we are, where are we from, how we deal with conflicts, and what are our relations to significant others. Narratives have several structural-compositional features each having correlates with the identity organization and identity state of the narrator. To map these structural-compositional features, a content analytic program NarrCat has been developed that measures configurations or patterns of words instead of word frequency NarrCat, by using advanced grammar that assigns these contents to the narrator or to each character, places psychological contents (e.g., emotions,

229

evaluations, cognitions, or agency) into identity relevant interpersonal and inter-group context (see László, 2008; Chapter 12, this volume).

DEFINITION OF NARRATIVE PERSPECTIVE

Narrative perspective can be defined as a technical term. In this sense, the narrative perspective is a relational concept. It refers to the fact that story events are related from a position, sometimes called point of view or vantage point. As a relational concept, the narrative perspective performs a modulator role in perception. It shapes perception and meaning of the narrative by encouraging a particular reading of the story. There are several dimensions to relate the event and the position to each other (Bal, 1985; Cohn, 1978; Uspensky, 1974). We deal in this chapter with *spatiotemporal perspective* and *psychological perspective* in more detail.

Whereas narrative perspective has been discussed primarily by literary narratologists as a narrative device that modulates literary reception, László, Ehmann, Péley, and Pólya (2002) suggest that spatiotemporal perspective be considered an identity marker in life narratives. Similarly, adopting psychological perspective in historical narratives has been suggested as an indicator of group identity (Vincze, Tóth, & László, 2007; Pólya, Vincze, Fülöp, & Ferenc-zhalmy, 2007). This chapter examines how spatiotemporal and psychological perspectives relate to personal and group identity, particularly to coping with traumatic events.

SPATIOTEMPORAL PERSPECTIVE AND COPING WITH IDENTITY THREATS

Spatiotemporal perspective is performed by locating both the events and the narrators position in time and space. It has three forms (Pólya, 2007). The retrospective form of narrative perspective locates position in the present of narration, whereas the events are located in the past (e.g., *I was living with my mother*). However, the position and the events can be located in the same way either to the past (e.g., *Come in mum!*) or to the present (e.g., *I remember well.*). These two forms are called *experiencing* and *metanarrative* forms, respectively.

Although spatiotemporal perspective is an essential feature of the narrative structure, there are only a limited number of studies on this feature. However, studies on verb tense are informative about the spatiotemporal perspective, because the verb tense is systematically related to it. For example, Pennebaker, Mayne, and Francis (1997) have found that the use of past tense predicts positive state after the loss of partners. Most interesting, they have not found the reverse relation between present verb time and negative state. This might be explained by considering that both experiencing and metanarrative forms use present time, but these two present times are different. The experiencing form uses the historical present time, whereas the metanarrative form uses present time to refer to the here and now of the narration.

Our studies have investigated the role of spatiotemporal perspective in coping with identity threats. Results from four studies are reviewed here.

In the first study (Pólya, 2007), 20 homosexual men and 20 women participated in *in vivo* fertilization treatment. Their social identities were under threat because being homosexual is valued negatively. Similarly, not being able to be a mother is also negatively valued at least for women who put up with the consequences of going through an *in vivo* fertilization treatment. Participants were asked to tell the story of how they accommodated their homosexual identity or how they protect themselves from the stigma of not being able to be a mother. Three components of their experiences related to the sexual identity category were measured by questionnaires. The cognitive component was measured by the Purpose to Life Scale, short version (Antonovsky, 1987); the emotional component was assessed by the Profile of Mood States (McNair, Lorr, & Droppleman, 1971); and the self-esteem component was reflected by the State Self-Esteem Scale (Heatherton & Polivy, 1991).

Results revealed that the spatiotemporal perspective forms used in the life stories reflect the effectiveness of coping with threats. The frequent use of the retrospective form is indicative on the successful coping. Those narrators use frequently this perspective form who tended to have high self-esteem and who are not depressed. The frequent use of the retrospective form is also predicted by emotional noninvolvement in the experiences. This result can be explained as showing a detached way to managing those experiences that are related to their sexual identity category.

The frequent use of experiencing form is indicative of a failure in coping. This perspective form is used frequently by those narrators with low self-esteem and who are stressed. The low level of sense of coherence also predicts the frequent use of the experiencing form.

Finally, the frequent use of the metanarrative form was predicted by more severe failures in coping. The difficulties in coping were revealed by low scores on self-esteem and high scores on emotional embarrassment.

The second study (Pólya, László, & Forgas, 2005) explored the same relationships between coping with threats and spatiotemporal perspective but approached from a different angle. This study investigated the effects of spatiotemporal perspective on readers of short stories that describe significant life events. The significant life events were chosen from narrative interviews. Two events had been chosen from the first study—a homosexual man's coming out for his parents and a woman who had learned about the failure of her *in vivo* fertilization. A third significant event was chosen from interviews on Jewish ethnic social identity. This story was about a boy learning about his Jewish ethnic origin.

Participants read short stories with manipulated spatiotemporal perspective. This study considered the retrospective and the experiencing forms but omitted the metanarrative form. The reason behind this exclusion was that in this study it was important to minimize the differences in content between story variants, and the metanarrative form hardly meets this condition. The results of this study

have revealed that the spatiotemporal perspective influences the perception of how narrators did cope with threats on their social identity.

More specific, narrators of the stories that use the retrospective form were perceived to have coped successfully with threats. They were perceived as more mentally adjusted, and they were more positively evaluated socially than narrators of the stories with the experiencing form. On the contrary, narrators who take the experiencing form were perceived as not coping successfully with threats, because they were perceived as more anxious than the narrators of stories with retrospective form.

The third study (Pólya, Kis, Naszódi, & László, 2007) examined the contribution of the spatiotemporal perspective to the process of emotion regulation. Eighty-two participants were asked about important life events such as a great achievement, a good and a bad episode, with an important person. The emotion regulation was measured with questionnaires. The coherence of emotion regulation was measured by administering the clarity factor of the trait meta-mood scale (Salovey, Mayer, Goldman, Turvey, & Palfai, 1995), which reflects on how clearly a person sees his or her feelings. The purpose to life scale (Antonovsky, 1987) was again used to measure the sense of coherence construct. Stability of emotion regulation was reflected by administering the emotion stability factor of the Big Five Questionnaire (Caprara, Barbaranelli, Borgogni, & Perugini, 1993). This factor consists of two subfactors. The emotional control subfactor measures the capacity for coping with anxiety and emotions. The impulse control subfactor measures the capacity for managing irritability, discontent, and anger.

Associations were found only in stories about negative episodes that confirm the relation between successful coping and the use of the retrospective form. Results also are in line with the hypothesized relation between problems in coping and the use of the experiencing form. People who used this form frequently had less clear experiences, were more reluctant to be involved emotionally in the search for coherence in experiences, and were less efficient in controlling impulses. The strongest association was found between the use of the metanarrative form and emotion regulation measures.

Finally, the fourth study (Pólya & Kovács, 2011; Pólya, submitted) focused on the spatiotemporal perspective on the elaboration process. Thirty-five participants were asked to tell about everyday emotional episodes by cue words. The elaboration process was reflected by administering the Affective Grid (Russell, Weiss, & Mendelsohn, 1989) with two instructions: How they did feel in the past? and how they did feel during narration? The elaboration process was reflected by the difference between past and present scores of the Affective Grid.

Type of elaboration had an effect on only one form of perspective, namely on metanarrative. In line with the earlier results on the poor coping associated with the use of the metanarrative form, it was found that frequent use of this perspective indicates low elaboration of emotional experiences.

These studies show that spatiotemporal perspective is informative about the coping process in an individual setting. The use of the retrospective form reflects

the progress of the elaboration process, whereas the use of the experiencing and the metanarrative forms reflect difficulties of the elaboration process.

PSYCHOLOGICAL PERSPECTIVE

Psychological perspective or inner focalization (Genette, 1980) takes place when events are presented from the characters point of view by citing her mental states. It is often performed by using verbs referring to cognitive and emotional processes (e.g., thinks or feels). The effect of psychological perspective on shaping meaning is well known in experimental social psychology in relation to empathy and attribution studies where psychological perspective or inner focalization is often used either as an independent or dependent variable. Concerning empathy, researchers agreed on the two components of empathy: cognitive and emotional (Davis, 2006; Gladstein, 1983; Hoffman, 1984). Cognitive empathy is usually regarded as perspective-taking, an effortful process (Gilbert, Pelham & Krull, 1988) by which the observer suppresses her own egocentric perspective and rather focuses on the actor's thoughts, feelings, and the situational factors (Batson, Early, & Salvarini, 1997; Davis, Conklin, Smith, & Luce, 1996; Stephan & Finaly, 1999). By this means the observer adjusts to the actor on the level of emotional and cognitive understanding. This consequence of perspective-taking was also found in attribution research where a perspective-taking instruction eliminates actor-observer bias (Regan & Totten, 1975) hence transforming dispositional attributions to situational ones in behavioral explanations (Davis et al., 1996; Fiske & Taylor, 1991; Regan & Totten, 1975) and creating more positive evaluations of the target (Batson et al., 1997). A commonly held explanation of this phenomenon is that perspective-taking produces an overlap of an observer's own self concept and the mental representations of a target (Aron, Aron, Tudor, & Nelson, 1991; Batson, 1994; Davis et al., 1996). That is, the target's representation held by an observer becomes more similar to the observer's self-constructions.

Merging the self and the other's mental representation is also assumed to be the cognitive basis of group identification (Smith & Henry, 1996; Turner, Hogg, Oakes, Reicher, & Wetherell, 1987; Tropp & Wright 2001). In our self-definition, we often use attributes we share with members of the in-group (Kuhn & McPartland, 1954). Self-categorization theory (Turner et al., 1987) introduced the concept of depersonalization, which accounts for several intragroup and intergroup processes such as in-group favoritism or stereotyping. Recent research demonstrates that overlap of self-in-group representations do not merely extend to trait ascription (Otten & Epstude, 2006; Smith & Henry, 1996; Tropp & Wright, 2001) but also to in-group attitudes (Coats, Smith, Claypool, & Banner, 2000). Moreover, the degree of this merging goes together with a stronger in-group perspective and positively correlates with ethnocentric responses (Cadinu & Rothbart, 1996; Smith & Henry, 1996). Substantial evidence has shown that changing selfperspective of a group member and shifting her focus toward an out-group target's point of view is a promising technique of decreasing out-group stereotyping and

prejudice (Galinsky & Ku, 2004; Galinsky & Moskowitz, 2000; Pettigrew, 1997; Vescio, Sechrist, & Paolucci, 2003) leading to a more positive view of the outgroup (Batson et al., 1997; Stephan & Finaly, 1999).

PSYCHOLOGICAL PERSPECTIVE AND EMPATHY IN NARRATIVES

In narratives, modulation of empathy is partly performed by psychological perspective—that is, presenting the characters mentally executed actions carried out by emotional and cognitive stateverbs and phrases. Presenting feeling and thoughts of a character in a narrative makes the psychological perspective directly accessible. It is not necessary to infer the inner cognitive and emotional states of a character because they are already visible. Narrative empathy is usually considered as a group-based empathy (Gerrig, 1990; Keen, 2006). This means that in the course of reception, the reader conjoins the character and a group based on some trait or value similarities. This approach to group-based empathy held by narratologists implies the same processes underlying group identification established by self in-group representational overlap (Oftten & Epstude, 2006; Smith & Henry, 1996). Hogan (2001) takes a similar standpoint when he holds group-based empathy as empathy with characters matching a readers group identity. This *quick-match categorical empathy* easily allows for biases (i.e., ethnocentrism or exclusionary thinking based on readers group identity; Keen, 2006, p. 218). In this respect, psychological perspective can be considered as a pragmatic tool serving different transmitting purposes of group history. On the one hand, presenting the psychological perspective of in-group provides a vicarious experience tempting the reader to identification with the in-group (Bruner, 1990). On the other hand, introducing the inner states of the out-group at the same time enables the reader to enlarge this empathic circle, including the out-group. Although the former way of presentation can easily lead to an exclusionary view of the events, in the latter case, a much more detached view prevails by gaining access to the out-group's point of view (i.e., by taking the perspective of the out-group).

The process of reception is substantial in group narratives, particularly in the case of those events that are already part of the cultural memory. The manner narratives of group history depict the events (e.g., ascribing psychological perspective exclusively or mutually to in-group and out-group) has an important effect on meaning formation.

PROPOSITIONAL CONTENT OF COGNITIVE PROCESSES

However, the mere presence of out-group's psychological perspective is not sufficient for being empathic with or taking the perspective of the out-group. As mentioned above, narrative psychological perspective is carried out by mental phrases of the characters (i.e., emotional and cognitive stateverbs). Among

mental states, cognitive stateverbs usually do not stand alone in a sentence but are followed with propositional contents, which represent the subjectmatter of beliefs (e.g., *The Austrians believed in reconciliations of Hungarians*). Propositional contents are often referred as an attitudinal or valuing position. Valence of the propositional contents following cognitive stateverbs can affect the evaluation of the actor in relation to the outcome of the behavior. To test the effect of propositional contents (Vincze, Rein, & László, 2011), we provided subjects with different versions of a brief story about British colonization. Each version of the stories contained six cognitive sentences (cognitive verb + propositional content) related to the British differing only in valence of their propositional contents – except the control story, which does not present cognitive phrases at all. Valence of the propositional contents was previously rated by another group of subjects. Applying the paradigm of Vescio et al. (2003), after presenting the story, subjects were asked to rate the relative importance of the situational and the dispositional causal factors and the degree of responsibility attributed to British colonizers. Finally, a semantic bipolar scale (Hunyady, 1996) was used to measure intergroup attitudes. The results show that the more positive the propositional contents, the less responsibility attributed to the British. Moreover, the positive propositional contents increased the likelihood of using situational attributions and the subjects to evaluate more positively the target group. Interesting and opposite to our expectations, negative propositional contents did not significantly increase the responsibility comparing with the control story, which means that narratives without cognitivism behave in a manner similar to narratives presenting cognitive verbs with negative propositional contents. Although in the experimental settings the observer is free to use her own mental representations as an anchor-point during mental attribution processes induced by perspective-taking in narratives, it is strictly guided by cognitive stateverbs and their propositional contents. For that reason, it matters whose point of view and whose belief will prevail, especially concerning the valence of their propositional content. On the other hand, the same intergroup distribution of cognitive phrases with positive propositional content strengthens in-group identity, and at the same time, it allows the reader to form an entire picture of the event including the out-group point of view. It leads the reader to overcome her previously held out-group stereotypes and revalues the intergroup relation in question. Enhancing of the out-group's cognitive considerations with negative contents can be regarded as a narrative tool of emphasizing their responsibility.

COGNITIVE PROCESSES IN TRAUMA ELABORATION

Demands for preserving group past (i.e., for having a sense of continuity with the past) is a fundamental requirement of group identity. It does not mean a simple conservation of past events, but retaining it in an acceptable way for the group (i.e., endowing their members with positive social identity). Constructing history this way provides an internal coherence of the past, which in turn strengthens the groups integration. Collective traumas, like individual

traumas, disrupt this sense of continuity and impede the development of an adaptive group identity. Pennebaker and his colleagues (Pennebaker & Gonzales, 2009; Pennebaker & Harber, 1993) have developed a three-stage model of collective trauma elaboration. The core concept of this model is social sharing. That is, talking and changing point of views promotes cognitive and emotional elaboration of upsetting experiences (Davis & Nolen-Hoeksema, & Larson, 1998; Pennebaker & Harber, 1993; Pennebaker, Mehl, & Niederhoffer, 2003). It also emerges from these studies that although talking promotes cognitive assimilation, retaining memory of the event decreases at the same time (Crow & Pennebaker, 1996; Pennebaker, Páez, & Rimé, 1997). In other words, once a traumatic event is elaborated, there is no need for it to be remembered in detail. The effect of cognitive activity concerning health improvement was also demonstrated in personal disclosive writing. Those who wrote about traumas using a high number of cognitive words were more likely to elaborate them (Pennebaker, 1997; Pennebaker & Francis, 1996). Based on these results, the authors suggest that cognitive activity plays a significant role in narrative construction, advancing a coherent organization of the events. As a consequence, they are indicators of trauma elaboration. For elaborating group traumas, however, cognitive processes and states in historical narratives do not necessarily indicate elaboration. In historical texts, not only the narrator and the in-group but also the out-groups can be and are endowed with cognitive states, and it is the distribution of cognitive states between in-groups and out-groups, rather than the total amount of cognitive processes and states that indicates the stage of trauma elaboration. Therefore, we suggest the term *perspective composition*. Moreover, the propositional content of the cognitive processes also matters. If only positive propositional content leads to more favorable attributions for out-groups as Vincze, Rein, and László (2011) suggest, then using out-groups' perspective in historical narratives reflects trauma elaboration in the sense of decreasing emotional turbulence and hostility toward perpetrator out-groups only when cognitive processes contain positive propositional content. In other cases, when out-groups' thoughts and intentions have primarily negative content, it suggests truncation of the elaboration process.

Having in mind these considerations, we conducted content analytic studies on three text corpora, each dealing with the Trianon Peace Treaty, a major historical trauma of Hungarians. The Trianon Peace Treaty was the peace agreement between the Allied powers and Hungary at the end of World War I (July 4, 1920). This event represents a landmark in national history because the agreement reduced the territory and population of Hungary by about two-thirds.

Intergroup distribution of cognitive verbs and phrases with their propositional contents were analyzed in schoolbooks published between 1920 and 2000 (sample texts selected from 22 school history books, 17,884 words), in contemporary folk histories (brief narratives on the Trianon Peace Treaty collected from a stratified sample of 500 subjects, 8,441 words), and newspaper articles published between 1920 and 2010 ($N= 354$, 142,492 words). Content analysis was performed with NarrCat's cognitive algorithm. Each hit was subjected to

secondary manual content analysis performed by three independent coders, so as to decide on the valence of the propositional content.

TRIANON PEACE TREATY AND TRAUMA ELABORATION IN SCHOOLBOOKS AND IN FOLK HISTORY

The results showed that the pattern of assigning cognitive phrases varies in different periods. During the two decades after the event, schoolbooks show a very low level of cognitization both for in-group and out-groups. These results are in accord with the assumption that the Peace Treaty exerted a traumatic effect indeed – see Figure 13.1.

After World War II, there is a considerable displacement in attribution of the psychological perspective showing high frequencies of cognitive verbs with negative propositional content assigned to the out-group (83% of the cognitive verbs belong to out-groups in the 1970s). This presentation of the event in the first postwar decades suggests a failure of elaboration. Shortly after World War II, a communist dictatorship prevailed in Hungary, whose internationalist ideology prevented public discussion of national traumas. Schoolbooks were not devoid of reference to the Peace Treaty, but placing imperialist hegemonic ambitions at the forefront served the legitimacy needs of the ruling communist elite. In the 1980s and particularly after the system's change (1989), the outgroups perspective has also been emphasized, but in this case, cognitive verbs attributed to out-groups are related to positive propositional contents (76% in 2000). This way of presentation allows readers to inspect the broad context of events, and readers become enabled to familiarize with the considerations of

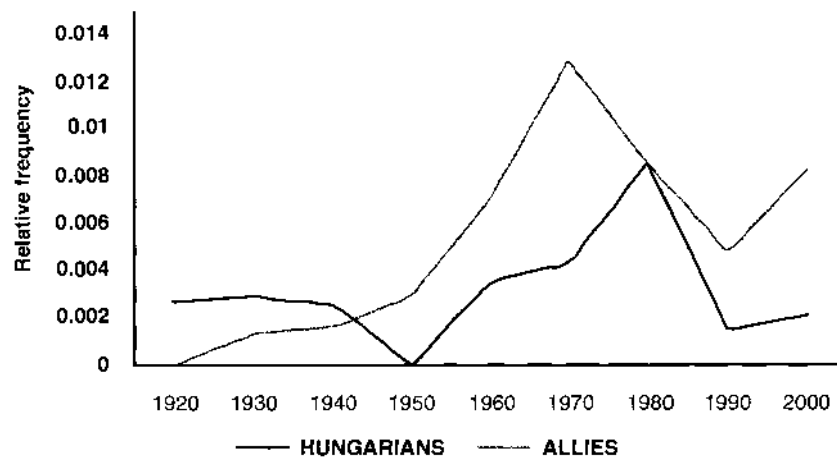

Figure 13.1 Intergroup distribution of cognitive verbs and phrases in schoolbooks (in relative frequency)

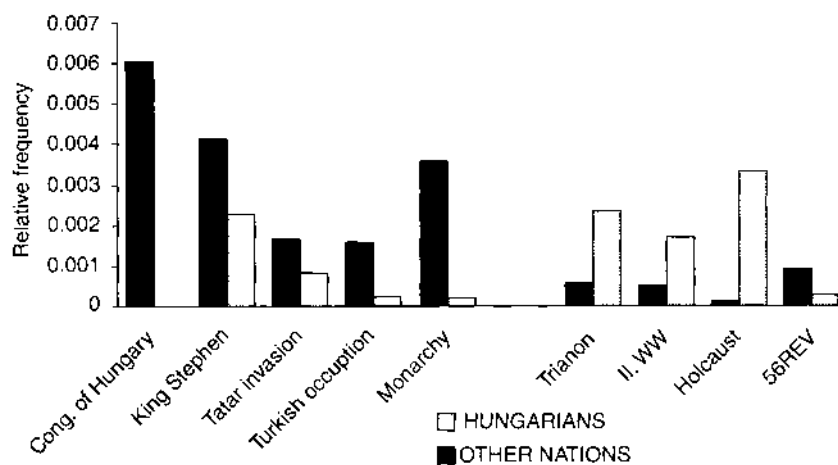

Figure 13.2 Intergroup distribution of cognitive verbs and phrases in contemporary folk history narratives

out-groups. As compared with schoolbooks, folk narratives, with expressions of the communicative memory of the society (Assmann, 1992), show a different picture.

Although perspectivization through cognitive processes and the prepositional content of the cognitive processes show elaboration attempts in the beginning of the 21st century in schoolbooks, the high frequency of out-group s cognitive states or processes with negative prepositional content (78%) found in folk history suggests that laypeople remain bound to the traumatic experience of Trianon—see Figure 13.2.

TRIANON PEACE TREATY AND TRAUMA ELABORATION IN NEWSPAPERS

Media is a primary forum of public memory; therefore, it seems to be particularly apt for tracing changes in remembering historical events. Although there are differences between newspapers having left-wing or right-wing ideological orientations, for a rough analysis we collapsed all media texts—see Figure 13.3. As far as the in-group cognitive processes are concerned, they reach a relatively high level immediately after the Peace Treaty (revolving around the opportunities for revision), but they decrease in the subsequent decades and show an ascending tendency only in the recent decade. It is important to note that during the communist dictatorship, the Trianon Treaty was a taboo in public talk, and newspapers were forbidden to talk about it. There was much more pressure for silence than the local governmental expectation in Dallas for not speaking about the Kennedy assassination described by Pennebaker and Banasik (1997); as a consequence, it thwarted the trauma elaboration process to a greater extent

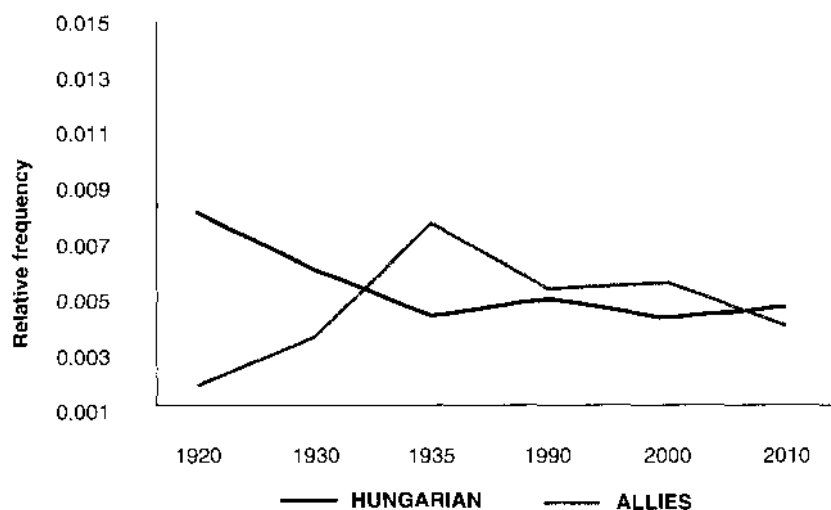

Figure 13.3 Intergroup distribution of cognitive verbs and phrases in newspapers

Out-group cognitizations show an increasing tendency until World War II, but their almost exclusively negative content (76% in 1930) still reflects a deep absorption in the traumatic experience. This out-group's inner considerations rather represent their self-serving interests in the events. The demand for revision continues in the newspapers published in 1935. From the existing negative cognitization of out-group only, those nations' considerations (e.g., the United States and Italy) are presented with positive contents (32% in 1935), who also protested against this peace condition. Presenting their supportive point of view confirms the belief that the peace was unjust.

From the system's change (1989), a balanced intergroup distribution of cognitive verbs appears. The appearance of a mutual intergroup cognitive perspective represents a need for a new sense making process, reorganizing the event based upon the documents coming to light (Ormos, 1983). Even though this sense making process continues today, the decreasing tendency of the outgroup's perspective and its dominantly negative propositional content (62% in 2010), particularly in contemporary newspapers, imply a slowdown in trauma elaboration due to the political-ideological orientation of the current Hungarian government that is reflected also in the media.

CONCLUSIONS

In this chapter, we have tried to build a close connection between coping with identity threats and identity traumas on the one hand and narrative language on the other. For coping with individual identity threats, we have shown that the spatiotemporal perspective that is expressed in a configuration of the linguistic

markers can give a more differentiated picture of a person's identity state simple past tense indicators. For tracing the elaboration of group traumas adopted the concept of psychological perspective and introduced the concept of perspective composition of historical narratives, which involves not only group but also out-group perspectives and differentiates between them, used cognitive states and processes for linguistically operationalizing psychological perspective and also considered their propositional content when inferring the stages of the elaboration process.

Significant group events have a long lasting effect on the group life, particularly true for the traumatic events that disrupt the sense of continuity and impede the development of an adaptive group identity. Studies on collective trauma elaboration have demonstrated the relevance of sense making reorganization process (Pennebaker & Gonzales, 2009). These studies pointed out the linguistic forms of elaboration assuming that these linguistic markers (i.e., cognitive activity, the frequency, and quality of emotional states) facilitate a coherent and acceptable narrative about the event (Pennebaker & Francis, 1996). Narrative construction is considered as a basis in scientific narrative psychology (László, 2008), which takes the relation between language and psychology seriously and stresses that structural-compositional qualities of narratives reveal psychological qualities of identity states. The present study is in accord with other narrative psychological investigations (e.g., Chapter 14 in this volume), focuses on the narrative-linguistic indicators of trauma elaboration. Besides the presence of the character's mental processes indicated by the frequency of cognitive states, we have also demonstrated the relevance of the propositional contents in trauma elaboration. The exclusive expressions of the in-group's cognitions and the presence of out-group's considerations with negative contents are considered as low level trauma elaboration. Although the former prevents the extension of the interpretational content: points of view of the in-group, the latter enhances out-group's responsibility thus inhibiting reconciliation. According to the findings on trauma elaboration (Pennebaker & Harber, 1993), initial intensive emotional involvement: usually followed by cognitive processes that help to reorganize the event, results with contemporary newspapers and particularly with folk stories, consistent with the study by Fülöp and her colleagues (Chapter 14, this volume) show a moderate cognitivization with a strong emotional impregnation, which indicates that the Trianon trauma in the Hungarian collective memory is still far from being resolved.

The changing pattern of intergroup distribution of cognitivization concerning Trianon shows that trauma elaboration is not merely a question of time. Group history is a dynamic narrative genre, which has constructional power to modify the frame of reference of the event without root-changes in it (White, 1981). According to Ricoeur (2006) elaboration of collective trauma proceeds in the public sphere. Thus, the elaboration process is subjected to political-ideological demands of a given period which, by prescribing partic

interpretational contexts rule the public sphere and may thwart or accelerate the process.

REFERENCES

- Antonovsky, A. (1987). *Unravelling the mystery of health. How people manage stress and stay well*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Aron, A., Aron, E. N., Tudor, M., & Nelson, G. (1991). Close relationships as including other in the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, *60*, 241-253.
- Assmann, J. (1992). *Das kulturelle Gedächtnis*. Munich, Germany: C. H. Beck.
- Bai, M. (1985). *Narratology. Introduction to the theory of narrative*. Toronto, Canada: University of Toronto Press.
- Batson, C. D. (1994). Prosocial motivation: Why do we help others? In A. Tesser (Ed.), *Advanced social psychology* (pp. 333-381). Boston, MA: McGraw-Hill.
- Batson, C. D., Early, S., & Salvarini, G. (1997). Perspective-taking: Imagining how another feels versus imagining how you would feel. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *23*(7), 751-758.
- Bruner, J. (1986). *Actual minds, possible worlds*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bruner, J. (1990). *Acts of meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Cadinu, M. R., & Rothbart, M. (1996). Self-anchoring and differentiation processes in the minimal group setting. *Journal of Personality and Social Psychology*, *70*, 661-677.
- Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Borgogni, L., & Perugini, M. (1993). The Big5 questionnaire. A new questionnaire to assess the 5 factor model. *Personality and Individual Differences*, *15*(3), 281-288.
- Carr, D. (1986). Narrative and the Real World: An Argument for Continuity. *History and Theory*, *25*, 2, 117-131.
- Coats, S., Smith, E. R., Claypool, H. M., & Banner, M. J. (2000). Overlapping mental representations of self and in-group: Reaction time evidence and its relationship with explicit measures of group identification. *Journal of Experimental Social Psychology*, *36*, 304-315.
- Cohn, D. (1978). *Transparent minds: Narrative modes for presenting consciousness in fiction*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Crow, D. M., & Pennebaker, J. W. (1996). *The Persian Gulf War: The forgetting of an emotionally important event*. Manuscript submitted for publication.
- Davis, C. G., Nolen-Hoeksema, S., & Larson, J. (1998). Making sense of loss and growing from the experience: Two construals of meaning. *Journal of Personality and Social Psychology*, *75*, 561-574.
- Davis, M. H. (2006). Empathy. In J. Stets & J. Turner (Eds.), *The handbook of the sociology of emotions*. New York, NY: Springer.
- Davis, M. H., Conklin, L., Smith, A., & Luce, C. (1996). Effect of perspective-taking on the cognitive representation of persons: A merging of self and other. *Journal of Personality and Social Psychology*, *70*, 713-726.
- Erikson, E. H. (1959). *Identity and the life cycle: Selected papers*. New York, NY: International Universities Press.
- Fiske, S. T., & Taylor, S. E. (1991). *Social cognition*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Galinsky, A. D., & Ku, G. (2004). The effects of perspective-taking on prejudice: The moderating role of self-evaluation. *Personality and Social Psychology*, *30*(5), 594-604.
- Galinsky, A. D., & Moskowitz, G. B. (2000). Perspective-taking: Decreasing stereotype expression, stereotype accessibility, and in-group favoritism. *Journal of Personality and Social Psychology*, *78*, 708-724.

- Genette, G. (1980). *Narrative discourse*. Oxford, England: Blackwell.
- Gerrig, R. J. (1990). The construction of literary character: A view from cognitive psychology. *Style, 24*, 380-392.
- Gilbert, D. T., Pelham, B. W., & Krull, D. S. (1988). On cognitive busyness: When person perceivers meet persons perceived. *Journal of Personality and Social Psychology, 54*, 733-740.
- Gladstein, G. A. (1983). Understanding empathy: Integrating counseling, developmental, and social psychology perspectives. *Journal of Counseling Psychology, 30*, 467-482.
- Heatherton, T. F., & Polivy, J. (1991). Development and validation of a scale for measuring state self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology, 60*(6), 895-910.
- Hoffman, M. L. (1984). Interaction of affect and cognition in empathy. In C. E. Izard, J. Kagan, & R. B. Zajonc (Eds.), *Emotion, cognition, and behavior* (pp. 103-131). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Hogan, P. C. (2001). The epilogue of suffering: Heroism, empathy, ethics. *SubStance, 30*, 119-143.
- Hunyady, G. (1996). *Sztereotípiák a változó közgondolkodásban*. Budapest, Hungary: Akadémiai Kiadó.
- Keen, S. (2006). A theory of narrative empathy. *Narrative, 14*(3), 207-236.
- Kuhn, M. H., & McPartland, T. S. (1954). An empirical investigation of self-attitude. *American Sociological Review, 19*, 68-76.
- László, J. (2003). History identity and narratives. In J. László & W. Wagner (Eds.), *Theories and controversies in societal psychology*. Budapest, Hungary: New Mandate.
- László, J. (2008). *The science of stories: An introduction to narrative psychology*. London, England: Routledge.
- László, J., Ehmann, B., Péley, B., & Pólya, T. (2002). Narrative psychology and narrative psychological content analysis. In J. László & W. Stainton Rogers (Eds.), *Narrative approaches in social psychology*. Budapest, Hungary: New Mandate.
- László, J. (2011). Narrative Psychology, in *Daniel Christie: The Encyclopedia of Peace Psychology*. San Francisco: Wiley-Blackwell, 2011. pp. 687-691.
- Liu, J. H., & László, J. (2007). A narrative theory of history and identity: Social identity, social representations, society and the individual. In G. Moloney & I. Walker (Eds.), *Social representations and history* (pp. 85-107). New York, NY: Palgrave-Macmillan.
- McAdams, D. P. (1985). *Power, intimacy and the life story: Personological inquiries into identity*. New York, NY: Guilford Press.
- McNair, D. M., Lorr, M., & Droppleman, L. F. (1971). *Manual: Profile of mood states*. San Diego, CA: Educational and Industrial Testing Service.
- Ormos, M. (1983). *Padovától Trianonig, 1918-1920*. Budapest, Hungary: Kossuth.
- Otten, S., & Epstude, K. (2006). Overlapping mental representations of self, ingroup, and outgroup: Unraveling self-stereotyping and self-anchoring. *Personality and Social Psychology Bulletin, 32*(7), 957-969.
- Pennebaker, J. W. (1997). Writing about emotional experiences as a therapeutic process. *Psychological Science, 8*, 162-166.
- Pennebaker, J., & Francis, M. (1996). Cognitive, emotional, and language processes in disclosure. *Cognition in Emotion, 10*(6), 601-626.
- Pennebaker, J., Mehl, M., & Niederhoffer, K. (2003). Psychological aspects of natural language use: Our words, our selves. *Annual Review of Psychology, 54*(1), 547-577.
- Pennebaker, J. W., & Banasik, B. (1997). On the creation and maintenance of collective memories: History as social psychology. In J. W. Pennebaker, D. Paez, & B. Rime (Eds.), *Collective memory of political events: Social psychological perspectives* (pp. 3-19). Mahwah, NJ: Erlbaum.

- Pennebaker, J. W., & Gonzales, A. L. (2009). Making history: Social and psychological processes underlying collective memory. In P. Boyer & J. V. Wertsch (Eds.), *Memory in mind and culture* (pp. 171-193). New York, NY: Cambridge University Press.
- Pennebaker, J. W., & Harber, K. D. (1993). A social stage model of collective coping: The Loma Prieta earthquake and the Persian Gulf War. *Journal of Social Issues, 49*, 125-145.
- Pennebaker, J. W., Mayne, T. J., & Francis, M. E. (1997). Linguistic predictors of adaptive bereavement. *Journal of Personality and Social Psychology, 72*(4), 863-871.
- Pennebaker, J., Paez, D., & Rimé, B. (Eds.). (1997). *Collective memories of political events: Social psychological perspectives*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Pettigrew, F. T. (1979). The ultimate attribution error: Extending Allport's cognitive analysis of prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin, 5*(4), 461-476.
- Pólva, T. (2007). *identitás az elbeszélésben. Szociális identitás és narratív perspektíva*. Budapest, Hungary: Új Mandátum Kiadó.
- Pólya, T. (submitted). Emotional experiences and stories: Reliving or elaboration.
- Pólva, T., & Kovács, I. (2011). Történet szerkezet és érzelmi intenzitás. *Pszichológia, 31*(3), 273-294.
- Pólya, T., Kis, B., Naszódi, M., & László, J. (2007). Narrative perspective and the emotion regulation of a narrating person. *Empirical Text and Culture Research, 7*(3), 50-61.
- Pólva, T., László, J., & Forgás, J. P. (2005). Making sense of life stories: The role of narrative perspective in communicating hidden information about social identity. *European Journal of Social Psychology, 35*(6), 785-796.
- Pólva, T., Vincze, O., Fülöp, E., & Ferenczhalmy, R. (2007). A pszichológiai perspektíva el fordulása történelem tankönyvi szövegekben. *V. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia* (pp. 235-241). Szeged, Hungary: Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport.
- Regan, D. T., & Totten, J. (1975). Empathy and attribution: Turning observers into actors. *Journal of Personality and Social Psychology, 32*(5), 850-856.
- Ricoeur, P. (2006). *Memory, history, forgetting*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Russell, J. A., Weiss, A., & Mendelsohn, G. A. (1989). Affect grid: A single-item scale of pleasure and arousal. *Journal of Personality and Social Psychology, 57*(3), 493-502.
- Salovey, P., Mayer, J. D., Goldman, S. L., Turvey, C., & Palfai, T. P. (1995). Emotional attention, clarity, and repair: Exploring emotional intelligence using the trait meta-mood scale. In J. W. Pennebaker (Ed.), *Emotion, disclosure, and health* (pp. 125-154). Washington, DC: American Psychological Association.
- Smith, E. R., & Henry, S. (1996). An in-group becomes part of the self: Response time evidence. *Personality and Social Psychology Bulletin, 22*, 635-642.
- Stephan, W. G., & Finlay, K. (1999). The role of empathy in improving intergroup relations. *Journal of Social Issues, 55*(4), 729-743.
- Tropp, L. R., & Wright, S. C. (2001). Ingroup identification as inclusion of ingroup in the self. *Personality and Social Psychology Bulletin, 27*, 585-600.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. New York, NY: Blackwell.
- Uspensky, B. A. (1974). *The poetics of composition: Structure of the artistic text and the typology of compositional form*. Berkeley: University of California Press.
- Vescio, T. K., Sechrist, G., & Paolucci, M. P. (2003). Perspective-taking and prejudice reduction: The mediational role of empathy arousal and situational attributions. *European Journal of Social Psychology, 33*, 455-472.
- Vincze, O., Rein, G., & László, J. (2011). Narrative means of intergroup relations: Cognitive states and their role in reducing or increasing intergroup conflict. In *EASP 2012 – 17th European Association of social psychology general meeting*, Stockholm, Sweden.

- Vincze, O., Tóth, J., & László, J. (2007). Representations of the Austro-Hungarian monarchy in the history books of the two nations. *Empirical Text and Culture Research*, 3, 62-71.
- White, H. (1981). The value of narrativity in the representation of reality. In W. J. T. Mitchell (Ed.), *On narrative*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Wright, C. S., Aron, A., & Tropp, R. L. (2001). Including others (and their groups) in the self: Self-expansion and intergroup relations. In P. J. Forgás & D. W. Kipling (Eds.), *The social self: Cognitive, interpersonal and intergroup perspectives*. New York, NY: Psychology Press.

14

Emotional Elaboration of Collective Traumas in Historical Narratives

ÉVA FÜLÖP, ISTVÁN CSERTŐ, BARBARA ILG, ZSOLT
SZABÓ, BEN SLUGOSKI, AND J In: JOSEPH P. FORGÁS,
ORSOLYA VINCZE, AND JÁNOS LÁSZLÓ *Social Cognition
and Communication* (2014) New York: Psychology
Press, 2014. pp. 245-262.

JÁNOS LÁSZLÓ

"Narratives and narrative language are targets of social psychological inquiry for at least two related reasons. First, because they are means of constructing both personal and group identity, they can reveal actual or more permanent states and characteristics of identity (László, 2003,2008; László & Fülöp, 2010; Liu & László, 2007; Chapter 12, this volume). Second, because they are means of communicating and thereby transmitting representations of the past through generations, they render possible studying the elaboration of individual and historical traumas in their natural context (Bar-Tal, Halperin & de Rivera; László, 2008, 2011; Pennebaker & Harber, 1993; Vincze & László, 2010; Chapter 13, this volume). Narrative social psychology claims that states and characteristics of group identity that govern people's behavior when they act as group members, as well as elaboration of traumatic experiences that affect the group as a whole, can be traced objectively—that is, empirically in the narrative composition and narrative language of different forms of group histories (see Chapter 12, this volume). In this chapter, we deal with the emotional basis of the Hungarian national identity as it is expressed in different forms of historical narratives and with the collective

EMOTIONAL BASIS OF THE HUNGARIAN NATIONAL IDENTITY

Narrative psychology presumes a strong interrelation between narrative and identity, and correspondences between narrative organization and psychological organization of representations of events. Scientific narrative psychology serves as a means of identification of inner states and representations of social relations by connecting narrative compositions to psychological processes either in individuals and groups. Group identity is assumed to be constructed by a genuinely narrative group history. We have proposed that not only individuals have a *life trajectory*, which sequentially represents the positively or negatively evaluated events of their lives (see e.g., Gergen & Gergen, 1988), but this evaluative sequence of salient historical events as *historical trajectory* is also characteristic of the identity of nations, including their emotional life (László, 2008).

Historical trajectory resembles identity narratives of collective memory proposed by Wertsch (2002). Wertsch has reconstructed the Russian *heroic* narrative from several Russian historical accounts all suggesting that Russians after vicissitudes and sufferings eventually overcome the troubles. In similar vein, MacAdams (2006) described the American *redemption* story, and Garagozov (2008) presented the Armenian *faithfulness* narrative. Each of these narratives clearly has emotional entailments.

In the Hungarian collective memory, positively evaluated events belong to the medieval period. Those having occurred in later centuries, for example, local victories against the Ottoman Empire, wars of freedom, and revolutions against the Habsburg Empire and the Soviet Union (1703, 1848, 1956), were always followed by defeats and repression. The pattern reoccurred in the world wars and is preserved in collective memory in this form (László, Ehmann, & Imre, 2002).

Fülöp and László (Fülöp, Péley, & László, 2011; László & Fülöp, 2010, 2011a) attempted to operationalize the theoretical concept of historical trajectory and to test empirically the emotional attributions and reactions of participants in a series of studies applying narrative psychological content analyses to the Hungarian historical trajectory. Narrative content analyses of historical narratives were performed using the NarrCat content analysis (see narrativpszichologia.pte.hu/).

László and Ehmann (Chapter 12, this volume) argue that national identity construction has three main channels. Historiography anchors one pole of the dimension of accuracy, providing the most canonized form of historical experiences by attempting to ascertain objective facts of events and to diminish ambiguities, whereas collective memory (e.g., diaries, family accounts, oral histories), on the other hand, tends to represent history in a biased, group-serving way from the perspective of the ingroup. History textbooks and historical novels represent transitional forms of memory between historiography and collective memory because in these narratives concrete acts of history are saturated with psychological aspects of episodes (e.g., intentions, perspectives, evaluations,

emotions, agency, etc.). In the next section, we present results of three studies, which aimed to empirically operationalize the concept of historical trajectory and to explore emotional aspects of national identity through a narrative analysis of emotional entailments of the Hungarian historical trajectory.

EMOTIONS EXPRESSED IN HUNGARIAN HISTORICAL NARRATIVES

László and Fülöp (2010) studied collective emotional representations of historical events in history textbooks and in folk history narratives. The analyzed text corpora included of the 10 most important episodes of the Hungarian history from primary and secondary schoolbooks and lay stories from 500 persons about the same events served as material for our analyses. An emotional pattern of *fear, hope, enthusiasm, sadness, and disappointment* was to prevail in the self-representation of the nation in both history books and folk narratives – see Tables 14.1 and 14.2. Nearly half of the emotions assigned to the Hungarian group or to Hungarian characters in history books, and more than two-thirds in folk narratives, belong to this set of emotions and appear significantly more frequently related to Hungarians than to other nations. This configuration of emotions was labeled as *historical trajectory emotions*. Beside on overwhelming appearance of historical trajectory emotions, there were two other symptomatic features of the Hungarian emotions. On the one hand, some affective responses occurred in incongruous situations (e.g., sadness related to positive events or hope related to negative events). On the other, outgroups were mostly endowed with hostile, negative emotions. These results suggest that the national selfrepresentation is organized around mistrust, bitterness, and dissatisfaction due to unfulfilled aspirations.

TABLE 14.1 Frequency of Attributed Emotions to Ingroup and Outgroup in Hungarian History Textbooks (in Proportion to Text Length: Frequency of Expressions/Overall Words x 10,000)

	Ingroup (463)	Outgroup (161)
Sadness	5.39**	0.62
Hope	14.68*	6.83
Respect	1.94	7.45***
Sympathy	0.86	4.96**
Trust	3.02	7.45*
Indignation	1.29	4.34*
Contempt	0	1.86**
Historical Trajectory Emotions	44.92**	24.22

Aoie: Absolute frequencies are in brackets. The table shows normalized relative frequencies. * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

TABLE 14.2 Frequency of Attributed Emotions to Ingroup and Outgroup in Hungarian in Folk Narratives (in Proportion to Text Length: Frequency of Expressions/Overall Words x 10,000)

	Ingroup (187)	Outgroup (107)
Sadness	17.11*	6.54
Enthusiasm	8.02**	0.93
Hope	6.41	1.86
Respect	3.21	12.14**
Hatred	3.21	20.56***
Historical Trajectory Emotions	34.22***	12.14

Note: Absolute frequencies are in brackets. The table shows normalized relative frequencies. * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

In historical novels, characters of stories convey identity patterns (e.g., Bar-Tal & Antebi, 1992; László & Vincze, 2004; Nencini, 2007; this volume). Based on this assumption, the second study (Fülöp, Péley, & László, 2011) dealt with emotional representations in literary works. Four popular Hungarian novels were selected containing different significant events or periods of the nations history. Emotional representation in these historical novels showed partial overlap with the results of the analyses of history textbooks and folk narratives. The historical trajectory related emotions assigned to Hungarian characters were less salient; however, within the range of historical trajectory emotions, emotional dynamics of the Hungarians was represented with much more depressive emotions (sadness, disappointment) than that of other nations in all historical novels – independently of the given historical situation or intergroup relation. Self-critical (guilt, shame) emotions were also attributed rather to the ingroup whereas outgroup characters were depicted with more hostile emotions (anger, hatred, disgust).

Historical trajectory emotions were also tested in an experimental setting (László & Fülöp, 2011a). Hungarian participants were presented 12 stories in relation to different outgroups from various periods of the Hungarian history. The participants attributed emotions to the ingroup and to the outgroups and to themselves. In half of the stories, the Hungarians were victims, and in the other half, they were perpetrators. The self-representations of the national group and the images of the enemy were highly similar to those found in previous narrative studies: Historical trajectory-related emotions belonged to the ingroup, whereas outgroups were characterized by hostile emotions. Although the contemporary subjects' self-attributed emotions corresponded with attributed ingroup emotions, emotions of self-criticism and anger were more prevalent in their emotional repertoire – see Tables 14.3 and 14.4.

What implications do the above results convey on the emotional dynamics of the Hungarian national identity? Our results can best be interpreted in terms of an identity form, which has been called collective victimhood by Bar-Tal, Chemyak-Hai, Schori, and Gundar (2009).

TABLE 14.3 Frequency of Attributed Emotions to the Ingroup and to the Outgroups Related to Narratives about Historical Intergroup Conflicts where Hungarians Were Perpetrators of the Atrocities

Perpetrator	Fear	Hope	Disappointment	Enthusiasm	Anger	Hated	Satisfaction	Disgust	Guilt	Shame	Forgiveness	Pride	Sadness	Happiness	Relief	Gratification
Ingroup	0.25	0.26**	0.15***	0.65*	0.52	0.38	0.87	0.04	0.4***	0.24***	0.02	0.86	0.15*	0.3	0.17	0.73
Outgroup	0.07	0.02	0.03	0.32	0.3	0.5	0.4***	0.05	0.11	0.03	0	0.83	0.05	0.25	0.25	1.2***

Note: Two-tailed *t*-tests were run between the ingroup and outgroup for each emotion and for victim and perpetrator positions separately. **p* < .05; ***p* < .01; ****p* < .001

TABLE 14.4 Frequency of Attributed Emotions to the Ingroup and to the Outgroups Related to Narratives about Historical Intergroup Conflicts where Hungarians Were Victims of the Atrocities

Victim	Fear	Hope	Disappointment	Enthusiasm	Anger	Hated	Satisfaction	Disgust	Guilt	Shame	Forgiveness	Pride	Sadness	Happiness	Relief	Gratification
Ingroup	1.4***	0.11	1.08***	0.1*	0.91	0.58	0	0.17	0.05	0.23	0	0.07	0.86***	0	0	0.01
Outgroup	0.9	0.06	0.7	0.02	1.5***	0.93	0.04	0.35*	0.04	0.23	0.02	0.11	0.5	0.02	0.01	0.02

Note: Two-tailed *t*-tests were run between the ingroup and outgroup for each emotion and for victim and perpetrator positions separately. **p* < .05; ***p* < .01; ****p* < .001

GROÛP IDENTITY OF COLLECTIVE VICTIMHOOD AS AN INTERPRETIVE FRAMEWORK FOR THE HUNGARIAN NATIONAL IDENTITY

Victimization in the history of a group can cause substantive changes in group identity. Bar-Tal et al. (2009) have proposed the idea of self-perceived collective sense of victimhood, which describes the identity state arising as a consequence of recurrent or prolonged victimization. They define collective victimhood as a mindset of members of collectives that is based on the sense of being victim of a harm intentionally committed by another group. This harm is perceived as undeserved, unjust, and immoral. It has important consequences on the regulation of intergroup relations, particularly in the management of intergroup conflicts. Collective victimhood is more likely to arise when people feel the sense of victimhood not because of the harm experienced by themselves but because of the loss or suffering of their group. The self-categorization theory (Turner, Hogg, Oakes, Reicher, & Wetherell, 1987) describes certain underlying psychological processes of these shared beliefs and emotions. Individuals identifying with a social group see themselves in group-related events as interchangeable members of the group, and as a consequence of the actualization of social identity, they assimilate to the norms, beliefs, emotions, and acts of the group. These processes underlie the sense of collective victimhood as well. Being a victim of repeated traumas, losses, repressions, and failures threatens the positive identity of the group, because they are opposed to the essential beliefs that the group is competent, strong, and capable for resolving conflicts more difficult to maintain. Moreover, they may threaten the integrity or survival of the collective. At the same time, the sense of collective victimhood may have certain identity-serving functions as well. It provides explanation for threatening events. Through sense-making, it helps the group cope with stress induced by a conflict, it gives moral justification and a feeling of superiority, it prepares the society⁷ for future harms, it enhances ingroup solidarity, it motivates patriotism, and it can potentially gain international support. Thus, collectives are motivated to maintain this status. By providing a scheme for interpreting subsequent intergroup events, assuming the victim position can become permanent. These *syndromes of victimhood* may become a very dominant part of the repertoire of collective reactions, being transmitted through generations in channels of social communication and societal institutions (e.g., educational system, public, and political discourses, traditions, rites, cultural products).

The notion of *emotional orientation* (Bar-Tal, Halperin & de Rivera, 2007) refers to the tendency of the society to express a certain emotion or set of emotions. This emotional orientation attunes members of the group to some cues and signals of social situations. Collective victimhood is also reflected in the emotional orientation of the group. Social construction of reality including the emotional orientations of a society can be influenced by the current political, economic, or cultural factors. However, when a society is affected by events as a nation, or ethnic categorizations become salient, history and historical representations come to

the forefront and will determine emotional orientation of the group. The history of the group through recurring experiences makes collectives more sensitive to certain emotions, and as a consequence, every nation has its own characteristic emotion repertoire and norms of emotion expression.

Results of the previous studies on the emotional representation of the Hungarian history indicate a marked convergence of emotional responses which comprise the characteristic emotional pattern of national identity. The very fact that collective memory splits history into a glorious distant past and a subsequent series of defeats and losses with occasional heroic revolutions, represented as starting with celebrated victories but ending with subjugation and suppression, suggest that this historical trajectory is not a favorable ground so as to build an emotionally stable identity around. The Hungarian social scientist, István Bibó (2004) traced back the state of mind he called *political hysteria* to the historical evolution of nation-states in the Central-European region. Our results empirically show that the concept of political history can be defined by the emotions stemming from the historical trajectory. These emotions are fear, sadness, disappointment, enthusiasm, and hope.

TESTING THE COLLECTIVE VICTIMHOOD HYPOTHESIS

To test the interpretation based on the collective victimhood hypothesis, we conducted an experiment in which we varied the victim and perpetrator roles in different historical situations. As in the previous study (László & Fülöp, 2011b), narratives about historical events were exposed to participants, and they attributed emotions to the ingroup and to themselves from a selected range of emotions. Concerning emotional attributions and reactions of subjects, a high overlap was expected between affective responses in victim and perpetrator context that would indicate that one determining reaction tendency directs emotional processes in intergroup situations independently of situational factors of the conflict. More specific, the dominance of those emotions also in perpetrator situations that normally emerge in victim situations (e.g., depressive and hostile emotions), also appearing in perpetrator situations, suggest an identity structure that is organized around victimhood. Similarity of perpetrator and victim emotions was significant in case of historical trajectory and hostile emotions—see Figures 14.1 and 14.2. (Cramers V: $C = 0.457$, $p = 0.01$; $C = 0.678$, $p < 0.05$, respectively). In the present study, participants in both victim and perpetrator situations reported hostile emotions (disgust, hatred, anger) and emotions of bitterness (disappointment, sadness) whereas the frequency of self-critical emotions (shame, guilt, forgiveness) related to responsibility and elaboration was considerable, although it did not reach the frequency of the former sets.

Collective victimhood involves an emotional functioning where emotions, which are adequate in victim situations, occupy the group also in perpetrator roles, and group members feel negatively toward other groups, are unable to face their own sins, and show signs of regret. As Bar-Tal et al. (2009) notes,

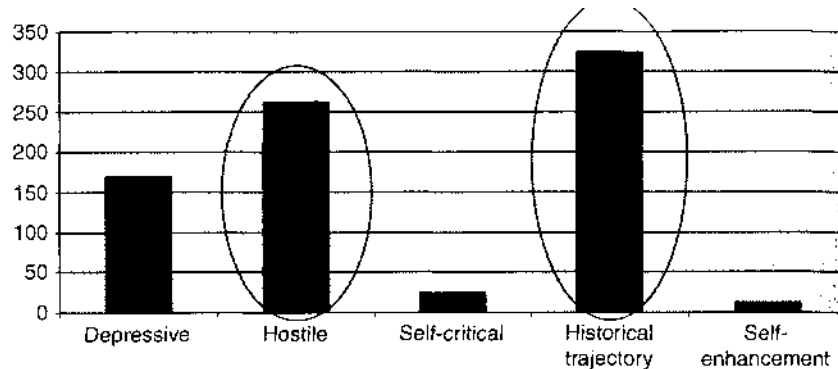

Figure 14.1 Frequency of attribution emotions to the ingroup according to emotion categories related to narratives where Hungarians were victims of the historical atrocities

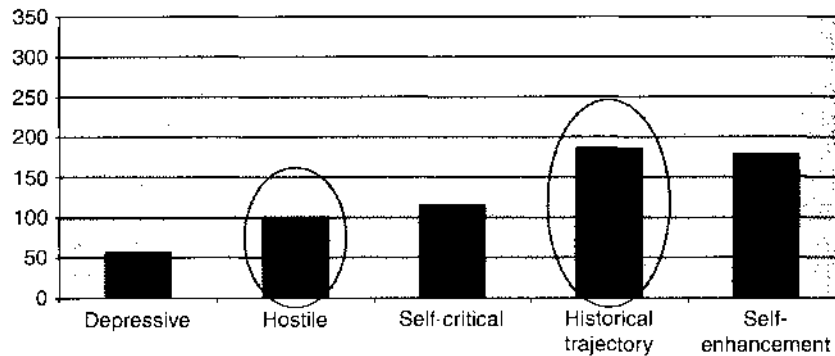

Figure 14.2 Frequency of attribution emotions to the ingroup according to emotion categories related to narratives where Hungarians were perpetrators of the historical atrocities

the groups which perceive intergroup events from the perspective of the victim, tend to feel fear, anger, and self-pity. These are exactly the same emotions that we obtained in our historical trajectory emotions studies, and what is more important, we obtained them not only in the stories of ingroup victimhood but in the perpetrator narratives as well. Considering the emotional dynamics of collective victimhood, this indicates an attitude such that we are entitled to feel self-enhancing and other critical emotions also when we commit harm because we are right, and we are essentially the victims. Emotions that seem incongruent in a given role (e.g., feeling pride when being a victim or forgiveness as perpetrator) or, in general, the overrepresentation of negative emotions in perpetrator role, can be interpreted in the conceptual framework of a historically evolved pattern of emotional reactions, namely, collective victimhood.

There are at least three features of experiences that can contribute to the emergence of collective victimhood in a given society. *Prolongation of suffer-*

ing as in the case of an intractable conflict consolidates emergency states and hostility, and maintains the victim role continuously. *Recurrence* of losses and damages focuses reactions on failures and prevents the complete reparation and reconciliation. *Extremity* of events strains coping potentials very intensively and threatens the survival of the victimized by shattering the core of the self. Traumatic experiences, as extreme negative events in this approach, are special incidents of victimhood.

TRAUMA AND TRAUMA ELABORATION

Psychological trauma is an emotional shock that challenges a person's relation to reality. Freud (1914), in his paper on trauma repetition, argues that until the person who suffers from trauma manages to elaborate it, this experience compulsively recurs in dreams, fantasies, and misdeeds (*trauma reexperiencing*) and seriously endangers the person's psychological well-being and his or her adaptation to reality. Similarly, Freud (1917) describes the process of grief as a form of elaboration of traumatic object loss.

Contemporary psychopathology devotes substantial attention to mechanisms and consequences of individual traumatization. DSM IV classifies these consequences under the diagnostic category of posttraumatic stress disorders: such as serious injury, threatened physical or psychological integrity of the self with intense sense of fear and helplessness, persistent reexperience of the traumatic event, persistent avoidance of stimuli associated with the trauma, and persistent symptoms of increased arousal.

In psychoanalytic tradition, process models have been developed both for trauma elaboration (e.g., Laub & Auerhahn, 1993) and grief (Kuibler-Ross, 1969). Until recently, however, relatively less attention has been paid to processes of mass traumatization—that is, to cases when not individual but group identity is threatened. Philosophers and historians, such as LaCarpa, (2001), Novick, (1999), Ricoeur (2006), or Riisen (2004), have attempted to draw parallels between individual and collective traumatization and to describe the phenomena of transgenerational traumatization, mostly focusing on the Holocaust as the most extreme traumatization of the 20th century. Ricoeur (2006, p. 78.) carries the issue of collective trauma elaboration even to the opportunities of therapy. He claims that the role of the psychotherapists in collective trauma elaboration should be taken by critical thinkers, who assist society to cope with its traumas in the public sphere of open debates.

In individual personality development, creative resolution of a crisis or successful elaboration of a trauma may strengthen a person's ego. The term posttraumatic growth refers to a positive psychological change experienced as a result of the struggle with highly challenging life circumstances (Calhoun & Tedeschi, 1999, 2001). Posttraumatic growth involves better coping capacities and a higher level of stress tolerance. Similar phenomena can be observed at a group level. However, there are other ways of dealing with traumatic experiences. In certain historical contexts, collective remembering is organized

around collective traumas that are destructive or harmful to group identity. Volkan (1997) describes the phenomenon of *chosen trauma* when ethnic groups or nations stick to their heroic defeats without being able to elaborate or mourn the loss.

A serious problem of the parallel between individual and collective traumas is that, whereas loss of a beloved person by death is final and unchangeable, territorial or prestige losses of ethnic or national groups will never seem to be irreversible. A further difficulty is that in several cases, compatriots, that is ingroup members, remain in the lost territory whose persisting situation keep the trauma alive, not to mention the historical experience of *shuttling* territories between ethnic groups or states. Nevertheless, the emotional shock of traumatic defeats and losses of territory and prestige should be elaborated at a group level even if without a proper *remembrance formation* (Volkan, 1990).

The process of group level elaboration in history and collective memory has rarely been studied. An empirically grounded stage model of social sharing after traumatic experiences has been developed by Pennebaker and Harber (1993; see also Pennebaker & Gonzales, 2008). This stage model emphasizes dynamic aspects of group traumatization deriving from changes of the social environment of trauma elaboration over time. The first 2 or 3 weeks after the trauma is the time of social sharing of experiences and social bonding. In this *emergency stage*, people seek help together to cope with the emotional shock. This exaggerated social activity is followed after a couple of months by the stage of *inhibition* with a decreased level of communication about the event. Although people speak less about the trauma, an increasing rate of illnesses, trauma-related dreams, and assaults can be observed. Last, in the final *adaptation stage*, people are no more engaged in the event, they continue their normal lives.

Although this model helps to predict people's reactions to traumatic events, the ways in which nations may cognitively and emotionally cope with past traumas and how they accept and integrate defeats and losses into their identity, have not yet been explored.

Historical narratives, as written accounts of past experiences, are available sources of collective memory representations that make them a valuable tool for identification while also enabling the empirical analysis of linguistic markers of trauma elaboration. Based partly on theoretical models of trauma elaboration (e.g., Freud, 1914 Laub & Auerhahn, 1993) and partly on previous experimental evidences (Pólya, László, & Forgás, 2005), it is expected that weak trauma elaboration will manifest in the following narrative structural and content characteristics: (a) reexperiencing of trauma: *present time narration, interjections*, (b) high emotional involvement reflected in a high number of emotional expressions: *explicit emotions, emotional evaluations and extreme words instead of cognitive words*, (c) regressive functioning: *primitive defense mechanisms, such as denial, splitting (devaluation and idealization) in extreme evaluations, distortion in biased perception, and self-serving interpretation of events, projection of negative intentions, and feelings in hostile enemy representations (hostile emotion attribution)*, (d) narrow perceptual field: *inability to change perspectives*,

(e) paralysis: perseverance of *cognitive and emotional patterns*, and (f) a sense of losing agency and control: *transmission of causal focus and responsibility to others*. Additional markers in the case of group trauma: polemic representations instead of hegemonic representations (see Moscovici, 1988) and intense occupation with the topic in social discourses, active communication, and need for sharing: *constant rate of trauma-related narratives*.

In the previous, we have dealt with emotional aspects of the Hungarian historical trajectory. In the next two studies, we focus on a single but highly traumatic event of this historical trajectory, the Treaty of Trianon that ended World War I. These two studies were performed on longitudinally sampled text corpora, thereby providing opportunity for examining the *process of trauma elaborations* in its dynamic nature.

THE ELABORATION PROCESS OF THE TRAUMATIC CONSEQUENCES OF THE DEFEAT IN WORLD WAR I

One of the most significant events in 20th-century Hungarian national history was the collective trauma of the Treaty of Trianon in 1920. The treaty ending World War I for Hungary approved the detachment of approximately two-thirds of its territory with 3.3 million Hungarian inhabitants, assigning the territory to neighboring enemy countries. Although till the end of World War II, there were temporary chances for the revision of the treaty, in 1947 it was ultimately affirmed that meant retraumatization for the nation.

Following the notion in Ricouer (2006) that elaboration of group traumas proceed in the public sphere, we analyzed narratives of the daily press about the Treaty of Trianon. Newspaper articles such as news, reports, interviews, and readers' opinions are parts of collective memory. Polemic representations of divergent ideologies emerge in those scripts in a transparent way. Subjective comments, evaluations of narrators, are permissible; papers with different political orientations represent historical events from different perspectives with different motives fitting their present goals and needs.

Articles were chosen from the period ranging from the year of the treaty (1920) to our days (2010) in five year intervals. The sample included right-wing, left-wing, and centrist papers. However, there is no data from the era of communism (1950-1990) because in that period, the issue of the Treaty of Trianon was excluded from political discourses. The obtained patterns of overall emotions and each emotion category (positive, negative, self-critical, other-critical, self-enhancement, and historical trajectory) indicate that from the beginning of the narration, a decline can be observed to the 1940s and then the frequency of emotional reactions rises from the 1990s again—see Figure 14.3. Results show that an initial period of refusal of the national losses until the end of World War II was followed by a period of ideological repression by the communist rule that prevented the thematization of the trauma, and after the democratic political system change in 1989, the narratives partly returned to the initial narrative representation implying the refusal of the loss.

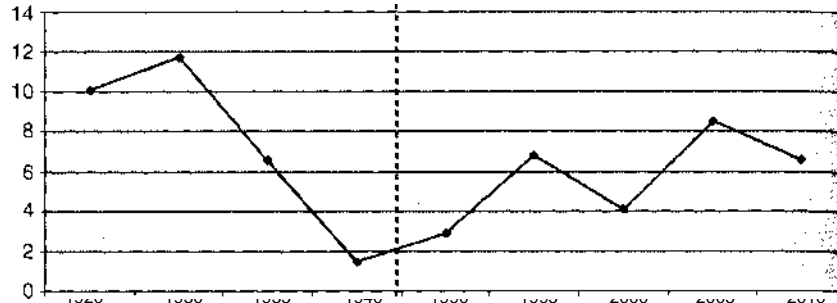

Figure 14.3 Frequency of emotions in newspaper articles about the national trauma of treaty of trianon (in proportion to text length: frequency of expressions/overall words x 10,000)

Certain lexical elements may carry particularly powerful psychological impact (see Chapters 2 and 3, this volume). We call these lexical elements extreme words. The tendency of extreme words (expressions with high emotional connotation) provides support for this suggestion. Using these linguistic categories rate of expressions remains constant over time—see Figure 14.4. These representational patterns with recurrently increasing or constant frequency of emotions implies a very weak emotional elaboration of the trauma. Consistent with our preliminary⁷ expectations, the articles of the right-wing press are in every period more emotional than those of the left-winged newspapers, considering especially negative emotions. Contrary to the findings reported by Pennebaker (1997) and Pennebaker and Francis (1996), where emotional words decreased and cognitive processes replaced them during the elaboration process of a significant emotionally straining event, these results represent an emotionally unresolved situation.

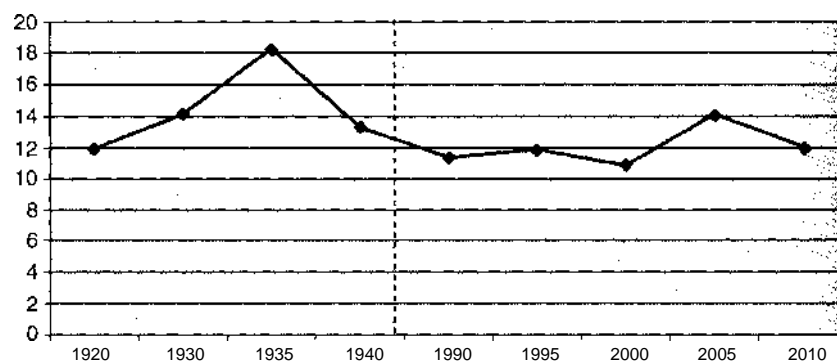

Figure 14.4 Frequency of extreme words in newspaper articles about the national trauma of treaty of trianon (in proportion to text length: frequency of expressions/overall words x 10,000)

INTERRELATION OF THE INDIVIDUAL AND COLLECTIVE PROCESSES

Baram and Klar (2011) note that descendants' commitment to a consensual ingroup narrative mediates between the identification with the ingroup and their action tendencies to change the existing narrative templates. People who are more committed to ingroup narrative tend to reconstruct conflict-related events in a biased way. This suggestion raises the issue of interrelation between individual and collective processes.

In a content analytic study, we investigated whether individual differences in the significance of collective guilt and identification with the nation play an important role in the elaboration of traumatic national historical memories.

Collective guilt, on the one hand, was associated with acceptance of group responsibility and to be linked to the willingness to perform compensatory actions (Branscombe, Slugoski, & Kappen, 2004). Legitimization strategies, on the other hand, can be used to protect the group from disturbing effects of facing their own past misdeeds (Doosje, Branscombe, Spears, & Manstead, 1998).

Participants' collective guilt was measured with the collective guilt scale (Branscombe, Slugoski, & Kappen, 2004; Slugoski, Branscombe, & Kappen, 2002) that was developed to reflect a person's views on the impact of one's groups past harmful actions on others, as well as to predict entailments in the domains of social action (e.g., apology; restitution, revenge, etc.) In the present study, the scale was used to predict the effects of different views on collective guilt on the ways of narrative construction of significant group historical events. The 20-item collective guilt scale (Branscombe et al., 2004; Slugoski et al., 2002) composes of four relatively homogeneous subscales of five items each: *collective guilt acceptance*, *collective guilt assignment*, *whole group accountability*, and *acceptance of collective responsibility*. The adaptation of the collective guilt scale to Hungarian (Csertó, Szabó, & Slugoski, 2012) showed that the Hungarian version of the collective guilt scale is a multidimensional scale and consists of the same four factors as the original one.

Identification seems to be an important factor in taking responsibility and feeling emotions of self-criticism such as collective guilt. Participants' identification with Hungarians was measured with the identification with the nation scale developed by Szabó and László (2012). Following Roccas, Klar, and Liviatan's (2006) categories, the identification with the nation scale distinguishes between two modes of identification: *attachment to the nation* (e.g., *I am linked to Hungarians by strong bonds*) and *glorification of the nation* (e.g., *Hungarians always acted in their history more morally than other nations*). These two modes do not exclude one another but together give the overall measure of identification. Previous studies (Roccas, Klar, & Liviatan, 2006; Szabó & László, 2012) showed that attachment to the ingroup relates to the willingness to accept the negative aspects of the ingroup image and to the experience of group-based guilt, whereas glorification relates to the rejection of the ingroup's responsibility and therefore to a lack of experience of self-critical emotions.

After having filled in the collective guilt scale and then the identification with the nation scale, one-half of the subjects were asked to write a story about the Treaty of Trianon, and one-half of them were asked to write about the Jewish Holocaust in Hungary. The topic of the Treaty of Trianon provided the context in which Hungary was the victim of a trauma, whereas in the Holocaust, Hungary played the role of the perpetrator as an ally of Nazi Germany – actively cooperating in the deportations. Linguistic markers of evaluation were analyzed with the NarrCat content analytic tool, and then the object and subject references of the evaluations were coded. The concept of narrative intergroup evaluation refers to a set of linguistic instruments by which explicit social judgments are made on the characters of a narrative, either by the narrator or by the characters themselves. Correlations among the collective guilt scale and subscales, the type and level of identification, and the indicators of narrative evaluation were tested. In the narratives about Trianon, significant negative correlation was found between the *no denial of responsibility for group* subscale of the collective guilt scale and the rate of narrators evaluations (in the percentage of overall word count; $r = -0.313, p < .05$). The *no denial* scale indirectly assesses the measure of acceptance of responsibility⁷ for the harm caused by the ingroup. Earlier results showed that a relatively high rate of narrators evaluations in the case of Trianon indicates a lower level of elaboration (Csertő, Slugoski & László, in preparation). Thus, the more one can accept collective responsibility, the fewer direct (narrators) evaluations used in the narrative about Trianon – that is, the more psychological distance taken from the event. It is assumable that those who generally consider the role of the ingroup's own actions in the outgroups harmful actions against them, can more easily construct or accept a narrative that assigns an active role to Hungary in the events leading to the peace treaty, instead of the role of a victim without any chance to influence its fortune (e.g., Hungary' mistreated its ethnic minorities, thus they strived for national autonomy). This way the consequences of the harmful event are more acceptable emotionally, and the experience can be integrated into an acceptable national identity. In the stories about the Holocaust, the *whole group accountability* scale significantly correlated with the rate of negative evaluations on the outgroup ($r = 0.384, p < .05$) and with the rate of narrators evaluations ($r = .365, p < .05$). It seems that the more one assigns importance to collective responsibility in general, the more he or she is emotionally affected by the trauma (narrators evaluations), and the more he or she externalizes the responsibility for the Holocaust (negative evaluations on the outgroup). These results suggest that Hungarian people are far not open yet to accept Hungary's responsibility for the Holocaust, as opposed to the Trianon Peace Treaty, which can be accounted for by such circumstances as the smaller temporal distance from the events and Germany's leading role in the genocide. Considering the identification with the nation scale, significant correlations were obtained between the rate of negative evaluations on an unspecified object and each of the glorification subscale and the overall measure of identification with the nation ($r = -0.404, p < .05$ and $r = -0.341, p < .05$, respectively). These results indicate that those strongly identifying with the nation and especially glorifiers tend to avoid the use of unspecified

object references that do not distinguish between the actions of the outgroup and the ingroup in relation to events of an unacceptable inhuman nature. Negative evaluations on such unclear references in the context of the Jewish Holocaust in Hungary leave the way open to easily relate them to Hungarians, and this implicit connection between the generally evaluated harmful events and Hungarians threatens the positive distinction of the ingroup that glorifiers are concerned in, thus they eliminate these implicit indicators of responsibility.

The results of this study imply that the tendency to hold entire groups accountable enables the recovery of national identity in the sense that it balances the biased perspective of the victim that maintains the experience of helplessness, depression, and hostility.

CONCLUSIONS

The presented studies show a remarkable convergence of shared beliefs and emotions in collective memory representations of national historical events. Narrative analysis of these representations provides insight into emotional contents of the Hungarian national identity from the perspective of elaboration of historical conflicts. Collective victimhood seems to be an integrated part of national identity. The pervasive occurrence of fear, depression, and hostility found empirically in history books, novels, and contemporary narratives corresponds to the emotional dynamics of collective victimhood suggested in theoretical descriptions. In this mostly depressive emotional functioning, temporary emotions of enthusiasm occur in situations where they are incongruent and occur parallel to a perceived lack of self-agency, so they rarely manifest in constructive actions. The sense of victimhood expands to all intergroup situations, and the victim perspective is maintained even in perpetrator role. Although these studies indicate a universal presence of collective victimhood in the society, the individual quality of identification and the inclination to feel collective guilt seem to be important mediator factors of national identity templates. It seems that those who are prone to accept the responsibility of the ingroup for past misdeeds are more likely to process the events of the past emotionally. In studies on the collective guilt scale, correlation of collective guilt acceptance and complex temporal attribution (see Fletcher, Danilovics, Fernandez, Peterson, & Reeder, 1986 for attributional complexity scale) was revealed. It raises the idea that people who perceive history in a more complex way, as a trajectory of causally connected successive events, and consider more antecedents of a certain negative event, will more easily accept the ingroup's responsibility and will be able to accept the unchangeable past. Further studies may confirm that.

Collective victimhood has an inhibitory effect on the emotional elaboration of a trauma as well. Extremely negative experiences such as traumas do not diminish automatically over time; elaboration requires active and constructive mobilization of coping potentials. Facing our own misdeeds and undertaking responsibility for them, mourning of losses, ventilation of sufferings, forgiving and forgetting past harms, and fading of intense emotions are crucial conditions

of trauma elaboration. Stagnation in the position of the victim obstructs the process of healing processes. Experiences of loss of control, lack of outer support, exaggeration, and repetition of trials, divergence of inner interests, or failures of sharing can contribute to the psychological state of being traumatized. All of them pervaded the Hungarian history. Even so, the Treaty⁷ of Trianon represents an extreme trauma in this victimhood narrative. Not only did the detachment of two-thirds of the territory of the country generate a very serious injury of the integrity and a threat to the survival of the group, but the issues of the transborder Hungarian population remain to be resolved and have become regular topics of political discourses. The emphasis put on the irreversibility of the losses keeps it on the agenda. Unresolved issues of transborder Hungarians mean a real challenge for removing the past and leaving the victim role, because being subject to political provisions and casual discriminations, they are still real victims on the ground of their nationality. Obviously, this situation has consequences for the identity of the whole nation. This state can be considered identical with other intractable conflicts in respect of its sociopsychological conditions (see Bar-Tal, Chemyak-Hai, Score & Gundar, 2009) and preserves a sense of collective victimhood, although in these situations conflicts of interests occurs not at the level of wars but at the level of diplomacy and political conflicts.

High emotional involvement in, and some divergence of representations of, the Treaty of Trianon in newspapers with different political orientations originates from the long-term repression of sharing and the emergence of different political interests after the change of regime. Elaboration entails a process of collective meaning construction through narratives and traumatization involving the experience that victims are unable to organize events in a reasonable and meaningful narrative. Victim identity helps this meaning construction because it offers a coherent perspective that is on halfway between a constructive coping and a total disintegration. Despite its advantages, the sense of victimhood can never be satisfying because of its consequences: *Rejection of responsibility, inhibition of elaboration, and prolongation of reconciliation can facilitate the emergence of alternative discourses. Victimhood becomes tradition, and the trauma remains unresolved.*

REFERENCES

- Baram, H., & Klar, Y. (2011). *Commitment to the ingroup narrative (CIN) and the burden of hearing the narrative of the other*. Paper presented at the annual meeting of the ISPP 34th Annual Scientific Meeting, Bilgi University, Istanbul, Turkey. Bar-Tal, D., & Antebi, D. (1992). Beliefs about negative intentions of the world: A study of the Israeli siege mentality. *Political Psychology, 13*, 633-645.
- Bar-Tal, D., Chemyak-Hai, L., Schori, N., & Gundar, A. (2009). A sense of self-perceived collective victimhood in intractable conflicts. *International Red Cross Review, 91*, 229-277.
- Bar-Tal, D., Halperin, E., & De Rivera, J. (2007). Collective emotions in conflict situations: Societal implications. *Journal of Social Issues, 63*(2), 441-460.
- Bibo, I. (2004). *Selected studies*. Budapest, Hungary: Magvet Kiadó.

- Branscombe, N. R., Slugoski, B., & Kappen, D. M. (2004). The measurement of collective guilt. What it is and what it is not. In N. R. Branscombe & B. Doosje (Eds.), *Collective guilt. International perspectives* (pp. 16-34). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Calhoun, L. G., & Tedeschi, R. G. (1999). *Facilitating posttraumatic growth: A clinician's guide*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Calhoun, L. G., & Tedeschi, R. G. (2001). Posttraumatic growth: The positive lessons of loss. In R. A. Neimeyer (Ed.), *Meaning reconstruction and the experience of loss* (pp. 157-172). Washington, DC: American Psychological Association.
- Csertő, I., Szabó, Zs., & Slugoski, B. (2012). The Hungarian standard of the collective guilt scale. Manuscript in preparation.
- Csertő, I., Slugoski, B., László, J. (in preparation): Dealing with collective guilt through history: dynamics of intergroup evaluation in collective memory processes of national historical traumas
- Doosje, B., Branscombe, N. R., Spears, R., & Manstead, A. S. R. (1998). Guilty by association: When one's group has a negative history. *Journal of Personality and Social Psychology, 75*, 872-886.
- Fletcher, G. J. O., Danilovics, P., Fernandez, G., Peterson, D., & Reeder, G. D. (1986). Attributional complexity: An individual differences measure. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*, 875-884.
- Freud, S. (1914). Errinem, Wiederholen und Durcharbeiten (Weitere Ratschläge zur Technik der Psychoanalyse, II). *Internationale Zeitschrift für artztliche Psychoanalyse, 2*, 485-491. Freud, S. (1917). Mourning and melancholia. In *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, volume XIV (1914- 1916): On the history of the psycho-analytic movement. Papers on metapsychology and other works* (pp. 237-258).
- Fülöp, E., Péley, B., & László, J. (2011). Historical trajectory emotions in historical novels. *Pszichológia, 31(1)*, 47-61.
- Garagozov, R. (2008). Characteristics of collective memory, ethnic conflicts, historiography, and the "politics of memory." *Journal of Russian and East European Psychology, 46(2)*, 58-95.
- Gergen, K. J., & Gergen, M. M. (1988). Narrative and the self as relationship. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (p. 21). San Diego, CA: Academic Press.
- Kübler-Ross, E. (1969). *On death and dying*. New York, NY: Macmillan.
- LaCarpa, D. (2001). *Writing history, writing trauma*. Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press.
- László, J. (2003). History, identity and narratives. In J. László & W Wagner (Eds.), *Theories and controversies in societal psychology* (pp. 180-192). Budapest, Hungary: New Mandate.
- László, J. (2008). *The science of stories: An introduction to narrative psychology*. London, England: Routledge.
- László, J. (2011). Scientific narrative psychological content analysis and traditions of psychological content analysis. *Pszichológia, 31(1)*, 3-15.
- László, J., Ehmann, B., & Imre, O. (2002). Les représentations sociales de l'histoire: La narration populaire historique et l'identité nationale. In S. Laurens & N. Rous-siau (Eds.), *La mémoire sociale. Identités et représentations sociales* (pp. 187-198). Rennes, France: Université Rennes.
- László, J., & Fülöp, É. (2010). Emotional representation of history in history textbooks and lay narratives in *Történelemtanítás – Online történelemdidaktikai folyóirat* (XLV.) 1/3.
- László, J., & Fülöp, E. (2011a). Emotions in real-life intergroup conflicts, group-based emotions are historically anchored. *Magyar Pszichológiai Szemle, 66(3)*, 467-485.

- László, J., & Fülöp, É. (2011b). National identity and collective victimhood. *Pszichológia, 31* (3), 295-315.
- László, J., & Vincze, O. (2004). Coping with historical tasks. The role of historical novels in transmitting psychological patterns of national identity. *Spiel, 21*(1), 76-88.
- Laub, D., & Auerhahn, N. C. (1993). Knowing and not knowing massive trauma: Forms of traumatic memory. *International Journal of Psychoanalysis, 74*, 287-302.
- Liu, J. H., & László, J. (2007). A narrative theory of history and identity: Social identity, social representations, society and the individual. In G. Moloney & I. Walker (Eds.), *Social representations and history* (pp. 85-107). New York, NY: Palgrave Macmillan.
- McAdams, D. P. (2006). *The redemptive self: Stories Americans live by*. Oxford, England: Oxford University Press.
- Moscovici, S. (1988). Notes towards a description of social representations. *Journal of European Social Psychology, 18* (3), 211-250.
- Nencini, A. (2007). The reader at work: The role of the text and text-receiver in the construction of the protagonist of a novel. *Empirical Studies of the Arts, 1*, 97-115.
- Novick, P. (1999). *The Holocaust in American life*. New York, NY: Mariner Books.
- Pennebaker, J. W. (1997). Writing about emotional experiences as a therapeutic process. *Psychological Science, 8*, 162-166.
- Pennebaker, J., & Francis, M. (1996). Cognitive, emotional, and language processes in disclosure. *Cognition i? Emotion, 10*(6), 601-626.
- Pennebaker, J. W., & Gonzales, A. (2008). Making history: Social and psychological processes underlying collective memory. In J. V. Wertsch & P. Boyer (Eds.), *Collective memory* (pp. 110-129). New York, NY: Cambridge University Press.
- Pennebaker, J. W., & Harber, K. D. (1993). A social stage model of collective coping: The Loma Prieta earthquake and the Persian Gulf War. *Journal of Social Issues, 49*, 125-145.
- Pólya T, László J, Forgás J P (2005) Making sense of life stories: The role of narrative perspective in communicating hidden information about social identity and personality *European Journal of Social Psychology 35*, 785-796
- Ricoeur, P. (2006). *Memory, history, forgetting*. Chicago, IL: Chicago University Press.
- Roccas, S., Klar, Y., & Liviatan, I. (2006). The paradox of group-based guilt: Modes of national identification, conflict vehemence, and reactions to the ingroups moral violations. *Journal of Personality and Social Psychology, 91*, 698-711.
- Rüsen, J. (2004). Trauma and mourning in historical thinking. *Journal of Interdisciplinary Studies in History and Archeology, 1*(1), 10-21.
- Slugoski, B. R., Branscombe, N. R., & Kappen, D. M. (2002). *Development and validation of the collective guilt scale (CGS)*. Paper presented at the 31st annual meeting of the Society of Australian Social Psychologist, Adelaide, Australia.
- Szabó, Zs., & László, J. (2012). The Hungarian identification with the nation scale (INS). *Magyar Pszichológiai Szemle* (accepted).
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Oxford, England: Blackwell.
- Vincze, O., & László, J. (2010). Role of narrative perspective in history textbooks. *Magyar Pszichológiai Szemle, 65*(4), 571-595.
- Volkan, V.(1990). An overview of psychological concepts pertinent to interethnic and/or international relationships. In *The Psychodynamics of International Relationships: Concepts and Theories, Volume I*, eds. V. Volkan D. Julius, and J. Montville, 31-46. Lexington, MA: Lexington Books.
- Volkan, V.(1997). *Blood lines: From ethnic pride to ethnic terrorism*. Boulder, CO: Westview Press.
- Wertsch, J. W. (2002). *Voices of collective remembering*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Papers on Social Representations
Volume 22, (3) pages 1-16 (2013)
Peer Reviewed Online Journal ISSN
1021-5573 © 2013 The Authors
[\[http://www.psych.lse.ac.uk/psr/\]](http://www.psych.lse.ac.uk/psr/)

Narrative Social Psychology and the Narrative Categorical Content Analysis (NarrCat) in the Study of Social Representations of History

JÁNOS LÁSZLÓ

BEA EHMANN

Institute of Cognitive Neurosciences and Psychology
Hungarian Academy of Sciences

Social representations theory has long been interested in narratives (e.g., Bauer, 1996; Flick, 1995; Jovchelovich, 2002; László, 1997). One of the reasons for this interest is that narratives by their communicative nature resist individualistic and universalistic approaches. Stories are rather social and cultural phenomena: particular ways of constructing webs of meanings or psychological realities (Bruner, 1986). Another long term interest of SR theory is relating the social identity of people to social representations of their world (e.g., Breakwell, 1993; Duveen, 2001). We will argue in the present paper that a) social representations of history or collective memory are narratively constructed (László, Ehmann & Imre, 2002; Wertsch, 2002); b) narrative representations of history are intimately related to group identity (c.f. László, 2003; Liu & László, 2007) and, c) particular ways of narrative construction of history refer to psychological aspects of group identity (László, 2008). We will also demonstrate how social representations of history and group identity (e.g., national identity) can be studied quantitatively, through

computerized content analysis of historical narratives and how this enables empirically founded theoretical generalizations.

Recently, we have developed a new direction of narrative psychology, which draws on the scientific traditions of psychological study, but adds to the existing theories by pursuing the empirical study of psychological meaning construction (László, 2008, 2011). Scientific narrative psychology takes seriously the interrelations between language and human psychological processes, more precisely between narrative and identity. This is what discriminates it from earlier psychometric studies, which established correlations between language use and psychological states (Pennebaker & King, 1999; Pennebaker, Mehl & Niederhoffer, 2003; Tausczik & Pennebaker, 2010). It assumes that studying narratives as vehicles of complex psychological contents leads to empirically based knowledge about human social adaptation. Individuals in their life stories, just like groups in their group histories, compose their significant life episodes. In this composition, which is meaning construction in itself, they express the ways in which they organize their relations to the social world, or construct their identity. Organizational characteristics and experiential qualities of these stories tell about the potential behavioral adaptation and the coping capacities of the storytellers.

Another remarkable novelty comes from the recognition of correspondences between narrative organization and psychological organization, namely from the fact that narrative features of self-narratives, e.g. the characters' functions, the temporal characteristics of the story, or the speakers' perspectives will provide information about the features and conditions of selfrepresentations. In this sense, scientific narrative psychology exploits achievements of narratology (e.g., Barthes, 1977; Culler, 2001; Eco, 1994; Genette, 1980). However, whereas narratology studies effects of narrative composition on readers' understanding and experience, scientific narrative psychology is directed to how narrative composition reflects inner states of the narrator. Narratology has described a finite number of constituents and a finite number of variants of these constituents concerning the composition of narratives. Each constituent, or narrative category can reliably be identified at the level of the text. At the same time meanings at the level of experience can be associated with the constituents of narrative thus defined. *Narrative contains a finite number of structural or compositional 'slots' that can be filled with an equally finite number of psychologically meaningful contents, while the surface text may show infinite*

variety. This provides ground for developing linguistic algorithms which map psychologically meaningful narrative categories with respect to identity states and identity qualities.

NARRATIVE SOCIAL PSYCHOLOGY

Narrative social psychology as an empirical enterprise, i.e. as a branch of scientific narrative psychology explores group-identity relevant features in narrative language. Whereas mainstream social psychology investigates language as a mediator of group perception (c.f. the linguistic intergroup bias described by Maass, Salvi, Arcuri & Semin, 1989), narrative social psychology relates language to identity functions such as stability, integrity, continuity, positive value, autonomy, control, and so forth. It considers narrative composition in the sense of how emotionality, cognition, evaluation and agency are distributed in intergroup relations, and draws inferences to identity states of strength or vulnerability, emotional regulation, defense mechanisms etc. of particular ethnic or national identities. Thus, it measures narrative composition of intergroup psychological phenomena and interprets them with reference to group identity.

Identity-Relevant Social Psychological Composition in Group Narratives

In this section we introduce four premises to study social representations of history, their narrative composition and relation to group identity.

Intergroup agency. Agency seems to be a major category in narrative construction. At the same time, it is one of the basic dimensions underlying judgments of self, persons and groups. It refers to task functioning and goal achievement, and involves qualities like ‘efficient’, ‘competent’, ‘active’, ‘persistent’, and ‘energetic’ (Wojciszke & Abele, 2008).

Not only individuals but also groups are seen as agents as they are capable of performing goal-directed behaviour and also have an effect on their environment. ‘influence others’; ‘achieve its goals’, ‘act collectively’ and ‘make things happen (produce outcomes)’.

At least in Western cultures, agency is an important component of personal and social identity. Distribution of agency between in-group and out-group appears to be a sensitive

indicator for group identity. High level of agency in negative events reflects accepting responsibility for past failures, whereas assigning agency in these events only to outgroups indicates defensive identity with low control and low level of elaboration of historical traumas. If ingroup agency is prevalent in both positive and negative events it indicates a stable, well-organized and autonomous identity and a progress in trauma elaboration. On the contrary, high level ingroup agency in positive, victorious events and low level outgroup agency in the same events accompanied with low level of ingroup agency in negative events suggests inflated but instable identity.

Intergroup evaluation. Intergroup evaluation is an essential linguistic tool for narrative identity construction that organizes the narrated historical events and its characters into a meaningful and coherent representation. Intergroup evaluations are explicit social judgments that evaluate the groups concerned in the event or their representatives. These evaluations can be (1) positive and negative attributions assigned to them or to their actions (e.g., *wise, unjust*), (2) emotional reactions and relations to them (e.g., *admire, scorn*), (3) evaluative interpretations referring to their actions (instead of or beside factual description, e.g., *excel, exploit*), and (4) acts of rewarding and punishment or acknowledgement and criticism (e.g., *cheer, protest*).

Intergroup evaluation plays an essential role in the maintenance of positive social identity (Tajfel, 1981; Tajfel & Turner, 1979). Thus, in an intergroup context, interpersonal and intergroup evaluation shows bias both on the behavioral and on the linguistic level whose motivational basis is the demand for a positive social identity. The evaluation bias intensifies in intergroup conflicts: ingroup value increases, outgroup value decreases. If this bias in the accounts of past conflicts is still persistent in contemporary historical narratives, it suggests that the group still experiences historical conflicts as identity threats and strengthens its positive identity and cohesion by enhancing its historical greatness.

Collective emotions. There is a tradition in social psychology of emotions looking back to early cultural anthropology (Mead, 1937; Benedict, 1946), which claims that certain emotions and emotional patterns are characteristic of certain cultures. This tradition has been further developed in contemporary cultural psychology (e.g., Markus & Kitayama, 1991; Shweder, Much, Mahapatra & Park, 1997; Rozin, Lowery, Imada & Haidt, 1999). Not culturally, but socially conditioned relatively stable emotional orientations are currently also assumed (Bar-Tal,

2001; Bar-Tal, Halperin & de Rivera, 2007). Being a member of and identified with a group, people think and feel in accord with the group's characteristic emotional orientation. One of the emotional orientations which has been researched in more detail is the collective victimhood orientation (Bar-Tal et al., 2009), which means that the group turns to intergroup situations with emotions of an innocent victim.

Emotions that the ingroup experiences as well as emotions assigned to outgroups in narratives about the group's past reflect the emotional orientation characteristic to the group by being an un-detachable part of the identity of the group. In turn, these emotions derive from the representations of the past. Master narratives of nations which clearly have emotional entailments are called narrative templates by Wertsch (2002), or charters by Liu and Hilton (2005) following Malinowski (1926). We prefer to call them historical trajectories (László, 2011; Fülöp, Csertő, Ilg, Szabó, Slugoski & László, 2012), because emotions can be related best to the different sequential patterns of the nation's victories and failures as they became preserved in its collective memory.

Functionality of emotional orientations has also been studied. Whereas adopting a collective victim role in the nation's identity may seriously hinder intergroup communication and conflict resolution (Bar-Tal, Chernyak-Hai, Schori, & Gundar, 2009), the optimistic American narrative (Bellah, 1967) is oriented to redemption (McAdams, 2006).

Cognitive states and perspectives. The occurrence of cognitive states assigned to ingroup and outgroup can best be interpreted from the angle of national identity when elaboration of past traumas is studied. According to this interpretation, the more cognitive states and processes (thinking, reasoning, etc.) appear in both ingroup and outgroup, the further the trauma elaboration has progressed (Pennebaker, 1993; Paez et al., 1997; see also Vincze, Ilg & Pólya, 2012). In this sense, frequency of cognitive states in historical narratives on ethnic or national traumas indicates the process of trauma elaboration toward a coherent, emotionally stable group identity. There are, however, other possibilities of the interpretation of the presence of cognitive states in historical narratives. For instance, Vincze and Rein (2011) have shown that the propositional content of cognitive states may overwrite the trauma elaboration interpretation (e.g., "The entente decided to punish Hungary"). In these cases negative propositional contents of the perpetrator outgroups' cognitive states serves assigning deliberation and thereby even more responsibility to outgroups

for bad deeds. These maneuvers probably do not promote the reconciliation with the traumatic loss, rather add to maintaining the emotionally disturbing experience.

Another aspect of cognitive (and emotional) states in narrative is psychological perspective taking. This function is also related to identity states in as much as it allows for entering the outgroup's perspective in historical narrative. It is obvious that people having a stable, emotionally balanced, future oriented ethno-national identity can afford to appear the perspective of former enemies in their historical accounts.

Historical narratives always have at least three perspectives. There is the ingroup (internal) perspective represented by ingroup members taking part in the events, the outgroup (external) perspective, represented by outgroup members, and the perspective of the narrator, who is usually, but not necessarily, a member of the ingroup and sees the events from a physical and temporal distance. The narrator's perspective prevails in most historical accounts, and this fact strengthens the categorical empathy of the group members who are exposed to these narratives in as much as the group is affected in the story. Given that cognitive process attributed to outgroups as a whole or individual outgroup members introduce an outgroup perspective, which in turn may set into motion a different form of empathy, that is situational, i.e. leads to a more balanced representation of the events (Hogan, 2003). Propositional content of the cognitive processes and outcome valence of the event, i.e. whether it was good or bad for the ingroup or the outgroup cannot be neglected in this analysis either. Enhanced situational empathy as a consequence of perspectivisation through cognitive processes and a better understanding of the historical event which may contribute to improving intergroup relations through abolishing stereotypes (Galinsky & Moskowitz, 2000; Vincze, Ilg & Pólya, 2012) will only occur if outgroup enemies are endowed with cognitive (and emotional) processes which go beyond the hostility and the unanimously negative consequences for the ingroup in their propositional content. Such an analysis of cognitive processes and perspectivization from the angle of group identity, which also considers relations to different outgroups in a wider historical span, i.e. numbers and types of outgroups who are endowed with own perspective in a historical period, provides information on group identity with respect to its stability, plasticity and future orientation. In the next section we will explain how these four social psychological premises are taken into account in the content analytic device we have developed.

NARRATIVE CATEGORICAL CONTENT ANALYSIS (NarrCat)

The computerized content analytic methodology we have developed rests on the psychologically relevant features of narrative composition or narrative categories. It is not the psychological correlates of words, word types (e.g. function words versus content words) or grammatical features (e.g. past tense) that interest us. Instead, following the principles of narrative composition, we are interested in the spatio-temporal perspective structure, the internal versus external perspective, the self-other and ingroup-outgroup emotion structure, evaluation structures, distribution of cognitive processes between characters and groups, etc. The program package NarrCat we have developed consists of hierarchically ordered modules for narrative categories and relational modules (see Figure 1).

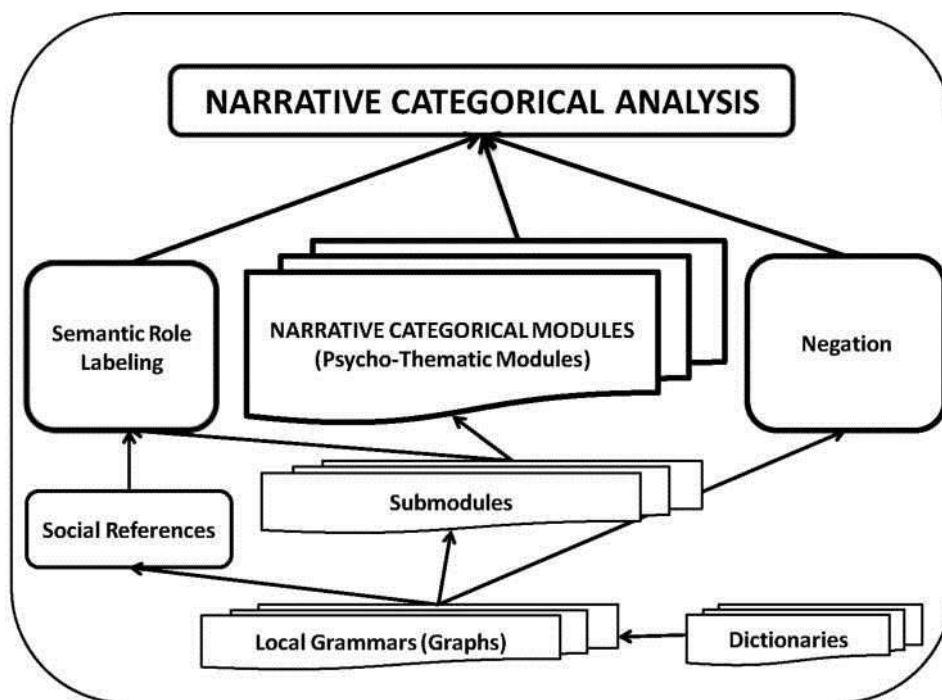

Figure 1. The overall structure of NarrCat

NarrCat allows social psychologists to “convert” the content of narratives into psychologically relevant, statistically processable *narrative categories*. For narrative psychology, the sentence “*I love Peter*”, for example, is translated into a meaning “*Self as Agent’s Positive*

Emotion toward Other as Recipient". Or: "In 1241, the Mongol troops attacked Hungary" is translated as "Outgroup as Agent's negative activity toward Ingroup as Recipient in the past".

The structure of NarrCat follows bottom-up logic. Similar to other computerized content analytic devices, e.g. LIWC (Pennebaker et al, 2001), RID (Martindale, 1975), General Inquirer (Stone et al., 1966), NarrCat also has dictionaries. Dictionary words and idioms are identified by Local Grammars and Graphs (both terms come from corpus linguistic terminology). These structural components perform several technical tasks, not detailed here - such as disambiguation of meaning, e.g. through anaphora and coreference resolution.

At a higher level, dictionary words and idioms are arranged into Submodules. Submodules are building blocks of even higher level components, *Psycho-Thematic Modules* and *Relational Modules*. Forming the main body of the NarrCat, the Psycho-Thematic Modules include Agency, Evaluation, Emotion, Cognition, Spatiality and Temporality, all composed of their respective Submodules (for example, the Emotionality Psycho-Thematic Module consists of Submodules like Positive and Negative Emotions, Abstract and Concrete Emotions, and so on).

The Relational Modules include Social References, Semantic Role Labeling and Negation. The Social References Module categorizes first, second and third person categories (I, We, You, etc.) and ingroup and outgroup references (e.g., 'King Stephan' is ingroup; 'the French' is outgroup in Hungarian texts). The Semantic Role Labeling Modules classifies Self and Other, as well as Ingroup and Outgroup into Agents and Recipients. The Negation Module is a cuckoo-egg in the system: it detects cases when agency, emotions, evaluations, and so on, are mentioned in negative modality (e.g., 'I don't like Peter' is not a positive, but a negative emotion.)

Thus, the program is able to generate quantitative measures of who feels, acts, evaluates, thinks, etc. what toward whom. The outcome of the process is a clear picture of the psychological composition of interpersonal and inter-group relations which are relevant for identity construction.

APPLYING NARRATIVE SOCIAL PSYCHOLOGY

Two domains where benefits of narrative social psychology and NarrCat have already been exploited are characterization of collective victim identity and elaboration of historical (collective) traumas.

National identity has for a long time been in the forefront of social representation research (e.g., Augoustinos, 1993; Liu & László, 2007). Using NarrCat as an analytic device, we were able not only to characterize the social representation of the Hungarian national identity, but also to unpack underlying social psychological processes of the Hungarian identity construction. In various sorts of Hungarian historical narratives (school books, historical novels, media, folk stories) Hungarians as individuals or as groups are represented with less agency as compared to outgroups, particularly in negative events from the Hungarian perspective (László, Ferenczhalmy & Szalay, 2011). We also found a hyper evaluation of the ingroup, and a devaluation of the outgroups in the overwhelming majority of the significant events across the Hungarian history (Csertő & László, under review). By parsing mental processes as indicators of perspective taking, we had to notice that outgroup perspectives are represented if at all only when outgroups or their members show hostile, negative feelings or thoughts toward Hungarians (Vincze, Ilg & Pólya, 2012). A characteristic pattern of emotions attributed to Hungarian actors in historical texts such as fear, hope, enthusiasm, disappointment was also discovered (Fülöp, Csertő, Ilg, Slugoski, Szabó & László, 2012). Following Bar-Tal, Chernyak-Hai, Schori and Gundar, (2009), we subsumed these features of the narrative identity construction under the term collective victimhood.

Being a victim of repeated traumas, losses, repressions and failures threatens the positive identity of a group, because these are opposed to the essential beliefs that the group is competent, strong or capable of resolving conflicts more difficult to maintain. Moreover, they may threaten the integrity or survival of the community. At the same time, the sense of collective victimhood may have certain identity-serving functions as well. It provides explanation for threatening events, through sense-making it helps the group cope with stress induced by a conflict; it gives moral justification and a feeling of superiority; it prepares the society for future harms; it enhances ingroup solidarity; it motivates patriotism, and can potentially gain international

support. Therefore, communities are motivated to maintain this status. By providing a scheme for interpreting subsequent intergroup events, assuming the victim position may become permanent. These ‘syndromes of victimhood’ may become a very dominant part of the repertoire of collective reactions, being transmitted through generations in channels of social communication and societal institutions (e.g. educational system, public and political discourses, traditions, rites, cultural products). Narrative social psychology and NarrCat helped us to uncover the social psychological processes that underlay collective victim identity, and also to show how its transmission proceeds (László & Ehmann, 2012)

The second domain where we have used NarrCat is historical trauma elaboration. The process of group-level elaboration in history and collective memory has rarely been studied. Historical narratives as written accounts of past experiences are available sources of collective memory representations that make them valuable tool for identification while also enabling the empirical analysis of linguistic markers of trauma elaboration.

One of the most significant events in the twentieth-century Hungarian national history was the collective trauma of the Treaty of Trianon in 1920. The treaty ending the First World War for Hungary approved the detachment of approximately 2/3 of the nation’s territory with 3.3 million Hungarian inhabitants, assigning the territory to neighbouring countries. Although till the end of the Second World War there were temporary chances for the revision of the treaty, in 1947, it was ultimately affirmed that meant re-traumatization for the nation.

On longitudinal samples of daily newspaper articles and history school books, we have traced the Hungarian trauma elaboration process in 5 years intervals from 1920 to 2010. NarrCat was able to map emotions, extreme words, denials, and ingroup-outgroup evaluations in all the material written on the Trianon treaty. Results showed that the elaboration process was highly dependent on the political context. In the first twenty years a gradually fading emotional intensity could be observed with a decreasing number of denials and extreme evaluations. The revision of the Trianon treaty in 1938-40, the Second World War and the subsequent Paris Peace Treaty which reinforced the Trianon borders, can be conceived as a re-traumatisation. The forty year communist dictatorship banned any talk on the Trianon treaty, consequently the trauma elaboration was blocked. With the political system’s change in 1990 the Trianon treaty could again be thematised. By 2000 the emotionality level of the newspaper articles and the ingroup-

outgroup evaluation pattern of the history school books had approximated that of the twenties- thirties of the past century. However, political orientation of the newspapers is a significant factor: right wing media seems to be more emotional and more ingroup biased than left wing media. This increase in the symptoms characteristic of the early stages of trauma elaboration suggests that the historical trauma of the Trianon treaty is still alive. Its contemporary vividness is probably due to the re-traumatisation, to the long silence around it, and to the sharp ideological division surrounding it.

CONCLUDING REMARKS

Social representations of history or collective memory involve narratives. This narrative discourse carries and expresses the social psychological processes of the construction of national identity. Long term characteristics of national identity can be traced through historical narratives, just as temporary changes. Intergroup agency, intergroup evaluations, intergroup perspective taking and collective emotions seem to be sensitive indicators of national identities. These psychological processes of identity construction are available for qualitative analysis, but with language technological tools such as NarrCat, this analysis can be made controlled, i.e. reliable and valid.

REFERENCES

- Augoustinos, M. (1993). Celebration of a nation. Representations of Australian national identity. *Papers on Social Representations*, 2, 1, 33-39.
- Bar-Tal, D. (2001). Why does fear override hope in societies engulfed by intractable conflicts as it does in Israeli society? *Political Psychology*, 22, 601-627.
- Bar-Tal, D., Chernyak-Hai, L., Schori, N., & Gundar, A. (2009). A sense of self perceived collective victimhood in intractable conflicts. *International Review of the Red Cross*, June. 229-258.
- Bar-Tal, D., Halperin, E., & de Rivera, J. (2007). Collective emotions in conflict situations: Societal implications, *Journal of Social Issues*, 63 (2), 441-460.
- Barthes, R. (1977). *Image, music, text*. New York: Hill and Wang.

- Bauer, M. (1996). *The Narrative interview: Comments on a technique for qualitative data collection*. London: Methodology Institute, London School of Economics.
- Bellah, R. (1967). Civil religion in America. *Daedalus*, 96, 1-21.
- Benedict, R. (1946). *The chrysanthemum and the sword*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Breakwell, G. M. (1993). Social representation and social identity. *Papers on Social Representations*, 2(3), 198-217.
- Bruner, J. (1986). *Actual Minds, Possible Worlds*. Cambridge: Harvard University Press.
- Culler, J. (2001). *The pursuit of signs: Semiotics, literature, deconstruction*. London: Routledge.
- Csertő, I., & László, J. (2010). Psychological analysis of interpersonal and intergroup evaluation in narratives. Abstract From the 9th Alps Adria Psychology Conference. *Review of Psychology*, 17, 2, 151.
- Csertő, I., & László, J. (2011). A Csoportközi értékelés mint a csoporttrauma érzelmi feldolgozásának indikátora a nemzeti történelem elbeszéléseiben. In: Tanács A., Vincze V. (szerk.). *VIII. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia: MSZNY 2011*. (pp. 212-222). Szeged, Magyarország, 2011.12.01-2011.12.02. 2011.
- Duveen, G. (2001). Representation, identities, resistance. In K. Deaux and G. Philogene (Eds.), *Representations of the social* (pp. 271- 284). Malden: Blackwell Publishing.
- Eco, U. (1994). *Six walks in the fictional woods*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Flick, U. (1995). Social representation. In J. A. Smith, R. Harré and L. Van Langhove (Eds.), *Rethinking psychology* (pp. 70-96). London: Sage.
- Freud, S. (1914). Erinnern, Wiederholen und Durcharbeiten (Weitere Ratschläge zur Technik der Psychoanalyse, II). *Internationale Zeitschrift für ärztliche Psychoanalyse*, 2, 485-491; Remembering, repeating and working-through. *SE*, 12: 147-156.
- Fülöp, É., Csertő, I., Ilg, B., Szabó, Zs., Slugoski, B., & László, J. (2012). Emotional elaboration of collective traumas in historical narratives. In: J.P. Forgas, O. Vincze and J. László (eds.) *Social Cognition and Communication*. Sydney Symposium of Social Psychology. Psychology Press, New York.
- Galinsky, A. D., & Moskowitz, G. B. (2000). Perspective-taking: Decreasing stereotype expression, stereotype accessibility, and in-group favouritism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 708-724.

- Genette, G. (1980). *Narrative discourse*. Oxford: Blackwell.
- Hogan, P. C. (2003). *The mind and its stories. Narrative universals and human emotion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jovchelovitch, S. (2002). Social representations and narratives: Stories of the public life in Brasil. In J. László and W. Stainton-Rogers (Eds.), *Narrative approaches to social psychology*. Budapest: New Mandate.
- Laub, D., & Auerhahn, N. C. (1993). Knowing and not knowing massive trauma: Forms of traumatic memory. *International Journal of Psychoanalysis*, 74, 287-302.
- László, J. (1997). Narrative organization of social representations. *Papers on Social Representations*, 6, 2, 155-172.
- László, J. (2003). History, identity and narratives. In J. László and W. Wagner (Eds.), *Theories and controversies in societal psychology*. Budapest: New Mandate.
- László, J. (2008). *The science of stories: An introduction to narrative psychology*. London and New York: Routledge.
- László, J. (2011). Narrative psychology. In D. Christie (Ed.), *The encyclopedia of peace psychology* (pp. 687-691). San Francisco: Wiley-Blackwell.
- László, J., & Ehmann, B. (2012). Narrative social psychology. In J. P. Forgas, O. Vincze and J. László (Eds.), *Social cognition and communication*. Sydney Symposium of Social Psychology. Psychology Press: New York.
- László J., Ehmann B. & Imre O. (2002). Les représentations sociales de l'histoire: La narration populaire historique et l'identité nationale. In S. Laurens and N. Roussiau (Eds.), *La mémoire sociale. Identités et représentations sociales*. Rennes: Université de Rennes.
- Liu, J. H., & Hilton, D. J. (2005). How the past weighs on the present: Social representations of history and their role in identity politics. *British Journal of Social Psychology*, 44, 1-21.
- Liu, J. H., & László, J. (2007): A narrative theory of history and identity: Social identity, social representations, society and the individual. In Moloney, G. and Walker, I. (Eds.), *Social representations and identity: Content, process, and power* (pp. 85-107). London: Palgrave Macmillan.
- Maass, A., Salvi, D., Arcuri, L., & Semin, G. (1989). Language use in intergroup contexts: The linguistic intergroup bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, 6, 981-993.

- Malinowski, B. (1926). *Myth in primitive psychology*. London: Kegan Paul, Trench, Trubner.
- Markus, H., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98, 224-253.
- Martindale, C. (1975). *Romantic progression: The psychology of literary history*. New York: Wiley.
- McAdams, D. P. (2006). *The redemptive self: Stories Americans live by*. Oxford: Oxford University Press.
- Mead, M. (1937). *Cooperation and competition among primitive peoples*. New York: McGraw- Hill.
- Paez, D., Basabe, N., & Gonzales, J. L. (1997). Social processes and collective memory: A cross- cultural approach to remembering political events. In J. W. Pennebaker, D. Paez and B. Rimé (Eds.), *Collective memory of political events: Social psychological perspectives* (pp. 147-174). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Pennebaker, J. W. (1993). Putting stress into words: Health, linguistic and therapeutic implications. *Behaviour Research and Therapy*, 31, 539-548.
- Pennebaker, J. W., Mehl, M. R., & Niederhoffer, K. G. (2003). Psychological aspects of natural language use: Our words, our selves. *Annual Review of Psychology*, 54, 547-577.
- Pennebaker, J. W., & King, L. A. (1999). Linguistic styles: Language use as an individual difference. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 1296-1312.
- Pennebaker, J. W., Francis, M. E., & Booth, R. J. (2001). *Linguistic inquiry and word count (LIWC): LIWC 2001*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Pólya, T., László, J., & Forgas, J. P. (2005). Making sense of life stories: The role of narrative perspective in communicating hidden information about social identity and personality. *European Journal of Social Psychology*, 35, 785-796.
- Rozin, P., Lowery, L., Imada, S., & Haidt, J. (1999). The CAD triad hypothesis: A mapping between three morale motions (contempt, anger, disgust) and three moral codes (community, autonomy, divinity). *Journal of Personality & Social Psychology*, 76, 574-586.
- Shweder, R. A., Much, N. C, Mahapatra, M., & Park, L. (1997). The “big three” of morality (autonomy, community, divinity) and the “big three” explanations of suffering. In A. Brandt and P. Rozin (Eds.), *Morality and health* (pp. 119-169). New York: Routledge.

- Stone, P. J., Dunphy, D. C., Smith, M. S. & Ogilvie, D. M. (1966). *The general inquirer: A computer approach to content analysis*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Tajfel, H. (1981): *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin, and S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-47). Monterey, CA: Brooks, Cole.
- Tausczik, Y., & Pennebaker, J. W. (2010): The psychological meaning of words: LIWC and computerized text analysis methods. *Journal of Language and Social Psychology*, 29, 24-54.
- Vincze, O., Ilg, B., & Pólya T. (2012). The role of narrative perspective in the elaboration of individual and historical traumas. In J. P. Forgas, O. Vincze and J. László (Eds.), *Social cognition and communication*. Sydney Symposium of Social Psychology. Psychology Press, New York.
- Vincze O., & Rein G. (2011): A csoportközi diszkrimináció és tolerancia narratív alapjai: a kognitív állapotok szerepe a csoportközi attitűdök változásában történelmi szövegek esetében. *Pszichológia*, 31, 1, 17-34.
- Wertsch, J. V. (2002). *Voices of collective remembering*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Wojciszke, B., & Abele, A. E. (2008). The primacy of communion over agency and its reversals in evaluations. *European Journal of Social Psychology*, 38, 1139-1147.

JÁNOS LÁSZLÓ, DSc, is scientific advisor at the Institute of Cognitive Neurosciences and Psychology of the Hungarian Academy of Sciences and professor of psychology at the University of Pécs where he leads the doctoral school in psychology. He has been active in various fields of social psychology including literary text processing, script theory and group identity. He published several books and scholarly articles, including *The science of stories: An introduction to narrative psychology*. London; New York: Routledge, 2008.

BEA EHMANN, PhD, is senior research fellow at the Institute of Cognitive Neuroscience and Psychology, Research Centre for Natural Sciences, Hungarian Academy of Sciences, Budapest, Hungary. She is a founding member of the Hungarian Narrative Psychological Research Group. Her main research interests are multilingual psychological content analysis, narrative categorical analysis, and application thereof mostly in small group research.

László János

Bűnbakképzés és nemzeti identitás,

avagy a szociálpszichológia mint empirikus

társadalomtudomány In: Bűnbak minden időben

Bűnbakok a magyar és az egyetemes történelemben.

(szerk.) Gyarmati György, Lengvári István, Pók Attila,

Vonyó József (2013.) pp. 43-62.

bűnbakképzés szociálpszichológiai modellje bibliai történetre támaszkodik.¹ Maga a jelenség a Kurt Lewin által megalkotott csoportdinamika egyik gyöngyszeme, a csoportok érzelmi-indulati életének megnyilvánulása. Az emberi csoportokat sokféle frusztráció érheti. Meghiúsulhatnak terveik, sérelem érheti önérzetüket, veszteségeket szenvedhetnek el, stb. A frusztráció fájdalmas érzelmeket és indulati feszültséget szül. Az agresszív indulatok tárgyat keresnek, és ezt a tárgyat egy külső csoportban vagy a saját csoport valamilyen szempont alapján kijelölt tagjaiban találják meg. Kurt Lewin klasszikus modellkísérletében a frusztrációt a csoportvezető idézte elő, aki korlátozó-figyelmező, autokratikus magatartásával gátolta a kreatív játékokra hangolt gyerekcsoport tagjait. A csoport viselkedésének megfigyelése azt mutatta, hogy a foglalkozások során az agresszív megnyilvánulások száma nemcsak hogy nőtt, hanem egyre jobban koncentráldott a csoport egyes tagjainak irányában, olyannyira, hogy ezek a gyerekek végül a csoport elhagyására kényszerültek. Ezt a folyamatot nevezte el Lewin bűnbakképzésnek. Lewin a csoportszinten modellált jelenséget társadalmi szinten is értelmezte, a német fasizmus radikális antiszemitizmusának példáján kimutatva, hogy a zsidók elleni agresszió hátterében a társadalmi frusztráció által gerjesztett bűnbakképzés áll.²

Lewin megvizsgálta azt a helyzetet is, amikor frusztráció esetén az embereknek nincs lehetőségük agresszív megnyilvánulásokra. Gyerekekkel végzett modellkísérletében a felnőtt elzárta a gyermek elől azokat az érdekes játékokat, amelyekkel a gyerek korábban szívesen játszott. Mivel a gyerekeknek nem volt lehetősége lázadásra, a helyzetre nem agresszióval, hanem játéktevékenysége színvonalának rontásával válaszolt: az öt éves gyerekek elkezdtek a három éves gyerek szintjén játszani. Lewin nem érte meg a szocialista diktatúrák korszakát (1948-ban meghalt), így nem volt módja a regresszió jelenségeit társadalmi szinten elemezni. Pedig a társadalmi infantilizálódás oly gyakran felpanaszolt jelenségeinek társadalomlélektani okait könnyen levezethette volna a szabad gondolkodás és cselekvés elé állított akadályok, az akadályokból eredő frusztráció és az agresszió tiltása miatt fellépő regresszió folyamatainak fogalmaival.

¹ Mózes 3. könyve (Leviticus) 16. rész, 1-34. vers

² Kurt Lewin: Csoportdinamika. Gondolat, Bp., 1975.

Van a bűnbakképzés társadalomtudományokban használt fogalmának egy szűkebb, az agressziót vagy regressziót nem feltétlenül magában foglaló jelentése is. Itt arról van szó, hogy az emberek a saját vagy csoportjuk szempontjából kedvezőtlen események magyarázatában szívesen folyamodnak leegyszerűsítésekhez, és ahelyett, hogy saját szerepüket és hozzájárulásukat megvizsgálják az események negatív kimeneteléhez, más személyekben vagy más csoportokban vélik megtalálni az okokat. A motivációs hátteret itt nem a frusztráció gerjesztette indulat adja, hanem az önkép védelmének szükséglete, ezért ezt a gondolkodásmódot az oktulajdonítás önkiszolgáló torzításának nevezték el.³ Mivel a pozitív önkép alapvető fontosságú az emberek pszichológiai jólléte szempontjából, a bűnbakképzés lélektani előnyeit könnyű belátni. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy ha egy személy vagy egy csoport saját bajainak okát külső tényezőkben, más emberekben vagy csoportokban, azaz bűnbakokban keresi, akkor ez rontja az esélyét annak, hogy élethelyzeteit reálisan fel tudja mérni és az előtte álló kihívásokra optimális választ tudjon adni.

A bűnbakképzésre vonatkozó lewini modellkísérletek és az oktulajdonítás torzításait a tudományos empiria módszereivel feltáró szociálpszichológiai kutatások egyetemes, minden egyénre és minden csoportra érvényes jelenségeket ragadnak meg (bár az utóbbi évtizedekben a kulturális különbségekre jelentős figyelmet fordítottak). A tudományos empiria, vagyis a módszeresen ellenőrzött tudás és a konkrét társadalmak konkrét jelenségeinek értelmezése között azonban óriási szakadék tátong. Az empirikus, többnyire kísérletes szociálpszichológia középpontjában az egyén áll, a kollektívum, legyen az csoport, társadalom vagy kultúra, csupán mint környezeti tényező fogalmazódik meg, amely az egyén gondolkodását, érzelmeit és viselkedését így vagy úgy befolyásolja. Ugyanakkor a szociálpszichológiai tudással rendelkező társadalomtudósok körében nagy a kísértés, hogy a társadalmi folyamatokról alkotott értelmezéseiket - amelyek az értelmező tudományok minden kockázatát magukban hordják a szociálpszichológia tapasztalati tudományosságával legitimálják azt a benyomást keltve, hogy az egyénekkal vagy kiscsoportokkal kapcsolatban módszeresen gyűjtött tapasztalataik minden további nélkül átvihetők a kollektív folyamatok elemzésére. Ezzel egyszersmind azt is sugallva, hogy a kollektív folyamatok szintjén nincs szükség vagy nincs lehetőség módszeres empiriára. Talán erre is utal Pataki, amikor óva inti olvasóját, hogy „legyen éber, és mindig vesse össze tapasztalatait és a kemény tényeket” fejtegetéseivel.⁴

Való igaz, a kollektív szinten értelmezhető folyamatokat, esetünkben a társadalmi bűnbakképzés folyamatait illetően olyan fogalmi konstrukciókat alkotni és olyan adatokat gyűjteni, amelyek eleget tesznek a megbízhatóság (a megismételt, illetve más módszerrel elvégzett vizsgálat ugyanazt az eredményt adja) és érvényesség (az adatok arra a fogalmi konstrukcióra vonatkoznak, amelyre vonatkozóan gyűjtötték őket) kettős követelményének, meglehetősen nehéz feladat. Nyilvánvaló, hogy nem minden csoport vagy társadalom hajlik egyformán a bűnbakképzésre, illetve az egyes csoporttagok, kisebbségek vagy külső csoportok nem egyforma valószínűséggel válnak a bűnbakképzés tárgyává. Az is nyilván

³ Joseph P. Forgás: A társas érintkezés pszichológiája. Kairosz, Bp., 2007.

⁴ Pataki Ferenc: Rendszerváltók és bűnbakok. Osiris, Bp., 2000. 116.

való, hogy egy csoport a bűnbakképzési hajlandóságát nem csupán a csoport által elszenvedett frusztráció jellege és mértéke befolyásolja, hanem azok a kollektív lelki folyamatok is, amelyek révén a csoportok ezeket a frusztrációkat kezelni tudják. Következésképpen a szociálpszichológusok körében (és talán tágabb körben is) megfogalmazódik az igény (és nem csak a bűnbakképzéssel kapcsolatban) a kollektív lelki folyamatok egzakt leírására és összefüggéseik empirikus feltárására.⁵ Munkacsoportunk az MTA Pszichológiai Kutatóintézetében⁶ és a Pécsi Tudományegyetemen az elmúlt években kutatásait annak szentelte, hogy fogalmakat és tudományos módszereket dolgozzon ki a kollektív szinten értelmezhető lelki folyamatok vizsgálatára. Ezeket a lelki folyamatokat átfogóan csoportidentitásnak, nemzetek esetében nemzeti identitásnak nevezzük.

A magyar társadalomban, miként ezt történészek és pszichológusok egyaránt érzékelték,⁷ igen erőteljes a bűnbakképzési hajlandóság. Tanulmányomban amellett érvelek, hogy ez a tendencia szorosan összefügg a magyar nemzeti identitáskonstrukció sajátosságaival, illetve bemutatom az identitáskonstrukció azon szociálpszichológiai folyamatait, amelyek a magyarokat fogékonyra teszik a bűnbakképzésre. Nem mellékes, hogy ezeket a folyamatokat változatos és nagy terjedelmű szöveganyagon végzett számítógépes tartalomelemzés segítségével tártuk fel, amihez az általunk kifejlesztett narratív kategóriális tartalomelemzés (NarrCat) eljárását használtuk fel.

Identitás és narratívum

A nemzeti identitás szociálpszichológiai vizsgálata szempontjából kiemelt jelentősége van annak a felismerésnek, hogy a történelmi élmények a kollektív emlékezetben elbeszélések formáját öltik. Mint Liu és Hilton találóan megfogalmazzák, „A történelem olyan elbeszéléseket nyújt számunkra, amelyekből kiderül, hogy kik vagyunk, honnan jöttünk, és merre kell mennünk. Ezek az elbeszélések meghatároznak egy pályát, amelyre ráépül a csoport identitása, megfogalmazzák a csoport viszonyát más csoportokhoz, és kijelölik a lehetséges módjait a jelenbeli kihívásokkal való megküzdésnek.”⁸

A „nagy” történelmi elbeszéléseket, vagyis a nemzeti történelem vezérfonalát viszonylag egyszerű kivonatolni a történelmi szövegekből, legyenek azok akár történelem- könyvek, történelmi regények vagy interjúk. Wertsch például az orosz narratívumot a következőképpen jellemzi: a kiindulópont, hogy az orosz nép békében él és nem jelent fenyegetést más népek számára. Ezt az állapotot idegen erők támadása zavarja meg. A

⁵ A szociálpszichológiában korábban is történtek nagyvonalú kísérletek arra, hogy az egyénektől származó adatokat kollektív szinten értelmezzék. Halbwachs (Les Cadres sociaux de la mémoire 1925) kollektív emlékezet elmélete és Moscovici (Társadalom-lélektan. Osiris, Bp., 2002.) szociális reprezentáció elmélete tekinthetők a legjelentősebb vállalkozásoknak.

⁶ Jelenleg az MTA Természettudományi Kutatóközpont Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet nevet viseli

⁷ Pataki F.: Rendszerváltók és bűnbakok. I. m.; Pók Attila: A haladás hitele. Progresszió, bűnbakok, összeesküvők a huszadik századi Magyarországon. Akadémiai, Bp., 2010.

⁸ Liu, J. H. & Hilton, D. J.: How the past weighs on the present: Social representations of history and their role in identity politics. British Journal of Social Psychology, 2005., 44.

támadás válsághoz és az orosz nép súlyos szenvedéséhez vezet. Az orosz nép hőiesen és magányosan küzdve végül felülkerekedik az agresszorokon. Az orosz történetmondás a tatárokkal vívott harcoktól a második világháborúig ezt a mintázatot ismétli.⁹

Bellah és McAdams nyomán az amerikai narratívumot a következőképpen rekonstruálhatjuk: az amerikaiak új világot építenek a semmiből. Nélkülöznek, és számos akadállyal néznek szembe, amiket sikeresen leküzdenek. Kívívják függetlenségüket. Éles belső konfliktusaik támadnak, amiket megújulás és jóvátétel követ. Bekapcsolódnak a nemzetközi konfliktusokba, veszteségeket szenvednek, ám úrrá lesznek a nehézségeken és kiterjesztik nemzetközi befolyásukat.¹⁰ Ez a mintázat egy klasszikus jóvátételi történet, aminek archetípusa a kiváló amerikai történész, Connerton szerint az Ószövetség¹¹.

Mielőtt a magyar nemzeti narratívumra rátérnénk, vessünk egy pillantást egy grúz történész, Garagazov munkájára, aki a krónikák, naplók és regények alapján a következőképpen rekonstruálta az örmény történelmi elbeszélést: a kiinduló állapotban, vagyis az aranykorban az örmény nép békében élt és köztiszteltnek örvendett. Ezt ellenséges intrikák aláásták, aminek következményeként ellenséges hadak támadtak az örményekre. A támadás az örményeknek rendkívüli szenvedéseket okozott. Ám ha az örmények hűségesekek maradtak hitükhöz, minden ellenséget le tudtak győzni. Ha viszont elhagyták hitüket, legyőzték őket. Ebben a történetben talán az a legérdekesebb, hogy a jóvátétel és a hit szorosan összekapcsolódik, ami talán nem is olyan meglepő, ha az örmény kereszténységnek az örmény nemzeti identitás konstrukciójában játszott szerepére gondolunk.¹²

Végül, de nem utolsósorban a magyar narratívum sémájával több kutatásban is foglalkoztunk.¹³ Ebben a történetben rendkívül hangsúlyos a dicsőséges múlt. A kezdeti nagyságot, a győzelmek sorozatát 1526-ig egyetlen negatív esemény, a tatárjárás zavarja meg, ám az is jóvátétellel (újjaépítés) zárul. A török megszállást követő évszázadokban lokális és ideiglenes győzelmek sorakoznak az ország függetlenségének helyreállítása érdekében, melyek rendre vereséggel zárultak, utoljára 1956-ban. Jóvátétel a huszadik század végéig nincs, még a rendszerváltás sem tekinthető annak, mivel bekövetkezésében a nemzeti ágencia viszonylag csekély szerepet játszott. (Ez összefügg a rendszerváltás felemás megítélésével is. Amikor vizsgálati személyeinktől a magyar történelem pozitív és negatív eseményeit kérdeztük, a rendszerváltást viszonylag csekély számban említették a pozitív események között, és voltak, akik a negatív események között nevezték meg, különösen a 2003-as adatfelvétel idején.) Az ismétlődő séma évszázadok óta az, hogy a kezdeti győzelmeket vereség követi, ellentétben például a németekkel, akik megélhették, hogy elvesztették ugyan a második világháborút, de megnyerték az azt követő békét.

⁹ Wertsch, J. V.: *Voices of Collective remembering*. Cambridge University Press, Cambridge, 2002.

¹⁰ McAdams, D. P.: *The Redemptive Self: Stories Americans Live by*. Oxford University Press, Oxford, 2006.

¹¹ Connerton, P.: *How societies remember*. Cambridge University Press, Cambridge, 1989.

¹² Garagazov, R.: *Characteristics of Collective Memory, Ethnic Conflicts, Historiography, and the "Politics of Memory"*. *Journal of Russian and East European Psychology*, vol. 46, no. 2, March-April, 58-95. (2008)

¹³ László János - Ehmán Bea - Imre Orsolya: *Történelem történetek: a történelem szociális reprezentációja és a nemzeti identitás*. *Pszichológia*, 2002/2, 147-162. László János: *A történetek tudománya: Bevezetés a narratív pszichológiába*. Új Mandátum, Bp., 2005. (Pszichológiai Horizont 3.)

A történelmi szövegek alapján intuitív módon megragadott nemzeti narratívákban jellegzetes pszichológiai beállítódások érhetők tetten, a nemzeti identitás konstrukciójának sajátos módjai, amelyeknek objektív vizsgálatára az elmúlt évtizedben általunk kidolgozott tudományos narratív pszichológia megfelelő fogalmakat és módszertani eszközöket kínál.¹⁴

A tudományos narratív szociálpszichológia a kollektív emlékezetben őrzött történelmi pálya fogalmának kidolgozásával és a narratív pszichológiai tartalomelemzés eszközeivel képes ellenőrizni, objektív módon igazolni vagy cáfolni az intuíción alapuló feltevéseket. Kulcskérdésnek tekintjük tehát, hogy a nagy léptékű történelmi folyamatokat a narratívum fogalmaival konceptualizálni tudjuk, és a történelmi elbeszélés nyelvi anyagában minél több empirikus támpontot kapjunk az identitáskonstrukciós folyamatokat illetően.¹⁵

Csoportközi ágencia, értékelés és érzelmek a magyar történelmi elbeszélésekben

Ebben a részben az identitáskonstrukció három lényegi folyamatát és ezek összefüggéseit a történelmi elbeszéléssel tekintem át.

Az érett, jól működő identitás egyik fontos jellemzője, hogy a személy élethelyzeteiben aktívnak, cselekvőnek észleli önmagát és cselekedeteiért képes felelősséget vállalni. Nem passzív elszenvetője az eseményeknek, hanem szándékai szerint képes aktívan alakítani a sorsát. A krízisek és konfliktusok során létrejövő erős ágencia élmény azt valószínűsíti, hogy a személy a soron következő konfliktusait magas színvonalon oldja meg, traumáit és veszteségeit képes feldolgozni. Hasonló szerepet tölt be az ágencia a csoportidentitásban, így a nemzeti identitásban is. Ezért az ágencia arányának a saját csoport és a külső csoport közötti megoszlása a csoport történetéről szóló elbeszélésekben a csoportidentitás érzékeny indikátora. A negatív események magas ágenciája a múlt kudarcainak felelős elfogadását jelenti; ha azonban az ilyen eseményekről szóló elbeszélések csakis külső csoportokra ruházzák az ágenciát, az defenzív identitásra és a történelmi traumák feldolgozásának alacsony szintjére utal. Ha a saját csoport ágenciája a pozitív és a negatív eseményekben egyaránt magas, az stabil, jól szervezett és autonóm identitásra, valamint eredményes trauma feldolgozásra utal. Ennek ellentétjeként, a pozitív, győzedelmes események magas saját csoport-ágenciája és alacsony külsőcsoport-ágenciája, a negatív eseményekben alacsony saját csoport-ágenciával társulva inflálódott, ám instabil identitást jelez.

Az identitáskonstrukció másik fontos folyamata az önértékelés, pontosabban az önértékelés és a társak értékelésének viszonya. A saját csoporttal szembeni elfogultság az emberi csoportok evolúciós öröksége.¹⁶ Ugyanakkor a kulturális szabályok és a társas alkalmazkodás követelményei, röviden, amit valóságnak nevezünk, határt szabnak az elfogult

¹⁴ Összefoglalóan 1. magyarul *László J.: A történetek tudománya. I.m.; angolul László János: The Science of Stories: An Introduction into Narrative Psychology. Routledge, London, 2008.*

¹⁵ *László János and Ehmann Bea: Narrative social psychology. In: Joseph P. Forgas, Orsolya Vincze, János László (eds.): Social Cognition and Communication. Psychology Press, New York, 2013.*

¹⁶ *Bereczkei Tamás: Evolúciós pszichológia. Osiris, Bp., 2003.*

ság érvényesítésének. Ebből következik, hogy ha a saját nemzettel szembeni elfogultság a kortárs történelmi elbeszélésekben folyamatosan és intenzíven jelen van, vagyis a saját nemzet kizárólag pozitív, a külső csoportok pedig kizárólag negatív értékeléseket kapnak, ez azt sugallja, hogy a csoport még mindig identitásfenyegetésként éli meg a történelmi konfliktusokat, pozitív identitását és kohézióját pedig saját történelmi nagyságának hangsúlyozásával igyekszik erősíteni.

A nemzeti identitásról beszélve legelőször talán az identitás alapjainál álló érzelmekről kellett volna beszélni, amelyek mind a cselekvőképességet, mind az önértékelést jelentősen befolyásolják. Az érzelmek jelentős részét az emberek azáltal élik át, hogy beleszületnek vagy tagjává válnak kisebb-nagyobb csoportoknak és azonosulnak ezekkel a csoportokkal. Az olyan események, például sikerek vagy kudarcok, amelyek a személyeket nem közvetlenül érintik, hanem csoportjuk más tagjait, s ez által az egész csoportot, gyakran hevesebb érzelmeket képesek kelteni, mint a személyes életben elért teljesítmények. Egyebek között a sportstadionok eseményei meggyőzően tanúskodnak erről.

A saját csoport múltjáról szóló elbeszélésekben ezek az érzelmek megjelennek. Ugyanakkor, mint azt korábban láttuk, a történelmi elbeszéléseknek sajátos mintázata, „narratívája” van. Azt mondhatjuk tehát, hogy nem csupán egyének rendelkeznek „életpályával”, ami az életük pozitívan vagy negatívan értékelt eseményeinek egymásutánosságát jelenti¹⁷, hanem a nemzetek kollektív emlékezetében is léteznek a pozitívan, illetve negatívan értékelt jelentős történelmi eseményeknek egy jellemző szekvenciája, egy „történelmi pálya”, ami az életpályához hasonlóan a nemzet identitásának fontos építőeleme. Azt is gondoljuk továbbá, hogy a történelmi pálya kollektív emlékezeti reprezentációja tartalmazza a nemzeti csoport érzelmi jellemzőit. A történelmi pálya visszatérő mintázatához kapcsolódó érzelmek végül jellemzővé válnak a csoportra, és a csoport identitásának elválaszthatatlan részeként állandósulnak.

Mind az ágens, mind az értékelés, mind az érzelmek a történelmi szövegekben nyelviileg megfogalmazódnak és nyelvi algoritmusok segítségével nyomon követhetők. Sőt, ezek a pszichológiai tartalmak szereplőkhöz, illetve csoportokhoz köthetők, vagyis a számítógépes tartalomelemzés nemcsak az ágens, az értékelés vagy az érzelmek mértékét és minőségét tudja megállapítani egy szövegben, de azt is el tudja különíteni, hogy az aktivitást a saját csoport vagy a külső csoport fejti-e ki, illetve az értékelések és az érzelmek esetében ki kit értékel pozitívan vagy negatívan és ki kit szeret vagy nem szeret.

Szövegtörzsek

Jelen tanulmányban két szövegtörzsen elvégzett vizsgálataink eredményeit mutatom be. A *néphistóriai törzsek* a legpozitívabb és a legnegatívabb magyar történelmi eseményekről szóló rövid történetekből áll, melyeket korábban 500 fős rétegzett mintán vettünk

¹⁷ Kenneth Gergen and Mary Gergen: Narrative and the self as a relationship. In: Leonard Berkowitz (ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol. 21. Academic Press, San Diego, 1988.

fel.¹⁸ Liu, Wilson, McClure és Higgins vizsgálatukban azt találták, hogy meglehetősen megegyező nézetek élnek az egyes etnikai és nemzeti csoportok között abban, hogy történetükben mely események és személyek azok, melyek emlékezeti megőrzésre méltóak.¹⁹ Nem volt ez másként saját vizsgálatunkban sem: meglehet, az események értelmezésében és értékelésében jelentős különbségek voltak, maguknak az eseményeknek a kiválasztásában nagyfokú egyetértés mutatkozott.

Az elbeszélte történetek közül a tíz leggyakrabban említett témát válogattuk ki. Ezek között három pozitív esemény (a honfoglalás, az államalapítás és a rendszerváltás) és négy negatív esemény (a tatárjárás, Trianon, a második világháború és a holokauszt) szerepelt. Érdekes módon három olyan esemény is volt, amelyeket a vizsgálati személyek a pozitív és a negatív események között egyaránt felsoroltak - a török hódoltság, az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc, valamint az 1956-os forradalom - a besorolás attól függött, hogy az események melyik szakaszát emelték ki a történelem folyamából. E három esemény reprezentációjának közös vonása, hogy az események az első szakaszban sikeresek voltak, majd elbuktak. Olyan reprezentációt nem találtunk, amelyben az esemény első fázisa negatív lett volna, majd pozitív kimenetellel zárult volna. Az események valenciájuk szerinti bontásban, illetve aszerint, hogy a kulturális vagy a kommunikatív emlékezet idősikjába tartoznak-e, az 1. táblázatban láthatók. A néphistóriai korpusz 104 011 szóból áll.

1. táblázat. A vizsgált történelmi események és valenciájuk

Események	Valencia	
	Pozitív	Negatív
Honfoglalás	pozitív	
I. István - államalapítás	pozitív	
Tatárjárás		negatív
Török hódoltság (Hunyadi, Mohács, végvárok)	Hunyadi János győzelmei, végvári harcok: pozitív	mohácsi csata: negatív
Osztrák-Magyar Monarchia	1848-49-es forradalom és szabadságharc kezdete: pozitív	1848-1849-es forradalom és szabadságharc leverése: negatív
Trianon		negatív
II. világháború		negatív
Holokauszt		negatív
1956-os forradalom	1956-os forradalom kitörése: pozitív	1956-os forradalom leverése: negatív
Rendszerváltás	pozitív	

¹⁸ László János - Ehmann Bea: A narratív pszichológiai tartalomlemezés új eljárása: A LAS Verticum. In: Erős F. (szerk.) Az elbeszélés az élmények kulturális és klinikai elemzésében. Akadémiai, Bp., 2004. 75-87.

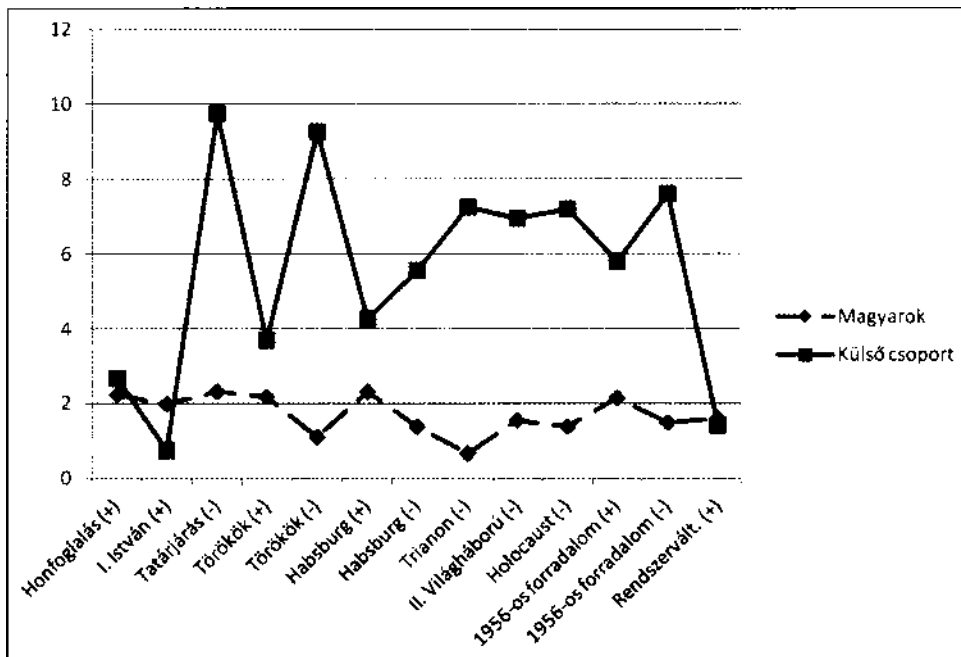
¹⁹ Liu, J. H., Wilson, M. W., McClure, J. & Higgins, T.R.: Social identity and the perception of history: Cultural representations of Aotearoa/New Zealand. European Journal of Social Psychology, 29, 1021-1047. (1999)

Az iskolai történelemkönyv korpuszt (223 740 szó) a 2000 után kiadott általános és középiskolai történelemkönyvek széles választékából alakítottuk ki. Azokat a szövegrészeket válogattuk be a mintába, amelyek a néphistóriai vizsgálatban kiemelkedett pozitív és negatív eseményekről szóltak, vagyis a két szövegtörzset tematikáját megfeleltettük egymásnak.

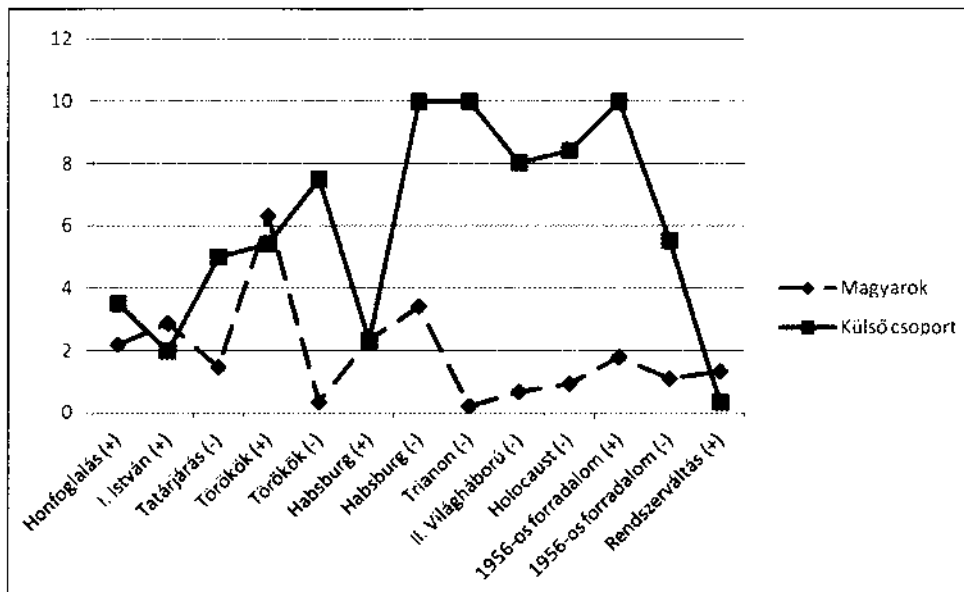
A csoportközi ágens megjelenése történelmi szövegekben

A kutatás annak feltárására irányult, hogy milyen mértékben jelenik meg az ágens, vagyis a környezetre irányuló cselekvéses hatás a magyarok (saját csoport), illetve más nemzetek (külső csoport) viselkedésének elbeszéléseiben, továbbá van-e összefüggés a csoportok ágenciája és a történet valenciája (pozitív és negatív történetek) között. Ebbe a kutatásba az iskolai történelem tankönyvi és a néphistóriai szövegtörzseteket vontuk be, amelyeken a NarrCat program ágens modulját futtattuk.

Az eredmények a különböző események tekintetében (L és 2. ábra) azt mutatják, hogy a magyarok ágenciája mindkét szövegtörzsetben szignifikánsan alacsonyabb, mint más nemzeteké.

1. ábra. Az ágens eloszlása a tankönyvekben

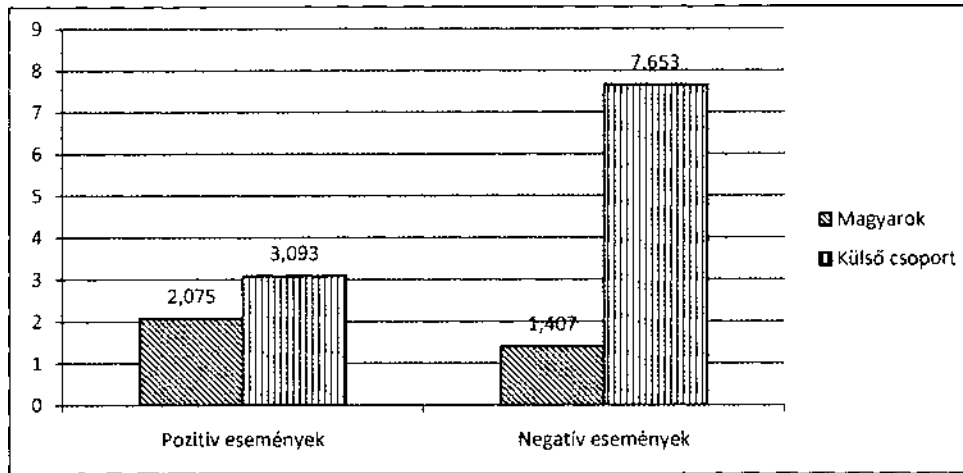

2. ábra. Az ágencia eloszlása a néphistóriai elbeszélésekben

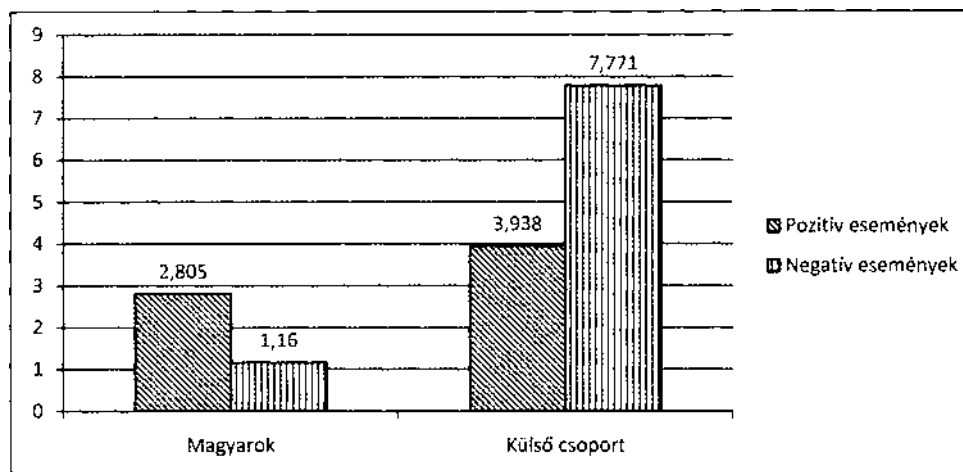
Egyes pozitív eseményektől eltekintve (például honfoglalás, államalapítás, illetve a szabadságharc pozitív mozzanata) a magyarok más nemzetekkel szemben gyenge ágensként jelennek meg, azaz kevésbé aktív, kevésbé szándékos, inkább kényszer hatására cselekvő passzív résztvevőként. Összességében a más nemzetek ágenciája tehát mindkét korpuszban szignifikánsan magasabb, mint a magyaroké, a két korpusz azonban eltér abban, hogy mely eseményeknél a jelentősebben: a tankönyvi szövegekben a régmúlt negatív eseményeinek leírásaiban emelkedik ki (tatárjárás és török hódítás), míg a néphistóriai szövegekben a múlt század eseményeinél jelentősebb (első és második világháború, holokauszt és az 1956-os forradalom), ahol a magyarok ágenciája minimális vagy meg sem jelenik.

Ezután mind a tankönyvekben, mind a néphistóriai korpuszban megnéztük külön a pozitív és a negatív események ágencia szintjét. A 3. és 4. ábra a pozitív és negatív események összesített ágencia értékeiket mutatja a két szövegtörzsben.

Megfigyelhető, hogy a pozitív események leírásaiban a két csoport ágencia szintje között egyik korpuszban sincs szignifikáns különbség. Azonban a negatív események narratívumaiban a saját csoport ágenciája szignifikánsan alacsonyabb mind a pozitív eseményekéhez viszonyítva (tankönyveknél $t(5)=2,772$ $p<0,05$; néphistóriánál: $t(5)=3,877$ $p<0,05$), mind a külső csoport ágenciájához mérve mindkét szövegtörzsben (tankönyveknél: $t(6)=-12,641$ $p<0,01$; néphistóriánál: $t(6)=-8,412$ $p<0,01$). Azaz a negatív eseményeknél a külső csoportnak szignifikánsan magasabb ágenciát tulajdonítunk mind a pozitív eseményekhez képest (tankönyveknél: $t(5)=-3,742$ $p<0,05$; néphistóriánál: $t(5)=-2,678$ $p<0,05$), mind a saját csoport ágenciájához képest.

3. ábra. Az ágencia eloszlása a tankönyvekben az események valenciája szerint

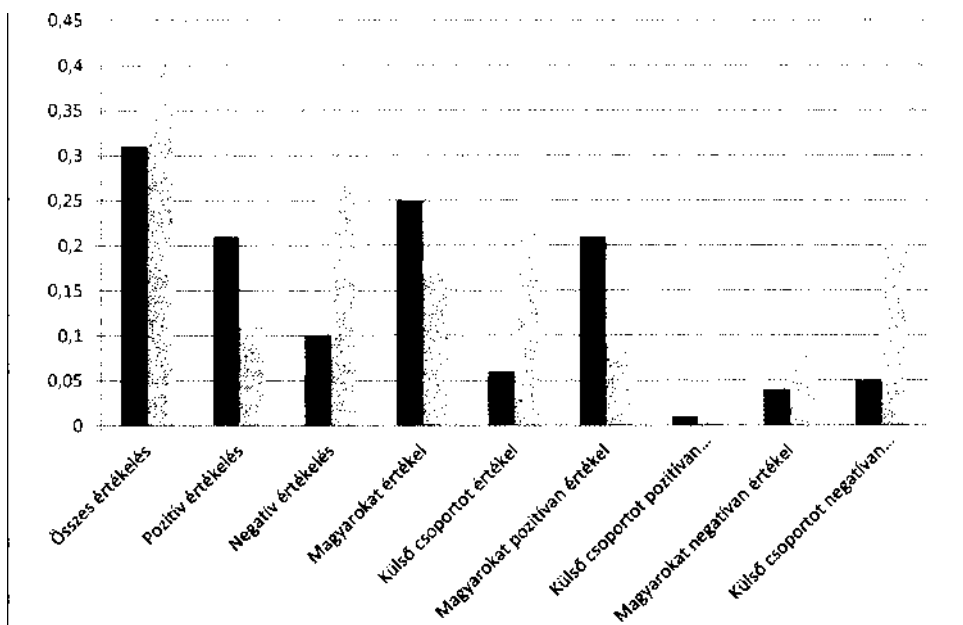
4. ábra. Az ágencia eloszlása a néphistóriai szövegekben az események valenciája szerint

A magyar nemzeti identitás a csoportközi értékelés síkján

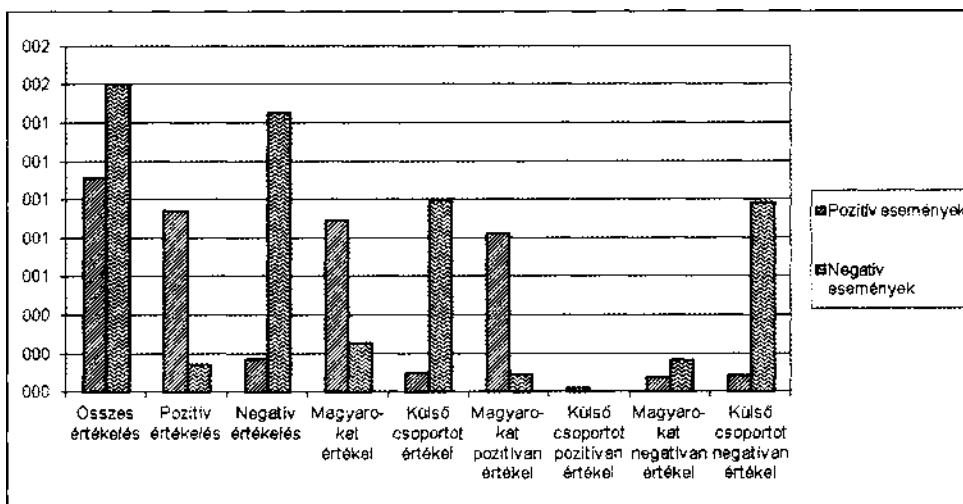
A narratív értékelésre vonatkozó gyakorisági adatokat mindig a vizsgált szövegek szószámához viszonyítottuk. A gyakoriságot tehát a vizsgált szövegekben előforduló összes értékelésnek a szövegek teljes szószámához mért százalékos aránya jelenti.

Az összes értékelés szintjén (5. és 6. ábra, 1. oszloppár) azt találjuk, hogy a negatív eseményekben átlagosan több az értékelés (40%), mint a pozitívokban (31%), ami arra utal, hogy a nemzeti történelem szociális reprezentációjában kiemelkedő események

körén belül a negatív események kapnak nagyobb jelentőséget a nemzeti identitáshoz kapcsolódó sorstudat és én-élmény szempontjából.

5. ábra. A tankönyvi korpusz adatai: különböző értékelés-kategóriák átlagos százalékos (szószámhoz mért) aránya a pozitív és negatív események csoportjában

6. ábra. A néphistóriai korpusz adatai: különböző értékelés-kategóriák átlagos százalékos (szószámhoz mért) aránya a pozitív és negatív események csoportjában

A pozitív és negatív értékelések eloszlásainak vizsgálata azt támasztja alá, hogy a laikusok által pozitívként és negatívként említett események ennek megfelelően reprezentálódnak a történelemkönyvekben is (5. és 6. ábra 1. és 2. oszloppár). Pozitív értékelésből átlagosan lényegesen több szerepel a pozitív eseményekben (21%), mint a negatívokban (11%), míg éppen fordított a helyzet a negatív értékelések esetében (pozitív eseményekben: 10%, negatív eseményekben: 27%). Továbbá, az egyes eseménytípusokon belül összevetve a pozitív és negatív értékelések eloszlását (2. és 3. oszloppárok) látható, hogy a pozitív eseményekben pozitív, negatív eseményekben negatív értékelésből szerepel több. Végül az oszloppárok azt is megmutatják, hogy a negatív események magasabb értékessége a pozitívokhoz képest elsősorban a negatív értékeléseknek köszönhető, tehát a negatív események valóban negatív mozzanataik értékelése révén nyernek a pozitívoknál nagyobb hangsúlyt.

A magyarok és a külső csoportok értékeltségét vizsgálva (4. és 5. oszloppár) azt találjuk, hogy egyfelől átlagosan több értékelés jut a magyarokra a pozitív eseményekben (0,25%), mint a negatívokban (0,17%), míg fordított a helyzet a külső csoportok esetében (pozitív eseményekben: 0,06%, negatív eseményekben: 0,22%). Másfelől, az egyes eseménytípusokon belüli összehasonlítás szerint a pozitív eseményekben sokkal inkább a magyarok értékelődnek, mint a külső csoportok, míg a negatív eseményekben több értékelés jut a külső csoportokra. Ez a mintázat megfelel az erős csoportközi elfogultságra jellemző észlelési és viselkedési stratégiának. A történelmi narratívumok a pozitív eseményekben a magyarok szerepének jelentőségét emelik ki, míg a negatív eseményekben inkább a külső csoportok felelősségét hangsúlyozzák az értékelések révén. Noha a negatív eseményekben viszonylag csekély a különbség a magyarok és a külső csoportok értékeltsége között (0,17% és 0,22%), az értékelések valenciája szerint is differenciált további elemzés alátámasztja az erős csoportközi elfogultságra vonatkozó értelmezést.

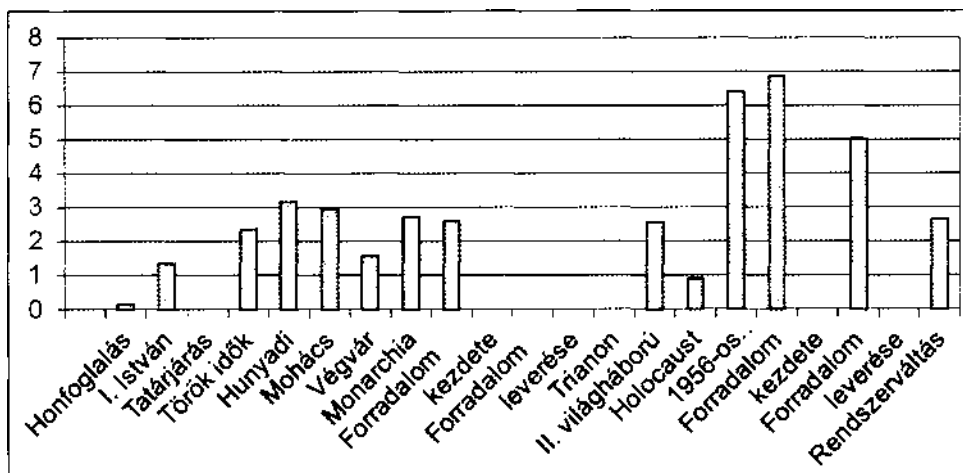
A 6. és 7. oszloppár azt mutatja, hogy a magyarok mind a pozitív, mind a negatív eseményekben több pozitív értékelést kapnak (0,21% és 0,09%), mint a külső csoportok (0,01% mindkét eseménytípusban), míg a 8. és 9. oszloppár szerint a külső csoportok a negatív eseményekben lényegesen több negatív értékelést kapnak (0,20%), mint a magyarok (0,09%), noha a pozitív eseményekben az eloszlás kiegyenlített (0,05% és 0,04%). A pozitív eseményekben tehát a magyarok pozitív szerepe, a negatív eseményekben viszont a külső csoportok negatív jelentősége hangsúlyozódik.

Csoportközi érzelmek a történelemkönyvekben és a néphistóriai elbeszélésekben

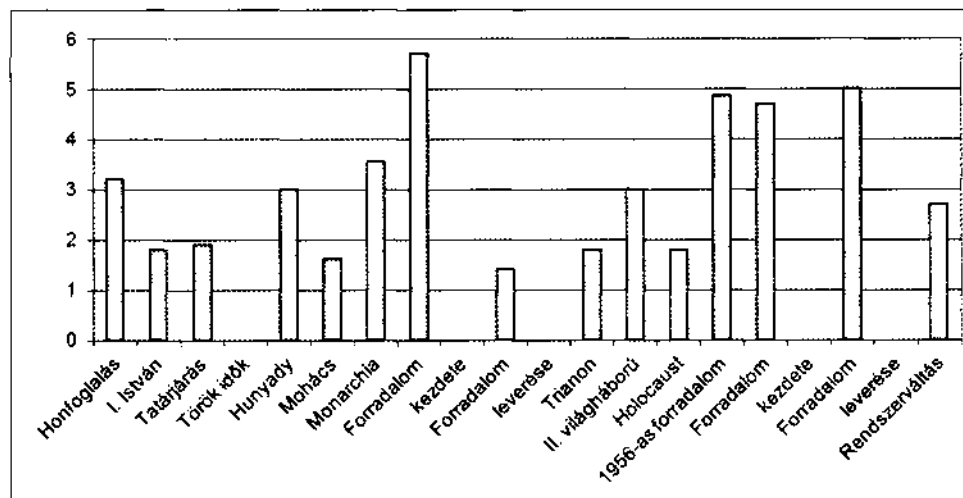
A csoportidentitás talán legfontosabb aspektusa az érzelmszabályozás. A történelmi elbeszélések érzelmi telítettsége, a saját és a külső csoportoknak tulajdonított érzelmek minőségei megmutatják, mintegy előre jelzik, hogy a csoport tagjai az érzelmi reakciók milyen skáláján képesek mozogni konfliktushelyzetekben.

A legtöbb érzellemmel ábrázolt események²⁰

Az általános és középiskolai tankönyvek eseményábrázolásában gyakorisági adataink szerint az 1956-os forradalom elbeszélése tartalmazza a saját csoport részéről megélt legtöbb érzelmet, a legkevésbé érzelmeteli esemény pedig a honfoglalás (7. ábra). Néphistóriai szövegekben az 1848-49-es forradalom és szabadságharc kirobbanásához kötődik a legtöbb érzelme a magyarok részéről, és a forradalom bukásáról szóló elbeszélésekben található a legkevesebb érzelme. (8. ábra).

7. ábra. A magyaroknak tulajdonított érzelmek gyakorisága történelemtankönyvekben

8. ábra. A magyaroknak tulajdonított érzelmek gyakorisága néphistóriai elbeszélésekben

²⁰ A gyakorisági adatokat úgy kaptuk, hogy az egy eseményhez tartozó narratívumban előforduló érzelmek számát megszoroztuk 1000-rel, majd elosztottuk a szövegben előforduló összes szó számával, kiküszöbölve ezáltal a különböző terjedelmű leírások okozta összemérhetetlenséget.

A gyakorisági adatokkal statisztikai számításokat végeztünk az ún. khi-négyzet próba alkalmazásával.

A pozitív-negatív felosztásban nincs különbség történelemkönyvek és néphistóriai elbeszélések között, csupán a laikusok szövegeiben jelenik meg több érzelem a negatív történetekben a pozitívokhoz képest ($\chi^2(1) = 5,35$ $p < 0,05$) (2. táblázat).

2. táblázat. A pozitív és negatív történetekben előforduló érzelmek gyakorisága történelemkönyvekben és néphistóriai szövegekben

	Pozitív	Negatív
Néphistória	3,32	4,58*
Tankönyv	4,05	3,98

Megjegyzés: a narratívumokban előforduló érzelmek számát megszoroztuk 1000-rel, majd elosztottuk a szövegben előforduló összes szó számával * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

A leggyakrabban előforduló érzelmek

A narratívumokban előforduló 57 féle érzelem közül a három leggyakrabban megjelenőt tekintettük a csoport jellegzetes érzelmi reakciójának a történelmi események érzelmi reprezentációjában. Történelemkönyvek esetében a saját csoportnak tulajdonított érzelmek közül a félelem (78), a remény (68) és a lelkesedés (27) fordultak elő leggyakrabban, míg a külső csoportoknál ezek a félelem (19), a bizalom-bizalmatlanság (12), az öröm (12) és a tisztelet (12) voltak. Néphistóriai elbeszélésekben magyarok oldaláról a szenvedés (42), a félelem (32) és a lelkesedés (15) dominálnak (a remény [12] érzése rögtön utánuk következik). Más nemzetbelieknél pedig leggyakrabban az utálat (22), a szenvedés (17) és a tisztelet (13) érzései jelennek meg.

A következő lépésben a történelemkönyvekben és a néphistóriai szövegekben szintén khi-négyzet próba segítségével összevetettük a saját csoportnak és a többi nemzetnek tulajdonított érzelmek relatív gyakoriságát, melyet az egyes csoportoknak tulajdonított összes érzelem és az adott érzelmek előfordulási gyakoriságának hányadosából kaptunk. A táblázatokban abszolút számok szerepelnek, zárójelben pedig az összes előforduló érzelem. Az eredmények közül csak a statisztikailag szignifikánsakat közöljük a táblázatokban.

Történelemkönyvek

Mind a tíz jelentős történelmi eseményt figyelembe véve több szignifikáns eltérés mutatkozik a saját csoport és a külső csoport között a történelemkönyvekben az érzelmetulajdonítás tekintetében. A magyarokhoz nagyobb számban kötődik szomorúság ($\chi^2(1) = 6,42$ $p < 0,01$) és remény ($\chi^2(1) = 5,35$ $p < 0,05$), míg más nemzetek tagjaihoz az olyan érzelmek, mint a tisztelet ($\chi^2(1) = 10,16$ $p < 0,001$), a rokonszenv ($\chi^2(1) = 10,07$ $p < 0,01$), a bizalom ($\chi^2(1) = 5,29$ $p < 0,05$), a felháborodás ($\chi^2(1) = 5,15$ $p < 0,05$) vagy a lenézés ($\chi^2(1) = 8,52$ $p < 0,01$). (3. táblázat)

2. táblázat: A történelemkönyvekben előforduló érzelmek és érzelmecsoportok gyakorisága saját csoport és külső csoportok felosztásában

	Saját csoport (463)	Külső csoport (161)
Szomorúság	5,39**	0,62
Remény	14,68*	6,83
Tisztelet	1,94	7,45***
Rokonszenv	0,86	4,96**
Bizalom	3,02	7,45*
Felháborodás	1,29	4,34*
Lenézés	0	1,86**

Megjegyzés: zárójelben az adott csoportnak tulajdonított összes érzelmek gyakorisága található; a táblázatban relatív gyakoriságok szerepelnek, vagyis az egyes érzelmek előfordulási gyakoriságának százzal megszorított értékei osztva az összes érzelmekkel, melyet a csoport kapott
* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Pozitív és negatív események érzelmei a történelemkönyvekben

A történelemkönyvekben szereplő pozitív és negatív eseményeket leíró részeket ezután különválasztottuk és így is megnéztük a magyarok és a más nemzetbeliek érzelmi reakcióinak különbségeit. Az eredmények szerint a fent említett különbségek főként a negatív történetek érzelmi reprezentációjának köszönhetők. A remény érzése a negatívan értékelt történelmi időszakokban még kifejezettebben kapcsolódik a magyarokhoz ($\chi^2(1) = 7,24$ $p < 0,01$), míg a pozitív történetekben a szomorúság és csalódás jelenik meg markánsan a magyaroknak tulajdonítva ($\chi^2(1) = 6,06$ $p < 0,01$), szemben az örömmel, ami a külső csoportokhoz kapcsolódik ($\chi^2(1) = 3,69$ $p < 0,05$). Tendenciaszerű különbség, hogy a pozitívan értékelt történetekben az elégedetlenség a magyaroknál gyakrabban jelenik meg, mint a külső csoportoknál.

Néphistóriai szövegek

A naiv elbeszélésekben, amiket a megkérdezett kísérleti személyek adtak a magyar történelem sarkalatos történéseiről, szintén összehasonlítottuk a saját nemzet és más nemzetek összefüggésében megjelenő érzelmeket. A következő érzelmi megnyilvánulásokban jeleznek eltéréseket saját és más nemzetekhez tartozók között: a magyarok több félelmet ($\chi^2(1) = 5,2$ $p < 0,05$), lelkesedést ($\chi^2(1) = 6,07$ $p < 0,01$) kapnak, a remény tendenciaszerű különbséget mutat a magyarok javára, a külső csoportok tagjai pedig tiszteletet ($\chi^2(1) = 7,74$ $p < 0,01$), utálatot ($\chi^2(1) = 18,93$ $p < 0,001$) fejeznek ki gyakrabban. (4. táblázat)

A pozitív
ikusok által
tálódnak a
ből átlago
ban (11%
nyekben
összeve
a pozit
több.
tékel
a ne
nál
ta
b)

gekben előforduló érzelmek gyakorisága csoport és más nemzetbeliek felosztásban

Csoport (187)	Külső csoport (107)
1*	6,54
0,02**	0,93
6,41	1,86
3,21	12,14**
3,21	20,56***

az adott csoportnak tulajdonított összes érzelmek gyakorisága található; pozitív gyakoriságok szerepelnek, vagyis az egyes érzelmek előfordulási gyakoriságát megszorozt az értékei osztva az összes érzelmekkel, melyet a csoport kapott.
*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Érzelmi események érzelmek a néphistóriai szövegekben

történelemkönyveknél, a naiv elbeszéléseknél is elkülönítettük a pozitív és a negatív érzelmek események szövegrészeit. A negatív történeteknél a szenvedés és fájdalom eseményeiben térnek el szignifikánsan a külső csoportoktól ($\chi^2(1) = 3,62$ p<0,05).

Érzelmi pálya érzelmek

Érzelmi érzelmek előfordulási gyakorisága illetve a magyaroknak és a külső csoportoknak tulajdonított érzelmek különbségei alapján sajátos érzelmi mintázat rajzolódik ki, amely mind a tankönyvekben, mind a néphistóriai elbeszélésekben megfigyelhető. Mind a tankönyvekben, mind a néphistóriai elbeszélésekben a magyaroknak a leggyakrabban odaltélt érzelmek a félelem, a remény és a lelkesedés voltak. Ezen érzelmeken kívül mind a tankönyvek mind a néphistóriai elbeszélések a magyaroknak szignifikánsan több szomorúságot tulajdonítottak. Volt még egy érzelmek, a csalódás, ami ugyan egyik szövegtörzsetben sem ért el magas értéket, viszont kizárólag a magyarokra volt jellemző. A félelem, remény, lelkesedés, szomorúság, csalódás érzelmek mintázat olyannyira dominál a nemzeti érzelmek skálán, hogy a saját csoport érzelmi válaszainak a történelemkönyvekben közel felét, a naiv elbeszélésekben több mint harmadát teszik ki, és mindenütt szignifikánsan nagyobb mértékben kötődik a magyarokhoz, mint más nemzetekhez. (A történelemkönyvek esetében a magyaroknál 44,92, míg a külső csoportoknál 24,22 $c^2 = 10,02$ p<0,001; a néphistória elbeszélések esetében a magyaroknál 34,22, a külső csoportoknál 12,14 $c^2 = 10,64$, p<0,001).

Jóllehet a magyar nemzetnél fölényben talált érzelmi mintázat egyes érzelmek a külső csoportoknál is néhol jelentős számban fordulnak elő (például a félelem), mégis az érzelmeknek ilyen formában szerveződő alakzata sajátosan magyar interpretációs keretnek tűnik az érzelmi viszonyulások terén. A szövegekben spontán módon előforduló érzelmek közül a szenvedés, a lelki fájdalom megnyilvánulásai tartoznak még a legjellemzőbb érzelmek közé a néphistóriai szövegekben, akár a saját csoport, akár más nemzetek vonatkozásában, különösen a kommunikatív emlékezet tartományába tartozó eseményeknél, ami nem meglepő, ha számításba vesszük a huszadik század tragikus történéseit. A saját

csoport mégis szignifikánsan többször mutatja a szenvedés jeleit, ez az érzélem pedig teljesen beleilleszkedik a szomorúság, csalódás érzelmi körébe, mely egyfajta negatív tónusú, depresszív affektív működést jelez.

Az a körülmény, hogy az iskolai történelemkönyvekben legalább annyira élesen kirajzolódó érzélemreprezentációkat találunk, mint a laikusok elbeszéléseiben, arra utal, hogy a kollektív emlékezetbe olyan érzelmi beállítódás épült be, amit a magyarok egységesen maguknak, illetve elődeiknek tulajdonítanak, és amelyről úgy észlelik, hogy visszatérő érzelmi viszonyulásként jelenik meg.

Összefoglalás és az eredmények értékelése a magyar nemzeti identitás szempontjából, különös tekintettel a bűnbakképzésre

Az itt bemutatott vizsgálatok eredményei sérülékeny magyar nemzeti identitás képét rajzolják fel. Habár a magyarok nyilvános önképe és külső megítélése nem feltétlenül esik egybe, a történeti narratívumok azt sugallják, hogy a magyar nemzeti identitás érzelmi és kognitív szerveződése mélységesen kötődik a dicsőséges múlthoz, s mindeközben a huszadik századi és korábbi traumák kognitív és érzelmi feldolgozása alig-alig történt meg. A vizsgálatok tanúsága szerint a kollektív emlékezet egyfelől kettéosztja a történelmet egy távoli, dicsőséges múltra és egy ezt követő vereség- és veszteségsorozatra, másfelől pedig úgy reprezentálja a forradalmakat, mint amelyek ünnepektől győzelmeikkel kezdődnek, majd elnyomásba és alávetettségbe torkoltnak. Az így kifeszülő történelmi pályáiv nem tűnik a legmegfelelőbb váznak ahhoz, hogy érzelmileg stabil identitás épülhessen köréje. Amint láttuk, a magyar nemzeti identitás jellegzetes érzelmei a félelem, a szomorúság, a csalódottság, a lelkesedés és a remény. Ezeket az érzelmeket azonban nem szabad egymástól elszigetelten kezelni. Valamennyi érzelmi minőség a többiek kontextusában nyeri el tulajdonképpeni jelentését, ezért célszerűbb a történelmi pálya érzelmi mintázatáról, mint egyes érzelmekről beszélni. Jó példa erre a remény érzelme. A remény kognitív tartalma mást jelent a magyarok, és mást az amerikaiak számára. A remény az amerikai nemzettörténetben is kiemelt érzélem. Ebben a narratívában azonban a reményt a bizalom, az optimizmus és a biztonságérzet érzelmei övezik.²¹ Az alacsony ágenciával és kontrollal párosult magyar remény viszont a depresszív dinamika jegye: olyan konstelláció, melyet csekély megküzdési kapacitás és tartós pesszimizmus jellemez. A reményként azonosított érzelmi élmény tehát a két különböző történelmi pályáivben két különböző jelentést hordoz. A magyarok reménye a súlyos kudarcokat követő esetleges kedvező fordulatok iránti várakozást tükrözi, az amerikaiak reménye pedig a jóvátétel lehetőségéhez kapcsolódó optimista életszemlélet képét mutatja - s a két érzés a két nemzet sajátosan eltérő narratív identitásstruktúráiból fakad.

Az ágenciát, az értékelést és az érzelmeket vizsgáló mérőeszközök révén olyan kép rajzolódik ki, amelyben jelen van a külső csoportok leértékelésével társuló túlduzzasztott önértékelés, a negatív eseményekben mutatott alacsony ágencia (különösen ott, ahol a

²¹ Bellah, R.: Civil Religion in America. *Daedalus*, 96, 1967.; McAdams, D. P.: The Redemptive Self: Stories Americans Live by. Oxford University Press, Oxford, 2006.

magyarok maguk is elkövetők voltak, például a holokausztban), és egy ellentmondásos érzelmekre épülő, depresszív jellegű érzelmi dinamika. Mindez arra emlékeztet, amit Bar-Tal, Chernyak-Hai, Schori, és Gundar kollektív áldozati szerepnek neveztek.²² A kollektív áldozati szerep fogalma annak az identitás-állapotnak a meghatározása, amely egy csoportban a visszatérő, tartós vagy szélsőséges viktimizáció hatására lép fel. A kollektív áldozatiság érzése valóságos élményekből táplálkozik, azonban kialakulásához nagy mértékben hozzájárulnak a szociális jelentésalkotás folyamatai, vagyis az, ahogyan a csoport a vele kapcsolatos eseményeket értelmezi.²³

Ha egy csoportot ismétlődően erős megrázkódtatások, veszteségek, kudarcok és üldöztetések érnek, ez fenyegeti a csoport önmagáról alkotott képét és pozitív identitását, mivel megkérdőjelezi a csoport kompetenciáját, erejét, megküzdési képességét a konfliktusokkal. Szélsőséges esetben a csoport fenyegetve érezheti saját egzisztenciáját és integritását. A kollektív áldozati szerep felvétele segíthet egy csoportnak abban, hogy a megtörtént, identitásfenyegető eseményeket a pozitív identitás fenntartását szolgálva értelmezze. Erkölcsi igazolást nyújt a csoport cselekedeteire és biztosítja a morális felsőbbrendűség érzését. A kollektív áldozati szerep képes legitimálni a csoport által kifejtett agressziót, ami ennek megfelelően nem von büntudatot maga után, s ezáltal elvezet az erőszak ördögi köréhez.²⁴ A kollektív áldozati szerep további funkciója, hogy léleklében felkészíti a közösséget az eljövendő bajokra, növeli a csoporton belüli szolidaritást és a csoporthoz való ragaszkodást (nemzetek esetében a hazaszeretetei).

A kollektív áldozati szerepbe helyezkedő nemzetek és etnikai csoportok egy további jellemzője, „a más csoportok iránti empátiára való képtelenség. Ez az állapot párhuzamba állítható annak a személynek a narcizmusával és önzésével, aki úgy látja önmagát, mint akit a múltban annyi sérelem és méltánytalanság ért, hogy a jelenben csakis saját szükségleteire képes figyelni és semmilyen empátiát nem érez azokkal szemben, akiknek sérelmet okoz. Hasonlóképpen, a más csoportok által okozott ismétlődő szenvedések által traumatizált etnikai-nemzeti csoportok kevés jelét mutatják annak, hogy sajnálnák a másoknak okozott sérelmeket, vagy felelősséget éreznének azok iránt az áldozatok iránt, akiket ők tettek áldozattá.”²⁵

Természetesen mindez a negatív események alakulásáért viselt felelősség elutasításában is megmutatkozik. A történelmi elbeszélés szerzője, legyen az tankönyvíró vagy laikus, finom narratív eszközökkel hátrítja át a felelősséget a külső csoportokra vagy azok képviselőire a magyarok által elszenvedett sérelmekért. Ennek egyik módja, hogy a narrátor a negatív eseményekben sok negatív tartalmú kognitív folyamatot tulajdonít a külső csoportoknak (például a franciák rosszat gondoltak, akartak, terveztek stb. a magyarokkal

²² Bar-Tal, D., Chernyak-Hai, L., Schori, N. & Gundar, A.: A sense of self perceived collective victimhood in intractable conflicts. *International Review of the Red Cross*, June. 229-258. (2009).

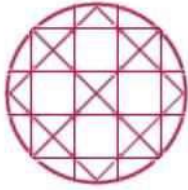
²³ Fülöp Éva és László János: Érzelmek a valós csoportközi konfliktusokban: a csoportközi érzelmek történelmi lehorgonyozása. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 2011, 66, 3, 467-485.

²⁴ L. Bar-Tal, D.: Societal beliefs in times of intractable conflict: The Israeli case. *International Journal of Conflict Management*, 9, 22-50. 1998.

²⁵ Mack, J. E.: The Psychodynamics of Victimization among National Groups in Conflict. In: Volkan, V. D., Julius, D. A., Montville, J. V. (eds.) *The Psychodynamics of International Relationships - Volume I: Concepts and Theories*. Toronto: Lexington Books, 1999. 125.

kapcsolatban.) Ennek a folyamatnak a része a bünbakképzés, ami az identitás szükségletek kielégítésére gazdaságos, ám nem feltétlenül termékeny megoldás.

A narratív szociálpszichológiai eszközeivel végzett vizsgálatunk azáltal, hogy a nemzeti identitást a történetek által konstruált csoport identitás formájának kezeli és az identitáskonstrukció analitikus kategóriát alkalmazza rá, empirikus adatokat szolgáltat a magyar nemzeti identitás pszichológiai konstrukciójáról. Ezáltal nem csak fogalmi, hanem empirikus analízist is lehetővé tesz. Ugyanakkor rávilágít a nemzeti identitásnak a történelmi elbeszélések révén megvalósuló közvetítésére és áthagyományozására is. Kirajzol egy történetileg kialakult identitás-mintázatot, ami magyarzni képes a magyarok erős bünbakképzési hajlandóságát.

Cabecinhas, R. & Abadia, L. (eds.) (2013)
Narratives and social memory: theoretical and methodological approaches
Braga: University of Minho
ISBN: 978-989-8600-04-2
pp. 46 -60

Emotional Processes in Elaborating a Historical Trauma in the

A Longitudinal study of the Trianon Peace Treaty in the mirror of the Hungarian newspapers

ÉVA FÜLÖP & JÁNOS LÁSZLÓ

¹ *Hungarian Academy of Sciences (ICNPRCNS HAS); Pázmány Péter Catholic University, Hungary*

² *Hungarian Academy of Sciences (ICNP RCNS HAS); University of Pécs, Hungary*

fulop@mtapi.hu

Abstract

Twentieth century has witnessed several cases of mass traumatization when groups as wholes were ostracized even threatened with annihilation. From the perspectives of identity trauma, when harms are afflicted to a group of people by other groups because of their categorical membership, ethnic and national traumas stand out. This paper aims to investigate long-term consequences of permanent traumatization on national identity with presenting a narrative social psychological study as a potential way of empirical exploration of the processes of collective traumatization and trauma elaboration. A Narrative Trauma Elaboration Model has been introduced which identifies linguistic markers of the elaboration process. Newspaper articles (word count = 203172) about a significant national trauma of the Hungarian history, Treaty of Trianon (1920), were chosen from a ninety year time span and emotional expressions of narratives were analysed with a narrative categorical content analytic tool (NarrCat). Longitudinal pattern of data show very weak emotional processing of the traumatic event. Results are discussed in terms of collective victimhood as core element of national identity and its effects on trauma elaboration.

Keywords

historical trauma; narrative categorical content analysis (NarrCat); Narrative Trauma Elaboration Model; collective victimhood

CONCEPT AND CLASSIFICATION OF TRAUMA

Concept of trauma shows up in a broad spectrum of disciplines and involves an extensive scope of seemingly very different phenomena of traumatic experiences. Philosophers, historians, clinical and social psychologists describe various cases of emotional shock under the label of trauma, including child abuse, maltreatment, constant humiliation, assaults, accidents, natural disasters, terrorist attacks, wars or massacres.

Psychological trauma is an emotional shock, which challenges relation of a person to reality. This emotional shock can evolve through a sudden unexpected event but constant

exposure to stress can also cumulate into a traumatic experience. Both cases of traumatization lead to similar psychological effects, although long-lasting traumatic experiences may more likely entail identity consequences.

Though processes of individual and collective traumatization are often interrelated, in case of collective traumas a whole group of people is affected by the same traumatic events. Moreover from the perspectives of identity trauma, when harms are afflicted to a group of people by other groups because of their categorical membership, ethnic and national traumas stand out. Those national traumas, which endure through years or decades or occur repetitively through the history of the group can be termed as *historical traumas*.

Natural disasters such as earthquakes or floods may exert traumatic effect to large groups of people causing long lasting emotional disorders and require elaboration and healing, however, man-made disasters, i.e., traumas caused by human beings, more likely evoke Post-traumatic stress disorder (PTSD) symptoms compared to natural disasters. More importantly, group traumatization caused by other people always takes place within the dynamic field of intergroup processes.

PSYCHODYNAMIC CONSEQUENCES OF TRAUMA

Freud's paper on trauma repetition (Freud, 1914) outlines first how people try to cope with their traumatic experience by suppressing it. Freud argues that until they manage to elaborate it, this experience compulsively reoccurs in dreams, phantasies and misdeeds ("trauma reexperiencing") and seriously endangers the person's psychological wellbeing and her adaptation to reality. Similarly, Freud (1917) describes the process of grief as elaboration of traumatic object loss, which re-establishes the person's relation to reality where the beloved and lost object does not exist anymore.

Contemporary psychopathology devotes substantial attention to mechanisms and consequences of individual traumatization. The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders IV (DSM IV) classifies these consequences under the diagnostic category of PTSD. Main psychological effects of traumatization appear around three main symptoms: persistent *re-experience* of the traumatic event when trauma-related memories, thoughts and feelings intrude uncontrollably into the person's mind; *perceptual narrowness* when persistent avoidance of stimuli associated with the trauma define acts of the traumatized person and *hiperarousal* which manifests in hipervigility, irritability and atonement to danger.

Diagnostic category of PTSD has been criticized by some trauma experts (see Herman, 1992; van der Kolk *et ai*, 2005) because it neglects some significant and characteristic symptoms that are mainly typical in case of long-lasting traumatic experiences. Judith Herman (1992) suggested the category of *complex post-traumatic stress disorder (C-PTSD)* as to distinguish traumas which happen once and sudden from those that develop gradually and penetrate the whole personality. Long-lasting traumatization as persistent abuse, maltreatment, wars, captivity in concentration camps may evoke loss of feeling secure, increased vulnerability, low self-esteem, loss of feeling of self-coherence and the risk of further traumatization. C-PTSD disrupts integrity of the self and causes dysfunctionality in many areas of the personality and social relationships.

INDIVIDUAL AND COLLECTIVE TRAUMAS

Until recently relatively less attention has been given to processes of mass traumatization. Philosophers and historians, such as Ricoeur, La Capra, Novick or Rüsen have attempted to draw parallels between individual and collective traumatization. As Ricoeur points out, Freud himself performed such transpositions from individual to collective level in his essays (Totem and Taboo, in Moses and the Monotheism or in Future of an illusion). Ricoeur (2006, p.78) carries the issue of collective trauma elaboration even to the opportunities of therapy. He claims that the role of the psychotherapists in collective trauma elaboration should be taken by critical thinkers, who assist society to cope with its traumas in the public sphere of open debates.

As being the most extreme traumatization of the twentieth century both in size and in systematic cruelty, the Holocaust and trauma elaboration of the Holocaust survivors have eminently challenged psychologists and historians. Historian La Capra (2001, p.144-146) argues that elaboration of the Holocaust experience is not possible for survivors. Even their offspring, the so-called second generation Jews suffer from trauma repetition and even for them it is hard to elaborate the emotionally disturbing experiences into "matter of fact" memories. There is a growing literature on trans-generational traumatization (e.g. Kinsler, 1981; Danieli, 1998; Daud, Skoglund & Rydelius, 2005).

A serious problem with the parallel between individual and collective processes is that whereas loss of a beloved person by death is final and unchangeable, territorial or prestige losses of ethnic or national groups will never seem to be irreversible. This problem is aggravated that in several cases compatriots, i.e. ingroup members remain in the lost territory whose destiny may keep the trauma alive. Not to speak about the historical experience of "shuttleing" territories between ethnic groups or states. Even more salient difference between individual and collective processes is that in case of collective traumas members of the traumatized group often experience the trauma indirectly through identification with compatriots.

TRAUMA ELABORATION

In psychoanalytic tradition process models have been developed both for trauma elaboration and grief. For example in Laub and Auerhahn's (1993) approach, trauma elaboration can be considered in the continuum from not knowing to knowing in which narrative organization of experiences plays significant role. Going along the stages of elaboration involves psychological distancing from the trauma and at the same time integration of the event into the former self-conceptions. A parallel can be drawn between trauma elaboration and Kübler-Ross's (1969) widely known grief stages i.e. denial, anger, bargaining, depression and acceptance, as well. Horowitz (1976) conceptualizes processes of loss and trauma elaboration in relation to the organization of beliefs and other cognitive structures. According to his view process of elaboration befalls in five phases in which the integration of the traumatic experiences is forewent by constant oscillation between avoidance and intrusion of the painful memories.

In individual personality development creative solution of a crisis or successful elaboration of a trauma may strengthen a person's ego. The term post-traumatic growth refers to positive psychological change experienced as a result of the struggle with highly challenging life circumstances (Calhoun & Tedeschi, 1999,2001).The post-traumatic growth entails better coping capacities and higher level of stress tolerance.

On the other hand, psychopathological disorders manifesting in symptoms such as feeling insecurity, regressive functioning, constant readiness to prevent the reoccurrence of the threatening event, increased sensibility, rigid emotional and cognitive reactions, etc. may appear when subject of the trauma is incapable to cope with the emotional shock. On collective level similar consequences can be expected, with corollaries such as mistrust toward other ingroup members or toward outgroups.

Collective memory works in a self-serving (group-serving) way. However, it not always depicts glorious history. If not other examples, traumatic experiences of a group exemplify that collective remembering carries on historical interpretation which are destructive or harmful to group identity. Volkan (1988) describes the phenomenon of "chosen trauma" when ethnic groups or nations stick to their heroic defeats without being able to elaborate or mourn the loss.

TRAUMA AND NARRATION

If traumatization shatters relations to reality, re-establishing a new, adaptive relation means re-establishing coherence of life. Pennebaker and his colleges (Pennebaker & Beall, 1986; Pennebaker, 1993,1997) convincingly argue that repetitive narration of a traumatic event increases narrative coherence and thereby improves mental and physical health of traumatized people.

Historians also investigate the role of historical narration in trauma elaboration. La Capra (2001) calls attention to the dilemma that in telling the holocaust narrative both taking the victims' perspective and adopting a factual stance distorts historical experience. Rüsen (2004) argues that presenting in rational, linear causal order what masses of people experienced as irrational "limit" events necessarily banalize the memory of victims. Hayden White (as cited in Friedlander, 1992) suggests that historians when dealing with the Holocaust and similar "Limit events" should borrow literary techniques instead of insisting to conventional narrative realism. It is interesting to note that Imre Kertész' Nobel Prize winner holocaust novel the *Fateless* employs a narrative technique, which is lacking any temporal retrospection. The major narrative device, time, is missing from the narration.

EMPIRICAL STUDIES ON COLLECTIVE TRAUMAS

Systematic empirical investigation of psychological effects of collective traumas in the field of clinical and social psychology are confined mainly abrupt traumatic events such as the September 11th, 2001 terrorist attack (e.g. Knudsen, Roman, Johnson, & Ducharme, 2005; Cohn, Mehl & Pennebaker, 2004) or the March 11th, 2004 Madrid terrorist attack (Conejero & Etxebarria,2007; Paez,Basabe,Ubillos & Gonzalez, 2007). Most of these surveys

use self-report questionnaires for studying some issues of coping with the trauma; for example social sharing of experiences (Rimé, Paez, Basabe & Martinez, 2010, Paez, Basabe, Ubbillos & Gonzalez, 2007) or emotional climate after the trauma (Conejero & Etxebarria, 2007; Kanyangara, Rimé, Philippot & Yzerbyt, 2007). Other line of studies reveals processes of trauma elaboration through analysing trauma-related narratives, but these researches approach trauma-related phenomena mainly from the point of view of individuals (see Mehl & Pennebaker, 2003, Igartua & Paez, 1997; Shortt & Pennebaker, 1992).

An empirically grounded stage model of social sharing after traumatic experiences has been developed by Pennebaker & Harber (1993) (see also Pennebaker & Gonzalez, 2008). This stage model emphasizes dynamic aspects of group traumatization deriving from changes of the social environment of trauma elaboration over time. The first 2 or 3 weeks after the trauma is the time of social sharing of experiences and social bonding. In this *emergency stage* people seek help together in order to cope with the emotional shock. This exaggerated social activity is followed after a couple of months by the stage of *inhibition* with a decreased level of communication about the event. Although people speak less about the trauma, increasing rates of illnesses, trauma-related dreams and assaults can be observed. Lastly, in the final *adaptation stage* people are no more engaged in the event, they continue their normal lives.

Although empirical findings of these studies help to predict people's reactions to traumatic events, the ways in which members of nations may cognitively and emotionally cope with traumas with single and temporarily limited events, but in case of long-lasting collective traumas - such as the Holocaust and periods of repression or cumulative traumatic experiences like continuous wars of intractable conflicts - the question is how collectives accept and integrate defeats and losses into their identity. Long-term consequences of these all-pervading historical traumas on national identity are comprehensible only with consideration of societal-historical context of the events. Historical narratives as written accounts of past experiences are available sources of collective memory representations that make them valuable tool for identification while also enabling the empirical analysis of linguistic markers of trauma elaboration.

LINGUISTIC MARKERS OF TRAUMA ELABORATION

Scientific narrative psychology (László, 2008; László & Ehmann, 2012) postulates that there is correspondence between narrative organization of life stories and organization of life experiences, namely it contends that narrative language is suitable for expressing psychological processes and states of the narrator. Following this conception, our aim was to operationalize descriptions of traumatic experiences stemming from clinical and societal observations through analyses of trauma narratives. Based partly on theoretical models of trauma elaboration (e.g. Freud, 1914, 1917; Laub & Auerhahn, 1993) and partly on previous empirical evidences (Pólya Kis, Naszódi & László, 2007; Pennebaker, Mayne & Francis, 1997; Ehmann & Garami, 2010) we propose a new *Narrative Trauma Elaboration Model* so as to investigate collective processes of trauma elaboration through identifying linguistic markers in group narratives.

Narrative Trauma Elaboration Model is under development and validation, it requires further underpinning studies. Present paper outlines only the conceptual structure of the model that encompasses symptoms of traumatization in levels of narrative organization and assigns narrative markers to related symptoms (see Table 1).

Narrative Trauma Elaboration Model-Linguistic markers of weak trauma elaboration	
I. Societal features in organization of narratives:	
1. Disrupted integrity of the group: <i>constant appearance of polemic representations instead of hegemonic representations</i>	
2. Extremities of frequency of appearance of the trauma in social discourses: intense occupation with the topic or total reticence of the trauma: <i>constant rate or re-increase of trauma-related narratives</i>	
II. Structural features in organization of narratives:	
1. Incoherent identity: <i>incoherent, fragmented narrative</i>	
2. Deficit of integrative complexity: <i>attributional simplicity, lack of differentiation, isolated mental contents</i>	
3. Paralysis: <i>perseverance of cognitive and emotional patterns interpretation schemes</i>	
4. Re-experiencing of trauma: <i>present tense</i> or fragmented time organization in narration, interjections	
5. Narrow perceptual field and low level of complexity in the explanation of the events: <i>inability to change perspectives, self-focus</i>	
III. Psychological features in organization of narratives:	
1. High emotional involvement, inability of emotional distance-keeping reflected in a high number of emotional expressions: <i>explicit emotions, emotional evaluations and extreme words</i> instead of cognitive words	
2. Regressive functioning: primitive defence mechanisms, such as denial, splitting (devaluation and idealization) in <i>extreme evaluations</i> , distortion in <i>biased perception</i> and self-serving interpretation of events, projection of negative intentions and feelings in <i>hostile enemy representations (hostile emotion attribution)</i>	
3. Sense of losing agency and control: <i>low level of self-agency</i>	

Table 1. Narrative Trauma Elaboration Model (Fülöp & László, 2012)

According to the Narrative Trauma Elaboration Model, weak trauma elaboration is expected to manifest in narrative structural and content characteristics. The model provides multiple levels of analysis. At a societal level, trauma elaboration takes place in the processes of social discourses and formation of collective memory representations. Collective traumas challenge the coping potentials of the group and demand collective activity in order to elaborate the trauma. This usually implies reaching an integrative point of view. As long as polemic representations exist in the society, group level meaning-construction is active. Confrontation of different perspectives is part of the elaboration process by necessity and the more elaborated a collective experience is, the more hegemonic representations, the more integrative narratives develop (see about social representations Moscovici, 1988). At the level of social discourses, the frequency of trauma-related topics seems to be an indicator of collective trauma elaboration. Both over-representation and ignoring of trauma-related topics in societal communication may relate to a degree of obstruction. Relative over-representation, that is, a constant rate of references to the harms in daily conversations in the public sphere or in the media indicates that the group is still overwhelmed with the experiences. On the other hand, ignoring trauma-related topics means that trauma is handled as a taboo that prevents the development of an effective collective coping.

Deeper analysis of trauma elaboration is feasible by studying not only the frequency of trauma stories within the society but the structural organization of these narratives as well. Structural organization includes narrative features such as structure, spatiotemporal perspective, narrative templates, causal attributions that all can be included in the categories of narrative coherence and complexity. Clinical observations show that unelaborated traumatic life experiences are less reflected and less integrated with other memories that manifests in unstructured and fragmented narratives (e.g. Foa, Molnar, Cashman, 1995; van Minnen, Wessel, Dijkstra & Roelofs, 2002). These narratives contain more repetitions, expletives, incomplete statements and causal incoherence. Regarding the spatio-temporal perspective of trauma narratives, previous empirical findings (e. g. Pennebaker *et al.*, 1997, Ehmann & Garami, 2010, Eros & Ehmann, 1997; Pólya *et al.*, 2007) have shown that accounts of unelaborated traumatic events contain more shifts between verb tenses and deviations from temporal linearity as well as they are often narrated in present tense indicating re-experiencing of the narrated events. Another aspect of perspective-taking is the ability to represent events by adopting and aligning multiple perspectives. In a narrative study on Holocaust survivors, Suedfeld and his colleagues (1998) found relationship between efficient elaboration and complex narration. Coherent causal explanations causal connections and differentiation in the interpretation of events can contribute to the development of a more complex, integrated and, at the same time, clearer point of view. Although there are no direct empirical results whether a self-focused or other-focused perspective corresponds to a constructive coping, it seems a plausible assumption that rigid, one-sided templates are not of benefit to the process of elaboration. Persistence of cognitive and emotional patterns or schemes in general may indicate mental paralysis hindering elaboration.

Psychological aspects of the elaboration process such as emotions, perception or interpretation can be investigated directly in narratives. Empirical studies on narratives of individual traumas suggest that, during the process of recovery, people become more distanced emotionally from the traumatic event while the cognitive level of elaboration becomes predominant (Pennebaker, 1997; Pennebaker & Francis, 1996). Linguistic expressions of high emotional involvement decrease over time when emotional elaboration is efficient.

Early psychodynamic approaches to trauma elaboration (e.g., Freud, 1914, 1917; Ferenczi, 1916/17, 1933) have already described that traumatization implies regressive functioning of the experience. Traumatic experiences mobilize defence mechanisms automatically but various defence mechanisms provide coping strategies of various levels of efficiency. Primitive defence mechanisms are connected to less successful processing of trauma. Denial of the events is closely related to a lack of acceptance or ignoring. Splitting manifests in a biased, self-serving pattern of evaluation, some objects are devaluated while others are idealized that inhibits a differentiated, complex perception and interpretation of events and facing reality. Projection of negative intentions and feelings protects the self from unpleasant mental contents but externalization of these contents prevents coping with them and fosters formation of a hostile enemy representation that induces hostile attitudes and relationships. One of the most typical consequences of traumatization is that

traumatized people feel the loss of self-agency and self-control, that is, they feel that their life is controlled by external factors.

Although most of these mechanisms have been identified in individual trauma elaboration processes, parallels between individual and collective processes enable studying them in relation to group traumas.

EMOTIONAL PROCESSES IN ELABORATION OF A HISTORICAL TRAUMA

In the next section of the chapter, we present a study, which focuses on one single aspect of the above Narrative Trauma Elaboration Model, namely emotional processes of trauma elaboration, and analyses explicit and implicit emotional content of trauma related narratives.

Considering that present study is a descriptive one, only theory based predictions can be conceptualized regarding to emotional processes of elaboration expressed in trauma narratives.

PREDICTIONS ON EMOTIONAL PROCESSES OF TRAUMA ELABORATION

Individual therapy experiences (see Pennebaker, 1997; Pennebaker & Francis, 1996) imply progressive capability of emotional distance keeping from the traumatic event through the elaboration process getting the place over to cognitive processing. Studies on sharing of traumatic events in interpersonal level also show (see Rimé, 2009; Rimé, Raetz, Basabe & Martinez, 2010) that intense sharing of emotions - specially without systematic cognitive processing - long time after the events is symptom of high emotional arousal and inconsistent with emotional recovery.

In accordance with these findings both in occurrence of explicit and implicit emotion words (referred in this paper as extreme words) a decreasing tendency was expected in the course of time as indicator of the diminishing emotional intensity related to the trauma experience. Constant or re-increasing rate of emotions in trauma narratives is reckoned as the marker of weak trauma elaboration.

Considering historical traumas of a nation, right-wing papers are expected to use more emotion expressions because right-wing politics is more sensitive to the national feeling.

MATERIAL

One of the most significant events in the twentieth-century Hungarian national history was the collective trauma of the Treaty of Trianon in 1920. The treaty ending the First World War for Hungary approved the detachment of approximately 2/3 of its territory with 3.3 million Hungarian inhabitants, assigning the territory to neighbouring enemy countries. Although till the end of the Second World War there were temporary chances for the revision of the treaty, in 1947 it was ultimately affirmed what meant a re-traumatization for the nation.

Narrative analysis was performed on longitudinally sampled text corpora thereby providing opportunity for examining the *process of trauma elaborations* in its dynamic nature. Following Ricouer (2006) notion that elaboration of group traumas proceed in public sphere

we focused on narratives of the daily press about the Treaty of Trianon. Newspaper articles are part of collective memory. Polemic representations of divergent ideologies emerge in those scripts in a transparent way. Subjective comments, evaluations of narrators are permissible; newspapers with different political orientations represent historical events from different perspectives with different motives fitting their present goals and needs.

The articles (N = 254) were chosen from the period ranging from the year of the treaty (1920) to our days (2010) in five-year intervals. All articles were considered (from all genres: leading articles, letters to the editor, news, reports, interviews, book reviews, short stories, statements) where the Trianon treaty was mentioned. The sample included right-wing, left-wing and centrist papers (for detailed description of the articles see Appendix 1). However, there is no data from the era of communism (1950-1990) because in that period, the issue of the Treaty of Trianon was excluded from political discourses.

METHOD

The NarrCat content analysis system (see László *et al*, 2012) is based on the psychologically relevant markers (e.g. emotions, evaluation, agency, cognition, time, negation, perspective, etc.) of narrative categories and narrative composition. It is a flexible and comprehensive methodological toolkit for machine made transformation of sentences in self narratives into psychologically relevant, statistically processable narrative categories. The NarrCat system explores the evaluational, emotional and cognitive processes of the self and the other, and the ingroup and the outgroup; furthermore to explore more complex principles of narrative composition, such as spatio-temporal and outer-inner perspectives. The system yields quantitative results about who or which group acts, evaluates, has emotions, thinks something as to somebody or another group. Thus, the output depicts the psychological composition of interpersonal and intergroup relations that are relevant to the construction of identity. The software that presently serves for content analysis in the framework of scientific narrative psychology is NooJ, a multilingual linguistic development environment (Silberztein, 2008).

EMOTION MODULE

The dictionary of the emotion module (Fülöp & László, 2006) was compiled from the Hungarian monolingual explanatory dictionary by two independent coders. The selected list was checked and discussed by five independent coders. The list consists of 700 words. Contextual disambiguation and the identification of conjugated forms were solved by local grammars. The module is composed of the emotional valence, the emotional humanity and the moral emotions submodules.

On the grounds of their significance extreme words - i.e. words with high implicit emotional connotation - (e.g. poison, outrage, massacre, suicide, destroy, hell, etc.) were also collected and assessed in the daily press narratives about the Treaty of Trianon.

RESULTS

The obtained patterns of overall emotions and each emotion category (positive and negative) indicate that from the beginning of the narration a decline can be observed to the 1940s and then the frequency of emotional reactions rises from the 1990s again (see Figure 1).

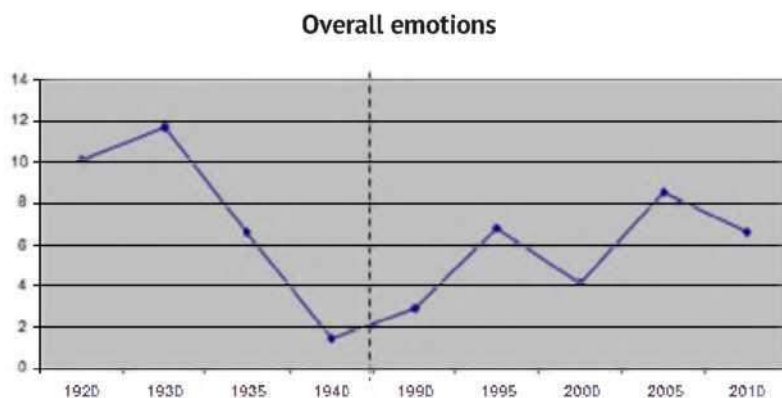

Figure 1. Frequency of emotions in newspaper articles about the national trauma of Treaty of Trianon (in proportion to text length: frequency of expressions/overall words \times 10.000)

The tendency of extreme words (expressions with high emotional connotation) further provides support for this suggestion. Using these linguistic categories rate of expressions remains constant over time (see Figure 2).

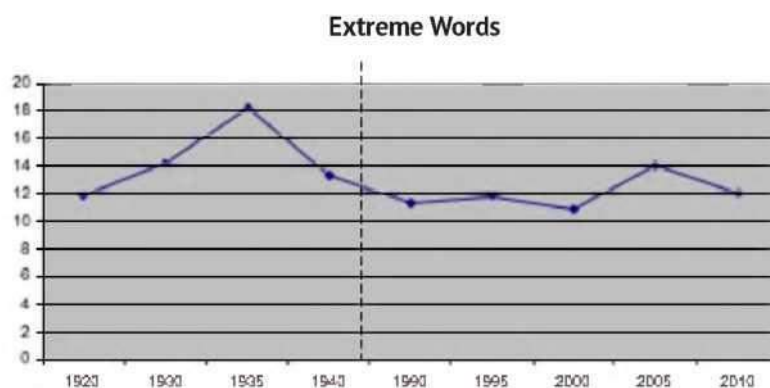

Figure 2. Frequency of extreme words in newspaper articles about the national trauma of Treaty of Trianon (in proportion to text length: frequency of expressions/overall words \times 10.000)

Results show that an initial period of refusal of the national losses until the end of the second world war was followed by a period of ideological repression by the communist rule that prevented the thematization of the trauma, and after the democratic political system change in 1989 the narratives partly returned to the initial narrative representation implying the refusal of the loss.

These representational patterns with recurrently increasing or constant frequency of emotions imply a very weak emotional elaboration of the trauma. Consistent with our preliminary expectations, the articles of the right-wing press are in every period more

emotional than those of the left-winged newspapers, considering especially negative emotions. Contrary to the findings reported by Pennebaker (1997) and Pennebaker and Francis (1996), where emotional words decreased and cognitive processes replaced them during the elaboration process of a significant emotionally straining event, these results represent an emotionally unresolved situation. High level of emotional content in collective trauma narratives can be part of the group's meaning -construction and reframing process and provides emotional support only if the nature of emotions is congruent within the community and valence of emotion turns into a more positive direction.

DISCUSSION

Previous studies on connection of national identity and trajectory of history (see László & Ehmann, 2012; Fülöp *et al*, 2012) suggest that identity state of collective victimhood is an integrated part of Hungarian national identity. Collective victimhood has been defined by Bar-Tal, Cheryak-Hai, Shori and Gundar (2009) as a mind-set of members of collectives that is based on the sense of being victim of a harm intentionally committed by another group. Being a victim of repeated traumas, losses, repressions and failures threatens the positive identity of the group, because are opposed to the essential beliefs that the group is competent, strong and capable for resolving conflicts more difficult to maintain. Moreover, they may threaten the integrity or survival of the collective. At the same time, the sense of collective victimhood may have certain identity-serving functions as well. It provides explanation for threatening events, through sense-making it helps the group cope with stress induced by a conflict, it gives moral justification and a feeling of superiority, it prepares the society for future harms, it enhances ingroup solidarity, motivates patriotism, and can potentially gain international support, thus collectives are motivated to maintain this status. By providing a scheme for interpreting subsequent intergroup events, assuming the victim position can become permanent. Collective victimhood is also reflected in the emotional orientation of the group.

It has important consequences on the regulation of intergroup relations, particularly in the management of intergroup conflicts, but collective victimhood has an inhibitory effect on the emotional elaboration of a trauma as well. Extremely negative experiences such as traumas do not diminish automatically over time; elaboration requires active and constructive mobilization of coping potentials. Faced our own misdeeds and undertaking responsibility for them, mourning of losses, ventilation of sufferings, forgiving and forgetting past harms, fading of intense emotions are crucial conditions of trauma elaboration. Stagnation in the position of the victim obstructs healing processes. Experiences of loss of control, lack of outer support, exaggeration and repetition of trials, divergence of inner interests or failures of sharing can contribute to the psychological state of being traumatized. All of them pervaded the Hungarian history.

Even so, the Treaty of Trianon represents an extreme trauma in this victimhood narrative. The detachment of 2/3 of the territory of the country generated not only a very serious injury of the integrity and a threat to the survival of the group but the issues of

the trans-border Hungarian population have remained to be resolved and have become regular topics of political discourses, and the emphasis put on the irreversibility of the losses keeps it on the agenda. Unresolved issues of trans-border Hungarians mean a real challenge for removing the past and leaving the victim role, because being subject to political provisions and casual discriminations they are still real victims on the ground of their nationality. Obviously, this situation has consequences for the identity of the whole nation. This state can be considered identical with other intractable conflicts in respect of its socio- psychological conditions (see Bar-Tal, 2009) and preserves a sense of collective victimhood, although in these situations conflicts of interests occurs not at the level of wars but at the level of diplomacy and political conflicts.

High emotional involvement in, and some divergence of representations of the Treaty of Trianon in newspapers with different political orientations originates from the long-term repression of sharing and the emergence of different political interests after the change of regime. Elaboration entails a process of collective meaning construction through narratives whereas traumatization involves the experience that victims are unable to organize the events in a reasonable and meaningful narrative. Victim identity helps this meaning construction because it offers a coherent perspective, which is on halfway between a constructive coping and a total disintegration. Despite its psychological advantages, the sense of victimhood can never be satisfying. Because of its consequences: *rejection of responsibility, inhibition of elaboration and prolongation of reconciliation* can prevent alternative discourses, thereby victimhood becomes a tradition and the trauma remains unresolved.

Acknowledgments: The authors are grateful to the Hungarian National Research Foundation for the support by grant no. 81366

REFERENCES

- American Psychiatric Association (APA) (1994) *Diagnostic and Statistics Manual of Mental Disorders* (4th ed.). Washington, DC. Author.
- Bar-Tal, D., Chernyak-Hai, L., Schori, N., Gundar, A. (2009) A sense of self-perceived collective victimhood in intractable conflicts. *International Red Cross Review*, 91,229-277
- Calhoun, L. G., Tedeschi, R. G. (1999) *Facilitating Posttraumatic Growth: A Clinician's guide*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Calhoun, L. G., Tedeschi, R. G. (2001) Posttraumatic growth: The Positive Lessons of Loss. In R.A. Neirneyer (Ed.), *Meaning Reconstruction and the Experience of Loss*. (pp. 157-172). Washington, DC: American Psychological Association.
- Cohn, M.A., Mehl, M.R., Pennebaker, J.W. (2004) Linguistic Markers of Psychological Change Surrounding September 11, 2001. *Psychological Science*, 15,687-693.
- Conejero, S. Etxebarria, I., (2007) Impact of the Madrid bombings on emotions, emotional atmosphere and emotional climate. *Journal of Social Issues*, 63,273-288.

- Danieli, Y. (Ed.) (1998) *International handbook of multigenerational legacies of trauma*. New York: Plenum.
- Daud, A., Skoglund, E., & Rydelius, P. (2005) Children in families of torture victims: transgenerational transmission of parents' traumatic experiences to their children. *International Journal of Social Welfare*, 14, 23-32.
- Ehmann, B., & Garami, V. (2010) Narrative Psychological Content Analysis with NooJ: Linguistic Markers of Time Experience in Self-Reports. In: Váradi, T., Kuti, J., Silberstein, M. (2010): *Applications of Finite-State Language Processing -Selected Papers from the 2008 International NooJ Conference* Cambridge Scholars Publishing, p.186-196.
- Erős F., & Ehmann B. (1997) Jewish Identity in Hungary, a Narrative model suggested. In: Hadas, M. & Vörös, M. (eds.) *Ambiguous Identities in The New Europe*. Replika, Special Issue, 121-133.
- Ferenczi, S. (1916/17) Two types of war neuroses. In *Further Contributions to the Theory and Technique of Psycho-Analysis*. London: Hogarth, 1926, pp. 124-141.
- Ferenczi, S. (1933). Confusion of tongues between adults and the child. In *Final Contributions*. London: Hogarth, 1955, pp. 156-167.
- Foa, E. B., Molnár, C., & Cashman, L. (1995): Change in rape narratives during exposure therapy for posttraumatic stress disorder. *Journal of Traumatic Stress*, 8, 675-690.
- Freud, S. (1914) Errinern, Wiederholen und Durcharbeiten (Weitere Ratschläge zur Technik der Psychoanalyse, II). *Internationale Zeitschrift für arztliche Psychoanalyse*, 2, 485-491; Remembering, repeating and working-through. *SE*, 12:147-156.
- Freud, S. (1917) Mourning and Melancholia. *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIV (1914-1916): On the History of the Psycho-Analytic Movement, Papers on Metapsychology and Other Works*, pp. 237-258.
- Fülöp É., & László J. (2006) Investigation of emotional aspect of narratives with content analytical program (Az elbeszélések érzelmi aspektusának vizsgálata tartalomelemző program segítségével) In: Alexin Z. & Csendes D. (Eds.) *IV Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia, Cikkgyűjtemény*, Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport, pp. 296-304.
- Fülöp É., Cserő I., Ilg B., Szabó Zs., Slugoski, B., & László J. (2012) Emotional elaboration of collective traumas in historical narratives In: Forgás, J. P., Vincze, O., László, J. (Eds.) *Social cognition, communication and narratives: Sydney Symposium of Social Psychology* New York: Psychology Press (submitted)
- Herman, J. (1992) Complex PTSD: a syndrome in survivors of prolonged and repeated trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 5, 377-391.
- Horowitz, M. J. (1976) *Stress response syndromes*. New York, Aronson.
- Igartua, J. J. & Páez, D. (1997) Art and remembering traumatic collective events: The case of the Spanish Civil War. In J. Pennebaker, D. Páez, B. Rímé (Eds.) *Collective memory of political event. Social psychological perspectives* (pp. 79-101). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kanyangara, P., Rímé, B., Philippot, P., & Yzerbyt, V. (2007) Collective rituals, intergroup perception and emotional climate: Participation in "Gacaca" tribunals and assimilation of the Rwandan genocide. *Journal of Social Issues*, 63, 387-403.
- Kinsler, F. (1981) Second Generation of the Holocaust: The Effectiveness of Group Therapy in the Resolution of the Transmission of Parental Trauma. *Journal of Psychology and Judaism*, 6/1, 53-68.

- Knudsen, H. K., Roman, P. M., Johnson, J. A., & Ducharme, L. J., (2005) A changed America? The effects of September 11th on depressive symptoms and alcohol consumption. *Journal of Health and Social Behavior*, 46,260-273.
- Kübler-Ross, E. (1969) *On Death and Dying*. New York: Macmillan.
- LaCarpa, D. (2001) *Writing History, Writing Trauma*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- László, J., & Ehmann B. (2012) Narrative Social Psychology. In: Forgás J RVincze O, László J (Eds.) *Social cognition, communication and narratives: Sydney Symposium of Social Psychology* New York: Psychology Press (submitted).
- László, J., Bigazzi, S., Csertő, I., Ferenczhalmy, R., Fülöp, É., Hargitai, R., Lendvai, P., Miháltz, M., Péley, B., Pólya, T., Szalai, K., Vincze, O., & Ehmann, B. (2012) Narrative language as expression of individual and group identity: THE NARRATIVE CATEGORICAL Content Analysis (NarrCat) (under review)
- Laub, D., & Auerhahn, N. (1993) Knowing and not knowing massive trauma: Forms of traumatic memory. *International Journal of Psycho-Analysis*, 74,287-302.
- Mehl, M. R., & Pennebaker J. W. (2003). The social dynamics of a cultural upheaval: Social interactions surrounding September 11, 2001. *Psychological Science*, 14, 579-585.
- Moscovici, S. (1988). Notes towards a description of social representations. *Journal of European Social Psychology*, 18 (3), 211-250.
- Paez, D., Basabe, N., Ubillos, S. & Gonzalez, J. L. (2007) Social sharing, participation in demonstrations, emotional climate, and coping with collective violence after the March 11th Madrid bombings. *Journal of Social Issues*, 63,207-323.
- Pennebaker, J.W. (1993) Social Mechanisms of Constraint. In D.M. Wegner & J.W. Pennebaker (Eds.), *Handbook of mental control* Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, pp. 200-219.
- Pennebaker, J.W. (1997) *Opening Up: The Healing Power of Expressing Emotion*. New York.
- Pennebaker J.W. & Beall, S.K. (1986) Confronting a traumatic event: Toward an understanding of inhibition and disease. *Journal of Abnormal Psychology*, 95,274-281.
- Pennebaker, J. & Francis, M. (1996) Cognitive, emotional, and language processes in disclosure. *Cognition & Emotion*, 10(6), pp. 601-626.
- Pennebaker, J.W. & Gonzales, A. (2008) Making history: Social and psychological processes underlying collective memory. In Wertsch, J.V., & P. Boyer, P. (Eds.) *Collective memory*. New York: Cambridge University Press, pp. 110-129.
- Pennebaker, J.W., & Harber, K. (1993) A social stage model of collective coping: The Loma Prieta Earthquake and The Persian Gulf War. *Journal of Social Issues*, 49(4), 125-145.
- Pennebaker, J. W., Mayne, T. J., & Francis, M. E. (1997) Linguistic predictors of adaptive bereavement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(4), 863-871.
- Pólya T., Kis, B., Naszódi, M., & László, J. (2007). Narrative perspective and the emotion regulation of a narrating person. *Empirical Text and Culture Research*, 7(3), 50-61.
- Ricoeur, P. (2006) *Memory, History, Forgetting*. Chicago University Press, Chicago.

- Rimé, B. (2009). Emotion elicits the social sharing of emotion: Theory and empirical review. *Emotion Review*, 1,60-85.
- Rimé, B., Páez, D., Basabe, N., & Martínez, F. (2010) Social sharing of emotion, post-traumatic growth, and emotional climate: Follow-up of Spanish citizen's response to the collective trauma of March 11th terrorist attacks in Madrid .*European Journal of Social Psychology*, 40,1029-1045.
- Rüsen, J. (2004) Trauma and Mourning in Historical Thinking, *Journal of Interdisciplinary Studies in History and Archeology*, 1(1), Summer, S. pp. 10-21.
- ShorttJ.W., & PennebakerJ.W. (1992). Talking versus hearing about Holocaust experiences. *Basic and Applied Social Psychology*, 13,165-179.
- Silberztein, M. (2008) NooJ v2 Manual, www.nooj4nlp.net
- Van der Kolk B. A., Roth S., Pelcovitz D., Sunday S., & Spinazzola J. (2005) Disorders of extreme stress: The empirical foundation of a complex adaptation to trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 18 (5), 389-99.
- van Minnen, A., Wessel, I.,. Dijkstra, A., & Roelofs, K. (2002) Changes in PTSD Patients' Narratives During Prolonged Exposure Therapy: A Replication and Extension. *Journal of Traumatic Stress*, 15(3), 255-258.
- Volkan, V. (1997) *Blood Lines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism*. Westview Press: Boulder, Colorado.
- White, H. (1992) Historical Emplotment and the Problem of Truth. In Friedlander, S (Ed.) *The Limits of Representation. Nazism and the 'Final Solution'*. Cambridge, Mass; London: Harvard University Press, pp. 37-53.

Appendix 1.
Political orientation of the sampled newspapers

Orientation	Right-wing	Centrist	Left-wing
1920	Budapesti Hírlap Új Nemzedék	Pesti Hírlap Az Est	Népszava Világ
	Budapesti Hírlap		
1930	Az Est Új Nemzedék Magyarság	Pesti Hírlap	Népszava
1935	Pesti Hírlap,Budapesti Hírlap Magyarság		Népszava
1940	Pesti Hírlap		
1990-2010	Magyar Nemzet		Népszabadság Népszava

Történelemtörténetek: bevezetés a narratív szociálpszichológiába Budapest: Akadémiai Kiadó, 2012. 230 p. ISBN: 978-963-05-9307-6

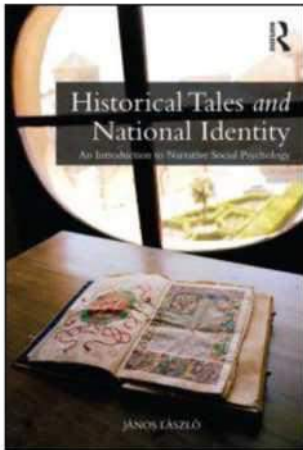

László János

Történelemtörténetek

Bevezetés a narratív szociálpszichológiába

László János könyve az empirikus szociálpszichológia új lehetőségeit keresi. A történettel rendelkező csoport identitásának vizsgálatára a szerző által létrehozott fogalmakat és módszereket mutatja be. Amiként az én megalkotásában a jelentős más személyek meghatározó módon vesznek részt, a csoportok, így a nemzetek azonosságtudatának kialakulása is csak más csoportokhoz való viszonyukban érthető meg. A nemzetek esetében a jelentős más csoportok a saját nemzettel konfliktusban álló külső csoportok alakjában jelennek meg, az identitáskonstrukció pszichológiai folyamatairól pedig a saját nemzet és a külső csoportok múltbeli viszonyairól szóló történelmi narratívumok tanúskodnak. A magyar történelmi narratívumok elemzése elvezeti az olvasót a magyar nemzeti identitás pszichológiai sajátosságaihoz és közelebb viszi annak megértéséhez, hogy milyen akadályok gördülnek a huszadik századi nemzeti traumák, a trianoni béke és a holokauszt feldolgozása elé.

Historical Tales and National Identity

An introduction to narrative social psychology

By [János László](#)

Routledge - 2014 - 189 pages

Social psychologists argue that people's past weighs on their present. Consistent with this view, *Historical Tales and National Identity* outlines a theory and a methodology which provide tools for better understanding the relation between the present society and representations of its past. Author Janos Laszlo

argues that various kinds of historical texts including historical textbooks, texts derived from public memory (e.g. media or oral history), novels, and folk narratives play a central part in constructing national identity. Consequently, with a proper methodology, it is possible to expose the characteristic features and contours of national identities.

In this book Laszlo enhances our understanding of narrative psychology and further elaborates his narrative theory of history and identity. He offers a conceptual model that draws on diverse areas of psychology - social, political, cognitive and psychodynamics - and integrates them into a coherent whole. In addition to this conceptual contribution, he also provides a major methodological innovation: a content analytic framework and software package that can be used to analyse various kinds of historical texts and shed new light on national identity. In the second part of the book, the potential of this approach is empirically illustrated, using Hungarian national identity as the focus. The author also extends his scope to consider the potential generalizations of the approach employed. *Historical Tales and National Identity* will be of great interest to a broad range of student and academic readers across the social sciences and humanities: in psychology, history, cultural studies, literature, anthropology, political science, media studies, sociology and memory studies.

LÁSZLÓ JÁNOS*

A TUDOMÁNYOS NARRATÍV PSZICHOLÓGIAI TARTALOMELEMZÉS ÉS A PSZICHOLÓGIAI TARTALOMELEMZÉS HAGYOMÁNYAI¹

A tudományos narratív pszichológia módszere, amint az a jelen folyóiratszámában közölt tanulmányokból is kitűnik, a tartalomelemzés (László, Ehmann, Péley, Pólya, 2000; Ehmann, 2002; László, 2005; 2008a). Az elbeszélésekkel foglalkozó kutatások, amiket gyűjtőnéven narratív pszichológiának nevezünk, s amelynek irányzataitól saját felfogásunkat a „tudományos” jelzővel különböztetjük meg, többnyire ugyancsak a tartalomelemzés módszerét alkalmazzák. Ez a kettősség félreértéseket szülhet, ezért ebben a tanulmányban kísérletet teszünk arra, hogy a narratív pszichológiai tartalomelemzés sajátosságait a tartalomelemzés más formáihoz képest meghatározzuk. Más oldalról egy ilyen fogalmi és módszertani tisztázási kísérlet azért is időszerű, mert a tartalomelemzési módszerekkel foglalkozó kutatók nehezen értik meg, hogy miben rejlik az az elméleti és módszertani újítás, ami a narratív pszichológiai tartalomelemzést a tartalomelemzés más formáitól megkülönbözteti és egy új pszichológiai megközelítés alapvető eljárásává teszi. Tekintettel arra, hogy napjainkban a tartalomelemzés különböző formáit, így a narratív pszichológiai tartalomelemzést is számítógépes támogatással végzik, a tartalomelemzés formáinak különböző nyelvtechnológiai igényeire és lehetőségeire is kitérünk. Azt sem kerülhetjük meg, hogy a tartalomelemzés különböző formái mögött meghúzódó ismeretelméleti előfeltevésekkel foglalkozzunk.

Kulcsszavak: tudományos narratív pszichológia, kategoriális tartalomelemzés, korrelációs tartalomelemzés, narratív kategóriák

A TARTALOMELEMZÉS KETTŐS HAGYOMÁNYA

A tartalomelemzésnek alapvetően két hagyománya van. Az egyik hagyomány kategóriákat képez és a kategóriákhoz szavakat rendel. A szövegben a kategóriához tartozó szavakat keresi és a találati gyakoriságokat kategóriánként összesíti, azaz kvantifikál. A másik hagyomány kvalitatív. Nem hisz abban, hogy a szavaknak egységes kódja van, amint Firth (1957,190) megfogalmazta, „minden szó valahányszor új kontextusba kerül, új szó lesz”, ezért a szöveg szavait kontextusukkal együtt elemzi. A szövegben szavak együttjárásait, jelentésteli mintázata* MTA Pszichológiai Kutatóintézet és PTE Pszichológiai Intézete, e-mail: laszlo@mtapi.hu

¹ A tanulmány az OTKA K 81633 sz. pályázat támogatásával készült.

it kívánja feltárni, vagyis a szöveg témáit keresi. A számítógépes tartalomelemzés területén az előbbi hagyományt szokták helyettesítő, az utóbbit korrelációs hagyománynak is nevezni (Weber, 1983; Hogenraad, MacKenzie, Péladeau, 2003), mivel az egyik esetben a tartalomelemző program a kategóriát egy szótárral helyettesíti, a másik esetben a szöveg interpretációját a szavak együttjárásának feltárásával segíti. A két hagyománynak alapvetően eltérő ismeretelméleti kiindulópontja van. A helyettesítő hagyomány nomotetikus, vagyis szabályalapú. Egy szó vagy beletartozik egy kategóriába, vagy sem. Azt, hogy beletartozik-e, nem pusztán a nyelvi intuíció hivatott eldönteni, hanem gondos előzetes vizsgálatokkal „bemérik” a szavakat. A munka, cél, sport, eredmény szavak például akkor rendelhetők a teljesítmény kategória alá, ha független értékelők oda sorolják őket és/vagy a teljesítmény témájú szövegekben nagy gyakorisággal fordulnak elő. (Ez egyébként a szótárak egyik nyelvről a másikra történő fordításának egyik korlátja, mivel egy kategória, ha létezik is a másik nyelvben, korántsem biztos, hogy ugyanazokat a szavakat öleli fel, mint az eredeti nyelv.) A szótár így mérőeszközzé válik, ami mind diagnosztikus, mind prediktív következtetésekre lehetőséget nyújt. A teljesítmény tartalmak magas gyakorisága egy személy vagy egy csoport szövegeiben a teljesítménymotiváció erősségét diagnosztizálja. A teljesítmény szótár ugyanakkor lehetőséget nyújt arra, hogy hipotéziseket ellenőrizzünk arról, hogy a személyek vagy csoportok teljesítménymotivációja minek a függvényében változik. Ebben az értelemben a szótárak kísérleti függő változók operacionalizálásaként működnek, a szövegekkel kvázikísérletek végezhetőek.

A korrelációs hagyomány, amit szoktak empirikusan támogatott hermeneutikának is nevezni (Martindale és West, 2002), idiografikus abban az értelemben, hogy a szöveg vagy szövegtörzs korábban nem ismert egyedi jelentéseit segít feltárni. Ehhez nem kontextusfüggetlen kódokat használ, hanem az adott szövegben egymás környezetét jelentő szavak együtt előfordulásából enged következtetni a szöveg sajátos jelentéstartalmaira. A számítógéppel végzett korrelációs elemzésekben a szöveg jelentései mint témák jelennek meg, amelyek „szabad szemmel” való felismerését hátráltathatja, hogy a témát képviselő szavak a szövegben nem egymás mellett, egymáshoz közeli mondatokban vagy paragrafusokban, hanem elszórtan bukkannak fel. Természetesen, ha a szöveg valamilyen értelemben reprezentatív, akkor van lehetőség általánosításra (például bizonyos témák bizonyos típusú vagy állapotú személyek vagy csoportok szövegeiben fordulnak elő), azonban a tartalomelemzés érvényessége belül marad az elemzett szövegtörzson, és lényegében a szöveg hermeneutikai megértését segíti. Az empirikus értelemben vett általánosíthatóság az elemzésnek nem kritériuma. Nyelvtechnológiai szempontból a korrelációs elemzések nyelvfüggetlenek, tetszés szerinti nyelvre alkalmazhatók.

A számítógépes tartalomelemzésben mindmáig a szótáralapú programok az elterjedtebbek (Stone és mtsai, 1966; Stone, 1997; Péladeau, 1998; Pennebaker, Francis és Booth, 2001), bár az egyre népszerűbbé váló szövegbányászatban elsősorban korrelációs technikákat alkalmaznak (Iker és Klein, 1974; Hogenraad és mtsai, 1995).

Mindeddig a tartalomelemzés két hagyományának ismertetését az egyszerűség kedvéért a tartalmas szavak elemzésére korlátoztuk, kategóriák alá rendelhető szólistákról, illetve szavaknak témákba rendeződő mintázatairól beszéltünk. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy egy szövegnek nemcsak a tartalmas szavai, hanem más nyelvi tulajdonságai is rendelkezhetnek olyan heurisztikus értékkel, ami kategóriálisan általánosítható és valamilyen pszichológiai folyamatra vagy állapotra utal. A nem tartalmas, ún. funkciószavak közül ilyennek bizonyult például a névmáshasználat és a tagadás a depresszív állapotok diagnózisával kapcsolatban (depresszióban megnő az egyes szám első személy és a tagadás száma, lásd például Pennebaker és Lay, 2002; Hargitai és mtsai, 2005; Weintraub, 1981). De kategóriálisan jelentéstelivé válhatnak a nyelvtani struktúrák, például az igeidő (a múlt idő a trauma feldolgozottságát, a jelen idő a feldolgozatlanságát indikálja, Ehmann, 2010). Az önreferencia „szótára” a magyar nyelvben nem merül ki az egyes szám első személyű névmás alakjaival, hanem tartalmazza az igeragozás egyes szám első személyű alakjait is, vagyis nem szavak, hanem nyelvtani formák kerülnek az önreferencia kategória címke alá. Nyelvtechnológiai szempontból ez azt jelenti, hogy a szótárnak nyelvtani szabályokat is kezelnie kell, vagyis meg kell találnia az egyes szám első személyű igealakokat, méghozzá nemcsak jelen időben, hanem valamennyi igeidőben, és nemcsak alanyi, hanem tárgyas ragozásban is. Ehhez viszont az igeik teljes morfológiai elemzése szükséges.

A számítógépes szótárak egy másik problémája - különösen a todalékoló nyelveknél, mint amilyen a magyar is - a morfológiai változatosság. Egy-egy szótóhoz akár több száz morfológiai változat is kapcsolódhat, és korántsem biztos, hogy ezek mindegyike ugyanazzal a kategóriális tartalommal rendelkezik. A *szín* kategóriálisan azonos a *színek* vagy a *színes* szavakkal, de csekély köze van a *színészhez*, és még kevésbé mondható ez el a *forr*, *aforrad* és a *forradalom* viszonyáról. Ezért azután a szótóre redukálás, amit az izoláló nyelvekben, például az angolban alkalmaznak, a magyar számítógépes szótárak készítésében nem alkalmazható. Ugyanakkor az egy kategóriához tartozó valamennyi alak tételes felsorolása sem lehet megoldás, mivel ez a szótárakat kezelhetetlen terjedelművé alakítaná. A magyar szótárak esetében a morfológia és a nyelvtan együttes alkalmazása szükséges. Ám a szótóre redukálás még az izoláló nyelveknél sem tökéletes megoldás. A többjelentésű szavak gyakran gondot okozhatnak. Az angol *like* (szeret) és *like* (hasonló) azonos alakúak, de eltérő jelentésűek, vagyis az *érzelem* kategóriájába csak az első tartozik bele. Az angol nyelvű szótár programok általában nem alkalmaznak egyértelműsítést, inkább eltekintenek a többjelentésű szavak szótárba illesztésétől, ezáltal viszont egy kategória fontos szavait veszíthetik el.

A kategóriális tartalomelemzés számítógépes változata tehát általában szó szinten marad. Az újabb nyelvtechnológiai fejlesztések (INTEX, <http://intex.univ-fcomte.fr>; UNITEX, <http://www.igm.univ-mlv.fr/~unitex>, NooJ) azonban lehetővé tették egyrészt a szavak nyelvtani kontextus szerinti egyértelműsítését (ez a todalékoló nyelvek számára különösen előnyös), másrészt a morfológiai annotáció mellett a szemantikai annotációt is. Előbbire példa a *szeretem a feleségemet* (ige + tárgy) és a *szeretnék szántani* (ige + feltételes mód + főnévi igenév) megkülön

bőztetése: a pszichológiai állapotokat illetően az első szeretet *érzelem*, míg a második *intenció*. A szótárak így már nemcsak szavakat, illetve szótöveket, hanem a szavak köré épített ún. helyi nyelvtanokat is tartalmazhatnak, amelyek meghatározzák egy szónak a szótár által lefedett kategória értelmében történő használatát. Ezáltal megnő a szótárba gyűjtött szavak és az általuk képviselt kategória közötti megfelelés: nemcsak a téves találatok száma csökken, de a nyelvtani egyértelműsítés révén a szótárba felvehető szavak száma is jelentősen kibővül.

A nyelvtan alkalmazása más szempontból is kitágította a kategoriális tartalomelemzés lehetőségét. A kategória szótárába most már nemcsak szavak, hanem szavaknak nyelvtanilag definiált mintázatai is bekerülhettek. Ez kibővítette a számítógépes szótáraknak a kategoriális tartalomelemzésben történő alkalmazási körét, mivel olyan kategoriális tartalmakra lehetett kiterjeszteni ezeket a szótárakat, amelyek pusztán a szavakkal nem voltak lefedhetők. Ilyen jelentéstartalom például a téri-idői, valamint érzelmi közelítés-távolítás, amelynek a borderline személyiség szerveződéssel való összefüggését Pohárnok és munkatársai (2005) mutatták ki, vagy az elbeszélés téri-idői perspektívája (visszatekintő, átélő vagy újra átélő), amelyben a központi identitáskategóriák (a nemi és az etnikai identitás) érzelmi stabilitása fejeződik ki (Pólya, 2007).

A felszíni nyelvtannal kibővített kategória szótárak a tartalmakat már nemcsak szó, hanem mondat szinten is kezelik, azaz nemcsak egyes szavakat, hanem szavak mintázatait is keresik, akár egymástól távol eső, de még azonos mondatban elhelyezkedő szavak mintázatait is. A nyelvtannal bővített szótár további előnye, hogy nem csupán a szó szoros értelmében tartalmilag, azaz lexikailag kategorizált tételeket foglal magában, hanem a nyelvtani struktúrákhoz kapcsolódó pszichológiai jelentéseket is képes figyelembe venni. Korábbi kutatások igazolták, hogy a nyelvtani kategóriák a szereplőkről vagy az üzenet forrásáról, illetve címzettjéről fontos információt hordozhatnak, mivel egy esemény nyelvi megformálása lényegesen hozzájárul az esemény jelentésárnyalatainak kialakulásához. Van Dijk (1979) például igazolta, hogy egy eseményről létrejövő szituációs modell vagy kognitív reprezentáció mindig egy központi, ún. fokális szereplő köré szerveződik. A központi szereplőt viszont nyelvtani tematizáció hozza létre (Lyons, 1977), vagyis annak a nyelvi megkülönböztetése, hogy ki/mi az, amiről beszélünk, illetve mit mondunk róla. A tematizációt a magyar nyelvben szórenddel és esetragokkal végezzük el. Turnbull (1994) kimutatta, hogy a témaként megjelenő, fokális szereplő esetében megnő a felelősség attribúciója, vagyis Marinak nagyobb a veszekedésért viselt felelőssége a „Mari veszekedett Péterrel” mint a „Péter veszekedett Marival” mondatban. Ha tehát a tartalomelemzéssel vizsgálni kívánt jelenséget, adott esetben a felelősség attribúcióját a téma nyelvtani kategóriájához kívánjuk kötni, akkor a felszíni mondatszerkezetben kell a mondatok témáját megkeresni: a téma absztrakt kategóriájához tartozó szavakat nem előzetes listák, hanem a mondatok nyelvtani elemzését elvégző algoritmusok válogatják ki.

Az ilyen, akár korlátozott, tehát a nyelvtan teljes egészét nem szükségképpen lefedő felszíni nyelvtani elemzés fontos kiegészítője lehet a szólistákkal végzett tartalomelemzésnek. Számos pszichológiai jelenség esetében ugyanis a jelenség

lényegét vagy a jelenségre való következtetés alapját nem egyszerűen maguk a szövegtartalmak, hanem a tartalmak és a szereplők viszonya, illetve a szereplők közötti viszony adja. A szerep-visszafordítás jelenségének megragadásához például azt kell észrevenni, hogy nem a szülő gondoskodik a gyermekről, hanem fordítva, a gyermek nyújt támaszt a szülőnek. Ehhez a *gyerek* tartalmakat, a *szülő* tartalmakat és a *támogatás* tartalmakat, valamint a mondatbeli szerepek meghatározása révén a közöttük lévő viszonyt kell megragadni.

A csoportlélektani kérdések vizsgálatában elengedhetetlen a saját csoport és a külső csoportok megkülönböztetése. A jelenségek sora a nyelvi csoportközi torzítástól (a saját csoport pozitív cselekedeteit absztraktabban, a negatív cselekedeteket konkrétabban írjuk le, mint a külső csoportét) a csoportalapú érzelmekig csak úgy vizsgálható, hogy a megjelenő kognitív és emocionális tartalmakat (amik persze nyelvi formák is lehetnek, amint ez a nyelvi absztrakció kategóriáinak a nyelvi csoportközi torzítás jelenségeiben megnyilvánuló hatásából kiténik, lásd Maass és mtsai, 1995,1996) szereplőkhöz, azaz mondatbeli szerepekhez kötjük. A nyelvtan bevonása ugyanakkor arra is lehetőséget teremt, hogy a mondatstruktúrán túllépve a hiányos mondatokat a megfelelő tematikus szerepekkel kiegészítsük, illetve a névmásokat „tartalmas” szereplőkkel behelyettesítsük. Ezáltal a szövegben előforduló pszichológiai tartalmak, például az érzelmek, konkrét szereplőkhöz köthetők, tehát nemcsak az „érzelemmennyiségekről” kapunk adatot, hanem arról is, hogy ki érez, és arról is, hogy ki vagy mi iránt.

A SZÖVEGTÍPUS JELENTŐSÉGE

A kategóriális szótárak elvben bármilyen szövegre alkalmazhatók és elvben bármilyen pszichológiai probléma vizsgálatában felhasználhatók, elvben bármilyen elméleti keretben, az olyan elemi jelenségektől kezdve, mint a szövegérthetőség (COHMETRIX)² vagy a szöveg absztrakciós szintje (Hogenraad, McKenzie és Péladeau 2003),³ az olyan összetett jelenségekig, mint a depresszív dinamika vagy a személyiség szerveződés: mindenütt, ahol a pszichológiai mérés releváns lehet. A vizsgált szövegfajták köre is rendkívül változatos, versek, irodalmi szövegek, újságcikkek, politikai beszédek, interjúszövegek, naplók, terápiás párbeszéd, internetes bejegyzések, használati utasítások, tankönyvek egyaránt megtalálhatók közöttük. Mindaddig a tartalomelemzés szempontjából nem tettünk különbséget a szövegfajták között, és nem tüntettünk ki egyetlen elméleti keretet sem. Mindössze azt hangsúlyoztuk, hogy a kategóriális szótáralapú tartalomelemzés alkal

² Az Egyesült Államokban a tankönyvek szövegének olvashatóságát és érthetőségét egy 120 dimenzióban mérő tartalomelemző programmal, a Memphisi Egyetemen kifejlesztett Coh-Metrix-szel vizsgálják.

³ Hogenraad és munkatársai az *Industrial Relations* című tudományos folyóirat absztraktjait vizsgálták a Regresszív Képzelt Szótár absztraktság-konkrétság skálái segítségével, azzal a céllal, hogy egy új diszciplínának, az ipari kapcsolatok kutatásának a tudományos intézményesülését nyomon kövessék.

mas hipotézisvizsgálatokra és diagnosztikus mérésekre, vagyis eszköze lehet a nomotetikusan kutatásnak. A következőkben azt fogjuk kifejteni, hogy a kategoriális szótáraknak a nyelvtannal történő kibővítése a legtermékenyebbnek egy sajátos szövegfajta, a narratívum szempontjából bizonyult, s hogy egy sajátos elméleti keretben, az általunk javasolt tudományos narratív pszichológiai elmélet keretében a komplex pszichológiai jelenségek, elsősorban a személyes és csoportidentitás, valamint a szelf állapotok újfajta megközelítését teszi lehetővé. A tudományos narratív pszichológia elméleti alapjait más helyen többször kifejtettük már (László, 2005; 2008a; 2008b), itt csupán egy tömör összefoglalásra szorítkozunk, és a narratív pszichológia tartalomelemzésnek mint a tudományos narratív pszichológia módszerének a tartalomelemzés kategoriális, illetve korrelációs hagyományához való viszonyával foglalkozunk.

TUDOMÁNYOS NARRATÍV PSZICHOLÓGIA

A narratív pszichológiának az a változata, amit az elmúlt évtizedben dolgoztunk ki, és amit tudományos narratív pszichológiának nevezünk (László, 2005; 2008a; László, Ehmann, Péley és Pólya, 2000; 2002; 2007), felfogható úgy is, mint újabb kísérlet a természettudományok és a humán tudományok két kultúrájának (Snow, 1993) összeillesztésére. Abból indultunk ki, hogy a pszichológia számos területe, így a személyiség vagy a társadalmi és kulturális folyamatok tanulmányozása a jelenségek bonyolultsága okán megköveteli a sémaszerű értelmező és az analitikusan alulról fölfelé haladó módszerek együttes alkalmazását (Hayek, 1967). Az elbeszélés azáltal, hogy anyagi, empirikus tulajdonságai vannak és rendelkezik struktúrával, továbbá azáltal, hogy szoros összefüggésbe hozható az identitással, olyan eszköznek tűnt, amely révén ezek a komplex pszichológiai folyamatok empirikusan megragadhatóvá válnak.

A tudományos narratív pszichológia mindenekelőtt komolyan veszi a nyelv és a pszichológiai folyamatok, valamint az elbeszélés és az identitás közötti kapcsolatot. Ez utóbbi, vagyis az elbeszélés és az identitás közötti, korábban Erikson (1959) által felvetett kapcsolat középpontba emelése az egyik lényeges mozzanat, ami a tudományos narratív pszichológiát megkülönbözteti a korábbi pszichometriai vizsgálatoktól, amelyek korrelációkat állapítottak meg a nyelvhasználat és egyes pszichológiai állapotok vagy tulajdonságok között (Gottschalk és Gleser, 1969; Pennebaker és Mtsai, 2001). Azt feltételeztük, hogy ha az elbeszélést komplex pszichológiai tartalmak hordozójának tekintjük, akkor az elbeszélés tanulmányozása révén az emberi társas alkalmazkodásról empirikusan megalapozott tudás birtokába juthatunk.

Az emberek élettörténeti elbeszéléseikben, miként a csoportok is a csoporttörténetekben - ide értve a nemzeti történelmeket is - saját jelentős életeseményeiket fogalmazzák meg. A fogalmazásban, ami önmagában is jelentéskonstrukció, kifejezik azokat a módokat, hogy miként szervezik meg a társas világhoz fűződő viszonyukat, és miként alkotják meg identitásukat. Ha elfogadjuk, hogy az emberek

és csoportok saját identitásukat és a pszichológiailag érvényes valóságukat számos lényeges vonatkozásban történetek révén alkotják meg, akkor jogosan feltételezhetjük, hogy ezeknek a történeteknek a kompozíciós tulajdonságai és élményminőségei a történetmondók várható viselkedéses adaptációjáról és megküzdési kapacitásáról vallanak. Ahhoz viszont, hogy tudományos vizsgálat tárgyává tudjuk tenni a történetekbe szervezett identitást vagy az én és a valóság viszonyának a történetekben megnyilvánuló bármely aspektusát, olyan módszerekre van szükségünk, amelyek a történetekből megbízhatóan (vagyis megismételhető módon) és a vizsgált pszichológiai konstrukció szempontjából érvényesen (empirikusan ellenőrizhetően) képesek kibontani a pszichológiailag releváns jelentéseket. E módszerek kidolgozásához jelentős mértékben járultak hozzá a narratológia eredményei.

A narratológia vagy elbeszéléskutatás a huszadik századi irodalomtudomány, illetve a szövegtudomány területére tartozik. Azokkal az elvekkel és eszközökkel foglalkozik, amelyek által az eseményeket az elbeszélők történetévé alakítják, illetve azokkal a hatásokkal, amelyeket a különböző kompozíciós eljárások a jelentés megalkotásában előidéznek. Modelleket dolgoztak ki az elbeszélői perspektíva különböző formáira (téri-idői perspektíva, pszichológiai perspektíva), az idői tagolásra (Sternberg, 1978), az értékelésre és egy sor egyéb kompozíciós eszközre. Mi megfordítottuk a narratológia értelmezési irányát. Nem a különböző narratív kompozíciós technikáknak a jelentésképzésben játszott szerepét elemezzük, hanem megfelelést keresünk a narratív kompozíciós technikák alkalmazása és az elbeszélő személy vagy csoport pszichológiai állapota között. Ez természetesen azon a feltételezésen alapul, hogy az a mód, ahogyan a személyek és csoportok jelentést adnak életük eseményeinek, tükrözi belső, pszichológiai kategóriákkal leírható állapotaikat.

A narratológia az elbeszélések kompozícióját illetően véges számú alkotóelemet (időviszonyok, nézőpontok, értékelések, cselekményegységek, ágens, szereplők érzelmi viszonyai stb.) és ezeknek az alkotóelemeknek véges számú kombinációját írta le. Az egyes alkotóelemek, illetve változataik a szöveg szintjén megbízhatóan azonosíthatók. Más oldalról az elbeszélés így meghatározott komponenseihez élményszintű pszichológiai jelentések társíthatók. Az elbeszélés véges számú, bár az eddig felismertekhez képest tovább bővíthető strukturális vagy kompozíciós „helyet” tartalmaz (lásd például a kognitív folyamatok eloszlását a szereplők között, Vincze és László, 2010), amit ugyancsak véges számú pszichológiailag jelentésteli tartalommal lehet kitölteni, miközben a felszíni szöveg végtelenül változatos lehet.

Ez a megközelítés gyökeresen különbözik a narratívum hermeneutikai elemzésétől, amely a szöveg társadalmi, kulturális és textuális kontextusának háttérén bontja ki a jelentéseket. A hermeneutikai, kvalitatív narratív pszichológiában ez általában az élettörténeteknek az identitás szempontjából történő elemzését jelenti anélkül, hogy az értelmezést bármilyen empirikus ellenőrzésnek alávetnék. A tartalomelemzés korrelációs technikái a szöveg témáinak kiemelésével nagymértékben támogathatják az ilyen elemzést, azonban mindez csupán „alapanyagot” szol

gálthat az értelmezés számára, és nem teszi lehetővé a szövegszerveződés és az identitás-szerveződés közötti kapcsolat empirikus magragadását.

Ezzel szemben a tudományos narratív pszichológiai tartalomelemzés a számítógépes technológia és a számítógépes nyelvészet által biztosított lehetőségeket kiaknázva az elbeszélések összetett mintázatait pszichológiai kategóriák kifejeződéseinek tekinti.

Amikor értékelésről, időről, ágenciáról vagy bármely más narratív kategóriáról beszélünk, akkor nem egyszerűen a valamilyen pszichológiai fogalom alá tartozó szótári egységek előfordulási gyakoriságát vizsgáljuk. Az adott elemnek az énelbeszélés vagy csoportelbeszélés kompozíciójában vagy konstrukciójában játszott szerepére vagyunk kíváncsiak (ezt a tudományos narratív pszichológia megtartja a narratív konstrukcionista hozzáállásból). Például azt elemezzük, hogy az elbeszélésben az értékelés hogyan oszlik el a szereplők között? Kit vagy kiket értékelnek pozitívan, illetve negatívan, hogyan változik ez az elbeszélés folyamán, emelkedő vagy ereszkedő tendenciát mutat (vö. Fry, 1998; Gergen és Gergen, 2001; László, Ehmann és Imre, 2002; Csertő és László, 2010)? Az egyes epizódok értékelési mintázatai hogyan viszonyulnak az „egész” történethez, vagyis az élet-történethez, illetve a nemzeti történelemhez? A közelítés-távolítás szövegbeli eseteinek nem önmagukban, még csak nem is gyakoriságuk szerint, hanem a váltakozás mentén van jelentőségük: a borderline személyiség szerveződésre az utal, hogy az elbeszélő egy történeten belül váltogatja a közelség és távolság, illetve szeretet és elutasítás kifejezéseit. Élményeit úgy konstruálja, hogy azokban ez a fajta ellentétesség megjelenik (Pohárnok és mtsai, 2005).

Az értékelés, az érzelmek, az idő, az elbeszélői perspektíva, a pszichológiai perspektíva (a mentális állapotok elosztása a narrátor és a szereplők között), az ágencia és a többi narratív kategória valamennyi elbeszélésben szükségképpen jelen van. Látni kell azonban, hogy a perspektíva kategóriáktól eltekintve a fenti felsorolásban szereplő kategóriák nem csak a narratívum szempontjából értelmezhetők. Egy szövegben fellelhető időfogalmak, érzelmek vagy értékelések gyakorlatilag bármilyen pszichológiai jelenséggel összefüggésbe hozhatók, korrelációk állapíthatók meg előfordulási gyakoriságuk és a pszichológiai jelenség között, illetve értelmes hipotézisek ellenőrzését szolgálhatják. A számítógépes tartalomelemzés területén ilyen pszichológiai szótárak nagy számban készültek (pl. LIWC, Pennebaker és mtsai, 2001; General Inquirer, Stone és mtsai, 1966; Regresszív Képzelt Szótár, Martindale, 1975; PROTAN, Hogenraad és mtsai, 1995). Ez a számítógépes pszichológiai tartalomelemzés hagyományos, bevett módja. A tudományos narratív pszichológiai tartalomelemzés meghatározó sajátossága, hogy az egyéni vagy csoportos életeseményekről szóló beszámolóknak, legyenek azok naplók, terápiás szövegek, tankönyvek, regények stb. az *esemény konstrukciójának módját* vizsgáljuk a narratív kategóriák által. Ennek nem mond ellent, hogy amikor például egy elbeszélő esemény érzelmi kompozícióját vizsgáljuk, akkor figyelembe vesszük az érzelmi minőségeket is, vagyis megkülönböztetünk pszichológiailag releváns érzelem csoportokat a valencia, az érzelem kifelé vagy befelé irányulása, a csoport történeti pályájához való kapcsolódás stb. szempontjából (Fülöp és László, 2010a).

Az esemény érzelmi kompozíójába tehát nemcsak az elbeszélő érzelmeinek, illetve a szereplőknek tulajdonított érzelmeknek a gyakoriságai, hanem az érzelmi kapcsolatok és az érzelmek minőségei is beletartoznak: ki érez, kivel szemben, mit? Ez lényegében az érzelmi kompozíció. Itt megint hangsúlyoznunk kell, hogy az érzelmi kompozíció egyes elemeit ki lehet emelni és értelmes pszichológiai összefüggésekben vizsgálni lehet, miközben látnunk kell, hogy az elbeszélés érzelmi mintázata vagy kompozíciója a személyközi és csoportközi viszonyok és az identitás szerveződés szempontjából értelmezhető.

A tudományos narratív pszichológiai tartalomelemzés személyes életeseményekről, illetve csoporteseményekről szóló történeteket elemez. A történeteknek a személyes és csoportidentitással való szoros összefüggése miatt nem általában, ad hoc feltételezésekre épülő nyelvi-pszichológiai korrelációkat keres, hanem a történet, s ezáltal az identitás konstrukciója érdekli. Ezért a pszichológiai kategóriákat és a nekik megfelelő kategoriális elemzési egységeket (szótárakat) a kompozíció alkotóelemeinek tekinti. Célja, hogy az értelmezést a pszichológiai kategóriák segítségével az identitás szerveződésére és állapotaira vonatkoztatva végezze el. Magát a programcsomagot, ami a <http://narrativpszichologia.pte.hu> honlapon érhető el, a narratív kategoriális elemzés miatt NARRCAT-nak neveztük el.

A pszichológiában jelenleg két elméleti keret áll rendelkezésre, amelyekben az élettörténetek, illetve csoporttörténetek elemzésével nyert adatokat, az identitás szerveződését, állapotait és a hozzájuk kapcsolódó megküzdési módokat, például egy trauma feldolgozási módját értelmezni lehet. Az első elméleti keret a személyiséglélektan területén a szelf-szerveződésre vonatkozik. Erre támaszkodva Péley (1999) a szereplők pszichológiai funkcióit vizsgálta a korai kapcsolati sérülések szempontjából. Pohárnok és munkatársai (2005) korábban már említett vizsgálata a közelítés-távolítás szövegbeli mintázatai alapján a borderline személyiség szerveződésre következtetett. A másik elméleti keret Erikson identitáselméletén alapul. Az elmélet alapján Marcia (1966; 1980) fejlesztett ki az identitás szerveződés tipológiájára elméleti modellt és empirikus vizsgálati eljárást, illetve McAdams (1985; 2001) dolgozott ki az élettörténet identitásszempontú vizsgálatára élettörténeti beszámolók tartalomelemzésén alapuló eljárást. Mindkét elméleti keret a szelf, illetve a személyes identitás szerveződésével foglalkozik.

A csoportlélektan területén Weinreich és Saunderson (2003) emelte át Marcia (1966; 1980) elméletét a csoportidentitás állapotának diagnosztikájára. A nehézkes és nem vagy csak félig automatizálható kódrendszer mellett a modell elterjedését az is akadályozta, hogy a Marcia által javasolt négy identitástatusz (identitásdiffúzió állapota, teljesítmény állapota, korán zárás, moratórium) nem tűnik elégségesnek a csoportidentitás leírására és nehezen hozható kapcsolatba a csoportlélektani folyamatokkal.

A szociálpszichológiában uralkodó identitáselméletek, így Tajfel (1981) szociális identitáselmélete és Turner és munkatársai (1987) szelf-kategorizáció elmélete nem terjednek ki az identitás minőségeinek és állapotainak magyarázatára. Talán az egyetlen kivétel Breakwell (1986) identitásfolyamat elmélete, amely a csoportidentitás sérüléseire vagy fenyegetettségére adott megküzdési módokkal

foglalkozik. Ugyanakkor ez az elmélet sem törekszik arra, hogy a csoporttörténet eseményeinek jelentéskonstrukcióját vizsgálja, és ebből vonjon le diagnosztikus vagy prediktív következtetéseket.

Az általunk javasolt modell jóval differenciáltabb személyes és csoportidentitás folyamatokat feltételez azáltal, hogy figyelembe veszi az alkalmazkodás és megküzdés, például egy trauma feldolgozásának különböző formáit. Azt célozza, hogy a narratív kategóriákkal lefedhető pszichológiai folyamatokat (érzelemszabályozás, idői élményszervezés, cselekvőképesség stb.) identitáskonstrukciós típusokba rendezze, azaz megalkossa az identitáskonstrukciós folyamatok tipológiáját. Ehhez a narratív kategóriák egyre bővülő köre áll rendelkezésre. A narratív kategóriák együttes alkalmazása (például az intencionalitás és az aktivitás ágenci- aként történő felfogása, lásd Ferenczhalmy, Szalai és László, 2011) az identitás sokoldalú és mintázatelvű leírását teszi lehetővé. A narratív szöveg ismételhetősége, például egy történelmi esemény spontán megjelenő újrabelbeszélése a történelemtényekben, lehetőséget teremt arra, hogy az identitáskonstrukciót időbeli folyamatnak tekintsük és a változásokat nyomon kövessük (Fülöp és László, 2010b; Vincze és László, 2010; Ferenczhalmy, Szalai és László, 2011).

A számítógépes tartalomelemzés oldalán ez azt jelenti, hogy a tartalomelemzés nem pusztán a verbális viselkedésre irányul, hanem az egyéni és csoportos élmények kommunikációba történő kódolását is felöleli azáltal, hogy a fontos események elbeszélésének strukturális-kompozíciós jellemzőit (egy elbeszélés érzelmi struktúráját, nézőpontváltkozásait, értékelési mintázatát) is képes - a nyelvtechnológia új lehetőségeit kihasználva - tartalmi kategóriákként kezelni.

Mind a nyelvtechnológiában, mind az egyének és csoportok identitásvonatkozású állapotainak és folyamatainak differenciált megragadásában nagyon sok még a teendő. Egy évtizeddel ezelőtt a számítógépes tartalomelemzés egyik kiemelkedő alakja, Stone (1997) egy konferencián arra emlékeztetett, hogy a számítógép kommunikációelemzési alkalmazásával szemben az egyik aggály az volt, hogy nincs megfelelő számítástechnikai háttér, és várni kell addig, amíg az létrejön. Bár ez a háttér ma sem tökéletes, a mai nyelvtechnológia már lehetőséget nyújt a jelentés és jelentéskonstrukció empirikus vizsgálatára. A tudományos narratív pszichológiai tartalomelemzés kísérlet arra, hogy a mérést bevezessük egy olyan területre, ahol korábban az értelmezés uralkodott.

IRODALOM

- Breakwell, G. M. (1986): *Coping with Threatened Identities*. New York, Methuen.
- Csertő, István, László, János (2010): Psychological analysis of interpersonal and intergroup evaluation in narratives. Abstract from the 9th Alps Adria Psychology Conference. *Review of Psychology*, 17(2), 151.
- Ehmann Bea (2002): *A szöveg mélyén. Pszichológiai tartalomelemzés*. Budapest, Új Mandátum.
- Ehmann, Bea, Garami, Vera (2010): Narrative Psychological Content Analysis with NooJ: Linguistic Markers of Time Experience in Self-Reports. In: T. Váradi, J. Kuti, M. Silberstein (eds), (2010), *Applications of Finite-State Language Processing - Selected Papers from the 2008 International NooJ Conference*. Cambridge Scholars Publishing, 186-196.

- Erikson, H. H. (1959): Identity and the life cycle: Selected papers. *Psychological Issues*, 1(1), 5-165.
- Ferenczhalmy Réka, Szalai Katalin, László János (2011): Lásd füzetünkben 35-46. old.
- Firth, J. R. (1957): *Papers in Linguistics 1934-1951*. London, Oxford University Press.
- Frye, N. (1998): *A kritika anatómiája*. Budapest, Helikon.
- Fülöp Éva, László János (2010a): Érzelmek a valós csoportközi konfliktusokban: a csoportközi érzelmek történelmi lehorgonyzása. *Magyar Pszichológiai Szemle*, sajtó alatt.
- Fülöp, Éva, László, János (2010b): How to apply emotions to real life intergroup conflicts? Group-related emotions are historically anchored. Abstract from the 9th Alps Adria Psychology Conference. *Review of Psychology*, 17(2), 152.
- Gergen, K. J., Gergen, M. M. (2001): A narratívumok és az én mint viszonyrendszer. In: László János, Thomka B. (szerk.), *Narratív Pszichológia. Narratívák 5*. Budapest, Kijárat Kiadó, 77-120.
- Gottschalk, L. A., Gleser, G. C. (1969): *The Measurement of Psychological States through the Content Analysis of Verbal Behavior*. Berkeley, Los Angeles, London, University of California Press.
- Hargitai Rita, Naszodi Mátyás, Kis Balázs, Nagy László, Bóna Adrien, László János (2005): A depresszív dinamika nyelvi jegyei az én-elbeszélésekben. A LAS-Vertikum tagadás és szelf-referencia modulja. *Pszichológia*, 25(2), 181-199.
- Hayek, F. A. (1967): *Studies in Philosophy, Politics and Economics*. London, Routledge and Kegan Paul.
- Hogenraad, R., Daubies, C., Bestgen, Y. (1995): A general theory and method of computer aided text analysis: The PROTAN System (PROTocol ANalyzer), Version of March 2,1995. Computer program, Louvain-la-Neuve (Belgium), Psychology, Catholic University. <http://www.psor.ucl.ac.be/protan/protanae.html>
- Hogenraad, R., McKenzie, D. P., Péladeau, N. (2003): Force and influence in content analysis: The production of new social knowledge. *Quality and Quantity*, 37, 221-238.
- Iker, H. P., Klein, R. H. (1974): WORDS: A computer system for the analysis of content. *Behavior Research Methods and Instrumentation*, 6, 430-438.
- László János (2005): *A történetek tudománya: Bevezetés a narratív pszichológiába*. Pszichológiai Horizont; Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 261.
- László, János (2008a): *The Science of Stories: An Introduction to Narrative Psychology*. London and New York, Routledge, 228.
- László János (2008b): Narratív pszichológia. *Pszichológia*, 28(4), 301-317.
- László János, Ehmann Bea, Imre Orsolya (2002): Történelem történetek: a történelem szociális reprezentációja és a nemzeti identitás. *Pszichológia*, 22(2), 147-161.
- László János, Ehmann Bea, Péley Bernadette, Pólya Tibor (2000): A narratív pszichológiai tartalomelemzés: elméleti alapvetés és első eredmények. *Pszichológia*, 4, 367-390.
- László, János, Ehmann, Bea, Péley, Bernadette, Pólya, Tibor (2002): Narrative psychology and narrative psychological content analysis. In: János László, W. Stainton Rogers (eds), *Narrative Approaches in Social Psychology*. Budapest, New Mandate, 9-25.
- László, János, Ehmann, Bea, Pólya, Tibor, Péley, Bernadette (2007): Narrative psychology as science. *Empirical Text and Culture Research*, 3,1-13.
- Lyons, J. (1977): *Semantics* (Vol. 2). Cambridge, Cambridge University Press.
- Maass, A., Ceccarelli, R., Rudin, S. (1996): Linguistic intergroup bias: Evidence for in-group-protective motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 512-526.
- Maass, A., Milesi, A., Zabbini, S., Stahlberg, D. (1995): The linguistic intergroup bias: Differential expectancies or in-group protection? *Journal of Personality and Social Psychology*, 68,116-126.
- Marcia, J. E. (1966): Development and validation of egoidentity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5, 551-558.
- Marcia, J. E. (1980): Identity in adolescence. In: J. Adelson (ed.), *Handbook of Adolescent Psychology*. New York, Wiley.
- Martindale, C. (1975): *Romantic Progression. The Psychology of Literary History*. New York, John Wiley.
- Martindale, C., West, A. N. (2002): Quantitative hermeneutics. In: M. Louwers, W. van Peer (eds), *Thematics. Interdisciplinary Studies*. Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins, 377-395.
- McAdams, D. P. (1985): *Power, Intimacy, and the Life Story: Personological Inquiries into Identity*. New York, Guilford Press.

- McAdams, D. P. (2001): A történet jelentése az irodalomban és az életben. In: László J., Thomka B. (szerk.), *Narratív Pszichológia. Narratívák 5.* Budapest, Kijarat Kiadó, 157-175.
 NARRCAT: <http://narrativpszichologia.pte.hu>
 NooJ: <http://corpus.nytud.hu/nooj/>
- Péladeau, N. (1998): WordStat. Content Analysis Module for SIMSTAT. User's Guide (Version 3.0, 21 December 2000). Montreal: Provalis Research. (www.simstat.com)
- Péley Bernadette (1999): *Rítus és történet.* Budapest, Új Mandátum.
- Pennebaker, J. W., Francis, M. E., Booth, R. J. (2001): *Linguistic Inquiry and Word Count (LIWC): LIWC.* Mahwah, NJ, Erlbaum.
- Pennebaker, J. W., Lay, T. C. (2002): Language use and personality during crises: Analyses of Mayor Rudolph Giuliani's press conferences. *Journal of Research in Personality*, 36(3), 271-282.
- Pohárnok Melinda, Nagy László, Bóna Adrien, Naszódi Mátyás, Kis Balázs, László János (2005): A kapcsolati mozgások számítógépes nyelvészeti vizsgálata élettörténeti narratívumokban. A LAS-Vertikum közelítéstávoltás modulja. *Pszichológia*, 25(2), 157-169.
- Pólya Tibor (2007): *Identitás az elbeszélésben.* Budapest, Új mandátum.
- Snow, C. P. (1993): *The Two Cultures.* New York, Cambridge University Press.
- Sternberg, M. (1978): *Expositional Modes and Ordering in Fiction.* Baltimore, Johns Hopkins University Press.
- Stone, P. J. (1997): Thematic text analysis: New agendas for analyzing text content. In: C. W. Roberts (ed.), *Text Analysis for the Social Science. Methods for Drawing Statistical Inferences from Texts and Transcripts.* Mahwah, NJ, Erlbaum, 35-54.
- Stone, P. J., Dunphy, D. C., Smith, M. S., Ogilvie, D. M. (1966): *The General Inquirer: A Computer Approach to Content Analysis.* Cambridge, MA, MIT Press.
- Tajfel, H. (1981): *Human Groups and Social Categories: Studies in Social Psychology.* Cambridge, Cambridge University Press.
- Trunbull, W. (1994): Thematic structure of descriptions of violent events influences perceptions of responsibility: A thematic structure effect. *Journal of Language and Social Psychology*, 13(2), 132-157.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., Weatherell, M. (1987): *Rediscovering the Social Group: A Self-categorization Theory.* Oxford, Blackwell.
- Van Dijk, T. A. (1979): Relevance assignment in discourse comprehension. *Discourse Processes*, 2, 113-126.
- Vincze Orsolya, László János (2010): A narratív perspektíva szerepe a történelemkönyvekben. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 65(4), 571-595.
- Weber, R. P. (1983): Measurement models for content analysis. *Quality & Quantity*, 17, 127-149.
- Weinreich, P., Saunderson, W. (2003): *Analyzing Identity. Cross-cultural, Societal and Clinical Contexts.* London, New York, Routledge.
- Weintraub, W. (1981): *Verbal Behavior: Adaptation and Psychopathology.* New York, Springer.

János László

NARRATIVE PSYCHOLOGICAL CONTENT ANALYSIS AND THE TRADITIONS OF PSYCHOLOGICAL CONTENT ANALYSIS

The methodology of scientific narrative psychology is content analysis. Given that different forms of narrative psychology also use content analytic methods, the paper outlines the specifics of scientific narrative psychological content analysis (narrative categorical content analysis, NARRCAT) by contracting it with other forms of content analysis, i.e. categorical and correlational analysis. Similar to

other forms of content analysis, narrative content analysis is also performed with computer support. Therefore the paper discusses language technological requirements and opportunities of different forms of content analysis. It also discusses epistemological presuppositions of each content analytic methodology.

Keywords: scientific narrative psychology, categorial content analysis, correlational content analysis, narrative categories

SAGE Open

<http://sgo.sagepub.com/>

Narrative Language as an Expression of Individual and Group Identity: The Narrative Categorical Content Analysis

János László, István Cserto, Éva Fülöp, Réka Ferenczhalmy, Rita Hargitai, Piroska Lendvai, Bernadette Péley, Tibor Pólya, Katalin Szalai, Orsolya Vincze and Bea Ehmann *SAGE Open* 2013 3:
DOI: 10.1177/2158244013492084

The online version of this article can be found at:
</content/3/2/2158244013492084>

Published by: SAGE
<http://www.sagepublications.com>

Additional services and information for SAGE Open can be found at: Email Alerts: </cgi/alerts> **Subscriptions:** </subscriptions> **Reprints:**

<http://www.sagepub.com/journalsReprints.nav>

© 2013 the Author(s). This article has been published under the terms of the Creative Commons Attribution License. Without requesting permission from the Author or SAGE, you may further copy, distribute, transmit, and adapt the article, with the condition that the Author and SAGE Open are in each case credited as the source of the article.

Narrative Language as an Expression of Individual and Group Identity: The Narrative Categorical Content Analysis

1 2 · 1 2 János László , István Csertő , Éva Fülöp , Réka Ferenczhalmy , Rita Hargitai², Piroska Lendvai¹, Bernadette Péley², Tibor Pólya¹, Katalin Szalai³, Orsolya Vincze² and Bea Ehmann¹

Abstract

Scientific Narrative Psychology integrates quantitative methodologies into the study of identity. Its methodology, Narrative Categorical Analysis, and its toolkit, NarrCat, were both originally developed by the Hungarian Narrative Psychology Group. NarrCat is for machine-made transformation of sentences in self-narratives into psychologically relevant, statistically processable narrative categories. The main body of this flexible and comprehensive system is formed by Psycho-Thematic modules, such as Agency, Evaluation, Emotion, Cognition, Spatiality, and Temporality. The Relational Modules include Social References, Semantic Role Labeling (SRL), and Negation. Certain elements can be combined into Hypermodules, such as Psychological Perspective and Spatio-Temporal Perspective, which allow for even more complex, higher level exploration of composite psychological processes. Using up-to-date developments of corpus linguistics and Natural Language Processing (NLP), a unique feature of NarrCat is its capacity of SRL. The structure of NarrCat, as well as the empirical results in group identity research, is discussed.

Keywords

narrative psychology, identity studies, NarrCat, Natural Language Processing

After long neglect between the twenties and the eighties of the past century, our days celebrate triumphant return of language to social psychology (Kroger & Wood, 1992). A historical milestone was the Linguistic Category Model (LCM) by Semin and Fiedler (1988). Claiming that “language poses multifaceted, fascinating and complex puzzles,” Semin highlighted the LCM model along three interrelated perspectives: as a functional tool, as architecture of linguistic behavior, and as an extended functional aspect (Semin, 2008). These three perspectives have fostered several intrinsically related new attributional paradigms. These include, for example, the Linguistic Intergroup Bias (LIB; Maass, Salvi, Arcuri, & Semin, 1989; Sutton & Douglas, 2008) or the Actor-Observer Bias (Fiedler, Semin, & Koppetsch, 1991; see Fiedler, 2008, for a review). It has also been shown that linguistic categories play a subtle, but crucial role in the interpersonal transmission of stereotypes in communication. This phenomenon has been termed the Linguistic Expectancy Bias (LEB; Maass, Milesi, Zabbini, & Stahlberg, 1995; Wigboldus, Semin, & Spears, 2000). In this context, emerging paradigms are the Negation Bias (Beukeboom, Finkenauer, & Wigboldus, 2010) and the Stereotypic Explanatory Bias (Sekaquaptewa, Espinoza, Thompson, Vargas, & Von Hippel, 2003).

Although lexical choice seems to be a powerful device in modulating social-psychologically relevant information in communication (Fiedler & Mata, 2013; Semin, 2000), research has been extended to other linguistic forms. For instance, Turnbull (1994) has pointed out that the thematic structure of a sentence, that is, the grammatical forms may shift responsibility for an action from one character to another. Responsibility for an event is derived from agency in the event. What sentence structure can manipulate is the implicit agency attached to thematic roles of the sentence. This subtle communicative mean, similar to LIB, can be used in intergroup relations, when people tend to use less agentic forms (passive voice, general subject, etc.) when describing socially undesirable deeds of their own group, whereas they use active forms when speaking about bad deeds of

¹ Hungarian Academy of Sciences, Budapest, Hungary

² University of Pécs, Hungary

³ University of Kaposvár, Hungary

Corresponding Author:

Bea Ehmann, Institute of Cognitive Neuroscience and Psychology, Research Centre for Natural Sciences, Hungarian Academy of Sciences, Victor Hugo Street 18-22, Budapest, Hungary, H-1132.

Email: ehmann.bea@ttk.mta.hu

outgroups. Banga, Szabó, and László (2012) have termed this tendency *Syntactic Agency Bias* (SAB).

Another domain of linguistic industry, whose boundaries spread to the territory of personality, clinical, and health psychology, is marked by Pennebaker and his coworkers the Linguistic Inquiry and Word Count (LIWC) software (Chung & Pennebaker, 2007; Niederhoffer & Pennebaker, 2009; Pennebaker, 1990, 2012; Pennebaker, Mehl, & Niederhoffer, 2003; Pennebaker, Paez, & Rime, 1997, and Tausczik & Pennebaker, 2010). The underlying idea of LIWC is that the dozens of its—partly thematic and partly grammatical—word categories can detect, measure, and statistically compare psychologically relevant phenomena in bulky texts.

For a review of this comprehensive paradigm and the related abundant research in the past decades, see Tausczik and Pennebaker (2010). In his recent book, *The Secret Life of Pronouns: What Our Words Say About Us* (2011), Pennebaker follows the idea of “ignoring the content, celebrating the style”—which is in good congruency with the LCM. However, whereas LCM, LIB, LEB, SAB, and the other models, based either on lexical or grammatical choice, relate to *message modulation for perception* in communication, Pennebaker’s lexical and grammatical analysis inquires how these choices *express internal states* of the communicators.

The narrative approach emerged as a new psychological paradigm in the eighties of the past century (Bruner, 2005/1986; Polkinghorne, 1988; Sarbin, 1986). Several narrative self- and identity theories were suggested, which used qualitative and quantitative methods (Hiles & Cermak, 2008; McAdams, 1988; Murray, 2003).

This idea has been further developed with the aim to exploit the interrelation between life narratives and group narratives on one hand, and personal identity and group identity on the other (László, 2008; László & Ehmann, 2013; László, Ehmann, Péley & Pólya, 2007). This new direction of narrative psychology draws on the scientific traditions of psychological study, but adds to the existing theories by pursuing the linguistically founded empirical study of psychological meaning construction (Csertő & László, 2011; László, 2008). It has been assumed and supported by several empirical studies on the field of social psychology (Csertő & László, 2011, in press; Ferenczhalmy & László, 2010; Ferenczhalmy, Szabó, Szalai, & László, 2010; Fülöp et al., 2012; László & Ehmann, 2013; Szalai & László, 2010; Vincze, Ilg, & Pólya, 2013), and in other psychological domains, for example, personality and clinical psychology (Ehmann & Garami, 2010; Ehmann, Garami, Naszódi, Kis, & László, 2007, Ehmann et al., 2012; Hargitai et al., 2007; Péley & László, 2009, 2010; Pohárnok et al., 2007; Pólya, Kis, Naszódi, & László, 2007; Pólya, László, & Forgas, 2005) that organizational characteristics and experiential qualities of group narratives and selfnarratives tell about the potential behavioral adaptation and coping capacities of the storytellers.

A remarkable novelty of scientific narrative psychology

narrative organization and psychological organization, namely, from the fact that narrative features, for example, the characters’ functions, the temporal characteristics of the story, or the speakers’ perspectives provide information about the features and conditions of self-representations. In this sense, scientific narrative psychology exploits achievements of narratology (e.g., Barthes, 1977; Culler, 2001; Eco, 1994; Genette, 1980). However, whereas narratology studies effects of narrative composition on readers’ understanding and experience, scientific narrative psychology is directed to how narrative composition expresses inner states of the narrator.

Another novelty is that the term *narrative composition* here also refers to the interpersonal and intergroup relations. It means that not only the psychological content of the words, for example, the content of a particular emotion or deed is considered, but also the relations: who feels or acts this content toward whom? By extending the narrative analysis to interpersonal and intergroup relations, results gained with this analysis can be corroborated with empirically founded theories of personal and social identity. Furthermore, it provides opportunity for empirical extension and testing dynamic psychological theories in personality and social psychology.

In the following sections, Narrative Categorical Content Analysis (NarrCat), as a means of empirical conceptualization and operationalization of the scientific narrative psychology, as well as some results obtained with this methodology is presented.

Conceptualization of Content Analysis in NarrCat

NarrCat is based on the psychologically relevant markers of *narrative categories* and *narrative composition*. The primary focus of NarrCat is not on psychological correlates of words, nor on function words (as contrasted to contentual words), or on grammatical markers (e.g., past tense). Instead, it explores the evaluational, emotional, and cognitive processes of the self and the other, and the ingroup and the outgroup, furthermore, to explore more complex principles of narrative composition, such as spatio-temporal perspective and psychological (inside) versus observer (outside) perspectives.

As with other psychological content analysis systems, such as LIWC (Pennebaker, Booth, & Francis, 2007, or RID (Martindale, 1990), NarrCat also has dictionaries. However, because of the complex morphology of the Hungarian language and the need for disambiguation, lexicons are endowed with local grammars that perform the task of disambiguation and enable further grammatical analysis.

NarrCat is able to handle two further language-processing tasks—anaphora resolution and Semantic Role Labeling (SRL). Anaphora resolution (replacing personal pronouns with relevant proper names with the aim to identify the participants of the narratives) is solved by an external linguistic

parser. SRL partly uses external linguistic parsers, and partly involved as support modules in the NarrCat system.

The system yields quantitative results about who or which group acts, evaluates, has emotions thinks something as to somebody or another group. Thus, the output depicts the psychological composition of interpersonal and intergroup relations that are relevant to the construction of identity.

Technological Background

The software that presently serves for content analysis in the framework of scientific narrative psychology is NooJ, a multilingual linguistic development environment (Silberstein, 2003, <http://www.nooj4nlp.net/pages/resources.html>). The international NooJ community currently includes 19 languages, several among them with non-Latin script. The basis of usability of NooJ for the analysis of Hungarian language texts is the Hungarian National Corpus that currently contains 187.6 million words (http://corpus.nytud.hu/mnsz/index_eng.html; Varadi, 2002).

The Structure of NarrCat

Overall Structure

NarrCat is a flexible and comprehensive methodological toolkit for machine-made transformation of sentences in self-narratives into psychologically relevant, statistically processable *narrative categories*.

Two examples of the process are as follows:

“Mom will be proud of me” =

“Other agent’s abstract positive emotion toward Self as recipient in the future”

“The Hungarians were feared of the Mongols” =

“Ingroup agent’s basic negative emotion toward outgroup as recipient in the past”

The structure of NarrCat is shown in Figure 1. The first level of composite modularity is the “workshop”: the linguistically annotated *Dictionaries* (DICs) serve as input to the *Local Grammars* (LGs). The LGs contain disambiguity rules, exclusions, textual variables, and so on. Partly through *Submodules*, the DICs and LGs give input to two groups of higher level entities: *Psycho-Thematic Modules* and *Relational Modules*. Forming the main body of the NarrCat, the *Psycho-Thematic Modules* include Agency, Evaluation, Emotion, Cognition, Spatiality, and Temporality. The *Relational Modules* include Social References, SRL, and Negation.

The higher levels allow for category building to different extent of complexity. An example of a simple analysis is to

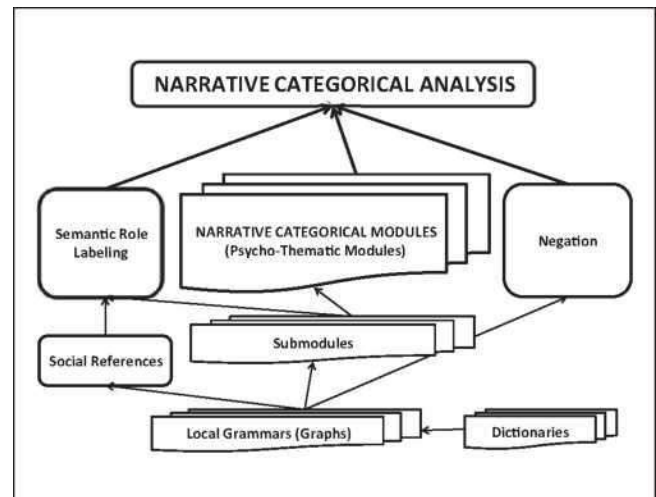

Figure 1. The overall structure of NarrCat.

assess and compare the frequency of negative emotionality in a textual corpus. A still simple, but multimodular analysis is, for example, the assessing and comparing the number of negative emotionality words and expressions, self-references, negation, which are pathognomic of depression. Certain elements can be combined into *Hypermodules*, such as Psychological Perspective and Spatio-Temporal Perspective, which allow for even more complex, higher level exploration of composite psychological processes. Hypermodules get input from the lower level modules in a comprehensive manner.

Prior to going into the details of the system, please note the following:

1. NarrCat is an open system that is extendable with new elements in all levels.
2. Dictionaries and Local Grammars are mostly general, that is, applicable to the analysis of a large variety of individual and group narratives in social and clinical psychology in their present form. They are, however, open for project-specific extensions as well.
3. The dictionaries were compiled from the ten thousand most frequent verbs, adjectives, nouns, and adverbs in Hungarian language, provided to us by the Research Group for Language Technology of the Research Institute for Linguistics of the Hungarian Academy of Sciences. The dictionary was classified by five judges, unless otherwise classified below.

The Psycho-Thematic Modules

As illustrated in Figure 2, NarrCat at present has six Psycho-Thematic Modules, such as Agency, Evaluation, Emotion, Cognition, Spatiality, and Temporality. (The “Blank” Module indicates the place of eventual further modules.)

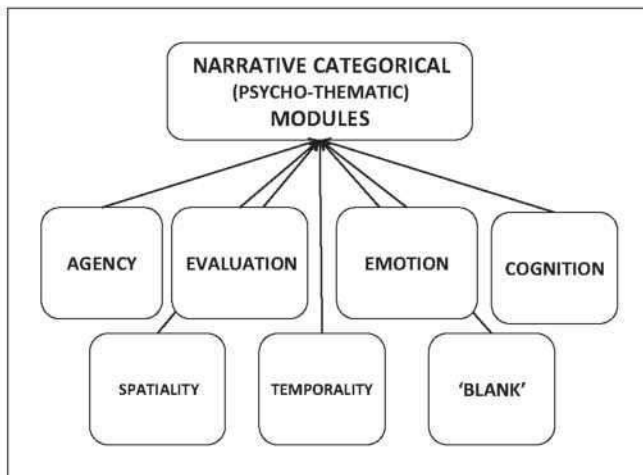

Figure 2. The Psycho-Thematic Modules of NarrCat.

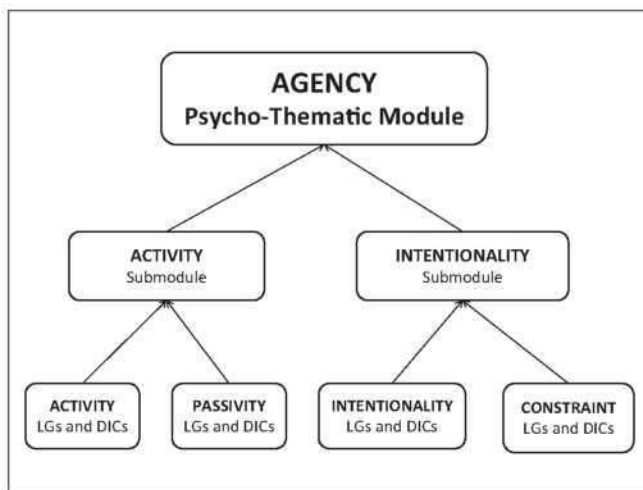

Figure 3. The Agency Psycho-Thematic Module of NarrCat.

The Psycho-Thematic Modules of NarrCat were comprehensively used in a series of empirical studies. Characteristics of Hungarian national identity in a series of historical text corpora were investigated, including history textbooks, folk history stories, historical novels, and newspaper texts (Csertő & László, 2011, in press; Fülöp et al., 2012; László, Ehmann, & Imre, 2002; László, Szalai, & Ferenczhalmy, 2010; László & Vincze, 2004; Vincze et al., 2013; Vincze & László, 2011). The most outstanding results are referred to below the respective Psycho-Thematic Modules.

The Agency Psycho-Thematic Module

The structure of the Agency Psycho-Thematic Module is shown in Figure 3. The module is composed of the Activity (Szalai & László, 2010) and the Intentionality (Ferenczhalmy & László, 2010) submodules. Both submodules are of dimensional nature

The Activity Submodule

The Activity Submodule was built from the Activity and Passivity Dictionaries and Local Grammars.

The Activity Submodule is able to detect linguistic structures of activity-passivity in text, and thereby enables quantitative analysis of each character's activity. The Activity-Passivity results are expressed by a ratio of the two numbers. The higher the activity-passivity ratio, or in other words, the more active idioms are used at the expense of the passive ones, the higher extent is the character presented as efficient actor in the narrated events and the more is she having effect on her environment. Moreover, the more passive expressions the narrative uses at the expense of the active ones for a character, the more it emphasizes her passivity, and her incapacity in action (László et al., 2010).

The Intentionality Submodule

The Intentionality Submodule was built from the Intentionality and Constraint Dictionaries and Local Grammars.

Intentionality can be expressed not only by intentional auxiliary verbs such as want, will, wish, and so on, but also by intentional nouns (goal, plan), adverbs (goal-mindedly), adjectives (intentional), and postpositions, as well as by some cases of conditional mood and subordinate sentences. Constraint occurs when the action is performed not by the actor's own will, but on the effect of external or internal pressure.

The Intentionality-Constraint results are expressed by a ratio of the two numbers. The higher this ratio, that is, the more intentional words and expressions are used by the narrator, the more the agent is goal-minded and efficient. Lower ratios indicate more constraint in the description of the event, that is, the event takes place not as much according to the agent's will, but on external pressure.

The Agency result is the overall sum of the Activity-Passivity and the Intention-Constraint ratios. High Agency score indicates an active, goal-minded, effective agent, while low Agency score indicates a passive, externally controlled agent (Ferenczhalmy & László, 2010).

Results concerning ingroup-outgroup agency showed that agency of the Hungarian ingroup was much lower than the agency of outgroups. The pattern of results was very similar in the history school textbooks and folk-narratives. Folk-narratives tended to depict ingroups and outgroups as having more agency than textbooks did, except the Hungarian ingroup in the negative events, where the agency level was extremely low (László et al., 2010).

The Evaluation Psycho-Thematic Module

The structure of the Evaluation Psycho-Thematic Module (Csertő & László, 2011) is shown in Figure 4. The Module is composed of the Positive Valence and Negative Valence

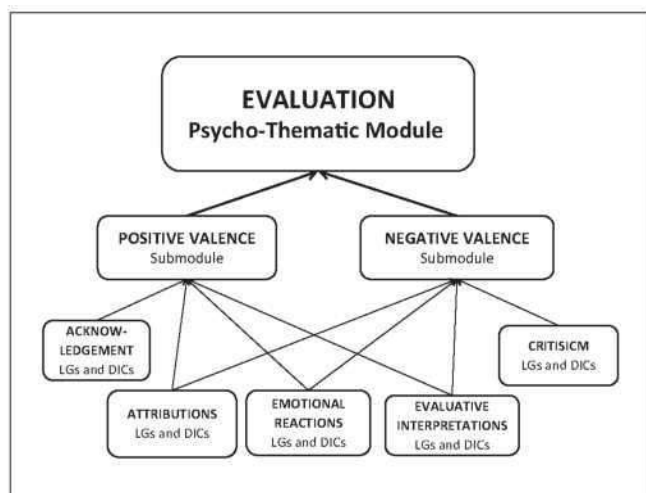

Figure 4. The Evaluation of Psycho-Thematic Module of NarrCat.

The evaluation module marks the keywords conveying evaluative content with annotation tags according to word class and valence which keywords are included in several different dictionaries within the module. Evaluative keywords may be adjectives, verbs, nouns, or adverbs sorted by word class.

At the moment, the Evaluation Module is capable for identifying evaluative keywords in any inflected forms in texts; furthermore, it identifies verbs and verbal adverbs with separated prefixes, and then it annotates the identified structures with output tags corresponding to their valence.

The Module was used in the study of interpersonal and intergroup evaluation processes. The results were similar to those obtained with Agency: Ingroups were evaluated much higher than outgroups in positive and negative events, but there was a statistically significant interaction with event valence: Hungarians were evaluated even more positively in positive events, and outgroups were evaluated even lower in negative events. Comparing folk stories and textbooks, these effects were prevalent in folk stories even more markedly (Csertő & László, 2011).

The Emotionality Psycho-Thematic Module

The structure of the Emotion Psycho-Thematic Module (Fülöp et al., 2012) is shown in Figure 5. The module is composed of the Emotional Valence, the Emotional Humanity, and the Moral Emotions Submodules.

The dictionary of the Emotionality Psycho-Thematic Module was compiled from the Hungarian monolingual explanatory dictionary by two independent coders. The list consists of 1,100 words. Contextual disambiguation and the identification of conjugated forms were solved by Local Grammars.

The Emotional Valence Submodule

Simplest and most informative, this submodule ranks emotions into Positive and Negative groups, for example, "joy," "contentedness," "hope," versus "suffering," "disappointment," or "uneasiness." Valence analysis may provide psychological information about the characters' optimism, openness to the World, their relationships and self-assessment, and so on.

The Emotional Humanity Submodule

This submodule groups Primary ("anger," "joy," "sadness") and Secondary ("proudness," "guilt," "honor") Emotions. This submodule is well applicable to the investigation of the Infrahumanization Paradigm that is a sensitive indicator of the devaluation of the outgroup by depriving them of the capacity to have secondary emotions (Leyens et al., 2000).

The Moral Emotions Submodule

Considering the fact that the representation of moral emotions has an important role in identity states and development (László, 2008), the Moral Emotions Submodule is composed of Self-Critical and Other-Critical emotions, such as "shame," "guilt" versus "despise," "disgust," and so on (see Rozin, Lowery, Imada, & Haidt, 1999). Furthermore, this submodule may show whether the focus of emotional attention is the self and the ingroup or the other person and the outgroup (see Harth, Kessler, & Leach, 2008).

The Emotionality Module is highly flexible: New insights into the psychology of emotions may require new grouping of dictionaries. The module was applied in the analysis of Historical Trajectory Emotions in the scope of national identity studies. The results showed an emotional pattern of *fear, hope, enthusiasm, sadness, and disappointment* to prevail in the self-representation of the nation in history books and folk-narratives. These emotions were significantly more frequently related to Hungarians than to other nations; therefore, this configuration of emotions was labeled as *historical trajectory emotions*. Overall, outgroups were mostly endowed with hostile, negative emotions. These results suggest and that the national self-representation is organized around mistrust, bitterness, and dissatisfaction due to unfulfilled aspirations (Fülöp et al., 2012).

The Cognition Psycho-Thematic Module

The Cognition Psycho-Thematic Module (Vincze, Tóth, & László, 2007) has no submodules. It is composed of mental verbs ("generalize," "ponder"), nouns ("thought," "decision," "idea"), as well as mental idioms that do not contain the mental words, such as "get it all wrong," "get over sg," "get sg straight," and so on. All words and idioms that

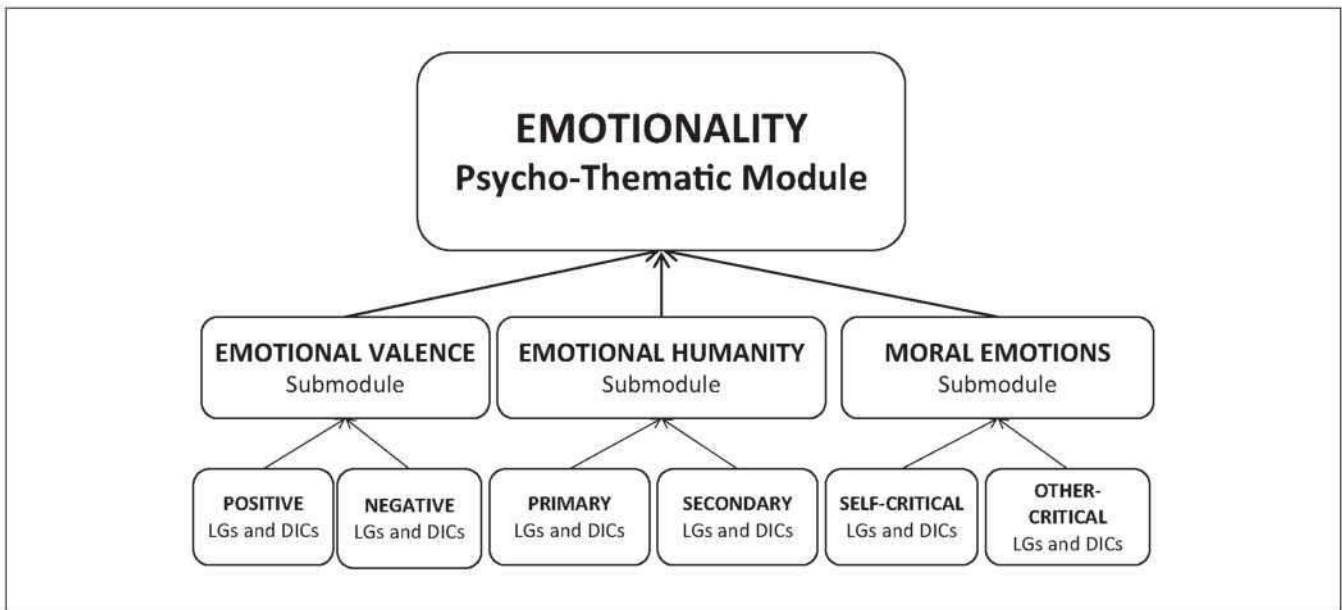

Figure 5. The Emotionality Psycho-Thematic Module of NarrCat.

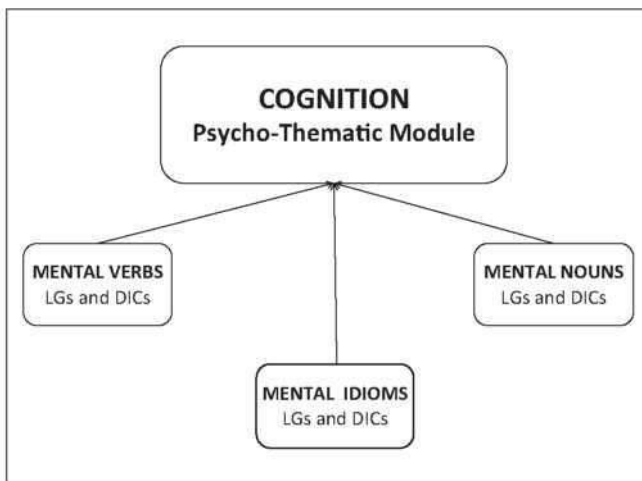

Figure 6. The Cognition Psycho-Thematic Module of NarrCat.

referred to mental processes were considered as cognitive ones. The module is shown in Figure 6.

The Cognitive Module can be applied in the research of mentalization and cognitive empathy. Representing character mental processes, what she thinks, believes, dreams, and so on, facilitates cognitive empathy toward the character. The strategic use of mental phrases, enhancing the psychological perspective of a character over others has consequences on meaning formation. Ascribing psychological perspective increases the likelihood for identification and decreases the responsibility for negative action performed by the character. However, this latter finding happened only when the character's cognitive considerations were positive (Vincze et al., 2013).

The Spatiality Psycho-Thematic Module

The structure of the Spatiality Psycho-Thematic Module is shown in Figure 7. The Spatial Deictic LGs and Dictionaries list words and demonstrative pronouns whose meaning contains the proximal versus distant components, such as *here* versus *there*, and *this* versus *that* (Pólya et al., 2007). The Spatial Interpersonal Relational Movement Submodule consists of two LGs and DICs: Social Approaching (e.g., "moving home") and Social Retreating ("leaving"; Pohárnok et al., 2007).

The psychological relevance of social approaching and retreating was investigated in self-narratives of borderline patients. The results suggested that persons with inadequate emotion regulatory capacities uttered significantly more words and expressions in the Social Approaching and the Social Retreating categories (Pohárnok et al., 2007).

The Temporality Psycho-Thematic Module

The Temporality Psycho-Thematic Module is composed of Contentual and Functional Submodules (Ehmann et al., 2007). The module is shown in Figure 8.

The Contentual Submodule consists of Thematic and Sequential dictionaries and local grammars, for example, the days of the week, the name of months, life periods and holidays; and the linguistic markers of sequential, chronological flow of time (dates, then, etc.), respectively. The Contentual Submodule also serves as elements of certain Functional Submodules (e.g., "all the day" = Duration).

The Temporality Module was used for the research of subjective time experience and the temporal organization of traumatic narratives. In the first set of investigations, the

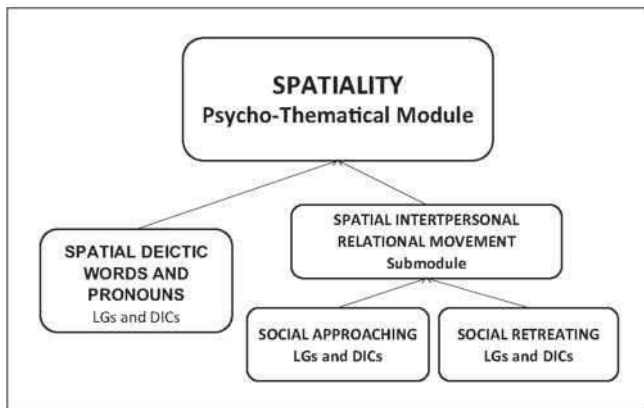

Figure 7. The Spatiality Psycho-Thematic Module of NarrCat.

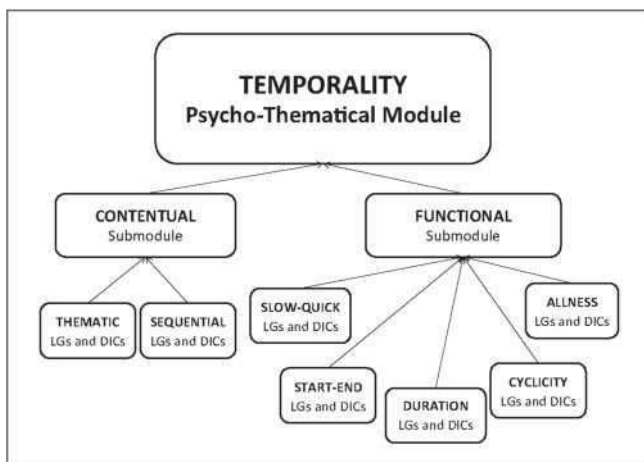

Figure 8. The Temporality Psycho-Thematic Module of NarrCat.

results showed that impulsive people (low scorers in the Big Five Questionnaire (BFQ) Impulse Control Factor) used significantly more adverbs and adverbial phrases for the thematizations of Start and Future (Ehmann et al., 2007). In the second set of research, the temporal structure of traumatic self-narratives were plotted along deviations from the simple past sentenced timeline either into the past perfect or third type conditional sentences or into present or future tense sentences. The results suggested that elaborated traumas appear with a pattern of relatively flat (simple past tense) timeline with past perfect and third conditional tense as markers of rumination, whereas the frequent use of present and future tense verbs may indicate that the effect of the trauma is still active (Ehmann & Garami, 2010).

The “Blank” Psycho-Thematic Module(s)

The “Blank” Module(s) are listed among the Psycho-Thematic Modules to illustrate the flexibility of the NarrCat System; it can be supplemented with further elements in the future.

The Relational Module Group

NarrCat includes three Relational Modules: Social References, Social Role Labeling, and Negation (Figure 1.)

Social References Module

The two submodules are the Interpersonal Reference and the Group Reference (Hargitai et al., 2007). The module is shown in Figure 9.

The grammars of the Interpersonal Reference Submodule find the singular and plural of first, second, and third person pronouns and conjugated verbs. This module was composed not on word frequency basis, but on corpus linguistic annotations basis. For example, the “V+1+sg” grammar finds all Verbs conjugated in first person singular, for example, Hungarian conjugated verb “sétálok” = I am walking,” and so on.

The Group Reference Submodule is more composite in nature. It is truly relational: “Hungarians” or “our king” may be ingroup or outgroup, depending on the context. While the Interpersonal Reference Submodule is an “instant kit” that can be used in any texts, the Group Reference Submodule is based on project-specific dictionaries and local grammars.

The psychological content of Self-Reference was used for the investigation of high or low self-experience in depression (Hargitai et al., 2007). The ratio of Self- and We Reference words and expressions was used as elements of a composite marker of Team Spirit in diaries of the Hungarian crew in a space-analogue experiment at the Mars Desert Research Station (Ehmann et al., 2011).

The Social References Module also serves as an input of the SRL Module.

SRL Module

Semantic roles (SRs)—or thematic roles—are age-old linguistic constructs (Gildea & Jurafsky, 2002). SRL is an active research area in the field of Natural Language Processing (NLP); the aim is to find SR words and expressions automatically (Márquez, Carreras, Litkowsky, & Stevenson, 2008). In automatic recognition, the number of SRs targeted is typically around a dozen, for example, *Agent, Patient, Theme, Experiencer, Beneficiary, Instrument, Location, Source, Goal, Manner*, and so on. Foley and Van Valin (1984) proposed two macro-roles—Actor and Undergoer. Pointing at the fuzzy and overlapping nature of SRs, Dowty (1991) suggested two Proto-roles, the Proto-Agent and the Proto-Patient.

SRL is important for Scientific Narrative Psychology because it reveals the “agent” or “actor” or “owner” of agency, evaluation, emotionality, and cognition—that is who acts, who evaluates, who feels emotions, who thinks something in individual and group narratives. Similarly, it also identifies the “object,” the “target,” the “patient,” the “undergoer,” the “sufferer” or the “beneficiary” of the agent’s acts, intentions, emotions, and thoughts.

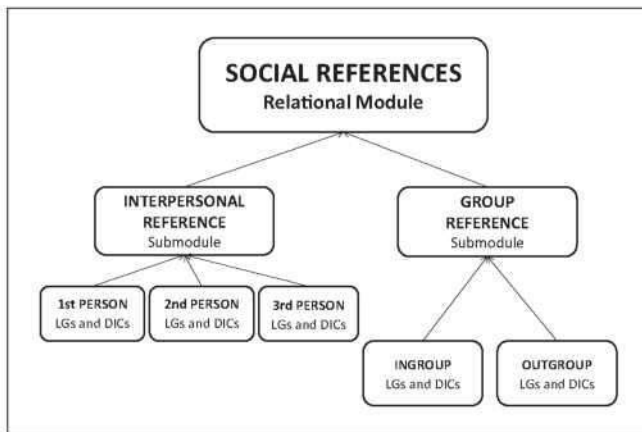

Figure 9. The Social References Relational Module of NarrCat.

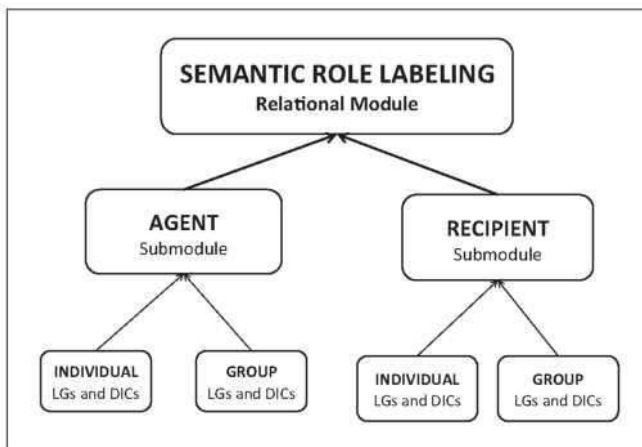

Figure 10. The Semantic Role Labeling Relational Module of NarrCat.

Borrowing the concept of “Proto-roles” from Dowty (1991), NarrCat uses two general terms: “Agent” and “Recipient.” As illustrated in Figure 10, the “Agent” and the “Recipient” may be either an individual or a group.

The SRL subsystem of NarrCat has to cope with three composite issues: coreferentiality, classifying mix-group words and expressions, and anaphora resolution. These issues were partly solved by an external tool, MetaMorpho (Ehmann et al., 2012; Mihaltz, 2008; Proszeky & Tihanyi, 2002).

Negation Module

The Negation Module is able to find negative particles, pronouns, adverbs, postpositions and privatives in textual corpora (see Figure 11).

From psychodynamical viewpoint, negation in self- and group narratives was studied in the context of adaptation to healthy human environment and moral standards, and is to indicate inclination to devaluate the world, to be apt to

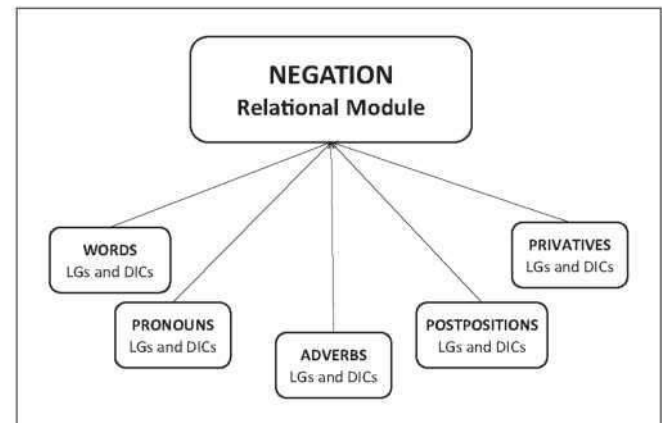

Figure 11. The Negation Relational Module of NarrCat.

destruction and self-destruction (Hargitai et al., 2007). From a social cognitive viewpoint, negation is an indicator of stereotyping (Beukeboom et al., 2010).

Hypermodules of NarrCat

As it was noted above, the NarrCat system has a unique feature of higher level exploration of composite psychological processes related to individual and group identity. The technical basis of this feature is that dictionaries, local grammars, submodules, and modules can be combined in a comprehensive and flexible manner. At present, the two hypermodules are Psychological Perspective and Spatio-Temporal Perspective.

Psychological Perspective Hypermodule

The Psychological Perspective Hypermodule summarizes the matches found by the Cognitive and Emotionality Modules, and by the Intentionality Submodule of the Agency Module. This module identifies words and expressions in textual corpora that describe the internal mental states of characters in individual and group narratives. The module is illustrated in Figure 12.

The use of perspective may play a role in the study of psychological issues, such as mentalization, empathy, or perspective-taking in the reception of literary or historical texts (Pólya et al., 2007; Vincze et al., 2013).

Spatio-Temporal Perspective Hypermodule

Spatio-temporal perspective refers to a relation between the content of a narrative and a position from where the content is narrated. Three forms of the spatio-temporal perspective have been described: Retrospective, Experiencing, and Metanarrative (Pólya et al., 2007). The Spatio-Temporal

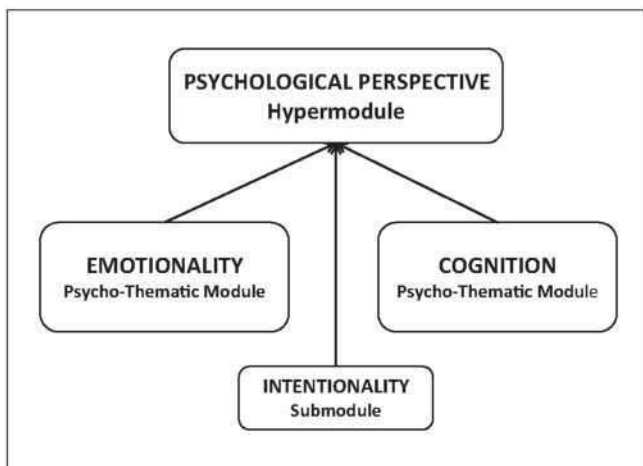

Figure 12. The Psychological Perspective Hypermodule of NarrCat.

Perspective Hypermodule identifies the form of the spatio-temporal perspective taken by the narrator. The components of the hypermodule are depicted in Figure 13.

The psychological relevance of spatio-temporal perspective was explored by studies on coping with threatened social identities and on emotion regulation. A series of studies were conducted, and the results suggested that the use of the Retrospective form reflects the progress of the elaboration process, while the use of the Experiencing and even more the Metanarrative forms indicate difficulties in coping with threatened identities, for example, in homosexuals or in women with unsuccessful in vivo fertilization treatment. Congruent with these findings, another subset of studies in this context showed that even lay people were able to perceive that the more expressed use of the Retrospective form reflects better coping in self-narratives by subjects with threatened identity (Pólya et al., 2005).

Summary and Conclusion

In the introduction we celebrated the return of language into social psychology, with special focus on the LCM model and its kindred perspectives. We showed that linguistic investigation in social psychology is far from being limited to the level of words or phrases: As Turnbull (1994) suggested, thematic structure of sentences may have psychological implications as well. This stream of research provided ample evidence that lexical and grammatic choice mediates social perception.

The systematic research of Pennebaker and his coworkers is directed to psychological correlates of linguistic forms (Tausczik & Pennebaker, 2010). They have identified several lexical and grammatical word categories that express underlying psychological constructs. Moreover, they have automated their content analytic devices thereby introducing language technology into psychological research.

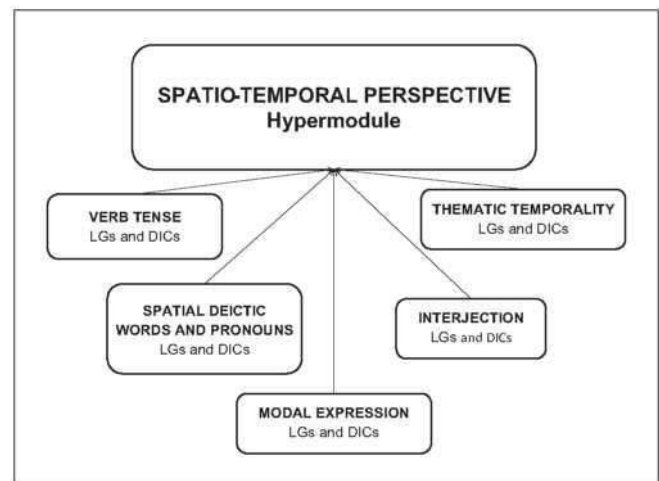

Figure 13. The Spatio-Temporal Hypermodule of NarrCat.

Narrative psychology considers life stories as carriers and expressions of identity. Methodologically, it uses qualitative (Polkinghorne, 1988; Sarbin, 1986) and quali-quantitative (Bruner, 2005/1986; McAdams, 1988) methods.

Scientific narrative psychology is an attempt to integrate achievements of the quantitative methodologies into the study of identity. Our studies provided evidence that narrative composition expresses psychological processes of identity construction, and thereby introduced the compositional level into the psychological study of language beyond the lexical and grammatical levels. These studies also showed that narrative composition can linguistically be operationalized (see László, 2008; László, 2012; László & Ehmann, 2013, for summary). For measuring narrative categories and narrative composition, a new analytic device has been developed: NarrCat, which exploits the recent achievements of language technology.

A unique feature of NarrCat is its capacity of SRL. This function yields quantitative results about who or which group acts, evaluates, has emotions, or thinks something as to somebody or another group. Thus, the output depicts the narrative (psychological) composition of interpersonal and intergroup relations that are relevant to the construction of identity. A fully functional SRL analyzer requires another language-processing component: anaphora resolution. Partly using external linguistic parsers, and partly involved as project-specific support modules in the NarrCat system, SRL and anaphora resolution in many languages are cutting-edge issues of present-day NLP.

Declaration of Conflicting Interests

The author(s) declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Funding

The author(s) disclosed receipt of the following financial support for the research and/or authorship of this article: The authors are

grateful to the Hungarian National Research Foundation for the support by Grant 81366 to the first author.

References

- Banga, C., Szabó, Z. P., & László, J. (2012). Implicit measures of in-group favoritism. In E. Matanovic, A. Milardovic, D. Paukovic, D. Vidovic, N. Jozanc, & V. Raos (Eds.), *Series of political science research centre forum book 10: Confronting the past: European experiences* (pp. 67-81). Zagreb, Croatia: Political Science Research Centre.
- Barthes, R. (1977). *Image, music, text*. New York, NY: Hill & Wang.
- Beukeboom, C. J., Finkenauer, C., & Wigboldus, D. H. J. (2010). The negation bias: When negations signal stereotypic expectancies. *Journal of Personality and Social Psychology, 99*, 978-992.
- Bruner, J. (2005). *Actual minds, possible worlds*. Cambridge, MA: Harvard University Press. (Original work published 1986)
- Chung, C. K., & Pennebaker, J. W. (2007). The psychological functions of function words. In K. Fiedler (Ed.), *Social communication* (pp. 343-359). New York, NY: Psychology Press.
- Csertő, I., & László, J. (2011, July 12-July 16). Exploration of group identity processes by a narrative analysis of intergroup evaluation. In *EASP 2011-16th European Association of Social Psychology General Meeting* (p. 36). Stockholm: Sweden.
- Csertő, I., & László, J. (in press). Intergroup evaluation as an indicator of emotional elaboration of collective traumas in national historical narratives. *Sociology Study*.
- Culler, J. (2001). *The pursuit of signs: Semiotics, literature, deconstruction*. London, England: Routledge.
- Dowty, D. (1991). Thematic proto-roles and argument selection. *Language, 67*, 547-619.
- Eco, U. (1994). *Six walks in the fictional woods*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Ehmann, B., Balazs, L., Fulop, E., Hargitai, R., Kabai, P., Peley, B., & Laszlo, J. (2011). Narrative psychological content analysis as a tool for psychological status monitoring of crews in isolated, confined and extreme settings. *Acta Astronautica, 68*, 1560-1566.
- Ehmann, B., & Garami, V. (2010). Narrative psychological content analysis with Noof: Linguistic markers of time experience in self-reports. In T. Váradi, J. Kuti, & M. Silberstein (Eds.), *Applications of finite-state language processing—Selected papers from the 2008 international Noof conference* (pp. 186-196). Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Ehmann, B., Garami, V., Naszódi, M., Kis, B., & László, J. (2007). Subjective time experience: Identifying psychological correlates by narrative psychological content analysis. *Empirical Culture and Text Research, 3*, 14-25.
- Ehmann, B., Lendvai, P., Pólya, T., Vincze, O., Miháltz, M., Tihanyi, L., & László, J. (2012). Narrative psychological application of semantic role labeling. In K. Vuékovis, B. Bekavac, & M. Silberstein (Eds.), *Automatic processing of various levels of linguistic phenomena: Selected papers from the Noof 2011 international conference* (pp. 218-228). Cambridge, UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Ferenczhalmy, R., Szabó, Z., Szalai, K., & László, J. (2010). Implicit semantics of agency: The role of verbal activity and intentionality in impression formation. *Review of Psychology, 17*(2), 196.
- Ferenczhalmy, R., & László, J. (2010). In-group versus out-group intentionality as indicators of national identity. *Empirical Text and Culture Research, 4*, 59-69.
- Fiedler, K., & Mata, A. (2013). The art of exerting verbal influence through powerful lexical stimuli. In J. P. Forgas, O. Vincze, & J. László (Eds.), *Social cognition and communication*. Sydney symposium in social psychology series (pp. 43-62). London, England: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Fiedler, K., Semin, G. R., & Koppetsch, C. (1991). Language use and attributional biases in close personal relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin, 17*, 147-156.
- Fiedler, K. (2008). The implicit Meta-Theory that has inspired and restricted LCM research: Why some studies were conducted but others not. *Journal of Language and Social Psychology, 27*, 182-196.
- Foley, W. A. K., & Van Valin, R. D. (1984). *Functional syntax and universal grammar*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Fülöp, É., Csertő, I., Ilg, B., Szabó, Zs., Slugoski, B., & László, J. (2013). Emotional elaboration of collective traumas in historical narratives. In J. P. Forgas, O. Vincze, & J. László (Eds.), *Social cognition and communication*. Sydney symposium in social psychology series (pp. 245-262). London, England: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Genette, G. (1980). *Narrative discourse*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Gildea, D., & Jurafsky, D. (2002). Automatic labeling of semantic roles. *Computational Linguistics, 28*, 245-288.
- Hargitai, R., Naszódi, M., Kis, B., Nagy, L., Bóna, A., & László, J. (2007). Linguistic markers of depressive dynamics in selfnarratives: Negation and self-reference. *Empirical Text and Culture Research, 26*-38.
- Harth, N. S., Kessler, T., & Leach, C. W. (2008). Advantaged group's emotional reactions to intergroup inequality: The dynamics of pride, guilt, and sympathy. *Personality and Social Psychology Bulletin, 34*, 115-129.
- Hiles, D., & Cermak, I. (2008). Narrative psychology. In C. Willig & W. Stainton-Rogers (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research in psychology* (pp. 147-164). Los Angeles, CA: SAGE.
- Kroger, R. O., & Wood, L. A. (1992). Whatever happened to language in social psychology? *Canadian Psychology, 33*, 584-594.
- László, J. (2012). *Történelem történetek. Bevezetés a narratív szociálpszichológiába*. [History Stories. Introduction to Narrative Social Psychology] Budapest, Hungary: Akadémiai Kiadó [in Hungarian].
- László, J., & Ehmann, B. (2013). Narrative social psychology. In J. P. Forgas, O. Vincze, & J. László (Eds.), *Social cognition and communication*. Sydney symposium in social psychology series (pp. 205-228). London, England: Routledge, Taylor & Francis Group.
- László, J., Ehmann, B., & Imre, O. (2002). Les représentations sociales de l'histoire: La narration populaire historique et l'identité nationale [Social representations of history: Folk historian narratives and national identity]. In S. Laurens & N. Roussiau (Eds.), *La mémoire sociale. Identités et représentations sociales* [Social Memory. Identities and Social Representations]. Rennes, France: Université de Rennes.

- László, J., Ehmann, B., Péley, B., & Pólya, T. (2007). Narrative psychology as science. *Empirical Culture and Text Research*, *3*, 1-13.
- László, J., Szalai, K., & Ferenczhalmy, R. (2010). Role of agency in social representations of history. *Societal and Political Psychology International Review*, *1*, 31-43.
- László, J., & Vincze, O. (2004). Coping with historical tasks. The role of historical novels in transmitting psychological patterns of national identity. *Spiel*, *21*(1), 76-88.
- Leyens, J. P., Paladino, P. M., Rodriguez-Torres, R., Vaes, J., Demoulin, S., Rodriguez-Perez, A., & Gaunt, R. (2000). The emotional side of prejudice: The attribution of secondary emotions to ingroups and outgroups. *Personality and Social Psychology Review*, *14*, 186-197.
- Maass, A., Milesi, A., Zabbini, S., & Stahlberg, D. (1995). The linguistic intergroup bias: Differential expectancies or in-group protection? *Journal of Personality and Social Psychology*, *68*, 116-126.
- Maass, A., Salvi, D., Arcuri, L., & Semin, G. R. (1989). Language use in intergroup contexts: The linguistic intergroup bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, *57*, 981-993.
- Márquez, L., Carreras, X., Litkowsky, K. C., & Stevenson, S. (2008). Semantic role labeling: An introduction to the special issue. *Computational Linguistics*, *34*, 145-159.
- Martindale, C. (1990). *The clockwork muse: The predictability of artistic change*. New York, NY: Basic Books.
- McAdams, D. P. (1988). *Power, intimacy and the life story: Personological inquiries into identity*. New York, NY: Guilford.
- Miháitz, M. (2008). Knowledge-based coreference resolution for Hungarian. In *Proceedings of the Sixth International Conference on language resources and evaluation (LREC 2008)*, Marrakesh, Morocco.
- Murray, M. (2003). Narrative psychology. In J. A. Smith (Ed.), *Qualitative psychology. A practical guide to research methods* (pp. 111-132). Los Angeles, CA: SAGE.
- Niederhoffer, K. G., & Pennebaker, J. W. (2009). Sharing one's story: On the benefits of writing or talking about emotional experience. In S. J. Lopez & C. R. Snyder (Eds.), *Oxford handbook of positive psychology* (2nd ed., pp. 621-632). New York, NY: Oxford.
- Péley, B., & László, J. (2009). Narrative psychological study of self and object relation with young deviant people. In E. Kelih, V. Levickij, & G. Altmann (Eds.), *Methods of text analysis* (pp. 190-207). Chernivtsi, Ukraine: Chernivtsi State University.
- Péley, B., & László, J. (2010). Character function as indicators of self states in life stories. *Empirical Text and Culture Research*, *4*, 42-49.
- Pennebaker, J. W. (1990). *Opening up: The healing powers of confiding in others*. New York, NY: William Morrow.
- Pennebaker, J. W. (2012). *The secret life of pronouns: How our words reflect who we are*. New York, NY: Bloomsbury Press.
- Pennebaker, J. W., Booth, R. J., & Francis, M. E. (2007). *Linguistic Inquiry and Word Count: LIWC 2007*. Austin, TX: LIWC.
- Pennebaker, J. W., Mehl, M. R., & Niederhoffer, K. G. (2003). Psychological aspects of natural language use: Our words, our selves. *Annual Review of Psychology*, *54*, 547-577.
- Pennebaker, J. W., Paez, D., & Rime, B. (Eds.). (1997). *Collective memories of political events: Social psychological perspectives*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Pohárnok, M., Naszódi, M., Kis, B., Nagy, L., Bóna, A., & László, J. (2007). Exploring the spatial organization of interpersonal relations by means of computational linguistic analysis. *Empirical Text and Culture Research*, *3*, 39-49.
- Polkinghorne, D. (1988). *Narrative knowing and the human sciences*. Albany, NY: State University of New York.
- Pólya, T., Kis, B., Naszódi, M., & László, J. (2007). Narrative perspective and the emotion regulation of a narrating person. *Empirical Text and Culture Research*, *7*(3), 50-61.
- Pólya, T., László, J., & Forgas, J. P. (2005). Making sense of life stories: The role of narrative perspective in communicating hidden information about social identity. *European Journal of Social Psychology*, *35*, 785-796.
- Prószéky, G., & Tihanyi, L. (2002). MetaMorpho: A pattern-based machine translation system. In *Proceedings of the 24th "Translating and the Computer" Conference* (pp. 19-24). London, England: ASLIB.
- Rozin, P., Lowery, L., Imada, S., & Haidt, J. (1999). The CAD triad hypothesis: A mapping between three moral emotions (contempt, anger, disgust) and three moral codes (community, autonomy, divinity). *Journal of Personality és Social Psychology*, *76*, 574-586.
- Sarbin, T. R. (Ed.). (1986). *Narrative psychology: The storied nature of human conduct*. New York, NY: Praeger.
- Sekaquaptewa, D., Espinoza, P., Thompson, M., Vargas, P., & Von Hippel, W. (2003). Stereotypic explanatory bias: Implicit stereotyping as a predictor of discrimination. *Journal of Experimental Social Psychology*, *39*, 75-82.
- Semin, G. R. (2000). Agenda 2000—Communication: Language as an implementational device for cognition. *European Journal of Social Psychology*, *30*, 595-612.
- Semin, G. R. (2008). Language puzzles: A prospective retrospective on the linguistic category model. *Journal of Language and Social Psychology*, *27*, 197-209.
- Semin, G. R., & Fiedler, K. (1988). The cognitive functions of linguistic categories in describing persons: Social cognition and language. *Journal of Personality and Social Psychology*, *54*, 558-568.
- Silberstein, M. (2003). *NooJ manual*. Retrieved from <http://www.nooj4nlp.net/NooJManual.pdf>
- Sutton, R. M., & Douglas, K. M. (2008). Celebrating two decades of linguistic bias research: An introduction. *Journal of Language and Social Psychology*, *27*, 105-109.
- Szalai, K., & László, J. (2010). Activity as a linguistic marker of agency: Measuring in-group versus out-group activity in Hungarian historical narratives. *Empirical Text and Culture Research*, *4*, 50-58.
- Tausczik, Y. R., & Pennebaker, J. W. (2010). The psychological meaning of words: LIWC and computerized text analysis methods. *Journal of Language and Social Psychology*, *29*, 24-54.
- Turnbull, W. (1994). Thematic structure of descriptions of violent events influences perceptions of responsibility: A thematic structure effect. *Journal of Language and Social Psychology*, *13*, 132-157.
- Váradi, T. (2002). The Hungarian national corpus. In *proceedings of the 3rd International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC-2002)* (pp. 385-389). Las Palmas de Gran Canaria, Spain.
- Vincze, O., & László, J. (2011, July). *Narrative means of intergroup relations: Cognitive states and their role in reduc-*

ing or increasing intergroup conflict. Paper presented at the 16th General Meeting of the European Association of Social Psychology, Stockholm, Sweden.

- Vincze, O., Ilg, B., & Pólya, T. (2013). The role of narrative perspective in the elaboration of individual and historical traumas. In J. P. Forgas, O. Vincze, & J. László (Eds.), *Social cognition and communication*. Sydney symposium in social psychology series (pp. 229-244). London, England: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Vincze, O., Tóth, J., & László, J. (2007). Representations of the Austro-Hungarian monarchy in the history books of two nations. *Empirical Text and Culture Research*, 3, 62-71.
- Wigboldus, D. H. J., Semin, G. R., & Spears, R. (2000). How Do We Communicate Stereotypes? Linguistic Bases and Inferential Consequences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(1), 5-18.

Author Biographies

János László, DSc, is scientific advisor at the Institute of Cognitive Neurosciences and Psychology of the Hungarian Academy of Sciences and professor of psychology at the University of Pécs where he leads the doctoral school in psychology. He has been active in various fields of social psychology, including literary text processing, script theory, and group identity. He published several books and scholarly articles, including *The Science of Stories: An Introduction to Narrative Psychology*.

István Csertő is research assistant and PhD student in social psychology at the Institute of Psychology of the University of Pécs, Hungary. He is a member of the Hungarian Narrative Psychological Research Group. His main research interest focuses on the role of narrative evaluation in identity construction processes.

Éva Fülöp, PhD, is research fellow at the Institute of Cognitive Neuroscience and Psychology, Research Centre for Natural Sciences, Hungarian Academy of Sciences and works as assistant professor in the Pázmány Péter Catholic University in Budapest, Hungary. Her main research interests are narrative social psychology, group-based emotions, and collective trauma.

Réka Ferenczhalmy, PhD, is student at the Institute of Psychology and assistant lecturer at the Pollack Mihály Technical Faculty of the University of Pécs. Her main research interest is the use of narrative psychological analysis in family therapy.

Rita Hargitai, PhD, is assistant professor at the University of Pécs, Institute of Psychology, Department of Personality and Health Psychology, Hungary. Her main research interests are psychopathological aspects of life history narratives and clinical health psychology.

Piroska Lendvai completed philology studies (English, Russian, Hungarian) at Pécs University (Hungary) and got a PhD in computational linguistics from Tilburg University (Netherlands), defending her thesis on machine learning techniques applied to natural language dialogues. Her research interests include human-machine interaction, knowledge representation, digital humanities, text mining, and semantic technologies.

Bernadette Péley, PhD, is professor of psychology at the University of Pécs. She is a founding member of the Hungarian Narrative Psychological Research Group. Her research interest includes empirical studies of therapeutic impact, narrative studies of personality development, and narrative psychological content analysis.

Tibor Pólya, PhD, is a research fellow at the Institute of Cognitive Neuroscience and Psychology, Research Centre for Natural Sciences, Hungarian Academy of Sciences, Budapest, Hungary. He is a founding member of the Hungarian Narrative Psychological Research Group. His main research interests are narrative approaches to social and personal identity, and narrative organization of emotions.

Katalin Szalai, PhD, works in the Department of Special Education at the University of Kaposvár, Hungary. Her main research interests are psychological agency, and the psychology of special needs and rehabilitation.

Orsolya Vincze, PhD, is associate professor at the Institute of Psychology of the University of Pécs. She is interested in the structural composition of group narratives, linguistic mentalization in intergroup context, and its consequences on responsibility.

Bea Ehmman, PhD, is senior research fellow at the Institute of Cognitive Neuroscience and Psychology, Research Centre for Natural Sciences, Hungarian Academy of Sciences, Budapest, Hungary. She is a founding member of the Hungarian Narrative Psychological Research Group. Her main research interests are psychological content analysis, small group research, and crew communication analysis in space psychology.

Narratív kategoriális tartalomelemzés: a NARRCAT¹

Ehmann Bea¹, Csertő István¹, Ferenczhalmy Réka², Fülöp Éva¹, Hargitai Rita², Kóvágó Pál^{1,2}, Pólya Tibor¹, Szalai Katalin², Vincze Orsolya², László János^{1,2}

In: Tanács Attila, Varga Viktor, Vincze Veronika (szerk.)

X. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia: MSZNY 2014.
Konferencia helye, ideje: Szeged, Magyarország, 2014.01.16-2014.01.17.
Szeged: Szegedi Tudományegyetem Informatikai
Tanszékcsoport, 2014. pp. 136-147.

¹ MTA TTK Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet 1117 Budapest, Magyar tudósok körútja 2.
 ehmann.bea@ttk.mta.hu, csertopi@gmail.com, corti.fulop@mtapi.corti, kovago.pal@mta.ttk.hu,
polya.tibor@ttk.mta.hu

Kivonat: A Számítógépes Nyelvészeti Konferenciákon a korábbi évek során már számos alkalommal beszámoltunk a Narratív Pszichológiai Kutatócsoport tevékenységéről és korpusznyelvészekkel való együttműködéséről. Jelen dolgozatban a NarrCat narratív kategoriális elemzőt a tudományos narratív pszichológia elméletén alapuló egységes eszközként kívánjuk bemutatni a nyelvész és a pszichológus közösségnek. Bemutatjuk a NarrCat Pszichotematikus moduljait, Hipermoduljait és Relációs moduljait, és ezek egymással való kapcsolatát. Ismertetjük a csoport által végzett új fejlesztéseket, s végül felvázoljuk az interdiszciplináris együttműködés jelenlegi helyzetét.

1 Tudományos narratív pszichológia

A narratív pszichológiai paradigma, mely szerint a való világban létező egyének és csoportok saját identitásukat és pszichológiailag érvényes valóságukat történetek révén alkotják meg, a múlt század nyolcvanas éveiben kezdett kibontakozni [2, 34].

A tudományos narratív pszichológia irányzatát László János indította el [22, 23, 24, 25], s az elmélet az ő vezetése alatt működő munkacsoport közreműködésével nyerte el mai formáját [11, 19, 27, 32].

A tudományos narratív pszichológia lényege az alábbiakban foglalható össze: az egyének és a csoportok a történeteiket különböző kompozíciós elvek révén hozzák létre, s e kompozíciós elvek tükrözik az egyének és a csoportok belső, pszichológiai kategóriákkal leírható állapotait. Az elmélet módszere a narratív kategoriális tartalomelemzés, mely a kompozíciós elveket és kategóriákat pszichológiai kategóriákkal párosítja és statisztikailag elemzi. Az elmélet és a módszer hozama, hogy az empirikus eredmények értelmezése révén diagnosztizálja és bejósolja az egyének és csoportok pszichológiai, valamint identitás állapotait és folyamatait.

¹ A kutatást az OTKA K 109009 számú pályázata támogatta.

2 A narratív kategoriális elemzés elméleti koncepciója

Az elmúlt húsz év során a Narratív Munkacsoport önálló alkalmazást fejlesztett ki empirikus narratív pszichológiai vizsgálatok végzésére, melyet több éve már NarrCatnak nevezünk, és NooJ platformon működtetünk [35].

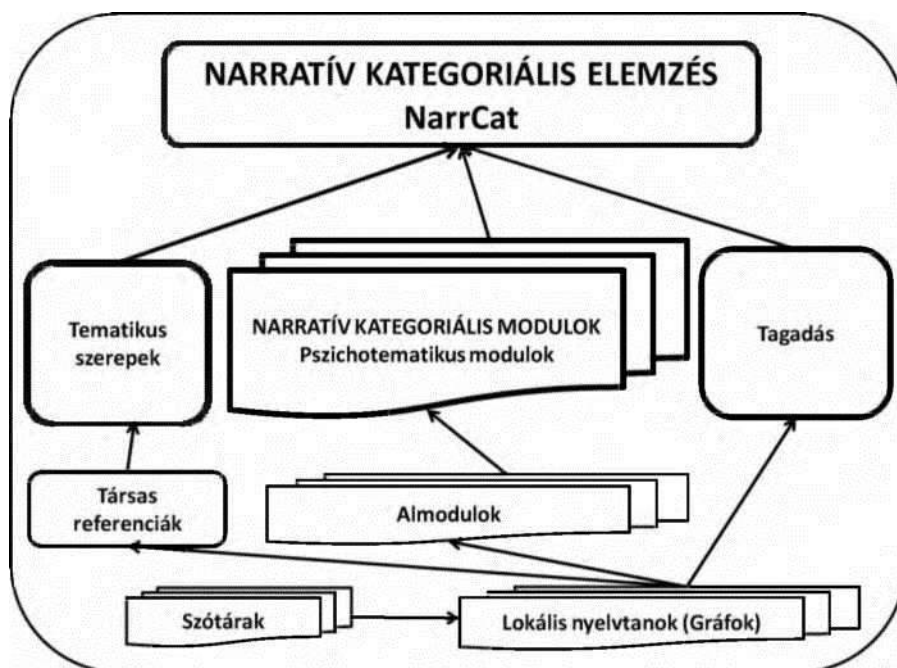
A narratív kategoriális elemzés gondolata csaknem két évtizede merült fel. 1994- ben Intézetünk felkérést kapott arra, hogy szenvedélybetegek angol nyelvű naplójának tartalomelemzésével térképezze fel, milyen fajta nyelvhasználat jelezheti előre a gyógyulást. Egyik eredményünket a LIWC szoftver [28] segítségével kaptuk: a gyógyultnak tekintett szenvedélybetegek naplójukban szignifikánsan többször használták a 'gátlás' és a 'belátás' szavait. Ezen túllépve azonban - akkor még kézi vezérléssel - minden egyes mondatot bekategorizáltunk aszerint, hogy az magára a naplóróra, a terápiára vagy a külvilágra vonatkozott-e; illetve, hogy a mondat tartalma negatív, semleges vagy pozitív volt-e. Eredményeink szerint a terápia akkor bizonyult sikeresnek, ha a résztvevők a terápia kezdetén mind önmagukhoz, mind a terápiához negatívan viszonyultak, s ez a viszonyulás a terápia előrehaladtával fokozatosan pozitívvá vált [26].

A NarrCat által végzett narratív kategoriális elemzés során gépi úton végzett, specifikus tematikájú adatredukció történik: az egyéni és csoportnarratívumok meghatározott egységeit (mondatokat/mondatrészeket) a későbbi narratív pszichológiai elemzés alapjául szolgáló kategóriákká transzformáljuk. Például: 'Büszke vagyok apámra' = *a Szelf mint Ágens absztrakt pozitív érzelme a Másik mint Recipiens iránt a jelenben*; illetve 'A törökök megtámadták a magyarokat' = *Külső csoport mint Ágens negatív aktivitása a Saját csoport mint Recipiens iránt a múltban*. Az alábbiakban felvázoljuk, miként történik ez a transzformáció.

3 A NarrCat szerkezeti felépítése

A NarrCat két nyelvtechnológiai előfeltétel révén jöhetett létre: az egyik a jelenleg platformul szolgáló NooJ korpusznyelvészeti fejlesztő környezet [35], a másik pedig a magyar nyelvű nemzeti korpuszok [3, 39]. A NarrCat kifejlesztésének intézményes feltételei az elmúlt évtized során több pillérré - a pszichológusok részéről az MTA TTK Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézete és a Pécsi Tudományegyetem, a nyelvészek részéről az MTA Nyelvtudományi Intézete, a Szegedi Tudományegyetem és a Morphologic Kft. közötti együttműködésre, s végül, de nem utolsósorban, a Magyar Számítógépes Nyelvészeti konferenciákon szerzett tapasztalatokra épültek.

A NarrCat szerkezeti felépítésének átfogó képét az 1. ábra mutatja.

1. ábra: A NarrCat szerkezete

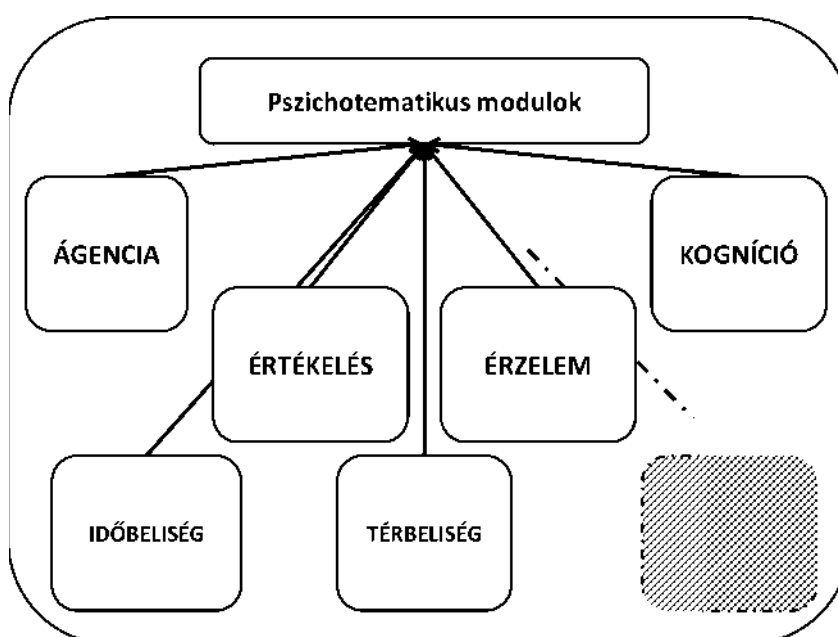
A moduláris felépítésű rendszer alapját szótárak képezik; ezek szókincsét egyfelől a magyar írott nyelv általános szókincsét reprezentáló szövegtörzsekből (Magyar Nemzeti Szövegtár [39], Szeged Korpusz [3]), másfelől specifikus pszichológiai szövegekből álló korpuszból nyertük ki. Ez utóbbiban megtalálhatóak klinikai pszichológiai populációkkal (depressziós, borderline, droghasználó, krízisben lévő betegekkel) készített mélyinterjúk, többgenerációs traumatizált családirterjúk, normál populációkkal (teljesítmény-, veszteség-, párkapcsolati témában) felvett félig strukturált interjúk, valamint nemzeti, történelmi és etnikai vonatkozású szövegtörzsek.

A lingvisztikailag annotált szótárak inputként szolgálnak a lokális nyelvtanokhoz. A lokális nyelvtanok két magasabb rendű modulrendszerhez adnak bemenetet: a Pszichotematikus modulokhoz és a Relációs modulokhoz - ez utóbbiak a Társas referenciák, a Tagadás és a Tematikus szerepek modulok. A szótárak, a lokális nyelvtanok és a modulok rugalmas kombinálhatósága ún. Hipermodulok létrehozását is lehetővé teszi - ilyen például a Pszichológiai perspektíva és a Téri-idői modul.

A NarrCat nyitott és bővíthető rendszer; általában és eredeti szándéka szerint jelen formájában is alkalmas a legkülönbözőbb egyéni és csoportnarratívumok elemzésére, ám kisebb, projektspecifikus alkalmazásokat is megenged [21],

4 A NarrCat pszichotematikus moduljai

A rendszer magvát a Narratív kategoriális, avagy pszichotematikus modulok képezik. Ezek közül a négy legrobosztusabb az Érzelem, az Értékelés, az Agenda és a Kogníció; kevésbé robusztusak, ám még mindig meglehetősen összetettek például az Időbeliség és a Térbeliség modulok. Minden modul rendelkezik almodulokkal, melyek bemeneteit szótárakon alapuló lokális nyelvtanok képezik. A pszichotematikus modulok áttekintését a 2. ábrán láthatjuk. A sátrózottan jelölt üres modul a rendszer rugalmas bővíthetőségét kívánja jelképezni.

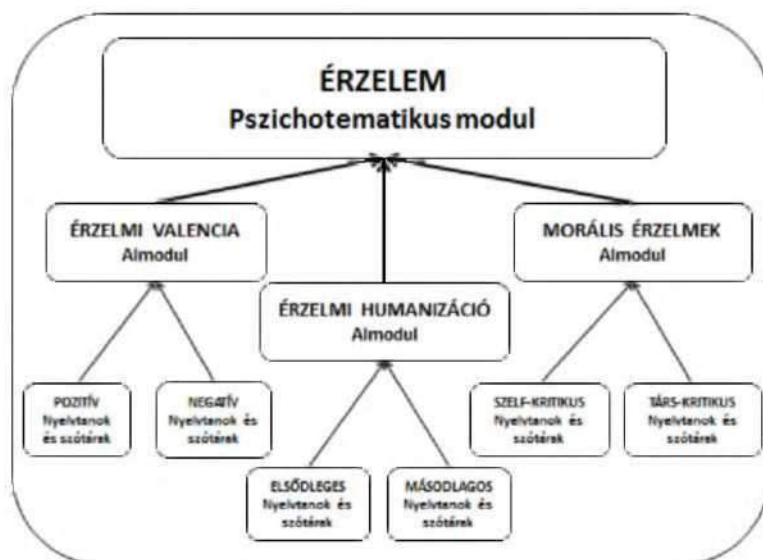

2. ábra: Pszichotematikus modulok

A következőkben részletesebben is bemutatjuk az egyes pszichotematikus modulokat.

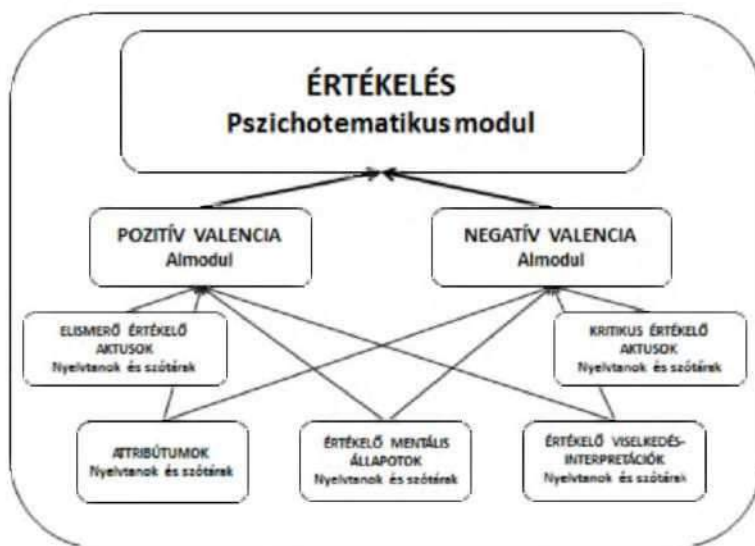
4.1 A NarrCat Érzelem modulja

A NarrCat Érzelem moduljának szerkezete a 3. ábrán látható [16]. Főbb összetevői az Érzelmű valencia (negatív és pozitív érzelmek), az Érzelmű humanitás (elsődleges és másodlagos érzelmek) és a Morális (szelf-kritikus és társ-kritikus) érzelmek által alkotott alrendszerek. Az érzelem modult a nemzeti identitás vizsgálatok keretében a történelmi pályáérmek feltárására, valamint a nemzeti identitás érzelmű szerveződésének és a kollektív traumák feldolgozottságának vizsgálatára alkalmaztuk [15].

3. ábra: A NarrCat Érzelem modulja

A NarrCat Értékelés modulja

4. ábra: A NarrCat Értékelés modulja

Az Értékelés modul a Pozitív és Negatív értékelés almodulokból tevődik össze, melyek a 4. ábrán látható szótárakból és lokális nyelvtanokból kapnak bemenetet [4], A modult a nemzeti identitás vizsgálatok keretében csoportközi elfogultság vizsgálatokban alkalmaztuk [5],

4.3 A NarrCat Agenda modulja

Az Agencia modul almoduljai az Aktivitás [38] és az Intencionalitás [12]. Az előbbi az Aktivitás és a Passzivitás, az utóbbi az Intencionalitás és a Megszorítás nyelvtanokból és szótárakból kap bemenetet. A szereplők aktivitásának- passzivitásának kvantitatív mutatói segítségével feltérképezhető, hogy a vizsgált személy vagy csoport mennyire van hatással a környezetére; az Intencionalitás- Megszorítás almodul pedig az ágens gondolkodásának célirányosságát és hatékonyságát méri. Az Agencia modult történelmi szövegek elemzésében is alkalmaztuk, a saját csoport és a külső csoport viszonyainak feltárására [13, 20, 37].

4.4 A NarrCat Kogníció modulja

A Kogníció pszichotematikus modul összetevői a mentális igék és főnevek, valamint a mentális idiómák [41]. A Kogníció modult a mentalizáció és a kognitív empátia kutatásában, valamint az egyéni és történelmi traumák feldolgozásának vizsgálatában alkalmaztuk [40, 42].

4.5 A NarrCat Térbeliség modulja

A Térbeliség modul részben térbeli deiktikus szavakat és névmásokat tartalmaz [30], valamint a Téri interperszonális kapcsolati mozgás almodult foglalja magában, mely utóbbi a Társas közelítés és a Társas távolodás szótárakból és nyelvtanokból kap bemenetet. A társas közeledés és távolodás a borderline páciensek narratívumainak vizsgálatában játszik szerepet [29].

4.6 A NarrCat Időbeliség modulja

Az Időbeliség pszichotematikus modult a Tartalmi és a Funkcionális almodulok alkotják [8], A modult a szubjektív időélmény és a személyiségvonások összefüggésének vizsgálatára [8], valamint traumatizált személyek narratívumait jellemző szubjektív időélmény feltárására alkalmaztuk [9].

5 A NarrCat Hipermoduljai

A pszichotematikus modulok, illetve ezek almoduljai és lokális nyelvtanai különböző kombinációkban, rugalmasan és nagy variabilitással hipermodulokká is

összekapcsolhatók. A NarrCatnak ez a specifikus tulajdonsága az egyéni és a csoportidentitás összetett pszichológiai folyamatainak részletesebb feltárását teszi lehetővé. A rendszer jelenleg két Hipermodult tartalmaz.

5.1 A Pszichológiai perspektíva hipermodul

A Pszichológiai perspektíva Hipermodul az Érzelem, a Kogníció modulokból, valamint az Agenda modul Intencionalitás almoduljából tevődik össze. A perspektíva alkalmazása számos pszichológiai jelenség vizsgálatában játszik szerepet, mint például a mentalizáció, az empátia vagy az irodalmi és történelmi szövegek befogadásának perspektíva felvétele [30, 42].

5.2 A Téri-idői perspektíva hipermodul

A Téri-idői perspektíva Hipermodult jelenleg lokális nyelvtanok alkotják. A konstruktum a narratívum tartalma és az elbeszélői pozíció közötti viszonyra vonatkozik. Három formáját írták le: a retrospektív, az újra-átélő és a metanarratív formát [30]. A Hipermodul a narrátor által elfoglalt téri-idői perspektíva azonosítására szolgál. A téri-idői perspektíva hipermodult a fenyegetett társas identitással és az érzelemszabályozással kapcsolatos vizsgálatokban alkalmaztuk [31].

6 A NarrCat Relációs moduljai

A NarrCat három Relációs modul tartalmaz: a Tagadást, a Társas referenciákat és a Tematikus szerepeket. Mindhárom modul pszicho tematikus szerepet is betölt.

6.1 A NarrCat Tagadás modulja

A tagadás modul a tagadó szavakat, a tagadó névmásokat, tagadó határozó szavakat, tagadó névutókat és fosztóképzőket méri [18]. A modul részben pszicho tematikus modulnak tekinthető, hiszen önmagában is rendelkezik pszichológiai korrelátumokkal - például sztereotipizálás jele lehet [1]. A tagadást pszichodinamikai szempontból az egészséges emberi környezethez és morális mércékhez való alkalmazkodásra, illetve a világ értéktelenítésére, a destrukcióra és öndestrukcióra való hajlamra vonatkozóan vizsgáltuk [18].

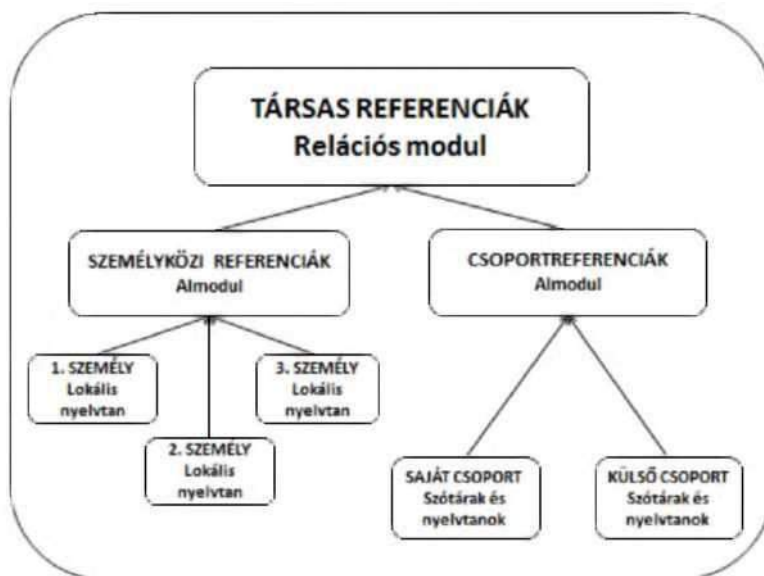
Egyúttal azonban relációs modulként is viselkedik, mivel módosíthatja egyes pszicho tematikus modulok pszichológiai korrelátumait (például a túlságosan magas szelf-referencia arány önmagában nem feltétlenül jelez depressziót, magas tagadás aránnyal párosulva azonban már igen). A Tagadás modulnak ezért narratív kategorizációs mintázatelemzésben van - jelenleg még kevésbé vizsgált - relációs szerepe.

6.2 A NarrCat Társas referenciák modulja

A narratív szociálpszichológia két fő kategorizációs dimenziója az Én és a Másik, illetve a Saját csoport és a Külső csoport. A Társas referenciák modulja ennek megfelelően két almodulból áll.

A Személyközi referenciák almodul az én, te, ő, mi, ti, ők referenciákat azonosítja [18]. A szelf-referencia pszichológiai tartalmát depresszió kutatásban alkalmaztuk [18]; az én és a mi referenciák egymáshoz viszonyított arányát pedig izolált kiscsoport vizsgálatában arra használtuk, hogy nyomonkövessük a csapatszellem alakulását egy úranalóg szimulációs expedíció során [7].

A Csoportközi referenciák almodul összetettebb: minthogy az elbeszélésben a saját csoport és a külső csoport egyrészt annak függvénye, hogy milyen szereplők vesznek részt az eseményben, másrészt annak, hogy az elbeszélő melyik csoport tagja - ez az almodul projekt-specifikus szótárakon és lokális nyelvtanokon alapul.

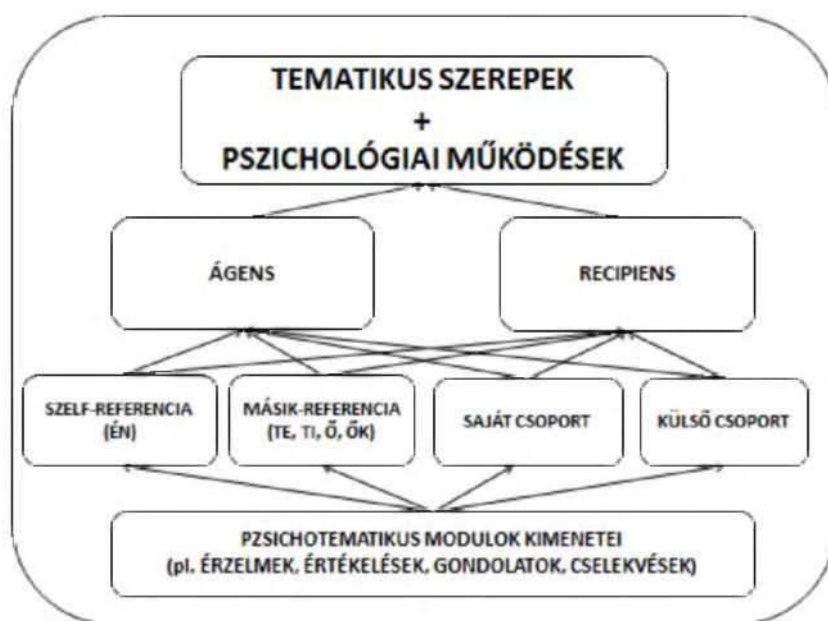
5. ábra: A NarrCat Társas referenciák Relációs modulja

A NarrCat specifikus újdonsága, hogy a pszichotematikus modulokkal kapott eredményeket képes a modul által azonosított találatokkal logikai kapcsolatban álló személyekkel és csoportokkal is összekötni, azaz kijelzi, hogy ki érez, ki értékeli, ki gondolkodik, ki aktív, stb. Ekképp a Társas referenciák modulja a Pszichotematikus modulok felett a NarrCat második logikai szintje. Erre épül rá a NarrCat harmadik logikai szintje: a Tematikus szerepek modulja.

6.3 A NarrCat Tematikus szerepek modulja

A tematikus szerepek (Semantic Role Labeling, SRL) funkció célja annak azonosítása, hogy az Én és a Másik, illetve a Saját csoport és a Külső csoport vajon Ágense vagy Recipiense-e a cselekvésnek, az érzelmenek, a kogníciónak vagy az értékelésnek [10].

A tematikus vagy szemantikus szerepek nyelvészeti irodalma hosszú évszázadokra nyúlik vissza [17], napjainkban pedig a természetes nyelvfeldolgozás (NLP) egyik legdinamikusabban fejlődő területe [26]. Az automatikusan feldolgozni kívánt tematikus szerepek száma a különböző szerzők felfogásában más és más - a leggyakoribbak az Ágens, a Páciens, a Téma, az Experiencer, a Kedvezményezett, az Eszköz, A Hely, a Forrás, a Cél és a Mód. Foley és van Valin az Actor és Undergoer, Dowty pedig a Proto-ágens és a Proto-páciens szerepeket javasolja [14, 6].

6. ábra: A tematikus szerepek elemzésének logikai szerkezete

A narratív pszichológusok számára is tökéletesen elegendő a kettős felosztás. A narratív kategoriális tartalomelemzés tehát a NarrCat három logikai szintjén a következő dolgokat kívánja megtudni az egyének és csoportok énelbeszéléseiből: vajon az Én-e avagy a Másik, a Saját csoport-e avagy a Külső csoport az az Ágens, aki érez, értékkel, gondolkodik és cselekszik? Továbbá, vajon az Én-e avagy a Másik, a Saját csoport-e avagy a Külső csoport az a Recipiens, akire az Ágens érzései, értékelései, gondolatai és cselekedetei vonatkoznak vagy irányulnak? A NarrCat szintjeinek logikai szerkezetét a 6. ábra mutatja.

A tematikus szerepek finomítása és a pszichotematikus modulokkal egy platformon való összekötése jelenleg is folyamatban van.

A narratív kategoriális tartalomelemzés végül azzal válik teljessé, hogy az egyének és a csoportok énelbeszéléseiben szereplő, immár narratív kategóriákká transzformált megnyilatkozásokból statisztikai elemzés révén következtetéseket vonunk le az egyének és a csoportok identitásállapotairól, identitásfolyamatairól és identitásmintázataik változásairól.

7 NarrCat - Interdiszciplináris együttműködés és kitekintés

A NarrCat létrejöttében szinte a kezdettől fogva együttműködtek nyelvészek és pszichológusok. A Pszicho tematikus modulok kimunkálásában az MTA Nyelvtudományi Intézete, a Szegedi Tudományegyetem és a Morphologic Kft. vett részt.

Jelenleg a NarrCat második és a harmadik logikai szintje képezi nyelvészek, informatikusok és pszichológusok közötti interdiszciplináris együttműködés tárgyát. A tematikus szerepek vizsgálatában és a szintaktikai elemzésekben külső eszköze korábban a MetaMorpho volt, jelenleg a magyarul használtunk [10, 33, 43, 44].

Hivatkozások

1. Beukeboom, C. J., Finkenauer, C., Wigboldus, D. H. J.: The negation bias: When Negations Signal Stereotypic Expectancies. *Journal of Personality & Social Psychology*, 99(6) (2010) 978-992
2. Bruner, J.: *Actual Minds, Possible Worlds*. Cambridge, Harvard University Press (1986)
3. Csendes, D., Alexin, Z., Csirik, J., Kocsor A.: A Szeged Korpusz és Treebank verzióinak története. IV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia, Szeged (2005) 409-412
4. Csertő I., László, J.: A csoportközi értékelés mint a csoporttrauma érzelmi feldolgozásának indikátora a nemzeti történelem elbeszéléseiben. In: Tanács A. és Vincze V. (szerk.), VIII. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. Szegedi Tudományegyetem, Szeged (2011) 212-222
5. Csertő, I., László, J.: Intergroup Evaluation as an Indicator of Emotional Elaboration of Collective Traumas in National Historical Narratives. *Sociology Study*, 3(3), (2013) 207-224
6. Dowty, D.: Thematic proto-roles and argument selection. *Language* 67. (1991) 547-619
7. Ehmann, B., Balazs, L., Fulop, E., Hargitai, R., Kabai, P., Peley, B., Pólya, T., Vargha, A., Vincze, O. and László, J. (2011): Narrative Psychological Content Analysis as a Tool for Psychological Status Monitoring of Crews in Isolated, Confined and Extreme Settings. *Acta Astronautica*, 68 (9-10) (2011) 1560-1566
8. Ehmann, B., Garami, V., Naszódí, M., Kis, B. and László, J.: Subjective Time Experience: Identifying Psychological Correlates by Narrative Psychological Content Analysis. *Empirical Culture and Text Research* 3, (2007) 14-25
9. Ehmann, B., Garami, V.: Narrative Psychological Content Analysis with NooJ: Linguistic Markers of Time Experience in Self-Reports. In: Váradí, T., Kuti, J., Silberstein, M.: *Applications of Finite-State Language Processing – Selected Papers from the 2008 International NooJ Conference* Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, UK (2010) 186-196
10. Ehmann, B., Lendvai, P., Pólya, T., Vincze, O., Miháltz, M., Tihanyi, L., Váradí, T., László, J.: Narrative Psychological Application of Semantic Role Labeling. In: Vucković,

- K, Bekavac, B., Silberstein, M. (eds.): Automatic Processing of Various Levels of Linguistic Phenomena: Selected Papers from the NooJ 2011 International Conference, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, UK (2011) 218-228
11. Ehmann, B.: A szöveg mélyén. A pszichológiai tartalomelemzés. Új Mandátum, Budapest (2002)
 12. Ferenczhalmy, R., László J.: Az intencionalitás modul kidolgozása NooJ tartalomelemző programmal. In: Alexin, Z., Csentes, D.: (szerk.): IV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia, Szegedi Tudományegyetem, Szeged (2006) 285-295
 13. Ferenczhalmy, R., László, J.: In-group versus out-group intentionality as indicators of national identity. *Empirical Text and Culture Research* 4 (2010) 59-69
 14. Foley, W. A. and Van Valin, R. D.: *Functional syntax and universal grammar*. Cambridge University Press, Cambridge (1984)
 15. Fülöp, E., Csertő, I., Ilg, B., Szabó, Zs., Slugoski, B. and László, L.: Emotional elaboration of collective trauma in historical narratives. In László, J., Forgás, J., Vincze, O. (eds.), *Social Cognition and Communication*. Sydney Symposium of Social Psychology. New York, Psychology Press. (2013) 245-262
 16. Fülöp, E., László, J.: Az elbeszélések érzelmi aspektusának vizsgálata tartalomelemző program segítségével In: Alexin, Z., Csentes, D.: (szerk.): IV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia, Szegedi Tudományegyetem, Szeged (2006) 296-304
 17. Gildea, D., Jurafsky, D.: Automatic Labeling of Semantic Roles. *Computational Linguistics*, Vol. 28, No. 3, (2002) 245-288
 18. Hargitai R, Naszódi M, Kis B, Nagy L, Bóna A, László J. Linguistic markers of depressive dynamics in self-narratives: Negation and self-reference. *Empirical Text and Culture Research*, 3 (2007) 26-38.
 19. Hargitai, R.: Sors és történet: Szondi Lipót sorsanalízise a narratív pszichológia tükrében, Új Mandátum, Budapest (2008)
 20. László J, Szalai K, Ferenczhalmy R.: Role of Agency in Social Representations of History. *Societal and Political Psychology International Review* (1) (2010) 31-43
 21. László, J., Csertő, I., Ferenczhalmy, R., Fülöp, E., Hargitai, R., Péley, B., Pohárnok, M., Pólya, T., Szalai, K, Vincze, O. & Ehmann, B.: Narrative language as expression of individual and group identity: The Narrative Categorical Content Analysis (NarrCat). Sage Open, <http://sgo.sagepub.com/content/3/2/2158244013492084> (2013)
 22. László, J.: A történetek tudománya. Bevezetés a narratív pszichológiába. Új Mandátum, Budapest (2005)
 23. László, J.: *Historical Tales and National Identity. An introduction to narrative social psychology*. Routledge, London New York (2013)
 24. László, J.: *The Science of Stories: An introduction to Narrative Psychology*. Routledge, London New York (2008)
 25. László, J.: *Történelemtörténetek. Bevezetés a narratív szociálpszichológiába*. Akadémiai Kiadó, Budapest (2012)
 26. Márquez, L., Carreras, X., Litkowsky, K. C. and Stevenson, S.: Semantic Role Labeling: An Introduction to the Special Issue. *Computational Linguistics*, 34 (2) (2008) 145-159
 27. Péley, B.: Ritus és történet. Beavatás és kábitószeres létezés mód. Új Mandátum, Budapest (2002)
 28. Pennebaker, J.W., Booth, R.J., & Francis, M.E.: *Linguistic Inquiry and Word Count: LIWC 2007*. Austin, TX: LIWC (www.liwc.net). (2007)
 29. Pohárnok M, Naszódi M, Kis B, Nagy L, Bóna A, László J.: Exploring the spatial organization of interpersonal relations by means of computational linguistic analysis, *Empirical Text and Culture Research* 3: (2007) 39-49
 30. Pólya, T., Kis, B., Naszódi, M., László, J.: Narrative perspective and the emotion regulation of a narrating person. *Empirical Text and Culture Research*, 7(3), (2007) 50-61

31. Pólya, T., László, J., Forgás, J. P.: Making sense of life stories: the role of narrative perspective in perceiving hidden information about social identity. *European Journal of Social Psychology* 35(6) (2005) 785-796.
32. Pólya, T.: Identitás az elbeszélésben. Szociális identitás és narratív perspektíva. Új Mandátum, Budapest (2007)
33. Prószéky, G. and Tihanyi, L.: MetaMorpho: A Pattern-Based Machine Translation System. In: *Proceedings of the 24th 'Translating and the Computer' Conference*, 19-24. ASLIB, London, United Kingdom (2002)
34. Sarbin, T. R. (Ed.): *Narrative Psychology. The Storied Nature of Human Conduct*. Praeger, New York (1986)
35. Silberstein, M.: NooJ Manual. <http://www.nooj4nlp.net/NooJManual.pdf> (2003)
36. Stephenson, G.M., László, J., Ehmann, B., Lefever, R.M.H., Lefever, R.: Diaries of Significant Events: Socio-Linguistic Correlates of Therapeutic Outcomes in Patients with Addiction Problems. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 7, (1997) 389-411
37. Szalai, K., László, J.: Activity as a linguistic marker of agency: Measuring in-group versus out-group activity in Hungarian historical narratives. *Empirical Text and Culture Research* 4: (2010) 50-58
38. Szalai, K., László, J.: Az aktivitás-passzivitás modul kidolgozása NooJ tartalomelemző programmal. In: Alexin, Z., Csendes, D.: (szerk.): IV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia, Szegedi Tudományegyetem, Szeged (2006) 330–338
39. Váradi, T.: The Hungarian National Corpus. In: *Proceedings of the 3rd International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC-2002)*, Las Palmas de Gran Canaria, (2002) 385-389
40. Vincze O., Tóth J., László J.: Perspektíva-felvétel, csoportidentitás és sztereotípa A mentális igék szerepe a szövegben. In: Vincze O., és Bigazzi S. (szerk.): *Élmény, történet – a történetek élménye*. Új Mandátum, Budapest (2008) 52–60
41. Vincze O.: Mentális kifejezések jelentősége a perspektíva-felvételben a csoportidentitás tükrében. In: Tanács, A., Csendes, D. (szerk.): V. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. (2007) 250-258
42. Vincze, O., Ilg, B., & Pólya, T.: The role of narrative perspective in the elaboration of individual and historical traumas. In László, J., Forgás, J., Vincze, O. (Eds.), *Social Cognition and Communication. Sydney Symposium of Social Psychology*. New York, Psychology Press. (2013) 229-244
43. Vincze, O., Kata G., Ehmann, B., László, J.: Technológiai fejlesztések a NooJ pszichológiai alkalmazásában. In: Tanács, A., Szauder, D., Vincze, V. (szerk.): VI. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. Szegedi Tudományegyetem, Szeged (2009) 285 – 294
44. Zsibrita, J., Vincze, V., Farkas, R.: Magyarlanc 2.0: szintaktikai elemzés és felgyorsított szófaji egyértelműsítés. In: Tanács A. és Vincze V. (szerk.), IX. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. Szegedi Tudományegyetem, Szeged (2013) 368-374

Szemantikus szerepek a narratív kategoriális elemzés (NARRCAT) rendszerében

EhmannBea¹, Lendvai Piroska², Miháltz Márton²,
Vincze Orsolya³, László János^{1,3}

MSZNY 2013: IX. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. 376 p.
Konferencia helye, ideje: Szeged, Magyarország, 2013.01.07-2013.01.08. Szeged: Szegedi
Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport, 2013. pp. 121-123.

¹ MTA TTK Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Kutatóintézet 1132 Budapest, Victor Hugó u.
18-22. ehmannb0mtapi.hu ² Nyelvtudományi Intézet,
1068 Budapest, Benczúr u. 33. piroska0nytud.hu; mirihaltz0giriail.com ³ Pécsi Tudományegyetem,
Pszichológiai Intézet 7624 Pécs, Ifjúság útja 6. orsolvavincze@hotmail.com; laszlo0mtapi.hu

Jelen munkánk a digitális bölcsészet keretébe tartozik, s ezen belül korpusznyelvészek és narratív pszichológusok korábban már megkezdett együttműködésének fejleményeiről számol be [8,1,2,5]. A tudományos narratív pszichológia [4], s ezen belül a narratív szociálpszichológia [3] - a hagyományos pszichológiai tartalomelemzési megközelítéseken túlmenően - nem csupán strukturális vagy mintázatelemzést végez a szövegeken, hanem azt is vizsgálja, hogy az adott érzelem, kogníció, értékelés vagy cselekvés milyen cselekvőhöz, illetve milyen elszenvedőhöz tartozik. Ehhez szükséges a szemantikus szerepek (Semantic Role Labeling) vizsgálatára szolgáló elemzőeszköz kifejlesztése.

A Narratív Pszichológiai Munkacsoport - a korábbi pszichoszemantikai modulok alapján - kidolgozta a narratív kategoriális elemzés egységes módszertani eszköztárát, a NARRCAT-ot. E rendszer központi elemei a narratív kategoriális avagy pszichotematikus elemzőmodulok (Ágencia, Érzelem, Értékelés, Kogníció, Időbeliség és Térbeliség). A rendszer újdonsága, hogy külön modulként tételeződik a szemantikus szerepek vizsgálata (SRL), amely ezek közül az első négygel kapcsolódik össze. Az SRL modul a Társas Referenciák nevű, ugyancsak önálló modulból kap inputot; ez mindenekelőtt azt határozza meg, hogy személyközi vagy csoportközi viszonyokról van szó; a csoportközi viszonyok vizsgálatában a rendszer képes beazonosítani a Saját Csoport (Ingroup) és Külső Csoport (Outgroup) ágenseket. A szemantikus szerep szerint az Ingroup és az Outgroup egyaránt lehet a cselekvés, az érzelem, az értékelés vagy a kogníció Ágense vagy Recipiense.

Korábbi törekvéseink során általános elveket (a MetaMorpho nyelvi elemzés morfoszintaktikai és szemantikai kimenetének összekapcsolása a NooJ eszköz procedúráival) és nagy korpuszokat (a TTK KPI archívumában található teljes történeti szöveggörpust) vontunk be a fejlesztésbe. Korábbi kiindulópontunkat a MetaMorpho által meghatározott igei NP-bővítmények képezték, s ehhez rendeltük hozzá a NooJ eszköz általunk készített pszichoszemantikus csoport szótálja alapján az InGroup, OutGroup, vagy MixGroup címkét [3]. Ezután a munkát két szálon folytattuk tovább: a korpusznyelvészeti fókuszú és a pszichológiai fókuszú kiindulópontból.

A korpusznyelvészeti szálhoz a pszichológusok hozzájárulása a névelemek kézi kilistázása és Ingroup/Outgroup kategóriába sorolása volt. (Ehhez a feladathoz a TTK KPI archívumában lévő történelmi korpuszok közül a 210000 szót tartalmazó általános és középiskolai tankönyvkorpuszt használtuk.) A korpusznyelvszerek számára a szövegek előfeldolgozása az alábbi négy fő kihívást foglalja magába: a névelemek lemmatizálása, a koreferenciák feloldása, a metonímiák kezelése és az anaforafeloldás [6], E szegmens megoldása után következik a tulajdonképpeni nyelvészeti SRL feladat. Ennek első fázisa az Agent és a Patient/Recipiens/Undergoer szerepek kézi annotálása, majd a további annotáció gépi támogatása. Ennek egyik területe a magyar WordNet lexiko-szemantikai adatbázisban [7] hasonlósági metrika alapján a hasonlóknak ítélt V-k gépi előannotálása (Agent-Patient), szabályalapúan segítve az Ingroup/Outgroup szótárakkal. További cél egy Ingroup/Outgroup címkéző modell létrehozása: a szótárban eddig nem szereplő, Agent vagy Patient szemantikus szerepben lévő NPk automatikus címkézése Ingroup/ Outgroupként.

Az előadásban a pszichológusok által végzett munka új empirikus eredményeiről is be kívánunk számolni. Ennek lényege, hogy a Történelemtankönyv Korpuszból kézi annotálással kilistázott mintegy 9000 Ingroup/Outgroup névelem alapján létrehoztuk a NARRCAT rendszer történelemszöveg-specifikus SLR modulját, és ezt a Pszicho- tematikus modulokkal összekapcsolva, statisztikailag igazolt következtetéseket állapítottunk meg arra vonatkozóan, hogy az iskolai történelemtankönyvek hogyan reprezentálják a csoportidentitás komponenseit a különböző történelmi korokban.

A fentiekből két dolog világosan látható. Az egyik, hogy az SRL probléma korpusznyelvészeti megoldása egy többéves, nagy ívű projekt, melynek során akár egyes részeredmények is nagy előrelépést jelentenek. A másik, hogy a nyelvészek és a pszichológusok együttműködése, együttgondolkodása e téren kölcsönösen gyümölcsöző: a pszichológusok adják a korpuszt és az Ingroup/Outgroup névelemlistákat, másrészt beépítik empirikus munkájukba a nyelvészeketől kapott tudást és eredményeket.

Bibliográfia

1. Ehmann B., Lendvai P., Fritz A., Miháltz M., Tihanyi L.: Szemantikus szerepek vizsgálata magyar nyelvű szövegek narratív pszichológiai elemzésében. In: Tanács A., Vincze V. (szerk.): VIII. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. Szegedi Tudományegyetem, Informatikai Tanszékcsoport, Szeged (2011) 223-230
2. Ehmann, B., Lendvai, P., Pólya, T., Vincze, O., Miháltz, M., Tihanyi, L., Váradi, T., László, J.: Narrative Psychological Application of Semantic Role Labeling. In: Vuckovic, K., Bekavac, B., Silberstein, M. (eds.): Automatic Processing of Various Levels of Linguistic Phenomena: Selected Papers from the NooJ 2011 International Conference, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, UK (2011)218-228
3. László, J., Ehmann, B.: [Narrative Social Psychology](#). In: Forgás, J., Vincze, O., László, J. (eds.): Social Cognition and Communication. Sydney Symposium in Social Psychology Series (Series Editor: Forgás, J.P.). Psychology Press, New York (2012) (In Press)
4. László, J.: The Science of Stories: An introduction to Narrative Psychology. Routledge, London - New York (2008)
5. Lendvai P., Ehmann B., Fritz A., László J.: Automatikus eljárás szemantikus szerepek narratív pszichológiai vizsgálatára. A tudomány emberi arca - A Magyar Pszichológiai

- Társaság XXI. Országos Tudományos Nagygyűlése Nyugat-magyarországi Egyetem, Szombathely, 2012. május 30-június 1. (2011)
6. Miháltz, M.: Knowledge-based Coreference Resolution for Hungarian. In: Proceedings of The Sixth International Conference on Language Resources and Evaluation. Marrakesh, Morocco (2008)
 7. Prószték G., Miháltz M.: Magyar WordNet: az első magyar lexikális szemantikai adatbázis. Magyar Terminológia, Vol.1 (2008) 43-57
 8. Vincze O., Gábor K., Ehmann B., László J.: Technológiai fejlesztések a NooJ pszichológiai alkalmazásában. In: Tanács A., Szauter D., Vincze V. (szerk.): VI. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. Szegedi Tudományegyetem, Informatikai Tanszékcsoport, Szeged (2009) 285-294

A Regresszív Képzelti Szótár magyar nyelvű változatának létrehozása

Pólya Tibor¹, Szász Levente^{1,2}

MSZNY 2013: IX. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. 376 n.
Konferencia helye, ideje: Szeged, Magyarország, 2013.01.07-2013.01.08. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport, 2013. pp. 124-133.

¹ MTA TTK Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet 1132 Budapest, Victor Hugó utca 18-22. polya.tibor@mta.ttk.hu ² Pécsi Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet 7624 Pécs, Ifjúság útja 6. levente.szasz@mtapi.hu

Kivonat: A Regresszív Képzelti Szótár az egyik legelterjedtebben használt automatikus pszichológiai szövegelemző eljárás. Az előadás a szótár magyar nyelvű változatának elkészítési folyamatát mutatja be. A magyar nyelvű szótár megbízhatóságának mérését Wilson [17] eljárása alapján végeztük el. Eredményeink azt mutatják, hogy a Regresszív Képzelti Szótár magyar nyelvű változata megbízható mérési eszköz.

1 A Regresszív Képzelti Szótár

A Regresszív Képzelti Szótárt - amelynek eredeti neve *Regressive Imagery Dictionary*, röviden RID - Colin Martindale [5] hozta létre angol nyelven. A RID a legismertebb pszichológiai tartalomlelemző eljárások közé tartozik. Népszerűségét mutatja az is, hogy az elmúlt négy évtized során öt nyelvre fordították le [9]. A RID az elsődleges és a másodlagos gondolkodási folyamatokra utaló tartalmakat azonosítja a szövegben. Az elsődleges gondolkodási folyamatra az jellemző, hogy asszociatív, konkrét és a realitáshoz kevésbé kapcsolódó [12]. A fantázia, az ábrándozás és az álmok fő gondolkodási módja [10]. Ezzel szemben a másodlagos gondolkodási folyamat absztrakt, logikus, realitás központú és problémamegoldásra fókuszáló [12].

A RID az elsődleges és másodlagos gondolkodási folyamatokhoz kapcsolódó tartalmakat a szavak szintjén azonosítja, amihez hierarchikusan szervezett szótárakat használ. A hierarchikus szerveződésnek két csúcskategóriája van: az elsődleges gondolkodási folyamatra utaló szavak szótára, amely 1828 szócsonkot tartalmaz és a másodlagos gondolkodási folyamatra utaló szavak szótára, amely 714 szócsonkot foglal magában. (A két csúcskategóriát Martindale a későbbiekben kiegészítette egy érzelmi szótárral is. Ez azonban elméletileg nem kapcsolódik a gondolkodási mód fogalmához, így ezt a szótárt nem fordítottuk le. Ugyanakkor rendelkezésre áll magyar nyelvű érzelmi szótár [4].) Az *Elsődleges gondolkodási folyamatok szótára* 5 kategóriára bomlik, ezek a kategóriák a következő szinten 29 alszótárt foglalnak magukban

(lásd 1. táblázat). *A Másodlagos gondolkodási folyamatok szótára* 7 alszó tárból áll, és nem tartalmaz köztes szintet (lásd 2. táblázat).

1. táblázat: Az elsődleges gondolkodási folyamat kategóriái angol és magyar nyelvű példákkal.

Kategória		Angol nyelvű példák	Magyar nyelvű példák
Drive	Oralitás	Breast, drink, lip	Mell, iszik, ajak
	Analitás	Sweat, rot, dirty	Izzad, rohad, piszkos
	Szex	Lover, kiss, naked	Szerető, csók, meztelen
Erzékelés	Altalános érzékelés	Fair, charm, beauty	Tetszetős, báj, szépség
	Erintés	Touch, thick, stroke	Erintés, sűrű, cirógat
	íz	Sweet, taste, bitter	Édes, íz, keserű
	Szag	Breath, perfume, scent	Lehelet, parfüm, illat
	Hang	Hear, voice, sound	Hall, hang, zöreij
	Látvány	See, light, look	Lát, fény, néz
	Hideg	Cold, winter, snow	Hideg, tél, hó
	Kemény	Rock, stone, hard	Szikla, kő, kemény
	Lágy	Soft, gentle, tender	Lágy, enyhe, puha
	Védekezés	Passzivitás	Die, lie, bed
Utazás		Wander, desert, pilgrim	Vándorlás, sivatag, zarándok
Random mozgás		Wave, roll, spread	Hullám, gurul, teljed
Diffúzió		Shadow, cloud, fog	Arnyék, felhő, köd
Káosz		Wild, crowd, jungle	Vad, tömeg, dzsungel
Regresz-szió	Ismeretlen	Secret, mystic, unknown	Titok, misztikus, ismeretlen
	Időtlen	Eternal, forever, immortal	Örök, örökké, halhatatlan
	Tudatváltozás	Dream, sleep, wake	Alom, alszik, ébred
	Athaladás	Road, wall, door	Ut, fal, ajtó
	Narcizmus	Eye, heart, hand	Szem, szív, kéz
	Konkrétság	Here, behind, west	Itt, mögött, nyugat
Ikaroszi képzelet	Emelkedés	Rise, fly, throw	Emelkedik, repül, eldob
	Magasság	Airplane, bird, tower	Repülőgép, madár, torony
	Esés	Fall, slide, sink	Zuhan, csúszda, süllyed
	Mélység	Cave, valley, submarine	Barlang, völgy, tengeralattjáró
	Tűz	Fire, flame, smoke	Tűz, láng, füst
	Víz	Sea, water, swim	Tenger, víz, úszik

2. táblázat: A másodlagos gondolkodási folyamat kategóriái angol és magyar nyelvű példákkal.

Kategória	Angol nyelvű példák	Magyar nyelvű példák
Absztrakció	Know, reason, think	Tud, ok, gondol
Társas	Tell, help, advice	Mond, segít, tanács
Instrumentális	Win, find, work	Nyer, talál, munka
Korlátozás	Arrest, forbid, stop	Letartóztat, tilt, megállít
Rend	List, simple, symmetric	Lista, egyszerű, szimmetrikus
Idő	Yesterday, year, now	Tegnap, év, most
Erkölc	Law, virtue, responsibility	Törvény, erény, felelősség

A RID pszichológiai validitását számos empirikus vizsgálat eredménye igazolta, amelyeket - többek között - gyerekektől [16], pszichotikus betegektől [14], illetve akut droghatás alatt álló személyektől [15] nyert szövegeken végeztek el. A RID-et gyakran alkalmazzák az irodalmi szövegek alkotásához köthető pszichológiai folyamatok kutatására is [6].

2 A magyar Regresszív Képzelt Szótár fordításának folyamata

2.1 Döntés a karakteralapú keresés alkalmazása mellett

A RID magyar nyelvű változatát - az angol eredetivel megegyező módon - a karakteres keresés elvén hoztuk létre. Választásunkat két szempont indokolta. Egyrészt a pszichológiai szövegelemzésben a karakteres keresést alkalmazó tartalomelemző szoftverek tejedtek el (például WordStat [2], LIWC [8]). Így a karakteres keresés elvét alkalmazva könnyebben tudjuk kombinálni ezt az elemzési eljárást más elemzési eszközökkel. Másrészt a munka elkezdésekor - 2010-ben - nem állt rendelkezésünkre megfelelő lefedettséget biztosító magyar nyelvű szótár.

2.2 A folyamat fontosabb lépéseinek áttekintése

Az első lépés az úgynevezett nyers fordítás elkészítésének fázisa volt. Ennek során az angol nyelvű RID-ben szereplő szócsonkok alapján összegyűjtöttük azokat a magyar nyelvű szavakat, amelyek angol megfelelőit a RID angol változata találatként azonosítja. Ebben a munkában 10 pszichológus hallgató vett részt.

A második lépésben ezen szavak listájáról a cikk két szerzője kiválogatta azokat a szavakat, amelyek jelentése kapcsolódik a RID valamelyik alszótárához.

Harmadik lépésként előállítottuk azokat a magyar nyelvű szócsonkokat, amelyek a toldalékolástól függetlenül azonosítják az előző lépésben felsorolt szavakat. Az így kapott szócsonkokat találati listákon helyeztük el, amelyeken helyet kaptak többszavas kifejezések is.

2.3 A fejlesztéshez használt program

A szótárépítést a Max Silberstein által megalkotott NooJ [11] számítógépes nyelvi fejlesztő környezete segítségével valósítottuk meg. A NooJ grafikus felületét felhasználva hoztuk létre a gráfokat vagy más néven lokális nyelvtanokat. A szavakat virtuális keretekbe, úgynevezett boxokba helyeztük el. Ezek tetszőleges módon összeköthetőek, így akár több szóból álló, szintaktikai információt is tartalmazó keresőkifejezések is létrehozhatóak.

2.4 A keresés módja

A karakteres keresésnek két módja van. Az alapértelmezett mód a kezdő karaktorsor megadása. Ebben az esetben az algoritmus az összes olyan szót megtalálja, amely ezt a feltételt teljesíti. Például a "szép*" karaktorsor (*Általános érzékelés kategória*) megadásával a rendszer kinyeri a szövegből a "szépet", "szépnek", "szépről" stb. alakokat is. (A "*" karakter azt jelöli, hogy a szócsonk tetszőleges karakterrel/karakterekkel folytatódhat.)

Figyelembe vettük azt is, hogy bizonyos lexémák változó tövel rendelkeznek. Emiatt például az „alma” (*Oralitás kategória*) szó esetében az „almá*” karaktorsort is felvettünk a listára, hogy többek között a birtokos személyjellel ellátott „almám”, valamint a tárgyas „almát” alakokat is felismerje a rendszer.

A kettős mássalhangzóra végződő szavaknál úgy kellett megadnunk a kezdő karaktorsort, hogy a -val, -vei ragos hasonlult alakokat is megtalálja a kereső algoritmus. Például „kalács*” (*Oralitás kategória*) helyett „kalác*” gráfba építésére volt szükség a „kaláccsal” szóalak megtalálása érdekében.

A karakteres keresés második módja a pontos karaktorsor megadása, amely csak a teljes mértékben egyező karaktorsorból álló szóalakra ad találatot. Ezt alkalmaztuk például az "itt" (*Konkrétság kategória*) határozószó felismeréséhez. A kettőnél több tövel rendelkező igéknel is egyszerűbbnek bizonyult az összes ragozott alak pontos bemásolása az adott gráfba ahhoz képest, mintha például az „eszik” (*Oralitás kategória*) ige „esz-”, „ev-”, „e-”, „é-”, „en-” töveit adtuk volna meg kezdő karaktorsorként, mivel így nagyon sok téves találat keletkezett volna.

A kezdő karaktorsorral való azonosítást jóval gyakrabban alkalmaztuk, mint a pontos karaktorsorral való azonosítást.

2.4.1 A találatok és kizárások

Találati listák létrehozása mellett készítettünk olyan listákat is, amelyeket a NooJ kizár az elemzésből. Például a "menta*" (*Oralitás kategória*) kezdő karaktorsor megadásával kinyerésre kerül a szövegből a "mentalevél" szó, ami beletartozik az *Oralitás kategóriába*, azonban a "mentalitás" és "mentalista" szavak is találatként jelentkeznek, holott ezek nem tartoznak bele ebbe a kategóriába. Ezért az utóbbiakat felvettük a kizárási listára, amit az '+EXCLUDE' „tag” használatával valósítottunk meg.

Minden egyes szócsonk esetén az összes lehetséges téves találatot számításba vettük. Ezt az ELRAGOZ (Elektronikus magyar ragozási szótár [3]) programnak az a funkciója tette lehetővé, amely valamennyi olyan szót kilistáz (a szoftver memóriájá-

bán tárolt 73810 címszó közül), amely a felhasználó által megadott karaktersorral kezdődik. A „nyer*“ (*Instrumentális kategória*) karaktersor esetén a listába kerül például a „nyers” és a „nyereg” szó is.

2.5 Az igekötős igék kezelése

Ha egy adott ige és a belőle származtatható összes igekötős alak adekvátak számított egy adott alszótár szempontjából, akkor felsoroltuk az összes olyan esetet, ahol az igekötő az ige előtt áll - vele egybeírva. Például „besegít”, „átsegít”, „kisegít” (*Társas kategória*). Ezekon túl csak magát az igét kellett megnevezni („segít”), amelynek megadásával egyúttal a fordított sorrendű változatok is (például: „segít be”, „segít át”) megtalálására kerülnek a gráf lefuttatásakor.

Amennyiben azonban az adott ige csak bizonyos igekötőkkel képez találatot, másokkal együtt állva pedig kategórián kívülinek minősül, akkor magának az igének (például „dönt” [*Absztrakció kategória*]), valamint az ’igekötő az ige előtt áll’ formáknak (például: „eldönt”) a gráfban történő feltüntetésén túl az is szükséges volt, hogy az adott alszótár szempontjából nem odaillő, fordított sorrendű változatokat, például a „dönt fel” kifejezést kizárjuk.

2.6 Az azonos alakú szavak esete

A karakteres kereső algoritmusok létrehozásakor az egyik leginkább időigényes folyamatot az azonos alakú, találati és téves találati minőségben egyaránt előforduló szavak elkülönítése jelentette. Ezekben az esetekben leggyakrabban az ige és a névszó differenciálására volt szükség.

A kiindulást minden esetben az jelentette, hogy a Magyar Nemzeti Szövegtár [13] korpusznyelvészeti adatbázis segítségével felmértük a találati és a téves találati előfordulások gyakoriságát. Ezekre az adatokra támaszkodva hoztuk meg a döntésünket arra vonatkozólag, hogy szerepeltessük-e az adott karaktersort a szótárban, és amennyiben igen, akkor milyen módon végezzük az egyértelműsítést. Erre mutatunk az alábbiakban két példát.

Az elkülönítés egyik módja a kontextus figyelembevételével történt. Ebben az esetben több szóból álló kifejezéseket használtunk fel az azonosításhoz. Például az „ár” szónak a *Víz kategória* szempontjából adekvát jelentésén kívül más használatai is ismeretesek (lásd az 1. ábrán szereplő idézetet). Emiatt magának az „ár” karaktersornak a találati listára való felvétele helyett kizárólag az 1. ábrán szereplő kifejezéseket szerepeltettük a gráfban.

Másik lehetőség a toldalékok alapján történő elkülönítés volt. A „fal” (eszik) igeként az *Orális kategóriába* tartozik, főnévként (épület része) azonban nem képezi részét sem ennek az alszótárnak, sem más alszótárnak. Annak érdekében, hogy az alaki egybeesés ellenére - adekvát jelentésben - szerepelhessen a kategóriában, az ELRAGOZ program segítségével kilistáztuk a „fal” szó toldalékolt alakjait mind az igei, mind a főnévi előfordulás szerint. Elimináltuk azokat a szóalakokat (lásd 1. ábra), amelyek egybeesést mutattak. Ez 3 eset törlését jelentette, a többi igealakot, ami

bői 56 volt, feltüntethettük a szótárban. Továbbá eltávolításra került három igenév is, amelyek két másik főnév (falú és faló) meghatározott alakjaival voltak azonosak.

1. Elkülönítés a kontextus alapján ár (Víz jelentésben)		
„Földmérő küzd öllel, árral; / árhivatal szökő árral. / ármentő a szökőárral, / suszterinas bökőárral.” (Bencze Imre: Edes, ékes anyanyelvünk)		
A szótárba felvett többszavas kifejezések:	<i>ár beborít</i>	<i>elborít az ár</i>
	<i>ár borít el / be</i>	<i>előnt az ár</i>
	<i>ár elborít</i>	<i>iszapos ár</i>
	<i>ár előnt</i>	<i>jeges ár</i>
	<i>ár önt el</i>	<i>önt el az ár</i>
	<i>az árral úsz(ik)</i>	<i>szennyes ár</i>
	<i>borít be / el az</i>	<i>úsz(ik) az árral</i>
2. Elkülönítés a toldalékok alapján fal (Oralitáshoz kötődő jelentésben)		
Az igei és főnévi toldalékolás	<i>fal</i>	<i>falva</i>
átfedései miatt a következő	<i>falunk</i>	<i>falván</i>
alakok eliminálása szükséges:	<i>falnak</i>	<i>faló</i>

1. ábra: Példák az azonos alakú szavak elkülönítésének lehetőségeire.

A magyar nyelvű változat *Elsődleges gondolkodási folyamat szótára* 4521 karaktersort és 260 két vagy több karaktersorból álló kifejezést tartalmaz. A *Másodlagos gondolkodási folyamat szótár* 2020 karaktersorból és 1098 kifejezésből áll. A kizárási listán 1785 karaktersor, illetve kifejezés szerepel. Az egyik alszótár, a *Hang* gráfjának részlete a 2. ábrán látható.

2.7 A magyar Regresszív Képzeti Szótár a WordStat rendszerében

A WordStat [2] kereskedelmi forgalomban megvásárolható, tartalomelemzésre és szövegbányászatra alkalmas szoftver. A Wordstat a RID összes nyelvi változatának használatát lehetővé teszi. A Nooj programmal létrehozott szótárunkat áthelyeztük erre a platformra. Ez a folyamat viszonylag kevés erőfeszítést igényelt; a 2 évig tartó fejlesztés idejének töredékét tette csak ki. A magyar RID a WordStat honlapján is elérhető, illetve használható. (Azok, akik szeretnék a magyar nyelvű RID-et elemzésre használni, szövegeiket közvetlenül a szerzőknek is elküldhetik.)

kategória domináns. 2. Helyes elutasítás: az angol és a másik nyelvű szövegre is igaz, hogy egyik kategória sem domináns. 3. Helytelen azonosítás: az angol zsolttárban egyik kategória sem domináns, azonban a másik nyelven a szöveg szignifikáns eltérést mutat akár az elsődleges, akár a másodlagos kategória előfordulásának irányában. 4. Helytelen elutasítás: az angol zsolttárban domináns az elsődleges vagy a másodlagos tartalom, azonban a másik nyelvű verzióban nincs domináns kategória. 5. Fordított azonosítás: mind az angol, mind a másik változatnál jelentkezik dominancia, azonban ezek éppen ellentétes irányúak: ha az angolnál az elsődleges kategóriából van több, akkor a másikinál a másodlagosból, vagy fordítva. A fenti öt pártípus abszolút gyakoriságait fordításonként összesítve Wilson a 3. táblázatban található eredményeket kapta.

A magyar nyelvű zsolttárok elemzését a Káldi György által fordított Szentírás [7] szövegének felhasználásával készítettük el. A magyar nyelvű RID-re vonatkozó adatokat a 3. táblázat utolsó oszlopa tartalmazza. A reliabilitás méréséhez Wilson nyomán a következő mutatókat használtuk fel. 1. Pontosság (accuracy): A helyesen (vagyis az angol változattal megegyezően) kategorizált szövegek arányát adja meg az összes szöveg számához viszonyítva. 2. Érzékenység (sensitivity): A helyes azonosítások arányát mutatja azokban az esetekben, amikor az angol szövegben valamelyik kategória domináns. 3. Specifikusság (specificity): A helyes elutasítások arányát mutatja azokban az esetekben, amikor az angol szövegben egyik kategória sem domináns.

2. táblázat: A zsolttárszövegek konstellációinak gyakoriságai
(Wilson [17] adatainak felhasználásával)

A konstelláció típusa	Portugál	Latin	Német	Magyar
Helyes azonosítás	27	25	14	24
Helyes elutasítás	58	91	88	92
Helytelen azonosítás	53	20	23	19
Helytelen elutasítás	12	14	25	15
Fordított azonosítás	0	0	0	0

A magyar nyelvű Regresszív Képzelt Szótár megbízhatóságára vonatkozó eredményeket a 4. táblázat utolsó oszlopa mutatja. Látható, hogy a magyar fordítás két mutató tekintetében ért el az összehasonlított nyelvi változatok között első helyezést (egyik ezek közül holtverseny), egy esetben pedig harmadik helyezést a négy közül. Ez alapján megállapítható, hogy a magyar fordítás megbízhatóan használható az elsődleges és másodlagos gondolkodási folyamatokhoz kapcsolódó tartalmak mérésére.

3. táblázat: A RID-fordítások reliabilitás mutatói
(Wilson [17] adatainak felhasználásával)

A megbízhatóság mutatói	Portugál	Latin	Német	Magyar
Pontosság	56,67 %	77,33 %	68%	77,33 %
Érzékenység	69,23 %	64,1 %	35,9 %	61,54 %
Specifikusság	52,25 %	81,98%	79,28 %	82,88 %

Hivatkozások

1. Challoner's revised Douay-Rheims Version Old Testament (1609-1610) The Whole Revised and Diligently Compared with the Latin Vulgate by Bishop Richard Challoner (1749-1752). Letöltve: <http://www.gutenberg.org/cache/epub/1610/pg1610.html>. Letöltés időpontja: 2012. 08. 01.
2. Davi, A., Haughton, D., Nasr, N, Shah, G., Skaletsky, M., Spack, R.: A review of two text- mining packages: SAS TextMining and WordStat. American Statistician, Vol. 59, No. 1 (2005) 89-103. A program elérhetősége: http://provalisresearch.com/products/content_analysis-software
3. ELRAGOZ (Elektronikus magyar ragozási szótár) szoftver. MorphoLogic Kft.
4. Fülöp, É., László, J.: Az elbeszélések érzelmi aspektusának vizsgálata tartalomelemző program segítségével. In: IV. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. SZTE, Szeged (2006) 296-304
5. Martindale, C.: Romantic Progression: The Psychology of Literary History. Hemisphere, Washington (1975)
6. Martindale, C.: Hie Clockwork Muse: Hie Predictability of Artistic Change. Basic Books, New York (1990)
7. Ószövetési Szentírás a Neovulgáta alapján. Fordította: Káldi György. Szent Jeromos Bibliatársulat, Budapest (1997). Letöltve: <http://www.biblia-tarsulat.hu/bibliaszoveg.htm>. Letöltés időpontja: 2012. 08. 03.
8. Pennebaker, J. W., Francis M. E., Booth, R. J.: Linguistic Inquiry and Word Count (LIWC): LIWC2001. Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah (2001)
9. RID különböző nyelvű moduljainak frissített listája az alábbi webcímen érhető el: <http://provalisresearch.com/products/content-analysis-software/wordstat-dictionary/regressive-imagery-dictionary-by-colin-martindale-free/>
10. Russ, S. W.: Primary process thinking and creativity: Affect and cognition. Creativity Research Journal, Vol. 13 (2001) 27-35
11. Silberstein, M.: Nooj Manual. (2003) Letöltve: <http://www.nooj4nlp.net/NoojManual.pdf> Letöltés időpontja: 2012. 08. 02.
12. Suler, J. R.: Primary process thinking and creativity. Psychological Bulletin, Vol. 88. (1980) 144-165
13. Váradi T.: The Hungarian National Corpus. In: Proceedings of the 3rd LREC Conference, Las Palmas, Spanyolország (2002) 385-389. Elérhetőség: <http://corpus.nytud.hu/mnsz>
14. West, A. N, Martindale, C.: Primary process content in paranoid schizophrenic speech. Journal of Genetic Psychology, Vol. 149 (1988) 547-553
15. West, A. N, Martindale, C., Hines, D., Roth, W.: Marijuana-induced primary process content in the TAT. Journal of Personality Assessment, Vol. 47 (1983) 466-467
16. West, A. N, Martindale, C., Sutton-Smith, B.: Age trends in the content of children's spontaneous fantasy narratives. Genetic, Social, and General Psychology Monographs, Vol. 111. (1985) 389-405
17. Wilson, A.: Hie Regressive Imagery Dictionary: A test of its concurrent validity in English, German, Latin, and Portuguese. Literary and Linguistic Computing, Vol. 26, No. 1 (2011) 125-135

Történetszerkezet mint az érzelmi intelligencia indikátora

Pólya Tibor

MSZNY 2014: X. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. 376 n.
Konferencia helve. ideie: Szeged. 2014.01.16-2014.01.17. Magyarország, Szeged: Szegedi
Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport, 2014. pp. 148-154.

Magyar Tudományos Akadémia, Természettudományi Kutatóközpont,
Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet
1117 Budapest, Magyar tudósok körútja 2.
polya.tibor@ttk.mta.hu

1 Az érzelmi intelligencia fogalma

1.1 Az érzelmi intelligencia meghatározása

Az érzelmi intelligencia fogalmának meghatározásában két egymással élesen vitázó elképzeléssel találkozhatunk. Az egyik elképzelés szerint az érzelmi intelligencia képességként [6], a másik elképzelés szerint személyiségjellemzőként [2] határozható meg. A képességként meghatározott érzelmi intelligencia 4 területet foglal magában. A területeket Oláh Attila [8] összefoglalása alapján mutatjuk be az 1. táblázatban.

1. táblázat: A képességként meghatározott érzelmi intelligencia meghatározása

Érzelmi percepció	<p>Az érzelem észlelése, értékelése és kifejezése.</p> <p>Az érzelem azonosításának képessége önmagunknál (különböző testi és lelki állapotainkban). Az érzelem azonosításának képessége más személyeknél és különböző helyzetekben.</p> <p>Az érzelmek pontos kifejezésének képessége, és az érzésekhez kötődő igények kifejezése.</p> <p>Azon képesség, hogy különbséget tudunk tenni a pontos és pontatlan vagy az őszinte és nem őszinte érzelmkifejezési módok között.</p>
Érzelmi integráció	<p>A gondolkodás érzelmi serkentése.</p> <p>Azon képesség, hogy valaki az érzései alapján újrendezze, fontossági sorrendbe állítsa gondolatait tárgyakkal, eseményekkel és más emberekkel kapcsolatosan.</p> <p>Azon képesség, hogy létrehozzunk olyan élelnek érzelmeket, amelyek facilitálják az ítéletalkotást és az érzésekre vonatkozó emlékezést.</p> <p>Azon képesség, hogy tőkét kovácsoljunk a hangú-</p>

	<p>latváltozásainkból, amelyek több nézőpont felvételét segítik, és hogy integrálják a hangulat kiváltotta nézőpontokat.</p> <p>Azon képesség, hogy az érzelmi állapotokat arra használjuk, hogy azok serkentsék a problémamegoldást és a kreativitást.</p>
Erzelmi megértés	<p>Az érzelmi információ megértése és elemzése, az érzelmi tudás alkalmazása.</p> <p>Az a képesség, hogy megértsük, hogy a különböző érzelmek hogyan viszonyulnak egymáshoz.</p> <p>Az a képesség, hogy észleljük az érzések okait és következményeit.</p> <p>Az a képesség, hogy értelmezni tudjuk a komplex érzéseket, a kevert érzéseket és az ellentmondó érzéseket.</p> <p>Az a képesség, hogy megértsük és megjósoljuk az érzelmek közötti valószínű átmeneteket.</p>
Az érzelem szabályozása	<p>Az a képesség, hogy nyitottak legyünk az érzésekre, kellemesekre és kellemetlenekre egyaránt. Az érzelmek monitorozásának és mérlegelésének képessége.</p> <p>Az a képesség, hogy létrehozzunk, fenntartsunk egy érzelmi állapotot, vagy éppen eltávolodjunk tőle, attól függően, hogy az állapotot mennyire ítéljük informatívnak vagy hasznosnak.</p> <p>Az a képesség, hogy kezeljük mások érzéseit, illetve a saját érzéseinket.</p>

Az érzelmi intelligenciát személyiségjellemezőként meghatározó elképzelések is több tényezőt sorolnak fel. Petrides és munkatársai [9] által kidolgozott modell például 15 területet sorol fel (lásd 2. táblázat).

1.2 Az érzelmi intelligencia mérése

A két álláspont jelentősen különbözik abban is, hogy milyen elképzeléseik vannak az érzelmi intelligencia mérésére vonatkozóan. A képesség megközelítés szerint olyan tevékenységben kell mérni az érzelmi intelligenciát, amelyben az meg tud nyilvánulni, hasonlóan például ahhoz, ahogyan a személy intelligenciája megnyilvánul a problémamegoldás során. Az érzelmi intelligencia esetében azonban kérdéses, hogy milyen tevékenységben jelenhet meg ez a képesség. Az érzelmi intelligenciát személyiségjellemezőként meghatározó elképzelés a mérést illetően sokkal könnyebb helyzet

ben van, mivel a pszichológiai kutatásban elterjedten használt kérdőíves eljárások segítségével mérhetőnek gondolja az érzelmi intelligenciát.

2. táblázat: A személyiségjellemzőként meghatározott érzelmi intelligencia meghatározása

Személyiségj ellemző	Tulajdonság
Alkalmazkodó képesség	Rugalmas és kész arra, hogy új helyzetekhez alkalmazkodjon
Asszertivitás	Oszinte és kész arra, hogy kiálljon a jogaiért
Érzelem kifejezés	Érzéseit másoknak kommunikálja
Mások érzelmeinek kezelése	Más személyek érzéseit befolyásolni tudja
Érzelem észlelése	Tisztán látja saját és mások érzéseit
Érzelemszabályozás	Kontrollálni tudja saját érzelmeit
Impulzivitás	Önreflektív és képes ellenállni késztetéseinek
Kapcsolatok	Számára kielégítő személyes kapcsolatokkal rendelkezik
Önértékelés	Sikeres és magabiztos
Önmotiváció	Motivált és céljait a nehézségek ellenére sem adja fel
Társas tudatosság	Jártasság a társas kapcsolatok kialakításában
Stressz kezelés	Képes ellenszegülni a nyomásnak, illetve szabályozni a stresszt
Vonás empátia	Képes más személyek perspektívájának felvételére
Vonás boldogság	Jókedvű és elégedett az életével
Vonás optimizmus	A dolgok jó oldalát látja

1.3 Az érzelmi intelligencia és a történet konstrukció kapcsolata

Javaslatom szerint a történet konstrukciója olyan tevékenység, amelyben közvetlenül megjelenik az elbeszélő személy érzelmi intelligenciája. Az érzelmi intelligencia és a történet konstrukciója közötti kapcsolat két szinten ragadható meg.

Egyrészt az elbeszélt események érzelmeiket váltották ki a történet szereplőiből a múltban. A történet rendszerint olyan eseménysort ír le, amelynek során az események eltérnek az adott helyzetre vonatkozó elvárásoktól [15]. Az elvárások megghiúsulása következtében a történet szereplői gyakran élnek át intenzív érzelmeiket, így a legtöbb történet sok érzelmre vonatkozó információt tartalmaz [7]. Az érzelmeik azonban nemcsak a történet tartalmának fontos részét adják, hanem emellett a történet szerkezet kialakításában is szerepet játszanak. A történetnyelvtenok [5] fogalmaiban használva a történetet egy bonyodalmat okozó esemény indítja el, amely arra készíteti a történet főszereplőjét, hogy megpróbálja visszaállítani a kezdeti harmonikus állapotot. A főszereplő próbálkozásait értékelő folyamatok kísérik, amelyek arról adnak információt, hogy főszereplő közelebb került-e célja eléréséhez, vagy éppen távolodik attól. Az értékelő folyamatoknak számos formája van. Ezek egyike a főszereplő

replő által átélt érzelem, amely szintén azt jelzi, hogy a főszereplő közelebb jutott-e célja eléréséhez.

A történet konstrukciója így azt feltételezi, hogy az elbeszélő személy elegendő tudással rendelkezik a társas világ működésére vonatkozóan. Ezen belül fontos szerepe van az érzelmekre vonatkozó tudásnak. Mayer és Salovey [6] érzelmi intelligencia meghatározásából az érzelem percepciója és megértése komponensek azok, amelyek szükségesek a történetmeséléshez.

Másrészt az elbeszélés érzelmeket vált ki az elbeszélés során az elbeszélőben és a hallgatóban is. Az elbeszélés társas helyzetbe illeszkedik, amely lényegi módon meghatározza a történet szerkezetét. Ennek részeként az elbeszélőnek például világossá kell tennie azt, hogy milyen érzelmi viszonyban van a történetbe foglalt eseményekhez. A történetmesélés egyik fontos célja, hogy érzelmeket váltson ki. Az érzelem kiváltó hatást elsősorban a hallgató szempontjából vizsgálták [1], de igaz az elbeszélő esetében is [9, 12, 13].

A történet konstrukciója így azt is feltételezi, hogy az elbeszélő képes úgy formálni a történetet, hogy az igazodjon hallgatója sajátosságaihoz. Ezen belül szintén fontos szerepe van az érzelmeknek. Mayer és Salovey [6] érzelmi intelligencia meghatározásából az érzelmek integrációja és szabályozása komponensek is szükségesek a történetmeséléshez.

Mindezek alapján az a hipotézis fogalmazható meg, hogy az elbeszélő személy érzelmi intelligenciája megnyilvánulhat a történet konstrukciójában. Azt várhatjuk, hogy az érzelmileg intelligensebb személyek által elmesélt történetek szerkezete kidolgozottabb, mint az érzelmileg kevésbé intelligens személyek által elmesélt történetek szerkezete.

2 Az érzelmi intelligencia és a történet konstrukció közötti kapcsolat empirikus vizsgálata

Hipotézisünket empirikus vizsgálatban ellenőriztük. A vizsgálatban 60 személy idézett fel érzelmetli epizódokat hívószavas eljárással. A hívószavak érzelmi kategóriák címkéi voltak, mint például öröm és düh. A történetek szerkezetét automatikus nyelvi elemzési eljárásokkal elemeztük. Az elemzéshez felhasználtuk a NarrCat rendszert [4], amely a történetek kompozicionális szerkezetének elemzésére kidolgozott automatikus eljárások gyűjteménye. A NarrCat a történet szerkezet következő komponenseit elemzi: ágens, személyközi értékelés, érzelem, kogníció, idő, tagadás, valamint téridői és pszichológiai perspektíva. Elemeztük a történetekben előforduló idői lokalizációt is [13]. Az elemzéshez felhasználtuk továbbá a Regresszív Képzelt Szótárt is [11]. Ez az eljárás az elbeszélő személy regressziójának szintjét méri az elsődleges gondolkodáshoz kapcsolódó jelentésű szavak előfordulása alapján.

A résztvevők érzelmi intelligenciájának méréséhez a Vonás Metahangulat Skálát [14] használtuk. A kérdőív 48 tételt tartalmaz és az érzelmi élmények 4 dimenzióját méri. Ezek a következők: kifejezés, hangulatjavítás, figyelem és tisztaság.

3. táblázat: A történet szerkezeti jellemzői és az érzelmi intelligencia dimenziói közötti korrelációk

Szerkezeti jellemzők	Erzelmi intelligencia dimenziói			
	Kifejezés	Hangulat javítás	Figyelem	Tisztaság
Kognitív ige	.04	.01	.10*	.03
Erzelem szó	.07	-.00	.04	-.01
Pozitív érzelem szó	.06	-.00	.06	.00
Negatív érzelem szó	.03	-.00	.00	-.01
Passzív ige	.20**	.15**	.22***	.13*
Téri-idői perspektíva				
Visszatekintő forma	.15**	.07	.08	.11*
Atélő forma		.11*	.10*	.27**
Metanarratív forma	.22***	.14**	.14**	.27**
Idői lokalizáció	.29**	.11*	.02	.10*
En referencia: egyes szám	.18**	.18**	.13*	.27**
En referencia: többes szám	.03	-.03	.04	.02
Narratív értékelés	.27***	.18**	.16**	.20***

4. táblázat: Az elsődleges és másodlagos fogalmi gondolkodás összetevői és az érzelmi intelligencia dimenziói közötti korrelációk

Fogalmi gondolkodás	Erzelmi intelligencia dimenziói			
	Kifejezés	Hangulat javítás	Figyelem	Tisztaság
Elsődleges				
Drive	.08	.05	-.01	.08
Érzékelés	.13*	.06	.03	.12*
Regresszió	.11*	.02	.02	.08
Védekezés	.13*	.06	.05	.10*
Ikarosz	-.02	.01	-.05	.00
Másodlagos				
Absztrakció	.06	.08	.02	.03
Erkölc	.07	-.03	.12*	.01
Eszköz	-.06	.00	.02	-.02
Idő	.16**	.05	.02	.11*
Rend	.14*	.13*	.02	.13*
Társas	.09	.04	.05	.07
Korlátozás	.13*	.12*	.07	.09

Az érzelmi intelligencia és a történet szerkezet közötti kapcsolat vizsgálatára korrelációs elemzést végeztünk. Az elemzés eredményét a 3. táblázat foglalja össze. Az eredmények azt mutatják, hogy a történet szerkezet jellemzői szoros kapcsolatban vannak az elbeszélő személy érzelmi intelligenciájának szintjével. Az érzelmi intel

ligensebb személyek történeteinek szerkezete kidolgozottabb: sok narratív értékelést, passzív igét, egyes számú én referenciát, idői lokalizációt, és változatosabb téri-idői perspektívát használnak. Az érzelmi intelligencia és a fogalmi gondolkodás közötti kapcsolat vizsgálatára szintén korrelációs elemzést végeztünk. Az eredményeket a 4. táblázat foglalja össze. Ebben az esetben az összefüggések nem konzisztens mintázatot kaptunk, amely azt mutatja, hogy nincs egyszerűen megfogalmazható összefüggés az érzelmi intelligencia és a fogalmi gondolkodás konstruktumai között.

Köszönetnyilvánítás

A vizsgálatot az OTKA 67914-es számú pályázata és a Bolyai kutatási ösztöndíj támogatta.

Hivatkozások

1. Brewer, W. F., Lichtenstein, E. H.: Stories are to entertain: A structural affect theory of stories. Technical Report, No. 265. Washington, National Institute of Education. (1982).
2. Bruner, J. S.: Two modes of thought. In: Actual minds, possible worlds. Harvard University Press, Cambridge. (1986) 11-43
3. Labov, W., Waletzky, J.: Narrative Analysis: Oral Versions of Personal Experience. In J. Helms (ed), Essays on the Verbal and Visual Arts. Seattle, University of Washington Press (1967) 4^4
4. László, J., Csertő, I., Ferenczhalmy, R., Fülöp, E., Hargitai, R., Péley, B., Pohárnok, M., Pólya, T., Szalai, K., Vincze, O. Ehmman, B.: Narrative language as expression of individual and group identity: The Narrative Categorical Content Analysis. (2013) Sage Open. <http://sgo.sagepub.com/content/3/2/2158244013492084>
5. Mandler, J.M., Johnson, N.S.: Remembrance of things parsed: story structure and recall. Cognitive Psychology, 9 (1977) 111-151
6. Mayer, J. D., Salovey, P.: What is emotional intelligence? In P. Salovey; D. Sluyter. (Eds.), Emotional development and emotional intelligence. New York, Basic Books. (1997) 3-31
7. Oatley, K. Why fiction may be twice as true as fact: fiction as cognitive and emotional simulation. Review of General Psychology, 3(2) (1999) 101-117
8. Oláh A.: Érzelmek, megküzdés és optimális élmény. Budapest, Trefort Kiadó (2005)
9. Petrides, K. V. Ability and trait emotional intelligence. In Chamorro-Premuzic, T., Fumham, A., & von Stumm, S. (Eds.), The Blackwell-Wiley Handbook of Individual Differences. New York: Wiley (2011) 656-678
10. Pólya T., Kovács I.: Történet szerkezet és érzelmi intenzitás. Pszichológia. 31(3) (2011) 273-294
11. Pólya T., Szász L.: A Regresszív Képzeti Szótár magyar nyelvű változatának kidolgozása. IX. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport (2013) 124-132
12. Pólya, T., Kis, B., Naszódi, M. László, J. Narrative perspective and the emotion regulation of a narrating person. Empirical Text and Culture Research, 7(3) (2007) 50-61
13. Pólya, T., Gábor, K.: Linguistic Structure, Narrative Structure and Emotional Intensity. Third International Workshop on Emotion, Corpora for Research on Emotion and Affect. LREC, Valetta (2010) 20-24

14. Salovey, P., Mayer, J.D., Goldman, S.L., Turvey, C., Palfai, T.P.: Emotional attention, clarity, and repair: Exploring emotional intelligence using the Trait Meta-Mood Scale. In J.W. Pennebaker (Ed.), *Emotion, disclosure, and health*. Washington: American Psychological Association (1995) 125-154
15. Schank, R.C., Abelson, R.P.: Knowledge and memory: The real story. In R. S. Wyer, Jr., (ed), *Knowledge and memory: The real story*. Advances in social cognition. Lawrence Erlbaum, Hillsdale (1995) Vol. 8. 1-85

A nyelvi kategória modell kategóriáinak automatikus elemzése angol nyelvű szövegben

Pólya Tibor¹, Kővágó Pál², Szász Levente²

MSZNY 2014: X. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. 376 p.
Konferencia helye, ideje: Szeged, 2014.01.16-2014.01.17.Magyarország,
Szeged: Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport, 2014. pp. 127-135.

Kivonat: A nyelvi kategória modell a hétköznapi nyelvhasználat szociálpszichológiai kutatásának egyik leggyakrabban használt elemzési eszköze és elmélete. A modell az interperszonális cselekvés leírásában megjelenő absztrakció 5 kategóriáját különbözteti meg. A tanulmányban a modell által meghatározott kategóriák automatikus azonosítására képes eszközt mutatunk be. Az elemzés első lépéseként a szöveg szófaji és szintaktikai elemzését a coreNLP végzi el. A második lépésben az absztrakciók kategóriák felismerését a NooJ szoftverben írt gráfok végzik el. Végül az elemzés harmadik lépése lehetőséget ad arra, hogy a felhasználó különböző csoportokba sorolja a találatokat.

1 A nyelvi kategória modell

A hétköznapi nyelvhasználat szociálpszichológiai kutatásainak egyik leggyakrabban használt elmélete és elemzési eszköze a Sémán és Fiedler nevéhez köthető nyelvi kategória modell [8] (angolul Linguistic Category Model, rövidítve: LCM). A nyelvi kategória modell az interperszonális cselekvések leírásának konkrét-absztrakt dimenzió mentén elhelyezhető változatait ragadja meg. A modell szerint az interperszonális cselekvéseket az absztrakció öt szintjén írhatjuk le. A legkonkrétabb fogalmazásmód a leíró cselekvő igével (descriptive action verb, rövidítve: DAV) történő leírás. Például: „Józsi megüti Gézát”. A leíró cselekvő igék mindig egy cselekvésre vonatkoznak. A cselekvés kezdete és vége egyértelműen azonosítható. A cselekvésnek van invariáns fizikai jellemzője. Végül önmagában a leíró cselekvő igéknek nincs értékelő jelentése.

Ennél absztraktabb az értelmező cselekvő ige (interpretative action verb, rövidítve: IAV) felhasználásával történő leírás. Például: „Józsi bántja Gézát”. Az értelmező cselekvő igék több azonos cselekvésre vonatkoznak. A cselekvés kezdete és vége szintén egyértelműen azonosítható, de a cselekvésnek nincs egyértelmű invariáns fizikai jellemzője. Az értelmező cselekvő igék esetében a negatív vagy pozitív irányú értelmező mozzanat már tetten érhető.

Az állapotot kifejező cselekvő igék (state action verb, rövidítve: SAV) a IAV-ok közeli rokonai, absztraktságuk szintje az értelmező cselekvő igékkel azonosnak tekinthető. Például: „Józsi *felbőszíti* Gézát.” A cselekvés állapot igék egyedi eseményekre vagy események csoportjára vonatkoznak, de a leírás a cselekvés érzelmi következményeire irányítja a figyelmet. A leírt cselekvés ebben az esetben is egyértelmű kezdettel, illetve befejezéssel rendelkezik, de a cselekvés állapot igének önmagában értékelő jelentése van.

Az állapotjelző igék (state verb, rövidítve: SV) hosszan fennálló kognitív vagy érzelmi állapotot írnak le, így kezdetük és befejezésük nem azonosítható. Például: „Józsi *utálja* Gézát”.

A legabsztraktabb kategória a cselekvés melléknévvel (ADJ) történő leírása. Például: „Józsi *agresszív*.” Ilyenkor a leírás azt implikálja, hogy a cselekvés a célszemély állandó, belső személyes tulajdonsága miatt jött létre.

A nyelvi kategória modellnek két kódolási útmutatója létezik. Az egyiket Klaus Fiedler és munkatársai [7] készítették, a másikat Gün Sémin és munkatársai [1] hozták létre. Az automatikus elemző kidolgozása során az elsőként említett leírást követték.

A szociálpszichológiai vizsgálatok eredményei szerint az interperszonális cselekvés leírásának absztraktsága magyarázó erővel bír például az attribúciós következtetések [8], a sztereotípiák terjedésének módjával [9] és a csoportközi elfogultsággal kapcsolatban. Utóbbit Maass és munkatársai [4,5] tették vizsgálódásuk tárgyává. Kutatásuk eredményeként jött létre a nyelvi csoportközi elfogultság (linguistic intergroup bias, rövidítve: LIB) fogalma. Univerzális emberi jelenség, hogy önértékelésünk egyik fontos összetevőjét azok a csoportok adják, amelyeknek mi is a tagjai vagyunk [11]. A pozitív önértékelésre való törekvés elvételéből következően a saját csoport tagjainak viselkedését úgy próbáljuk láttatni, hogy annak pozitív cselekedetei belső okokkal legyenek magyarázhatók, míg a negatív megnyilvánulásait külső, szituációs tényezőknél lehessen tulajdonítani. Ezt nyelvi szinten úgy érzük el, hogy a pozitív cselekedeteket absztraktabban fogalmazzuk meg a negatív cselekedetekhez képest. A külső csoport esetén is hasonló „logika” mentén járunk el, csak éppen fordítva. Azt szeretnénk, hogy a külső csoport rosszabb minőségben tűnjön fel a saját csoportunkhoz képest, ezért annak negatív tetteit absztraktabban, pozitív cselekvéseit pedig konkrétan fogalmazzuk meg.

Az interperszonális cselekvések leírásában tetten érhető absztraktság szociálpszichológiai vizsgálatainak többsége úgy jár el, hogy az ingeranyagként adott mondatok absztraktságát variálva azonosítja annak hatásait. Hosszabb szövegek absztraktságának kódolása nagy kihívást jelent az empirikus vizsgálatok számára, mivel ehhez akár több száz igét kell kategorizálni. Az általunk kidolgozott elemzési eszköz célja az, hogy megbízhatóan képes legyen nagy terjedelmű szövegben előforduló interperszonális cselekvések absztraktságának megállapítására.

2 A nyelvi kategória modell kategóriáinak automatikus elemzése

Kézenfekvőnek tűnhet, hogy egy szófaji alapon nyugvó kategóriarendszer automatizálása egyszerűen megoldható szótár alapú keresőkkel. Ahhoz azonban, hogy az

elemzés szociálpszichológiai mondanivalóval is bírjon, nem elegendő tudnunk a nyelvi kategória modell kategóriáinak előfordulási gyakoriságát, hanem azt is tudnunk kell, hogy az adott absztrakciós szintű szókincs melyik szereplőhöz tartozik. Annak érdekében, hogy a megtalált ige vagy melléknév összeköthető legyen a cselekvő argumentumával vagy a minősített személlyel, ismernünk kell a szöveg szintaktikai szerkezeti jellemzőit. Egy ilyen elemző használata ráadásul minimalizálja a szavak azonos alakúságából fakadó hibákat is.

Az általunk elkészített angol nyelvű automatizált LCM elemző tehát nem egyszerűen szótár alapon keresi ki és kategorizálja a szövegben előforduló állítmányokat, hanem szintaktikai adatokra támaszkodva hozza összefüggésbe azokat alanyukkal. A melléknévi kategória esetén azt a tárgyat vagy személyt is képes azonosítani az elemző, amelyhez kapcsolódik az adott melléknév.

Az elemzés három lépésben történik. Az első lépésben a szöveg POS taggelését, a tulajdonnevek felismerését és a szöveg szintaktikai elemzését a coreNLP látja el [2, 13]. Az outputként kapott XML formátumú fájlt egy XSLT fordítóval¹ transzformáljuk, hogy a NooJ [10] külön tudja választani a szöveget és annak annotációit. A szöveg annotációi ebben az esetben szavanként tartalmaznak egy POS tagét, egy NER értéket, illetve minden egyes függőségi kapcsolatot, amelyet az adott szó a coreNLP által megkapott. A coreNLP szintaktikai elemzője a mondat szerkezetét szópárok egymáshoz való viszonyának jelölésével képezi le. Az alany-állítmányi kapcsolatban például az állítmány ún. „nsubj govemor”, az alany pedig „nsubj dependent” annotációt kap. Egy szó több ilyen kategóriát is kaphat, hiszen például egy állítmányhoz több alany is kapcsolódhat. A NooJ nyelvi elemzőben definiálható szabályok sajátosságai miatt ahhoz, hogy össze tudjuk kötni, mely szavak alkotnak egy szintaktikai szópárt, minden szintaktikai pár kap indexként egy számot. Amikor tehát két alanya van egy állítmánynak, az állítmány két nsubj govemor szintaktikai kategóriát kap, melyeket 1 és 2 indexszel látunk el az XML fordítás során. Ugyanezt a két indexet fogja megkapni az első és a második alanya az állítmánynak (lásd. 1 ábra).

0	8	16
John.NNP+NER=PERSON+nsubj_1_dep=1+conj_and_1_gov=1	and.CC+NER=O	Jane.NNP+NER=PERSON+conj_and_1_dep=1+nsubj_2_dep=1
15	20	25
love.VBP+NER=O+root_1_dep=1+nsubj_1_gov=1+nsubj_2_gov=1+dob_1_gov=1	each.DT+NER=O+det_1_dep=1	other.U+NER=O+det_1_gov=1+dob_1_dep=1

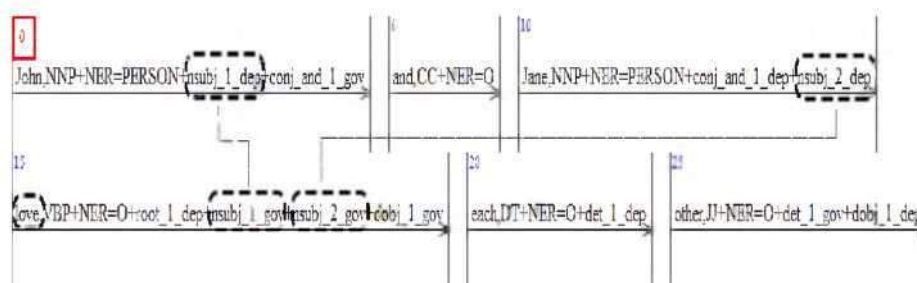
1. ábra: „John and Jane love each other.” mondat coreNLP általi elemzésének bemenete a NooJ szoftverben

¹ Az XML fordításban közreműködött Matnszka Tamás és Rác Gábor

A második lépésben a coreNLP-ben elemzett szöveget a NooJ-ban elkészített LCM nevű gráffal elemezzük tovább. Ahogy az az 1. ábrán látható a „John” és „lőve” szavak, illetve a „Jane” és „lőve” szóalakok nsbj dependency kategóriával kapcsolódnak össze. A példában szereplő „lőve” ige az állapotjelző ige (SV) LCM kategóriába kerül. Ez az információ egy háttérszótárak köszönhetően áll rendelkezésre, melyet a fejlesztés korai szakaszában hoztunk létre. A szótár összeállításához a British National Corpus² adatbázisát használtuk fel. A leggyakoribb 6318 szótó listájából [3] kigyűjtöttünk az igéket. A listán 1281 ige szerepelt. A legtöbb igenek több jelentése is van. A kódolás során az igék leggyakoribb jelentése alapján végeztük el a kategorizálást. Az igék leggyakoribb jelentését a The Longman Dictionary of Contemporary English Online [12] alapján választottuk ki. Az igéket két független kódoló kategorizálta be a nyelvi kategória modell 4 igekategóriájába. A kódolók közötti egyet nem értést egy harmadik kódoló bevonásával oldottuk fel. Tapasztalataink szerint a leggyakoribb igék használata önmagában magas találati arányok elérését teszi lehetővé, azonban a háttér szótárakat könnyedén bővíthetjük a vizsgálatunkban szereplő szövegekben előforduló speciális szavakkal. A melléknevek azonosítására a coreNLP POS taggerét alkalmaztuk.

Az általunk elkészített LCM NooJ gráf kategóriába sorolja a szövegben előforduló azon igéket, amelyek szerepelnek a háttérszótárban. A kategóriába soroláshoz az ige szótóven kívül felhasználjuk a POS tag-et és a szintaktikai elemzés eredményét is. A

2. ábrán látható példánál a mondat egyszerűségéből következően az állítmányi pozícióban levő igét kell megtalálnia a gráfnak, majd egy összekapcsoló gráf párba állítja az azonos indexszel szereplő állítmányokat és alanyokat, illetve jelzős szó szerkezeteket egy mondaton belül.

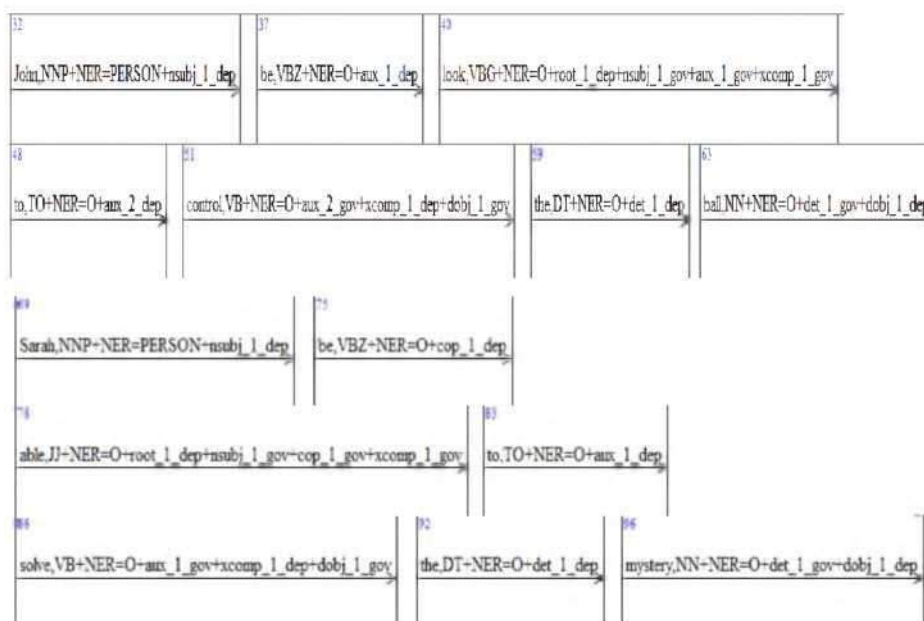
2. ábra: „John and Jane love each other.” Az LCM gráf működése egy példán keresztül. A gráf először megtalálja a „love” állítmányt, majd összeköti azt a két alanyával.

Az elemzés harmadik és egyben utolsó lépése egy manuális elemzés a NooJ által megadott konkordancia lista segítségével. A konkordancia listában LCM kategóriába sorolva szerepelnek a találatok, illetve az azokhoz kapcsolódó alanyok vagy minősített entitások. A konkordancia adatok alapján manuálisan döntést hozhat az elemzés végzője arról, hogy tovább szűkíti-e a találatokat. Például elképzelhető, hogy az elemzés végzője csak azokat a találatokat veszi figyelembe, amelyek élő személyek

² <http://www.natcorp.ox.ac.uk>

által végrehajtott cselekvéseket írják le. A nyelvi kategória modellt alkalmazó szociálpszichológusok között nincs egyetértés abban, hogy általában a cselekvés vagy csak az interperszonális cselekvés az, ami elemzendő a szövegben. Szintén indokolt lehet az, hogy az elemzés végzője külön csoportba sorolva veszi figyelembe a saját és a külső csoport tagjainak cselekvésében megjelenő absztrakciót.

Az eddigiekben csak olyan esetekről szóltunk, amikor a megtalálandó ige állítmányi pozícióban van a mondatban. A következőkben két olyan példát mutatunk be, ahol a megtalálandó ige nem kap „nsubj dependency” kategóriát. Ez fakadhat a coreNLP elemzési sajátosságaiból vagy abból, hogy az adott ige valóban nem állítmányi pozícióban foglal el a mondatban. Ilyen esetekben az elemző célja összekapcsolni az igét azzal az entitással, amire vonatkozik, erre láthatunk példát a 3. ábrán.

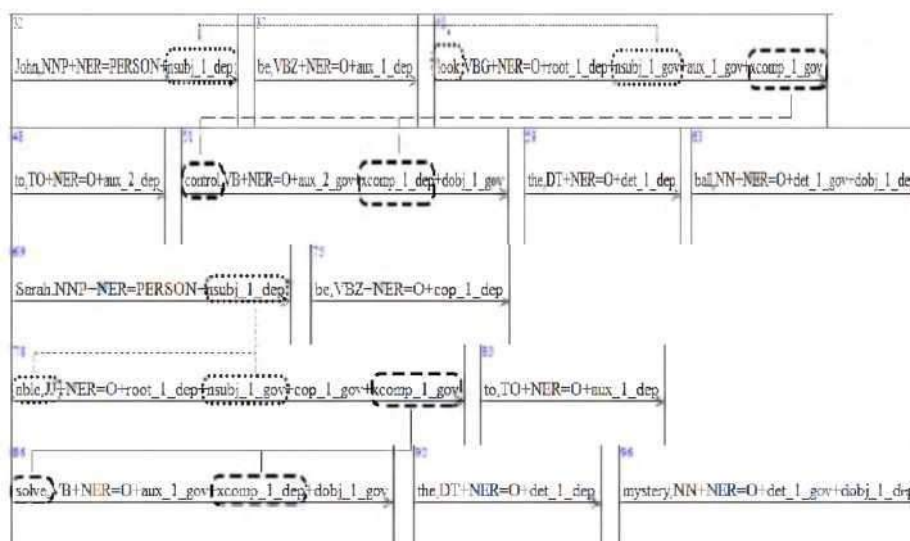

3. ábra: Két példamondat, ahol a megtalálandó ige nem közvetlenül kapcsolódik a cselekvőhöz. „John is looking to control the ball.” és “Sarah is able to solve the mystery.” mondatok coreNLP általi elemzésének bemenete a NooJ szoftverben

Az első mondatnál az „nsubj” kategóriát a „looking” „linking verb”³ fogja megkapni, a másodikonál pedig nem egy ige, hanem egy melléknév: „able”. Ezekben az esetekben az általunk elkészített LCM NooJ gráf megtalálja a nyelvi kategória modell szempontjából releváns igéket: az első mondat esetében a „control” IAV kategóriájú igét, a második mondat esetében a „solve” IAV kategóriájú igét. A „control” és a

³ A „linking verb” olyan szó vagy kifejezés, amely egy mondatban az alanyt és a hozzá tartozó állítmányt kapcsolja össze.

„solve” igék az „xcomp dependency”⁴ kategóriával kapcsolódnak a coreNLP által megjelölt állítmányokhoz. A gráf ebben az esetben összekapcsolja az „xcomp dependency” kategória segítségével a megtalálható igéket a mondat állítmányával úgy, hogy az ideiglenesen megadott LCM kategória az állítmány indexét vigye tovább annak érdekében, hogy az alapesetnek vett alany-állítmányi szerkezetnek megfelelő módon összekapcsolható legyen a számunkra fontos ige azzal az entitással, amire vonatkozik (lásd 4. ábra).

4. ábra: „John is looking to control the ball.” és “Sarah is able to solve the mystery.” mondatok elemzése az LCM gráffal. A gráf elsőként a szaggatott vonallal jelölt elemeket találja meg a háttérszótárak segítségével. Második lépésben ezeket köti össze a pontozott vonallal jelölt entitásokkal

Fontos megemlíteni, hogy a gráf jelenlegi verziójában a „looking to control” szerkezet téves találatot is hozni fog, hiszen a „looking” igét meg fogja találni mint állítmányi pozícióban levő DAV kategóriájú igét. Ezt a típusú hibát az LCM elemzőnk több részletben történő futtatásával, illetve komplex kizárási szabályokkal el lehet hárítani. A téves találat elhárításával kapcsolatosan elméleti kérdések is felmerülnek, hiszen bizonyos szerzők [pl. 4,5] az elemzéseikben a „linking verb”-eket is figyelembe veszik mint találatot.

⁴ Az xcomp dependency kategória az “open clausal complement” mondatszerkezetet jelöli. Magyarul ehhez a legközelebb azok az esetek állnak, amikor az állítmányt egy főnévi igenévvel rendelkező bővítmény követi.

3 A nyelvi kategória modell elemző reliabilitása

3.1 Szöveg minta

Az általunk létrehozott nyelvi kategória modell elemző rendszer reliabilitásának méréséhez futballszurkolók internetes fórum bejegyzéseit használtuk fel. A választás mellett három érv is felhozható. Egyrészt azért döntöttünk sporttal kapcsolatos szöveg minta alkalmazása mellett, mert a versengés könnyen kiválthatja a csoportközi elfogultság erőteljes megjelenését és annak nyelvi manifesztációját is. Másrészt az is fontos szempont volt, hogy természetes szöveget (spontán nyelvi megnyilvánulásokat) szerettünk volna elemezni, valódi kihívás elé állítva az elemző rendszerünket. Harmadrészt a fórumokra rendszerint több személy ír véleményt, ami heterogenitást biztosít az elemzett nyelvi mintának.

A Manchester City angol labdarúgó csapat internetes fórumáról [6] a 2013. szeptember és október hónapok legjelentősebb meccseiről szóló kommentárokat válogattuk be az elemzésbe. Ezek között győzelmek és vereségek egyaránt megtalálhatók. Két változó mentén csoportosítottuk a szöveg minta mondatait: a saját vagy a külső csoportról (az ellenfél meccsről meccsre változik) mond véleményt, illetve pozitív vagy negatív véleményt fejez ki a kommentet író személy. A fentiek figyelembevételével négy minta jött létre. Az elemző rendszerünket ezeken futtattuk le. Valamint a kézi kódolást is elvégeztük, melyet „gold standard”-nek tekintettük.

3.2 Eredmények

Az automatikus elemzés megbízhatóságát két módon mértük. A megbízhatóság egyik indikátora az, hogy az elemző rendszer által elvégzett és a kézi kódolás mennyire vezet hasonló kimenetekhez. Az 1. táblázat ad erre vonatkozó információkat. A magas találati és pontossági értékek azt mutatják, hogy az elemző eszközünk megbízhatóan azonosítja a nyelvi kategória modell kategóriáit.

1. Táblázat: A nyelvi kategória modell megbízhatósága: összesített értékek

Nyelvi kategória modell kategóriái	Kézi kódolás eredménye	Találat %	Pontosság %
Leíró cselekvő ige (DAV)	25	80,0	80,0
Értelmező cselekvő ige (IAV)	31	67,7	84,0
Állapotot kifejező cselekvő ige (SAV)	1	0	0
Állapotjelző ige (SV)	9	100	100
Melléknév (ADJ)	85	84,7	90,0
Összes kategória	161	81,9	80,6

A megbízhatóság másik indikátora a 4 almintá összesített absztrakciós mutatójának kiszámítása volt. A szöveg absztrakciós mutatója egy hányados segítségével adható meg [1]. A számláló kiszámításához minden LCM kategóriához egy súly értéket rendelünk. Ez az érték a leíró cselekvő igék esetében 1, az értelmező cselekvő és az állapotot kifejező cselekvő igék esetében 2, az állapotjelző igék esetében 3, és végül a melléknévek esetében 4. A hányados számlálóját a súlyok és az egyes LCM kategóriák előfordulásának összegzett szorzatai adják. A hányados nevezőjében pedig az LCM kategóriák előfordulásának összege szerepel. A 2. táblázat tartalmazza a 4 almintában a kézi és az automatikus elemzés eredménye alapján kiszámolt absztrakciós mutatókat. Bár a mutató értékei azt jelzik, hogy az elemzett nyelvi mintában nem jelentkezik a csoportközi nyelvi elfogultság [4,5], azonban a gépi kódolás adataiból számított mutatók különbségének iránya azonos a kézi elemzés eredményéből számolt mutatókkal. Vagyis a saját csoport negatív cselekvése esetében számolt mutató értéke magasabb, mint a saját csoport pozitív cselekvése esetében számolt mutató mind a kézi, mind a gépi elemzés esetén. Hasonlóképpen a külső csoport pozitív cselekvése esetében számolt mutató értéke magasabb a külső csoport negatív cselekvésnél számolt értékénél a kézi és a gépi elemzés esetében is. A kézi és gépi elemzés alapján számított absztrakciós mutatók értéke nagyon közel van egymáshoz.

2. Táblázat: A nyelvi kategória modell megbízhatósága: absztrakciós mutatók

Szöveg almintái	Absztrakciós mutató	
	Kézi kódolás	Gépi kódolás
Saját csoport pozitív értékelése	3,095	3,064
Saját csoport negatív értékelése	3,184	3,197
Külső csoport pozitív értékelése	2,800	2,666
Külső csoport negatív értékelése	2,593	2,450

A megbízhatóság elemzésének eredményei azt mutatják, hogy az általunk létrehozott elemző eljárás megbízhatóan működik. Hangsúlyozzuk azonban, hogy ezeket a méréseket viszonylag kis terjedelmű szövegen végeztük el. A megbízhatóság megállapításához nagyobb terjedelmű szövegek elemzését is szükségesnek tartjuk.

Hivatkozások

1. Coenen, L. H. M., Hedeboew, L., Sémin, G. R.: The Linguistic Category Model (LCM) Manual. (2006) Letöltve: <http://www.cratylus.org/Text/1111548454250-3815/uploadedFiles/151434300359-0007.pdf>. Letöltés időpontja: 2013. 11. 03.
2. Finkel, J. R., Grenager, T., Manning, C.: Incorporating Non-local Information into Information Extraction Systems by Gibbs Sampling. Proceedings of the 43rd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (ACL 2005), (2005) 363370.
3. Kilgarriff, A.: BNC database and word frequency lists. <http://www.kilgarriff.co.uk/bnc-readme.html>. (2013).

4. Maass, A., Ceccarelli, R., Rudin, S.: Linguistic Intergroup Bias: Evidence for ingroup-protective motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, (1996) Vol. 71(3), 512-526.
5. Maass, A., Salvi, D., Arcuri, L., Semin, G. R.: Language use in intergroup contexts: The linguistic intergroup bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 57(6). (1989) 981-993.
6. Manchester City football csapat szurkolóinak fóruma: <http://forums.bluemoon-mcfc.co.uk/>
7. Schmid, J., Fiedler, K., Semin, G., Englich, B.: Measuring Implicit Causality: The Linguistic Category Model, (é.n.)
8. Semin, G. R., Fiedler, K.: The cognitive functions of linguistic categories in describing persons social cognition and language. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 54 (4) (1988) 558-568.
9. Semin, G.R.: Agenda 2000 - Communication: Language as an implementational device for cognition, *European Journal of Social Psychology*, Vol. 30(5), (2000) 595-612.
10. Silberztein, M.: Nooj Manual.: Letöltve: <http://www.nooj4nlp.net/NoojManual.pdf> (2003) Letöltés időpontja: 2013. 12. 02.
11. Tajfel, H.: Interindividual behaviour and intergroup behaviour. In H. Tajfel (ed), *Differentiation between Social Groups. Studies in the social psychology of intergroup relations*. Academic Press, London. (1978) 27-60.
12. The Longman Dictionary of Contemporary English Online <http://www.ldoceonline.com/>
13. Toutanova, K., Manning, C. D.: Enriching the Knowledge Sources Used in a Maximum Entropy Part-of-Speech Tagger. In *Proceedings of the Joint SIGDAT Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing and Very Large Corpora (EMNLP/VLC-2000)*, (2000) 63-70.

Journal of Cross-Cultural Psychology

<http://jcc.sagepub.com/>

Cross-Cultural Dimensions of Meaning in the Evaluation of Events in World History? : Perceptions of Historical Calamities and Progress in Cross-Cultural Data From Thirty Societies

James H. Liu, Dario Paez, Katja Hanke, Alberto Rosa, Denis J. Hilton, Chris G. Sibley, Rosa Cabecinhas, Franklin Zaromb, Ilya E. Garber, Chan-Hoong Leong, Gail Moloney, Velichko Valchev, Cecilia Gastardo-Conaco, Li-Li Huang, Ai-Hwa Quek, Elza Techio, Ragini Sen, Yvette van Osch, Hamdi Muluk, Wolfgang Wagner, Feixue Wang, Sammyh S. Khan, Laurent Licata, Olivier Klein, János László, Márta Fülöp, Jacky Chau-kiu Cheung, Xiaodong Yue, Samia Ben Youssef, Uichol Kim, Youngshin Park, Jen Puch-Bouwman, Katayoun Hassall, John Adair, Lauren Unik, Dario Spini, Karine Henchoz, Gisela Böhm, Marcus Selart, Hans-Peter Erb, Deborah Felicitas Thoben, Giovanna Leone, Tiziana Mastrovito, Tomohide Atsumi and Ko-ichi Suwa *Journal of Cross-Cultural Psychology* 2012 43: 251 originally published online 17 January 2011

DOI: 10.1177/0022022110390926

The online version of this article can be found at: <http://jcc.sagepub.com/content/43/2/251>

Published by:

®SAGE

<http://www.sagepublications.com> On behalf of:

JL- IACCP

[International Association for Cross-Cultural Psychology](http://www.sagepub.com/journalsPermissions.nav)

Additional services and information for *Journal of Cross-Cultural Psychology* can be found at:

Email Alerts: <http://jcc.sagepub.com/cgi/alerts> **Subscriptions:** <http://jcc.sagepub.com/subscriptions> **Reprints:**

<http://www.sagepub.com/journalsReprints.nav> **Permissions:** <http://www.sagepub.com/journalsPermissions.nav> **Citations:**

<http://jcc.sagepub.com/content/43/2/251.refs.html>

>> [Version of Record](#) - Jan 9, 2012 [OnlineFirst Version of Record](#) - Jan 17, 2011

Downloaded from jcc.sagepub.com at Southern Cross University on February 12, 2012

Cross-Cultural Dimensions of Meaning in the Evaluation of Events in World History? Perceptions of Historical Calamities and Progress in Cross-Cultural Data From Thirty Societies

Journal of Cross-Cultural Psychology
43(2) 251-272 © The Author(s) 2012
Reprints and permission:
sagepub.com/journalsPermissions.nav
DOI: 10.1177/0022022110390926
jccp.sagepub.com

James H. Liu¹, Dario Paez², Katja Hanke¹, Alberto Rosa³,
Denis J. Hilton⁴, Chris G. Sibley⁵, Rosa Cabecinhas⁶,
Franklin Zaromb⁷, Ilya E. Garber⁸, Chan-Hoong Leong⁹,
Gail Moloney¹⁰, Velichko Valchev¹¹, Cecilia Gastardo-Conaco¹²,
Li-Li Huang¹³, Ai-Hwa Quek¹⁴, Elza Techio¹⁵, Ragini Sen¹⁶,
Yvette van Osch¹¹, Hamdi Muluk¹⁷, Wolfgang Wagner¹⁸,
Feixue Wang¹⁹, Sammyh S. Khan¹, Laurent Licata²⁰, Olivier Klein²⁰,
János László²¹, Márta Fülöp²¹, Jacky Chau-kiu Cheung²²,
Xiaodong Yue²², Samia Ben Youssef²³, Uichol Kim²⁴, Youngshin Park²⁴, Jen Puch-
Bouwman²⁵, Katayoun Hassall²⁵, John Adair²⁶, Lauren Unik²⁶, Dario Spini²⁷, Karine
Henchoz²⁷, Gisela Böhm²⁸, Marcus Selart²⁹, Hans-Peter Erb³⁰, Deborah Felicitas
Thoben³⁰, Giovanna Leone³¹, Tiziana Mastrovito³¹, Tomohide Atsumi³², and Ko-
ichi Suwa³²

Abstract

The universality versus culture specificity of quantitative evaluations (negative-positive) of 40 events in world history was addressed using World History Survey data collected from 5,800 university students in 30 countries/societies. Multidimensional scaling using generalized procrustean analysis indicated poor fit of data from the 30 countries to an overall mean configuration, indicating lack of universal agreement as to the associational meaning of events in world history. Hierarchical cluster analysis identified one Western and two nonWestern country clusters for which adequate multidimensional fit was obtained after item deletions. A two-dimensional solution for the three country clusters was identified, where the primary dimension was historical calamities versus progress and a weak second dimension was modernity versus resistance to modernity. Factor analysis further reduced the item inventory to identify a single concept with structural equivalence across cultures, Historical Calamities, which included man-made and natural, intentional and unintentional, predominantly violent but also nonviolent calamities. Less robust factors were tentatively named as Historical Progress and Historical Resistance to Oppression. Historical Calamities and Historical Progress were at

the individual level both significant and independent predictors of willingness to fight for one's country in a hierarchical linear model that also identified significant country-level variation in these relationships. Consensus around calamity but disagreement as to what constitutes historical progress is discussed in relation to the political culture of nations and lay perceptions of history as catastrophe.

Keywords

cross-cultural dimensions of meaning, evaluation of historical events, perceptions of history, World History Survey, Historical Calamities, Historical Progress, Historical Resistance to Oppression, willingness to fight for one's country

A major contribution of cross-cultural psychology to the global science of psychology has been the identification of dimensions of cultural variation on which national cultures can be located. Two of the most sophisticated investigations of this type have converged on the finding that while cultures may differ on average as to the extent that members endorse certain values (Schwartz, 1992) or beliefs (Leung & Bond, 2004), there is substantial universality in the

¹Victoria University of Wellington, Wellington, New Zealand

²University of the Basque Country, Spain

³Autonomous University of Madrid, Madrid, Spain

⁴University of Toulouse II, Le Mirail, France

⁵University of Auckland, Auckland, New Zealand

⁶University of Minho, Portugal

⁷Washington University, St. Louis, Missouri, USA

⁸Saratov State Socio-economic University, Russia

⁹National University of Singapore, Singapore

¹⁰Southern Cross University, Australia

¹¹Tilburg University, Tilburg, the Netherlands

¹²University of the Philippines-Diliman, Philippines

¹³National Tsing Hua University, Taiwan

¹⁴University of Malaya-Kuala Lumpur, Malaysia

¹⁵Tiradentes University, Brazil

¹⁶Logistics, India

¹⁷University of Indonesia, Indonesia

¹⁸Johannes Kepler University, Linz, Austria

¹⁹Sun-Yat-Sen University, Guangzhou, China

²⁰Universite Libre de Bruxelles, Brussels, Belgium

²¹Hungarian Academy of Sciences, Budapest, Hungary

²²City University of Hong Kong, Hong Kong, China

²³Tunisia

²⁴Inha University, Incheon, Korea

²⁵University of the South Pacific, Fiji

²⁶University of Manitoba, Winnipeg, Manitoba, Canada

²⁷University of Lausanne, Switzerland

²⁸University of Bergen, Norway

²⁹NHH, Norway

³⁰Helmut Schmidt University, Hamburg, Germany

³¹University of Rome, Italy

³²Osaka University, Japan

Corresponding Author:

Dr. James H. Liu, Centre for Applied Cross Cultural Research, School of Psychology, P.O. Box 600, Victoria University of Wellington, Wellington, New Zealand.

Email: james.liu@vuw.ac.nz

of important concepts across cultures. In the domain of values, for example, Schwartz (1992) found good agreement across 11 of 12 national cultures as to which values were compatible (i.e., positively correlated) or incompatible (negatively correlated)¹ on a multidimensional space consisting of two dimensions. In the domain of social axioms or context-free general beliefs, Leung and Bond (2004) identified a pan-cultural five-factor structure, where specific beliefs consistently correlated together on the same general conceptual factors across cultures. These findings (a) enable systematic classification of cultures into "regions" of psychological similarity and dissimilarity and (b) facilitate the prediction of behavior across cultures, both at the individual and culture (or country) level. Given the benefits of such an approach, a primary goal of the current research is to ascertain whether there are similarly universal dimensions of meaning for the evaluation of events in world history (Liu et al., 2005; Liu, Paez et al., 2009; Pennebaker et al., 2006). In addition, we examine whether concepts constructed from historical evaluations are able to predict citizens' willingness to fight for their country, an important aspect of national political cultures (e.g., Bar-Tal, 2001; Liu & Sibley, 2009).

Given that most contemporary instances of large-scale intergroup violence involve national, ethnic, or religious cultures, it is surprising that the intersection between culture and group conflict is sparsely theorized (Hilton & Liu, 2008, but see Brewer & Yuki, 2007). To fill this gap, Liu and colleagues (Liu & Hilton, 2005; Liu & László, 2007; Liu & Sibley, 2009) have argued that history furnishes raw materials that are communicated through interpersonal and institutional channels to produce symbolic representations consisting of narratives and iconic images that maintain continuity between a people's past, present, and future (see also László, Ehmann, & Imre, 2002; Wertsch, 2002). They argue that social representations (Moscovici, 1988) of history provide important symbolic reserves that can be mobilized to help define and redefine national political cultures as they cope with new challenges (Wagner, Kronberger, & Seifert, 2002). Much research to date has focused on articulating the function of culturally unique symbols like the Treaty of Waitangi in New Zealand (Liu, Wilson, McClure, & Higgins, 1999) that underpins conceptions of a bicultural national identity (Sibley & Liu, 2007) or the February 28 incident in Taiwan (Huang, Liu, & Chang, 2004) that provides fuel for Taiwanese desires for sovereignty. These studies suggest that social representations of history furnish the symbolic basis for unique aspects of political culture within nations that are causally connected to present-day conflicts/prejudice and political decisions about them (Sibley, Liu, Duckitt, & Khan, 2008). The ethnocentrism inherent in the construction of national historical narratives (Liu & Hilton, 2005; Paez & Liu, *in press*) leaves room for doubt as to whether any universal perception of the meaning of world history is even possible. Rather, each nation might regard different events as central, and even if there is agreement about the centrality of an event, each nation might evaluate its meaning differently (see Liu et al., 2005, p. 188).

On the other hand, Liu et al. (2005) and Liu, Paez et al. (2009) have used open-ended nominations to determine the most important figures and events in world history from 24 societies and found that across cultures world history (a) is a story about politics and war (especially World War II and Hitler), (b) focused on the recent past (e.g., the last hundred years), and (c) is characterized by Eurocentrism tempered with nationalism. However, using open-ended questions did not allow evaluation of the associative meaning of events in world history. Is there a deeper, universal structure to the evaluation of important events in world history, or are historical events uniquely perceived through cultural lenses? Would a temporal structure emerge with distance in time forming a crucial dimension, or could there be a content structure separating politics and war from other events? Unlike values (Schwartz, 1992), there is not a rich psychological literature on perceptions of history to guide theory construction. Professional historians have proposed numerous theories of history, but these accounts are more controversial than consensual (e.g., Great Man versus Marxist theories, unidirectional progress versus cyclical change; see Blanco &

Rosa, 1997). Furthermore, there are fundamental differences between professional and lay conceptions of world history (see Liu et al., 2005, p. 187; Liu & Hilton, 2005, p. 541). Ordinary people may be considered experts at receiving and transmitting their culture's values or general beliefs, but only particular social categories, like politicians and professional historians, might be expert at selectively utilizing histories to explain, justify, and construct agenda for present-day political situations (see Reicher & Hopkins, 2001) – hence, there might be less coherence or constraint in lay people's understandings of history. Our program to investigate whether there are universal dimensions in the evaluation of historical events is exploratory. We have only rudimentary ideas about what factors might shape the structure of these perceptions, like the centrality of World War II, the impact of recency, and the tension between nationalistic versus Eurocentric conceptions of history.

This is not to say that our approach is a-theoretical. Rather, our theoretical approach allows us to provide an alternative treatment for historical events that are *not* universal even as we search for universal dimensions of meaning. Regardless of the structure of lay perceptions of world history, we have a functional theory about the preeminent role of the collective remembering of warfare in national political cultures. A classic study by Archer and Gardner (1984) using cross-national archival data after World War II found that combatant nations, especially victorious ones with high casualty rates, were more likely to experience increases in homicide rates compared to control nations, even after accounting for economic deprivation, civil unrest, or returning male combatants. Building on this using their own country-level cross-cultural data, Paez, Liu, Techio, Slawuta, Zlobina, and Cabecinhas (2008) found that free recall of World War II (but not World War I) as important was positively correlated with both willingness to fight in future conflicts for one's country and high power distance. Hence, it appears that the collective remembering of recent wars (as just or necessary) tends to legitimize the use of violence in society, and that this may be connected to national political cultures where high power distance "promotes differences in power and hierarchical roles emphasizing obedience and respect for authorities and the legitimacy of using power to attain goals, including in-group or national goals" (Paez et al., 2008, p. 375). It is an open question whether these associations will be restricted to World War II, as Paez et al. (2008) found using a relatively limited data set, or be more broadly related to dimensions of historical perception. So unlike in other domains, a failure to find universal dimensions of historical perception does not undermine the theory of history and identity, but it would be important to know whether specific events or overall perceptions influence action tendencies.

To summarize, these are the two initial parallel goals of the current investigation:

Goal 1: to ascertain whether there are universal dimensions in the evaluation of historical events across cultures.

Goal 2: to determine whether these dimensions can be used to construct cross-culturally valid scales that predict willingness to fight for one's country beyond the specific evaluation of World War II.

More generally, we open a new avenue of inquiry into the process and consequences of excluding specific items that lack universal meaning from cross-cultural inventories. For example, Leung and Bond (2004, p. 133) began with 182 items and reduced this to a final inventory of 60 items in order to achieve a replicable five-factor structure of social axioms. Schwartz (1992) began from the established base of the 36-item Rokeach Values Survey and does not detail how he added items for his final inventory of 56 values. We believe that these differences in item selection and elimination are highly informative. Values are a constrained domain, where all human beings face similar questions about how to prioritize concerns about biological, social, and group-based needs (Schwartz, 1992). Item selection and elimination in the values domain

can therefore proceed in a more theory-driven manner, whereas the realm of social axioms is constrained only by linguistic expressions (A is related to B) and human imagination. Although Leung and Bond (2004) do not provide further analyses of items that were excluded from their final item inventories, we surmise that like historical events, there might be particular social axioms that do not fit into a universal factor structure but have important culture-specific impact.

As different cultures rub shoulders with one another on an increasingly frequent basis, fundamental miscommunication as to the basic meaning of important historical symbols is becoming more of a problem. For instance, the United States has been excoriated by other countries for invading Afghanistan and Iraq following the September 11 terrorist attacks (Pew Global Attitudes Project, 2006) and subsequently lost considerable international prestige (Liu, Hanke et al., 2009; Liu, Paez et al., 2009). But it may be that September 11 has fundamentally different associative meanings for Americans compared to citizens of other countries that rendered these political actions reasonable or even necessary to Americans in a way that is incomprehensible to citizens of other states. Similarly, the Nanjing Massacre may carry associative meanings for mainland Chinese that bring it into fundamental miscommunication and symbolic conflict with neighboring nationalities like the Japanese (Atsumi & Suwa, 2009; Liu & Atsumi, 2008).

Given that we allow for both culture-general and culture-specific effects for the perception of world history, specifying criteria for item generation is critical to identifying not only meaningful dimensions of cross-cultural variation but historical events with potentially global implications that cannot fit within a universal structure of associative meaning. Because of the lack of theoretical consensus, the primary criterion we used was prior empirical research. We included in the event inventory of the World History Survey all events nominated in the Top 10 by two or more cultures as reported in Liu et al. (2005) and Liu, Paez et al. (2009).² This produced a list of 31 events (see Table 1) that was augmented by events chosen for specific theoretical purposes: The Foundation of the United Nations, Decolonization, and the Rise of Islamic Civilization were only nominated in one country but were deemed important enough to be included. The 30 Years War was a conflict between Catholics and Protestants that decimated Germany in the 17th century that together with the Invention of the Printing Press were chosen to represent events of vast importance in previous eras that seem to not be salient in open-ended nominations. The Rise of the European Union, the Digital Age (Computers, Internet), and Global Warming were chosen as events of significant importance to the future that may have been underestimated. Finally, the Creation/Evolution of Humanity was chosen because the empirical survey disallowed events of greater than 1,000 years antiquity, and we wanted to better ascertain the place given to prehistory in overall ratings of world history. This event inventory is both comprehensive and content rich and allows us to articulate the remaining (less central) goals for investigation:

Subgoal 3: to articulate empirical criteria for item deletion from cross-cultural survey inventories and to generate an inventory of culturally significant events in world history that lack universal meaning.

Subgoal 4: to ascertain whether among these historical events deleted from a general cross-cultural inventory there might be events influencing willingness to fight in particular cultures (particularly the superpowers of the United States and China).

Method

Participants

Data were collected initially from 6,023 university students who were citizens of 30 societies (Australia, Austria, Belgium, Brazil, Bulgaria, Canada, China, Colombia, Fiji, Germany, Hong Kong, Hungary, India, Indonesia, Italy, Japan, Malaysia, Mexico, the Netherlands, New Zealand,

Philippines, Portugal, Russia, Singapore, South Korea, Switzerland, Taiwan, Tunisia, and the United States). Social science students were preferred, and specialists majoring in history were avoided. Each society, which for convenience sake we sometimes refer to as a "country",³ was subjected to a missing data analysis, and cases with more than 33% missing values were excluded from the overall analyses (99 cases). We calculated for each participant the individual standard deviation across all relevant items (40 historical events and figures, evaluation, and importance ratings). Participants who had a standard deviation of 0 (indicating no variability in responses) were also excluded from the overall sample (124 cases).

Thus, participants were in total 5,800 university students (61.1% were female, 35.9% were male, and 3% did not indicate their gender). Participants' age ranged from 16 to 66 ($M = 21.39$, $SD = 4.47$), with country means ranging from 19.0 (Philippines) to 27.3 (Australia). Sample sizes ranged from 113 (Japan) to 330 (Philippines) with a mean sample size of 193.

Procedure and Materials

The questionnaire was administered to university students from a range of different academic disciplines. The survey consisted of two sets of 40 historical events and 40 historical figures. All questionnaires were translated from their original language into the language prevalent in the society of administration and back-translated to ensure correct translation. The participants were asked to evaluate first 40 historical events and then 40 historical figures on a 7-point Likert-type scale ranging from *extremely negative* (1) to *extremely positive* (7) followed by an importance rating from *not at all important* (1) to *extremely important* (7). We will focus only on the evaluation of the 40 events in this article.

Results

Multidimensional Scaling (MDS), Factor Analysis, and Scale Construction

Table 1 shows all events sorted by descending means across all samples. While it was clear that events associated with the progress of civilization (at the top of Table 1) were rated highly whereas events associated with war, terror, and environmental catastrophe were rated negatively across cultures, their relationship with one another is likely to be contextualized within culturally derived systems of meaning.

Determining underlying dimensions of meaning. According to Welkenhuysen-Gybels and van de Vijver (2001), when operating with 30 configurations of raw data from 30 societies, the likelihood is very high that many of the configurations will differ from one another and yield a very poor fit in terms of the underlying dimensions of meaning for the items across cultures.

To confirm this, we initially employed metric MDS with proximity transformations into z-transformed Euclidean distances for each country separately, across all countries using individual level data with PROXimity SCALing (Proxscal). Therefore, we conducted 31 MDS procedures, based on raw data from 30 countries and on one z-standardized overall configuration allowing from one- up to six-dimensional solutions. A representation in one dimension accounted for .74 of the dispersion (normalized raw stress = .24, Tucker's coefficient of congruence = .87); for two dimensions .89, .11, and .95, respectively; for three dimensions .94, .06, and .97; for four .96, .04, and .98; for five .98, .02, and .99; and finally for six .98, .02, and .99. Subsequently, we performed generalized procrustes analysis (GPA; Borg & Groenen, 1997; Commandeur, 1991) to compare all configurations with one another simultaneously and to transform the configurations to maximal correspondence, arbitrarily treating the overall data set as equivalent and homogenous (see also Welkenhuysen-Gybels & van de Vijver, 2001). As expected, the centroid configuration

Table 1. Mean Evaluations of Events With Their Standard Deviations and Intraclass Correlation Coefficients Across All 30 Societies

Event	<i>M</i>	<i>SD</i>	ICC
Abolition of Slavery (19th century)	6.07	1.58	.20
Invention of Printing Press	5.92	1.31	.09
Digital Age (Computers, Internet)	5.72	1.39	.04
Creation/Evolution of Humanity	5.65	1.52	.11
Man on the Moon/Space Travel	5.50	1.41	.06
Women's Emancipation & Suffrage	5.42	1.93	.25
Industrial Revolution	5.37	1.43	.06
Rise of Ancient Civilizations	5.30	1.38	.08
Renaissance (15th century)	5.21	1.36	.13
Foundation of United Nations	5.19	1.45	.06
Fall of Berlin Wall/End of USSR	5.11	1.59	.18
Decolonization	5.08	1.57	.17
Discovery of Americas	4.93	1.52	.07
Rise of European Union	4.83	1.40	.13
French Revolution	4.72	1.41	.10
American (War of) Independence	4.68	1.41	.09
Foundation of the Major Religions	4.34	1.59	.10
Rise of Islamic Civilization	4.26	1.41	.12
Cultural Revolution (China)	4.15	1.55	.20
Age of Discovery/Colonization	4.15	1.68	.13
Russian Revolution (1917)	3.88	1.36	.05
Partition of India and Pakistan	3.82	1.21	.06
American Civil War	3.77	1.43	.05
30 Years War (17th century)	3.22	1.29	.05
Sino-Japanese War (1930s)	3.07	1.31	.03
Opium War (China, 19th century)	3.01	1.38	.03
Islam-Christian Wars/Crusades (11th to 14th century)	2.98	1.48	.11
Great Depression (1930s)	2.86	1.36	.06
Cold War	2.73	1.43	.06
Vietnam War	2.43	1.38	.10
Israeli-Palestinian Conflict	2.38	1.38	.09
World War I	2.21	1.51	.07
World War II	2.17	1.65	.10
Sept 11 Bombing	2.11	1.48	.10
Asian Tsunami (2004)	2.05	1.40	.09
Iraq War (2005)	2.02	1.32	.04
Holocaust	1.96	1.46	.20
Global Warming	1.93	1.42	.06
Atomic Bombings	1.89	1.46	.15
Terrorism (terror bombings)	1.68	1.26	.05

could only account for 55% of the squared distances for two dimensions and 52% for three dimensions. This low level of congruence indicates a lack of universal fit across cultures in the evaluation of historical events.

A plausible alternative to universality is to identify homogenous partitions of societies that show similarities within a cluster. Intraclass correlation coefficients (ICCs) were calculated for all items to provide an index of the expected correlation for evaluations of each historical event between two randomly selected people from the same country. A higher ICC indicates a higher

proportion of consistency in variability accounted for at the between-country level relative to variability between individuals. As seen in Table 1, significant amounts of variation were available to be accounted for at the country level, especially for items like Women's Emancipation, the Holocaust, and the Cultural Revolution (ICCs above .20), and less for others with ICCs as low as .03.

Therefore, we conducted a country-level hierarchical cluster analysis using Ward's method to combine data sets from different countries into coherent groups. The cluster analysis converged on three clusters: a mainly Western (Australia, New Zealand, Norway, Belgium, Italy, Switzerland, Austria, Germany, Netherlands, Hungary, Portugal, Brazil, United States, and Bulgaria) and two mainly non-Western country clusters (first cluster: China, Colombia, Japan, Mexico, Taiwan, and Tunisia; second cluster: Canada, Fiji, Hong Kong, India, Philippines, Russia, Singapore, South Korea, Indonesia, and Malaysia).

We then conducted an interval-level MDS with proximity transformations for each cluster separately using the individual-level data. Euclidean distances were calculated from *z*-transformed mean scores of 40 evaluations of historical events (MDS between variables) using Proxscal. Therefore, we employed three MDS procedures, based on three clusters (using *z*-scores) considering one- up to six-dimensional solutions. A representation in one dimension accounted for .74 of the dispersion (normalized raw stress = .26, Tucker's coefficient of congruence = .87); for two dimensions .90, .10, and .95, respectively; for three dimensions .94, .06, and .97; for four .97, .03, and .98; for five .98, .02, and .99; and finally for six .98, .02, and .99. We examined the scree plot for the normalized raw stress that suggested a two-dimensional solution and chose the two-dimensional solution as the most appropriate representation of the events.

Subsequently, we performed GPA (Borg & Groenen, 1997; Commandeur, 1991). GPA was used to compare all three configurations with one another simultaneously and to transform the configurations to maximal correspondence. GPA is for MDS what procrustean target rotation is for factor analysis. GPA rotates the coordinates of all configurations in such a way that they maximally correspond to one another. Furthermore, GPA provides congruence indices at configuration and item level computed as the proportion of the squared distances accounted for by each cluster and for each item. Hence, we are able to detect items that do not fit well using the congruence measure at the item level. We reduced possible cross-cultural differences due to response sets and so forth through standardizing the means for each country separately before using the overall data set (van de Vijver & Leung, 1997). The initial centroid configuration accounted for 76% of the squared distances for two dimensions, a big improvement on the solution derived from the individual countries.

To improve fit and to aim for a comparable structure across the three clusters, we detected items that had a poor fit using the ratio (0-1) between sum of squares fit per item divided by sum of squares total. We removed items that had a fit lower than .50 in three steps (details available from authors upon request). Some of these events are highly culture-specific and probably not well known outside of the involved countries: Opium War (China, 9th century), Sino-Japanese War (1930s), Partition of India and Pakistan, and (perhaps) the Russian Revolution (1917) as well. Other deleted events were likely to have contested meanings and referents across cultures: Islam-Christian Wars/Crusades (11th to 14th century), French Revolution, Women's Emancipation & Suffrage, foundation of the major religions, and Age of Discovery/Colonization. It should be noted that these are items that did not fit well within the dimensional space solutions, which is quite different from the items that have consistent variability accounted for at the country level by the ICC.

The total fit increased from .76 (40 events) to .90 (31 events) for the three cluster MDS solution (please see Figures 1 through 3 for MDS space for Western cluster, Non-Western Cluster 1, and Non-Western Cluster 2). We stopped here as we achieved a satisfactory total fit and had no items left below .50. While we gained a satisfactory proportion of fit through item deletions, we also

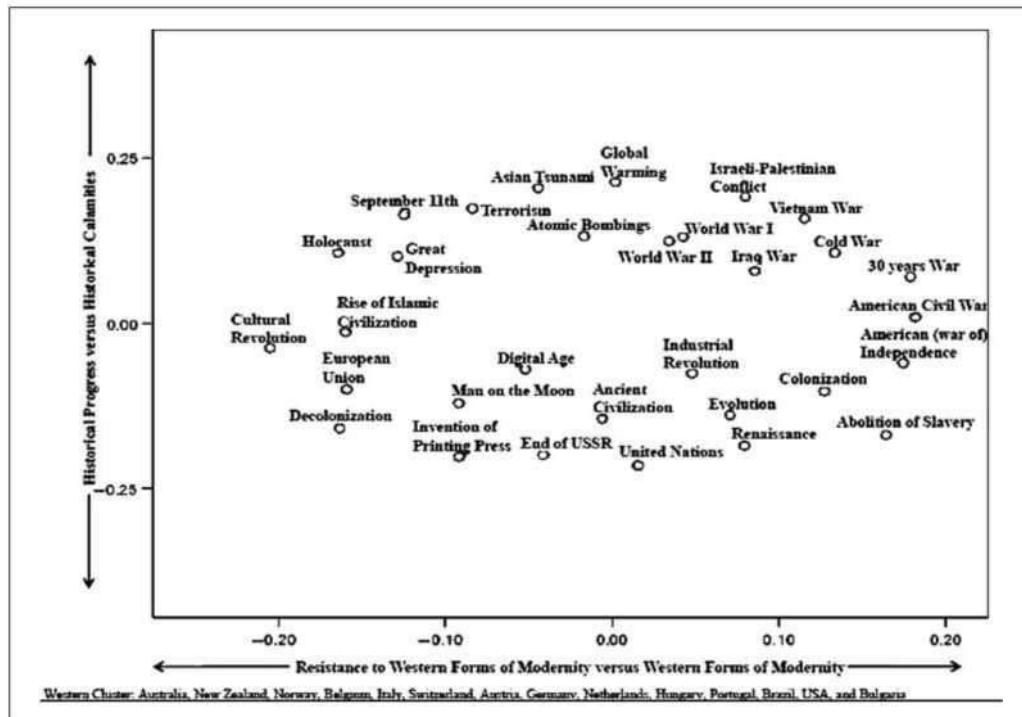

Figure 1. Rotated MDS Configuration for 24 Events by Western Cluster

As can be seen from Figures 1 through 3, the location of events along the vertical axis was not only highly consistent across all three-dimensional spaces but also easily interpretable. This primary dimension of cross-cultural meaning in the evaluation of historical events distinguishes between historical calamities (wars, weapons of mass destruction, environmental disasters, terrorism, ideological conflict, and economic depression) versus historical progress (technological, civilization, and social). Our sample did not distinguish sharply between human versus natural catastrophes, and hence warfare and genocide and economic and environmental calamities gathered together towards the upper halves of Figures 1 through 3. The second, horizontal dimension was less stable across clusters and harder to interpret. Tentatively, we speculate that it may have something to do with Western forms of modernity and resistance to this modernity. The events to the right side mainly concern the overthrow of hegemony and inequality on the pathway towards modernity in Western societies (the 30 Years War, the American Civil War, American Independence, but also the Discovery of the Americas, which fits this interpretation from a settler, not an indigenous, perspective). The other end of the horizontal dimension on the left side was anchored by China's Cultural Revolution, the Rise of Islamic Civilization, the Holocaust, the September 11 terrorist attacks, and the Great Depression, all events that could be seen as some form of resistance or obstacle to Western forms of modernity. There were many events that did not hold consistent horizontal positions across the different dimensional solutions, like the Abolition of Slavery, the Vietnam War, the End of the Soviet Union, Decolonization, and even the Invention of the Printing Press, suggesting that the meaning of these terms varied in different parts of the world. The second dimension is weak and might not be able to bear careful scrutiny.

Scale construction and structural equivalence. In the next step, we aimed for scales that had equivalent meaning across the 30 societies. We employed an exploratory factor analysis (EFA) with a principal components analysis followed by Varimax rotation on individual-level data to identify

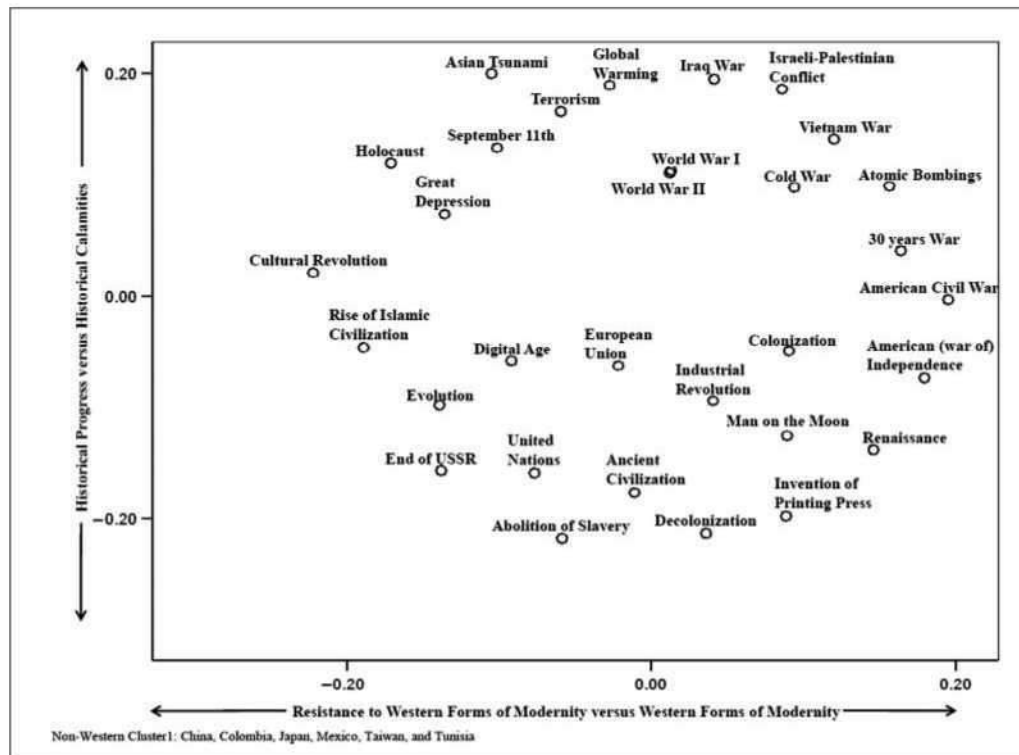

Figure 2. Rotated MDS Configuration for 24 Events by Non-Western Cluster I

factors that were structurally equivalent and to detect items that were not equivalent. Factorial procrustean target rotation (using the overall sample as the norm) was used subsequently (van de Vijver & Leung, 1997). The EFA revealed a three-factor structure across the three clusters. The scree test as well as parallel analysis suggested a three-factor structure, although the overall proportion of explained variance was relatively low (35%). We accept that due to events elimination, we were losing information that potentially could have explained more variance in some regions. Nevertheless, by using the EFA to inspect the factor structure across the three clusters, and then using procrustean target rotation to identify poorly fitting items after target rotation, we further reduced the set of events, as seven of them did not fit well, because they had either cross-loadings, loadings on a different factor, or a high square root of the mean squared difference per item after the target rotation: September 11 Bombing, Discovery of Americas, 30 Years War (17th century), Rise of Islamic Civilization, Invention of Printing Press, Rise of Ancient Civilizations, and Chinese Cultural Revolution (please see Table 2 for all excluded events).

Tucker's phi (proportionality coefficient) indicated a very high factorial agreement (between .96 and 1.00) for the remaining events organized as three subfactors across all three clusters. In general, factorial agreement coefficients higher than 0.95 indicate factorial similarity, whereas values lower than .90 are taken as a sign of incongruities (van de Vijver & Leung, 1997). Due to the high values of the factorial agreement indexes, it is valid to assume that all subscales had the same structure across the three clusters.

It should be noted that some of the deleted items anchored the previously described dimensional solutions, and so we can see the costs of item elimination to achieve equivalence in meaning. Like in the previous round of item elimination, the items either contained culture-specific content not well known globally (Chinese Cultural Revolution, Opium War, 30 Years War),

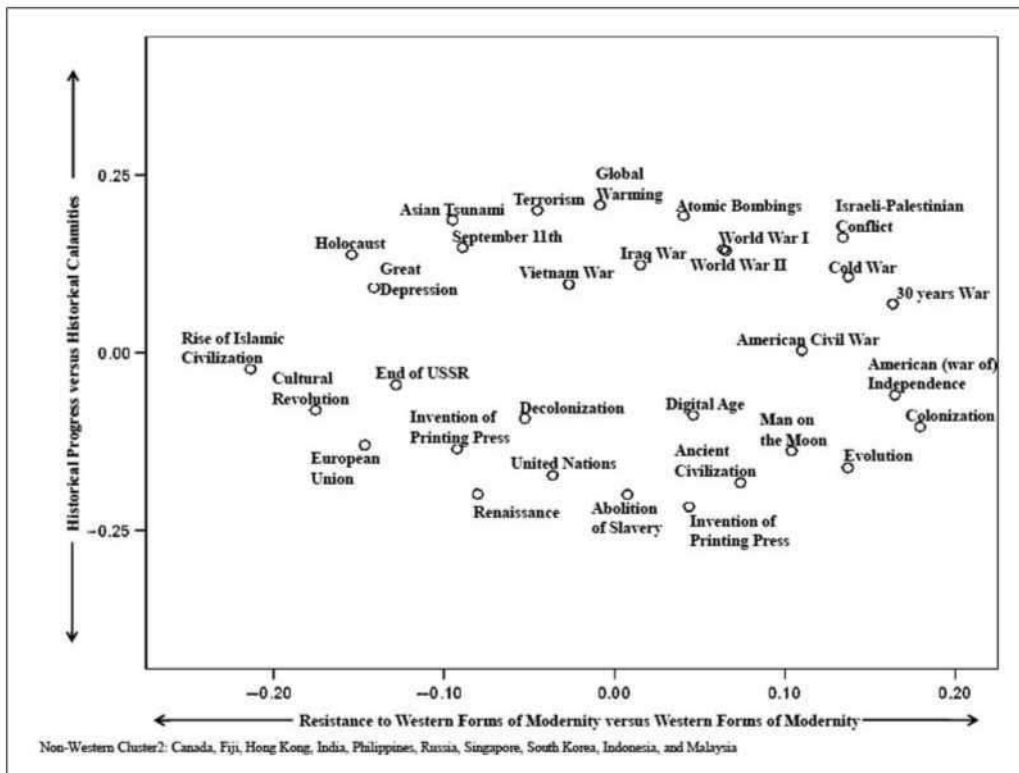

Figure 3. Rotated MDS Configuration for 24 Events by Non-Western Cluster 2

wordings (Rise of Ancient Civilizations, Foundation of Major Religions), or have contested meanings (French Revolution, September 11, Discovery of the Americas, Rise of Islamic Civilization, Islam-Christian Wars/Crusades, Women's Emancipation and Suffrage).

We labeled the first, strongest factor as "Historical Calamities," the second factor as "Historical Progress," and the third factor as "Historical Resistance to Oppression" (please see Table 3 for details). The first factor was exactly the same as represented in the upper half of the dimensional space shown in Figures 1 through 3, with the exception of September 11, which was deleted to achieve higher reliability. The Historical Calamities scale, which does not differentiate between human-made or natural, intentional, or unintentional calamities, has robust reliabilities across country clusters and high interitem correlations that suggest that this concept is meaningful across the 30 societies surveyed.

The second and third factors are less robust, as evidenced by scale reliabilities and by the inconsistent location of some items from these scales across the three-dimensional spaces. The Historical Progress scale (see Table 3) includes technological and political events indicative of civilization advance in recent times, like the Digital Age, Man on the Moon, the Foundation of the European Union and United Nations, but also the Creation/Evolution of Humanity. The weakest factor, Historical Resistance to Oppression, includes the two great American internal wars, the Abolition of Slavery and Decolonization and the Fall of the Berlin Wall/End of USSR but also the Renaissance. The spread of items in all three scales across the horizontal dimension of historical representations seen in Figures 1 through 3 indicates how weak this second dimension was compared to the first dimension. The inclusion of ancient items with recent items in the latter two scales seems to suggest that temporal constraint is not critical to these concepts.

Table 2. List of Excluded Historical Events (Without Universal

Meaning) Excluded Events

1. Islam-Christian Wars/Crusades (11th to 14th century)
2. French Revolution
3. Opium War (China, 9th century)
4. Sino-Japanese War (1930s)
5. Women's Emancipation & Suffrage
6. Russian Revolution (1917)
7. Foundation of the Major Religions
8. Age of Discovery/Colonization
9. Partition of India and Pakistan
10. September 11 Bombing
11. Discovery of Americas
12. 30 Years War (17th century)
13. Rise of Islamic Civilization
14. Invention of Printing Press
15. Rise of Ancient Civilizations
16. Cultural Revolution (China)

Multilevel Analyses

Having created our historical concepts, we then turned to their use in predicting willingness to fight for one's country. We used hierarchical linear modeling (HLM) to test a model in which evaluations of World War II and September 11 predicted the willingness to fight in a future war (y_{ij}) of each participant (subscripted i) within each country or society (subscripted j). HLM is a powerful statistical technique that calculates both individual-level(i) and society/country-level(j) contributions to variance in the dependent variable and hence is ideally suited to modeling cross-cultural data.

We then extended this model to examine the unique effects of World War II and September 11 evaluations and our new scales of Historical Calamities, Historical Progress, and Historical Resistance to Oppression. Following recommendations outlined by Enders and Tofghi (2007), evaluations of World War II (and all other predictors subsequently discussed) were group-mean centered in this analysis, because we were interested primarily in the associations between variables at the individual level (i.e., Level 1 associations). At Level 1, the equation was expressed as follows:

$$y_{ij} = P_{0j} + P_{1j}(\text{World War II evaluation}) + P_{2j}(\text{September 11} + P_{3j}(\text{Historical Calamities}) + P_{4j}(\text{Historical Progress}) + P_{5j}(\text{Historical Resistance}) + r_{ij} \quad (1.1)$$

The Level 2 model then specified that each P coefficient was expressed as a function of a fixed and random component, as follows:

Intercept	World War II	evaluations	September 11	Historical Calamities	Historical Progress	Historical Resistance	
							$P_{0j} = \gamma_{00} + \tau_{0j}$ $P_{1j} = \gamma_{10} + \tau_{1j}$ $P_{2j} = \gamma_{20} + \tau_{2j}$ $P_{3j} = \gamma_{30} + \tau_{3j}$ $P_{4j} = \gamma_{40} + \tau_{4j}$ $P_{5j} = \gamma_{50} + \tau_{5j}$

(2.1)

Table 3. Overall Factor Loadings, Cronbach's Alpha, Mean Interitem Correlation, and Tucker's Phi for "Historical Calamities," "Historical Progress," and "Historical Resistance to

Event	Factor 1	Factor 2	Factor 3
"Historical Calamities" (Overall = .85; $\alpha_{\text{Western}} = .82$; $\alpha_{\text{non-Western}} = .82$; $\alpha_{\text{non-Western2}} = .82$; overall mean interitem correlation = .32; Tucker's Phi = 1.00, 1.00, .84)			
World War I	0.74	0.01	0.06
World War II	0.73	0.04	0.04
Atomic Bombings	0.62	0.01	-0.05
Vietnam War	0.58	0.00	-0.04
Terrorism (terror bombings)	0.57	-0.21	-0.04
Cold War	0.56	-0.02	0.13
Israeli-Palestinian Conflict	0.56	-0.03	-0.14
Iraq War (2005)	0.55	0.05	-0.09
Asian Tsunami (2004)	0.55	-0.19	-0.07
Global Warming	0.53	-0.03	-0.16
Holocaust	0.51	0.02	-0.21
Great Depression (1930s)	0.46	-0.14	0.10
"Historical Progress" (Overall = .65; $\alpha_{\text{Western}} = .65$; $\alpha_{\text{non-Western}} = .65$; $\alpha_{\text{non-Western2}} = .65$; overall mean interitem correlation = .24; Tucker's Phi = .99, .98, .96)			
Digital Age (Computers, Internet)	0.03	0.71	-
Man on the Moon/Space Travel	-0.06	0.64	$\hat{0}.05$
Creation/Evolution of Humanity	-0.07	0.54	0.19
Industrial Revolution	0.03	0.53	0.31
Rise of European Union	-0.03	0.53	0.18
Foundation of United Nations	-0.13	0.44	0.21
"Historical Resistance to Oppression" (Overall = .50; $\alpha_{\text{Western}} = .50$; $\alpha_{\text{non-Western}} = .56$; $\alpha_{\text{non-Western2}} = .57$; overall mean interitem correlation = .19; Tucker's Phi = .99, .97, .87)			
American Civil War	0.28	-0.07	0.55
American (War of) Independence	0.06	0.22	0.54
Abolition of Slavery (19th century)	-0.20	0.05	0.51
Renaissance (15th century)	-0.10	0.19	0.51
Fall of Berlin Wall/End of USSR	-0.05	0.21	0.50
Decolonization	-0.15	0.12	0.50

Note. Bold factor loadings represent items included in the final scales

The average of the slopes for the relation between World War II evaluations and willingness to fight across countries is represented by y_{10} , and j_{20} represents the average of the slopes for the relation between September 11 evaluations and willingness to fight, controlling for the effects of Historical Calamities,⁴ Historical Progress, and Historical Resistance to oppression, and u_{1j} and u_{2j} represent respective variation in the slopes of the effects of World War II and September 11 evaluations on willingness to fight across countries. Likewise, y_{30} represents the average of the slopes for the relation between Historical Calamities and willingness to fight across countries, controlling for all other predictors, and u_{3j} represents variation in the slopes of the effect of Historical Calamities on willingness to fight across countries. As with a normal (fixed-effects) regression, this analysis therefore allowed us to evaluate the unique effects of World War II evaluations, September 11, Historical Calamities, Historical Progress, and Historical Resistance to oppression on willingness to fight averaged across countries, while (unlike in a fixed effects regression) also recognizing that these slopes might vary across different countries or societies (as represented by the u terms assessing Level 2 error).

Table 4. Coefficients for the Fixed and Random Components of Nested Multilevel Models Assessing the Effects of Historical Evaluations on Willingness to Fight for One's Country

	Fixed Part			Random Part	
	Y	SE	t	w	X
Step 1					
Intercept	4.10	.16	25.13*	.78	1093.67*
World War II	.08	.03	2.83*	.01	89.37*
September 11	-.03	.02	-1.43	.01	40.33
Step 2					
Intercept	4.14	.16	25.68*	.76	728.05*
World War II	-.01	.03	-.22	.01	48.52*
September 11	-.04	.03	-1.49		50.53*
Historical Calamities	.27	.11	2.56*	.21	131.39*
Historical Resistance	.01	.04	.36	.01	44.30
Historical Progress	.21	.04	4.96*	.04	62.88*

Note. The residual Level 1 variance component at Step 1 (r in equation 1.0) was 2.91. The residual Level 1 variance component at Step 2 (r in equation 1.1) was 1.70. All effects remained nearly identical when additional analyses were conducted with a version of the Historical Calamities scale that did not include World War II evaluations as part of that scale. Evaluations of World War II specifically remained nonsignificant in this alternative model ($y = .01, t = .60, p = .55$), and evaluations of Historical Calamities remained significant and comparable in magnitude ($y = .25, t = 2.57, p = .02$).

The y -coefficients (intercept and slopes) for the fixed-effects parts of these models and associated w -terms representing variation in slopes and intercepts across countries (random part of model) are presented in Table 4. As shown, evaluations of World War II significantly predicted an increased willingness to go to war when entered at Step 1 ($y = .08, t = 2.83, p < .01$). The y -coefficient for this effect can be interpreted as an unstandardized regression coefficient and indicates that a one-unit increase in evaluations of World War II predicted a .08 unit increase in willingness to fight for one's country (keeping in mind that both variables were measured on scales ranging from 1 to 7). Analyses of the random part of the model indicated that there was significant variation across countries in the slope for this effect ($w = .01, \%^2(29) = 89.37, p < .01$). Thus, while the slopes were heterogeneous across countries, of critical interest for our purposes, the average slope across all countries was significant. Evaluations of September 11, in contrast, did not predict unique variance in willingness to fight ($y = -.03, t = -1.54, p = .14$), and the slope for this effect did not differ significantly across countries ($w = .01, \%^2(29) = 40.33, p = .08$).

As detailed in Equations 1.1 and 2.1, we entered Historical Calamities, Historical Progress, and Historical Resistance as additional predictors at Step 2. This allowed us to examine unique effects of World War II evaluations, September 11 evaluations, and these other three more broad-bandwidth evaluative aspects of historical perceptions simultaneously. As shown in the lower half of Table 4, evaluations of World War II ($y = -.01, t = -.22, p = .82$) no longer predicted willingness to fight after controlling for the historical scales. Rather, this model indicated that more positive evaluations of Historical Calamities ($y = .27, t = 2.56, p = .02$) and Historical Progress ($y = .21, t = 4.96, p < .01$) both uniquely predicted an increased willingness to fight for one's country. These coefficients for the fixed-effects part of the model indicate that a one-unit increase in positivity of evaluations of Historical Calamities and Progress in human history, respectively, predicted .27 and .21 unit increases in willingness to fight for one's country. Finally, examination of the random part of the model (as shown in Table 4) showed that slopes for both of these relations varied significantly. Thus, the magnitude of these effects was not homogenous across countries.⁵

We conducted additional analyses testing whether contrast coded differences in the three regional clusters moderated the relationship between Historical Calamities, Historical Resistance, and Historical Progress on willingness to fight. We examined this possibility by including two dummy coded Level 2 variables representing Western nations versus non-Western Cluster 1 (0,1) and Western nations versus non-Western Cluster 2 (0,1) as predictors of each of the Level 1 slopes defined in equation 2.1. This analysis therefore compared the average slope for each non-Western cluster of nations with the average slope for Western nations. Importantly, all slopes reported in Table 4 remained significant when these additional variables were included. Analysis of main effects indicated that nations included in the two non-Western national clusters expressed greater overall willingness to fight than Western nations ($y = .75, t = 2.09, p < .05$, and $y = 1.13, t = 3.72, p < .01$). Interestingly, results from this additional analysis also indicated that Historical Calamities predicted increased Willingness to Fight in Western Nations (slopes = .58 and .58) but not in either of the non-Western clusters (slopes = -.05 and -.05, respectively). It seems that the main effect of Historical Calamities on willingness to fight is driven by Western nations and may increase willingness to fight to a similar mean level to that in non-Western national clusters.

Finally, we conducted analyses testing whether specific events that might be of relevance to a particular country exerted more predictive utility there. This did not appear to be the case for any of the events tested, including the Russian Revolution for Russia and the Partition of India and Pakistan for India. For instance, consistent with the multilevel (cross-cultural) analyses, evaluations of September 11 did not significantly predict willingness to fight in the United States when data for this nation were examined separately ($P = -.11, t = -1.42, p = .16$). Similarly, evaluations of the Sino-Japanese war did not predict unique variance in willingness to fight in China ($P = -.02, t = -.15, p = .88$). Controlling for World War II evaluations made no difference in either case.

Graphical Representations at the Country Level

Our final analyses involved country- or societal-level graphical representations of the historical concepts (and willingness to fight). As seen on the vertical axis of Figure 4, non-Western societies almost without exception evaluated Historical Calamities much less negatively than Western societies (the sole "exception" being Russia, but there has been considerable debate about whether Russia is a Western society). The pattern of scores on the horizontal axis of Historical Progress is not as easy to interpret: the highest scoring countries (Portugal, China, Tunisia, and Bulgaria) are those that *aspire to* Historical Progress rather than having necessarily internalized the events contained within this concept. The lowest scoring societies (Malaysia, Singapore, Hong Kong, South Korea, and Indonesia) are, except for Switzerland, modernizing Asian societies that have had difficult experiences emulating the largely Western ideals of historical progress represented in this concept. If we consider the diagonal between the two axes, China and Tunisia are two countries that rate Historical Progress highly and do not see Historical Calamities as all that terrible, whereas at the other end of the diagonal, Switzerland, Norway, Australia, and New Zealand, all highly progressive and prosperous countries, do not rate Historical Progress that highly and consider Historical Calamities to be horrific. Brazil is at the middle of the diagonal, whereas furthest away from the diagonal Portugal rates progress highly and calamities as horrible and Malaysia does not rate calamities as horrific and does not consider progress to be that great. These data suggest that the structure and naming of our second factor as "Historical Progress" could use fine-tuning, as peoples could vary considerably in their subjective experiences with events that could be considered as "progress" (see Gibson & Noret, 2010). We are much more confident of the meaning of Historical Calamities across cultures, as this appears to fit in nicely with Inglehart and Baker's (2000) cross-cultural dimension of survival versus self-expression, with non-Western societies seeing Historical Calamities as part of the process of

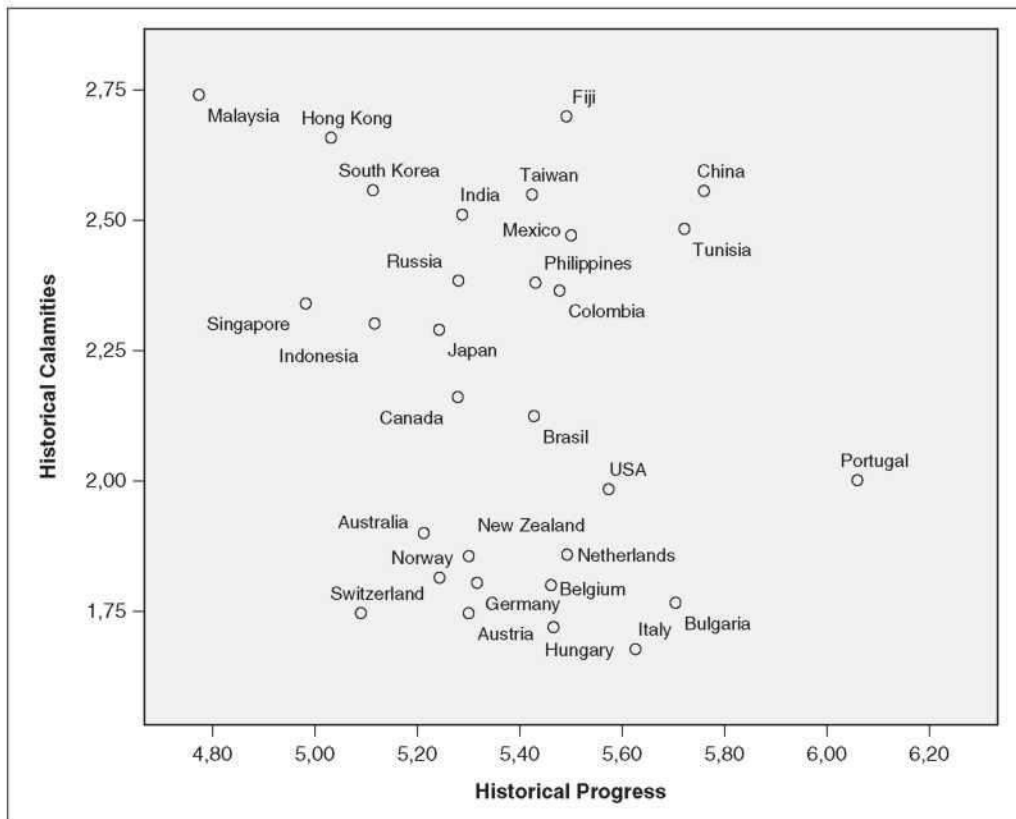

Figure 4. Visual Representation of All Thirty Societies by “Historical Calamities” and “Historical Progress”

progress and Western societies seeing them as something horrible located in an unthinkable past unrelated to current self-expression motives.

Country-level means for Historical Calamities (vertical axis) plotted against those for willingness to fight for one’s country (horizontal axis, see Figure 5) reinforce the interpretation above. The non-Western samples not only score higher on their evaluations of Historical Calamities, but the visible country-level correlation of this with willingness to fight along the diagonal shows that the non-Western samples tend also to be more willing to fight. Russia’s location on this space is in line with non-Western rather than Western societies, whereas Japan’s location is singularly low in willingness to fight (see Atsumi & Suwa, 2009; Liu & Atsumi, 2008) compared to its relative acceptance of calamities.

Discussion

MDS analyses indicated that no single universal dimensional space provided adequate fit for evaluations of events in world history across 30 societies. Hierarchical cluster analysis ascertained that an adequate two-dimensional solution could be found by putting societies with relatively homogeneous patterns of associations between events into three clusters, one Western and two non-Western. Through item deletions, a single strong, virtually universal dimension of evaluation was identified, distinguishing between historical calamities at one end and historical progress at

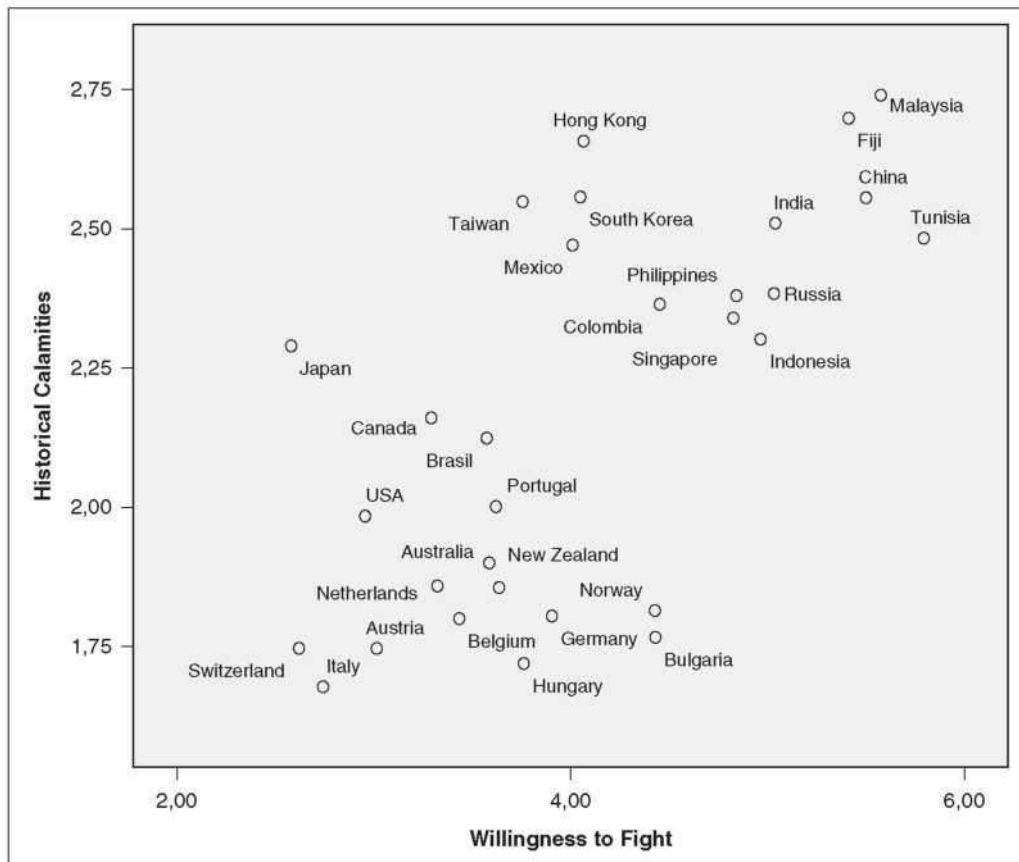

Figure 5. Visual Representation of All Thirty Societies by “Historical Calamities” and “Willingness to Fight for One’s Country”

the other. The second dimension, tentatively identified as modernity versus resistance to modernity, was both empirically and theoretically less robust. Lack of consensus on this dimension thwarted identification of universal dimensions across the 30 societies analyzed individually.

Nevertheless, factor analysis and item deletions indicated that three concepts could be identified with reasonably good structural equivalence across cultures. The first, most powerful factor in the evaluation of events in world history across cultures was Historical Calamities, an inventory of disasters both man-made and natural, both intentional and unintentional, encompassing catastrophes of warfare, economic collapse, genocide, and terrorism. The second two factors represent the other end of the continuum from calamity to progress, but our names for them are tentative, Historical Progress and Historical Resistance to Oppression, because scale reliabilities and theoretical interpretation was less than robust. They signal that while there is massive agreement across cultures as to what constitutes historical calamity, there is far less consensus as to what constitutes progress. The items on the Historical Progress scale are mostly Western in origin, and it is understandable that different non-Western societies might have different opinions as to their merit and the merit of following in their footsteps. Similarly, Historical Resistance to Oppression would appear to be a relatively coherent concept to Western societies, but for non-Western or Communist/Post-Communist societies, the symbolic meaning of the American Civil

War and War of Independence and the Fall of the Berlin Wall/End of the USSR could be highly contested. As a whole, these patterns suggest that lay knowledge, imagination, and beliefs about history are far more coherent concerning calamity than progress.

Despite these reservations, we found using HLM that Historical Calamities was a powerful predictor of willingness to fight and Historical Progress a decent predictor after controlling for one another and the specific events of World War II and September 11. There was significant variation in slopes at the country level, indicating that the relationship between our predictor variables and the dependent variable varied across cultures. Replicating Paez et al. (2008), evaluations of World War II were significantly correlated to willingness to fight, but new findings were that it had no independent predictive value after controlling for the scales. September 11 was not correlated with willingness to fight for one's country, even in the United States. Indeed, we were unable to find a single historical event able to predict willingness to fight beyond the scales. Finding culture-specific effects for an event would probably require more in-depth probing of the meaning of these events as imbedded within culture-specific contexts (Gibson & Noret, 2010; Liu et al., 2010).

Participants from non-Western countries rated Historical Calamities as less negative or less horrific than Western countries, and they also reported more willingness to fight for their countries, but they did not glorify past conflicts or see them as positive. The results for Historical Calamities were consistent with previous research by Basabe and Valencia (2007) showing that societies with more materialistic, collectivist, and hierarchical values had less negative views towards sociopolitically sanctioned violence and warfare. The shift to a postmaterialistic society (Inglehart & Baker, 2000) is typically associated with a shift toward a representation of warfare that focuses on victims, suffering, and the meaningless of war (Rosoux, 2001) and hence a reduction in willingness to fight. In addition to this, we found that a mixed bag of societies endorsed our concept of "Historical Progress," with correlations suggesting that members of these societies appeared to be *willing to fight in order to achieve progress*.

Methodologically, during the process of analysis, we deleted 16 events or 40% of the original item inventory from our final scales. We used two separate criteria for item deletion, first fit indices derived from generalized procrustean analysis of MDS solutions and second measures of fit derived from both exploratory and generalized procrustean rotation factor analysis. The list of deleted events in Table 2 included culture-specific events like Opium War and September 11 critical for particular societies but less relevant across cultures. There is another set of events that are likely to have disputed or inconsistent meanings across cultures, like Women's Emancipation and Suffrage or the Age of Discovery/Colonization.⁶ Finally, there was a set of items where the referent of the event itself is not clear from the wording, like the Foundation of the Major Religions and/or the Invention of the Printing Press (where it is unknown whether participants were thinking about the Chinese invention or the European popularization that followed); these wordings were chosen to save space (e.g., rather than refer to Christianity and Islam with separate items), but in retrospect this was methodologically flawed. We consider this inventory of excluded events to be useful because (a) events of the first type could be explored more deeply in culture-specific studies and (b) events of the second type could be explored more deeply in cross-cultural qualitative studies.

Representations of world history are not theoretically constrained in the same way as values or social axioms; rather, new events are always entering into and updating current representations because of a recency bias in collective remembering (Liu et al., 2005; Liu, Paez et al., 2009). Because of the mixture of ethnocentrism and Eurocentrism that permeates perceptions, it may be difficult to identify universal perspectives on world history besides agreement on the nature of catastrophe. But acknowledgement of such limitations is itself a useful scientific advance. In the theory of history and identity articulated by Liu and Hilton (2005), history

or a “symbolic reserve” that through a process of communication driven by the agenda of political elites is transformed into legitimizing ideologies and discourses that are both a powerful influence on political decisions and become enduring elements of political culture (see also Liu & Sibley, 2009). The present study identifies for the first time a potential “symbolic reserve” of Historical Calamities that can be mobilized by political entrepreneurs (Klein, Spears, & Reicher, 2007; Reicher & Hopkins, 2001) in the *international* arena to justify and explain their future political agendas *across cultures*, whereas previous research focused only on country-specific events and discourses (e.g., Liu et al., 1999; Sibley et al., 2008). This concept is malleable, with content reflecting current events like terrorism and global warming, but also enduring, anchored in symbols like World War I and World War II. Historical Calamities, unlike the less coherent concepts of Historical Progress and Historical Resistance to Oppression, are likely to be understood in the same way across cultures and thereby provide a useful platform of commonality from which to construct global political agenda against future shared threats. Political entrepreneurs of *global society* in the 21st century may find that they can mobilize their agendas for the future by appealing to rather broader notions of shared calamities rather than resorting to more ethnocentric notions of specific historical events of cultural significance.

The present research is a first step in quantifying world history representations across cultures. Future research should examine how they relate to more presumably stable elements of cultures, like values, social axioms, or cultural syndromes like individualism-collectivism (Triandis & Gelfand, 1998). While one sure path forward is to correlate country-level indices of historical representations with other important cross-cultural variables, we highlight another approach that may illuminate the concept of *political culture* in a more fundamental way. We have repeatedly asserted and empirically demonstrated that historical representations are *dynamic* features with both universal and culture-specific aspects. Because they are dynamic, we can theorize about whether particular historical representations may be *caused* by other, more enduring cultural patterns. Paez et al. (2008) and Basabe and Valencia (2007) have argued (using correlational data only) that the collective remembering of warfare as “necessary and just” is a *product* of a major recent victorious war *together* with hierarchical and authoritarian values. If they are correct, a violent and aggressive political culture would be a function of *both* enduring values *and* recent success in war. Theoretically, this means that there must be at least two distinct paths for the cultural transmission of cultures of violence or peace: one through bottom-up institutions like the family (values) and the other through the top-down machinery of the state (social or collective memory; see Olick & Robbins, 1998).

History enters into this process by providing raw material (e.g., September 11, the Nanjing Massacre) that is shaped by political elites to create political agendas for their nations. These political agendas do more than reflect a “social memory” of the past, they *create* a social reality for the future (Hopkins & Reicher, 1997). If national political cultures are considered as dynamic configurations of social identity, social representations of history, and cultural syndromes, then just as a tradition of valuing high power distance and social hierarchy may predispose a people to adopt violent solutions to a political issue, a calamitous event may be mobilized by political elites to turn a low power distance and egalitarian culture towards violent solutions to political problems in a way that may have long-term consequences for that culture’s values. Parallel to the current investigations, we would benefit from having qualitative work across cultures into the systems of shared and unshared meaning that embed the pattern of correlations reported here into the political life of nations and our interconnected world.

Declaration of Conflicting Interests

The authors declared that they had no conflicts of interests with respect to their authorship or the publication of this article.

Financial Disclosure/Funding

The authors declared that they received no financial support for their research and/or authorship of this article.

Notes

1. The exception being China, where there were substantial mismatches between theory and empirical findings (see Schwartz, 1992, p. 28 and 31).
2. The sole exception was the 1990s Gulf War, because it was deemed repetitive to other Middle Eastern conflicts and appeared only in the 1990s data set and not in the 2000s data set. Some items, like the Rise of Ancient Civilizations and Foundation of Major Religions, were amalgamated from more specific nominations.
3. We use the terms *country* and *nation* interchangeably in this article, as most of the societies in our survey are both countries and nations. Hong Kong is a society that has demonstrably distinct characteristics as a Special Administrative Region of China, and Taiwan is a sovereign society that is not recognized formally as such by most countries.
4. Historical Calamities was computed both with and without World War II, and the results were not affected by its inclusion or exclusion.
5. All analyses remained comparable to those reported in Table 4 after controlling for gender and age. Specifically, the effects of Historical Calamities ($y = .23, t = 2.40, p = .02$) and Historical Progress ($y = .21, t = 4.81, p < .01$) remained significant, and all other effects remained nonsignificant. Men expressed greater willingness to fight than women independent of historical variables ($y = .26, t = 2.92, p = .01$).
6. This was a problem even during the item wording phase, as for Portuguese the Age of Discovery is gloriously separate from the negative impacts of Colonization.

References

- Archer, D., & Gartner, R. (1984). *Violence and crime in cross-national perspective*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Atsumi, T., & Suwa, K. (2009). Toward reconciliation of historical conflict between Japan and China: Design science for peace in Asia. In C. Montiel & N. Noor (Eds.), *Peace psychology in Asia* (pp. 237-248). New York: Springer.
- Bar-Tal, D. (2001). Why does fear override hope in societies engulfed by intractable conflict, as it does in Israeli society? *Political Psychology, 22*(3), 601-627.
- Basabe, N., & Valencia, J. (2007). Social structure, culture of peace and emotional climate. *Journal of Social Issues, 63*, 405-419.
- Blanco, F., & Rosa, A. (1997). Dilthey's dream. Teaching history to understand the future. *International Journal for Educational Research, 27*(3), 189-200.
- Borg, I., & Groenen, E. (1997). *Modern multidimensional scaling: Theory and applications*. New York: Springer.
- Brewer, M., & Yuki, M. (2007). Culture and social identity. In S. Kitayama & D. Cohen (Eds.), *Handbook of cultural psychology* (pp. 307-322). New York: Guilford Press.
- Commandeur, J. J. F. (1991). *Matching configurations*. Leiden, the Netherlands: DSWO Press.
- Enders, C. K., & Tofighi, D. (2007). Centering predictor variables in cross-sectional multilevel models: A new look at an old issue. *Psychological Methods, 12*, 121-138.
- Gibson, S., & Noret, N. (2010). Historical experiences, collective memory, and willingness to fight for one's country: Comments on Paez et al. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 41*, 445-450.
- Hilton, D. J., & Liu, J. H. (2008). Culture and inter-group relations. The role of social representations of history. In R. Sorrentino & S. Yamaguchi (Eds.), *The handbook of motivation and cognition: The cultural context* (pp. 343-368). New York: Guilford.
- Honkins, N., & Reicher, S. (1997). Social movement rhetoric and the social psychology of

- Huang, L. L., Liu, J. H., & Chang, M. (2004). The "double identity" of Taiwanese Chinese: A dilemma of politics and culture rooted in history. *Asian Journal of Social Psychology*, 7, 149-189.
- Inglehart, R., & Baker, W. E. (2000). Modernization, culture change, and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*, 65, 19-51.
- Klein, O., Spears, R., & Reicher, S. (2007). Social identity performance: Extending the strategic side of SIDE. *Personality and Social Psychology Review*, 11, 28-45.
- László, J., Ehmann, B. and Imre, O. (2002): Les représentations sociales de l'histoire: la narration populaire, historique et l'identité nationale. In S. Laurens et N. Roussiau (eds.): La mémoire sociale. Identités et représentations sociale. Presses Universitaires de Rennes, 187-198. (Social representations of history: Popular narratives, historical and national identity) In Laurens and Roussiau (Social memory, Identities, and Social Representations)
- Leung, K., & Bond, M. H. (2004). Social axioms: A model for social beliefs in multicultural perspective. *Advances in Experimental Social Psychology*, 36, 120-197.
- Liu, J. H., & Atsumi, T. (2008). Historical conflict and resolution between Japan and China: Developing and applying a narrative theory of history and identity. In T. Sugiman, K. J. Gergen, W. Wagner, & Y. Yamada (Eds.), *Meaning in action: Constructions, narratives, and representations* (pp 327-344). Tokyo, Japan: Springer-Verlag.
- Liu, J. H., Goldstein-Hawes, R., Hilton, D. J., Huang, L. L., Gastardo-Conaco, C., Dresler-Hawke, E., ... Hidaka, Y. (2005). Social representations of events and people in world history across twelve cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 171-191.
- Liu, J. H., Hanke, K., Huang, L. L., Fischer, R., Adams, G., Wang, F. X., Atsumi, T., & Lonner, W. J. (2009). In-group favoritism in international justice concerns: Power, involvement, and attitudes towards the Iraq War and the Cross Straits relationship between China and Taiwan in 5 societies. *Basic and Applied Social Psychology*, 31, 148-159.
- Liu, J. H., & Hilton, D. (2005). How the past weighs on the present: Social representations of history and their role in identity politics. *British Journal of Social Psychology*, 44, 537-556.
- Liu, J. H., & László, J. (2007). A narrative theory of history and identity: Social identity, social representations, society and the individual. In G. Moloney & I. Walker (Eds.), *Social representations and identity: Content, process and power* (pp. 85-107). London: Palgrave Macmillan.
- Liu, J. H., Paez, D., Slawuta, P., Cabecinhas, R., Techio, E., Kokdemir, D., ... Zlobina, A. (2009). Representing world history in the 21st century: The impact of 9-11, the Iraq War, and the nation-state on the dynamics of collective remembering. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 40, 667-692.
- Liu, J. H., Paez, D., Techio, E., Slawuta, P., Zlobina, A., & Cabecinhas, R. (2010). From gist of a wink to structural equivalence of meaning: Towards a cross-cultural psychology of the collective remembering of world history. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 41(3), 451-456.
- Liu, J. H., & Sibley, C. G. (2009). Culture, social representations, and peacemaking: A symbolic theory of history and identity. In C. Montiel & N. Noor (Eds.), *Peace psychology in Asia* (pp. 21-42). New York: Springer.
- Liu, J. H., Wilson, M. W., McClure, J., & Higgins, T. R. (1999). Social identity and the perception of history: Cultural representations of Aotearoa/New Zealand. *European Journal of Social Psychology*, 29, 1021-1047.
- Moscovici, S. (1988). Notes towards a description of social representations. *European Journal of Social Psychology*, 18, 211-250.
- Olick, J., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From "collective memory" to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 24, 105-140.
- Paez, D., & Liu, J. H. (in press). Collective memory of conflicts. In D. Bar-Tal (Ed.), *Intergroup conflicts and their resolution: Social psychological perspectives*. New York: Psychology Press.
- Paez, D., Liu, J. H., Techio, E., Slawuta, P., Zlobina, A., & Cabecinhas, R. (2008). Remembering World War II and willingness to fight: Socio-cultural factors in the social representation of

- Pennebaker, J. W., Rentfrow, J., Davis, M., Paez, D., Techio, E., Slawuta, P., ... Bellelli, G. (2006). The social psychology of history: Defining the most important events of world history. *Psicología Política*, 15-32.
- Pew Global Attitudes Project. (2006). *America's image slips, but allies share U.S. concerns over Iran, Hamas*. Available at www.pewglobal.org
- Reicher, S., & Hopkins, N. (2001). *Self and nation*. London: Sage.
- Rosoux, V. (2001). National identity in France and Germany: From mutual exclusion to negotiation. *International Negotiation*, 6, 175-198.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.
- Sibley, C. S., & Liu, J. H. (2007). New Zealand = bicultural? Implicit and explicit associations between ethnicity and nationhood in the New Zealand context. *European Journal of Social Psychology*, 37, 1222-1243.
- Sibley, C. S., Liu, J. H., Duckitt, J., & Khan, S. S. (2008). Social representations of history and the legitimation of social inequality: The form and function of historical negation. *European Journal of Psychology*, 38, 542-565.
- Triandis, H. C., & Gelfand, M. J. (1998). Converging measurement of horizontal and vertical individualism and collectivism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 118-128.
- Van de Vijver, F.R.J, & Leung, K. (1997). *Method and data analysis for cross-cultural research*. Thousand Oaks: SAGE
- Wagner, W., Kronberger, N., & Seifert, F. (2002). Collective symbolic coping with new technology: Knowledge, images and public discourse. *British Journal of Social Psychology*, 41, 323-343.
- Welkenhuysen-Gybels, J. G. J., & van de Vijver, F. J. R. (2001). *A comparison of methods for the evaluation of construct equivalence in a multigroup setting*. Unpublished 2001 Proceedings of American Statistical Association.